Перспективи української революції

Степан БАНДЕРА

Степан Бандера

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

збірник вибраних праць

Ярій, душе. Ярій, а не ридай.
У білій стужі сонце України.
А ти шукай — червону тінь калини
на чорних водах — тінь її шукай,
де жменька нас. Малесенька шопта
лише для молитов і сподівання.
Усім нам смерть судилася зарання,
бо калинова кров — така ж крута,
вона така ж терпка, як в наших жилах.
У сивій завірюсі голосінь
ці грона болю, що падуть в глибінь,
безсмертною бідою окошились.

(В. Стус)

З іменем Степана Бандери нерозривно пов'язаний найяскравіший період боротьби українського народу за свою свободу і національну державу. У цій книзі вміщено вибрані праці Степана Бандери з проблем теорії націоналізму, організованого націоналістичного руху, завдань і форм національно-визвольної революції.

Репринтне видання
Дрогобич
Видавнича фірма
“ВІДРОДЖЕННЯ”
1998
ББК 63.3 (4УКР)6 Б23
Публікацію здійснено репринтним способом
за виданням ОУН 1978 року (Мюнхен)
Президент фірми Петро Бобик
Головний редактор Василь Іванишин
Літературний редактор Ярослав Радевич-Винницький
Технічний редактор Євген Гнатик
Відповідальний за випуск Ігор Бабик
Гравер Віталій Передерш Фотомеханіка Миколи Чурси

Інформація підготовлена колективом політичного форуму інтернет-газети "Українська правда" www.pravda.com.ua

Дану версію PDF-формату книги підготував
Олександр Франчук http://olexandr.110mb.com
з http://www.stepanbandera.org/bandera_perspective.htm

Зміст

Від видавців

В історії кожного народу є люди, які опиняються в центрі доленосних подій, стають ініціаторами, організаторами і провідниками масштабних суспільних рухів. З часом їх імена набирають символічного значення і для наступних поколінь служать віхами й орієнтирами, що ними нащадки позначають довгий шлях свого народу до свободи. Має таких людей і Україна. І крізь морок століть та отруйний пропагандивний чад окупацій пробивалися до свідомості народу імена Івана Мазепи, Симона Петлюри, Степана Бандери. Їх не вдалося замовчати навіть нашим найлютішим ворогам, бо вони ввійшли називними в історичну парадигму багатосотлітніх українських визвольних змагань: козаччина, Хмельниччина, мазепинство, гайдамаччина, коліївщина, петлюрівщина, бандерівщина. А за ставленням до цих особистостей і досі свої і чужі розрізняють серед нас українців і малоросів, друзів і ворогів, борців і рабів.

Однією з найяскравіших знакових постатей в нескінченному ряді подвижників українського національно-визвольного руху є Степан Бандера — Провідник ОУН, теоретик, організатор і символ героїчної і безкомпромісної боротьби українців за власну державність і свободу народів у 30—50 роках XX століття. Та лише в останні роки в українців, особливо на Великій Україні, з'явилася можливість одержати об'єктивну інформацію про цю незвичайну Людину. Зараз, перед 1999 роком, коли сповнюється 90 років від дня його народження і 40 років з дня смерті від рук московського найманця, з'являється все більше відомостей про його діяльність. Так знетямлена окупантом Україна наново відкриває для себе Степана Бандеру.

Але були й залишаються невідомими для широкого загалу його теоретичні праці з проблем націоналізму, організованого націоналістичного руху, завдань і форм національно-визвольної боротьби.

Раніше від творів Степана Бандери "берегли" українців окупанти. Зараз — ті, що в умовах незалежності України паразитують на тілі грабованого ними українського народу,— з тих же причин.

Той же інстинкт самозбереження керує й численними "спадкоємцями" ОУН—УПА в діаспорі і в краю. Очолюючи різні організації, фонди, спілки та інші "фасади", вони успадкували посади і славу, але не святу справу своїх попередників. Ці політичні імітатори аж ніяк не зацікавлені в поширенні творів Степана Бандери. Адже тоді для кожного стане очевидним те провалля, яке відмежовує їх корисливу метушню від справи, за яку віддав

своє життя Провідник. Шість років — відколи до наших рук уперше потрапив збірник вибраних праць Степана Бандери “Перспективи Української Революції” — ми переконували цих “провідних” і “чолових” діячів у нагальній необхідності перевидати цю книгу. Не захотіли: хтось відкручувався, хтось відмахувався, хтось відмовчується й досі.

А потреба у цьому виданні зростає. Шириться національно-державницький рух, націоналізм стає світоглядною основою для все більшої кількості українців, особливо молоді, українці зараз, як ніколи досі, близькі до заповітної мети — власної національної держави. І дуже важливо, щоб у цей доленосний час нинішнє покоління могло користуватися працями Степана Бандери — цим невичерпним джерелом віри й думки, снаги, натхнення і сили для кожного борця за світлу долю України.

І ось це видання здійснено. До його появи спричинилося багато людей, часто далеких від організованого націоналізму. Але об'єднувало нас усвідомлення того, ким був, є і завжди буде для українців Степан Бандера. Разом ми зробили все необхідне, щоб у ювілейний рік нашого Провідника його твори нарешті повернулися в Україну. Спільними зусиллями доконано важливого чину. З цим і привітаймо — себе і всіх читачів цієї книги.

Полковник Василь ІВАНИШИН, Провідник ВГСПО “Тризуб” ім. С. Бандери

Полковник Дмитро ЯРОШ, Голова Центрального Проводу.

Сотник Петро БОБИК, Президент видавничої фірми “Відродження”.

Передмова

Багатство тематики, що її охоплює Степан Бандера у цій книзі, нехай не лякає вдумливого читача. Твори автора мають незмінно одну золоту нитку, яка проходить крізь усі міркування й глибинні аналізи подій і процесів української визвольної боротьби. Степан Бандера зосереджує свою увагу передусім на всебічній розробці перспектив української національно-визвольної революції, і це є центральна тема його інтелектуальної творчости. Підходячи до цієї основної теми, раз-у-раз з різних точок бачення, аналізуючи різні її аспекти з внутрішнього чи зовнішньо-політичного боку, автор розгортає власнопідметні, закономірні, — зумовлені українськими якостями й вартостями, ориґінально-українськими первнями, революційним незнищенним людським українським потенціялом і геополітичним становищем України, її природними багатствами, вродженим генієм та трудолюбивістю нації, — перспективи розвитку української національно-визвольної революції. Залізна логіка його арґументації, передбачливість щодо розвиткових процесів, стимульованих революційною ідеєю, революційними кадрами й революційною пляновою дією, аналіза внутрішніх протиріч імперії й системи, спричинюваних і поглиблюваних революційно-визвольними націоналістичними діями, — дає нам образ не лише зенітного пункту — всенароднього повстання, але й переможної визвольної війни уярмлених націй проти російського окупанта й більшовицької тиранської тоталітарної системи. Зосередження автора на цій головній справі визвольної боротьби України цілком не означає нехтування ним різновидних компонентів боротьби й росту нації взагалі.

Немає важливої проблеми у житті нації, якої Степан Бандера у своїй багатій інтелектуальній, публіцистичній і журналістичній творчості не заторкнув би, не менш і в своєму різноманітному листуванні, з оприлюдненням якого з різних причин ще доведеться зачекати. Але суть справи у тому, що в ієрархії вартостей і завдань Степан Бандера відсував усе другорядне, наприклад, внутрішньо-партійні суперечки, внутрішньо-український партійно-політичний комплекс на дальший плян, згл. вмуровував його відповідно до питомої ваги даного явища у велику будівлю успішного розгортання національно-визвольної

революції.

Він аналізував всебічно значення спільного фронту поневолених російським імперіялізмом і комунізмом націй, об'єднаних в Антибільшовицькому Бльоці Народів (АБН), надаючи цій спільній боротьбі особливої ваги. Ставка на власні сили України у великому таборі поневолених націй, які життєво зацікавлені у розвалі російської імперії й знищенні більшовизму, — докладно розроблена автором як дороговказ не лише для революційної ОУН. Степан Бандера глибинно розумів найінтимніші тонкощі й можливі ускладнення спільного фронту поневолених націй, якщо не поставити його на правильних основах — респектування абсолютного суверенітету кожного партнера спільного фронту.

Автор бачив імперію й систему зсередини й іззовні, її слабкість і силу, яка радше полягала й полягає в духовій, ідейній і політичній слабкості вільних націй світу. Викриваючи політику т. зв. мирної коекзистенції майже чверть століття тому, автор як політичний візіонер передбачає усі від'ємні й руїнні елементи її для вільних націй. Його аргументацію того часу можна дослівно повторити стосовно сучасної політики т. зв. детанту.

Насправді з точки зору передбачливого не тільки революційно-визвольного лідера, але державного мужа високої якости, автор розкриває дійсну альтернативу до атомової війни, альтернативу, що її основні засади мають незмінне тривале значення.

Уважаючи, що шляхом визволення України та інших поневолених націй є орієнтація й розбудова власних сил революції, автор сміливо вимагає від вільних націй не трактувати України й інших поневолених націй як чинника, який постійно має стримувати більшовицьку навалу, а, навпаки, у власному інтересі вимагає від них включатися збройне у визвольну війну поневолених націй, усвідомивши її цілі й визнавши її носіїв господарями на власній землі, її суверенами. Це повинна би бути спільна визвольна війна у спільному інтересі проти більшовицької варварської аґресії, а жодна інтервенція "визволителів", які на своїх баґнетах постійно несли нове рабство.

Визвольна революція приносила завжди незмірно менше жертв, ніж аґресивна, імперіялістична війна, чи масовий народовбивчий терор, зокрема російського більшовицького окупанта. Це автор переконливо

довів.

Його розуміння національно-визвольної революції це не механічний процес розгортання лише технічно-революційних актів, чи виключно реакція на утиски й переслідування, але це глибинний, закорінений у світоглядових, ідеологічних, релігійних, культурних, правових, суспільних, традиційних вартостях української нації й людини — духово-орґанічний процес.

Автор наголошує зокрема первні духової революції, наростання революційного кипіння, революціонізацію широких народніх верств на усіх ланках життя, що в остаточному висліді об'єктивуватиметься в зенітній точці: всенародньому організованому збройному повстанні ОУН-УПА. Українська революція це передусім процес внутрішнього визволення нації й розбудження та самоусвідомлення її традиційних ориґінальних історично притаманних українських вартостей і якостей, які мають вирішальне значення у всеохопленні широких народніх кіл в ідейному аспекті, яке унаявнюється у дійовому та, у відповідний момент, у збройному аспекті.

Його тривожила можливість двофронтової війни України та інших поневолених народів проти двох варіянтів російських імперіялістів — більшовицьких і антикомуністичних, підтриманих евентуально деякими західніми державами. Як передбачливий стратег він всебічно розробляє оборонні заходи України, вказуючи на шляхи розщеплювання двофронтової війни. З його кругогляду не зникає й загроза та небезпека т. зв. націонал-комуністичної диверсії, проти якої він рекомендує успішні рецепти протидії.

Степан Бандера виводить свою теорію визвольної революції з глибинних ідеологічно-світоглядових, суспільно-політичних, економічно-програмових, релігійно-правних преміє християнського українського революційного визвольного націоналізму з питоменним українській нації історичним народоправством, з основними універсального значення ідеями “свобода народам” — “свобода людині”, які, — покладені в підвалину АБН, є метою визвольної революції: розвал російської імперії на незалежні національні держави поневолених нині народів у їхніх етнографічних межах і знищення комуністичної, тиранської, тоталітарної, монопартійної системи.

Степан Бандера не міг би бути визначним теоретиком української визвольної революції, якщо б він не був водночас її ідеологом, бо визвольна революція це не лише технічно-воєнна механіка, але передусім глибинні духово-світоглядові й політично-програмові та національно- і соціяльно-політичні процеси, що творять підґрунтя для збройної боротьби, партизанської, повстанської, чи регулярної визвольної війни.

Розв'язка проблеми внутрішньо-української політики була для Степана Бандери засобом мобілізації народу для визвольно-революційної боротьби, для скріплення революційно-визвольного потенціялу. Тому під тим кутом треба розглядати теж його концепцію виборного Закордонного Українського Національно-Визвольного Центру. Це було б помилкою припускати, що автор змінював свої засадничі погляди щодо цього — у різних часах оформлювання своїх праць. Суть його погляду лежала завжди *не* в афірмації тієї чи тієї організаційної форми, інституції, чи центру, але в актуальній придатності даної формації для скріплювання революційно-визвольної боротьби, з погляду суверенітету української політики й принципів формації даного центру, згідно з волею більшости народу та гарантії росту здорових політичних сил, які мають співтворити стосовну формацію.

Тому, враховуючи сукупність поглядів Степана Бандери, в осередку яких стоїть змаг за успішність національно-визвольної революції, кожен загально-національний всеукраїнський центр відповідає його поглядам, якщо іде назустріч скріпленню революційно-визвольної боротьби.

Степан Бандера вмів оцінити також ретроспективно всенароднiй збройний вклад, що врятував народ від багатомільйонових жертв терору й депортації. Розгортання і зміцнення революційного потенціялу двофронтової війни ОУН-УПА, а у тому зокрема понад десятирічна збройна боротьба, всенародне повстання УПА, мала у нашій історіософії останніх десятиріч в ньому теж особливого інтерпретатора.

Визначення історичного місця в новій періодизації української історії, українській державності, відновленій ЗО червня 1941 року, як дороговказові на історичному шляху нації й орієнтирові для вільних

націй світу свідчить про його здатність думати великими історичними категоріями державного мужа-революціонера.

Степан Бандера був християнин-націоналіст, як це він постійно у своїх творах підкреслює, уважаючи, що Бог і Україна дають віру у перемогу та силу витримати терпіння, муки й лихоліття, а, якщо треба, то й мужньо прийняти смерть.

Степан Бандера був за справжнє, традиційне українське народоправство, і який близький він у всіх своїх поглядах до героїчних патріотичних шести- і семидесятників!

Степан Бандера ставився дуже критично до політики урядів західніх держав, а особливо уряду ЗСА, натавровуючи їхню політику стосовно України теж з погляду їхніх власних інтересів. Він убачав традиційне русофільство в них, брак віри в національну ідею, комерційно-еґоїстичний короткозорий підхід до істотних проблем буття чи небуття духової культури, вічних вартостей духу, свободи й справедливости для нації й людини.

Ідеї, кадри, дія — це три елементи, які проймають його визвольні міркування. Бувши надзвичайно толерантним до інакше-думаючих, респектуючи політичне зрізничкування громадськости, він присвячував особливу увагу розбудові Організації Українських Націоналістів (ОУН).

Для успіху революційної боротьби необхідна пробійна авангардна, монолітна, фанатична, з вірою у свої правди, сила. Ідеї перемагають, коли перемагають їх носії. ОУН це унапрямлююча, мобілізуюча й організуюча народ у боротьбі ідеологічно-політична формація. Без неї, без дороговказу, без організаційного орієнтиру немає перемоги широких кіл народу. Сама стихія без керми і вітрил не переможе у зударі з таким страшним ворогом, як Росія й її пробійна сила — КПСС. Проти КПСС мусить стояти по цім боці барикади ОУН і АБН. Проти НТС та інших єдиноне-ділимців стоїть теж ОУН. Ідеї єднають світоглядово й духово, конкретні напрямні вказують шлях боротьби, а Організація ґарантує систематичність, пляновість і правильність дії, мобілізуючи найширший фронт нації. Тому так високо цінував у своїх творах і у всьому своєму житті-боротьбі Степан Бандера революційну ОУН. І на шляху розбудови її поляг смертю Героя. Хто втратив віру в український націоналізм, хто прагне заступити будь-якоюсь

намісткою ОУН, — стає проти революційно-визвольної концепції Степана Бандери, відступаючи від ідей великого подвижника визвольної революції, який у центрі уваги своїх міркувань ставить революційну ОУН, її ролю організатора революції.

Коротке було творче життя Степана Бандери. В концтаборах і у підвалах найгірших тюрем — предовгі роки — йому було заборонено писати. Він міг тільки передумувати в постійній непевності, чи будь-коли його думи й ідеї, концепції й пляни зможуть здійснюватися.

Духова спадщина Степана Бандери своїм змістом небуденна. Можливо, щойно майбутні історики виявлять, чи Степан Бандера героїкою свого життя, своїми чинами революціонера-націоналіста, лідера визвольної боротьби, а чи своїми ідеями й думками, теорією національно-визвольної революції, своїм вченням більше вплинув на успіх революційної боротьби. Проте, ледве чи можна відділити революціонера чину, організатора й прагматика революції від її теоретика та ідеолога !

Ярослав Стецько

“В кожному ідеологічному чи політичному русі найважливішу ролю відограють два основні його складники: ідея і людина. Провідні ідеї і світоглядові засади в ідеологічному русі та керівні програмові постанови в політичному — творять “душу”, істоту, внутрішній зміст руху. Люди, які визнають, поширюють і здійснюють ідеї та програму і з тією метою беруть активну участь в русі, — творять його живий, діючий організм.”

Степан Бандера

Мої життєписні дані

Частина автобіографії, написана в квітні 1959 року й призначена для американського генерального консуляту в Мюнхені, де Ст. Бандера безуспішно намагався одержати американську візу для поїздки до США. Про ці заходи є згадки в листах Ст. Бандери до Ігната Білинського (27 червня 1959), проф. Л. Добрянського та Ін.

Ця автобіографія була перший раз публікована в тижневику "Гомін України", Торонто, чч. 42/648 - 45 651 з 14-го жовтня по 4-го листопада 1961 р.; передрукована, з доповненням д-ра Гр. Васьковича, в збірці матеріялів за редакцією Данила Чайковського "Московські вбивці Бандери перед судом", Українське В-во в Мюнхені, 1965, стор. 439-445.

Я народився 1 січня 1909 року в селі Угринів Старий, повіт Калуш у Галичині, яка в той час належала до австро-угорської монархії, разом з двома іншими західноукраїнськими країнами: Буковиною і Закарпаттям.

Мій батько, Андрій Бандера, греко-католицький священик був у той час парохом в Угринові Старому (до парафії належало ще сусіднє село Бережниця Шляхетська). Батько походив із Стрия. Він був сином міщан-рільників Михайла Бандери і Розалії, дівоче прізвище якої було — Білецька. Моя мати, Мирослава Бандера, походила зі старої священичої родини. Вона була донькою греко-католицького священика з Угринова Старого — Володимира Ґлодзінського і Катерини з дому Кушлик. Я був другою дитиною моїх батьків. Старшою від мене була сестра Марта. Молодші: Олександер, сестра Володимира, брат Василь, сестра Оксана, брат Богдан і наймолодша сестра Мирослава, що померла немовлям.

Дитячі роки я прожив в Угринові Старому, в домі моїх батьків і дідів, виростаючи в атмосфері українського патріотизму та живих національно-культурних, політичних і суспільних зацікавлень. Вдома була велика бібліотека, часто з'їжджалися активні учасники українського національного життя Галичини, кревні і їхні знайомі, наприклад, мої вуйки: Павло Ґлодзінський — один з основників "Маслосоюзу" і "Сільського Господаря" (українські господарські

установи), Ярослав Весоловський — посол до Віденського парляменту, скульптор М. Гаврилко й інші. Під час першої світової війни я пережив дитиною-юнаком чотирикратне пересування воєнних фронтів через рідне село в 1914-15 і 1917 рр., а в 1917 р. важкі двотижневі бої. Через Угринів переходив австрійсько-російський фронт, і наш дім був частинне знищений гарматними стрільнами. Тоді ж, літом 1917 р., ми спостерігали прояви революції в армії царської Росії, прояви національно-революційних зрушень і велику ріжницю між українськими та московськими військовими частинами.

У жовтні-листопаді 1918 р., як несповна десятирічний хлопець, я пережив хвилюючі події відродження і будови української держави. Мій батько належав до організаторів державного перевороту в Калуському повіті (з лікарем д-ром Курівцем) і я був свідком формування ним з селян довколишніх сіл військових відділів, озброєних захованою в 1917 р. зброєю. Від листопада 1918 р. наше родинне життя стояло під знаком подій у будуванні українського державного життя та війни в обороні самостійности. Батько був послом до парляменту Західньо-Української Народньої Республіки — Української Національної Ради в Станиславові і брав активну участь у формуванні державного життя в Калущині. Особливий вплив на кристалізацію моєї національно-політичної свідомости мали величні святкування і загальне одушевлення злуки ЗУНР з Українською Народньою Республікою в одну державу, в січні 1919 р.

У травні 1919 р. Польща вжила у війні проти української держави армію ген. Галлера, яка була зформована й озброєна державами Антанти з призначенням до боротьби з большевицькою Москвою. Під її перевагою фронт почав пересуватися на схід. Разом з відступом Української Галицької Армії подалася на схід ціла наша родина, переїхавши до Ягольниці біля Чорткова, де ми зупинилися. Тут замешкали у дядька (брата матері) о. Антоновича, який був там парохом. У Ягольниці ми пережили тривожні й радісні моменти великої битви т. зв. Чортківської офензиви, що відкинула польські війська на захід. Але через брак військового постачання припинилася офензива української армії. Знову мусів початися відступ, цим разом за річку Збруч. Усі чоловіки з моєї родини, в тому числі й батько, як військовий капелян у рядах УГА, перейшли за Збруч в половині липня 1919р. Жінки й діти залишилися в Ягольниці, де пережили прихід

польської окупації. У вересні того ж року моя мати, разом із дітьми, повернулася до родинного села — Угринова Старого.

Мій батько перебув усю історію УГА на "Великій Україні" (тобто на Наддніпрянщині) в роках 1919-1920, боротьбу з большевиками й біломосковськими військами, тиф. До Галичини він повернувся літом 1920 р. Спершу укривався перед польськими офіційними органами з уваги на переслідування українських політичних діячів. Восени того ж року батько повернувся на попереднє становище пароха в Угринові Старому.

Весною 1922 р. померла моя мати на туберкульозу горла. Батько був на парафії в Угринові Старому до 1933 р. Того року перенесли його на парафію до Волі Задеревецької, повіт Долина, а опісля до села Тростянець, теж у Долинщині (вже після мого арештування).

У вересні, або жовтні 1919 року я поїхав до Стрия і тут, після складення вступного іспиту, вступив до української гімназії. До народньої школи я не ходив взагалі, бо в моєму селі, як і в багатьох інших селах Галичини, школа була нечинна від 1914 р. з уваги на покликання учителя до війська та інші події воєнного часу. Навчання в обсягу народньої школи я дістав у домі батьків, разом з сестрами й братами, користаючи з несистематичної допомоги домашніх учительок.

Українська гімназія в Стрию була організована й втримувана спершу заходами українського громадянства, а згодом дістала право публічної, державної гімназії. Около 1925 р. польська державна влада відібрала їй окремішність, перетворивши її на українські відділи при місцевій польській державній Гімназії. Українська гімназія в Стрию була клясичного типу. У ній я пройшов усі вісім кляс у роках 1919-1927, виявляючи добрі успіхи в науці. В 1927 р. я склав там матуральний іспит.

Матеріяльну спромогу вчитися в гімназії я мав завдяки тому, що мешкання й утримання забезпечили батьки мого батька, які мали своє господарство в тому ж місті. Там ще жили мої сестри і брати під час шкільної науки. Літні й святкові ферії ми проводили в родинному домі, в Угринові Старому, який був віддалений від Стрия около 80 кілометрів. Як у батька під час ферій, так і в діда під час шкільного року я працював у господарстві у вільному від науки часі. Крім того,

почавши від четвертої гімназійної кляси, я давав лекції іншим учням і тим способом заробляв на власні видатки.

Виховання і навчання в українській ґімназії в Стрию відбувалося за пляном і під контролею польських шкільних властей. Проте ж деякі вчителі зуміли вкласти в обов'язуючу систему український патріотичний зміст. Але основне національно-патріотичне виховання молодь набула в шкільних молодечих організаціях.

Такими явними — леґальними організаціями в Стрию були: Пласт — організація українського скавтінґу, і "Сокіл" — спортово-руханкове товариство. Крім того, існували таємні гуртки підпільної організації середньошкільників, яка стояла в ідейному зв'язку з Українською Військовою Організацією — УВО — і мала своїм завданням виховувати дібрані кадри в національно-революційному дусі, впливати в тому напрямі на загал молоді та залучувати старші річники до допоміжних дій революційного підпілля (наприклад, збірки на втримання українського таємного університету, поширювання підпільних і заборонених польським урядом українських закордонних видань, протидія спробам виломів з фронту національної солідарности — бойкоту польських товариств, конскрипції, перших виборів тощо).

До Пласту я належав від 3-ої гімназійної кляси (від 1922 р.); у Стрию був у 5-му пластовому курені ім. кн. Ярослава Осьмомисла, а після матури — в 2-му курені старших пластунів "Загін Червона Калина", аж до заборони Пласту польською державною владою в 1930 р. (Мої попередні старання вступити до Пласту в 1-ій, згл. 2-ій клясі були безуспішні через ревматизм суглобів, на який я хворів від раннього дитинства, не раз не міг ходити, і в 1922 р. був ок. два місяці в лічниці на водну пухлину в коліні). До підпільної Організації середньошкільників я належав від 4-ої кляси і був членом провідного звена (ланки) Стрийської ґімназії.

Після закінчення ґімназії й іспиту зрілости в половині 1927 р., я старався виїхати до Подєбрад у ЧСР на студії в Українській Господарській Академії, але цей плян відпав, бо я не міг одержати пашпорту на виїзд закордон. Того ж року я залишився в батьківському домі, займаючись господарством і культурно-освітньою працею в рідному селі (працював у читальні "Просвіти", провадив театрально-

аматорський гурток і хор, заснував руханкове товариство "Луг" і належав до основників кооперативи). При цьому я провадив організаційно-вишкільну роботу по лінії підпільної УВО в довколішніх селах.

У вересні 1928 року я переїхав до Львова і тут записався на аґрономічний відділ Високої Політехнічної Школи. Студії на цьому відділі тривали вісім семестрів; два перші роки у Львові, а в двох останніх роках більшість викладів, семінарійних і лябо-раторійних праць відбувалися в Дублянах коло Львова, де містилися аґрономічні заведення Львівської Політехніки. Абсольвенти складали, крім поточних іспитів під час студій, дипломний іспит й отримували диплом інженера-аґронома. Згідно з пляном студій, я пройшов 8 семестрів у роках 1928-29 — 1931-32, доповнивши два останні семестри в 1932-33 році. Мої студії закінчилися абсолюторією приписаних 8 семестрів, а дипломного іспиту я вже не вспів зробити через політичну діяльність і ув'язнення. Від осени 1928 р. до половини 1930 р. я мешкав у Львові, потім два роки в Дублянах і знову у Львові 1932-34. Під час ферій перебував на селі у батька.

У своїх студентських роках я брав активну участь в організованому українському національному житті. Був членом українського товариства студентів політехніки "Основа" та членом управи Кружка студентів-рільників. Деякий час працював у бюрі товариства Сільський Господар, що займався піднесенням аґрикультури на Західніх Українських Землях. В ділянці культурно-освітньої праці з рамени товариства "Просвіта" я відбував у неділі і свята поїздки в довколишні села Львівщини з доповідями та на допомогу в організуванні інших імпрез. У ділянці молодечих і спортово-руханкових організацій я був активним передусім у Пласті, як член 2-го куреня старших пластунів "Загін Червона Калина", в Українському Студентському Спортовому Клюбі (УССК), а деякий час теж у товариствах "Сокіл-Батько" і "Луг" у Львові. До моїх спортових зайнять належали біги, плавання, лещетарство, кошиківка і передусім мандрівництво. У вільний час я залюбки грав у шахи, крім того співав у хорі та грав на гітарі і мандоліні. Не курив і не пив алькоголю.

Найбільше часу й енергії я вкладав у своєму студентському періоді в революційну, національно-визвольну діяльність. Вона полонювала мене щораз більше, відсуваючи на другий плян навіть завершення

студій. Виростаючи від дитинства в атмосфері українського патріотизму й змагань за державну самостійність України, я вже в гімназійному періоді шукав і знаходив контакт з українським підпільним, національно-визвольним рухом, що його в той час організувала й очолювала на Західньо-Українських Землях революційна Українська Військова Організація (УВО). З її ідеями і діяльністю я познайомився частково через родинні зв'язки, а ще більш під час праці в підпільній Організації середньошкільників. У вищих гімназійних клясах я почав виконувати деякі допоміжні завдання в діяльности УВО: поширювання її кличів, підпільних видань та служба зв'язку. Членом УВО я став формально в 1928 р., діставши призначення до розвідувального, а потім до пропаґандивного відділу. Одночасно я належав до студентської групи української націоналістичної молоді, яка була тісно зв'язана з УВО. Коли на початку 1929 р. постала ОУН — Організація Українських Націоналістів — я зразу став її членом. Того ж року я був учасником 1-ої конференції ОУН Стрийської округи.

Мої завдання в ОУН були загально-організаційні на Калуський повіт і членська праця в студентських клітинах. Одночасно я виконував різні функції у відділі пропаганди. В 1930 р. я провадив відділ кольпортажу підпільних видань на Західньо-Українських Землях, опісля до цього долучився технічно-видавничий відділ, а з початком 1931 р. ще й відділ достави підпільних видань з-за кордону. В тому самому році (1931) я обняв керівництво цілою референтурою пропаганди в Крайовій Екзекутиві ОУН, яку в той час очолював Іван Ґабрусевич (загинув у нім. концтаборі "Заксен-гавзен" в Ораніебурґу коло Берліну в 1944 р.). В 1932-33 рр. я виконував теж функцію заступника крайового провідника, а в половині 1933 р. був призначений на становище крайового провідника ОУН і крайового коменданта УВО на ЗУЗ. (Ці обидві функції були злучені від половини 1932 р., коли-то на Конференції в Празі в місяці липні завершено процес злиття УВО і ОУН так, що УВО перестала бути самостійною організацією і перетворилася у військову та бойову референтуру, згл. відділ ОУН). Зв'язок з закордонними властями УВО й ОУН я втримував від 1931 р. з рації виконуваних мною організаційних функцій, виїжджаючи кількакратно за кордон різними конспіративними дорогами.

В липні 1932 р. я з кількома іншими делегатами від КЕ ОУН на ЗУЗ

брав участь у Конференції ОУН у Празі (т. зв. Віденська Конференція, яка була найважливішим збором ОУН після основуючого конгресу). У 1933 р. відбулися теж ширші конференції в Берліні і в Данціґу, на яких я теж був. Крім того, на вужчих конференціях-зустрічах я мав кілька разів змогу говорити про революційно-визвольну діяльність Організації з Провідником УВО-ОУН сл. п. полк. Євгеном Коновальцем та з його найближчими співпрацівниками.

Революційно-визвольна діяльність на ЗУЗ за час мого керівництва продовжувалася в основному за дотогочасними напрямними, а сильніше акцентування одних ділянок і послаблення інших було достосоване до ситуації і до розвитку визвольного руху. Окремо відмітити можна б наступні моменти:

а) Широка розбудова членських кадрів й організаційної мережі по цілому терені ЗУЗ під Польщею. Особливу увагу присвячено охопленню Північно-Західніх Земель і тих теренів, які були пенетровані комуністичною роботою. Теж розгорнено акцію серед українців, які жили на польських землях, особливо по більших містах. Поскільки перед тим кадровоорганізаційна праця йшла головно по лінії колишніх військовиків і студентської молоді, тепер її поведено серед усіх суспільних шарів, з окремою увагою на Село й робітництво;

б) Зорганізовано систематичну кадрово-вишкільну працю на всіх організаційних щаблях. Ставлено три головні роди вишколу: ідеологічно-політичний, військово-бойовий і вишкіл підпільної практики (конспірація, розвідка, зв'язок і т. д.);

в) Крім політичної, пропаґандивної і бойової діяльности самої Організації, розгорнено нову форму праці — масові акції, в яких приймали активну участь широкі кола суспільства, діючи за ініціятивою, вказівками та під ідейним керівництвом організаційних кадрів. У такому пляні проведено: протимонопольну акцію (бойкот продуктів державного тютюневого й алькогольного монополю) з розрахунком на морально-політичний ефект; шкільну акцію проти польської денаціоналізаційної політики на тому відтинку та в обороні українського шкільництва й національного виховання;

г) Побіч революційної діяльности проти Польщі, як окупанта й гнобителя Західньо-Українських Земель, поставлено другий фронт

протибольшевицької боротьби як рівнорядний і так самоактивний теж на ЗУЗ (а не тільки ОСУЗ). Цей фронт був спрямований проти дипломатичних представників СССР на ЗУЗ (атестат М. Лемика на секретаря і політичного керівника совєтського консульства у Львові Майлова і політичний процес), проти большевицької аґентури, компартії та совєтофільства. Метою тих акцій було заманіфестувати єдність визвольного фронту, солідарність Західньої України з протибольшевицькою боротьбою Осередніх і Східніх Земель України та викорінити на Західній Україні комуністичну й аґентурно-совєтофільську працю серед українського населення.

ґ) В бойових діях занехано експропорціяційні акції, які переводжено давніше проти польських державних установ, зате сильніше заакцентовано бойові акції проти національно-політичного утиску й поліційного терору польської влади супроти українців.

Цей період моєї діяльности закінчився моїм ув'язненням у червні 1934 р. Передше я був кількакратно арештований польською поліцією у зв'язку з різними акціями УВО й ОУН, напр., при кінці 1928 р. в Калуші й у Станиславові за організування в Калуші листопадових свят-маніфестації в 10-річчя 1-го Листопада і створення ЗУНР у 1918 р. На початку 1932 р. я був притриманий при нелегальному переході польсько-чеського кордону й того року просидів 3 місяці в слідчій тюрмі у зв'язку з атентатом на польського комісара Чеховськрго і т. п. Після арештування в червні 1934 р. я перебув слідство у в'язницях Львова, Кракова й Варшави до кінця 1935 р. При кінці того року і на початку 1936 р. відбувся процес перед окружним судом у Варшаві, в якому я, разом з 11 іншими обвинуваченими, був суджений за приналежність до ОУН та за зорганізування атентату на міністра Броніслава Пєрацького внутрішніх справ Польщі (який відповідально керував польською ек-стермінаційною політикою супроти українців). У Варшавському процесі мене засудили на кару смерти, яку замінено на досмертну тюрму на підставі амнестійного закону, схваленого польським сеймом під час нашого процесу. В літі 1936 р. відбувся другий великий процес ОУН у Львові. Мене судили як крайового провідника ОУН за цілу діяльність ОУН-УВО того періоду. На лаві підсудних було більше членів очолюваної мною Крайової Екзекутиви. Вирок у Львівському процесі мені злучили з Варшавським — на досмертне ув'язнення. Після того я сидів у в'язницях “Свенти Кшиж”

коло Кельц, у Вронках коло Познаня і в Берестю над Бугом до половини вересня 1939 р. П'ять і чверть року я просидів у найтяжчих в'язницях Польщі, з того більшу частину в суворій ізоляції. За той час провів я 3 голодівки по 9, 13 і 16 днів, одну з них спільно з іншими українськими політичними в'язнями, а дві — індивідуально, у Львові й Бересті. Про підготову Організації до моєї втечі, що була предметом судового процесу, я довідався щойно на волі.

Німецько-польська війна у вересні 1939 року застала мене у Берестю над Бугом. З першого дня війни місто було бомблене німецьким летунством. 13 вересня, коли положення польських військ на тому відтинку стало критичне через окрилюючі операції противника, в'язнична адміністрація і сторожа поспішно евакуювалися і я, разом з іншими в'язнями, в тому числі й українськими націоналістами, дістався на волю. (Мене визволили в'язні націоналісти, які якось довідалися, що я там сиджу в суворій ізоляції).

З гуртом кільканадцятьох звільнених з в'язниці українських націоналістів я подався з Берестя на південний захід у напрямі на Львів. Ми пробиралися бічними дорогами, здалека від головних шляхів, стараючись оминати зустрічі, як і з польськими, так і з німецькими військами. Ми користали з допомоги українського населення. На Волині і в Галичині, вже від Ковельщини, ми пов'язалися з діючою організаційною мережею ОУН, яка почала творити партизанські відділи, дбаючи про охорону українського населення та заготовляючи зброю й інші бойові припаси для майбутньої боротьби. В Сокалі я зустрівся з провідними членами ОУН того терену. Одні з них були на волі, інші повернулися з в'язниці.

З ними я обговорив ситуацію і напрямні дальшої праці. Це був час, коли розвал Польщі вже був очевидний і стало відомим, що большевики мають зайняти більшу частину ЗУЗ на підставі договору з гітлерівською Німеччиною. Отже ціла діяльність ОУН на ЗУЗ мусіла бути швидко переставлена на один протибольшевицький фронт та достосована до нових умов! З Сокальщини я вирушив до Львова в товаристві пізнішого члена Бюра Проводу ОУН Дмитра Маївського-Тараса. До Львова ми прибули кілька днів після вмаршу туди большевицького війська й окупаційної влади.

У Львові я був два тижні. Жив конспіративно, але з уваги на початкове

неналаднання большевицької поліційної машини, користувався значною свободою рухів і ввійшов у контакт не тільки з провідним активом ОУН, а й з деякими провідними діячами українського церковного й національно-церковного життя. Спільно з членами Крайової Екзекутиви й іншими провідними членами, які були в той час у Львові, ми устійнили пляни дальшої діяльности ОУН на українських землях і її протибольшевицької боротьби. На першому місці поставлено: розбудову мережі й дії ОУН на всіх теренах України, що опинилися під большевиками; плян широкої революційної боротьби при поширенню війни на території України і незалежно від розвитку війни; протиакцію на випадок масового знищування большевиками національного активу на ЗУЗ.

Я зразу мав плян залишитися в Україні й працювати в безпосередній революційно-визвольній дії ОУН. Але інші члени Організації настоювали на тому, щоб я вийшов за кордон большевицької окупації і там вів організаційну працю. Остаточно перерішив цю справу прихід кур'єра від Проводу з-за кордону з такою самою вимогою. У другій половині жовтня 1939 р. я покинув Львів і разом з братом Василем, який повернувся до Львова з польського концтабору в Березі Картузькій, та з 4-ма іншими членами перейшов совєтсько-німецьку демаркаційну лінію окружними дорогами; частково пішком, частково поїздом прибув до Кракова. Краків став у той час осередком українського політичного, культурно-освітнього й суспільногромадського життя на західніх окраїнах українських земель поза большевицькою, а під німецькою військовою окупацією та серед скупчень української еміґрації в Польщі. В Кракові я увійшов у працю тамошнього осередку ОУН, в якому зібралося багато провідного членства з ЗУЗ, польських в'язниць; було теж декілька провідних членів, які вже давніше жили в Німеччині, Чехо-Словаччині й Австрії. У листопаді 1939 р. я поїхав на 2 тижні до місцевости Піщани (Пєщани) у Словаччині на лікування ревматизму, разом з двома-трьома десятками звільнених з польських тюрем українських політичних в'язнів. Серед них було багато визначних провідників націоналістичного руху на ЗУЗ. До Піщан приїхало ще декілька провідних членів ОУН, які були в останньому часі активні в організаційній праці на ЗУЗ, на Закарпатті і на еміґрації. Це уможливило відбути в Піщанах низку нарад провідного активу ОУН, на яких проаналізовано ситуацію, дотогочасний розвиток визвольної

боротьби, внутрішньо-організаційні справи в краю і за кордоном. На цих нарадах викристалізувалася низка справ, важливих для дальшої боротьби ОУН, що вимагали розв'язання.

Зі Словаччини я поїхав до Відня, де теж була важлива закордонна станиця ОУН, в якій концентрувалися зв'язки ОУН із ЗУЗ в останні роки польської окупації, а також з Закарпатською Україною. При кінці 1939 р., або в перші дні 1940 р. до Відня приїхав теж провідник ОУН на Українських Землях Тимчій-Лопатинський. Тут устійнено, що ми обидва поїдемо до Італії на зустріч з тодішнім головою Проводу Українських Націоналістів полк. А. Мельник. Моя поїздка до нього була проектована ще в Кракові. У висліді організаційних нарад у Львові, Кракові, Піщанах і Відні мені припало бути речником провідного активу ОУН на УЗ, активу звільненого з тюрем, та того закордонного активу, що вийшов з крайової боротьби останніх років і стояв у живому зв'язку з краєм. Я мав з'ясувати голові Проводу Організації ряд справ, проектів і вимог внутрішньо-організаційного і політичного характеру для наладнання здорових відносин між ПУН-ом і крайовим революційним активом. Після смерти основоположника і провідника ОУН полк. Є. Коновальця створилися ненормальні відносини напруження і розходжень між Крайовим Проводом й активом Організації та ПУН-ом. Причиною того було з одного боку недовір'я до деяких осіб, найближчих співпрацівників полк. А. Мельника, зокрема до Ярослава Барановського. Це недовір'я зростало на підставі різних фактів його праці й організаційного життя. З другого боку, зростало настороження крайового активу до політики закордонного проводу. Зокрема після т. зв. Віденського договору в справі Закарпатської України це перетворилося в опозиційну поставу до орієнтації на гітлерівську Німеччину. Договір Ріббентропа-Молотова й політичне узгіднення між Берліном і Москвою на початку війни надало цьому розходженню політичної гостроти. Прибуття крайового провідника ОУН зактуалізувало поїздку до полк. А. Мельника. З Тимчієм-Лопатинським ми мали однозгідне становище в усіх засадничих питаннях революційно-визвольного руху, яке зрештою було так само одностайне серед загалу крайового активу ми сподівалися спільно переконати полк. А. Мельника і ліквідувати наростаючі розходження.

До Італії я поїхав перший, в першій половині січня 1940 р. Був у Римі,

де станицею ОУН керував проф. Є. Онацький. Там зустрінувся я, між іншим, з своїм братом Олександром, який жив у Римі від 1933-34, студіював там і зробив докторат з політично-економічних наук, одружився і працював у нашій місцевій станиці. З полк. А.Мельником я відбув зустріч і розмову в одному з міст північної Італії, найперше з крайовим провідником Тимчієм-Лопатинським.

Ці розмови закінчилися негативним вислідом. Поскільки раніше розходження стосувалися головно до співпрацівників А. Мельника, то у висліді його становища вони мусіли звернутися так само проти нього. Полковник Мельник не погодився відсунути Я. Барановського з ключевого становища в ПУН-і, що давало йому вирішний вплив і детальний вгляд у найважливіші справи Організації, зокрема в справи крайові та зв'язків між краєм і закордоном. Так само він відкинув нашу вимогу, щоб плянування революційно-визвольної протибольшевицької боротьби не зв'язувати з Німеччиною, не узалежнювати її від німецьких воєнних плянів. Тимчій-Лопатинський і я обстоювали становище крайового активу, що боротьба ОУН в Україні мусить бути достосована передусім до внутрішньої ситуації в СССР, а передусім в Україні, та що не маємо таких союзників, щоб узгіднювати наші пляни з їхніми. Якщо б большевики розпочали масове винищування чи виселювання національного активу на окупованих західніх землях, щоб знищити головну базу організованого руху, тоді ОУН повинна розгорнути широку революційно-партизанську боротьбу, не дивлячись на міжнародню ситуацію

(На цьому вривається власноручно написаний Степаном Бандерою його життєпис. Дані про дальші роки його життя і праці для української визвольної революції подаємо з статті д-ра Григорія Васьковича “Життя і діяльність Степана Бандери” („Українська Кореспонденція”, ч. 8 з 1. 10. 1964, Українське В-во в Мюнхені, стор. 3-7)).

Тому, що полк. А. Мельник не хотів поступитися в політичній і персональній площинах, у лютому 1940 р. створено Революційний Провід ОУН, очолений Степаном Бандерою. Рік пізніше Революційний Провід скликав II Великий Збір ОУН, на якому

одноголосне вибрано головою Проводу Степана Бандеру. Під його проводом ОУН знову стає кипучою революційною організацією. Вона розбудовує організаційну мережу на Рідних Землях, творить похідні групи ОУН з того членства, що було за кордоном, і в порозумінні з прихильними українській справі німецькими військовими колами творить український леґіон та організує визвольну боротьбу, спільно з іншими поневоленими Москвою народами. Перед вибухом німецько-російської війни Бандера ініціює створення Українського Національного Комітету для консолідації українських політичних сил до боротьби за державність. Рішенням Проводу Організації ЗО. червня 1941 р. проголошено відновлення Української Держави у Львові, але тому, що Гітлер доручив своїй поліції негайно зліквідувати цю "змову українських самостійників", німці заарештували Ст. Бандеру вже кілька днів після акту проголошення віднови Української Держави. Німецьким в'язнем був Степан Бандера до грудня 1944 р. Тоді звільнено його і кількох інших провідних членів ОУН з ув'язнення, пробуючи приєднати собі ОУН і УПА, як союзника проти Москви. Німецьку пропозицію Степан Бандера рішуче відкинув і на співпрацю не пішов.

На Крайовій ширшій нараді Проводу ОУН на УЗ у лютому 1945 р., що була трактована, як частина Великого Збору ОУН, обрано нове Бюро Проводу в такому складі: Бандера, Шухевич, Стецько. Цей вибір підтвердила Конференція ЗЧ ОУН 1947 р. і тоді Степан Бандера став знову Головою Проводу всієї ОУН. Як Провідник ОУН, Ст. Бандера у післявоєнний час вирішує далі продовжувати збройну боротьбу проти Москви. Він інтенсивно організує крайовий зв'язок і бойові групи ОУН, які втримують контакт з Краєм постійно аж до його смерти.

У 1948 р. в Закордонних Частинах ОУН витворюється опозиція, якій Степан Бандера протиставився в площині ідейній, організаційній і політичній. Того ж року за його апробатою представники ЗЧ ОУН входять до Національної Ради, щоб консолідувати політичну діяльність української еміґрації. Але два роки пізніше Провід ЗЧ ОУН вирішив вийти з УНРади, бо вона не давала моральної підтримки революційній боротьбі й узурпувала право репрезентувати український нарід від імени фіктивних партій. Щоб справніше поладнати конфлікт з опозицією ЗП УГВР, у квітні 1948 р. Бандера запропонував Лебедеві перебрати головство Проводу ЗЧ ОУН і

зформувати його з участю членів опозиції, з чого Лебедь уже в липні зрезиґнував, віддаючи назад керівництво Бандері. Для утихомирення дальшої опозиційної критики Ст. Бандера в грудні 1950 р. уступив з посту Голови Проводу ЗЧ ОУН, підкресливши тим безпідставність закидів про його диктаторські амбіції і плянуючи перейти в Україну. Тим часом він виконував функції в Проводі 34 ОУН, як член цього Проводу, під головуванням спершу Ст. Ленкавського (Ст. Ленкавський очолив Провід ЗЧ ОУН 3 грудня 1950 р), а згодом, від квітня 1951 р. під головуванням Я. Стецька. Коли опозиція вперто поширювала вістки, що ОУН в Україні перейшла з націоналістичних позицій на соціялі-стичні і те саме мають зробити ЗЧ ОУН, Ст. Бандера радикальним потягненням вирішив примусити Крайову ОУН виразно визначити ідейно-політичні позиції, щоб унеможливити дальшу спекуляцію “краєвими позиціями” і підшивати під фірму ОУН неокомунізм. 22 серпня 1952 р. він уступив з посту Голови Проводу всієї ОУН. Це його уступлення не було, одначе, прийняте ніякою компетентною установою ОУН і Ст. Бандера остався далі Провідником ОУН до своєї смерти в 1959 р. Четверта Конференція ЗЧ ОУН в травні 1953 вибрала Ст. Бандеру знову на Голову ЗЧ ОУН Проводу. В лютому 1954 р. прийшло до розриву з новою опозицією, що наростала в Закордонних Частинах ОУН з 1953 р., після невдалих спроб договоритися на форумі “Колегії Уповноважених”, до якої “з волі Краю” входили Л. Ребет, 3. Матла і Ст. Бандера. Рік пізніше, 1955 р., відбулася 5-та Конференція ЗЧ ОУН, яка наново вибрала Головою Проводу ЗЧ ОУН Ст. Бандеру і з того часу знову інтенсивно поведено роботу Організації. Тоді присвячено особливу увагу організуванню теренів, крайовим зв'язкам і зовнішній політиці.

15 жовтня 1959 р. Степан Бандера впав жертвою скритовбивства. Медична експертиза виявила, що причиною смерти була отрута. Два роки пізніше, 17 листопада 1961 р., німецькі судові органи проголосили, що вбивником Степана Бандери є Богдан Сташинський з наказу Шелєпіна і Хрущова. Після докладного слідства проти вбивника Сташинського відбувся процес від 8 до 15 жовтня 1962 р. Присуд проголошено 19 жовтня, в якому Сташинського засуджено на 8 років важкої в'язниці. Німецький Верховний Суд у Карльсруге ствердив, що головним обвинуваченим у вбивстві Бандери є совєтський уряд у Москві.

Значення широких мас та їх охоплення

Ця, перша у своїй черговості, стаття Степана Бандери була друкована за підписом С. Сірий у циклостилевому виданні "Визвольна Політика", ч. 1, рік І, Прага, січень 1946, на сторінках 15-17. Автор вказує на значення та важливість участи широких кіл громадянства у внутрішньо-політичній дії, скерованій на допомогу для революційно-визвольної боротьби, і дає ряд практичних вказівок для проведення цієї акції.

Наша внутрішньо-політична праця скерована на те, щоб дослівно охопити ввесь загал громадянства, щоб дійти до кожного українця, як причетного, так і непричетного до загального громадського життя, однаково — в рамцях того життя, чи поза ними, і незалежно від них.

Найважливіша справа — здобути безпосередній вплив, включити у нашу боротьбу найбільшу і найвартіснішу їх частину. Тому за об'єкт своєї політичної праці беремо всю народню масу.

Для нас вона важлива з таких міркувань: поперше, маса — це збірнота одиниць. Для того, щоб впливати на найбільшу кількість українців одночасно, охоплюємо своїм впливом всю масу. В ній живуть і з неї виростають найцінніші своєю ідейністю, бо-йовістю і здібностями одиниці тоді, як відповідна акція їх розбудить, дасть їм нагоду і відкриє дорогу, щоб вони виявили себе. Багато таких високоцінних людей живе, можна б сказати, у глухій гущі маси, але про їхні здібності і цінні для політичної праці прикмети не знають ані вони самі, ані ніхто інший. Треба піти в найгустішу масу, на саме дно, щоб до них дійти, і треба відповідної акції, щоб їх покликати.

Подруге — нам треба опанувати своїми ідеями, боротьбою і відповідними акціями теж саму масу, як збірну одиницю. Треба втягнути її у політичну дію. Бо вона дає політичному рухові та організації широке опертя. Масовість же надає революційній боротьбі та кожній політичній дії велику розгінну силу та помножує її кількість.

У нашій боротьбі маса — це важливий фактор, як збірнота одиниць, її приєднуємо і гуртуємо. І навпаки, з допомогою одиниць охоплюємо й опановуємо масу. Йдемо цими обома шляхами одночасно, а одна

праця підсилює другу.

Насамперед ми повинні докладно пізнати кожне середовище, серед якого думаємо вести політичну роботу. Не вистачить знати загально характер і прикмети елементів, що в ньому гуртуються, чи загальну психологію маси. Треба вивчати кожне конкретне середовище, зокрема треба пізнати його особливі прикмети. Очевидно, все це приходиться робити вже під час самої діяльности, бо на довгі вступні спостереження і дослідження перед приступленням до праці ми, в нинішніх обставинах, не можемо собі позволити.

Пізнати середовище — значить пізнати пересічний його тип, його окремі вияви, відхилення від пересічного, різного роду особливості. Треба пізнати і збагнути людей, спосіб їхнього думання, сприймання і реагування на ті чи інші явища, знати, чим вони живуть, як і що переживають, як ставляться до різних явищ. Насамперед треба поцікавитися їхнім матеріяльним станом, умовами побуту, життя, праці, можливостями влаштувати і поліпшити їхнє життя, їхні умови, потреби і бажання.

Для того треба нашим членам входити в життя мас, в усі його вияви. Шукати різних зустрічей з людьми та цікавитися якнайбільшою кількістю їхніх справ.

Для того, щоб могти і вміти повести успішну працю для опанування широких мас, треба брати їх такими, якими вони є в дійсності, це значить, також з усіма їхніми хибами і недомаганнями. Підходячи до мас, не слід розраховувати тільки на високовартісні чи вже вироблені елементи і тільки такими займатися, а на інших махнути рукою. При всіх акціях, які розраховані на ширші маси, конечним є пристосовувати свою тактику і цілий підхід до рівня пересічного громадянина, до його зацікавлень, способу думання та його здібностей і готовости йти шляхом політичної боротьби та відповісти вимогам, що їх вона ставить.

Тож тактика політичної праці серед широких мас мусить бути нескладна і в кожному відношенні пристосована до політичного рівня даного середовища. Такі вимоги ставить само життя і без цього політична праця, наставлена на широкі маси, є безуспішна, особливо спочатку.

Якщо б ми переставили всю свою працю на масові рейки, тоді у

висліді понизився б її рівень. Але цього не думаємо робити. Подібно, як досі, так і надалі нам треба продовжувати ті всі роди й форми нашої діяльности, які розраховані на кращі, передові елементи. Роботу, що має активізувати, притягати, гуртувати, вирощувати й заправляти найкращі передові одиниці з маси, мусимо далі посилювати і не може бути й мови про те, щоб її занедбувати або припинити.

Ідеться про поширення нашої діяльности, а не про переставлення її на інші рейки. Маємо зактивізувати й скріпити політичну роботу, призначену для широких мас, не послаблюючи праці, розрахованої на передові, провідні елементи. Ведемо свою внутрішньополітичну працю кількома шляхами одночасно. Чим вищі вимоги ставимо до середовища, тим вищий політичний рівень даної праці та одночасно тим вужчі її рамці і тим вужчі охоплювані ними кола. Навпаки, чим ширші кола охоплює політична акція, і чим нижчий пересічно рівень її учасників, тим простіший характер даної політичної роботи.

Коли масову політичну працю ми пристосовуємо до характеру і рівня широких мас, то робимо це тільки з тактичних міркувань Насамперед — зміст завжди остається незмінний, міняються лише зовнішні форми й практична постановка роботи. Але і в цьому відношенні не думаємо постійно пристосовуватися до рівня мас. Як тільки в певному середовищі здобудемо ґрунт під ногами, зразу ж починаємо формувати ці маси, підтягаючи їх на вищий рівень та, крок за кроком, починаємо вести їх до цілі. Маючи вплив на масу, починаємо нею кермувати і з стану маси, до якої спочатку нам треба було пристосовувати свою тактику, переводимо її до ролі свідомого, виробленого й активного чинника в нашій політичній боротьбі.

При першому погляді на цю справу може здаватися, що за недостатньої кількости людей на цих теренах не зможемо цього робити серед передових елементів, тобто, що будемо примушені братись за одну або за другу працю. Та в дійсності так не мусить бути.

Робота широкого, масового характеру, вироблення відповідної методики праці, створення потрібної організаційної апаратури, вишукування правильних шляхів і надання потрібної розгінної сили — все це вимагає спочатку великого вкладу енергії та відстав-лення поважної кількости людей до праці. Але для продовжування і

дальшого поглиблення праці не треба додавати нових сил, навіть не конечно залишати зайнятих на початку. Бо вже в скорому часі початковий вклад сил буде оплачуватися припливом нових розбуджених до активности, сил.

У висліді активної праці серед широких мас, до нашої диспозиції стане багато нових людей, їм можна буде великою мірою доручити менш складні політичні завдання і відтяжити людей з більшим політичним виробленням, дуже потрібних нам сьогодні для відповідальнішої політичної дії. Діяльність серед мас значною мірою вестимуть далі ті нові люди, які виявляться і прийдуть до нас.

У висліді активізації мас та здобуття серед них впливу, будемо мати тривкішу й сильнішу позицію у багатьох ділянках громадського життя. Тому, що зміст праці серед широких мас не є інший від змісту нашої політичної праці, яку ми досі вели серед вужчих кіл, доводиться тільки вибрати для неї відповідну форму. Головне завдання — це устійнення змісту, сама ж популяризація готового не важка і не вимагає багато праці.

У сучасний момент ми розпоряджаємо таким великим політичним капіталом, що масовою політичною роботою не зменшимо його, а навпаки, збільшимо. Пам'ятаймо далі, що наша боротьба проти гітлерівської Німеччини тепер має велике значення, а з часом буде його втрачати. Якщо цього тепер не використаємо, то з таким трудом здобутий політичний капітал великою мірою розтратимо.

Отже, якщо ми не охопимо мас, то вони частинне підуть не з нами, чи частинно навіть проти нас та великою мірою здеморалізуються. А ми потребуємо мас у нашій політичній боротьбі, в тому теж і мас еміграційних.

До проблеми політичної консолідації

Ця стаття Степана Бандери, за підписом С. А. Сірий, була надрукована у місячному журналі "Визвольна Політика" (Лондон, рік вид. I, чч. 4-5, червень-липень 1946 р.) Один рік після другої світової війни, коли увага загалу української еміграції була звернена на зовнішньо-політичні події і справи, чи на дальшу долю "ді-пістів" у таборах утікачів, автор статті закликає до політичного об'єднання всіх українських творчих сил на чужині, добачаючи в них поважний фактор допомоги для воюючої Батьківщини. Об'єднати ті всі сили, сконсолідувати їх в одну цілість, без затрати їхньої окремішньої специфіки — це було, за словами Степана Бандери, найважливіше завдання. Ця проблема займала його від 1945 р. Тому до питання політичної консолідації він повертався у своїх статтях і листах протягом років. (Дивись: "Слово до Українських Націоналістів-Революціонерів за кордоном" з 1948 р., "За завершену політичну структуру" з 1958 р., "Інтерв'ю для радіостанції В. Шарвана в Боффало, США" в 1959 р., а теж листи до Ґенка з 15. 12. 1945, до "Креза" з 16. 8. 1947 і до "Настаса" з 11. 1. 1948 р.). Крім того виїмки статті "До проблеми політичної консолідації були поміщені у "Повідомленнях Проводу" ч. 2 за серпень 1946 р.

У своїх статтях на тему консолідації Ст. Бандера постійно ставив незмінну передумову, щоб "політичні угрупування керувалися одним основним політичним імперативом змагання за здійснення головної мети: Самостійної Соборної Української Держави і для тієї мети підпорядкували всі свої вужчі, партійні інтереси", і щоб вони йшли до цієї мети одним шляхом — шляхом національно-визвольної революції

Прагнення до консолідації цілого українського політичного життя на еміграції, передусім те, що нуртує серед широкого загалу громадянства, у найглибшому джерелі має здорове вичуття великої потреби нашого буття і визвольної політики. Зате у практичних політичних плянах і заходах, що походять від різних партійних осередків, помітна перевага вузькопартійних цілей і тенденцій, якими ці осередки намагаються скерувати здоровий гін мас до консолідації в річище партійної політики та спрямувати на свої партійні лотоки. Всі, що захоплені ідеєю консолідації, без вузько-партійних розрахунків, прагнуть до зібрання, згуртування всіх сил, протиставляючись

розпорошуванню політичної енергії української еміграції, прагнуть до дальшого уодностійнення і координування діяльности в усіх ділянках, а передусім політичної акції. Одначе, реально досягти тих бажаних ефектів не так легко, як це здається при поверховному розгляді проблеми.

Сама механічна консолідація, про яку звичайно думає велика більшість її речників, — напевно не принесла б поважних позитивних наслідків. Навпаки, коли б ми пов'язали різні політичні угруповання тільки формально, а вони далі хотіли б іти власними політичними шляхами, не тільки у другорядних питаннях, а й у принципових справах української внутрішньої і зовнішньої політики, — то у висліді, замість скріплення, було б послаблення, замість об'єднання — взаємне паралізування. Механічне об'єднання, без справжнього узгіднення найважливіших справ нашої визвольної політики, без однієї спільної політичної плятформи, яка визначала б один шлях до однієї, спільної мети, — не тільки що не скріплювало б цілости української політичної енергії на шляху визволення, але й гальмувало б акцію складових частин нашої політичної дійсности та невтралізувало б досягнення їхньої позитивної роботи. Образ такої політичної єдности української емі-ґрації та наявних серед неї політичних сил був би тільки оптичною оманою, ця єдність видавалася б справжньою тільки при надто поверховній обсервації. До того ж квола зовнішня активність утвору механічної консолідації, спричинена суттєвими внутрішніми розходженнями, у зовнішньо-політичному ефекті дорівнювала б імпотенції цілости українських сил на еміґрації.

Істотною рисою усяких плянів механічної консолідації є намагання створити збірну конструкцію-конґльомерат різних, за змогою всіх, політичних угруповань, без урахування процесу докорінної внутрішньої політичної консолідації, в наслідок якої всі угруповання, учасники об'єднання, прийняли б одну загальну політичну плятформу, спільну лінію і спільні засади визвольної політики. В таких проектах не виключаються і ці моменти внутрішньої консолідації, але вони стоять там практично на дальшому пляні, тобто мають бути наслідком попереднього, механічного поєднання.

Думки про механічну консолідацію є і серед тієї частини еміграційного громадянства, що не досить глибоко розуміє суть нашої

політичної проблематики, прагне до єдности й одностайної політичної акції, а в зовнішніх виявах хоче бачити вже й таку саму внутрішню суть. Часто думають так, аби вже тільки різні політичні угруповання створили якийсь спільний політичний орган, а решта — "це прийде згодом". Але в таких спрощених, поверхових методах немає дороги до визначеної цілі, навпаки, вони можуть тільки спиняти й утруднювати процес природної консолідації. Якщо починати від створення механічного зліпку, а щойно потім братися за головні, суттєві проблеми і труднощі, тоді безуспішні заходи і спроби тільки підривали б ґрунт для інших консолідаційних починів, побудованих на здорових засновках. Невдалі заходи і нежиттєві твори марно абсорбували б енерґію політичних осередків і сил, створили б стан взаємного паралізування і невтралізування, витрати енергій на безконечне "перетягання линви", застій та неспроможність до активности назовні.

Перш ніж давати відповідь на питання, яка консолідація в нас є можлива і потрібна, доцільно з'ясувати собі позитивне розуміння цієї проблеми.

Маємо на увазі створення такого укладу і взаємовідносин українських політичних напрямків, сил, тенденцій і акцій, щоб усі вони, зберігаючи свої позитивні питоменності, окремі цілі та прикмети, затримуючи свій власний шлях розвитку, прагнули передусім до здійснення однієї, спільної національної мети, прямували до неї в найзагальнішому визначенні — одним спільним шляхом у кардинальних питаннях національного буття, визнавали один ієрархічний уклад головних вартостей, однакові критерії оцінки основних питань національної політики, шанували й реалізували один головний принцип внутрішньо-національного порядкування справ і визнавали авторитет одного, найвищого керівного чинника та репрезентації України.

В таких рамцях мусить бути місце для процесів внутрішньої диференціяції, кристалізації та росту окремих течій, рухів й угруповань, можливість для постійного розвитку в укладі й відносинах поміж тими чинниками та природні умови здорового суперництва й змагання за впливи.

Отже, як з одного боку не визнаємо тенденцій механічного, самого

тільки зовнішнього в'язання різних угруповань, які потім ходили б цілком різними перехресними дорогами, так з другого боку — не прикладаємо рук до таких концепцій, які політичну консолідацію спрямовують на шлях гальмування природного поступу та розвитку політичної думки і дії (через петрифікацію наявного укладу й співвідношення сил) та які (тенденції) створять закостенілу структуру внутрішньо-українського життя, що унеможливить вільний, здоровий розвиток окремих рухів, політичних напрямків і сил.

У питанні, чи існують найважливіші, зокрема об'єктивні, передумови для процесу консолідації українських політичних угруповань на чужині, головне значення мають два моменти: поперше, чи ті українські політичні чинники, що їх маємо на увазі, мають одну спільну мету, подруге, чи за сучасної загальної політичної ситуації до тієї мети можна йти кількома шляхами, чи тільки одним шляхом.

До українських національних політичних чинників і угруповань можна зараховувати тільки ті, які стоять на плятформі державної самостійности і соборности України, тобто визнають за головну й найважливішу мету української політики та всіх змагань українського народу — звільнення України від московсько-большевицького поневолення і відновлення суверенної Української Держави. Це є основна передумова для того, щоб якесь угруповання брати до уваги при політичній консолідації та взагалі, щоб якоюнебудь мірою признавати йому місце серед українських політичних факторів. Більшість українських політичних угруповань на еміграції декляративно стоїть на такій загально-національній політичній плятформі. Інша справа, чи і наскільки поодинокі угруповання своєю практичною політичною працею підтверджують це своє декляративне становище. Але цього питання не будемо розглядати. Треба зважати на кожний такий політичний чинник, який у живій політичній практиці не зійшов на протилежні позиції, а який має надійні елементи, що при включенні їх у широкий уклад політичних сил з правильним політичним шляхом, вони нададуть йому здорового національне творчого змісту. Усім чинникам з такими завдатками треба дати місце і змогу ввійти до консолідаційної конструкції.

Першою і головною передумовою участи в політичній консолідації є те, щоб політичні угруповання керувалися одним основним політичним імперативом змагання за здійснення головної мети:

Самостійної Української Держави і з тією метою підпорядкували всі свої вужчі, партійні інтереси.

Друга передумова до повної політичної консолідації — це визнання тільки одного шляху, щоб досягти ту спільну мету. Бо навіть за ідеального дотримання першої передумови консолідація жвавої політичної праці всіх угруповань була б дуже трудна, якщо б у даній політичній ситуації було більше, ніж один шлях, якими можна йти до визволення і державної незалежности. Якщо б, крім однієї можливої самостійницької політики, було місце на другу чи й більше, які б теж мали шанси на успіх, то очевидно, що одні угруповання прямували б однією дорогою, а інші вибирали б інші шляхи, відповідно до своєї загальної політичної орієнтації. Така ситуація створювала б непригожий ґрунт для повної консолідації, якщо розуміти її не тільки як визнавання спільних найвищих вартостей і прямування до однієї мети, але як уніфікацію, уодностайнення практичної політичної діяльности у найважливіших справах так, щоб була одна українська самостійницька політика.

Скільки можливих шляхів стоїть перед політикою народу — це залежить від різних чинників, насамперед від даної загальної ситуації. Це складне питання, що його не можна шабльоново розв'язувати.

Основне правило, випробуване й утверджене історичним досвідом народів, наказує, що навіть тоді, коли перед політикою нації, як цілости, відкривається більше шляхів, вона не повинна розділятися, а в найважливіших справах мусить зберегти свою одностайність.

Але бувають надзвичайні ситуації в житті народів, коли ця засада не може бути збережена і під тиском життєвої конечности змагання народу за підстави власного буття і розвитку йдуть одночасно різними дорогами. Часом буває така ситуація, що у корінних для буття нації питаннях немає абсолютної, безсумнівної певности, що перед цілою нацією стоїть тільки один-однісінький шлях і вихід. У таких моментах діє автоматизм політичної диференціяції. Не завжди доходить до практичного поділу фронтів. Часом цей процес не знаходить практичного вияву і не виходить поза сферу споглядань і настроїв. Але у надзвичайних ситуаціях, коли йдеться про основні, радикальні життєві питання народу, в яких вирішується його доля, а шанси, як і ризико, розходяться по двох або кількох дорогах, — політичний

інстинкт народу спрямовує живу національну політику одночасно на різні, часто протилежні шляхи, щоб забезпечитись перед найбільшим ризиком, себто ставленням долі народу на одну карту. Хоча це створює складний і прикрий внутрішній стан та трудну зовнішню ситуацію народу, однак іноді це конечний і врешті-врешт спасенний вияв політичної зрілости нації. Часто навіть у тому немає плянового розподілу роль, а діє своєрідний автоматизм, так що різні політичні сили йдуть різними шляхами, які їм відповідають.

Під час минулої світової війни такий процес розподілу фронтів проявився серед багатьох європейських народів у критичних для них ситуаціях. Спостереження над тими явищами переконують, що в одних випадках це було корисне для тих народів, а в інших — шкідливе. Тяжко устійнити абсолютну засаду в оцінці процесів розщіплення практично-політичного діяння нації на два чи більше шляхів. Загальне правило таке, що ті процеси є неґативні, бо розпорошують сили й енергію нації в той час, коли їх треба якнайбільше зосереджувати. Через такий поділ нація часто програє на всіх ставках, тоді як, зосередивши всю свою потенцію на одному з можливих шляхів, досягла б своєї мети.

Але бувають вийняткові ситуації, в яких політика нації щодо зовнішніх сил та міжнародніх констеляцій і процесів мусить іти одночасно різними, розгалуженими, а часто протилежними шляхами. Коли ситуація вимагає поділу роль і ставлення більше, ніж на одну ставку, тоді наказом часу є не уніфікація політики, а її диференціяція.

Така ситуація буває здебільшого у народів, які борються за свій суверенітет. Часом для скріплення зовнішньо-політичного ефекту дій одного політичного напрямку потрібна наявність і співгра ще й інших напрямків. Буває так, що політична акція по одній лінії дає позитивний ефект якраз в іншому напрямку, що його може використати й обернути на добро цілости тільки інший політичний чинник, який веде відповідну політичну лінію.

У таких історичних моментах, коли у змаганні вирішується доля нації, треба виходити від головного питання, яка є можлива і найдоцільніша актуальна політика та який внутрішньо-політичний уклад найкраще відповідає вимогам моменту. Тому-то політична консолідація не може бути самоціллю, а засобом, політичним інструментом.

Для розвитку й росту сили народу процес консолідації різно-родних політичних елементів сам собою може мати додатні й від'ємні, гальмуючі впливи. Але в таких обставинах, коли йде про оборону самих основ життя і розвитку нації, усі внутрішні політичні процеси мусять бути підпорядковані вимогам і потребам тієї боротьби за існування. Також розвиток і уклад сил народу має бути якраз такий, який найкраще допомагає витривати в ту історичну хвилину. Тож аспект боротьби проти наступу ззовні має в цьому питанні домінантне значення.

Чи перед українською самостійницькою політикою в теперішній ситуації стоїть більше, ніж один відкритий шлях?

Лише один-єдиний! Це шлях безкомпромісової революційної боротьби проти большевицько-московського імперіялізму, на який то шлях стали всі самостійницькі сили України. Що такий шлях є єдиний — найкраще підтверджує той факт, що немає жодної іншої самостійницької визвольної концепції чи акції.

Це стосується не тільки до Краю (Популярне серед членів УВО й ОУН окреслення українських земель, головно західніх, для відрізнення від чужини, де перебував Провід Організації). Годі відділити політичні дії за кордоном від політичної дійсности в Україні. Бо всяка еміграційна політична концепція без підпори і відповідника на рідних землях — це галузка, відірвана від пня. Але й серед чисто еміґраційних політичних угруповань, після повного банкрутства однієї орієнтаційної політики за другою, дозріло переконання, що в теперішньому становищі України єдино можливою і правильною є революційна визвольна концепція безкомпромісової боротьби проти большевизму, яка розраховує на власні сили України та на спільну боротьбу інших народів, що в подібній ситуації борються за своє життя проти того ж самого ворога, і яка стороннім силам і змінним міжнароднім констеляціям надає значення додаткових, або допоміжних чинників.

Тепер жодне політичне угруповання на еміграції не ставить і не реалізує іншої, поважної визвольної концепції. Точніше треба сказати, що тепер більшість еміграційних політичних угруповань не здійснює жодної живої політичної концепції. Властивим змістом їхнього існування є спорадничне реагування на деякі події і здебільшого

оперування далеким від дійсности програмістичним і декляративним теоретизуванням. А на полі чинної політики стоїть тільки одна самостійницька революційно-визвольна концепція.

Отже, цілком реально існує друга основна передумова для консолідації українських політичних чинників, також за кордоном. Не лише немає об'єктивних перешкод, а навпаки, сучасне політичне становище, останні перипетії української політичної дії та актуальна політична рація — просто підказуються, як конечність, щоб усі українські політичні чинники й сили одностайно прямували єдиним шляхом до визволення, соборности й державної суверенности України.

Розглядаючи питання консолідації українських політичних сил і дій, треба зважати на наявний стан українського політичного життя та уклад політичних сил у краю і на еміграції. Від цього треба виходити, щоб створити бажану українську політичну дійсність та відповідну формацію цілости українських політичних сил. Позитивні моменти того ж стану треба прийняти як підставу, підвалину наміченого укладу, а неґативи слід переглянути, як ті місця, що їх треба виправити чи перебудувати.

В Україні точиться безупинна- й безоглядна боротьба поміж двома непримиренними світами. Проти московсько-большевицького імперіялізму й тоталітаризму, проти большевицького поневолення, насильства та цілої системи большевицького режиму стоїть одностайний фронт українського революційного самостійницького визвольного руху. В боротьбі проти большевизму стоїть єдина монолітна українська самостійницька сила. В твердих підбольшевицьких умовах немає місця для половинчатих позицій, для слабих, готових на все політичних утворів. Там немає місця на животіння. Безоглядна боротьба або капітуляція. В таких умовах усі політичні групи, які шукають можливости компромісу, себто можливостей існувати й діяти на середньому полі поміж фронтами боротьби, відійшли з поля активних дій у небуття. В Україні залишилась і втрималася одна-єдина визвольна концепція, концепція українського революційного націоналістичного руху, одна політична дія — революційна боротьба, єдина дійова політична сила — революційна ОУН і одна мілітарна сила — революційна УПА.

Визвольно-революційна боротьба ОУН і УПА стала визвольною боротьбою українського народу, в яку включилися всі активні самостійницькі елементи, без уваги на своє партійно-політичне обличчя. Ініціятором, мотором, провідною і головною пробойовою силою в революційних визвольних змаганнях в Україні надалі є революційна ОУН. Таке поширення боротьби, що охоплює всі самостійницькі елементи цілої України, знайшло відповідне політично-структуральне оформлення у створенні загально-національної політичної формації революційно-державного типу.

УПА зродилася з ініціятиви ОУН як загально-національна революційна армія, в якій борються всі, хто хоче боротися за визволення України з-під большевицької Москви та за самостійну соборну Українську Державу. В УПА немає жодного партійного принципу, ні партійної політики. У висліді цілого історичного розвитку визвольних змагань під час останньої війни, зокрема у висліді того факту, що революційна боротьба самостійницьких сил в Україні огорнула ввесь нарід і всі ділянки життя, зформувалася ціла підпільна система самостійного державного життя, яка існує та діє незалежно і проти окупаційної, спершу гітлерівської, а потім большевицької державної системи. Ця формація поєднує в собі елементи державної організації з елементами підпільної системи організування суспільного життя і політичної акції. Як завершення процесу творення українського підпільного державного життя і революційної державної формації створилася Українська Головна Визвольна Рада — революційний, найвищий державний орган України.

В Україні стоять проти однієї дві державні формації. Перша — т. зв. УССР — це експозитура московсько-большевицького імперіялізму та його інструмент для поневолення і визиску України, що тримається лиш з допомогою безоглядного терору. Вона не стоїть на сторожі добра України, не захищає життєвих прав українського народу, а стоїть на послугах чужого московського імперіялістичного центру та большевицької партії. УССР не походить з волі України, навпаки, є протиставленням до неї та політичним утвором для її уярмлення.

Проти цієї чужої, безправної, по насильницьки накиненої формації, т. зв. УССР, стоїть самостійна українська державна формація, що її найвищою владою е УГВР. Як формація революційна, державна, вона

веде боротьбу проти большевицької системи, існує і діє в Україні завдяки застосуванню відповідних підпільних метод, проти большевицької навали. Хоч вона повністю не виконує суверенних прав і всіх державних функцій в Україні, хоча досі не усунені з України большевицька система і режим, проте в сучасну пору якраз вона, а не УССР, є втіленням української державности, українським державним утвором, що здійснює волю України, захищає її права та репрезентує її перед чужим світом.

УГВР, як революційний найвищий орган України, хоч і не виконує всіх функцій нормального державного уряду, зате виконує найважливішу і найсуттєвішу ролю найвищого державного органу нації, що стоїть у боротьбі за своє існування, а саме: вона очолює цю боротьбу. Хоча вона не має тих усіх формальних і наявних атрибутів, що їх зовнішньо відзначають державні органи і їхні функції, зате тим більшу вартість і значення має те, що державницька дія УГВР має визнання і послух в українського народу.

Це небувалий вияв найвищого морально-політичного авторитету національно-державного органу, тим більше тому, що він не користується засобами нормальної державної екзекутиви і примусу, а навпаки, є переслідуваний найбезогляднішими методами і засобами тоталітарно-терористичної окупаційної системи. Широкі народні маси ідуть за ним, виконують його доручення і вказівки, не зважаючи на те, що тим наражуються на наижорстокіше переслідування і винищування з боку большевиків, але не відступають від нього навіть в обличчі смерти.

В тих умовах більше, ніж в умовах нормального державного життя, виявляється і постійно засвідчується правда і правність української самостійної державної формації з революційним, найвищим державним органом — УГВР на чолі, її морально-політичний авторитет, позиція і значення. Український нарід не виборами і голосуванням, *а* своєю жертвенною безнастанною боротьбою ще й ще задокументовує свою незламну волю до самостійного життя і підтверджує той мандат, що його він, як єдиний суверен України, дає Українській Головній Визвольній Раді, яка очолює і репрезентує незалежну українську державність.

В Україні, отже, вже завершився процес політичної консолідації усіх

самостійницьких національних елементів на плятформі УГВР. Як ця консолідація оформилась і як вона здійснювалася? Там, у противагу до большевицького режиму та його системи, є тільки один самостійницький табір. Об'єднуючим чинником є спільна визвольна боротьба, в якій беруть безпосередню чи посередню участь, або бодай з нею солідаризуються і співчувають їй усі, що є проти большевизму, а за Самостійну Українську Державу. В УПА боряться добровільці-революціонери незалежно від своєї партійної орієнтації. А в УГВР є найчільніші діячі, провідники-активісти з різних політичних середовищ.

Як організована політична сила залишилась на полі боротьби в Україні тільки одна революційна ОУН. Треба ствердити факт, що тепер в Україні немає жодної іншої самостійницької політичної організації чи угруповання, яке проявляло б своє існування помітною політичною діяльністю. Тут не будемо широко аналізувати цього факту, проте зазначимо, що причина є, з одного боку, в дуже тяжких большевицьких умовах, а з другого — в слабостях усіх інших політичних ідей і угруповань. А в висліді — або визнавці інших політичних напрямків не в силі спромогтися на власну політичну акцію в підбольшевицьких умовах, або ідеї та ввесь політичний зміст інших політичних напрямків не може захопити того елементу, який у тих умовах готовий до боротьби.

Зате до визвольної боротьби, що її розпочала й організувала революційна ОУН, приєдналися й активно в неї включилися численні елементи інших політичних напрямків — не як політичні угруповання, а індивідуально, як одиниці, що хочуть боротися за волю України і включаються в існуючі вже, випробувані і загартовані революційні лави. Для всіх тих патріотів-борців вузько-партійні справи стоять на дальшому пляні, а найважливіше — це актуальна боротьба.

Оцінюючи і шануючи таку високопатріотичну поставу самостійників інших партійних напрямків, та щоб улегшити визнавцям інших партійних програм взяти участь у революційній визвольній боротьбі, — ОУН дала почин до створення загально-національної революційної збройної сили — УПА, а згодом, з поширенням революційної боротьби до розмірів усенародного революційного руху, завдяки поставі УПА дійшло до створення УГВР.

Хоч крім ОУН, в Україні не існує і не веде активної діяльности жодна політична самостійницька організація, проте УГВР у своїй концепції, побудові та своїм особовим складом не є однопартійним органом, а як державна формація і як державний орган, є заснована на принципі понадпартійному. В УГВР репрезентовані різні політичні напрямки, бо там є діячі з різних політичних середовищ.

Ініціатива до того вийшла від УПА. За політично-світоглядовим розумінням ОУН, монопартійна система в державному житті та в Державній формації не відповідає потребам повного і здорового національного розвитку. В державній організації народу мусить бути місце для політичної диференціяції, кристалізації і вільного розвитку політичних угруповань та для здорового, творчого змагання поміж ними. Самі ж державні органи у виконуванні своїх функцій мусять стояти на позиціях понадпартійних: насамперед дбати про добро цілости, а далі справедливо захищати інтереси всіх позитивних складових частин.

Теперішній стан в Україні, де чужа ворожа сила здушує і паралізує вільний розвиток політичного життя, — анормальний. Боремося за повну політичну свободу у вільній Україні, і в суверенній Українській Державі має бути заґарантована можливість для існування і розвитку політичних угруповань. Процес організування й активізації політичних угруповань не перечив би концепції і державній формації, яку очолює УГВР, а може кожночасно проходити в її рамцях. Якщо б уже тепер в Україні вели або розпочинали свою діяльність й інші політичні організації чи угруповання, які справді стояли б на позиціях визвольної боротьби і державної самостійності України, — то вони вже зараз знайшли б своє місце в рамцях УГВР.

Так ось в Україні, в розпалі та найбільшому напруженні визвольної революційної боротьби довершилися одночасно два дуже важливі історичні процеси: створилася самостійна революційно-підпільна формація України і здійснилася політична консолідація всіх самостійницьких, активних елементів українського народу. Ця консолідація зродилася органічним порядком історичного розвитку. Вона жива і тривала, бо постала в ім'я безсмертної, великої, спільної всім ідеї та реалізувалася на державницькій плятформі — у рамцях державної формації.

Треба собі ясно усвідомити і виразно заявити, що створення підпільної державної формації та діяльність революційного державного уряду в Україні в підбольшевицьких умовах — це таке високе морально-політичне і революційно-організаційне досягнення, якого не знаходимо в історії інших народів у сучасній, такій багатій на події добі. Подібні політичні явища в інших народів, хоч значно слабші і витворені не в таких тяжких обставинах та ще й при зовнішній допомозі, мають у світі визнання і славу найвищих досягнень у боротьбі за самостійність. Нерозуміти і недооцінювати своїх власних здобутків, щоденно скуплюваних такими високими жертвами, — це вияв морального звироднiння і політичного засліплення, недооцінювання вартости і спроможности свого народу. А вже непростимим національним злочином є применшування чи знецінювання того досягнення визвольної боротьби перед чужим світом.

А тепер розглянемо стан на еміграції. Тут українське політичне життя та уклад політичних сил значно інший, ніж на рідних землях. Завдяки свободі тут існують численні політичні угруповання й організації. Немає тут безпосередньої боротьби з ворогом, а політичне життя значною мірою виповняється яловою партійщиною, дрібними міжпартійними розграми і спорами та відірваним від життя й актуальної дійсности програмістичним теоретизуванням.

В інших умовах за іншого стану, ніж у краю, і процес політичної консолідації на еміграції мусить проходити інакше та знайти відповідні форми. Розглядаючи питання, котра з консолідаційних концепцій на еміграції найправильніша, треба найперше устійнити, якому моментові надаємо в цій справі вирішального значення.

Наша позиція така, що в сучасному становищі України в усіх питаннях української політики, в цілому й в поодиноких частинах, найважливішим є аспект самої визвольної боротьби, а вирішальним критерієм є її вимоги і потреби. Усе, що цій боротьбі допомагає, сприяє і зміцнює її, усе, що підносить її успішність та ефект лінією визволення — все те добре, позитивне.

Так і консолідаційний процес українських політичних сил та акції на еміґрації мусять бути підпорядковані тому загальному правилові. Консолідація має завдання сприяти тому, щоб у визвольну дію

включити, якщо можливо, всі політичні сили, щоб скоординувати їхні дії та піднести її позитивний для справи визволення ефект, щоб створити таку внутрішньо-українську політичну констеляцію і таку структуру, яка запевнить максимальне зосередження українських сил у безпосередній боротьбі, себто, у зв'язаній з тією боротьбою дії, створить одностайну внутрішньо згуртовану формацію усіх самостійницьких сил, що монолітно і скоординовано протиставлятиметься ворогові та завжди одностайно й однозгідно виступатиме перед цілим зовнішнім світом. Ці всі головні цілі консолідації є активні й на еміґрації. Хоч тут немає безпосередньої боротьби з ворогом, як на рідних землях, проте вся політична робота мусить бути спрямована як допоміжна дія для крайової боротьби. Політичні сили еміґрації мусять скоординовано вести таку зовнішньо-політичну діяльність, щоб якнайбільше помагати і підтримувати визвольну боротьбу в Україні, добитися якнайкращого зовнішньо-політичного ефекту крайової боротьби та заманіфестувати й утвердити перед цілим світом факт, що всі національні самостійницькі сили України, як у краю, так і на еміґрації, становлять одноцілий фронт та одноцілу політичну формацію в боротьбі проти московського большевизму за державну самостійність України.

Коротко: консолідація мусить принести внутрішнє скріплення українського визвольного фронту, зміцнення його зовнішніх позицій і збільшення зовнішньо-політичного успіху революційної визвольної боротьби. Обидва ці моменти, внутрішній і зовнішній, вміщують у собі всі найважливіші цілі консолідаційних плянів.

З такого визначення цілей уже виразно видно, яка концепція та яка постава консолідації дасть найкращий ефект.

Перша і найважливіша справа — це координація політичного життя і дій еміграції з визвольною боротьбою в краю. Уніфікувати цілість української самостійницької політики так, щоб була тільки одна її лінія, і щоб уся політична акція на еміграції усіх її чинників була пов'язана з визвольною боротьбою в Україні. Об'єднання цілої еміграції, усіх політичних чинників та пов'язання її з визвольним рухом на рідних землях в одноцілій національній державній формації, в якій знайдуть своє місце всі самостійницькі елементи — політичні угруповання, організації та інші чинники, щоб увесь український самостійницький світ творив одностайну цілість державного типу.

Таку розв'язку дає концепція консолідації на державницькій плятформі, в рамцях самостійної, діючої державної формації, з принципом політичного примату визвольної боротьби в Україні — консолідації на плятформі і в рамцях УГВР.

Українська самостійна державна формація, очолювана УГВ-Радою, що охоплює й об'єднує всі самостійницькі елементи в краю, дає найкращу плятформу й організаційні форми для такого самого об'єднання та охоплення цілої еміграції, усіх її самостійницьких елементів. Завдяки тому, що вона не є партійним чи міжпартійним органом, а формацією державною, в ній можуть знайти своє належне місце всі елементи і чинники, які становлять цілість української національної еміграції. Отже, політичні організації й угруповання, різні політичні чинники, які репрезентують українську державну традицію, які свого часу одержали були від народу мандат як голови і члени урядів Української Держави, або як парляментарні представники українського народу чи його частин; репрезентації центральних загально-громадських установ, станових (професійних) організацій, Українських Церков, наукового світу, загалом — цілої національної еміграції.

Усі ці чинники, увійшовши в одну загальну державну формацію УГВР, в її закордонній частині, братимуть активну співучасть у державницьких змаганнях, що базуються головно на крайовій визвольній боротьбі. Вони будуть пов'язані з нею політично та будуть сприяти посилюванню і закріплюванню її зовнішньо-політичних успіхів і таким чином вноситимуть свій позитивний вклад у визвольну справу. Через те вони здобувають і закріплюють (тепер і на майбутнє) собі місце в укладі українських державно-творчих елементів. При тому всі ці чинники, координуючи свою діяльність в одностайній лінії державницької визвольної політики, зберігають свою окремішність та реалізують свої питоменні вужчі цілі.

Як здійсниться ця концепція консолідації, то у висліді ціле життя української еміграції матиме таку внутрішню структуру, яку мають звичайно народи, що живуть державним життям. Відповідні закордонні органи УГВР виконуватимуть функції найвищого, керівного державного чинника, хоч без усіх засобів нормальної державної екзекутиви і таких санкцій, а користуючись засобами політично-моральних категорій, як авторитет загально визнаного

державного чинника, внутрішньою солідарністю і самодисципліною.

Теперішня постава деяких чинників на еміграції, які неґативно чи індиферентно ставляться до визвольної боротьби в Україні, зокрема до УГВР, з вузько партійних мотивів — не може мати суттєвого вирішального значення, ані на стан і розгортання подій на рідних землях, ані на зовнішньо-політичну позицію нашої справи, що її репрезентує УГВР. Але все таки не може бути без значення факт, чи ті чинники засвідчують свою солідарність і тим сприяють успіхові справи, чи ведуть неприхильну і шкідливу акцію, бодай тільки інформативну. Хоч би їхня неприхильна до УГВР акція не мала ніяких безпосередніх наслідків, то вже сам факт того, що вона є, українська, підриває моральні позиції, а це кидає тінь на цілість. Зате одностайна постава у принципових справах українського визволення, засвідчувана перед цілим народом і перед чужим світом, і то при збереженні здорової внутрішньо-політичної диференціяції, напевно і значною мірою приведе до внутрішнього скріплення визвольного фронту та до зміцнення зовнішньо-політичних позицій української справи.

Питання, чому саме така консолідація на державницькій плятформі, а не на базі тільки міжпартійного порозуміння, великою мірою висвітлене попередніми міркуваннями. Вирішальне значення мають передусім вимоги визвольної політики і боротьби.

Державна формація УГВР дає найкращу плятформу та організаційні рамки для об'єднання всіх самостійницьких політичних чинників на еміграції. Вона ставить передусім важливі, понадпартійні державницькі політичні завдання, навколо яких у спільній політичній акції об'єднаються всі сили української еміграції, в тому числі й усі політичні угруповання. Державницька плятформа й такі організаційні рамці найкраще допоможуть розв'язати всі міжпартійні проблеми, а спільна жвава акція найкраще згуртує всі позитивні сили.

Якщо ж консолідація на державній базі, то чому саме на плятформі УГВР, а не, напр., на плятформі УНР? Такі будуть, між ін., голоси опозиції проти цього пляну.

На це відразу відповідаємо. При чому не намагаємося дати вичерпної відповіді, зокрема не потрібно тут вдаватися до аналізи державно-правних позицій чинників з табору УНР. Бо ціль усіх цих міркувань

— висунути такі позитивні моменти, які доводять до політичного замирення і поєднання, а не загострювати спірні й роз'єднуючі питання. Отже, будемо оперувати реальними політичними фактами та заторкнемо тільки те, що є конечним для висвітлення поставленого питання, що його не можна тут оминути.

Передусім УНР як політичний чинник, може виступати тільки в ролі фактора еміґраційного. Історія його діяльности, зокрема з останніх двох десятиліть, так наочно ствердила й задокументувала цей політичний факт як для українського, так і для чужого політичного світу, що нема потреби його доводити, як і неможливо його серйозно заперечувати. Висуваючи тезу про теперішній т. зв. уряд УНР, як носія і репрезентанта Української Держави, то, промовчуючи державно-правну сторінку цього питання, можна б тільки апелювати до минулого, до історії Української Державности з 1918-20 років та підтримувати думку, що він на еміграції зберіг мандат і компетенції правосильного уряду України.

Якби в нашій визвольній боротьбі і в цілому політичному розвитку в Україні, від початку минулої світової війни, не було того революційного державного життя і того процесу зростання з живої дійсности революційної державної формації, процесу, завершеного створенням УГВР, тоді нашій самостійницькій політиці довелось би тепер, мабуть, покликатися на минуле і в противагу до московсько-большевицького ставлення, т. зв. уряду УССР, висувати як репрезентанта української державности традиційний, еміграційний уряд. Інша справа, чи тоді цю ролю мав би виконувати уряд УНР, чи напр., УДП з 1941 року. Але цього питання тут не будемо розглядати, бо така потреба не актуальна.

Але підпільна державна формація та революційний найвищий державний орган України — УГВР, що існує і діє в Україні як політичний факт і фактор, має величезну перевагу над еміграційними чи традиційними урядами, як для самої революційної боротьби, так і для міжнароднього становища української справи. Було б зайвим це тут ширше доводити.

У кого мало важить і кого мало переконує значення і потреба розвивати визвольну політику і революційну боротьбу в самій Україні, той хай погляне, яку вагу і яке значення в сучасній світовій політиці

мають аналогічні фактори інших народів, яку оцінку знаходять ті чинники у політиці чужих держав. Це ж на наших очах під кінець війни і після її закінчення різні еміґраційні уряди, які віддали своїм союзникам під час війни значні прислуги і здобули собі значні позиції, — зустріли з боку тих же союзників численні акти, якими підривається або ліквідується їхнє значення і роля. А натомість політика їхніх союзників-великодержав старається ціною їхнього падіння (чи підупадання) здобути собі впливи і позиції щодо тих політичних процесів і сил, які існують і діють у батьківщині тих еміграційних урядів. Підставою такого ставлення західніх великодержав до еміґраційних і крайових факторів поневолених народів є, крім мотивів політичної тактики супроти СССР, консеквентний і холодний реалізм їхньої політики щодо тих народів. Розраховуючи на те, що дотичні поневолені народи мають відіграти у міжнародніх подіях реальну ролю як силові, а не тільки пропаґандивні фактори, — політика великодержав оглядається передусім на те, що діється в тих країнах, на той розвиток подій, які там відбуваються, і на ті сили та чинники, які формують крайову дійсність. Сьогодні для них мають більше значення навіть слабі, проблематичні взаємини з дотичними крайовими чинниками, ніж підтримка відданих їм союзників — еміґраційних урядів. З політичного погляду це не є ані невірність союзникам, ані невдячність, а просто-напросто тверезий політичний реалізм, який вважає за підметний політичний чинник саме нарід як цілість, себто його головну, діючу на свойому терені частину, а не еміграційний відламок.

Такі „міжнародньо-політичні показові лекції" мусять вивчати ті українські еміґраційні політичні чинники, зокрема ті, які задалеко відійшли від ґрунту політичної істини (тобто істини, що нарід у визвольній боротьбі мусить керуватися насамперед раціями і потребами цієї боротьби) і занадто покладаються на порятунок від зовнішнього світу, а, вдивляючись у чужі політичні обрії, беруть для оцінки нашої політичної проблематики чужі критерії та міри, вироблені для інших, відмінних політичних ситуацій. На тих прикладах, що їх так багато дають теперішні світові події, можна легко переконатися, що і в чужій тверезій політиці "високої кляси" така політична проблематика, як у нас, розцінюється тими самими критеріями і мірами, якими послуговується і наш "доморослий" революційний рух. Може, через те й легше буде знайти спільну

політичну мову.

Спостерігаючи позиції (з одного боку крайових, а з другого, еміґраційних політичних чинників інших народів, ставлення їх до одних і других західніх великодержав) та цілу еволюцію тих відносин за останні роки, тим легше стає зрозумілим, яке велике політичне значення має існування і діяння в Україні підпільного державної формації і такого ж революційного уряду. Протиставлення його большевицькій експозитурі має на міжнародній арені значно сильніші атути і переконливішу силу, ніж виставлення еміграційного уряду. Бож сам факт його існування і діяння на українській території і те, що большевики не можуть його знищити, хоч докладають всіх зусиль тоталітарно-енкаведівської державної машини, — це таке сильне і наочне свідоцтво про його вкорінення у народі і його силу, що жодна ворожа пропаганда не може нічого вдіяти проти цього свідоцтва.

Зате кожний еміграційний уряд, навіть такий - що має одночасно всі атути своєї леґітимности і мілітарну силу, але разом і те, що він є еміграційний, що його осідок є на чужині, а не в рідному краї, не може мати такого значення. Коли ж говорити про “уряд УНР”, то хіба ніхто не міг би твердити, що його найслабшим місцем є те, що він перебуває на еміграції.

Коли ж політичне середовище УНР хоче обстоювати тезу про уряд УНР, як уряд України, тоді треба ствердити, що в такій ролі він цілком не проявився в останні роки, такі важливі і такі багаті на далекосяжні події в історії визвольної боротьби. Важко зрозуміти, як можна висувати такі претенсії, знаючи, що претендент на позицію уряду України не то що не керував визвольною боротьбою останнього періоду, але навіть не реаґував на події в Україні в тому сенсі, як цього треба б було вимагати від носія і репрезентанта державної незалежности України. В такій ролі властивим змістом “діяння” того “уряду” була б хіба неактивність.

Тут треба ще раз підкреслити, що на цьому місці не хочемо ні полемізувати, ні аналізувати чи висвітлювати позиції і ролю УНР. Якщо б це було потрібне, тоді довелося б піддати критичній аналізі насамперед державноправний бік, як теж цілу політичну діяльність чинників УНР від початку їхньої еміграційної історії. Тепер цього не робимо, бо прагнемо до такої політичної консолідації, в якій усі

причетні політичні чинники стають на правильно політичну плятформу, входять у непохитну самостійницьку і соборницьку державну конструкцію та в ній вестимуть устійнену і випробувану правильну працю. Маємо на думці теперішню визвольну політику і перспективи майбутнього, тож при тому було б зайвим порушувати негативні моменти, якщо будуть гарантії, що вони належать тільки до минулого, а даний політичний табір стає на правильні позиції. Хіба, що було б інакше. Тоді треба б не допустити до того, щоб неґативи з минулого утруднювали чи обтяжували змагання за майбутнє. Тоді була б потреба розправлятися з тими неґативами.

Коли ж довелося заторкнути концепцію про уряд УНР, то ніяк не можна обійти факту, що той політичний чинник в останні роки так наочно виявив перед цілим українським народом і перед чужим світом свою неспроможність до власної державницько-визвольної політичної дії, що висування його на чоло українських державницьких змагань принесло б, уже з тієї одної причини, завелику шкоду для визвольної справи.

Чи ж можливим є серйозно ставити перед українським народом верхівку УНР, як той найвищий чинник, який очолює визвольну революційну боротьбу, який репрезентує українську державність революційну, який дає найвище державне завершення непримиренному динамізмові й активності сучасної української революції? Чи ті два елементи: найвищий революційний активізм і крайню неактивність та опортунізм УНР, і то в найгарячіші моменти, можна сполучити в таку політичну цілість, щоб саме цей останній був керівним і прапорним? Чи, може, українська визвольна політика мала б виглядати так, що визвольна революція — це одна справа, а "уряд" — друга? Чи за такого укладу можна в одноцілих визвольних змаганнях зосередити всю політичну енерґію, змобілізувати до боротьби всі сили народу? Чи можна таким способом створити відповідно сильний фронт самостійницької політики проти большевицького тоталітарного імперіялізму? Чи на думку еміграційного УНР-івського табору, українська справа виступила б тоді в своїй найсильнішій формі на міжнародньому форумі і здобула б можливо найкращі позиції?

Сьогодні Україна в міжнародньому укладі сил — це немов вулкан визвольної революції, якого не можна ні згасити, ані здушити. Це

джерело безнастанних потрясень у протиприродній політичній структурі на Сході Европи. Україна — це та непримиренна сила, яка бореться проти всякого наїзника, проти всякого поневолення. Вона діє виключно за своїм власним законом, має своє невідхильне прямування до соборної суверенної Української Держави. Серед найтяжчих умов Україна не тільки продовжує боротьбу, а й живе власним, оформленим у підпільно-державному творі, життям. Український нарід веде не тільки власні змагання, він нині стає осередком, організатором і передовою силою спільного визвольного протибольшевицького фронту всіх поневолених цим большевизмом народів. Україна — це історичний гробокопатель московсько-большевицького імперіялізму, гніту й насильства, а водночас — пробойовик і кристалізаційний осередок нового ладу на руїнах СССР, ладу свободи і справедливости у взаєминах між вільними народами і людьми. Така історична місія України, така її фактична сьогодні роля, і відповідно до цього вона здобуває собі світову позицію.

Але для найсильнішого зосередження і напруження власної потенції, для найвищої боєздатности і досягнення найбільших зовнішньо-політичних успіхів — ціла самостійницька Україна, всі її сили мусять становити не тільки одну цілість взагалі. Ця цілість мусить мати ще й відповідну внутрішню структуру та відповідне прапорне завершення і зовнішню форму; щоб усі елементи тієї цілости стояли кожний на свойому відповідному місці, щоб найвизначніші очолювали, надавали напрям і вираз цілости.

Цим вимогам найкраще відповідає революційно-державна формація, очолювана УГВР. Бо вона, виростаючи в Україні органічно з живої дійсности, під час боротьби, формувалася для потреб цієї боротьби і під безпосереднім впливом усіх тих сил і натисків, серед яких вона мусить існувати, діяти і зростати. Тож у цій формації всі складники є на свойому природному місці, відповідно до свого питомого тягару і власного потенціялу та функції в цілості. Також зовнішні форми, як у всіх органічних творів, достосовані там до живої дії, у власному середовищі. У такій самій формі мусить виступати українська самостійницька державна формація перед зовнішнім світом. Бо та форма найкраще підкреслює усі попередньо наведені її риси і питоменності, а в тому наша головна сила, наші найважливіші козирі.

Революційно-державна формація, зроджена на рідних землях, має

бути осередком, головним зрубом і головним пнем, вона має дати державно-організаційні рамці для включення в одну цілість теж усіх еміграційних самостійницьких сил і чинників. Усі вони можуть знайти в ній своє місце, включившись у відповідно розбудовану закордонну частину однієї цілости.

Щодо державної традиції, на яку завжди покликаються кола УНР, визнаємо, що з цього погляду вони мають свої історичні позиції. Але не погоджуємося з тим поглядом, що продовжування державницьких традицій неподільно зв'язане з особами або з політичною групою. Уважаємо, що воно більше в'яжеться з жвавою політичною акцією і визвольною боротьбою, яка далі реалізує ті традиції та змагається за їхнє втілення у живій політичній дійсності.

Збереження державницьких традицій не полягає на тому, щоб твердо триматися самої формальної, а ще більше персональної "традиції", тобто з колишньої ролі і постів окремих осіб чи груп виводити їхнє незастаріле, виключне право не тільки репрезентувати минуле, а й у теперішній українській політичній дійсності посідати такі пости і персональні позиції, до яких уже не дає підстав сучасна їхня діяльність. Визнавці такого розуміння державних традицій часто ставлять, як найвищий і вирішний критерій, питання — чи поодинокі явища і цілий розвиток живої політичної дійсности і визвольної боротьби вкладаються у ці зовнішні, формальні рамці, а ще більше, чи респектують вони їхні "традиційні" персональні "управнення". Якщо так, — тоді це, на їхню думку, державницькі, погоджені з традицією факти. Якщо ж ні, — то вони їх не визнають, ганьблять, як явища звернені проти державницьких традицій, хоча б їхнім виключним змістом було якраз змагання за те, щоб сама суть тієї ж державности була не тільки традицією, а й справжньою дійсністю (розвитком справжньої політичної дійсности і визвольної боротьби).

Але державних традицій не можна трактувати по-музейницьки. Кожний, хто хоче стояти на сторожі їхнього збереження, має не так права, як обов'язок передусім докласти всіх можливих старань, щоб найістотніший зміст державности не зійшов до ролі тільки історичного порядку, щоб він не належав до минулого, а щоб до нього належала сучасність і майбутність, щоб він був живою реальністю. Мова йде про самий зміст, а не про персонал, чи про менш важливі справи формального порядку. Зберігати державницьку традицію — це

значить не зводити її поза справжнє життя до музеїв, а пов'язувати її з актуальними державницькими змаганнями, сприяти тому, щоб була дотримана історична перманентність поміж теперішніми державницькими змаганнями і традицією з минулого і то головно щодо позитивного змісту. В усьому найважливішим є самий зміст, суть, а не справи формального порядку, як назви і т. ін., або питання персональні чи групові.

Доцінюючи значення традиції у державницьких змаганнях, ми є за здійснення і продовжування усього найціннішого, найпозитивнішого щодо змісту в традиції нашої державности, але ми є проти присвоювання “монополю чи традиції”, проти формалізму та проти самого збереження традицій державности як музейних вартостей.

Повертаючись до УНР, вважаємо, що цей політичний чинник на самому початку мав зі свого минулого чи не найбільше можливостей, а тим самим і зобов'язань продовжувати державницькі традиції у дальших визвольних змаганнях та в послідовній самостійницькій політиці. Але розвиток визвольних змагань в останні два десятиліття, зокрема від початку другої світової війни, тих змагань, які саме є найістотнішим продовжуванням українських державницьких традицій, не дає чинникам УНР такого політичного свідоцтва, яке виправдало б їхні претенсії до виключно найвищого становища в українському політичному житті.

Українські державницькі змагання продовжуються безперервно, вони мали і мають свої героїчні подвиги та великі політичні досягнення, вони ж найвиразніше продовжують українські державні традиції. А тим часом політичний табір УНР не лише не відіграє у них такої ролі, до якої заявляє претензії, а взагалі він або не проявляє себе в найважливіші моменти визвольних змагань останніх років, або стає по тому боці, звідки йде не поміч, а утруднення для визвольної боротьби. Зійшовши з позицій провідного чинника у боротьбі за державність, чинники УНР тим самим 'зійшли з першої позиції у продовжуванні державної традиції. На сторожі цих традицій, на сторожі української державности стали нові, революційні сили України, які взяли на себе найбільшу частину теперішньої боротьби за державність.

Накреслюючи нашу концепцію консолідації всіх самостійницьких

елементів на еміграції та концепцію уніфікації української самостійницької політики, слід з'ясувати нашу поставу до тих тенденцій, що їх висуває група УНР, тобто, щоб політичні угруповання консолідувалися навколо політичного осередку УНР, який мав би бути визнаний тими ж угрупованнями за український еміграційний уряд.

Концепція УНР не має ооґрунтовання в позиціях та ролі тієї групи в сучасній українській політичній дійсності, зокрема в сучасних визвольних змаганнях, бо ця концепція не відповідає станові і потребам теперішньої визвольної боротьби в Україні та цілої визвольної політики. Також відклик кіл УНР до своїх управнень в ім'я державницьких традицій не є виправданий.

Одначе, як ми вже зазначили, не хочемо тут заторкувати історичної ролі УНР, ані заперечувати того, що позитивні елементи в тому таборі могли б тепер і в майбутньому внести свій позитивний вклад у дальше продовжування змагань за державну незалежність України.

Від кіл УНР ідуть намагання протиставити революційній державній формації, що її очолює УГВР, — "уряд УНР". Як бачимо, з одного боку — непричетність чинників УНР у визвольній боротьбі України та в усіх державницьких актах і діях в Україні в останні роки, а з другого боку — намагання протиставити себе з еміграції тим фактам і чинникам, які творять і формують державницькі змагання і самостійне державницьке життя України в останні роки й тепер. Така постава чинників УНР унеможливлює їм знайти для себе місце в укладі активних самостійницьких сил України та включитися у сучасні державницькі змагання і дії, якщо УНР і далі хоче простиставити себе революційній державній формації України, яка виросла з самої боротьби. В такому разі група УНР ставить себе поза рамці сучасних визвольних змагань і стає в таку позицію, що активна визвольна політика мусить її поминути, тобто виелімінувати.

І якраз ця політична група УНР доводить до альтернативного протиставлення: "або — або". Ця альтернатива є помилкова і шкідлива для цілої визвольної справи, а ще більше для самої згаданої групи. В українському внутрішньо-політичному житті багато зайвих конфліктів і контроверсій походить з того, що політичні чинники у своїх взаємовідносинах дуже часто ставлять справи так, що виходить

просто протиставлення поміж ними там, де його властиво немає. Причина в тому, що існує у нас, зокрема на еміграції, багато політичних угруповань, але процес політичної диференціяції і кристалізації окремих політичних напрямків — незрілий. Окремі політичні табори не мають достатньо розвиненого й оформленого свого власного, їм притаманного, політичного змісту, світогляду, програми, тактики чи устійненого напрямку політичної праці. Через те вони не мають власної політичної лінії, а для того, щоб утримати свою партійно-організаційну окремішність, вони за зміст свого групового існування беруть або опозиційне, або сповидно конкуренційне становище супроти активних сил в українській політиці. Найгірше лихо внутрішньо-українського політичного життя криється саме в тому, що окремі політичні угруповання, які вже з уваги на свій склад повинні мати власне політичне обличчя, силкуються зайняти позиції іншого політичного чинника. Коли не до того з їхнього боку немає і відповідної серйозної дії, що її треба вести на тих позиціях, до яких вони заявляють свої претенсії, а є тільки уявні, дрібні, пропаґандивні маневри — тоді з цього виходить не творча боротьба і співзмагання, а хаотизація політичного життя і підривання, зменшування успішности позитивної праці активних політичних сил.

Якщо кожний український політичний фактор матиме розвинений, скристалізований і оформлений власний політичний зміст та обличчя, засяг, напрям і характер власної політичної праці, тоді матиме й означене власне місце в українському політичному житті, виконуватиме власну, означену функцію в цілості. Взаємовідносини поміж ними також будуть тоді природні й речеві, а цілий уклад політичних сил буде виразний і оформлений. В ньому буде місце, з одного боку, на здорову творчу ривалізацію, на постійне співзмагання поміж різними політичними напрямками і силами. А це буде чинником поступу й активізації, бо тоді відбуватиметься процес взаємного відшліфовування, доповнювання і вирівнювання додатніх елементів та одночасно невтралізування від'ємних елементів, відбуватиметься політична синтеза різних сил і дій — чи-то організовано, чи природним порядком, у самих наслідках діяльности всіх складників. Тоді замість такого стану, що одні ведуть боротьбу й позитивну політичну працю, а другі говорять, що роблять те саме та ще й краще, а насправді лише утруднюють роботу першим, — прийде

зміна в тому напрямі, що, крім ривалізації, кожний чинник вестиме свою власну працю і виконуватиме таку функцію, якої не робить і не виконує інший.

В сучасній українській політичній дійсності, за теперішнього нашого стану, таки справді не може бути забагато сил, забагато виконаної праці: одного й другого ще треба й треба. Є місце й праця для всіх сил, різні завдання в різних напрямках так, що всі чинники напевно зможуть внести свої позитивні вартості й вклад. Треба тільки одного: щоб усі дбали насамперед про добро України, української справи, а потім про своє партійне добро; щоб усі хотіли справді боротися чи позитивно працювати для спільної справи та щоб усі шукали свого власного місця праці, відповідно до своїх спроможностей, а не намагалися підшиватися під інших та користуватися здобутками інших.

В українському житті тепер немає багато чого ділити для використовування і зужитковування. Зате можна багато зробити і здобути жертвою боротьбою та працею. Так тісно, що не можна протовпитися, може бути тільки при політичному чи суспільно-громадському "жолобі". Натомість у боротьбі і при праці е дуже багато місця для всіх, більше, ніж охочих і доброї волі.

Наша концепція консолідації — це концепція згуртовання і з'єднання всіх національних сил для спільної боротьби і спільної праці на спільній державницькій плятформі і в найширших державних рамцях. Це не консолідація для розподілу впливів і позицій між договірними політичними угрупованнями. Перша й основна передумова до повної внутрішньо-української консолідації є те, щоб у цілому українському житті, як у цілому, так і в усіх його складових елементах, на першому місці стояв принцип визвольної боротьби і творчої праці для справи визволення та державної самостійности; щоб за цим критерієм оцінювати всі елементи і всі проблеми внутрішнього українського життя. Тоді в ім'я спільної ідеї та великої національної потреби в оцінці всіх явищ і всіх чинників переважатимуть з'єднуючі, спільні моменти, які стоятимуть перед тим, що спірне і роз'єднююче, перше значення матиме питання, який позитивний вклад вносить кожний елемент у цілість. У консолідації, замість групової ексклюзивности і вузько-партійного "або-або" супроти інших політичних чинників, до голосу має прийти взаємна толерантність і синтезуючий принцип: "і

— і”. Не відкидати жодного чинника, який може і хоче внести у спільну цілість свій позитивний вклад, а елімінувати тільки шкідливі елементи.

Коли ж говорити про те, яке місце в цілому укладі має зайняти кожний чинник, то в цьому повинні вирішувати дві речі: поперше, головний напрям, зміст і характер діяння цілого укладу політичних сил і питання, яка політична формація найкраще відповідає тим актуальним потребам; подруге — те, яку ролю в цьому справді виконує кожний чинник зокрема. Потрібний є не тільки механічний конґльомерат різних політичних сил і чинників, які, крім своїх особливих завдань і окремих цілей, мають діяти в одному напрямі, за одною генеральною лінією самостійницької політики. Наша консолідаційна концепція прагне до того, щоб політичні угруповання й інші політичні чинники, зберігаючи своє власне існування і діяльність, увійшли в одну цілість вищого порядку, яка в боротьбі, а також і щодо зовнішнього світу, як і в урегулюванні основних внутрішньо-українських справ, буде виступати і діяти як органічна цілість. Така організована цілість українських політичних сил має не тільки існувати; вона мусить виконувати означені завдання, має провадити визвольну боротьбу і самостійницьку українську політику, її внутрішній уклад і зовнішнє оформлення мусять бути достосовані до даного загального стану, становища і потреб цілої визвольної справи, зокрема до ситуації і визвольної боротьби в Україні. Цілком відмінну, іншу лінію визвольної політики, інший політичний характер й обличчя мала б цілість сконсолідованих політичних сил на еміграції, залежно від того, чи це була б консолідація на плятформі і в рамцях державної формації УГВР, чи під виглядом еміграційного уряду УНР, чи механічного, безликого і безконцепційного міжпартійного зговорення. В тому немає неясности, ані сумнівів. Мова йде про нашу визвольну концепцію, про напрям і зміст самостійницької політики. І це має бути вирішене. Це повністю довершилося на рідних землях, і ступневе довершується вже на еміграції.

Якщо б розвиток політичного життя на еміґрації пішов далі так, що в той час, коли у державній формації УГВР об'єднуються всі активні, самостійницькі сили й елементи, навколо УНР згуртувався б протиставний опортуністичний табір, тоді дійшло б до ексклюзивного протиставлення “або — або”. У висліді від цілої активної

самостійницької політики, яка базується на крайовій боротьбі, відпадали б гуртом і всі ті елементи та вартості, що опинилися в опортуністичному таборі, як і ті, що могли б у самостійницькій політиці виконувати позитивну ролю, якщо б не протиставляли себе укладові активних сил, а включились у нього, поєднались з відповідними його елементами. При протиставленні “або — або” відповідає і пропадає для актуальної позитивної праці все, що включилось у негативний чи меншевартісний уклад, хоч би навіть воно було поважною, позитивною величиною. Зате ж при включенні до надрядного вищого укладу всіх національних сил, поряд з дальшою внутрішньою ривалізацією, але без крайньо ексклюзивного протиставлення, навіть малі позитивні вартості й елементи не йдуть на марно, а разом з іншими вартостями тієї категорії скріплюють відповідні позиції цілости. Оце й був би головний ефект у розумінні економії політичної енергії з консолідації різнородних і відмінних політичних елементів.

Подані в цій статті міркування підходять до таких висновків.

В українській політичній проблематиці на першому місці стоїть питання визволення, визвольної боротьби, основ і головного напрямку визвольної політики. Альтернатива така: визвольна, революційна боротьба і ґрунтовна активна визвольна політика, головним осередком і базою якої є ця боротьба, — чи пасивний опортунізм, орієнтація і вичікування на т. зв. коньюнктуру, на визволення зовнішніми чинниками. Це означає: чи треба вести визвольну боротьбу і чи треба вести самостійну, ґрунтовну й активну визвольну політику, чи ні. Але тут немає компромісу, ані викруту, і може бути тільки одно вирішення. Українська самостійницька політика може піти тільки одним шляхом, на який її спрямував і попровадив самостійницький революційний рух, і в одній революційно-державній формації України, що її очолює УГВР. Це є перша головна засада нашої визвольної політики.

Друга важлива проблема на еміґрації — це питання політичної консолідації. Це, перш за все, — питання економії політичної енерґії, вимога зібрати всі сили в одній понадпартійній державній формації, для спільної, скоординованої політичної акції і визвольної дії, а не задля самої консолідації.

Як боротьба і політична акція є шляхом і засобом до державного

визволення, так і консолідація має бути засобом до збільшення сил і зміцнення позицій у визвольній боротьбі та в самостійницькій політиці. Такий її сенс. Консолідація мусить бути підпорядкована першому постулятові, з ним пов'язана і так до нього достосована, щоб зміцнювати, доповнювати і прискорювати його реалізацію. Відірвана від тієї цілі, що їй має служити, вона утратила б свій основний сенс, а спрямовара проти тієї мети — була б шкідливим і неґативним явищем.

Перший постулят напевно буде зреалізований і на еміґрації. Запоруку цьому дає сила і наснага революційного визвольного руху, а також ідейно-політична постава здорової частини української еміґрації, яка прагне внести свій позитивний вклад у справу визволення.

Щождо консолідації еміграційних політичних угруповань і чинників, то це великою мірою залежатиме від них самих. За їхню участь промовляє як добро цілої визвольної справи, так і чисто партійна рація і користь самих угруповань.

Для цілости визвольної політики буде безперечна користь з того, якщо в консолідаційному процесі на плятформі і в рамцях УГВР візьмуть участь ті політичні чинники, які досі не йдуть тим єдиноправильним шляхом визвольної політики, а які можуть внести свої позитивні вартості. Але ще більше значення має ця справа для самих політичних чинників і угруповань, бо для них цим вирішується питання підстав і перспектив дальшого існування. Не одна політична група, яка розминулася з активною, справді визвольною політикою і через те втратила рацію існування, дістає незвичайну нагоду виправити свої прогріхи, включитися в єдиний визвольний фронт, зайняти місце в тій державній формації, до якої належить майбутнє, хоч для того, щоб її створити, вона нічого не зробила. Ця нагода стати відтепер на правильні позиції, взяти позитивну участь у розгортанні визвольних змагань, а через те здобути і для себе місце у державному будівництві України.

Одначе, було б помилкою приписувати завелике значення поставі окремих угруповань. Більшість з них є слабосильні і не мають впливу на розвиток подій. Самі народні маси, пройняті політичним активізмом, з високим політичним виробленням і здоровим інстинктом, активно включаються в політичне життя та проходять попри ті угруповання, які не йдуть нога в ногу з цілим розвитком

визвольної справи. Ті ж маси стають тепер уже й на еміґрації основним політичним чинником. У процесі консолідації політична конечність та достосована до неї доцільна лінія активних політичних сил, спільно зі співдіючими масами, переважать евентуальне гальмуюче діяння різних угруповань. А постава тих угруповань вирішуватиме не так питання, чи довершиться процес консолідації, як радше те, чи вони самі знайдуть, і яке місце, в українській внутрішньо-політичній дійсності.

Визвольна боротьба і її самостійницька політика підуть своїм твердим і нестримним походом до перемоги. Вестимуть їх усі активні, самостійницькі сили, згуртовані в одній самостійній, революційній державній формації, що її очолює УГВР. Усі політичні елементи мусять зайняти своє становище. Хто піде в поході — піде до перемоги. Хто протиставиться чи вагається, той сам стає в таку позицію, що всі здобутки визвольної справи будуть його невдачами, її тріюмфи — його поразками, її перемоги — його падінням, а її слава — його неславою. Це були б позиції дуже зближені до позицій ворожих, хоч не в намірах, але все одно в наслідках. Ставати на такі позиції тепер, маючи змогу зайняти позитивне становище, було б з національного погляду власного політичного добра — нерозумно і самовбивче.

Зважитися на один або другий бік — доведеться усім, кожному політичному чинникові, кожному угрупованню. І то скоро.

Усі національне здорові елементи та всі позитивні, тверезі політичні чинники напевно знайдуть своє належне місце та свою творчу ролю в одноцілому визвольному фронті. Ціла здорова українська еміґрація з'єднається з визвольною боротьбою в Україні в одностайній самостійницькій політичній дії, в єдиній самостійній державній формації, під кермою революційного найвищого державного органу України — Української Головної Визвольної Ради.

До засад нашої визвольної політики

Підписана псевдом С. А. Сірий стаття є немов продовженням попередньої з метою вияснити українській спільноті на чужині, за що, в ім'я чого і якими засобами вона повинна, сконсолідувавшись, політично боротися. Автор з'ясовує суть, зміст і процес української національно-визвольної революції, нереальність еволюційних концепцій, природу московсько-большевицького режиму й системи, три фази революції, її визвольну концепцію і стратегію. Поширення і поглиблення цих тем знаходимо в інших статтях С. Бандери, як: "Державницька політика проти большевицької гри в СССР", "Пляновість революційної боротьби в Краю", "Українська національна революція, а не тільки протирежимний резистанс", "Слово до Українських Націоналістів-Революціонерів", "Перспективи української національно-визвольної революції".

Ця стаття була перший раз друкована в журналі "Визвольна Політика", Мюнхен, рік вид. I, чч. 9-10, листопад- грудень 1946 р.; частина в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік вид. Viii, чч. 1-2 (358-359), з 7. 1. 1961 р.

Суть, зміст і процес української революції

Українська національна революція — це боротьба за саме життя і волю народу та людини, а також боротьба за зміст, підстави й форми життя, за його розвиток і за поступ; це боротьба проти московсько-большевицького імперіялізму, який прямує до панування над усім світом і з тією метою поневолює, визискує і нівечить народи та людину; це боротьба проти большевицько-комуністичної системи, яка в ім'я спекулятивної доктрини та на послугах імперіялізму однієї партії переводить на організмі двістімільйонових мас поневолених народів найжахливіший в історії експеримент, всупереч природі, волі та добру цілих народів і людини; це боротьба проти режиму і тиранії большевицько- комуністичної партії, що з жадоби необмеженої самовільної влади і своїх користей обернула в невільників та найбільших жебраків маси поневолених народів; це боротьба за оборону самого існування волі й розвитку всіх народів,

поневолюваних большевизмом, і за оборону людського, вільного і гідного життя народніх мас та кожної людини.

Український націоналізм має свій уклад позитивних ідей і вартостей, які визначають зміст і форми життя та розвитку народу й одиниці в усіх ділянках, визнають їхню творчу ролю у вселюдському поступі. Основні правди наших ідей коріняться в українській духовості, зформульованій та утвердженій впродовж цілого історичного розвитку, в духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюдської духової і суспільно-політичної культури та поступу. Наші правди є діяметрально протилежні до духу й суті московського большевизму, в якому є зібрані, повторені й доведені до рафінованої системи вияви найчорнішої реакції й падіння з цілої історії людства, з негативним застосуванням присвоєних большевизмом чужих здобутків матеріяльного і технічного поступу.

Наша ідея волі, самобутности та свобідного розвитку народів є протиставна большевицькому поневоленню, нівелюванню і винищуванню цілих народів. Ідея гідности й пошанування людини, її вільного розвитку, власної ініціятиви, творчого та достойного самовключення в гармонійний уклад збірного національного і суспільного життя є діяметрально протилежна до большевицької тиранії, уярмлення і визискування людини, топтання її гідности, нівечення свободи.

Наша ідея соціяльної справедливости — протиставна большевицькому фальшивому зловживанню соціяльними гаслами для обдурювання мас чужих народів і прикривання найреакційнішого соціяльного гноблення в цілому СССР.

Наша ідея рівности та братерства всіх людей в народі — протиставна до большевицької клясової теорії та до їхньої практики, яка перетворює народні маси в невільників і жебраків з одного боку, а з другого — дає необмежене панування і сваволю панівній кліці комуністичної партії.

Наша ідея позитивної, творчої ролі держави, яка має обороняти, організувати і сприяти вільному життю і розвиткові культурного поступу та господарського добробуту народу й людини, є протиставна большевицькій системі гноблення, визиску і нівечення людини та народніх мас державою, одним великим концентраційним табором.

Ідея спрямування діяльности та зусилля держави й організованої в ній народньої спільноти на творення, закінчення і помноження позитивних вартостей, які збагачують і підносять рівень життя народу та одиниці в усіх царинах, помножують їхній творчий вклад у скарбницю вселюдського поступу й культури — протиставна порожньому большевицькому імперіялізмові, який з безглуздої жадоби панування над цілим світом з усього хоче робити тільки знаряддя свого насильства і загарбництва.

Пошанування різнородности змісту і форм життя та багатства культур різних народів, ідея толеранції супроти чужих і відмінних культурних та соціяльних вартостей і систем, поруч з прив'язанням до свого, та плекання своїх вартостей — протиставні московсько-большевицькій нетерпимості та ненависті до всього, що відмінне, небольшевицьке, та зродженої з почуття своєї нижчости жадоби нищити чужі культури і цілі народи, нівелювати життя усіх людей, усіх народів під одну мірку й смак большевицького режиму.

Співжиття вільних народів і мирні взаємини їхніх незалежних держав, без уваги на ріжницю суспільних і політичних систем, замість большевицької постійної ворожнечі, повної ізоляції і перманентної, відкритої чи прихованої, війни проти небольшевицького світу.

Ідея свободи творчої ініціятиви одиниці й вільної діяльности, яка не загрожує і не шкодить співгромадянам і народові є звернена проти большевицького тоталітаризму й диктатури, яка позбавляє людину всякої свободи, робить з неї раба державивизискувача і сковує її творчі сили кайданами всевладної тоталітарної комуністичної монополії.

Ідея свободи релігії, сумління, думки і слова, вільної духово-культурної і мистецької творчости — проти насильства над духом народів і людини, проти накидання засобами терору большевицької доктрини та її шабльонів у духовому, культурному і мистецькому житті та творчости.

Віра в людину, її шляхетні, позитивні прикмети і пориви, її суспільницький інстинкт, плекання і піднесення тих добрих сторінок людської природи — протиставиться большевицькій ненависті і погорді до людини та породженій нею системі примусу, насильства і найжахливішого терору.

Ідея природної гармонії, рівноваги і співгри поміж духовими і матеріяльними елементами в житті й розвитку людства є звернена проти насильницького накидування всім і всьому штучної, спекулятивної матеріялістичної доктрини комунізму, і протиприродного нагинання життя до її розумінь і тверджень.

В дусі цих вічно нових і незмінних основних ідей український націоналізм розвинув цілу програму, як систему напрямних, засад і вартостей, які визначають зміст і форми життя та розвитку народу й одиниці в усіх ділянках. У тій програмі має місце те з української минувшини, що зберегло свою вартість та актуальність, що відповідає сучасному станові і розвиткові знання та поступу.

У нашій програмі прийняті найкращі досягнення знання і поступу в усіх ділянках життя інших народів, які відповідають нашим духовим і культурним елементам, станові і природним умовам життя в Україні.

Ідеї і програма української революції накреслюють проґресивний зміст і форми життя, цілком протилежні до реакційних большевицьких. Хоч большевики привласнили собі чужі здобутки в ділянці техніки і матеріяльної цивілізації, застосували деякі засоби, методи і форми, виборені народом під час революції, одначе все це вони застосували на послуги реакційної суті і таких же реакційних своїх цілей.

На відміну до реакційної большевицької дійсности, ідеї і програма української національної революції ведуть до докорінної перебудови цілого життя, в усіх його ділянках і проявах. За цей позитивний зміст ведеться безперервна революційна боротьба.

Українська національна революція — це безперервний, постійний і проґресивний процес, який охоплює і проймає все життя, її уклад позитивних ідей і вартостей стоїть проти большевицької системи не як абстрактна теорія і доктрина, а як жива і дійова динамічна сила.

Відповідаючи духовості, природі, бажанням та інтересам широких народніх мас, ставляючи перед ними конкретні цілі, який повинен бути зміст, уклад і форми цілого життя, вказуючи їм реальну дорогу, як дійти до цих цілей, — ідеї і програма української революції, разом із активною революційною боротьбою, мобілізують та активізують народні маси до боротьби за повне їх здійснення через знищення большевизму. Істотною прикметою нашої революції є щораз ширше

розгортання, загострення і поглиблення процесу всебічної боротьби проти большевицької системи реакції за здійснення прогресивних цілей. Захоплюючи широкі народні маси, ця боротьба проходить у всіх площинах і ділянках життя: в політичній, суспільній, господарській, духово-культурній, релігійній та ін. Народні маси ставлять опір большевицькій системі, не дають їй вкорінитися і легко здійснювати свої цілі, ведуть проти неї наступ, примушуючи режим до поступок і постійного зміновіховства.

Наша революція є в постійному наступі, її ідеї і програма в зударі з большевицькою дійсністю перемагають, бо вони правдиві, вартісніші і сильніші. Тому вони захоплюють щораз ширші народні маси, поширюються дедалі і серед інших народів, поневолених большевизмом, захоплюють і революційно активізують їх, а навіть проникають у ряди самого режиму і частково його розкладають, захоплюючи собою вартісніші одиниці.

Нереальність еволюційних концепцій природа большевицького режиму і системи

Такий процес зростаючого напору революційних ідей є істотний для нашої революції, але він не вичерпує нашої революційної боротьби. Сам один він не довів би до повної перемоги, не приневолив би большевизм до такого ступневого відступу, який закінчився б революційною переміною, перетворенням змісту і форм життя з большевицької системи по лінії нашої програми. Це є неможливе, як через саму природу большевизму та його системи, так і з уваги на стан режиму та його постави до уярмлених ним народів. Большевицький режим перебуває, за своєю суттю, у безперервній боротьбі проти мас підбитих ним народів, у якій він не може втриматися без своєї комуністичної системи примусу. Большевицький режим і система є так взаємно пов'язані, що коли впаде одно, впаде й друге, одно без другого не може існувати і не може його зрадити без самогубства. Неможливим є повністю заламати ідейно, розкласти морально большевицький режим тому, що він не має ані ідеї, ані моралі взагалі. Замість ідей, він має одну мету - володіти і панувати над підбитими народами та підбивати інші; панувати найбільш абсолютистично, засобами тотальної диктатури і терору. Таке володіння дає панівній кліці - партії все, чого жадібна, безідейна

особа собі бажає. Замість моралі, в большевиків є одна засада: все, що служить їхнім цілям, що стає їм у пригоді - треба приймати, а все, що стає на перешкоді, те можна і треба всякими засобами нищити. Поняття добра і зла, злочину і права, чести і ганьби, дозволених і недозволених засобів та метод большевизм не визнає за свої обов'язкові норми, але облудно послуговується ними у відношенні до підбитих та інших народів, як засобами, елементами большевицької діялектики і тактики.

Ідеями і моральним наступом можна досягти і вирвати з рядів режиму лише елементи ідейно і морально вартісні. Але їх там небагато. Головний стовп комуністичної партії і большевицького режиму — це безідейний і аморальний елемент, який знає тільки одно: мати все через необмежену владу, або не бути. На такий елемент, що є стрижнем большевицького режиму й партії, не можна впливати ідейно-моральними вартостями, його можна тільки знищити.

Для цієї одної мети — диктатури-панування партії, до чого, зрештою, большевики призналися від самого початку, вони, користуючись тільки ширмою пролетаріяту, побудували і постійно скріплюють та удосконалюють свою систему. В ній вони використали всі зразки диктатури, терору, систему перетворювання мас і народів на слухняний інструмент сили в руках малої групи людей. Вибравши і склавши найрафінованіші зразки, що їх знає історія людства, вони запрягли на послуги тієї диктатури здобутки модерної техніки. Ціла большевицька система є доведена до досконалости під двома аспектами: тотальної диктатури в середині, й експлуатації людини, народів і засобів країни у творенні інструменту сили для імперіалістичної експансії.

Большевизм так деформує ціле життя СССР, щоб запевнити собі беззастережну підлеглість і слухняність мас. Для того він нищить усі людські спільноти, передусім найсильніші — родину й націю. Він доводить цілу суспільність до такого розпорошення, щоб режим завжди мав до діла з самотньою одиницею. Удержавлення цілого життя, в першу чергу господарського, створює такий стан, що режим безпосередньо володіє всіма засобами до життя, а громадянин, позбавлений їх і всякої можливости самостійної ді-яльности і прожитку, постійно живе “на ласці” і на голодовій пайці від держави, а за найменшу спробу неслухняности його позбавляють змоги жити. В

дальшому, через нищення релігії і всяких небольшевицьких вартостей і накинена матеріялістична доктрина, і ціла большевицька система виховання мають допомогти режимові звести людину до ролі невільника, який, опанований лише журбою, як би то не втратити мінімальних засобів прожитку, що їх він може одержати тільки через підкорення режимові, — буде в усьому слухняним знаряддям.

Комуністична система тоталітарного державного капіталізму має обмежити внутрішнє зужиткування всіх дібр до можливо найнижчого мінімума та вжити всі матеріальні засоби підбольшевицьких країн на цілі зовнішньої експлуатації. Всевладне опанувавши життя усіх народів і всіх людей в СССР, большевицька система кує з них і з матеріяльних засобів один інструмент для насильства і підбою світу.

Система брехні, що її большевики довели до найдальших меж, — це один із головних складників большевицької тактики. Вона повинна паралізувати й опановувати душі та уми людей в СССР і поза його кордонами.

Большевицька держава всевладно опановує не тільки збірне, а й індивідуальне життя кожної людини, а большевицькою державою володіє і послуговується, як знаряддям, злочинна комуністична партія — спілка протинародніх і протилюдських змовників, з режимом СССР на чолі.

Як неможливим є самим ідейним натиском зламати большевицький режим, так і большевицької системи не можна знищити частковим її поборюванням і розправою з нею в поодиноких ділянках, етапами. Цим можна її підірвати, послабити, але не зліквідувати, ані примусити до еволюційної переміни. Бо большевизм базується не на вартості і стійкості своїх засад, доктрини і метод організування життя, а на насильстві і терорі, що його він плекає і постійно зміцнює та яким він завжди послуговується, як своїм аргументом. У тоталітарному большевизмі комуністичний устрій і система та диктатура режиму творять дві неподільні частини однієї цілости, так пов'язані з собою, що доки одна з них живе, відроджує другу, якщо б ця впала.

Знищити большевизм можна не еволюційним шляхом, тільки тотальною революційною розправою, в якій організована революційна сила, з безпосередньою активною участю найширших народніх мас, у могутньому зриві розторощить і з корінням вирве

головні елементи большевизму — режим, партію, систему і доктрину, всі їхні відгалуження і прояви. В тій остаточній розправі мусить зосередитися і завершитись процес революційної боротьби. Щойно після розгромлення большевизму і повалення большевицької тюрми народів — СССР, будуть уведені в життя позитивні ідеї і програма революції.

Три фази революції

Українська національна революція, як одностайний процес, складається з трьох фаз. Перша і друга — це фази боротьби, третя — державного будівництва.

У першій фазі проходить процес затяжної, прогресуючої підпільної боротьби. В ній іде змагання передусім за душу народніх мас, мобілізація й активізація їх по боці революції, проти большевизму; підриваються позиції большевицької системи і сили большевицького режиму, зростає організована сила революції. В цій фазі проходить основоположний конструктивний процес: наші ідеї і програма опановують найширші маси українського народу, поширюються на інші народи, уярмлені большевизмом, визначають для них бажаний зміст і форми життя в усіх ділянках, стають дороговказами їхньої дії — їхньою метою, мобілізують й організують змагання за реалізацію нашої програми.

Друга фаза, як продовження першої, — це фаза визволення. В ній завершується затяжна визвольна боротьба, всі сили зосереджуються у безпосередній відкритій боротьбі з большевицьким режимом і його силою, в остаточному загальному зриві народів.

Третя фаза — будування на місці знищеного СССР незалежних національних держав, забезпечення їхньої незалежности назовні, здійснення ідей і програми визвольної революції в державному і суспільному ладі, у змісті і побудові цілого життя.

Ми живемо в першій фазі, напередодні другої. Всі сили і вся революційна дія є спрямовані на шлях визвольної революційної боротьби, згідно з нашою визвольною концепцією.

У самій основі нашої революційної концепції лежить ідея і програма спільної визвольної, революційної боротьби всіх народів,

поневолених московсько-большевицьким імперіялізмом. Большевизм мусить бути покопаний і повністю знищений, скрізь, де він панує. Тільки таким чином можна його подолати. Московський імперіялізм у большевицькій формі повинен бути знищений в усіх підбитих ним країнах, на місці СССР мають постати незалежні національні держави, а російська держава має бути обмежена етнографічно-російськими землями.

Обмеження визвольної боротьби кожного народу його власними національними кордонами, ведення визвольних змагань кожного народу сепаратне, нескоординовано з боротьбою інших народів, давало б лише вигіднішу позицію большевикам, уможливлювало б їм льокалізувати окремі вогнища революції, використовувати їхнє відокремлення і перемагати одного противника за одним. Ставимо знак рівняння між українською революцією і визволенням усіх поневолених большевизмом народів. Запоруку успішности нашої боротьби бачимо в тому, що вона поширюється на інші народи і доведе до того, що всі вони вестимуть свої визвольні змагання в одній загальній, скоординованій революційній дії. Тягар тієї боротьби буде розкладений на всі народи, не лише сама Україна буде вогнищем революції і не тільки українці революційним елементом. Спільний протибольшевицький фронт так само охоплюватиме інші народи, їхні маси станнуть так само до активної боротьби такою мірою, що довкола осамітненого режиму і його вислужників створиться одностайний фронт усіх ворожих до нього елементів і сил. Успішність нашої визвольної боротьби дає такі самі шанси визволитись іншим народам.

Кожна визвольна боротьба одного народу, яка послаблює большевизм і веде до його повалення, такою ж самою мірою допомагає визвольній справі інших поневолених большевизмом народів. Спільний антибольшевицький фронт полягає в тому, що революційні змагання усіх народів творять одну скоординовану цілість, мають один спільний, загальний плян і стратегію, кожний революційний рух є спрямований теж на посилення боротьби інших народів. Усі революційні, активні протибольшевицькі елементи й сили ведуть боротьбу на кожному місці, де тільки можуть, проти кожної частини большевицької сили. Кожний включається в антибольшевицький визвольний фронт, а якщо не може боротися безпосередньо в лавах своїх національних революційних сил, то включається в боротьбу

іншого, союзного народу і через те бореться в спільному визвольному фронті, який принесе визволення і його народові.

При такому спільному фронті всіх поневолених народів большевики не зможуть більш льокалізувати і розпорошувати сил революційної боротьби. Не буде більш місця для їхньої тактики перемагати за чергою окремі народи, для тактики поборювання одного народу з допомогою байдужих до його справ синів іншого народу та для розпорошування революційних сил через переселювання і створювання національної мішанини, передусім в армії й у великих робітничих осередках. Якщо одна і та сама, спільна визвольна боротьба йтиме скрізь, якщо у свідомості мас усіх народів буде зрозуміння, що боротьба кожного іншого народу — це боротьба спільна, а тим самим і його власна, тоді розпорошування і перекидування революційно-настроєних мас з їхньої вітчизни у далекі країни не поможуть большевикам і не зломлять сили революції, бо кожний зможе робити те саме на кожному місці.

Один із найсильніших двигунів перемоги визвольної революції народу — це співдія і співпраця, як між союзними визвольними рухами, так і між одиницями, революціонерами всіх національностей в антибольшевицькому фронті.

Визвольна концепція і стратегія революції

Провідна мета цілої діяльности і боротьби ОУН на даному етапі — це здобуття Самостійної Соборної Української Держави. Цій меті ми підпорядковуємо все, все повинно їй служити.

Наша визвольна концепція — це революційна боротьба України й інших поневолених московсько-большевицьким імперіялізмом народів у спільному антибольшевицькому фронті. Безперервно, постійно поглиблювана, поширювана й степенована революційна дія, ведена різними формами, як суспільно-політична і повстанчо-військова революційна боротьба, має довести до загального, відкритого революційного зриву найширших мас поневолених большевизмом народів, що буде остаточною розправою з большевицьким режимом, імперіялізмом і системою.

Революційна стратегія базується на тому, що поміж большевизмом, режимом і системою, большевицькою державою-тюрмою з одного

боку, а поневоленими народами, їхніми масами і людиною, з другого, існують глибокі й гострі суперечності, які проходять через ціле життя. З них у безперервному ланцюзі постійно зроджуються зудари і конфлікти, тому стан невгаслої боротьби триває. Стратегія революції діє в середовищі тих непримиренних суперечностей і конфліктів, вона спрямована на мобілізування, організування революційної енергії мас, щоб так її зосередити й покерувати її дією, аби через безупинне і систематичне нищення позицій та сили ворога довести до остаточного його розторощення.

Революційна тактика спрямована на використання і підсилення всіх процесів, які послаблюють і розкладають ворога, внутрішніх конфліктів і суперечностей в його таборі. Революційна дія ступнево підриває сили і позицію большевицького режиму, утруднює і щораз більше унеможливлює йому послуговуватися народніми масами, як своїм силовим знаряддям.

Остаточна розправа, загальний революційний зрив народів прийде тоді, коли революційне зактивізування найширших мас народів, поневолених в СССР, дійде до такого ступеня, що при ініціятивному виступі — ударі організованої революційної сили проти большевицького режиму ті маси не будуть більше його покірним знаряддям, ані пасивними глядачами, а станугь по боці активної революції. Таких огнищевих виступів-вибухів може бути багато, аж поки вогонь загального революційного зриву не охопить народніх мас.

Загальний зрив, як остаточна розправа з большевизмом, може прийти і тоді, коли большевицький режим змобілізує для своїх цілей маси і поставить їх під надзвичайні утиски (напр., війна).

Наша визвольна концепція — це спільна революційна визвольна боротьба всіх поневолених большевизмом народів. Ми розраховуємо на їхню активну участь у боротьбі, на їхні.організовані революційні сили та на революційні потенції широких мас тих народів. Наша революційна політична праця великою мірою спрямована на те, щоб пробуджувати й активізувати революційну енерґію інших народів — наших природних союзників, допомагати у формуванні їхніх організованих революційних сил та мобілізувати до боротьби їхні народні маси.

Інший, так само важливий момент — це творення спільного фронту,

поширювання ідеї спільної боротьби, пробуджування серед інших народів свідомости, що лише через неї веде дорога до їхнього визволення, утвердження віри в силу й перемогу спільного визвольного фронту Антибольшевицького Бльоку Народів. З великої, розпорошеної і розбитої революційної енергії поневолених большевизмом народів маємо творити одну могутню, скоординовану силу, свідому своєї непереможности, пляново й однозгідно діючу силу в боротьбі.

Найважливіші передумови розвитку революції і її перемоги в загальному зриві є наявність і діяння організованої революційної сили, як організатора й аванґарду революції — революційна мобілізація й активізація мас народів антибольшевицького фронту; плянова революційна стратегія; спільний організований фронт в актуальній революційно-визвольній боротьбі АБН.

Сторонні сили та міжнародня політична коньюнктура можуть мати значення допоміжних, але не вирішальних сприятливих чинників. Беремо їх до уваги в такому розумінні й використовуємо їх, але відкидаємо всякі орієнтації на посторонні сили чи зовнішню коньюнктуру, що вони самі принесуть визволення і що досить обмежитися вичікуванням їх і достосовуватися до них.

Відкидаємо еволюціоністичні концепції, які розраховують на те, що під зовнішнім натиском чи під натиском внутрішніх сил СССР так буде еволюціонувати, що з того прийде визволення. Під примусом ззовні чи з середини большевицький режим може йти тільки на тактичні маневри, тимчасові поступки, граючи на зволікання.

Всякі поступки і тактичні відступи режиму використовуємо для посилення революційної дії. Але визволення здобудемо лише революцією, через тотальне знищення большевизму, власними силами поневолених ним народів.

Осередньою силою у визвольній революції народів є Україна.

Пляновість революційної боротьби в краю

Посилення революційно-визвольних дій збройного підпілля в Україні — ОУН-УПА в зв'язку з сильнішим натиском ворога, головно на західних окраїнах українських земель, на т. зв. Закерзонні, вимагало від українців на еміґрації теж більше праці й зусиль в користь визвольної боротьби. В цьому пляні стаття С. А. Сірого "Пляновість революційної боротьби в краю" ("Визвольна Політика", Мюнхен, рік вид. iii, ч. 1 (18), 1948 р.) розглядають революційну стратегію і тактику українських борців в підпіллі та широко з'ясовують такі моменти: стан українського народу на підсовєтських теренах і на Закерзонні, завдання української національно-визвольної революції, протизаходи ворога в боротьбі проти ОУН-УПА, рейди відділів УПА й неуспіх договору між СССР, Польщею й Чехо-Словаччиною, складеного для знищення Української Повстанської Армії.

Після закінчення другої світової війни визвольно-революційна боротьба в Україні увійшла в нову фазу. Стратегія і тактика політично-мілітарної революційної дії ОУН і УПА є добирані і стасовані так, щоб у новій ситуації послідовно зберегти й продовжувати основний плян - концепцію визвольної революції.

Єдиний цілях до визволення — це національно-визвольна протибольшевицька революція цілого українського народу, в спільному фронті з іншими народами, поневоленими большевизмом. Ця революційно-визвольна боротьба найширших народніх мас, все більше поширюється, загострюється і поглиблюється, прямуючи до свого нового розгорнення у всенародньому зриві. Революційний процес проникає всі ділянки життя, а його змістом є протиставлення ворожій дійсності, цілям і намаганням большевизму — власних ідей і цілей визвольної революції, ідей національно-політичної, соціяльно-економічної і духово-культурної свободи народу і людини. Таку концепцію визволення заступає і реалізує ОУН від початку ввесь час своєї діяльности, незмінне і послідовно в усіх ситуаціях.

Основним і суттєвим у революційно-визвольній концепції є ставки на боротьбу цілого народу, його найширших мас, а не тільки організованих сил. Для революційних сил в Україні ОУН, УПА — УГВР є осередком, мотором революції, ініціюючим і унапрямлю-

ючим чинником у революційному процесі, але не єдиним його носієм і виявом. Конечна передумова успіху революції — це активна участь у боротьбі найширших народніх мас України й інших народів Антибольшевицького Бльоку. Ступінь дозріння революції залежить в першу чергу від зреволюціонізування народніх мас, від їх захоплення справою визвольної боротьби та готовости самим активно боротися. Активною боротьбою, як і всією своєю діяльністю, організовані революційні сили мобілізують і залучають до боротьби цілий український народ і союзників з АБН, вказують народнім масам шлях до волі. Поміж боротьбою самих організованих сил та ступенем поширення революційних настроїв серед мас і їх бойовости, мусить бути, на довшу мету, таке відношення, щоб організовані сили провадили, а народні маси щоб ішли за ними і з ними.

Стратегія революційної боротьби в теперішній фазі є оборонною і офензивною, сполучаючи в собі обидва моменти рівночасно. Революційна боротьба паралізує намагання ворога зламати, здушити революцію, її сили, дію і спроможності, а разом з цим, скріплює, поширює і поглиблює революційний процес, активізує народні маси, охоплюючи протибольшевицькими, революційними настроями та акціями щораз-то більше елементів через атакування все нових позицій ворога. Стратегія революційної боротьби узгляднює загальну світову ситуацію, внутрішні відносини в СССР та розвоєві тенденції цих обох факторів.

Внутрішня ситуація в Україні, як і в цілому СССР, та його зовнішньо-політичне положення мають дуже важливе значення для розвитку революції, для того, яке буде головне підґрунтя і домінуючий зміст революційного процесу, які стосувати методи і засоби для його поширення, скріплення і приспішення.

На цілу ситуацію СССР, зовнішню і внутрішню, вирішально впливає перспектива конфлікту з західнім бльоком та реальна можливість недалекої війни. Вся політика Кремля є під тиском тієї центральної справи, щораз більше довкола неї концентрується і нормується її вимогами. Зокрема вся внутрішня політика большевиків, особливо господарська, щораз виразніше наставляється під одним кутом — підготовки до війни. Це надає цілій внутрішній ситуації СССР, яка і без того мала постійно військовий характер, спеціяльну гостроту. Все життя широких мас підбольшевицьких народів стоїть під постійно

зростаючим натиском режиму, який намагається витиснути з них останні засоби, всі сили у невільничій праці, — все для збільшення воєнного потенціялу. Це спричиняє злидні, визиск, нечувану експлуатацію народніх мас до крайніх, неможливих меж. На цьому тлі ще більше зростає терор режиму, а з другого боку — ненависть до нього всіх підбольшевицьких народів.

Це невдоволення мас, крайньо вороже наставлення їх до большевизму, до режиму, партії, комуністичної системи господарства і тоталітарного ладу після війни дуже посилилось і прибирає щодалі виразно непримиренно ворожих форм. На те є багато причин. Передусім втратила всякий вплив брехня большевицької пропаганди про те, що, в порівнянні з СССР, в усьому світі панує страшна нужда широких мас, низький життєвий, господарська і культурна відсталість західніх країн, про щасливе "радісне" життя підсовєтської людини та про перевагу СССР над капіталістичним світом. Під час війни маси вояцтва совєтської армії мали нагоду переконатись, як є на ділі і правдиві відомості поширились в цілому СССР. Тепер большевицька пропаганда втратила серед народів і те довір'я, яке ще мала завдяки своїй рафінованості, настирливості й виключності. Вона вже відштовхує і тих, що колись їй вірили, виховані "під сонцем сталінської конституції".

Народні маси сподівались, що з закінченням війни прийдуть зміни, настане більша свобода і покращає добробут. Большевицька пропаганда під час війни, зокрема неофіційна, підтримувала такі бажання мас, навіть аранжовано відповідні внутрішньо-політичні потягнення, які будили і підтверджували сподівання на зміну — злагіднення внутрішнього курсу. Зразу по війні, повертаюче вояцтво розпочало руйнування колгоспного ладу в цілому СССР "самовільним" розбудовуванням приватного господарства. Большевицький режим, сяк-так опанувавши ситуацію, відповів загостренням терору, безоглядним поворотом до попереднього стану, касуванням і безоглядним переслідуванням "приватницьких надуживань". Замість поправи, прийшли гіркі розчарування. В цілому СССР все тоне в невимовних злиднях. Крім неминучих наслідків війни, нужду погіршує хаос і нездарність большевицької бюрократії. Особливе огірчення викликає соціяльна нерівність панівної большевицької аристократії — партійної, військової і бюрократичної,

яка в порівнянні до нужди працюючих народніх мас, живе в достатках.

Режим прикручує шрубу терору і визиску до останніх меж: нова п'ятирічка, нові позики, нові соцзмагання, підготова до нової війни. Все створює крайнє невдоволення, розпучливі настрої, таку ненависть до большевизму, що, не зважаючи на терор, підсовєтські громадяни перестають таїти все в собі та щораз частіше доходить до відвертих виявів протирежимних настроїв мас. Від сподіваної т. зв. внутрішньої еволюції большевизму лишилось тільки те, що тепер відкрито признається упривілейоване становище партії, військової і бюрократичної аристократії, в той час, як життя працюючих мас утримується в суворо комуністичному, пролетарському, тобто нужденному стані. Таким чином ще виразніше унагляднюється правда, що цілий комунізм — це в дійсності система найгіршого державного капіталізму і тоталітаризму, найгіршої неволі, уярмлення, ожебрачення і визиску людини і цілих народів імпе-ріялістичною державою і тією клікою, яка нею оволоділа. Комуністична теорія, яка призводить до такої практики, оправдує її та захищає, є остаточно скомпромітована в очах усіх, які мають почуття правди і здорового глузду.

Залишилась єдина база й опора большевицького режиму, держави, комуністичної доктрини і устрою — удосконалена система жорстокого, всебічного терору і сексотства. Ця система охоплює і проникає цілий СССР, всіх людей і все життя. Терор морально-духовий, економічний. Сексотство пронизує цілу державну систему, виробництва, військо, школу, родину, Церкву, вдирається до сповідальниці. Це найсутніша природа большевизму, його єдина, сатанічна сила. Визвольна революція мусить передусім з нею боротися, її подолати. Всі інші силові фактори большевизму — це тільки слуги і засоби, похідні продукти і відгалуження системи терору і сексотизму, що на неї спираються та з нею падуть.

Після останньої війни зросла ворожнеча України й інших неросійських народів до большевизму на національно-політичному ґрунті. Большевицький режим щораз більше відкрито йде по лінії фаворизування російського шовінізму, підносить “вищість” російського народу, російської культури і т. п. над іншими народами. Щораз виразніше проводиться курс брутального обмосковлювання

інших народів, всього їхнього життя.

Головна причина цього лежить *не* так у російському патріотизмі большевицької верхівки, лише в її імперіялістичному наставленні і в усвідомленні факту, що найсильніша й найпевніша опора большевицького імперіялізму — це російський імперіялізм. В останній війні виразно виявилось, що як Україна, так і всі інші неросійські народи у своїй масі вороже наставлені до большевизму. Вони, борючись на життя і смерть з гітлерівською Німеччиною, не хотіли йти в одному фронті з большевицькою Москвою і, де могли, провадили боротьбу на два фронти рівночасно.

Зате російський народ зв'язав свою долю з большевизмом. Вирішальним у тому був російський національний імперіялізм, що ввійшов у кров цілого російського народу, а не симпатії до самого большевизму. Навпаки, в масах російського народу живе теж сильна ненависть до комунізму та бажання позбутися його. Але переважили імперіялістичні тенденції і свідомість, що якраз большевизм, як доктрина, система і режим, реалізує цілі російського імперіялізму з найбільшою енергією, радикальніше й безоглядніше від кожного іншого російського режиму. В політичному думанні та в бажаннях імперіялістично наставлених кіл російського народу живе концепція, що треба послужити большевизмові у здійснюванні російських імперіялістичних цілей, а у відповідний час усунути большевицьку систему еволюційним порядком, або шляхом державного перевороту. Зате оборонена і скріплена большевизмом російська імперія має остатись, як спадщина по ньому.

Так-то поміж російським національним імперіялізмом та імперіялістичним большевизмом, поруч з ворожнечею і суперечностями, що є між ними в питаннях внутрішнього ладу, форм і змісту національного життя в багатьох ділянках, — завжди існує однозгідність в одній справі, для обох засадничій. Обидва вони намагаються втримати, закріпити і поширити російську імперію, продовжувати світову експансію Росії. Обидва чинники трактують себе взаємно як засіб, один одного хоче використати, а потім знищити, але на практиці виходить між ними співдія, взаємна підтримка.

Після досвідів в останній війні, підготовляючись до нової, большевизм щораз сильніше й відвертіше підсилює російський

імперіялізм, відкликається до нього і з'єднує собі його. У відношенні до України, як і всіх неросійських народів, посилюється русифікаторський курс у всіх ділянках життя. Централізм і колоніяльна система в державно-політичному і господарському житті, спинювання і примітивізація національно-культурного розвою, винищування всякого прояву національної відрубности проводиться безоглядно і цілком неприховано. На тому тлі щораз сильніше зростають елементи національної ворожнечі, підсилюється приспаний комунізмом інстинкт національного самозбереження теж у тих елементів українського народу, які його затратили під впливом комуністичного виховання.

Як в Україні, так і в цілому СССР існує безліч гострих суперечностей, ворожнечі і конфліктів поміж большевизмом і цілими народами, народніми масами та людською одиницею. Ненависть до большевицького режиму і системи така велика, що її не треба створювати, ні підсичувати, це роблять самі большевики. Той стан глибокої і загальної ворожости народів до большевицької дійсности — це природне підґрунтя розвитку національно-визвольної революції.

Але сама ненависть і пасивна ворожість ще не вистачає до визволення. Найважніша ціль революційної стратегії — ініціювати і унапрямлювати процес активного протиставлення большевицьким намаганням у всіх ділянках життя власних, національних прагнень, залучити в процес боротьби широкі народні маси, перетворити їхню пасивну ненависть до большевизму на активну революційну поставу, на свідоме, плянове діяння з метою знищити боль-шевизм і тюрму народів — СССР. Для того треба широким народнім масам прищепити свідомість, що єдиний реальний шлях до волі — це визвольна революція народів, показати той шлях, поширити нашу концепцію, утвердити віру в можливість загальної проти-большевицької революції, на прикладі навчити, що і як треба робити, та прищепити їм потрібний революційний запал. Ціла ворожнеча до існуючої підбольшевицької дійсности має оформитися, як свідоме революційне наставлення, як орієнтація на революцію, визнання концепції і програми визвольної революції за свою політичну віру, переконання, за власний шлях, яким усі народи й кожна людина з підбольшевицької тюрми можуть дійти до волі, до людського, свобідного життя та розвитку.

Основна проблема революції лежить в тому, щоб проламати впливи большевицького терору та пропаганди й усвідомити народнім масам падіння їхньої сили. Вони ненавидять большевизм і вичікують його падіння а при тому коряться йому і несуть для нього важкі жертви. Коли б вони тільки на хвилину перестали гнобити самі себе й одні одних під наказами большевицького режиму й системи, а натомість вдарили по ньому, то скоро не осталось би з нього й сліду.

На революціонізування й активізацію народніх мас спрямована стратегія боротьби ОУН-УПА в першу чергу. Враховуючи розвиток внутрішньої і зовнішньої ситуації, революційна дія ведеться так, щоб у цілому відношенні якнайкраще використати досягнення попередніх етапів, закріпити їх і далі розбудувати. Під кінець війни та в першому повоєнному році революційно-повстанчі дії УПА набрали дуже широких розмірів. Завдяки тому ідеї визвольної революції дуже поширились серед мас різних підбольшевицьких народів, зокрема серед вояцтва Совєтської армії, яка мала справу з УПА. Большевизм тоді тріюмфував після падіння Німеччини, большевицька пропаґанда приголомшувала підсовєтських громадян криком про могутність, неподільність і непорушність СССР та большевицької системи. І саме в той час УПА найширше розгорнула партизанську боротьбу. Большевики хотіли одним широким ударом Совєтської армії зламати українські революційні сили, “прочистити терен”. Та це їм не повелось. УПА зуміла партизнанською стратегією вийти переможно з великих воєнних кампаній проти неї. Більше того, значна частина червоноармійців, безпосередньо зустрівшись з українським визвольним рухом, з героїчною боротьбою повстанців, з нашими ідеями, — не хотіла поборювати УПА так, як це робили спеціяльні війська НКВД. Маса червоноармійців великою мірою перейнялась ідеями революції. В той час, під кінець війни і в перші місяці по її закінченні, через українські землі, охоплені широкими революційно-партизанськими діями, пересувались великі людські маси, змобілізовані, або зрушені війною. Вони безпосередньо зустрілись з революційною дією, з її ідеями і кличами; наглядно побачили, що УПА і ОУН існують і борються з успіхом, без жодної чужої допомоги, переконались, що і проти большевицької системи є можливою революційна боротьба.

З масами червоноармійців рознеслись по цілому СССР ідеї спільної

визвольної революції народів проти большевицького імперіалізму, вістки про УПА. Героїчна боротьба в Україні посіяла зерно визвольної революції по цілому СССР. Такий сильний і широкий пропаґандивний ефект був можливий тільки завдяки тому, що якраз у той час, у таких обставинах розгорнено таку інтенсивну партизанську і революційно-пропаґандивну акцію. Діяльність і боротьба в тому періоді мають величезне значення для розгортання спільного протибольшевицького визвольного фронту усіх народів, поневолених большевизмом.

Коли усвідомити собі, що це підстава цілої визвольної концепції, тоді ясно розуміється пляновість тієї боротьби, доцільність і успішність такого широкого її розгорнення в той час. Треба дивитися на справу визвольної революції як на глибокий, довготривалий процес, що розвивається і набирає сили через безупинне і послідовне продовжування і поширювання. Національно-визвольна революція — це справа цілого українського народу й інших народів, широких мас, а не тільки організованих революційних сил.

На переламі 45-46 рр. міжнародня політична ситуація увійшла в стадію “мирної” перерви, а це впливає теж на внутрішні відносини в СССР. В той час збройна сила української революції досягла найвищого стану своєї мобілізації. Перед проводом революції стало питання: “чи йти до скорого загального повстанчого зриву, чи поширювати й поглиблювати революційний процес у прихованій формі на довгу мету?”

Стан активних революційних сил УПА й ОУН давав змогу проводові визвольної боротьби йти по лінії прискорювання повстанчих дій, поширювати й умасовлювати одверту повстанчу боротьбу. Прийняття такого пляну було б доцільне, коли б піднятий масовий революційний зрив мав скоро поширитись і захопити щораз-то дальші терени, цілі країни. Одначе в тодішній ситуації не було можна рахувати на те, що вогонь загального революційного зриву — повстання перекинеться з революційно-зрілих українських земель не тільки на цілу Україну, а й на інші підбольшевицькі народи, що більша частина вояцтва Совєтської армії піде за голосом своїх симпатій й активно стане по боці революції. Підсовєтські маси, не зважаючи на ненависть до большевизму, і співчуття до визвольної боротьби, були ще не зрілі до власного, активного революційного виступу в такій ситуації, коли СССР мав досить міцну й устабілізовану зовнішню ситуацію, без

великих зовнішніх або внутрішніх потрясень. Ще занадто сильними були впливи большевицького терору, завдяки якому підсовєтська людина мала переконання про силу большевицького режиму та безвиглядність всякого спротиву і повстання в СССР; ще занадто володіло умами переконання, що революція можлива тільки під час війни, чи якогось внутрішнього катаклізму режиму, а не в мирній обстановці. Той психоволевий стан людини і маси, пляново створюваний і вдержуваний большевицьким терором і пропаґандою, — це найбільша перешкода на шляху до визволення. Вона здавлює внутрішній протест у самій людині та повертає його на безсилий пасивізм. Цього стану не можна проламати одним помахом, на це треба довшої, глибшої і послідовної революційної діяльности.

Питання протибольшевицької революції — це передусім питання підсовєтської людини, такого її внутрішнього переродження, щоб на місці зневіри прийшла віра в можливість повалення большевизму. Слідом за тим, замість здавлювання внутрішнього протесту і пасивної підкори теророві, людиною має оволодіти бажання активної боротьби, готовість на неї та переконання про остаточну перемогу правди над злом. Не йде так про поширювання ненависти до большевизму, вона є скрізь, її найкраще плекає сам режим і комуністична система. Але терор режиму рівночасно впоює страх, безпросвітність, зневіру, почуття осамітнення кожної одиниці, пасивність і підкореність. Це все треба переламати, це мусить зробити організована революційна сила. Найважливішим засобом в тому є не сама голословна, повчаюча пропаганда, а тільки жива дія — боротьба, наглядний доказ — приклад.

Тому провід визвольної боротьби в Краю прийняв плян, розрахований на довший час. Треба передусім закріпити, поглибити і поширити те, що зроблено до того часу у посіянні зерна революції в цілому СССР та в революційній активізації народніх мас. З кінцем війни маси червоноармійців понесли з теренів дій УПА не тільки концепцію, ідеї і кличі протибольшевицької революції а й прозріння в тому, що теж у підбольшевицькій дійсності може існувати й успішно вестися революційна боротьба, що може втриматися і діяти підпільна революційна сила, повстанча армія. Одначе в душі кожного прозрілого, який у своїх почуваннях і бажаннях вже став по боці революції, рівночасно лишився великий сумнів — питання: “але чи

втримається в час миру, чи встоїть проти большевицького нищівного тиску і як довго?” Той сумнів може легко згасити світло вільної людини-революціонера та повернути її в темряву пасивного рабства. Це кардинальна справа. Від того, яка відповідь буде дана живою дійсністю, залежить скріплення, чи підірвання посіяного зародку революції в цілому СССР.

Щоб закріпити те, що зроблено грандіозними повстанськими діями для поширення концепції масової революції народів, треба розвіяти сумніви у тих, що недавно запізнались з нею. Треба було засвідчити перед ними, що попри всі зусилля ворога, наша революція не падає, а триває і розвивається. Через те дати їм тверду віру в неї, переконати їх, що може і буде продовжуватися, не тільки в переходовому воєнному укладі, але так само в “мирному”. Що большевицька “всесильність” неспроможна її спинити. Доказавши це, здобуваємо багато з тих нездецидованих симпатиків як активних борців.

У переломовому етапі, при кінці війни, великі партизанські дії і зв'язані з ними політично-революційні акції заклали основи для росту масової революції народів у спільному протибольшевицькому фронті. В черговому етапі головний наказ тієї самої концепції, основне завдання у здійснюванні того самого пляну — це: втриматися, тривати і продовжувати революційну дію, стосувати такі методи і таку тактику, щоб запевнити неперервність боротьби.

Відомості про те, що УПА-ОУН і УГВР діють, що попри всі зусилля большевикам не вдається знищити революційної боротьби — утверджують революційне наставлення всіх неофітів, не тільки в Україні, але в цілому СССР. При тому не так іде про розміри наявних революційних дій, бо ефект кожної акції в свідомості мас залежить не тільки від її абсолютної величини, сили й натуги, але передусім від її пропорційного відношення до загальної ситуації. Серед величезних і потрясаючих подій воєнного часу все пересічне губиться, проходить безслідно, до всього прикладаються надзвичайні, великі мірила. Тільки відповідно великі події й акції мають свій вплив. Інакше є в мирному часі, у цій нормальній обстановці. Тоді на спокійнішому плесі і видніші теж розмірне менші події, стає більший ефект різних акцій серед мас. А в нашій концепції
масової революції, як і в інших соціологічних явищах, ефект акції міряємо її впливом на маси, на їх свідомість і наставлення, а не самим

матеріяльним наслідком.

Головне значення полягає в самому продовжуванні революційної боротьби. Кожний, теж менший її прояв, який доходить до відома мас, має серед них свій революціонізуючий вплив. Зокрема, якщо йде про маси далекі від теренів революційних дій ОУН-УПА, про інші, союзні народи, — то домінує в них перше врансення, перші відомості про українську революцію, коли вони запізнались з широкими партизанськими діями УПА. Тепер у них стоїть питання, чи взагалі ще існує й діє та сила. Коли так, то в них утверджується віра в живучість революції. Відомості про існування і дію головної сили протибольшевицької революції народів — ОУН-УПА — стають політичною орієнтацією для всіх народів, поневолених большевизмом.

Послідовне здійснювання одного й того самого пляну революційної стратегії в двох етапах можна образово змалювати наступним порівнянням: при варенні якоїсь страви звичайно на початку підсичуємо сильніший вогонь, щоб допровадити до кипіння. А дальше може бути слабший, але постійний вогонь, щоб підтримувати кипіння. Під час кипіння температура вареного не підвищується, а страва уварюється щораз ліпше. Так і в революції. Варення — це процес дозрівання масової революції. Сильний вогонь на початку — це перший етап широких революційно-партизанських дій і поширення ідеї визвольної революції серед народів. Рівномірний, слабший вогонь після кипіння — це революційні дії теперішнього етапу в час миру.

Тактика боротьби в новому етапі достосована до “мирних” умов побуту в СССР і до загальної ситуації. Зрозуміло, що не можна про неї докладніше писати, хіба загально заторкнути деякі моменти. В порівнянні з попереднім етапом вона відзначається сто-суванням засобів глибокого підпілля та більшого роздрібнення. Надальше продовжуються обидві форми революційної дії: суспільно-політична і мілітарна. УПА й ОУН ведуть свою діяльність у найтіснішій співпраці. Повністю втримана однiсть революції, координація боротьби. Відповідно до загальної ситуації, в теперішньому етапі більше посилюється фронт суспільно-політичної революційної дії, а теж мілітарна, партизансько-бойова боротьба ведеться так, щоб, крім спеціяльних завдань, кожна акція мала якнайбільший політично-

пропаґандивний успіх. Ціла боротьба йде незмінно по лінії здійснювання визвольної концепції ОУН та оформлених ідей цілого українського народу. Боротьба йде під прапорами УГВР, яка репрезентує самостійно-державницькі змагання України та заступає її перед зовнішнім світом як протиставлення до московської експозитури — "уряду УССР".

У визвольній концепції домінуюче значення мають, як завжди, головні моменти: ставка на власнопідметну боротьбу власними силами; єдина дорога до визволення — протибольшевицька революція; революція широких народніх мас, з їх активною участю, а не самих організованих сил; спільний протибольшевицький фронт, визвольна революція народів за концепцією АБН, в якій Україна веде перед.

В парі з офензивною стратегією, спрямованою на поширення революції на всі народи та на всі ділянки життя, проводиться оборонну стратегію проти намагань ворога знищити наш рух. Оборона самої організованої революційної сили, підстав і засобів її існування і дії, як теж оборона цілого народу, зокрема революційно-наставлених елементів перед большевицьким винищуванням.

Большевицькі намагання знищити українську революцію йдуть дорогами: розбивати сили ОУН й УПА ударами з чола, широко закроєними мілітарно-поліційними операціями, довготривалими облогами-бльокадами; різними "зверненнями", заявами режиму про готовість поєднатися і помиритись, декляраціями про "амнестію" в парі з широкими пропаґандивними кампаніями про безвиглядність дальшої боротьби — викликати капітулянтські настрої, посіяти зневіру та відтягнути від революції якнайбільше слабших елементів; вдертися в революційні ряди через провокацію і диверсію, розкладати морально, винищувати керівні осередки та робити виломи в різних частинах ОУН і УПА; відгородити революційне підпілля від народніх мас і їх життя; винищувати елементи, які стоять найближче до підпілля; ізолювати просяклі революційними настроями терени. Ці методи большевики стосують комбіновано, посилюючи то одні, то другі, міняють тактику.

Але жодна з цих метод не дала ворогові бажаного ним висліду. Большевики не змогли знищити революції. Про розміри большевицьких акцій проти українського підпілля свідчить такий

примір: у 1946 році бльокували західні землі, уживаючи до того 132 тисячі війська, впродовж кількох місяців. Ворог завдав важкі удари, революційне підпілля понесло немалі втрати, але не заламалось, не втратило своєї основної сили та здібности до боротьби.

Дефензива стратегії спрямована на оборону не тільки самої організованої революційної сили, але й цілого населення. В тому на першому місці стоїть оборона перед загрозою масових виселювань.

Сила революційного підпілля та одностайна революційна постава всього населення не дозволяли большевикам застосувати масове винищування і виселювання цілих теренів, опанованих революційною дією і такими ж настроями. Большевики мусіли рахуватися з тим, що це викликало б загальний повстанчий зрив даних теренів, що було б надто небезпечне для позиції режиму в середині і перед зовнішнім світом. Таким чином сила революційного підпілля та готовість населення до боротьби на життя і смерть становлять найпевнішу оборону перед загрозою масового виселювання, яке большевики хотіли застосувати так, як у Криму і на Кавказі.

Народ добре розуміє, що існування й дія УПА й ОУН — це найпевніша забезпека, а їх відсутність збільшує загрозу. У відповідь на ворожу тактику революційне підпілля стосує протизаходи. Проти масових військових операцій та довготривалих масових бльокад, пристосовано нові методи боротьби. Проти намагань ворога обмежити революцію на “лісі” — посилено політично-революційну, зокрема пропаґандивну роботу, перенесено на неї наголос та до неї достосовано повстанчо-бойові дії. Ставлення революційної, політично-пропаґандивної акції серед свіжого, не опанованого ще нашим рухом елементу, поширювання тієї роботи на все нові терени і середовища, зокрема серед інших народів — найуспішніше зводить на нівець большевицькі намагання територіяльно обмежувати, льокалізувати революційний процес.

На питання, чи визвольна боротьба втримається в мислимо-найтяжчих умовах підсовєтської дійсности — край уже дав ясну і безсумнівну відповідь — так! Найтрудніший період переходу від широких наявних партизанських дій воєнного часу до методів глибшого підпілля та витримання сконцентрованого напору ворога революційні сили вже перебули. Треба собі усвідомити, що

большевики досі вже докладали всіх зусиль, застосовували всі методи, щоб тільки зламати українську революцію, знищити підпілля ОУН і УПА, унеможливити їх існування. Дотогочасні намагання ворога — це не були початкові спроби, тільки всебічно і методично приготовані комбіновані акції наступу з-зовні і проб дістатися до середини, переведення кількамісячних найщільніших і безоглядних бльокад.

ОУН і УПА винайшли нову тактику, нові форми і методи революційної боротьби, використавши увесь дотогочасний досвід та належно узглянивши методи ворога. Це дає запоруку, що підпілля далі буде легше переносити натиск ворога, а жертви будуть менші. Очевидно, що большевики будуть теж шукати нових способів і тактики, будуть "удосконалювати" свої засоби боротьби. Але їхня спроможність і винахідливість в цьому відношенні — обмежені. Те, що вони досі стосували проти української революції, це не була імпровізація, експериментування, тільки методично укладене і підготоване, плянове застосування усього досвіду і знання большевизму з усіх часів, зокрема з останньої війни і з власної партизанської боротьби большевиків. Якраз найбільші досвідчені большевицькі партизанські командири і відділи творили ядро большевицьких операцій проти нашого підпілля. Тож дальші зміни й "удосконалення" збоку большевиків вже не можуть бути такі ефективні, як постійні достосування і протизаходи збоку революційних сил.

Якщо йде про матеріяльні засоби, то крім підтримки збоку прихильного населення, яке з подивугідною посвятою старається допомогти чим може, УПА й ОУН постійно ведуть відповідні офензивні акції для здобуття потрібного у ворога.

Відносно загрози масових виселень теренів охоплених найсильнішою акцією, то і в майбутньому, так як досі, найпевніша забезпека — це втримування на тих теренах високого революційного потенціялу. Не тільки в дійовій, активній формі, але передусім в стані постійної революційно-бойової готовости. Переведення масового виселювання було б большевикам не таке легке вже з тих причин, що йде не про малі терени, тільки про великі простори, охоплені революційним рухом, про великі, бодай кількамільйонові маси населення. До того йшло б про терени важливі для воєнної господарки і для стратегічних сполучень. Це терени найближчого запілля для совєтської армії в

Середній Европі, і з них ще найскорше дістаються відомості в зовнішній світ. Коли на тих теренах існує досить сильне підпілля УПА й ОУН, а населення настроєне революційне, готове до відчайдушної боротьби, хоч би й не було голосних наявних революційних дій, тільки потенціяльний стан, тоді большевики мусять рахуватися з тим, що масові вивози викликали б загальний повстанчий зрив революційної сили і всього населення. Це мало б для большевизму погані наслідки внутрішні і зовнішні, політичні, господарські і мілітарні.

Поважне значення в цьому відношенні, корисне для загроженого населення має напружена міжнародня ситуація. Кремль хотів би з корінем винищити не тільки активні революційні сили, але всі ті елементи українського й інших народів, які могли б бути йому небезпечні. Коли б він мав свобідну ситуацію, коли б не таке загрозливе внутрішнє і зовнішнє положення большевиків, то вони намагались би застосувати масове виселення, хоч би це мало повернути великі простори України в пустелі. Одначе сама ситуація ще не дає забезпеки, так як не охоронила перед такою долею кримських татар, чеченців та інших. Тільки високий революційний потенціял, сторожкість та бойова готовість підпілля і цілого народу, становить головну забезпеку та запевняє належне використання пригожої загальної ситуації.

Ситуацію і революційну дію на західніх окраїнах під Польщею треба окремо розглядати. Боротьба на тих теренах має ту саму політичну лінію й аналогічні форми, як на матірних землях, але має теж власний аспект, особливі форми і вияви.

Ціла боротьба на захід від т. зв. лінії Керзона (Умовна назва лінії, яка проходить через місцевості: Ґродно-Ялівку-Немирів-Берестя-Дорогуськ-Устилуг, на схід від Грубешова, через Крилів, на захід від Рави Руської, на схід від Перемишля аж до Карпат, і мала творити східній кордон Польщі, в тому й між Польщею та Україною. Вперше "Кер-зонову лінію" визначила Найвища Рада Антанти 8-го грудня 1919 р. Ту саму лінію запропонував у липні 1920 р. міністер закордонних справ Великобрітанії Д. Керзон (від нього й пішла назва "лінії"), як кордон Польщі й СССР, під час наступу большевицької армії на Варшаву; "лінію Керзона" з поправками на користь СССР прийнято як німецько-большевицький кордон у договорі між

Німеччиною і СССР 28-го вересня 1939 р. Востаннє ця “лінія” прийнята, уже з поправками в користь Польщі, як польсько-большевицький кордон, під час конференції в Ялті, що відбулася в січні 1945 р. Терени на захід від тієї лінії були популярно називані українським революційно-визвольним підпіллям ОУН-УПА як “Закерзоння”) ведеться передусім під кутом захисту й оборони цілого українського населення перед насильним виселенням та перед терором польсько-большевицького режиму, грабіжжю і мордуванням українського населення. В цілій тогочасній діяльності ОУН і УПА на західніх окраїнах на першому пляні стояла оборона самого існування українців на тих теренах, боротьба за втримання прадідної землі, протиставлення польсько-большевицьким намаганням докорінно зліквідувати українство на тих окраїнах.

Вміру зростання ворожого терору та намагань виселювання, що все більше охоплює терени західніх окраїн, щораз сильніше розгоряється самооборонна повстанча боротьба. Цього року (стаття писана ще в 1947 р. — Д. Ч.) вона досягла найвищого напруження, розгорнулась у тотальну революційну боротьбу, охопивши без решти все населення. Повстанча боротьба в обороні тієї вітки українського народу розгорілась в одверту війну, в якій СССР та його сателіти Польща й ЧСР (Чесько-Словацька Республіка) не тільки фактично поєднали свої військові сили і ведуть спільні мілітарні операції проти УПА, але навіть уклали з тією метою формальний потрійний пакт (т. зв. Договір трьох, підписаний 28-го травня 1947 р. у Варшаві між Польщею, Москвою і Чехо-Словаччиною про спільні військові дії проти УПА. Згідно з цим договором, большевики заблькувалй своїми військами українсько-польський кордон, чехи вислали в Карпати гірську бриґаду, а поляки дали моторизований корпус (3 дивізії) і відділи поліції, які за наказами маршала Ролі-Жимєрського, з допомогою командира ген Моссори і міністра поліції Радкевича, виступили проти відділів УПА на Закерзонні, кидаючи до бою танки, гармати й літаки. Акція була спрямована головно проти Лемківщини й Перемищини. Одночасно поляки почали силою виселювати українців з їхньої землі й вивозити одних на схід, інших на понімецькі землі на заході. У висліді тих акцій .після довшого часу українські землі обезлюдніли (в час, коли була писана ця стаття, боротьба ще не була припинена) й відділи УПА, не маючи потрібних харчів та зв'язків з населенням перейшли за Сян, інші рейдами через Чехо-Словаччину до

Баварії).)Події і розвиток війни частин УПА на захід від лінії Керзона на три фронти — відомі.

Агентурний варшавський уряд, поступаючи за директивами Кремля і в прямій практичній співдії з большевиками, ще в 1945 році прийняв плян повного виселення українців до СССР. З того часу йдуть величезні зусилля, терор і руйнування на взір татарських нападів. Великі простори перетворились у пустелі і згарища. Коли б не було такої сильної оборонної дії УПА, то польсько-большевицькі пляни були б давно зреалізовані. Населення не встояло б самим пасивним опором проти такого терору. Тільки завдяки спільній героїчній боротьбі цілого українського населення та революційної сили УПА й ОУН ворожі намагання так довго були безуспішні, виселювання до СССР не вдалося зреалізувати і на 50%. Цілком безуспішні були спроби поселити поляків на місце українців, бо оставились тільки згарища, і щойно в половині цього року вороги змогли вирвати значну частину українського населення і порозкидати на німецькі терени.

Боротьба українських окраїнних земель стоїть як ярке протиставлення до того, як легко і скоро вдається тій самій совєтизованій Польщі виселювати далеко більші простори і численнішу масу компактного німецького населення з прилучених до Польщі теренів, які раніше належали до Німеччини. На цьому зіставленні найкраще віддзеркалюється українськість західніх окраїн, зв'язання окраїнної вітки українського народу з тією прадідною землею, її автохтонність на тій землі, а далі життєва снага українського народу, готовість кожної його частини до боротьби на життя і смерть за підставу буття і розвитку нації — за рідну землю.

Оборона населення західніх окраїн перед насильним виселенням революційною, збройною боротьбою — це одночасно посередня оборона українських мас інших земель перед такою загрозою. В цілій російській імперіялістичній традиції один із головних способів підкоряти волелюбні країни — це насильне масове виселювання волелюбних народів з їх власної землі, розпорошування їх по далеких просторах та насаджування на їх місце покірних. Большевизм у його протинаціональній політиці у відношенні до неросійських народів допровадив ту практику до найбільш рафінованої системи, як головного засобу. Після війни большевики виселили на Сибір кримських татар, чеченців та інші північно-кавказькі народи, які

виявили себе у війні непримиренними ворогами московсько-большевицького імперіялізму.

Очевидно такі самі пляни має большевизм теж проти України, зокрема проти тих областей, на яких найсильніше проявилось протибольшевицьке наставлення мас. Але переведення цих задумів Москви далеко трудніше з уваги на кількість ворожого до большевизму українського елементу та з уваги на його бойовість. Тому большевицький режим прийняв плян діяти поволі, щоб не викликати загального зриву. Найперше стосує численні вивози, вириваючи з маси найнебезпечніший для нього елемент. А щодо поголовного виселення більших теренів, то Москва вирішила найперше перевести пробу. Обрала, як здавалося найлегший терен — західні окраїни під Польщею, відгороджені кордоном від українського материка, що залишились ізольовані побіч неприхильного, а то й ворожо настроєного польського населення. Вирвання українського населення з західніх окраїн мало бути досвідним полем, дати большевикам практику, як треба поступати під час поголовного виселювання мас українського населення цілих областей, виявити, яка може бути реакція з нашого боку. Крім того, большевики хотіли раз назавжди усунути існування компактної частини українського народу поза межами СССР і тим наглядно показали, що т. зв. уряд УССР тільки про те й дбає, а не про соборність всіх українських земель. Виселення мало піти на політичний рахунок Польщі та за московським пляном мало посіяти, завогнити українсько-польську ворожнечу, унеможливити цементування спільного фронту українців і поляків у боротьбі проти московського спільного фронту українців і поляків у боротьбі проти московського імперіялізму. Такі були пляни Кремля.

Але їх перекреслила героїчна боротьба цілої вітки українського народу на західніх окраїнах, що — як здавалося — найменше здібні до такого одностайного бойового спротиву. Москва мусить зробити з того висновки: що ж було б на українському материку, коли б так на акцію масових виселювань піднявся увесь народ? Це вже справа мільйонів, великих просторів, а не окраїн з сотками тисяч населення. Це вже не була б така справа, як з кримцями, тільки питання великої, затяжної боротьби, повстання України, що могло б мати необлічимі наслідки в цілому СССР та на загальну ситуацію.

Таким чином героїчна боротьба частини українського народу на

західніх окраїнах дала дуже багато в обороні цілого українського народу, зокрема найбільше загрожених Західніх Земель. Хоч успіх тієї революційної боротьби не має матеріяльного уна-гляднення, та це не зменшує його значення.

Тривкий ефект революційної боротьби на захід від лінії Керзона — це зреволюціонізування тієї вітки українського народу, повне приєднання її до активної участи у визвольній боротьбі. Успіхи діяльности ОУН і УПА в тому відношенні є наглядно надто великі, коли зважити, що це ще донедавна були національне мало свідомі, "темні", не раз москвофільські, податливі на большевицькі впливи села, які перетворились у національні твердині, в оселі самих борців за волю і землю, за національне життя. Якби такий стан національно-політичної свідомости та революційної актйвности був досягнений в цілій Україні та в інших поневолених большевизмом країнах, тоді большевицький імперіялізм, режим і система були б скоро знищені в короткій боротьбі, в загальному повстанні поневолених ним народів. А ціле населення Лемківщини, Посяння, Надбужжя, Холмщини і Підляшшя, яке раз стало борцями за українську Правду, від старого до малого — чоловіки, жінки і діти — вже не перестануть ними бути. Однаково ті, що залишились на прадідній землі, як теж ті, що насилу з неї викинені.

Боротьба УПА й ОУН на західніх окраїнах та випади з тієї бази на захід має особливе значення для видвигнення справи визволення України в світі, для розголошення наших визвольних змагань поза кордонами СССР, зокрема в західніх країнах. Західні народи, як цілий зовнішній світ, мають дуже слабі і тільки спорадничі відомості про те, що діється в СССР. До них доходять інформації про визвольну боротьбу України й інших народів, головно з наших джерел. Такі інформації від тих, що говорять у власній справі, з природи речі, є трактовані як тенденційне зображення дійсности, приймаються з застереженням. Зате далеко більше значення для постороннього світу мають такі відомості, які подають власні інформатори на підставі власних спостережень, дипломатичні представники, журналісти, члени різних місій, подорожні, розвідники тощо. В Україні таких гостей буває мало, а ті, що дістануться, не мають змоги побачити те, що большевики стараються прислонити, затаїти. Зате на підпольських теренах, у самій Польщі, в ЧСР і т. п., в тому відношенні є більші

можливості і звідтіля доходять до зовнішнього світу відомості хоч скупі, але сприймаються вони з більшим довір'ям і зацікавленням.

Там чужинні експоненти зустрічаються безпосередньо, або дуже зблизька з українською революційною боротьбою, яка там ведеться, і подають ті вістки до своїх країн. Тоді пізнання того малого відтинка наших змагань дає основу для віри і пізнання цілости української справи, зокрема революційної боротьби з узглядненням відповідних пропорцій, поміж західніми окраїнами й українським материком. Така-то боротьба на захід від лінії Керзона, хоч вона становить фронт другорядний, займає перше місце в ділянці видвигання, активізації справи української визвольної боротьби на міжнародньому форумі. В цьому відношенні вона має найбільші досягнення, зробила найбільше. В цьому велика заслуга всіх борців того фронту перед справою визволення. Мова фактів боротьби — це найсильніший арґумент на міжнародній арені. А те, чим промовляє до світу боротьба на західніх окраїнах, та сперті на ту базу рейди на захід — доходять до відома ширшого світу і говорять, свідчать перед ним за цілу визвольну боротьбу України.

Дуже важливим і поважним ефектом революційних дій УПА й ОУН за лінією Керзона є поширення концепції революційної визвольної боротьби у суцільному протибольшевицькому фронті серед західніх сусідів України. Поляки, словаки, чехи, мадяри безпосередньо запізналися з діями УПА, з визвольною концепцією, революційними кличами ОУН та з нею мобілізованим спільним революційним фронтом, по лінії Антибольшевицького Бльоку Народів.

На таке поширювання ідеї спільного протибольшевицького фронту серед західніх і північно-західніх сусідів України спеціяльно наставлена діяльність ОУН й УПА за лінією Керзона. Іде про прищіплення і ствердження серед тих народів ідеї безкомпро-місової, революційної боротьби за самостійність, та ідеї Спільного фронту АБН. Ті народи переживають внутрішні політичні кризи —шукання виходу з ситуації послідовного, поступаючого поневолювання їх большевицьким імперіялізмом. Вони великою мірою розгублено блукають на політичних роздоріжжях, витрачають час і сили на пробування легших доріг, які вже Москва позривала, або хитро спрямувала у свої сіті. На єдино правильний шлях безкомпромісової революційної боротьби здецидовано стала ще лише частина тих

народів, а решта ще вагається, лякається його трудности. Тим народам, їх широким масам треба наглядних, живих, пориваючих прикладів і доказів, що, революційна боротьба з большевизмом можлива, реальна.

Так само щодо ідеї спільної революції — то розгублені, не раз зневірені, чи скептичні провідні кола і маси наших західніх сусідів потребують безпосередньо стрінутися з дією по тій лінії, побачити центральну силу, яка веде роботу для зреалізування концепції спільного, революційного антибольшевицького фронту народів.

Дотогочасна діяльність УПА й ОУН принесла в тому напрямі поважні висліди. Сусіди України та наші природні союзники в антибольшевицькій боротьбі запізналися з нашими діями, з концепцією, стратегією і тактикою. Це для них стає взірцем — прикладом до наслідування та орієнтаційним шляхом. Дії УПА й ОУН по цій лінії вповні уодностайнені. Крім постійної політично-пропаґандивної акції, найкращі висліди дають рейди УПА на чужі терени, які мають революційно-політичні завдання і в яких, побіч партизанських операцій, ведуться широкі пропаґандивні акції. Такі рейди з України відбуваються у всіх чотирьох напрямах на терени сусідів, напр. на Білорусь, Румунію. Так само з західніх окраїн відбуваються рейди в Польщу, на Словаччину, Чехію, Мадярщину, останньо теж по підбольшевицьких теренах Австрії. Успіхи рейдів УПА у поширенні революційної боротьби і спільного протибольшевицького фронту народів — великі.

Довкола останніх великих рейдів на Захід поширилось багато неправильних поголосок і пресових вісток. Передусім цілком помилкова інтерпретація, що це УПА виходить з рідних земель. Маємо справу з рейдовими операціями декількох відділів УПА, які оперували на захід від лінії Керзона, а не на матерніх землях. Такі рейди на терени західніх сусідів відбуваються постійно, кожного року. Цього літа вони особливо посилились у зв'язку з посиленням боротьби на західніх окраїнах.

Як відомо, Москва постановила усіма силами таки винищити українське населення на західніх окраїнах під Польщею та розбити діючі там українські революційні сили. Дотогочасні намагання в тому напрямі агентурного варшавського уряду і збольшеви-ченого

польського війська, під прихованим кермуванням большевицьких старшин і такій же співучасті відділів НКВД — виявились безуспішними. Москва мусить одверто перебрати в свої руки ведення операцій проти УПА на підпольських теренах, кинути до того великі військові з'єднання та заанґажувати під своїм кермом змобілізовані армії Польщі і ЧСР. Того вже не можна зробити тихцем, ворог примушений виступати відкрито, не зважаючи на шкідливі наслідки для його зовнішньої політики. СССР, Польща і ЧСР укладають формальний договір про спільні воєнні дії проти. УПА.

З початком літа ц. р. ворог розпочав генеральну офензиву на трьох фронтах. Його плян був такий: арміями СССР, Польщі і ЧСР, створити три великі і щільні фронтові лінії з півдня, півночі й заходу, замкнути в їх трикутнику частини УПА й революційне підпілля ОУН західніх окраїн, розторощити і зліквідувати їх, стиснувши трьома валами, з усіх боків.

Але ворогові не вдалося досягти наміченої мети цілої офензиви. Крім неспівмірного відношення сил, героїзм українських революціонерів і досконала партизанська тактика УПА мали перевагу над зусиллями ворога. Стратегічний плян УПА — звести на нівець ворожу офензиву полягав у тому, щоб не дати себе замкнути і здушити у трикутнику трьох фронтів, тільки прорвати його і розвинути офензивні партизанські дії не там, де ворог хотів би звести бій, де він зосередив свої сили, а там, де він слабший, менше приготований. Удосконалення партизанської тактики, знамените опанування її добре вишколеними і заправленими всіми відділами УПА, незрівняна хоробрість у боях, вміння виманевруватись з найтрудніших ситуацій, блискавкова рухливість, наскакування на ворога там і тоді, де він не сподівається — уможливили успішне виконання того, здавалось би, фантастичного пляну проводу революційної боротьби на західніх окраїнах.

Під час ворожої офензиви за лінією Керзона частини УПА — Захід розпочали посилену партизанську діяльність в смузі на схід від лінії Керзона. Тими діями вони значною мірою зв'язали большевицькі сили, які були призначені до атакування і постачання, через те відтяжили УПА за лінією Керзона, ослабивши большевицький, південний фронт. Значні сили УПА й бойового підпілля ОУН, за лінією Керзона прорвали ворожі фронти на багатьох відтинках і, згідно з пляном, пішли в рейди. Вони розгорнули широкі партизанські

дії, оперуючи з швидкою рухливістю на теренах поза смугами концентрації ворожих сил. Через те приневолили ворога розсіяти свої сили по широких теренах, де рейдують та можуть рейдувати відділи УПА. Маючи далеко більші комунікаційно-технічні спроможності, большевицькі частини, а ще менше польські і чеські, не можуть рухливістю дорівнятись рейдуючим відділам УПА. Тож не можуть послуговуватись тактикою швидкої погоні. А спроби оточування і замикання рейдуючих не мають виглядів на успіх, якщо ті відділи зуміли вирватись з трикутника трьох фронтів. Тому ворог мусів перейти до стаціонування роздрібнених військових частин по цілих “загрожених” рейдами УПА теренах, щоб бодай трохи поборювати відділи УПА там, де вони появляються, і щоб не компромітуватися перед населенням тим, що українські революціонери свобідно з'являються та ведуть свою військову і пропаґандивну роботу, а промосковські урядові війська даної країни навіть не показуються. Таким чином рейди по цілому глибокому запіллі ворожих фронтів відтягнули значні сили проболь-шевицької польської і чеської армії, ослабили ворожий натиск на західніх окраїнах та ударемнили велику офензиву потрійного союзу.

З проламаного трикутника за лінією Керзона пішли рейди напрямом на північ і північний схід — в Польщу і на Білорусь, на захід і на південний захід, в Чехію, Словаччину, Мадярщину, Австрію. Головна частина рейдуючих відділів не відривається повністю від баз революційного руху на рідних землях, спирається на них, роблячи ближчі, чи дальші випади. Деякі відділи пішли у далекі рейди, відорвавшись від випадових баз і головних сил. Вони доходять до західніх кордонів підбольшевицької зони в Середній Европі. Частина тих відділів та окремі групи, у висліді воєнних дій переходять на невтральний терен.

Крім військово-бойових завдань, рейди УПА по чужих країнах мають політично-пропаґандивні цілі, що стоять тепер на першому місці. Успіхи в поширенні серед інших народів протибольшевицької революційної боротьби та концепції спільного фронту АБН — це тривкі успіхи нашої боротьби, дальший, поважний крок до перемоги. А останні рейди УПА, зокрема на Захід, зробили в тому напрямі дуже багато.

Таким чином з великої офензиви, якою СССР та її сателіти Польща і

ЧСР хотіли розгромити і знищити українські революційні сили на західніх окраїнах, зродились широкі контрофензивні дії УПА — великі рейди, що не тільки зберегли повстанчо-революційні сили від знищення, але принесли поважні успіхи українській революції.

Як бачимо, ціла революційна, політична й мілітарна боротьба УПА й ОУН ведеться пляново в кожній ситуації, на всіх теренах. Вона йде послідовно по лінії здійснення нашої визвольної концепції. Знаючи цю концепцію, можна бачити в усіх діях послідовне переведення одного пляну. В усіх акціях іде не тільки про безпосередній, матеріяльний ефект, тільки в першу чергу продовжування, поширення революційної боротьби, мобілізування щораз більше нових сил, щораз ширших мас та приєднування інших народів до спільного антибольшевицького фронту. Всі зусилля, труди та жертви, які причиняються до такого розвитку і росту визвольної революції, покладені за добру справу, оправдуються, бо вони ведуть до перемоги єдиним правильним шляхом.

Слово до українських націоналістів-революціонерів за кордоном

Ця стаття, за підписом “Степан А. Бандера” появилася окремою брошурою, як видання ЗЧ ОУН, у липні 1948 року, на 69 сторінках. Вийнятки з “Слова” були друковані п. з.: “Степан Бандера про УНРаду” в тижневику “Час”, Фюрт, у 1948 р.; у чч. 10, 11 і 13 суспільно-політичного двотижневика “Визвольний Шлях”, Лондон, рік вид. I за жовтень, листопад і грудень 1948 р.; уривок п. з. “Єдина реальна визвольна концепція” в тижневику “Гомін України”, Торонто, рік вид. Xii, ч. 42/596 з 15. 10. 1960; під з. “Найперше — самостійність і суверенність” у журналі “Визвольний Шлях”, рік вид. XI/XYII, кн. 10/240 за жовтень 1964; в книжці Ярослава Стецька “ЗО червня 1941 р.”, Політична БібліотекаЛіґи Визволення України ч. 26, Торонто, Канада, 1967 р., стор. 327-329.

Рецензія на “Слово”, підписана криптонімом М. (М. Мироненко), появилася у розділі “Бібліографія і критика” журналу “Визвольна Політика”, Мюнхен, рік вид. iV, ч. 1/10 за 1949 р., стор. 56-59.

Причину написання “Слова” пояснює сам її автор:“Усі нерівності в політичному думанні й ставленні в наших рядах значною мірою походять з недостатнього обміну думками й з'ясування проблем до самих основ. Мета цього листа-подати роз'яснення усім націоналістам-революціонерам на закордонних теренах...”

В цих роз'ясненнях автор “Слова” з'ясовує, що таке ОУН і її програма, які можуть бути союзи держав, народів, концепцію власних сил, вказує на ієрархію наших завдань, дає практичні поради здійснювання визвольної лінії в нашій внутрішній політиці та підкреслює основні завдання української еміграції — капіталізувати боротьбу українського народу на відтинку зовнішньої політики. Відносно не мало місця присвячено теж справам Української Національної Ради, доцільності співдії з іншими політичними середовищами.

Друзі Націоналісти-Революціонери!

Ціла наша політична діяльність за кордоном мусить бути пляновим і послідовним реалізуванням нашої революційно-визвольної політики в

Краю, яка веде до єдиної мети. Правильність шляхів, і метод нашої політики ми мусимо постійно перевіряти на основі вислідів, направляти їх і удосконалювати. Успішність цілої закордонної діяльности націоналістичного руху залежить у великій мірі від того, чи всі її складові елементи будуть одностайно, за одним пляном спрямовані до однієї мети, чи в усіх її учасників буде однакове наставлення, однакове розуміння головних питань. Маючи це на увазі, звертаюся до Вас із цим "Словом", щоб поділитися з Вами своїми думками і спричинитися до того, що в наших рядах будуть ясно усвідомлені основні проблеми української політики, виразно скристалізовані наші позиції, засади й головні лінії нашої політичної діяльности за кордоном. Не маю на меті з'ясовувати цілість нашої політичної діяльности за кордоном, тільки порушую поодинокі питання, такі, що тепер вимагають цілковитої ясности, або ті, що довкола них виринають розбіжності чи баламутні погляди. При тому доводиться пригадувати основні цілі і засади нашого руху, що, як компас, визначають нашу дорогу в кожній ситуації і що їх завжди треба мати перед очима, коли стоїть питання правильности нашої політики.

I.

Організація Українських Націоналістів (революціонерів) — це визвольна політична організація, що своїм характером, своїми цілями, своїм ідейним змістом і своєю діяльністю істотно відрізняється від усіх українських політичних партій. Вона не стає речником інтересів якоїсь окремої частини народу, не виводить своїх цілей, своєї програми з якоїсь абстрактної, теоретичної суспільно-політичної програми, її основне завдання і посвята — це боротьба за визволення України, змагання за Самостійну Соборну Українську Державу, що єдина може забезпечити українському народові повну волю, всебічний свобідний розвиток, добробут, соціяльну справедливість і справжнє народоправство. Коли ця мета буде досягнена, тоді рацією існування і змістом діяльности ОУН буде дальша жертвенна служба Україні відданою працею і творчим змаганням за найкращий розвиток і досягнення українського народу у всіх ділянках життя, за розквіт і велич Української Держави, боротьба з усім, що стоїть тому на дорозі. ОУН змагається за добро цілого українського народу і всіх громадян

України, а не якоїсь однієї частини, суспільної верстви тощо. Свою програму ОУН виводить з потреб цілого українського народу, з його природи й історичного розвитку, з сучасного стану, з його життєвих прагнень і настанов у змаганні за найвищий всебічний розвиток, добробут і себевиявлення народу — цілости і всіх його складників, збірноти й української людини. Самобутнє життя і розвій українського народу гармонійно поєднуються з вселюдським поступом як його складова, творча частина.

Український народ матиме змогу свобідно жити й розвиватися тільки тоді, коли визволиться з гніту й визиску російсько-большевицького імперіялізму, коли позбудеться всякого поневолення і стане сам господарем на своїй землі, в Самостійній Соборній Українській Державі. Визволення і самостійна держава — це питання, чи бути українському народові, свобідно жити й розвиватись, внести у розвиток людства свої творчі цінності, чи стати погноєм для дальшого розросту ретроградного російсько-большевицького імперіялізму, що несе поневолення, нужду, занепад всього людства. Український націоналістичний визвольний рух ставить змагання за відновлення й закріплення Суверенної Соборної Української Держави в основу всього українського життя. Зосереджуючи всі сили і всі дії для досягнення цієї найвищої мети, він ставить перед українським народом означений зміст української держави, саме такий, щоб вона об'єднувала в собі цілий народ, всі українські землі, щоб порядкувала в ній суверенна воля цілого українського народу, запевняючи всебічну свободу, справедливість, рівність, добробут, свобідний розвиток і свобідну творчу діяльність усім громадянам України без ріжниці.

Щодо устроєвої форми української держави ОУН на теперішньому етапі послідовно не відстоює якоїсь усталеної структури, ані назви, залишає це питання на час державного будівництва, коли український народ буде вирішувати його свобідною волею. Цього дотримується ОУН від початку своєї діяльности по сьогодні, це прийняла і УГВР у своїй плятформі. Така настанова має політичну доцільність.

В сучасності сама устроєва форма держави ще не вирішує і не віддзеркалює її дійсного змісту. На наших очах діється так, що в одних державах з такою самою устроевою формою, чи то республіканськo-демократичною, чи монархічною, панує народоправство, свобода, справедливість і добробут, а в інших —

тоталітарна тиранія, терор, гніт, безправство і найчорніший визиск. Аджеж СССР, держава — тотальний концтабір, держава найгіршої тиранії, диктатури і невільництва — хвалиться "найдемократичнішою" устроєвою формою, це ж тільки "Союз Совєтських Соці-ялістичних Республік". Навіть немає одноособового голови держави, скрізь ради, колегії, колективи, президії. А в той же час у деяких монархіях, нпр., у скандинавських країнах, бачимо зміст народоправства.

Коли ж тепер у кожну державно-устроєву форму вкладають різний зміст, то пощо питання структури і назви має ділити й різнити самостійницькі сили, відводити увагу й енерґію від боротьби за зміст?

Не заперечуємо жадної устроєвої форми, в яку вкладається правильний зміст української державности, і за це не входимо в спори. На своїх прапорах наш рух виписує самий зміст української державности, якого не можна підмінити жадною формою, а не форму-структуру, в яку можна б укласти різний зміст.

Ми впевнені в тому, що український народ не припинить безкомпромісової боротьби за свою суверенну і соборну державу аж до повного реалізування цієї мети, не дасть собі її підмінити порожніми, без повного змісту формами чи половинчатими розв'язками, у вигляді федерації, союзів тощо. Не може більше повторитися лихо з 1917 року, коли федералістична концепція сплутала будування української державности, приголомшила здоровий національно-політичний інститут народу й обеззброїла його перед большевицьким підступом і наступом. Не сміє тепер відживати подібна хвороба в українській політиці, у старій чи новій формі, як нові протисамостійницькі федералістичні, унійні, всесвітянські тенденції. Вони виринають як коньюнктурні явища у висліді погоні за тим, щоб відкривати "нові, модерні" цілі й шляхи української політики, при невмінні відрізнити тривкі розвоєві тенденції в міжнародньому житті від тимчасових, коньюнктурних ситуацій.

Ми не думаємо виступати проти міждержавних союзів, бльоків чи об'єднань. Вони корисні і конечні в міжнародньому житті. Україна напевно входитиме в союзи чи бльокування з іншими державами по лінії спільних інтересів і своєю активною участю в широких міждержавних об'єднаннях зможе творчо причинитися до мирного

співжиття й співпраці між вільними націями світу. Коли об'єднуються суверенні держави як рівні з рівними, для спільних цілей, корисних для всіх учасників, без переваги і привілеїв одних народів перед другими, без визиску й упосліджування — то це не порушує ні самостійности, ні свобідного розвитку жадного народу. Всі об'єднані в ширшому чи вужчому союзі держави вирішують і нормують свої спільні інтереси спільно, на спільному форумі. Це не порушує засади національно-державної суверенности тоді, коли до такого бльоку, об'єднання тощо всі народи, держави входять добровільно, вільні і рівні. Коли всі однаковою мірою зацікавлені в тому, однаково з того користають і жодний народ не порушує суверенітету іншого народу.

Такі об'єднання можливі тільки між вільними, державними і неімперіялістичними націями, на плятформі спільних, однакових цілей і інтересів. Не може бути справжнього союзу з таким народом, що має на меті поневолення, підкорення чи визиск інших народів і з цією метою облудно входить у "союз" або хоче його використати для однобічного скріплення своїх позицій, прямуючи до таких цілей, які шкідливі чи небажані іншим договірним народам. Між державами, які входять в якесь об'єднання, мусить бути повне взаємовизнання, пошанування прав і інтересів.

На таких засадах побудовані різного типу й обсягу міждержавні об'єднання можуть бути чинником поступу в міжнародньому житті, позитивним для всіх націй. Але тільки на таких засадах. Мусимо розрізняти правильні, здорові, прогресивні об'єднання від ретроґрадних, нищівних і нежиттєздатних.

Порівняймо об'єднання західньоевропейських держав із совєтським східньоевропейським бльоком. З одного боку, об'єднуються держави Західньої Европи, що є в однаковім геополітичнім стані, мають близьку господарську структуру і ситуацію, об'єднуються як рівні з рівними, для спільного захисту своїх спільних інтересів у кількох ділянках, політичних, господарських і оборонно-мілітарних. Союз здоровий і корисний для всіх учасників. А з другого боку — накинений большевицькою імперією сателітним ніби-державам, проти дійсної волі й інтересів цих народів, союз — інструмент большевицького визиску, підкорення і впрягання цих народів до дальших імперіялістично-аґресорських плянів Москви. Або другий приклад: яке може бути в ОН об'єднання між СССР і іншими

державами, коли СССР послідовно прямує до повалення їх устрою, накинення їм комуністичної системи шляхом проникання комунізму, переворотів і агресії та включення їх у світовий комуністичний союз?! Це ж виразно проголошує комуністична програма, офіційна державна доктрина СССР. Москва цього ніде не відреклася, послідовно до цього прямує. Всі це знають і бачать — і творять разом “Об'єднані Нації”!

Україна може входити в такі міждержавні утвори, що побудовані на здорових основах, в яких вона буде рівноправним співучасником, а її права й життєві інтереси будуть там респектовані й забезпечені. Основна і невід'ємна передумова — це державна самостійність України. Найперше — здобути і закріпити Самостійну Соборну Українську Державу, а тоді лише буде реальною дійсна, повноправна участь України в міжнародніх об'єднаннях. Всякі “концепції”, що Україна може ввійти як рівноправний член у міжнародні, понаддержавні конструкції без власної самостійної держави і що боротьба за державу може бути непотрібною — шкідливі для українського народу.

Основною метою і найголовнішим принципом всієї української політики є і мусить бути відбудова УССД, шляхом усунення большевицького поневолення і розчленування російської імперії на самостійні національні держави. Лише тоді може бути місце для об'єднання цих самостійних національних держав у бльоки чи союзи, за принципами геополітичних, господарських, оборонних і культурно-розвоєвих спільних інтересів на поданих вище засадах. Концепції про еволюційну перебудову чи перетворення СССР на союз вільних держав, але так само пов'язаних, у тому самому складі, з перевагою чи центральним становищем Росії — такі концепції протилежні ідеї визволення України, їх треба до кінця усувати з української політики.

Самостійну державу може здобути собі український народ тільки власною боротьбою і трудом. Сприятливий розвиток між-народньої ситуації може значною мірою причинитися до нового розгорнення й успіху нашої визвольної боротьби, але він може відограти тільки допоміжну, хоч дуже корисну ролю. Без власних змагань українського народу найсприятливіші ситуації не дають нам ніколи державної незалежности, хіба тільки зміну одного поневолення на інше. Росія, із своїм глибоко вкоріненим, а в сучасну добу найбільш розпаленим загарбницьким імперіялізмом у кожній ситуації, у кожному стані,

всіми силами, з усією запеклістю буде кидатися на Україну, щоб утримати її в складі своєї імперії чи наново поневолити Як визволення, так і оборона самостійности України може в основі спиратися тільки на власні українські сили, на власну боротьбу і постійну готовість до самооборони.

Союзників нам теж треба мати в нашій визвольній боротьбі якнайбільше і якнайкращих, а передусім справжніх. І їх Україна може мати. Але тільки тоді, коли сама буде боротися і коли сама буде сильна. Бо союзництво — це відношення обопільности. Його може мати той, хто сам щось дає і добуває. Визволителів, "освободителів", які б здобували для нас волю і її нам дарували, — напевно ми ніколи не діждались би. Наші союзники — це насамперед ті народи, що опинилися в неволі російсько-большевицького імперіялізму і борються проти нього за власне життя і свободу та ставляться прихильно до самостійности і соборности України. А далі, коли прийде до зудару між СССР і вільними ще народами, тоді і ці останні можуть бути нашими союзниками. Це буде залежати м. ін. від того, наскільки наша боротьба, наші сили будуть важити у воєнному конфлікті.

Концепція власної боротьби, власних змагань, власними силами — це єдина реальна визвольна концепція. Тільки вона може бути змістом української самостійницької політики і провідною настановою всієї політичної дії.

II

Внутрішньо-українська політика Організації Українських Націоналістів є і завжди мусить бути визвольницькою, а не партійною. Тобто, вона змагає до формування такого внутрішньо-українського життя, до створення такого укладу і взаємовідношення українських сил, які за всякої ситуації найкорисніші для визвольних змагань, а не тільки для скріплення позицій самої ОУН. Наше ставлення до всіх інших українських політичних течій, концепцій і організованих сил завжди нормується відповідно до того, як вони, програмово і практично ставляться до актуальної боротьби. Вирішальне значення має їхня роля, яку вони вже виконують чи можуть виконати в актуальній визвольній політичній дії. Суперництво в ідейно-програмовій площині, відстоювання власних концепційних

позицій, поширювання їх серед широкого громадянства в протиставленні до позицій інших ідейно-програмових напрямків повинні провадитися своїм порядком. Але дійове взаємовідношення сил має нормуватися відповідно до практично продовжуваної політики. Не може всього вирішувати й стояти на першому пляні міжгрупове суперництво, робити неможливою концентрацію всіх сил в одностайній визвольницькій дії.

В нашій політичній дії ми ставимо на перше місце послідовне ведення визвольної боротьби, невідхильне здійснювання основної лінії визвольної концепції. Від того не відступаємо ніколи, в жодній ситуації. Одночасно докладаємо всіх старань, щоб по цьому шляху дійової визвольної політики йшов увесь народ, як широкі народні маси, так, по змозі, і всі організовані політичні чинники, щоб суцільний визвольний фронт об'єднував усіх. Якщо є можливість залучити всіх на правильний визвольницький шлях, то мусимо докласти до того всіх старань і відсунути на задній плян другорядні чи менше актуальні справи, які стоять на перешкоді творенню одного спільного фронту. Принцип найбільшого скріплення визвольного фронту і концентрації в ньому всіх придатних сил стоїть перед принципом власних політичних інтересів.

Одначе, в разі такої ситуації; коли інші політичні чинники — організації, центри, партії, всі, чи якась їх частина, не хочуть чи не спроможні йти найтяжчим шляхом безкомпромісової визвольної боротьби і політики, відступають від неї, чи стають на шлях пасивности, тоді визвольний рух, ОУН, не може на них оглядатись і мусить змагатися своїм прямим шляхом боротьби без них, а то й проти них. Не можна для самої механічної єдности, щоб не було розходжень і поділу в українському політичному житті, відступити від нашої визвольної концепції, припиняти нашу безкомпромісову боротьбу з ворогами української державної незалежности, сходити на шлях тих, що відходять від боротьби, шукають примирення з ворогом чи вибирають лінію пасивности. У найтяжчі історичні моменти мусять тримати фронт і прапор безкомпромісової боротьби з ворогом ті сили, які на те спроможні.

Зрештою, постава різних організованих політичних чинників ще не віддзеркалює постави народніх мас. У нашій дійсності політичні організації і партії охоплюють своїми членськими кадрами дуже

незначну частину народу. Широкі народні маси виявляють своє наставлення прямою участю в політичних акціях, своєю підтримкою, байдужістю чи неприхильністю до починів поодиноких організованих політичних середовищ. Часом за одним рухом може йти переважна більшість народу, ввесь актив, а інші угруповання можуть залишатися самотні. Отож і в нашій дії звертаємо увагу головно на народні маси, їх активізуємо, приєднуємо до наших акцій, до боротьби, на них ставимо, бо тільки активна участь мас може дати визвольному рухові потрібну для перемоги динаміку.

Але в політичному житті деяку ролю відограє і саме існування політичних тенденцій, осередків і груп, які стоять поза фронтом боротьби чи протиставляються йому. Це дає ворогові і противникам змогу, відвертаючи пропорційне силове відношення, зображувати справу так, що визвольний революційний фронт стоїть ізольований, відокремлений, а значна частина політичних сил йому протиставиться. Зовнішній світ звичайно слабо визнається в нашій дійсності, не може придивитися до фактичного стану, тільки орієнтується самими вивісками українського політичного життя. Його можна звести на облуду, зобразити українську дійсність фальшиво, шкідливо для визвольного фронту.

Тож наші старання завжди мусять зміряти до того, щоб, крім мобілізації фактичної сили у визвольному фронті, зв'язувати з ним усі українські політичні фактори, щоб в основних питаннях визволення український політичний світ являвся назовні як одностайна цілість. В основі цього мусить лежати одна концепція самостійницької політики. Але має також значення відповідне розв'язання справи політичної репрезентації і загальної політичної консолідації.

Такі головні засади і напрямні нашої політики ОУН послідовно реалізувала. На різних етапах діяльности ОУН складалися різні умови для визвольної політики, різні зовнішні обставини і внутрішньоукраїнські співвідношення. В цих різних умовах була реалізована одна і та сама основна політична лінія з погляду конечности і доцільности визвольних змагань.

Але постава і роля різних українських політичних груп та їх відношення до нашої послідовної, прямолінійної політики не мали такої стійкости, переходили різні еволюції. Тож наше відношення до

них і ввесь внутрішньо-український політичний уклад у різних фазах різно представлялися. Хто бере справу поверховно, тому може здаватися, що ми зміняли лінію нашої внутрішньої політики. Ця помилка походить не тільки з того, що сприймається лише зовнішній образ. Дехто гадає, що принципова внутрішня політика має бути нормована твердо усталеними відношеннями до поодиноких політичних середовищ, бо не здає собі справи з засад нашої визвольної політики.

Щоб вказати на практичне здійснення послідовної визвольницької лінії в нашій внутрішній політиці, висвітлимо деякі моменти з нашої діяльности від 1941 р., зокрема такі, що відносно них є багато баламутних тлумачень.

З весною 1941 року, напередодні вибуху німецько-совєтської війни стали очевидними гітлерівські пляни супроти України: підманути туманними кличами й обіцянками, запрягти до свого імперіялістичного воза, а потім зробити з України терен колонізації, господарської експлуатації і джерело невільничої робочої сили. Спершу, на час війни, Берлін плянував грати на облуду — з одного боку, обіцяти державність, а з другого — викручуватись воєнними обставинами, українською непідготованістю і т. п. Одним із головних аргументів гітлерівської облудної політики був закид, що українці непідготовані, необ'єднані, розсварені, нема з ким говорити і т. п. А при тому була ставка на розігравання одних проти одних, не допускаючи до порозуміння. Тоді вимогою часу стало порозуміння всіх українських політичних чинників, які були на західніх окраїнах і на еміґрації в Европі, створити одностайний фронт і сконсолідований осередок-репрезентацію. Цю вимогу ситуації добре зрозуміли всі українські політичні чинники, і за почином революційної ОУН у Кракові створився Український Національний Комітет (УНК), до якого ввійшли представники всіх середовищ, центрів і угруповань, за винятком одного чи двох. ОУН виступила з ініціятивою і доклала всіх старань, щоб здійснити консолідаційну акцію, керуючись насамперед рацією актуальної визвольної політики, а не своїм протиставним відношенням до програмово різних угруповань, які ОУН поборювала. Це саме мали на меті й інші співучасники.

Щодо УНК можна почути на адресу нашої Організації закиди, ніби вона не була вірна супроти партнерів договорення, що в Акті 30

червня виступила не від УНК, що і далі діяла сепаратно, а УНК не був активізований. Але цей закид не витримає критики, коли розглянути суть справи. УНК зформувався на засадах відкритої, леґальної дії і вже через це не міг бути, чинником революційного характеру, бо відразу був би ліквідований окупантом. УНК не готувався до того, щоб починати чи очолювати революційну проти-німецьку боротьбу. Він мав оформити й маніфестувати одностайність української політики, бути речником українських самостійницьких прагнень у межах нормальної політичної дії, а не революційних кроків і боротьби. Акт відновлення Української Держави ЗО червня 1941 року і розпочате ним державне будівництво — це були дії, виконані революційним порядком, і заздалегідь було відомо, що Гітлер відповість на них безоглядними репресіями. Втягати до того УНК було недоцільно і неможливо. За саме передання УНКомітетом радіоповідомлення про Акт ЗО. 6. 1941 р. члени УНК були ґестапом ув'язнені.

Якщо б була змога нормальної самостійницької політичної дії, якщо б Німеччина респектувала державну суверенність України і невстрявання її у війну Німеччини проти західніх держав, ці невідступні тоді декляровані засади української самостійницької політики, в такій обстанові УНК вийшов би на поле широкої політичної дії і репрезентації. Де було можливо, там УНК був активізований і відповідно підносилося його значення. Українська Національна Рада створилася у Львові в липні 1941 року у зв'язку з УНК; так само на всіх масових народніх зібраннях і маніфестаціях по всьому терені особливо відзначалося повстання УНК як центру всеукраїнської політичної консолідації. Дальший розвиток подій був такий, що не було можливостей для дії УНК, як леґального самостійницького центру. В піднімецькій дійсності могли наявне існувати тільки такі політичні твори і акції, які пристосовувалися до цієї дійсності; усе ж безкомпромісове, що хотіло вести акцію, мусіло йти в підпілля.

Також і щодо Акту ЗО червня 1941 р. і дальших подій треба висвітлити головні моменти, щоб усунути різні неправдиві, свідомо чи несвідомо розповсюджувані, шкідливі для української політики інтерпретації.

Революційний провід ОУН зважився на такий шлях ставлення

визвольної справи у зв'язку з німецько-большевицькою війною пляново, після всебічного обміркування. Було ясно, що гітлерівська Німеччина не думає позитивно ставитися до справи державної самостійности України, а з другого боку, не схоче відразу викликати боротьби українського народу проти себе. Невиразною політикою, тактикою обіцянок, що не зобов'язують, і проволок, підтримуванням надій на державну самостійність України після закінчення чи то вирішення висліду війни з СССР гітлерівський режим плянував не допустити до того, щоб прагнення українського народу до державної самостійности рішуче спрямувалося проти Німеччини. Берлін не хотів мати проти себе України, намагався втягти її насамперед у свою війну проти СССР і тим зв'язати її з усією своєю політикою, позбавити можливостей провадження незалежної української політики, використати й значною мірою виснажити сили України у війні, а далі відомо, яку долю готував Гітлер Україні.

Було ясно, що у відношенні до гітлерівської Німеччини не можна було сподіватися на успішність переговорів, ставлення вимог, переконувань тощо. Такі заходи були заздалегідь засуджені на неуспішність і могли мати значення тільки тактичних заходів, щоб мати й такі козирі і щоб приховати підготову до дії по іншій лінії. Справжня ж самостійницька .політика мусіла йти шляхом доконаних фактів, власної ініціятиви, не оглядаючись на політику Німеччини, а коли треба, то виразно проти неї. Український народ мусів на початку нової ситуації, створеної воєнними подіями на його землях, виразно і рішуче сказати своє слово, творити своє життя за власною волею, власними рішеннями. І так сталося. Проголошення Народніми Зборами у Львові відновлення Української Держави, створення Тимчасового Державного Правління, проведення всенароднього плебісциту у формі висловлення волі народу на масових відкритих маніфестаційних зборах-здвигах на всій українській території, вільній від большевицької окупації, розгортання державного будівництва у всіх галузях — все це довершилось власною волею і власними силами українського народу, не зважаючи на бажання і ставлення німців, проти їхньої волі.

Ми глибоко переконані, що честь Нації, історична і політична конечність наказували так поступати. Ми не мали надій на те, що такі довершені факти і так виявлена рішуча воля українського народу вплинуть на зміну політичних плянів Гітлера супроти України, їх

ніщо взагалі не могло змінити. Але тільки рішучі і довершені діла з нашого боку могли створити ясну ситуацію, перекреслити найнебезпечніші для України підступні гітлерівські задуми й зберегти відкритий, чистий шлях для дальшої незалежної визвольної політики. Такими діями була передусім виразно висловлена воля українського народу, що він сам вирішує питання свого життя, завжди змагає до відновлення своєї суверенної держави, а відношення між Україною і сторонніми силами ставить у залежність від їх пошани до суверенних прав українського народу, визволення його суверенної держави. З цих позицій Україна не відступає ніколи, в жодній ситуації, і своїх природніх прав на державну суверенність не зрікається і під натиском наймогутні-ших сторонніх сил.

Доконані державнотворчі акти мали вирішне значення для скерування й кристалізації основних внутрішніх політичних процесів, які відбувалися в цілому українському народі від літа 1941 р. Вони були виразно спрямовані до державної суверенности. Серед величезних змагань світових потуг могла губитись, принишкнути справа української державности. Червень 1941 року запобіг тому і поставив її в центрі політичного розвитку серед воєнної бурі на Сході Европи.

Основна лінія облудно-підступної політики Гітлера супроти України була перекреслена. Німці спершу ще намагалися її повернути й утримати, сподіваючись від її успіху дуже багато. Тому вони не виступали відразу з властивою їм безоглядністю, пробували ліквідувати справу тихцем, зам'яти, відсунути. Коли ж стало видно, що це через рішучу й виразну українську поставу не вдається, тоді німецька політика була примушена розкрити свої карти, показати справжнє відношення і пляни. Німецькі репресії і курс одвертої ворожо-окупантської політики відкрили очі всім, оголили істоту німецької “остполітік” і створили виразні фронти.

Дехто закидає, що під час Акту ЗО червня 1941 р. були вжиті фрази і жести приязного супроти Німеччини тону. В цій справі пора сказати одверте слово, бо наша правда ясна і чиста, і треба припинити фальшиве змальовування дійсности. Ми завжди обстоюємо незалежність української політики, яка керується тільки українською рацією, а не кокетуванням (безуспішним!) із сторонніми силами. Стоїть питання про основну лінію української політики під час минулої війни, зокрема супроти Німеччини. Війна Німеччини з

іншими державами, доки вона не зачіпала України, вимагала від нас повної невтральности. Україна поневолена большевицькою Росією і в стані боротьби з нею за своє самобутнє існування, за державну суверенність не мала ні змоги, ні рації будь-як втручатися в справу чужої війни. Коли ж на переломі 1939-1940 р. з німецького боку були виявлені намагання на західніх окраїнах і в Польщі втягти українців у війну на заході й вербувати їх до спеціяльних військових частин, призначених на західній фронт. Організація і все українство поставилося до цього рішуче неґативно. Це пройшло немов непомітно, бо справа була неголосна, але нею було позначене важливе політичне вирішення.

Коли ж Німеччина пішла війною проти Росії, нашого ворога, то Україна не могла прийняти неприхильне цього факту. Але тим ще не розв'язувалося питання взаємин між Україною і Німеччиною. Воно мусіло залежати тільки від одного: як поставиться Німеччина до державної суверенности України, чи буде шанувати українську суверенність, українські інтереси, чи буде шукати в Україні союзника проти большевицької Росії, — чи трактуватиме Україну як воєнну здобич і об'єкт своїх цілей. Українська самостійницька політика не могла керуватися тим, що гітлерівська Німеччина така, чи така, отже ми відразу проти неї. Ми мусіли стати і стали на позиції незалежної реалізації наших національних цілей, оборони наших прав і інтересів. А далі мусіла сказати свою слово Німеччина. Коли мало бути розв'язане таке глибоке вирішення, згода чи боротьба між Україною і Німеччиною, то тут важили лише істотні, великі питання, а не другорядні чи далекі для нас моменти. І ще одно: коли в такій ситуації мала бути боротьба між нами, то треба було, щоб її неспровоковано і виразно спричинила Німеччина потоптанням прав і волі українського народу. Тому наша лінія дії була чітка: невідступне відстоювання справи державної незалежности, а під умовою шанування її — готовість до приязних взаємин і до спільної війни проти большевицької Росії, і тільки проти неї.

Таку політичну лінію ми вважаємо за єдино правильну, її ми намітили, її реалізували і важкими жертвами відстояли — і до неї завжди признаємося. Віримо, що історія її повністю схвалить. А чужий політичний світ також мусить об'єктивно визнати за нами слушність і шанувати нашу поставу.

І ще з одним закидом ми зустрічаємося: чому ОУН так помітно висунулася на перший плян у відновленні державности в 1941 р., чому виразно зазначала свою ініціятиву й на чільні місця у. відроджуваному державному житті висунула своїх членів? Ті, що шукають матеріялу для обвинувачень, вбачають за цим амбіції, жадобу влади, перегони, щоб хтось нас не випередив і т. п., а не хочуть бачити того, що наочно виявилося в живій дійсності. Отже тут вирішальними були три питання: питання самого проведення пляну, питання відповідальности і питання збереження зайнятих позицій. Все, що було зроблено в червні-липні 1941, можна було провести тільки порядком революційним, захопленням німців роз-полохом, дуже швидким і рішучим діянням. Це могла і мусіла підготувати й організувати сама ОУН. Якби справа була спрямована на рейки спільної, міжорганізаційної дії, Ґестапо заздалегідь її паралізувало б.

Було передбачено наперед, що німці поставляться ворожо, застосують безоглядні репресії, будуть намагатися змусити до відступу, скасування і т. п. Так і сталося. Від самого початку ув'язнення членів Державного Правління й частини Проводу ОУН представпики німецького уряду всякими методами старалися схилити до скасування чи саморозв'язання Державного Правління. Представники Розенберґа запевняли, що німецький уряд не виступає проти державної самостійности, тільки з нею треба зачекати, а насамперед концентрувати все для розгрому СССР, пропонували широку співпрацю з українцями, давали термін — два роки для поступового запровадження державної самостійности України і т. п. Коли ж такі обіцянки не могли спонукати до скасування актів, тоді прийшли на чергу ультимативні домагання з загрозами репресій супроти Організації і цілого народу, як у ворожій країні. І нарешті дійшло, як відомо, до застосування цих погроз.

При підготовці відновлення самостійної української держави проти волі Німеччини передбачалося такий розвиток і враховано німецькі репресії. Отже йшлося про те, хто, який політичний чинник виступатиме як відповідальний, з усіми наслідками цього. Треба було виступити з відкритим шоломом. Коли не було змоги в даній ситуації зброєю оборонити українську державність, то було конечно, щоб ті, хто її очолив, не ховались ніяким способом і не зреклися її під жодним тиском. Революційна ОУН вважала, що мусить взяти на себе

відповідальність і обов'язок відстояти перед світом і перед ворогом право і волю українського народу. Тому в самому Акті 30 червня була виразно зафіксована ініціятива ОУН, а Державне Правління очолив член Проводу ОУН. Зроблено все так, щоб на Організації зосередилася відповідальність, а слідом за цим і всі репресії ворога, спрямовані проти української держави, впали на ОУН, яка була загартована і підготована до боротьби, а не на інші українські політичні чинники.

В той період ОУН мусіла висунутись на чоло. Інші політичні чинники були готові йти цим шляхом доти, поки не дійшло до неминучого, одвертого конфлікту з Німеччиною. Вони були схильні до іншої політичної тактики, не до ставлення справи на вістрі меча, — радше до пасивного опору, ніж до активного рішучого виступу в тій ситуації, на початку німецько-большевицької війни. На початку боротьби на два фронти ОУН не могла розраховувати на співучасть інших організованих політичних середовищ. Ситуація була така, що не було змоги для явної легальної дії таких чинників і організацій, які хотіли стояти на позиціях державної незалежности України. А підпільні, революційні методи дії, крім націоналістичного руху, іншим середовищам не відповідали. Вони поступово переставали себе проявляти як діючі політичні фактори. На поверхні лишилося "відполітизоване" громадсько-суспільне життя в тих формах, на які дозволяла німецька окупація і куди влилося багато сил. А самостійницьке політичне життя концентрувалося в націоналістичному підпіллі, яке стояло одночасно в боротьбі проти німців і проти большевицької Росії.

Українська Головна Визвольна Рада створилася в той час, коли революційно-визвольна боротьба, що її розгорнула й організувала ОУН, набрала найширших розмірів, як боротьба цілого народу. В рядах Української Повстанчої Армії стали всі, хто без уваги на свої програмово-політичні переконання був готовий до збройної визвольної боротьби проти ворогів-окупантів. Політичні партії в той час не проявляли свого існування. Тож не було з ким зговорюватися. Самостійницькі, революційні дії на теренах найбільшої активности вийшли далеко поза межі політичних і військових операцій самих організованих революційних сил УПА й ОУН. Вони своїм змістом і формами в дійсності розвинулися в підпільне державне життя, яке на

опанованих ним теренах охопило різні ділянки, від політично-адміністративної, суспільно-господарської аж до шкільництва включно. В ньому брали активну участь найширші народні маси, все населення, а система ворожої окупаційної адміністрації була значною мірою паралізована, ізольована, стиснена до військових і адміністративних осередків, з яких ворог робив тільки випади в терен. Проти ворожої окупаційно-державної системи стояла не тільки революційно-визвольна боротьба, але діюча, самостійна підпільна державна формація, яка висловлювала і в'тілювала волю українського народу, і його визвольна армія — УПА. УГВР постала як найвищий орган цієї формації і керівний центр загальнонаціональної визвольної боротьби.

Головна роля УГВР в цілій українській визвольній політиці полягає в тому, що УГВР створилася, перебуває і діє на Українських Землях як найвищий революційний керівний орган у визвольній боротьбі українського народу, в протиставленні до окупантських і агентурних творів — “райхскомісаріяту”, “генерал-губернаторського дистрикту” та “уряду УССР”. Суть саме в тому протиставленні до ворожих експозитур на українських землях. Тимто в основних актах УГВР виразно поставлено правило, що УГВР перебуває в Україні. Діючи на Рідних Землях як верховний орган, революційно-визвольної боротьби народу, УГВР надає їй загальнонаціонального характеру, її ведуть не тільки революційно-визвольні організовані сили ОУН і УПА, але разом із ними цілий народ з одним загальнонаціональним революційним органом на чолі.

Для того, щоб УГВР мала такий характер, в основу її побудови покладено засаду представництва всіх самостійницьких політичних середовищ, об'єднання і координації їх дій. Ці принципи об'єднання всіх самостійницьких сил, концентрації і координації цілої самостійницької дії — це підвалини, без яких УГВР не могла б виправдати свого признання. Вони лишаються незмінними і в будь-якій ситуації мусять бути застосовані так, щоб знайти можливо найповніше здійснення. В тодішніх обставинах, коли діяло тільки націоналістично-революційне середовище, а інші політичні напрямки не виявлялися активно, прийнятий був принцип індивідуального добору до складу УГВР, щоб, крім діючих революційних сил, були заступлені й інші напрямки, бодай окремими їх визнавцями. В тих

умовах це був єдиний спосіб здійснення цієї засади, і застосовання його доводить максимальні намагання якнайповніше реалізувати засаду залучення всіх сил і всіх середовищ. Очевидно, що в умовах, де існують і інші політичні середовища, що визнають революційну концепцію, як це має місце на еміграції, їх об'єднання в УГВР має бути реалізоване нормальним і повновартісним порядком — через участь і представництво в УГВР за принципом організованости. В цьому полягає здійснення істотного спрямовання основних актів УГВР, максимальне в кожній ситуації.

Під час визвольних змагань українського народу, як і в кожній революції, всі самостійницькі угруповання мусять мати дві головні, тісно пов'язані цілі: повалення існуючого стану поневолення і утворення нового — відбудування суверенної Української Держави. Основою розподілу на різні політичні течії є з одного боку ріжниці щодо визвольних шляхів, а з другого — ріжниці в питаннях змісту і ладу Української Держави. Якщо декілька політичних угруповань визнає, що єдиним шляхом до визволення є шлях революційний, то, незалежно від ріжниці поглядів на майбутні форми і систему державного життя, стає конечною їхня участь і співдія у суспільному керівному центрі революційної боротьби.

Постання УГВР випливало з потреб визвольних змагань і довершилось для ширшого, повнішого ставлення визвольної політики і боротьби з ворогами, а не з мотивів внутрішньо-української політики. Зокрема, було б неслушно приписувати формації УГВР тенденції здобути владу для себе або намагання наперед вирішувати в якому-небудь напрямі уклад і взаємовідношення українських політичних сил. В процесі революційно-визвольної боротьби УГВР виконує ролю української революційної влади на Рідних Землях. Це випливає з самого революційного процесу і відповідає сучасним потребам української самостійницької політики. Але це не є самоціллю, і в основі УГВР немає тенденції перетворити її на нормальний державний орган. З відновленням суверенної Української Держави і покликанням українським народом звичайної державної влади — скінчиться призначення УГВР. УГВР постала тому, що була і є потреба в такому верховному органі-центрі, який би виступав перед українським народом і цілим світом як найвищий і відповідальний керманич безпосередньої революційно-визвольної боротьби.

УГВР протиставиться на українській землі “урядові УССР”, як експозитурі російсько-большевицької імперії, а не якомусь українському чинникові. Не може бути “конкуренції” між УГВР і іншими українськими політичними чинниками, бо не було і немає такого центру, який брав би на себе ті завдання і ту відповідальність, які взяла УГВР. У відношенні до внутрішньоукраїнського політичного життя створення УГВР, її плятформа дають вислів такому наставленню, що не тільки враховується існування різних політичних середовищ, але йдеться назустріч їхній активній самостійницькій діяльності й лишається для них місце на участь у веденні і керуванні революційно-визвольними змаганнями.

III

Далі спинимося на генеральній лінії нашої актуальної внутрішньо-української політики за кордоном.

Щоб визначити правильний шлях нашого діяння у внутрішньо-українському політичному житті на закордонних теренах, мусимо мати на увазі в першу чергу виразно означені, найголовніші завдання супроти визвольної справи, які має розв'язати не тільки наша Організація, але й уся українська політичне активна еміграція. А далі йде питання — в якому складі сил і в якому внутрішньому строї в актуальній ситуації найлегше виконати основні завдання.

Наша доба — доба боротьби української нації за саме життя, за свободу і за підстави дальшого розвитку. В Україні йде змаг цілого народу, на всіх ділянках життя. Там проти російсько-большевицького імперіялістичного гніту стоїть одностайний національно-визвольний фронт усіх сил, усіх складових частин непримиренного українського народу. Перед веде . активна революційна боротьба, суспільно-політична і мілітарна, яку ведуть УПА й ОУН у найтіснішій співдії між собою. Фронт боротьби охоплює всі ділянки життя, всі верстви народу. В ній бере участь кожна людина, яка в щоденному житті в тоталітарній совєтській системі діє свідомо так, щоб підтримувати і скріпляти українське самобутнє життя, українські сили, зводячи нанівець ворожі, протинародні затії і пляни російського большевизму. Український самостійницький фронт тримає, поряд з революціонером-підпільником і повстанцем, український духовник, науковець, мистець, інтелігент, робітник і селянин, — кожний, хто у

своїй ділянці, на своєму відтинку відстоює український зміст, українську ідею, український інтерес проти всепоглинаючої тотальної російської совєтизації життя, країни, людини і народу. На всіх відтинках національної боротьби, в усіх її формах українська нація поклала гекатомби жертв, найкращих своїх дітей. Але не даремно. Вони досі змогли оборонити дух української нації, український зміст проти намагань ворога начинити українські форми совєтським змістом. Боль-шевицька Москва примушена йти на поступки, бодай за формою і в державно-політичній ділянці. Україна стала тільки матеріяльною здобиччю большевицького імперіялізму. Але вона не перестала бути його найзавзятішим, найгрізнішим ворогом, непримиренним і неприборканим. В усіх країнах під російсько-большевицьким поневоленням нестримно розвивається процес визвольної революції поневолених народів, а Україна стоїть в її авангарді.

Організована політично-військова боротьба, яку очолює УГВР, а веде УПА і ОУН, при активній участі й підтримці цілого народу, виконує ролю першої лінії і головного бастіону в цілому самостійницькому, протибольшевицькому фронті. Вона найвиразніше ставить українські визвольні змагання перед цілим зовнішнім світом і перед іншими підсовєтськими народами. Вона найбільше спричиняється до зростання спільного визвольного протибольшезицького фронту народів і підносить значення українських змагань також для міжнароднього розвитку. Сучасно активна боротьба творить реальну, тверду підставу для цілої української самостійницької політики. Вона щохвилини скуповується величезними жертвами, але те, що вона приносить для справи визволення України, не менш велике — воно конечне. Справа в тому, щоб ці дорогі надбання сучасної боротьби не марнувати, щоб їх закріпити, якнайкраще використати в закордонній політичній дії.

Тут доходимо до визначення основних завдань всього українства на чужині супроти визвольної справи. Воно в цілості, зокрема ввесь політичний актив, має бути речником України, яка бореться, перед зовнішнім світом. Головне завдання — поширити серед усіх народів правдиві відомості про змагання України, про її ідейні позиції й ролю в обороні всього людства, його наступу і свободи перед большевизмом. Поширити належне розуміння і правильну оцінку

українських визвольних змагань, так, щоб у всіх народів знайти симпатії до справжньої української справи і спонукати їх оцінювати її реальну важливість для міжнародного розвитку. У висліді — приєднати справжніх і активних союзників і помічників, які підтримуватимуть українські визвольні змагання різним способом — морально, політичне — на міжнародньому форумі, як і практично. Добитися того, щоб боротьба України й інших народів у спільному визвольному фронті проти російсько-большевицького імперіялізму відогравала в міжнародніх взаєминах важливу дійову ролю, відповідно до її фактичного, але належно не виявленого значення.

Коли одностайно діюча українська політична еміграція належно причиниться до такої зовнішньо-політичної капіталізації визвольної боротьби на рідних землях, до правильного висунення української справи в міжнародній політиці та до дійово-корисного відношення сторонніх сил до наших змагань — то тим найкраще виконає свій обов'язок перед батьківщиною.

Очевидно, що еміграція має й інші завдання. Плекати, розвивати українські вартості в різних ділянках життя, зокрема такі, що для них у підбольшевицькій дійсності немає місця. Виховувати і підготовляти на чужині кадри для повноцінної участи у визвольних змаганнях і в державному будівництві. Підготовляти фахові сили для збройної боротьби і визвольної політичної праці. І багато інших завдань стоїть перед еміграцією. Але тут заторкнемо лише один комплекс основних зобов'язань супроти боротьби на батьківщині — зовнішньо-політичних, які мають поважне значення для успішности визвольних змагань і які можуть виконати тільки українці за кордоном. Це найвластивіші завдання еміграції, виконання яких очікує вся Україна.

Є об'єктивні дані і досить сприятливі умови для їх виконання. Передусім, є що показати світові. Сучасна визвольна боротьба України проти большевизму, зокрема існування і дії УПА, дають найкращий матеріял, щоб з'ясувати ролю України в сучасному світі й переконати чужинців в її значенні. Далі — загроза для світу з боку російсько-большевицького імперіялізму і щораз більше усвідомлення її серед усіх народів створює сприятливий ґрунт для нашої діяльности. Вся еміграція має справді поважні сили для виконання своєї зовнішньо-політичної місії. До давніших сил, уже обізнаних із закордонним ґрунтом, прийшли нові, свіжі з батьківщини, які можуть

дати повноцінний зміст всебічній політично-інформаційній діяльності в чужинному світі, зміст, відповідний до сучасного стану і рівня українського життя і української боротьби. Діяльність революційного, націоналістичного активу, його безпосередня участь у зовнішньо-політичній праці, повинні діяти як рушій, надавати всій українській закордонній політичній акції високого напруження й динаміки. Нарешті, матеріяльна сторона.

Давно осіла і економічно міцна еміґрація в країнах Америки могла б легко фінансувати широку і на високому рівні поставлену зовнішню політичну акцію. Коли б на це повернути тільки ті засоби, які складає заокеанська еміґрація на різні національні цілі, то цим коштом можна поставити належну роботу. Ті ресурси розходяться роздріблено, без плянової економіки, витрачаються без ефекту, а найважливіші справи належної самостійницької закордонної роботи лишаються в недозволенному занедбанні, м. ін. через брак матеріяльних засобів і спроможностей. Отже в підсумках, хоч побіжних, доходимо до твердження, що існують відповідні умови і спроможності для широкого розгортання і належного поставлення основної самостійницької політичної акції за кордоном.

А тепер дамо собі відповідь на питання: що досі зроблено? Що зробили за три роки ми і ціла еміґрація? В якій пропорції стоять досягнення української самостійницької акції до боротьби на батьківщині за цей час? Не тільки її висліди, але самі зусилля, намагання, спроби?

З прикрістю, із почуттям незадовільного виконання зобов'язань мусимо ствердити, що роблено і зроблено надто мало. Закордонна політична акція лишилася далеко позаду і з великим боргом супроти сучасної боротьби в Україні. Вона не виправдується, коли взяти до уваги ту суму спроможностей для належного її поставлення, якими розпоряджає чи може розпоряджати вся українська еміґрація. Відкликатися на ґрандіозну революційну боротьбу цілого народу, на героїчні дії УПА, гордитись ними, бути представниками — ще мало. Все це зобов'язує. Таки треба дати звіт з того, що кожний зробив на чужині для визвольної справи. Де ті великі політичні акції всього українства за кордоном перед зовнішнім світом, які мають промовити від імени воюючої України? Де наші політичні представництва в різних державах, місії, делеґації, інформаційні бюра, яка їхня

діяльність, скільки виступів? Скільки наших видань, публікацій на чужих мовах, які проголошували б світові правду про Україну, про її змагання? Скільки було наших меморіялів, відкликів до чужих політичних кіл?

На рідних землях борці й увесь народ сподіваються, що теперішня еміґрація, зокрема націоналістичний актив, приклавши всі старання, напруживши всі свої зусилля, розгорнули за кордоном відповідну самостійницьку політичну акцію, співмірну до змагань на батьківщині. Там сподіваються, що вже ввесь світ добре знає про боротьбу України і здобуто прихильність багатьох народів.

Не поможе виправдувати недостатню активність і малі успіхи перешкодами, перелічувати їх, покликатися на свою добру волю і намагання чи вказувати на вину інших. Українській справі ні трохи не буде легше від того, що буде показано, хто наскільки винен, або коли в почутті спільної провини всі будуть солідарне мовчати й в один тон нарікати на труднощі. Ніяк не можна ховати чи затаїти фактичного стану, того, що в такий важкий і важливий час, у час безприкладної в сучасному світі боротьби України велика і здібна до виконання своїх завдань політична еміґрація, усі діючі серед неї чинники не спромоглися на належне розгортання відповідної закордонної політичної акції. Лишається фактом, що є велика потреба в такій акції, еміґрація як цілість могла б її поставити, є кому, могли б бути засоби і способи, а не зроблено. Відповідальність і провина падає на ціле українство за кордоном. Відповідальність падає на кожний чинник остільки, оскільки він ставить себе в таку ролю' що з неї випливають зобов'язання до ініціативи, керівництва й активної праці. А далі — наскільки кожний має фактичну змогу й розпоряджає відповідними засобами. Але для кого має більше значення, щоб була якнайкраще поставлена закордонна акція — відповідно до боротьби на Батьківщині, кого має більше боліти її занедбання, хто має почувати на собі найбільшу фактичну відповідальність, без уваги на формальний бік справи, як не закордонна частина націоналістичного, революційного руху? Нехай усі виправдуються, як хочуть, але для ОУН, для її членів і всіх, хто почуває себе нерозривно зв'язаним з визвольною боротьбою в Україні і з її борцями, — для них не може бути жодного формального виправдання, доки не зробили всього можливого, щоб тільки справа стояла як слід. Треба напружити всі

сили, вжити всіх засобів, випробувати всі способи і шляхи, підпорядкувати важливій справі всякі другорядні, чи тепер неістотні моменти — лише тоді можна сказати: "ми зробили все, що було можливо і в нашій силі".

Який сенс такої мови? Той, що в кожного націоналіста-революціонера мусить промовити найсильнішим голосом почуття обов'язку супроти визвольної справи, супроти друзів-борців на рідних землях. Обов'язку до діла, до зміни. Усвідомивши, що самостійницька політична акція за кордоном, зокрема внутрішньополітична, має поважне значення для визвольних змагань і що з цією акцією справа стоїть погано, треба сказати собі рішуче: так далі йти не сміє. Треба зміни, треба справу виправити. Треба усунути ті головні причини, які доводять до такого послаблення української самостійницької політичної акції за кордоном, причини, що кореняться у внутрішньому політичному житті української еміґрації.

Перше основне лихо полягає в тому, що в нашому житті, якщо брати його як цілість, надто багато енергії, сил, уваги і часу пожирають внутрішні фронти, ворожнеча, взаємні поборювання між різними політичними середовищами. Якби це діялося в інші часи, в інших обставинах — у власній державі, то можна б того не сприймати трагічно. Або коли б ця внутрішня ворожнеча була похідною боротьби з ворогом, випливала з неоднакового, протилежного ставлення до нього. Якби внутрішні розігри і сутички йшли за основні концепції української політики. А тим часом левина частина сучасної внутрішньої боротьби на еміґрації за своєю суттю зводиться до групового суперництва, беззмістовної конкуренції продовження давніх спорів, які в минулому мали істотний політичний зміст, але тепер уже неактуальні, або відстоювання вияловлених абстрактних суспільно-політичних доктрин, відірваних від живої політичної діяльности. Скільки, енергії, завзяття і заїлости вкладається тепер на еміґрації у взаємне поборювання! Воно часто-густо відсуває на другий плян, заслоняє істотні справи українського визволення і самої боротьби з ворогом. Якби ту енерґію, той запал і ті засоби повернути на протибольшевицький фронт, на одностайну самостійницьку закордонну дію, то напевно було б чим відзначити ролю сьогоднішньої еміґрації.

Друга хвороба української політичної діяльности за кордоном полягає

в тому, що всі неґативи внутрішньо-українського розбиття і ворожнечі переносяться на зовнішньо-політичну акцію і надають їй свою відбитку. Немає в цій акції одностайности, виступає кілька осередків, часто перед зовнішніми чинниками одні чинники дискредитують інших. Зовнішньо-політична робота, замість концентрації на одній меті, щоб добитися для всієї української справи найкращих позицій, часто йде під тим кутом, щоб здобути позиції для себе самого, підірвати позиції інших українських чинників, а то й паралізувати їх акції, без уваги на шкоду цілости. Суперництво українських політичних центрів, груп і станиць за кордоном перед зовнішнім світом, взаємне переліцитовування і заперечування дискваліфікують у цілому українську політику й завдають великої шкоди. Таким чином розбазарюється на зовнішньому відтинку великі надбання важкої зовнішньо-політичної акції, українська еміґрація, що має бути речником України за кордоном, репрезентує перед зовшнішнім світом внутрішні чвари й невідповідальне ставлення групових інтересів понад загальнонаціональними.

Мусить бути знайдений вихід. В українському політичному житті на еміґрації мусить перестати домінувати міжгрупова боротьба. Політична енерґія, увага і активність мусять концентруватися на істотних визвольницьких справах — у боротьбі проти ворога України і в самостійницькій зовнішньо-політичній акції. В цьому мусить бути єдність, солідарність і співпраця всіх сил, усіх політичних чинників. Внутрішньо-політична диференціяція і суперництво мусять бути утримані в таких межах, щоб не шкодити одностайній боротьбі й акції назовні. Ціле життя, вся діяльність української еміґрації мусять стояти під знаком того, чого вимагає тепер визвольна справа: концентрації всіх сил, всієї енерґії на самостійницькому, визвольному фронті і єдности самостійницької акції.

Попередній розвиток наочно виявив, що розпорошено, відокремлено жодний політичний чинник не може за кордоном належно розгорнути і поставити зовнішньополітичну самостійницьку акцію так, як цього вимагає стан визвольних змагань. І наш табір не міг і не може задовільно розв'язати це головне завдання. Досить переглянути висліди цілої діяльности Закордонного Представництва УГВР, уже не згадуючи про спорадичні спроби інших чинників, які докладали значно менше зусиль. Підсумки доцьогочасні діяльности доводять, що

в такому укладі, таким способом не можна зробити того, що об'єктивно можна і треба зробити. Треба звести в одне річище всі досі проведені сепаратні, а то й протилежні акції і зосередити в одній спільній дії найбільше сил.

Коли говоримо про конечність політичної консолідації на еміґрації, то маємо на увазі не механічну консолідацію, яка вичерпується створенням міжгрупового чи понадгрупового центру, без узгіднення його завдань і основної політичної лінії. Тільки механічні консолідаційні твори звичайно виявляються нездібними до поважної акції, а коли за таку беруться, тоді приходять до голосу всі внутрішні політичні суперечності. Справжню вартість може мати тільки така консолідація, яка має за основу тільки одну головну політичну концепцію і зміряє до виконання узгіднених принципових завдань. Чисто механічне об'єднання може бути етапом до повноцінної дійової консолідації, хоч краще, щоб засадниче політичне узгіднення від початку лягло в основу постання консолідаційного твору. Але це є питанням методи і воно не повинно стати перешкодою до погодження.

У своїй закордонній діяльності ОУН від закінчення війни, обстоювала концепцію органічної консолідації українських політичних сил на чужині. Ми заступали консолідацію на плятформі УГВР, бо вона відразу надавала чіткого політичного обличчя і дійової спрямованости консолідаційній акції. Плятформа і організаційна база УГВР найвиразніше давали б вислів тому, що всі сконсолідовані сили стають на позиції тієї визвольної концепції, яка спирається на власну визвольну боротьбу українського народу й шляхом тієї боротьби реалізується, що ціла українська політика засновується на приматі боротьби на Рідних Землях. Приймаючи таку концепцію консолідації, з нашого боку були намічені відповідні проекти політичного і устроєвого порядку, пристосовані до українського політичного життя за кордоном. За тими плянами відповідне закордонне тіло УГВР мало бути побудоване на засадах об'єднання, активної участи і групового заступництва діючих самостійницьких політичних груп. В закордонній конструкції УГВР мав би бути взятий до уваги і позитивно трактований той факт, що на чужині існують різні політичні угруповання, що є можливості вільнішої політичної діяльности. Принцип групового учасництва, заступництва організованих політичних і громадських чинників робить цілком

можливою співучасть і співвідповідальність діючим політичним і громадським середовищам. Таку концепцію апробували найвищі чинники УГВР і ОУН на Рідних Землях.

Одначе ці пляни та концепція консолідації не були реалізовані за кордоном, не зважаючи на постійні наші старання впродовж двох останніх літ. Тут не будемо розглядати розвитку цієї справи. Залишається факт, що інші політичні середовища, які діють чи існують на еміграції, не поставилися позитивно до УГВР, не беруть у ній участи, не підтримують її, в більшості протиставляються їй, як на внутрішньому, так і на зовнішньому відтинку. Цей стан шкідливо відбивається на нашій закордонній самостійницькій акції. Еміграційна дійсність служить як ілюстрація і аргумент для тенденційно-фальшивого твердження, нібито позиції і боротьба визвольно-революційного руху відокремлені, ізольовані в українському політичному житті. Це викриває, применшує дійсний стан визвольної справи. Наші противники намагаються характеризувати українську політичну дійсність за кордоном тим поверховним образом, образом, що з-поміж багатьох політичних середовищ революційна ОУН єдина визнає УГВР і обстоює її позиції як керівного і репрезентативного центру, в той час, як усі інші стоять поза ним і проти нього. З того кується арґумент для закиду про монопартійну, тоталітарну тенденцію ОУН і цілого руху. Дарма, що це неправда і що ОУН цілий час обстоює концепцію участи в УГВР інших діючих самостійницьких угруповань.

Наша концепція повної консолідації діючих самостійницьких політичних сил за кордоном на плятформі УГВР не має більших перспектив на реалізацію в сучасній дійсності, ніж в дотогочасній, сприятливішій внутрішній ситуації. Натомість існує реальна можливість на базі УГВР об'єднатися з тими самостійницькими політичними організаціями, які декларують, що стоять на позиціях революційної визвольної боротьби, зокрема з Організацією Українських Націоналістів-Солідаристів під проводом Андрія Мельника. Таким чином можна б довести до того, що за кордоном всі діючі політичні організації, які визнають революційно-визвольну концепцію, стануть на позиціях єдиного революційно-визвольного центру і будуть одностайно захищати визвольницьку політику, в основі якої лежить революційна боротьба на Рідних Землях. Це

довело б до значного зміцнення позицій революційно-визвольного фронту за кордоном, до посилення й успішности його діяльности й дало б своє знам'я цілому розвиткові українського політичного життя за кордоном. Легко оцінити, наскільки скріпилася б закордонна акція революційно-визвольного табору, якби в ній узяли участь ті, що досі виявили найбільше енергії і діяльности в поборюванні нашої політичної діяльности. З боку Організації вжито заходів, щоб на цьому відтинку довести до порозуміння і цим скріпити закордонні акції визвольного фронту, відповідно до стану й вимог боротьби на Рідних Землях. Чи дійде до успішного закінчення цієї ініціятиви, це залежить від другої сторони і значною мірою від Закордонного Представництва УГВР.

Протягом останнього року стала діяти ініціятива консолідації на плятформі новотвореної *Національної Ради.* Ця концепція знайшла визнання більшости політичних організацій і партій на еміґрації, які приступили до її реалізації. Провід Закордонних Частин ОУН вирішив вислати делеґацію Організації до участи в працях Підготовчої Комісії для створення Української Національної Ради. Своєю постановою з 5-го квітня ц. р. Провід ЗЧ прийняв плятформу, на якій ОУН (р) готова увійти до Національної Ради. Зміст постанови з 5. iV. такий:

„1. Організація Українських Націоналістів заявляє готовість увійти до Української Національної Ради на еміґрації, не зважаючи на те, що дотепер між ОУН і іншими політичними угрупованнями, які входять до Української Національної Ради, не дійшло до узгіднення української визвольної політики. За правильність цієї визвольної політики і її реалізацію буде ОУН змагатися на форумі Української Національної Ради.

2. ОУН (р) визнаватиме переформований, оновлений і розбудо ваний на широкій політичній і громадській базі, відповідно до нинішніх вимог українського визволення, єдиний на еміграції Державний Центр Української Народної Республіки, з усіма прерогативами, які повстають від того визначення.
3. Рішення ОУН (р), зазначені в п. 1 і 2 цієї постанови, основуються на тому, що Державний Центр Української Народної Республіки визнає Українську Головну Визвольну Раду (УГВР), як керівний революційний орган, що постав у

процесі боротьби з німецьким і московським окупантами 1944 р. на Рідних Землях з ініціятиви УПА, і що УГВР залишає за собою ці завдання керівного органу боротьби до повного досягнення мети — утворення Самостійної Соборної Української Держави.

4. Питання усталення взаємовідносин між центром Української Народної Республіки і Українською Головною Визвольною Радою належить до компетентних органів обох сторін.”

Ця плятформа реалізується делегацією ОУН (р) в Українській Національній Раді чи то в Підготовчій Комісії.

Підхід Організації до справи консолідації на плятформі Національної Ради й взагалі до питань української політики значно різниться від підходу інших українських політичних чинників. Ті часто дивляться передусім на правно-формальний бік, в самих формальних конструкціях дошукуються суті так, ніби тим повинна розв'язуватись справа українського визволення. Натомість ми, маючи на меті справжнє відновлення суверенної Української Держави, знаємо, що воно можливе тільки через безперервні зосереджені змагання цілого українського народу. Тому всі творива, конструкції в українському політичному житті ми трактуємо з погляду дійової визвольної політики, оскільки вони можуть бути її придатними чинниками, рушіями, оскільки вони спричиняються до зосередження сил у самостійницькій діяльності, спрямовують її на правильний шлях. Коли в цьому відношенні є позитивна оцінка, то справи формального порядку стоять на другому пляні.

На нашу думку, для закордонної самостійницької політичної акції треба, щоб в основу консолідації відразу лягла виразна визвольна концепція і щоб це віддзеркалювалось у самій конструкції закордонного центру. Але мусимо робити висновки з того, що наша концепція консолідації за кордоном не змогла досі бути реалізована, а Національна Рада, при відповідній побудові і спрямуванні її діяльности на правильні рейки, може відіграти позитивну ролю у самостійницькій політиці за кордоном. Треба позитивно оцінити і підтримати старання тих чинників, які змагають до того, щоб Національна Рада стала дійовим фактором серйозної і правильної самостійницької політичної акції за кордоном. Хоч виявляються там і

дуже неґативні тенденції, сумної нам'яти вузько-партійне доктринерство і еґоїзм, багато тих самих лих, які спричинилися до упадку української державности в 18—20 рр., часто репрезентовані тими самими партійними групами. В цілому конструкція Національної Ради в теперішній стадії — це конструкція ще тільки механічної консолідації, в якій лише розвивається змагання за напрям і окреслений зміст політичної дії. Це покищо творення форми, яка має начинитися дійовим змістом. З неї може вийти користь для самостійницької політики або навпаки, залежно від того, який буде зміст її роботи.

Відповідно до цього стану Організація займає свою позицію, її головна напрямна така: взяти активну участь, докласти всіх старань, щоб спрямувати Національну Раду на дорогу такого розвитку і такої діяльности, які зроблять із неї здоровий, позитивний чинник у визвольних змаганнях, не допускати до зведення її на неправильний, шкідливий для визвольної справи шлях. Приступаємо до Національної Ради зі свідомістю, що наша відмова взяти в ній участь штовхнула б розвиток справи в шкідливому для самостійницької акції за кордоном напрямку і позбавила б нас можливости боротися за визначення правильного політичного змісту того політичного центру. Наші старання в тому напрямі мусимо розрахувати на постійну і послідовну дію.

Якщо б ми не взяли участи в Національній Раді, то розвиток внутрішньо-українського життя на еміграції пішов би остаточно по лінії поділу на два протилежні табори. Не маючи в своєму складі достатнього представництва революційно-визвольного руху, ані відношення до визвольної боротьби, будучи в позиції протиставного табору, така Національна Рада, силою реакції, ставала б на шлях їхньої неґації, применшування їх ролі і значення в справі визволення України. Таким укладом була б визначена дія двох окремих, протилежних закордонних акцій, із шкодою для цілого. Акції такої Національної Ради і цілого табору завжди мали б характер конкуренції до визвольного революційного табору, його заперечення або оперування політичними фікціями, удавання, що діють ще інші революційні сили, які стоять на позиціях Державного Центру УНР, який має теж свій власний революційний фронт. Було б недоцільно, щоб ми своєю неучастю спричинялися до такого розвитку,

некорисного для цілости самостійницької політики.

Приступаємо до Національної Ради з метою, щоб довести до уодностайненння цілої української самостійницької політики. Національна Рада постає як закордонний політичний центр, і її діяльність буде виявлятися у закордонній, передусім зовнішньополітичній акції. Ми мусимо старатися, щоб ця акція йшла по лінії самостійницької визвольної політики, щоб вона була одностайна з визвольною боротьбою в Україні, щоб на неї спиралися, підносили її значення й старалися про підтримку для неї. В основі творення Національної Ради прийнято засаду леґальности її дії. Але не відступаючи від такої засади, Національна Рада може виразно позитивно ставитися до боротьби, що ведеться своїм власним порядком на Рідних Землях, може спирати свою політику на факт існування цієї боротьби, прислужитися їй. В цьому немає суперечности. Але, щоб було так, мусять бути в Національній Раді відповідні речники. А ще важливіше те, щоб між визвольно-революційним рухом і Національною Радою не було протиставлення і ворожнечі, а щоб їх у засаді поєднувала одна й та сама самостійницька політика.

Коли йде про відношення між УГВР і УНРадою, то нема суперечности в їх одночасному існуванні й діяльності. Національна Рада не може брати на себе ролі і призначення УГВРади, революційного центру на Рідних Землях, ані виконувати тих функцій, які властиві для УГВР — очолювати в Україні революційну визвольну боротьбу як її керівний і репрезентуючий орган. Національна Рада і цілий екзильний Державний Центр, ставши на позиціях визвольної політики, ні в чому не перешкоджають УГВР у її властивих функціях. У свою чергу, УГВР не взяла на себе ролі традиційного державного центру, що виводить свою леґітимність із державно-правних актів 1918-20 рр., не діє в такому сенсі і на тій площині й жодним актом не заперечувала можливости діяння такого чинника, опертого на державну леґітимність. Це дві формації різного характеру, сперті на іншій основі, які мають інший характер діяльности. В дії не може бути між ними зударів. Натомість діяльність одного і другого чинника повинні взаємно доповнятися, підсилювати одна одну і, йдучи по тій самій генеральній лінії української визвольної політики, разом творити гармонійну цілість. Ми заступаємо думку, що може бути і

формальний зв'язок між; ними, а в відповідній стадії визвольних змагань може бути актуальною справа повної уніфікації. Але це тепер не важливе, і за це не доводиться спорити. Головне, щоб обидва центри стояли на однакових засадничих позиціях самостійницької політики, щоб обидва її реалізували у своїй діяльності, щоб з обох боків було розуміння корисности дії другого чинника, взаємне визнавання, готовість до взаємної підтримки і співпраці.

Якщо б з боку Національної Ради було заперечення рації існування й діяльности УГВР, неґативне відношення до неї, — всупереч безсумнівній конечності і доцільності для визвольної боротьби, — то це було б виявом нехтування визвольною справою і засуджувало б Національну Раду перед українським народом. Протиставлення не може мати політичної підстави, коли Національна Рада буде триматися шляху правильної самостійницької визвольної політики. Хочемо вірити, що так буде і про це будемо дбати.

Але є небезпека суперечности між Національною Радою і Закордонним Представництвом УГВР через порожню беззмістову ривалізацію з мотивів “боротьби за владу”, а передусім за чисто теоретичні питання пріоритету, прероґатив і т. п. Ця загроза досить реальна, вона походить із тієї хронічної хвороби українського життя, що різні українські чинники визначають на папері свій характер, свої позиції і прерогативи, а потім, замість займатися справжньою діяльністю, до якої зобов'язують їх ці їхні самоозначення, — “принципово” воюють за місце, за абстрактні прерогативи з іншими українськими чинниками, які їх зачіпають, або ведуть такого роду діяльність. Ця хвороба роз'їдає українське політичне життя, а брак серйозної самостійницької політичної діяльности заповнюється гамором внутрішньої боротьби за неістотні речі. На жаль, уже почали виявлятися конфлікти між Закордонним Представництвом УГВР і Комісією Національної Ради за “прерогативи”, за “старшинство”. Хоч як це прикро, але такі нездорові прояви конечно оцінюємо виразно, якими вони є по суті, щоб загальмувати дальший розвиток по цій лінії. Бо це шкідливе і компромітуюче явище в українському політичному житті за кордоном у такій важкій ситуації. Мусимо кликати: панове, отямтеся! Борімся за суверенну державу, докладім до цього всі,сили, а не сперечаймося за те, хто “суверенніший”. В Українській Державі сам український народ буде сувереном і

встановить її форму, назву і уряд. А тепер треба боротися з ворогом — з російсько-большевицьким поневоленням, треба йому протиставляти всі сили, на всіх відтинках, у всіх можливих формах. Треба все поставити на службу визвольній справі: і революційну боротьбу на Рідних Землях — як головний фронт, основу визволення, і леґітимність, дію екзильного державного центру. Якщо спрямуємо всю свою увагу на власну самостійницьку акцію, то побачимо, що є місце не тільки для одних, але для всіх, відчуємо потребу заповнення всіх фронтів, побачимо, що дія другого чинника, якого вважається тепер за конкурента, — теж потрібна і конечна.

Сумним проявом є те, що серед частини українських політиків далі бере верх боротьба за владу, за прерогативи, за міністерські і т. п. титули й портфелі, хоч вони й порожні. Але вже ніяк не можемо допустити, щоб ця сама хвороба вкрадалась у наше середовище. Одна справа — відстоювати суверенітет українського самостійного чинника в противагу до ворожої експозитури, виступати як повноправний речник України перед світом і для того вживати прийнятих державних форм і назв, обороняти їх правність перед ворогом, а друга справа на тому тлі зчиняти внутрішньо-українську боротьбу, унеможливлювати співпрацю і всяку роботу. Між УГВР, чи ЗП УГВР, і Національною Радою, чи Викопним Органом екзильного Державного Центру немає дійової протилеж-ности, і не можна її викликати за теоретично формальні означення. Тільки в закордонній політичній діяльності могли б виринати колізії між Національною Радою, чи Викопним Органом Державного Центру і УГВР, чи її Закордонним Представництвом. Але їх не буде тоді, коли обидва чинники проводитимуть одну й ту саму самостійницьку політику і будуть керуватися рацією визвольної справи.

Засаднича лінія закордонної політики обох чинників повинна бути одна й та сама. Розподіл в її практичному здійсненні буде нормуватися неоднаковим характером обох інституцій. Закордонну політичну діяльність Національної Ради, чи Викопного Органу, її обсяг, зміст і форму в кожному випадку визначуватиме, з одного боку, характер екзильного державного центру, а з другого — засада леґальної дії. Національна Рада, чи її Викопний Орган, з уваги на ту легальність не може виступати як чинник, відповідальний за революційно-визвольну боротьбу на Рідних Землях і безпосередньо від неї говорити, хоч

зможе на неї покликатися, говорити про неї. Леґально діючий центр не матиме змоги на деякі закордонні, зовнішньо-політичні акції і виступи, потрібні для української самостійницької політики, але можливі для чинника, який бере на себе відповідальність за революційно-визвольну боротьбу в Україні, виступає безпосередньо від її імени і який не зв'язаний тими обмеженнями, які випливають із правил легального діяння. Цим якраз повинна визначатися діяльність Закордонного Представництва УГВР. Натомість немає потреби, щоб Закордонне Представництво УГВР провадило таку діяльність, займалося такими справами й акціями, які відповідно ставить Національна Рада, чи Викопний Орган Державного Центру. Концентруючись на своїх притаманних завданнях, Закордонне Представництво зможе тим краще їх розв'язувати.

Питання компетенцій, прерогатив може тільки в абстрактно-теоретичній постанові доводити до спорів і колізій. У площині політичної дії воно в кожному конкретному випадку просто розв'язується різним політичним характером обох інституцій, неоднаковою якістю і можливостями їх дії. Все залежить передусім від доброї волі; незалежно від формального відношення мусить бути порозуміння і співпраця. Питання суверенітету взагалі не може бути предметом спору. Суверенність належить тільки українському народові, а не будь-якому центрові. Дія від його імени має тільки умовну вартість: те згідне з волею українського народу, що найпевніше веде до здійснення його головної мети — Суверенної Соборної Держави, те все буде українським народом прийняте і правосильне. Все, що протиставне тому, буде відкинуте, засуджене. На першому місці стоїть "що", а не "хто". Яка дія, який зміст, який вислід — це має більше значення від питання, який чинник діє. В такій ситуації, як наша, під час тотальної боротьби за бути чи не бути нації, правильність політичної дії визначає її правність. Те, що звичайно називається правним уповноваженням якогось чинника до керування і вирішування, є за суттю зобов'язання його до дії, і то до дії правильної. Воно ніколи не може санкціонувати шкідливих для нації діл. Не реалізоване — тратить силу.

Коли ж стояло б питання про правне уповноваження брати на себе зобов'язання від імени України, то жоден з існуючих політичних чинників не має його в своїх руках, у нормальному розумінні. Кожний

політичний чинник повинен вирішувати, накладати й приймати зобов'язання тільки в межах такого кола тих організованих збірнот, тієї частини народу, від яких він безпосередньо й безспірно дістав уповноваження до того. Коли ж заходить дійсна конечність для визвольної справи ухвалювати тимчасові рішення чи зобов'язання від імени цілого народу, тоді в кожному такому випадку це має бути спільне вирішення уповноважених представництв від якнайширших організованих кіл.

ОУН, вступаючи до Національної Ради, ні в чому не міняє свого ставлення до УГВР. Вона надалі визнає ту позицію і ролю, яку УГВР виконує в українській самостійницькій політиці і визвольній боротьбі, повністю її підтримує. Знаючи, що немає дійової колізії між УГВР і Національною Радою чи екзильним Державним Центром, Організація визнає потребу і доцільність взаємовизнання, порозуміння і координації дій між обома центрами в ім'я визвольної справи. З однієї і другої сторони мусить бути не тільки формально виявлена готовість, але справжня добра воля. На перше місце треба ставити рацію визвольної політики, те, що єднає і корисне для справи. Об'єднання всіх самостійницьких сил, координація всієї політичної діяльности для визволення — це основні засади, які покладено в основу створення УГВР. Здійснення цього УГВР прийняла як одне з головних своїх завдань, але не як свій монополь. Негативне ставлення до справи консолідації — чуже духові й основним засадам УГВР. Помилково і шкідливо для УГВРади і цілої революційно-визвольної формації ставити УГВР в таке світло, нібито УГВР бореться за т. зв. прерогативи, монополізує собі право на політичну репрезентацію чи спиняє консолідацію політичних сил за кордоном.

Наша внутрішня політика не може вичерпуватися деклüраціями і задовольнятися тим, що ніби все є в порядку, коли тим часом усе лишається по-старому, вся енерґія йде на внутрішню боротьбу, коли на боротьбу з ворогом і на самостійницьку політичну акцію вже не стає ні часу, ні сил. Мусимо справді зробити все можливе, відкинути неістотні речі, поступитися не в одному, що стосується тільки до наших власних позицій, а не шкодить визвольній справі, щоб поправити становище, щоб звільнити українську енергію за кордоном з внутрішнього самовиснаження, а спрямувати її туди, де вона може служити Україні, її визволенню. Нас це мусить боліти найбільше, ми

мусимо найбільше подбати. Ми відповідаємо перед тими, що стоять у важкій боротьбі. Можемо бути виправдані тільки тоді, коли справді не вдасться нічого зробити. Не слід заздалегідь вирішувати, що справу не можна поправити, — ми мусимо до цього довести. Для того треба використати наші спроможності, наш вплив. Бо справа ліквідації внутрішніх фронтів, з'єднання всіх сил для самостійницької акції і визвольної боротьби — правильна і конечна, її визначає цілий народ, і загал еміграції має здорове відчуття її потреби. Мусимо звертатися до загалу, до українського патріота. Стати на сторожі цієї справи, щирої служби їй. Вказати правильний шлях, не допускати звести її нанівець, викривляти чи використовувати для групових егоїстичних цілей. Коли хтось хоче це робити, — того треба поборювати. Розраховуємо не тільки на себе, на своє діяння, але на становище здорового загалу еміґрації, цілого політичного активу. Його рішуча постава унеможливить всяку спекуляцію і шкідництво, якщо такі прояви якслід заплямуємо і звернемося до загалу. Отже, є спосіб, є сила, сила громадської думки, щоб примусити всіх діяти в справі консолідації чисто і щиро.

Ми не думаємо бути пасивними й мовчанкою прикривати всяке зведення справи консолідації на манівці, хто б це не робив. А вже є багато такого, що в самих основах викривляє справу. З прикрістю спостерігаємо на форумі Національної Ради, чи Підготовчої Комісії намагання зробити з неї арену групово-персональних комбінацій, знаряддя особистих політичних аспірацій поодиноких людей. Тривожить нас намагання тих чинників, які взяли ініціятиву і керму справи в свої руки, розв'язувати питання побудови Національної Ради під кутом власнопартійних інтересів, а не з погляду дійовости і вимог самостійницької політики. Для цього придумується і накидається дивоглядну конституцію секторів, суперечливу засадам демократії і вимогам працездатности. Яка мета того, виявляється наочно: соціялістичне об'єднання, — найслабший з еміграційних політичних творів, що не має жодних впливів серед громадянства, не вів і не веде жодної політичної діяльности, — має стояти в Національній Раді на першому місці, мати найбільше місць!

Ми ніяк не погоджуємося з антидемократичними засадами конструкції Національної Ради, яка цілком не бере до уваги, ігнорує думку і волю загалу громадянства і не дає жодного місця для неї. На

думку ініціяторів Національної Ради, носіями і виразниками державницько-політичних прагнень українського народу є на чужині тільки політичні організації і партії, тільки вони мають право вирішувати українську політику. І то всі однаковою мірою, з рівним голосом, однаково ті, що їхні позиції, їхню діяльність і погляди поділяє велика частина української суспільности, як і ті, що не мають найменшої підтримки. Становище і думка широкої еміграційної громадськости ніяк не може бути заступлена в Національній Раді. Кілька одиниць, що проголошують себе якоюсь напр., соціялістичною з додатком партією, без жодних зобов'язань, без жодної діяльности, покликаючись на колишнє існування такої партії, мають бути заступлені в Національній Раді високим процентом членів. А тисячі активних громадян не можуть мати жодного, навіть посереднього заступництва. Це все робиться лише для того, щоб запевнити місця для себе, для своїх партійних приятелів і з страху, щоб не дійшло до голосу громадянство. Бо яка інша причина?

Не погоджуємося з такими засадами і практикою у творенні Національної Ради за кордоном. Обстоюємо побудову консолідаційного центру на здорових принципах, на засадах народоправства. Речником і реалізатором прагнень українського народу є за кордоном ціла політичне активна еміґрація. Тільки незначна її частина є згуртована в політичних організаціях і партіях, а в політичних акціях бере участь широкий загал. Він репрезентує волю народу, і їй треба дати вияв, з нею рахуватися. Ми проти групової безконтрольносте й диктатури. Ми тримаємося погляду, що члени Національної Ради повинні бути вибрані всією політичною еміґрацією. Знаємо, що при добрій волі можна провести такі вибори по всіх осередках еміґрації, як не в прямій, то в посередній формі, а політичні організації можуть всюди виставляти своїх кандидатів і здобувати для них голоси громадянства. Коли ж ініціятори вважають, що це занадто складний спосіб формування Національної Ради і надто довго прийшлося б його проводити, тоді можна прийняти тимчасовий порядок делегацій від політичних організацій і від центральних суспільних установ. Представництва політичних організацій і партій повинні стояти принаймні в якійсь приблизній чисельній пропорції до своєї діяльности і до того, наскільки вони мають вплив і схвалення серед широкого загалу. Відокремлення партій від громадянства, їх замкнення в собі й відсутність будь-якого їх впливу на суспільство й

контролі суспільства над ними — це вияви нездорового стану, а будувати на ньому Національну Раду — це система олігархії, а не демократії. Ми проти такої системи. Політичні організації й партії мусять стояти під контролею загалу громадянства тим способом, що ведуть серед нього діяльність з'ясовують йому свої позиції, а громадянство народні маси — схвалює їх або відкидає своєю участю чи неучастю в їх акціях, підтримкою, більшою чи меншою, в політичному і суспільному житті, а передусім, у найбезпосереднішій формі — виборами.

В сучасному стані найправильнішою є така засада творення керівного і репрезентативного політичного центру на чужині, що вся політично-активна еміграція є закордонним представництвом, реалізатором змагань і волі українського народу і вона як цілість творить такий центр і дає йому мандати.

Не погоджуючись із тими аномаліями й егоїстично-партійними комбінаціями, які проявляються в самих основах творення Національної Ради, Організація старається довести до зміни і виправлення. Однак вона не ставить справи так, що коли її становище в теперішній стадії не проходить, вона відмовляється від участи. Так не робимо ми передусім для того, щоб Національна Рада не пішла по лінії неправильної діяльности і протиставлення політиці визвольного руху. Так само недоцільно Організації викликати до себе ненависть за те, що через її відмову не може завершитися консолідація. Недоцільно виставляти Організацію на закиди, що вона б'ється за власні позиції, за мандати, а коли її вимоги не приймаються, відкидає цілу інституцію. Тому ОУН бере участь у Національній Раді, не зважаючи на згадані неправильні засади її конструкції в теперішній стадії. Натомість вона послідовно буде змагати до зміни і до перебудови Національної Ради на здорових засадах народоправства. Буде вона це робити на форумі Національної Ради, звертаючись до суспільної думки і до становища цілого громадянства, та з усією рішучістю буде настоювати на запровадженні здорових засад побудови державно-політичного центру на еміґрації.

Але на першому місці ми мусимо завжди ставити справи самостійницької політики, докладати всіх старань, щоб Національна Рада стояла на правильних позиціях і провадила таку закордонну політичну роботу, яка відповідає сучасним вимогам визвольних

змагань, яка найбільше корисна боротьбі на рідних землях, її належно пропагує й використовує на міжнародньому форумі. Для правильного поставлення такої політичної діяльности Національної Ради ми вживатимемо всіх потрібних заходів. Від неї залежатиме наше відношення до Національної Ради і до Викопного Органу в той чи інший момент. Коли її діяльність буде правильна, корисна для визволення, ОУН буде її повністю підтримувати, без уваги на справи внутрішнього порядку. Коли будуть важитися, вирішуватися питання політичної концепції і дії Національної Ради, ми мусимо прикласти всіх старань, ужити всіх заходів, щоб вона стала на правильний шлях. За це будемо активно й рішуче змагатися на її форумі і скрізь, якщо це буде доцільно. Якщо б Національна Рада, чи їй підпорядковані органи стали на шлях неправильної політики, суперечної з цілями чи потребами визвольних змагань, тоді ми рішуче виступили б проти цього і поборювали б такий стан. Якби якийсь фактор відігравав шкідливу ролю супроти самостійницької політики, тоді ми були б змушені подбати про те, щоб він був вилучений з українського політичного життя.

Але поки такого стану немає, ми мусимо своїм позитивним ставленням причинитися до того, щоб так справа не пішла. Було б неправильно твердити, що сама конструкція Національної Ради, сам її склад, відоме вже політичне наставлення більшости її учасників заздалегідь визначають опортуністичну, а не визвольницьку її політику. В політичному житті ми мусимо стояти на ґрунті реальних фактів, а не припущень чи здогадів, а політичну лінію якоїсь формації треба розглядати як вислідну суму діяння багатьох факторів, а не тільки як виплив суб'єктивного наставлення дійових осіб.

Політична лінія Національної Ради буде формуватися не тільки під впливом політичного мислення, орієнтації, симпатій, призначень і т. п. суб'єктивних даних аритметичної більшости її членів. На неї матиме визначний, а то й вирішальний вплив ряд політичних факторів, незалежних від складу Національної Ради й сильніших за них. Це будуть фактори з української політичної дійсности і зовнішні. Отже: стан визвольної боротьби на батьківщині, виразне ідейно-політичне наставлений більшости українського народу, загальний стан еміґрації, її політичний розвиток і актуальність, скристалізоване становище активу і широких мас еміґрації в актуальній політичній проблематиці,

політичні акції серед еміґрації, активність і вплив нашого руху та інших політичних середовищ, і багато інших даних української дійсности. А поруч із цим, загальна, міжнародня політична ситуація, позиції української справи в міжнародній політиці, відношення поодиноких зовнішніх сил до України, до окремих українських сил, акцій і т. п. Все це впливатиме на Національну Раду, на її політику. І коли йде про наші шанси впливати на неї, то ми мусимо враховувати і належно використовувати всі доступні нам шляхи: і посереднього впливу через маси; і через нашу діяльність поза Національною Радою, зокрема через силу впливу боротьби на батьківщині, а не тільки через голос наших представників у самій Національній Раді.

Як уже попереду сказано, Національна Рада лише твориться, і її політичне обличчя буде далі формуватися. Так що тепер, по суті, нема ще до чого виявляти своє ставлення, хіба до самого факту виникнення консолідаційного політичного центру, який лише набиратиме політичного змісту. Наша оцінка і висновки вже достанньо з'ясовані. Наше практичне ставлення до Національної Ради, тобто позиція нашого представництва на її форумі і супроти неї перед цілою суспільністю, буде завжди нормуватися відповідно до її політики й діяльности.

Крім консолідації політичних сил і концентрації їх у самостійницькій акції, є потреба одного відповідального центру. Творення його ми розцінюємо як явище позитивне для цілого еміграційного життя. Він бере на себе не тільки право кермувати й репрезентувати, але передусім обов'язок відповідати за стан, розвиток і діяльність усієї еміґрації. Ця відповідальність і обов'язок керівництва не буде вже "висіти в повітрі" й силою обставин спадати на плечі найактивнішого середовища, але буде зосереджуватися у Виконкому Органі Національної Ради. А там буде розкладатися на всіх учасників, на кожне середовище в такій пропорції, як воно там чисельно заступлене.

Ми рішуче й безоглядно будемо настоювати на тому, щоб Національна Рада і її Виконний Орган добре розв'язували свої завдання і користувалися з тих прерогатив, за які почали боротьбу ще перед своїм формальним постанням, як і на тому, щоб усі причетні середовища, зокрема ті, що висуваються на перший плян, займають найбільше місць і керівні пости, — давали також пропорційний вклад

праці. Участь у Виконкому Органі Національної Ради не може більше бути тим, чим були досі міністерські портфелі еміграційного Уряду УНР. Це мусить бути справжня реорганізація й оновлення змістом роботи, складом, а не тільки формою. А діяльність буде видна цілому громадянству, стоятиме під його контролею.

Ми маємо щирий намір не тільки брати на себе відповідальність і її належно виконувати, але й добре придивитися й сказати перед громадянством про кожне середовище, як воно виглядає в перегонах за мандати, пости і титули, а як за працею. Це право взаємне, і так само всі інші можуть оцінювати нашу роботу. Різні політичні середовища і одиниці, яких не помічали в жодній праці, ні в самостійницькій акції, стають у таку позицію, що або вони справді будуть працювати, і то правильно, тоді буде з того користь для загальної справи, — або на ділі виявиться їх обман і вони остаточно скомпромітують себе перед українським суспільством.

Ми не думаємо кидати колод під ноги тому, хто, маючи до того дані, бере на себе відповідальність і хоче щиро, чесно працювати й служити добрій справі. У нашому житті, зокрема в закордонній політичній діяльності, треба докласти дуже багато праці, а рук і голів усе надто мало. Але не думаємо і допускати до попереднього стану й замовчувати безвідповідальність і неробство. А змагання у праці найкраще оздоровить наше життя, дасть природний добір сил, наочно виявить, хто чого вартий.

Ми розрізняємо участь у Національній Раді — інституції триваліщого складу, і участь у Виконкому Органі, який має вести практично-політичну діяльність, і який, звичайно, частіше міняє свою структуру, свій склад. Він має завдання організувати всю діяльність, має нею керувати й відповідати за неї. Тож його структура і склад повинні бути повністю пристосовані до сьогоднішніх потреб визвольних змагань, до актуальних завдань закордонної самостійницької політики, до фактичного відношення політичних сил за кордоном і віддзеркалювати політичну волю й думку цілої політично-активної еміґрації. Тільки за таких передумов цей орган зможе належно виконати свої завдання й не скочуватися до ролі тільки номінальне існуючого чинника, що дає міністерські титули, як це було досі з екзильним Урядом УНР.

Плятформа приступлення ОУН (р) до Національної Ради у своїй другій точці цілком виразно окреслює передумови наглого визнання Державного Центру на еміґрації: а саме, якщо він буде справді переформований, оновлений і розбудований на широкій політичній і громадській базі, відповідно до нинішних вимог українського визволення. Це і є передумова нашого позитивного ставлення до його Виконного Органу. Наша Організація може взяти в ньому участь тільки тоді, якщо його склад і структура відповідатимуть цим вимогам і якщо їй буде дана змога брати на себе співвідповідальність за його діяльність пропорціонально до її спроможностей, до її ролі в сучасних визвольних змаганнях, до її сили та впливу серед громадянства.

На жаль, уже перед формуванням Виконного Органу з'являються з боку тих чинників, які мають у руках ініціятиву і вирішування, тривожні тенденції вести справу старими рейками, старою системою, яка повністю виявила свою неправильність. Замість керуватися виключно тим, щоб забезпечити відповідну для сьогоднішніх потреб визволення інтенсивну діяльність, щоб здобути найміцнішу політичну базу для закордонної політичної роботи Державного Центру, — опертя в тому русі, який веде боротьбу в Україні й має найсильніші позиції на еміграції, — замість того, до голосу приходять вузькопартійні комбінації. Супроти нашої Організації помітна тенденція іґноруванти її ролю в сучасних визвольних змаганнях, її вклад у суспільно-політичному житті теперішньої еміграції в Европі, її найбільші організаційно-кадрові можливості розгортати працю. Є тенденція знехтувати нашу готовість до співпраці, а поставити нас в декоративну ролю статистів або ж підрядних викопних сил без впливу на політику Виконного Органу.

Ми.не думаємо ставати в таку ролю, бо це не принесло б жодної користи для стану справи, не давало б фактичного поліпшення, а тільки створювало б помилкове зовнішнє враження. Не будемо змагатися за місця, за титули, і коли б так ішло й далі, ми не прикладаємо рук до шкідливого розвитку. Склад Виконного Органу має дати виразний образ відповідальности політичних середовищ і одиниць за політику й діяльність Державного Центру на еміґрації. Там треба справді ґрунтовного оновлення, переформування і виправлення, бо тільки це може зробити з нього дійовий чинник. Не допоможуть персональні зміни, яких було вже багато. Вся суть творення

Національної Ради полягає в тому, щоб, нав'язуючи до державно-правних традицій, створити справді новий політичний закордонний центр, який відповідатиме сучасним вимогам закордонної самостійницької політичної акції і сучасному укладові українських політичних сил.

Від тих чинників, які мають ініціятиву, силу вирішування і головну відповідальність, треба чекати серйозної правильної розв'язки. Якщо ж лишатиметься по-старому, тоді постане конечність мобілізації й виявлення рішучої постави цілої української суспільности за кордоном. Справа еміґраційного Державного Центру .— це справа всієї політично-активної еміграції, а не групи людей чи партій. Мусить бути належно шанована і зважена воля й думка широкого загалу еміграції, який теж відповідає перед рідним краєм за те, що робиться його силами. Коли це не діється звичайним порядком, як це водиться в політичному житті, в системі народоправства, тоді мусяїь прийти до голосу рішучі вияви волі загалу. Державно-політичний центр за кордоном — це добро цілого народу, що лежить у руках і на відповідальності всієї еміграції, а не вузького гурту людей.

Ми входимо до Національної Ради з виразною метою: докладати всіх старань, щоб вона і цілий еміграційний Державний Центр були справді такими, виконували таку ролю і вели таку політичну роботу, до яких зобов'язує їх позиція, що її вони займають. За це, за правильну визвольницьку акцію будемо змагатися послідовно і непоступливо як на форумі Національної Ради, так і в своїй широкій політичній діяльності серед цілої еміграції. Не дамо себе відвести від цього і не відступимо, поки не доб'ємося повного оздоровлення й спрямування всього Центру на шлях правильної самостійницької діяльности. Якщо наші заходи на закритому форумі Національної Ради були б безуспішні через штучно створене кількісне відношення представництв поодиноких угруповань, яке не стоїть у пропорції до фактичного відношення сил, тоді ми були б змушені звернутися безпосередньо до загалу еміграційної громадськости й повести відповідні акції для оздоровлення і виправлення. Увійшовши до Національної Ради, не залишимо свого активного відношення.

Якщо б брак належного врахування фактичного стану й потреб сучасних визовольних змагань з боку чинників, відповідальних за формування Виконного Органу Державного Центру на еміграції,

зробив неможливою нашу участь у теперішньому його складі, то наша принципова позиція щодо Національної Ради і всього центру, окреслена в плятформі з 5. іV. ц. р. (1948 — Д. Ч.), ні в чому не зміняється. Якщо теперішня структура і склад Виконного Органу були б пристосовані до закулісних партійних комбінацій, а не до вимог самостійницької політичної акції, якщо б у ньому були одиниці, скомпромітовані діяльністю, розбіжною з визвольними змаганнями, їх цілями і самостійницькою політикою, чи ті, хто вже наочно виявив свою нездібність розв'язувати належно такі завдання, — тоді ми відмежуємося від нього, не братимемо участи в ньому й добиватимемося його заміни іншим складом. До діяльности такого неприйнятного для нас складу Виконного Органу наше відношення завжди буде речеве і конструктивне. Якщо його діяльність і політика будуть правильні, корисні для визвольної справи, ми будемо ставитися позитивно, коли треба, будемо підтримувати правильні, самостійницькі акції. Коли не політика, діяльність чи окремі заходи будуть шкідливі, неправильні — будемо їм рішуче протиставитися.

Для праці Організації за кордоном такий розвиток справи має ще одно, особливо важливе значення тим, що полегшує їй концентрацію своїх сил і уваги на найголовніших завданнях.

У Закордонних Частинах ОУН увесь час ідуть намагання реалізувати основну настанову закордонної діяльности: концентрувати свої сили і свою роботу на найвластивіших для ОУН революційно-визвольних завданнях. Ті, що стоять у безпосередньому зв'язку з крайовою боротьбою на Рідних Землях, є її рам'ям і виявом на закордонних теренах, допомагають їй чи служать для її підготови й продовження. Тут потрібна боротьба з ворожою, передусім большевицькою акцією й аґентурою серед еміграції, робота по лінії протибольшевицьких революційно-визвольних рухів інших народів, як і зовнішньо-політична праця по лінії допомоги крайовій боротьбі. В директивах Проводу, на конференціях, у плянуванні роботи завжди на цьому робиться особливий наголос. Та, не зважаючи на ці намагання Проводу, зроблено в цьому напрямі надто мало, цілком не досить. Не можна було знайти належного відгуку, готовости й спрямування сил і ваги з боку організаційної сітки за кордоном.

Причина полягає не тільки у відсутності чи притупленні революційної готовости у членів, а в тому, що цілість Організації на закордонних

теренах, зокрема провідні ланки на місцях, надмірно зайняті різною поточною еміграційною діяльністю. Намагання відірвати їх від того, в що вони втяглися, чим зв'язали свої сили, давали дуже малий успіх. Сила всмоктування еміграційної роботи діяла занадто інтенсивно. Загально поширилася поверховна оцінка такого явища, ніби наші кадри втяглися в цю працю, бо вона легша, і ради влади й вигоди вони пнулися на керівні пости. Справді ж тут діяла та причина, що при відсутності іншого ініціятивного й порядкуючого чинника, на теренах найінтенсивнішої закордонної праці, на наші кадри, як на найініціятивніший і найметкіший елемент, падав обов'язок організувати все громадське життя. Запрягшися в цю працю на місцях, організаційні кадри чимраз більше втягали в неї всю організаційну систему, і відв'язуватися завжди було трудно.

Створення Національної Ради і Викопного Органу державно-політичного центру, що бере на себе відповідальність за цілість еміграційного життя й діяльности, здіймає з клітин нашої Організації значну частину відповідальности, яка спадала на них силою факту. Цим буде усунене те, що обтяжувало спроможності Організації на головному відтинку безпосередньої політичної боротьби. Організація за кордоном мусить з усією енергією й увагою присвятити себе тим найважливішим, своїм властивим справам боротьби з ворогом, справам, у яких її ніхто не збирається заступати.

IV

В цьому “Слові” багато місця присвячено проблемам, які стоять перед нами у зв'язку з творенням Української Національної Ради. Та тут не йде про саму Національну Раду, бо ще вона не оформилася, ще засадничі політичні питання в ній не скристалізовані, ще не вийшла вся справа з хаосу різних комбінацій; ще вона не стала діючим політичним фактором, щоб ми ставили її в центрі нашої уваги. Однак у нас всередині на цьому тлі виринула низка неясностей, сумнівів, різних думок і суперечностей. Питання про наше становище щодо Національної Ради стало тим тлом, на якому дуже виразно зарисовуються деякі основні питання нашої політики, зокрема внутрішньої, питання ієрархічного упорядкування різних частинних цілей нашої діяльности, питання різної оцінки окремих явищ української політичної дійсности, а в зв'язку з цим усім — питання

нашої тактики. Не йде тільки про те, як нам діяти супроти Національної Ради, але стоїть глибше, засадниче питання, як нам далі бути в нашій діяльності за кордоном.

Закордонні Частини Організації мусять бути внутрішньо здібні до проглядно накресленої й динамічної політичної праці і на внутрішньо-українському відтинку. Для цього вони мусять мати одностайний вироблений підхід до засадничих питань, безсумнівну генеральну лінію. Щоб бути здатною до застосування найдоцільнішої в будь-якій ситуації тактики, Організація мусить мати повну ідейно-політичну спаяність. Всі неясності, сумніви мусять бути вияснені, розбіжності усунені і, найголовніше, менше важливі цілі підпорядковані важливішим, скрізь, у всіх клітинах, у всіх членів.

Усі нерівності в політичному думанні й ставленні в наших рядах значною мірою походять з недостатнього обміну думками й з'ясування проблем до самих основ. Мета цього листа — подати роз'яснення усім націоналістам-революціонерам на закордонних теренах. Щоб не говорити абстрактно, беремо живі політичні явища, і на їх тлі подаємо потрібні пояснення. Треба говорити цілком відкрито і ясно, бо найгірший такий стан, коли нерозв'язані чи не вияснені політичні питання вносять замішання, паралізують здібність до дії, нарешті, вилазять нескоординованими, суперечливими кроками. Тому в наших рядах мусять бути висвітлені основні проблеми нашої політики, що на їх тлі виринають розбіжності.

Мусимо бути сторожкими, щоб у наші ряди за кордоном не закрались такі прояви, які, в наслідок переплутання цілей із засобами, або через застосування невластивих засад і правил до поодиноких проблем, можуть відводити наші дії від прямування до головної мети на манівці. Фронт визвольної боротьби проти властивого ворога не сміє в нас ніколи бути підмінюваний, ні послаблюваний внутрішньо-українськими протиставленнями. Не можна робити принципів, політичних засад із того, що важливе тільки в одній, означеній ситуації чи є питанням тактики. Принципова політика полягає в тому, що послідовно прямуємо до однієї основної мети найуспішнішими, найпевнішими шляхами в усіх ситуаціях, при всіх змінах, не відступаючи від неї, здійснюючи той самий основний принцип. В нас тепер є один основний принцип, одна головна мета — Суверенна Соборна Українська Держава. До неї йдемо неухильно. А шлях наш

— це шлях революційної визвольної боротьби. Він у нас єдиний тому, що він єдино певний, і єдино можливий. Це доводить нам усе: наша власна історія і чужий досвід, уся дійсність, в якій ми живемо. Це не значить, що ми відкинули б інший шлях, якби ним певніше було можна досягти Суверенну Соборну Державу. Але його немає. І це вже не питання принципу, а просто питання політичного реалізму.

Дехто думає, що внутрішньо-політична тактика, яку Організація застосувала в одному періоді своєї діяльности, набрала сили принципу, є обов'язкова в усякій ситуації і не дозволяє на зміни. Неправильно, коли хтось, думаючи, що така зміна шкідлива, замість аргументувати це політичною доцільністю, доводити, оперує фразами про принциповість і опортунізм. Мусимо виразно усвідомити, що в основі всієї нашої проблематики стоїть принцип змагання за визволення, за державу, за суверенність, шляхом власної визвольної боротьби. А всі питання внутрішньої політики розв'язуються так, як це найдоцільніше в даній ситуації з погляду визвольних змагань. Роблення принципу з раз прийнятої тактики і, наслідок цього, її закостеніння, замість постійного пристосовування до актуальної політичної доцільности, звело б нас до того, що ради помилково зрозумілої прямолінійности, застосованої на невідповідальному місці, ми стали б віддалятися від прямування до основної мети.

Оперування окресленням опортунізму мусить опиратися на однаковому розумінні в нас цього поняття і на властиве його вживання. В нашому внутрішньому житті не може мати місця легковажне чи зумисно демагогічне пришивання цього закиду до такої чи іншої нашої політичної тактики. Політичний опортунізм у тому негативному сенсі, якого він набув у нашому словнику, розуміємо як пристосування себе, свого буття і діяння до сторонніх чинників коштом відступлення від своїх основних цілей і вартостей. І це відступлення надає саме негативного змісту пристосованню. Натомість немає того негативного опортунізму в такому пристосуванні способу буття і дії до інших чинників чи до ситуації, яке має на меті якраз здійснення своїх основних цілей, збереження вартостей і справді до того доводить. Отже ми лишаємося вірні нашому основному принципові, коли лінію своєї внутрішньої політики пристосовуємо до актуальної ситуації і до цілого внутрішньо-українського складу на еміґрації так, що через це

запевняємо чи полегшуємо посилення правильної самостійницької акції, і коли справа визволення на тому нічого не тратить, а тільки виграє. А що при цьому часом доводиться відступити від тієї чи іншої позиції, яка не має вирішального значення з погляду визвольної справи, — то це цілком зрозуміле і нормальне. В усякій боротьбі і в усякій розумній політиці сенс полягає в тому, щоб, жертвуючи малими, частинами позиціями і вартостями, здобути головну мету. В цьому полягає всяка перемога, виграш. А пожертвувані, втрачені вартості — це ціна перемоги. Що більша мета, що тяжче змагання — то більші бувають жертви. Натомість горе і глум тому, хто стає до змагання, до боротьби за велику мету, а в самому змаганні, засліпившись, витрачає силу на здобуття чи збереження якоїсь часткової, не конечної позиції і через це програє. Заманити противника на це, прикувати його увагу й силу в боротьбі за малі, часткові позиції і на цьому його викінчити — це завдання великої мистецької гри. Але дати себе впіймати на такі штуки — це роля і доля невмільців і невдах.

У своєму змаганні ми мусимо йти до великої мети крок за кроком, від осягу до осягу, від етапу до етапу. І ввесь наш похід здійснюється постійним здобуванням і реалізуванням часткових цілей. Але щоб при цьому не заблудити, треба мати ясно упорядковану їх систему-уклад, що є вищою ціллю, якій підпорядковується, а коли треба і жертвується іншу часткову ціль нижчого порядку. Як мірило, керівне правило служить завжди одно: оцінка, яку вартість має дана справа для визволення України, оскільки вона посилює, полегшує визвольну боротьбу й підносить її успішність. Якщо доводиться вибирати між кількома можливими шляхами, то часом нелегко вирішити, котрий кращий. Але завжди найменша небезпека помилитися буде тоді, коли постійно перевіряємо тим самим основним мірилом.

Найбільше треба остерігатися того, щоб часткові цілі — засоби не ставали самоціллю. Це завжди доводить до помилки, відступлення від головної мети. Тут доводиться звернути особливу увагу на один небезпечний прояв, який дається відчути в нашій діяльності за кордоном і який треба рішуче викоренити. Коли наш рух, Організація чи її частини для проведення наміченої роботи обсаджують своїми членами відповідні позиції чи створюють відповідні інституції — то це все має сенс як засіб для виконання намічених завдань. Збереження

такого стану виправдане доти, доки воно служить цій меті. Коли та сама одноцільність вимагає провести потрібні зміни, — то треба їх проводити. Коли ж те, що було задумане й зроблене для виконання означених функцій, починає бути самоціллю, то це вже шкідливий процес. Так доходить до таких явищ, як боротьба за "владу" задля самої "влади", відривання створених інституцій від властивих їм завдань і спрямування їх на інші рейки, найчастіше по лінії особистих зазіхань, плянів чи інтересів тих, які дістають дані доручення, які туди делеговані, а потім роблять із того свою домену. Такі хворобливі явища, крім випадків звичайного зловживання, мають корінь у тому, що люди, йдучи на якісь позиції чи творячи інституції як засоби для означеної мети, немов забувають за це, полоняться іншими цілями, користями, які там перед ними розкриваються, і спроневірюються. Так само, як одиниці чи цілі інституції стають віроломними і йдуть своїм шляхом, до своїх окремих цілей, так само може ціла політична організація стати невірною власній меті, коли почне трактувати свої групові позиції як самоціль, обмежиться їх розбудовою, обороною і використовуванням, а дальше прямування до властивої мети, боротьбу "відкладає на пізніше".

Повернемося ще раз до справ нашої внутрішньо-української політики за кордоном, щоб було однакове розуміння її основних засад і деяких тактичних заходів.

За кордоном діють інші організовані політичні середовища — партії, центри тощо. Це нормальний стан у вільніших обставинах, де немає безпосереднього ворожого натиску. Немає насильного встрявання ворога, сторонніх сил до того чи іншого наставлення і формування українського політичного життя за кордоном. Отже воно розвивається й формується, оскільки це можливо на чужині, самобутньо, відносно свобідно.

Основне питання нашої концепції внутрішньо-української політики за кордоном таке: чи маємо вести свою політичну діяльність за кордоном сепаратне, при чому існуватиме двоподіл — побіч нашої акції буде йти окрема акція інших угруповань, — чи йдемо на шлях удностайнення, координації закордонної роботи, шляхом об'єднання? Наша відповідь: якщо тільки це можливо — йдемо до удностайнення, скоординування всієї української закордонної політичної акції по лінії сучасних вимог визвольних змагань, шляхом

створення консолідаційного політичного центру з участю діючих політичних, самостійницьких організацій, узгіднення на його форумі генеральної лінії і головних напрямних самостійницької політичної акції за кордоном, відповідно до стану і до вимог цілости змагань за державну суверенність і соборність України. Не йдемо з власної ініціятиви на шлях двоподілу і відокремлення нашої політичної дії. Ми були б змушені вибрати його в тому разі, якщо б не вдалося реалізувати здорової політичної консолідації на визвольницькій плятформі, коли б у консолідаційному творі взяли верх політична концепція, не згідна з вимогами визвольних змагань, суперечна засадам самостійности й соборности, або коли б консолідаційний твір не провадив належної самостійницької політичної роботи через неспроможність чи занедбання.

Отже відокремлення і у висліді двоподіл враховуємо тільки як другу можливість, в разі конечности. Принципово йдемо на консолідацію і співдію з виразною метою: спрямувати цілість української політики за кордоном на правильний шлях, такий, який відповідає вимогам визвольних змагань, тобто на шлях, яким ми самі хочемо йти. Якщо на нього стануть усі українські політичні середовища за кордоном — це буде, безперечно, більший успіх ніж коли б ми йшли ним одинокі при співзвучности з нами широких мас, а в той же час інші чинники виступили б проти нас. Питання — чи це можливо? Іде про закордонну політичну акцію, яка в сучасній ситуації не загрожує її учасникам особливими небезпеками, ані переслідуваннями й коли вона йде по лінії визвольних змагань, зокрема коли вона тримається т. зв. леґальних рамок. А користь політична з участи в ній, хоч би у внутрішньому українському середовищі, — очевидна. Отже є реально-політичні дані на те, що на цей шлях можуть стати інші. Треба до цього довести. Виринає ще питання: а що буде в іншій ситуації, коли треба буде твердо відстояти самостійницьку політику, коли прийшов би натиск, репресії і т. п., а інші консолідовані чинники, з якими ми зв'язались і зв'язали з ними справу, підуть не туди, куди треба для самостійности й соборности? Тоді вони відпали б, справи не потягнули б за собою, бо ми не дали б. Ми завжди підемо далі правильним шляхом, з нами піде народ і весь діючий самостійницький актив.

Консолідація, уодностайнення акції, об'єднання в ній сил не мусять

доводити до взаємного проймання, уподібнювання, нівеляції. Це залежить від міцности, напруги ідей, політичних концепцій, від свідомого, плянового діяння партнерів. Хто сильніший своїми ідеями, концепціями, своєю системою, своєю дією і своїми людськими' кадрами — той має дані, щоб до деякої міри ідейно-політично асимілювати, уподібнювати до себе інших, якщо тільки про це дбатиме.

Коли йде про ідейну кристалізацію і ріст політичного руху, то питання, чи йому відокремлюватись, чи співдіяти з іншими, мусить мати різні розв'язки, залежно від етапу розвитку і сили. Рух, що перебуває в стадії початкової ідейної кристалізації, наражається на небезпеку розгубитися, коли наближається до розвинених уже, дозрілих і динамічних інших рухів. Тому політичний інстинкт диктує кожному рухові в такій стадії різко відмежовуватися від інших течій, якнайсильніше підкреслювати ріжницю між своїми позиціями і чужими, щоб виразно себе визначити й довершити процес кристалізації. Ослаблені, підупалі політичні середовища, хоч ідейно скристалізовані, в контакті з динамічними мають тенденцію розпливатися чи вливатися в них.

Чи загрожують нашому рухові такі небезпеки? Звичайно, ні. В цілому українському національному житті він має найздоровіші, найсильніші ідейні позиції. У ньому є велика дійова динаміка, найідейніший і найактивніший людський склад. Націоналістична ідея, революційно-визвольна концепція, заініційована, організована й ідейно узмістовлювана революційною ОУН сучасна боротьба — дають свій відбиток самостійницьким змаганням цілого народу. Ідейно-політичні вартості ОУН та її революційна дія спільно з УПА творять стрижень усієї боротьби українського народу в сучасності, і їх не може ні знищити, ні розкласти такий ворог, як большевизм. Маючи таку пробу міцности нашого руху, нашої ідеї, нашої Організації, нашого типу борця-націоналіста-революціонера, — чи ж можемо ми сумніватися в тому, що ці вартості стануть підвалиною цілого самостійницького політичного життя за кордоном, стрижнем усякої здорової спільноти, мотором усієї дії? Хто гадає, що для підтримання чистоти ідеї і нашої концепції, для винесення незаплямованого прапора, ОУН(р) за кордоном мусить відмежовуватися від політичних угруповань, не старатися, щоб всі йшли одним визвольним шляхом, — той недоцінює

життєву снагу нашої Організації, наочні докази якої маємо на рідних землях. Така тривога безпідставна.

Коли кажемо, що треба об'єднатися з іншими і йти в спільній акції, то віримо в те, що стаємо на шлях ідейного проникання й опанування цілого політичного життя. Якраз для цього потрібне наближення в діяльності. Бо в цьому може здійснитися проникання інших нашими ідеями, нашою концепцією, нашою самостійницькою ідеєю. Через це вони в найважливіших справах можуть стати на нашій позиції. Для цього треба зменшити, усунути непрохідні мури принципового відсепаровування, що стоїть між нами й іншими; хай лишаться самі ідейно-концепційні й організаційні стінки. Колись ті мури були потрібні для охорони руху, тепер же вони стоять перешкодою для розширення його впливу.

Маємо на меті — виразно так говоримо — органічне, ідейно-політичне проникання й узмістовлювання цілости українського життя, як на Рідних Землях, так і за кордоном. Цю мету рух мусить завжди мати, до неї змагати, від неї ніколи не відмовлятися. Це йде по лінії наших визвольних змагань, бо це є залучування сил до боротьби і зменшування внутрішніх перешкод. Але справа в тому, як це робити, якою методою і системою.

Відкидаємо тоталітарно-механістичні методи. Не тому, що вони “не в моді”, бо ми поставились проти них у 1940 р., коли вони були подекуди дуже “модні”. Але просто тому, що уважаємо їх несумісними й недоцільними для нас, для нашого ґрунту. Механістично-тоталітарна метода опанування життя середовищем полягає в .тому, що з одного боку насильно усуває всі інші діючі політичні середовища, насильство позбавляє їх можливости існувати й діяти. Кожну людську одиницю, яка хоче займатись творчою, керівною, ініціятивною діяльністю, вона примушує увійти в свою тоталітарну систему або замикає перед нею дорогу, формує її методами примусу та насаджує своїх відданих людей на центральні, керівні пункти в усьому житті. Така система в довшій дії завжди шкідлива, бо через насильство, механічний, а не природний добір, через знищення свободи мас в собі найбільше елементарні тенденції деправації, розкладу.

Наш шлях, наша метода — це органічне, ідейнополітичне проникання

й узмістовлювання. Вона має два способи, дві фази, що діють в цілому процесі рівнобіжне. Перша, основна фаза — це органічний ріст націоналістичного руху, щораз більше захоплювання нашими ідеями найкращого елементу, залучення його до Організації і до акцій, в яких він розвивається, удосконалюється і веде творчу активну працю. До цієї фази належить цілість власної діяльности Організації на всіх відтинках і мобілізація широких мас в акціях, які вона ініціює й організує.

Друга, похідна фаза — це посередня дія на цілість життя, в тому числі й на інші політичні середовища. Це — проникання наших ідей, нашої політичної концепції, напряму й способу самостійницької акції в цілий український світ; останній їх собі щораз більше засвоює, і вони чимраз більше стають загальнонаціональним добром. Таке проникання заставляє й інші політичні середовища так пристосовувати свої ідейно-програмові позиції, щоб брати за свої ті цінності, які стають невід'ємною частиною всеукраїнської політичної думки та дії і які зробив такими наш рух. Не важливо, що інші політичні середовища роблять це з конечности, під натиском і не з власних ідейних мотивів, а щоб утриматися на поверхні життя, щоб зберегти з цим життям контакт. Для справи найважливіше те, щоб цей процес відбувався. Він відбувається завжди, і тоді, коли наш рух іде відокремлено, не входить ні в які співдії з іншими середовищами. Його динаміка, успіхи й захоплення мас примушують інші середовища брати від нього те, що дає найбільший ефект, наскільки вони на це спроможні. Але цей процес відбувається далеко скоріше й інтенсивніше, коли е якась дійова спільність, спільний форум, якість спільні акції, ніж при повному відокремленні й протиставленні.

Процес засвоювання вартостей і надбань нашого руху іншими політичними середовищами завжди врівноважується тим, що ОУН постійно плекає, розвиває й удосконалює націоналістичну ідею "в чистій формі", завжди йде попереду в здійсненні її, поборює її викривлення і зловживання і таким чином забезпечує рух перед розгубленням, зникненням у піску. Внутрішнє змагання на ідейно-політичному фронті мусить бути постійно підтримуване, однаково при всякому розставленні сил, як при відокремленні, так і при консолідації. Питання: відокремлення і двоподіл фронту, чи співдія і ідейне проникання, може бути трактоване як справа актуальної

політичної тактики, з погляду актуальної ситуації і доціль-ности, або як питання засадничої настанови руху. В цьому другому, випадку мусить бути у нас скристалізований погляд і однакова, для всіх обов'язкова лінія. Бо одна чи друга розв'язка такої принципової проблеми веде до далеких, розбіжних наслідків. Не може один і той самий рух іти однією ногою по одній дорозі, а другою по другій, коли ці дороги розходяться. Коли в цій справі буде до кінця продумане однакове становище, тоді будуть усунені розбіжності в думках щодо нашої повсякчасної внутрішньо-політичної тактики.

Ми рішучо виступаємо проти засади відокремлювання нашого руху і нашої політичної акції від решти українського організованого політичного життя й акції, засади двоподілу. Ми визнаємо і реалізуємо засаду змагання до однієї скоординованої самостійницької політичної дії, засаду співдіяння в ній усіх українських самостійницьких політичних середовищ, засаду органічного, ідейно-політичного проникання й узмістовлювання. На сепаратну самостійницьку акцію йдемо з конечности тоді коли цього вимагає визвольна справа, коли через поставу інших є неможливою одна спільна політична дія, згідна з потребами визвольних змагань.

Таке наше принципове становище є подиктоване потребами визвольної боротьби, яка вимагає зосередження всіх сил, і основними ідейними постановами нашого руху, які визначають його ролю в житті й розвитку українського народу. Перша мотивація з погляду потреб самостійницької політики подана попередньо. В аспекті розвитку самого руху справа стоїть так: якщо б прийняти лінію відокремлення й двоподілу фронтів як засаду, то кінець-кінцем перед рухом стала б альтернатива: або відмовитися від ідейно-політичного охоплювання і узмістовлювання цілого життя, зокрема політичного, або стати на шлях послідовного заперечення всіх інших організованих сил. Уважаємо за неправильне, щоб націоналістичний, революційно-визвольний рух ставив себе в таку ситуацію, перед таким “або-або”. Одне і друге розходиться з його ідеєю. Монопартійно-тоталітарна система шкідлива для розвитку нації, завжди згубна для панівної політичної монопартії і її ідей. Як для цілої нації, так і для кожного здорового політичного руху найсприятливішим є такий лад, в якому панує справжня свобода, в якому ідеї, політичні програми й концепції вільно розвиваються й змагаються між собою, політичні організації

вільно плекають, поширюють і ведуть свою діяльність. При цьому є свобідна конкуренція, порівняння, взаємний вплив, ріст і поширення того, що найкраще себе виправдує, зникання всього непридатного, меншевартісного, слабого чи віджилого. В такому ладі, в такій атмосфері свободи націоналістичний рух має більше даних підбити душу українського народу й зробити йому найкращі послуги. А про те ж ідеться. В системі справжньої свободи суперництво між різними ідеологічними, суспільнополітичними течіями й організаціями розв'язується критеріями ідейно-морального порядку, а не примусом і насильством. Ми боремося за такий лад справжньої свободи і будемо його реалізувати.

По овочах пізнається дерево, а чинники політичного життя — по ділах. По суті немає ріжниці, чи якийсь політичний чинник виразно визнає тоталізм і монопартійні тенденції, чи тільки на ділі чинить так, що веде його в той бік, хоч би він сам цього й не продумав до кінця, на словах признавався до демократії, заступався за неї. Так само не істотно, чи хтось за духом моди і під смак часу говорить про свою демократичність, чи ні, важливе те, куди кого ведуть його діла.

В українському житті за кордоном зустрічаємо чимало прикладів того, як різні групи, які на кожному кроці галасують про свою демократичність, протитоталітарне наставлення, коли дістануть в руки якусь "владу", ініціятиву, змогу вирішувати, часто нехтують іншими, поводяться самовладно. Не думаємо цьому ліпити ярлик диктаторства чи тоталітаризму, як це часто робиться в демагогічних або й денунціяторських цілях. Вважаємо це просто за вияв суспільно-політичного примітивізму й егоїзму кліки. Але таке наставлення завжди веде до таких самих практичних наслідків.

Існування й дія різних політичних напрямків та організованих середовищ — це природне, нормальне явище, з яким ми погоджуємося, якому визнаємо рацію існування і не прагнемо його усунення. З цього робимо висновок, реалізуємо свою настанову на практиці, усуваємо прояви, які не потрібні і які завели б нас в інший бік або зображували б нас у невірному світлі. Наша система діяння мусить бути така, що не суперечила б засаді многопартійного укладу українського політичного життя, давали б нам спосіб діяння серед нього, а при цьому відкривала б нам шлях для росту, постійного поширення нашого руху, проникання й узмістовлювання нашими

ідеями цілого життя. Засада принципового відокремлення себе і своєї дільности від інших організованих сил є цьому суперечна.

Кілька практичних висновків. Коли реалізуємо напрямок співдії з іншими й впливу на них, то до своїх успіхів зараховуємо не тільки безпосередні наші власні акції, але й вплив на інші середовища, якщо вони ставатимуть на правильні позиції і вестимуть корисну для нації боротьбу. Натомість із погляду монопартійницького чи прямо вузькогрупового еґоїзму таке навертання інших суперників на правильні шляхи розцінюється неґативно, бо воно скріплює їх позиції й утруднює усування їх із політичного життя. З цього ж самого мотиву вони найгостріше протиставляться іншим організаціям, які найближче споріднені ідейно-програмовими постановами й політичною роботою, бо це найближчі конкуренти. Навпаки, з погляду інтересів цілости й співдії з іншими, до близьких ставимося як до близьких, з ними співдіємо найтісніше, воліємо, щоб вони міцнішали, ніж дальші від нас противники. Партійний еґоїзм часто штовхає людей і групи до того, що вони воліють, щоб ніхто не зробив якогось корисного для загальної справи діла, коли вони самі того зробити не можуть.

Коли станемо так аналізувати внутрішнє українське політичне життя у свобідніших еміграційних умовах поза боротьбою і розважаємо до кінця, то доходимо до такого висновку: мотиви вузько-групового еґоїзму й засліплення, мотиви персонального кар'єризму і боротьби клік за владу, принципова нетерпимість супроти інших політичних чинників і програмова настанова на монопартійність чи ексклюзивність — всі ці мотиви в практичній діяльності приводять до такої самої дії. А другий висновок із такої аналізи той, що ціле українське політичне життя на еміграції хворіє на таку ж епідемію: на словах галас про демократію і про національну справу, а на ділі — запеклий груповий чи особистий еґоїзм і кар'єризм. Занадто багато таких проявів бачимо в усій консолідаційній акції, довкола Національної Ради і в поодиноких середовищах. Не вільне й наше середовище, в ширшому розумінні, від таких нездорових проявів. Треба лікувати все, а мусимо почати від себе.

Визвольні змагання і правильний розвиток українського політичного життя вимагають такого укладу, щоб гармонійно проходили два процеси: перший процес кристалізації та перемоги найздоровішої національної ідеї, найправильнішої визвольно-політичної концепції,

домінації їх у цілому політичному житті й ривалі-зації в одностайній самостійницькій діяльності й боротьбі. А другий, паралельний процес — це зростання і з'єднання сил, таке їх внутрішнє взаємовідношення, яке не допускає до самовинищування і взаємного паралізування, а збуджує, підносить потенцію всіх і жертвенність у визвольницькій праці. Таке гармонійне узгід-нення цих двох процесів реалізується інтенсифікацією власної діяльности, всес-тороннім скріпленням нашого руху, через співдію з іншими середовищами в самостійницькій дії, через проймання й узмістовлювання нашими ідеями цілости. Це і є наша концепція внутрішньої політики. А в основі всього стоїть спрямування всіх сил, всієї енерґії й уваги визвольних змагань до боротьби, за кордоном — до закордонної самостійницької акції.

Наша перемога — це перемога нашої ідеї, повне її здійснення. Другорядною справою є те, яку частину реалізуємо ми самі, яку — інші, а яку — спільно. Наш обов'язок — зробити самим найбільше, скільки стане наших сил, одночасно докласти старань, щоб і інші робили якнайбільше.

Ще кілька речень до справи приєднання інших сил до самостійницької закордонної акції.

Закордонне Представництво УГВР, відділ УПА, який відбув рейд на захід, Закордонні Частини ОУН(р) і всі націоналісти-революціонери мають особливі зобов'язання перед боротьбою на Рідних Землях. На всіх лежить перша й головна відповідальність за те, що зроблено для визвольної справи, як виглядає закордонна акція, які її досягнення. Бувши безпосередньо зв'язані з крайовою революційно-визвольною формацією УГВР-УПА-ОУН, всі мають немов головне представництво її за кордоном. Але його належить трактувати як найбільше зобов'язання, як першу, головну відповідальність, а не як монополь. Визвольну боротьбу веде сьогодні весь український народ. Його самого і його змагання репрезентує за кордоном уся політична еміграція. Вона як збірне представництво має обов'язок поставити закордонну самостійницьку акцію. гідну визвольної боротьби в Україні та відповідну до її вимог. Цілість еміграції, всі її організовані чинники несуть спільну відповідальність за закордонну роботу. Нам треба розбуджувати, підносити це почуття обов'язку, мобілізувати всіх для дії. А передусім мусимо зробити все можливе, щоб ціла еміґрація,

всі її частини почували себе зв'язаними з боротьбою на Батьківщині. Не треба промовчувати, замазувати фактичного стану на рідних землях, як виглядає там боротьба, які сили беруть у ній участь, яка є ціла визвольно-революційна формація. Було б шкідливо вводити в цій справі дезорієнтацію чи допускати її. Але ставлення мусить бути завсіди таке, щоб не виходило з цього вказування на те, яких чинників немає в тій боротьбі. Бо не про те йде, і це ні до чого не доводить. Треба остерігатися такого тону, який викликає враження, що хочеться за кордоном монополізувати право працювати на користь боротьби на рідних землях або капіталізувати ту боротьбу для групових цілей. Важка боротьба на Україні є добром цілої української нації. За кордоном можна і треба тільки служити справі визвольних змагань, а це зобов'язані робити всі, в міру своїх сил і спроможностей, — але робити правильно. Кожний українець і кожний політичний чинник за кордоном може вести корисну для визвольної справи діяльність, добре прислужитися визвольній боротьбі на Батьківщині чи то пропаґуванням її, чи в зовнішньополітичній роботі, чи поширюванням ідеї спільного фронту революційно-визвольних змагань усіх протибольше-вицьких народів. Таким чином він включається у визвольний фронт і має відношення до визвольних змагань. А це відношення може бути тільки одне у всіх: служба визвольним змаганням України.

Націоналісти-революціонери!

Звертаюся до Вас із цим довгим “словом”, щоб з'ясувати Вам наше становище і висвітлити істотний зміст нашої політики в порушених проблемах. Я хотів передати Вам самий дух, підхід і поставу, а не тільки директиви чи роз'яснення. Для того я старався всесторонньо висвітлити такі питання, в яких буває найбільше блукань.

Нашим природним середовищем стало вже змагання, змістом нашого життя — боротьба. Для нас політична діяльність, праця завжди була боротьбою, не тільки змістом, але й форми її завжди були такі. Ми стояли постійно на фронті, чолом проти ворога. Всі інші справи, зокрема внутрішньої політики, в нас завсіди були трактовані і розв'язувані у світлі боротьби з ворогом. Хто боровся проти нього, той друг-брат, хто ставав на його сторону — того не було по цьому боці фронту. Так воно є і тепер на Рідних Землях, де наші друзі, основна частина ОУН і УПА, продовжують боротьбу, ще тяжчу і ще

важливішу.

В боротьбі у нас виробилася й загартувалася незамінима постава борця-революціонера. За кордоном немає властивого нам середовища безпосередньої боротьби, немає безпосередньої зустрічі з ворогом. Але той ворог є і тут, він проти нас. Тільки невидний, укритий. І тут треба з ним боротись. Не тільки боротись, а треба знищити його дію, його щупальця, якими він намагається обплутати українське самостійницьке життя. Так само безоглядно треба викорінювати всі ті лиха в українському політичному житті, які дають змогу діяти в його нутрі ворогові й які самі без ворога роз'їдають українські сили, відтягають їх від визвольної справи. Закордонною роботою можна дуже багато помогти визвольній боротьбі і завдавати ворогові удари. Звідси можна йти підмогою боротьбд на рідних землях в різних формах. Звідси треба всім ввійти назад у збройно-політичну боротьбу з ворогом, і до того треба найкраще підготуватися. Це — істотні наші завдання, в яких ніхто нас не заступить, і їм мусимо присвятити найбільше уваги й сил. Для цих завдань зберігаймо й розвиваймо свою засадничу поставу. Одночасно треба провадити й іншу працю, яка є важлива й корисна для нашої справи. В ній доводиться поборювати неоправда-ні труднощі таки з українського середовища, мати до діла з противниками, які, не знати чому, часом із самої злоби ведуть спори й звади. Виринають справи, в яких не завжди гаразд видно, де правда і як треба вчинити. Немає такої ясности, як у безпосередній боротьбі. Можна легко розгубитися, заблукати.

Але не зіб'ється з дороги той, хто кожний свій крок орієнтує на головну мету — визволення України, хто в кожній справі, в усякій ситуації кермується однією міркою: що і наскільки корисне визвольній справі.

Українська національна революція, а не тільки протирежимний резистанс

Стаття ця звернена проти ворожих намагань тих противників українського націоналізму, які в 1950-ті роки хотіли підірвати, чи звести на манівці український визвольний рух. У той час деякі українські соціялісти й члени УРДП — Української Революційно-демократичної Партії, створеної на чужині Іваном Багряним, намагалися поширити концепцію націонал-комунізму й висунути, як прапорне, гасло "За демократичний лад в Україні", а не гасло "За самостійну національну державу українського народу". Вказуючи на небезпеку гасел "тільки протирежимної боротьби", Степан Бандера висвітлив теж фальш московсько-большевицьких "демократичних" гасел.

Стаття була підписана повним іменем і прізвищем авіора й спершу надрукована в мюнхенському тижневику "Український Самостійник", рік І, чч. 4, 5, 7, 8, 10-13 і 15 за 1950 р., згодом передрукована під скороченим заголовком (без слова "тільки") в місячнику "Вісник", Нью-Йорк, вид. ООЧСУ, рік ііі, чч. 2/37 до 12/47, лютий-грудень 1950, а згодом у збірці "Україна проти Москви", вид. ЗЧ ОУН, Мюнхен, Бібліотека Українського Підпільника, ч. 2, 1955 р., стор. 338-388.

Уривки чи розділи з цієї статті були друковані: під заголовком "Наша визвольна концепція" у "Вояцькій Варті", сторінці Т-ва кол, вояків УПА в Канаді й ЗСА, рік Vііі, ч. 5/35, додатку до тижневика "Гомін України", рік XVі, ч. 43/805 з 17 жовтня 1964; під заголовком "Наше становище до Росії" в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік XV, ч. 41/764 з 13 жовтня 1968 р. і в "Гомоні України", Торонто, рік XXі, чч. 23/1046 і 24/1047 з 31 травня і 7 червня 1969 р.

Український визвольний рух, мотором якого е ідеологія і концепція українського революційного націоналізму, єдиний в цілому нашому політичному житті останніх двох десятиріч, іде послідовно своїм шляхом, постійно зростає, продовжує і поширює свою боротьбу через усі величезні потрясення і зміни, що їх переживає наша Батьківщина. Він переборює всі намагання ворогів України знищити його.

Большевицька Москва слушно вбачає в українському

націоналістичному, революційно-визвольному русі найнепримиреннішого, найнебезпечнішого ворога, що безупинно, веде боротьбу з нею на всіх фронтах і відтинках, який все наступає, не тільки підтримує, але й успішно поширює, скріплює протибольшевицьку визвольну революцію. Наша боротьба з Москвою ведеться скрізь, в Україні, серед інших народів поневолених большевизмом, і на закордонних теренах. Рівнорядно з нашим наступом на позиції московського імперіялізму й комунізму, большевики ведуть усильні намагання, щоб знищити наш рух усюди, докорінно. Головний фронт боротьби проходить на Українських Землях. На закордонних теренах існує його продовження, скрізь діє націоналістичний рух, як одностайна сила й акція.

Всі намагання Москви знищити український націоналістичний, революційно-визвольний рух ОУН-УПА фізично, тотальним наступом з чола — виявились даремними. Не зважаючи на найтяжчі умови боротьби й великі жертви, наш рух продовжує боротьбу, розвивається далі. Велика, чиста ідея української нації, змагання за волю України й за Божу Правду на українській землі — це невичерпне джерело сили нашого руху, а витворені в боротьбі ви-соковартісні прикмети націоналіста-революціонера, досконалі методи організації і способи дії дають йому незламну снагу, міць і гарт. Бог благословить і спомагає нашу боротьбу за правду, проти червоного царства сатани.

Ворог розуміє, що самим фізичним винищуванням йому не зламати української революції, українського націоналізму. Тому він докладає всіх зусиль, щоб заатакувати самі джерела й головні внутрішні підпори його міці, конечно намагається нищити саму ідею українського націоналізму.

Проти націоналістичного руху, як в Україні, так і на чужині, большевики ведуть вперте намагання знищити його, розкласти. Але пряме атакування його з большевицьких позицій є безуспішне. Тому ворог намагається досягти своєї мети з допомогою тих проти-націоналістичних чинників і явищ, які існують в українському політичному житті за кордоном. Він старається різними способами використовувати їх для себе, підсилювати і спрямовувати на потрібні йому рейки. Бити націоналістичний рух таки українськими руками — це головна напрямна большевицької диверсії.

До таких самих наслідків, корисних большевицьким бажанням, ведуть на ідеологічному й політичному відтинку всі тенденції наближення до комуністичних позицій, будування на них перехідних помостів. Затерти чітку межу поміж самостійницьким, визвольним рухом і російщиною чи комунізмом, засипати провалля поміж ними — це перша мета ворожих намагань по лінії ідейної демобілізації українського самостійництва. Кожне того роду явище, що творить вилім у непримиренності супроти ворога і його позиції — шкідливе визвольній справі, без уваги на те, з яких мотивів воно походить.

В українському політичному житті за кордоном існує багато таких проявів, які сприяють большевицьким намаганням знищити націоналістичний рух і підривати його визвольницьку дію. Вони мають різнородні причини, а серед їхніх заступників і виконавців часто недостає належного усвідомлення й розуміння того, яку шкідливу роботу вони виконують у відношенні до визвольної протимосковської боротьби. Але таке нерозуміння ані трохи не зменшує шкідливости таких явищ. Вони за своєю суттю ідуть на користь ворожим намаганням. Навпаки, це часто збільшує ту шкідливість і покривається з головною тенденцією большевицької Москви — атакувати, підривати й нищити самостійний націоналістичний рух з нібито українських позицій, українськими руками, впрягти до того й використовувати українські сили. В оцінці й у трактуванні таких явищ мусимо дивитися в першу чергу на їхнє діяння і наслідки, а не тільки на спонуки й наміри їхніх спричинників.

Боротьба на ідеологічно-політичному фронті проти всіх родів московського наступу й підступу має першорядне значення в цілому визвольному змаганні. Націоналістичний рух мусить виступати цілком чистий і революційно-безкомпромісовий проти всього, що походить від московського большевизму, або до нього доводить, хоч би в дальших, зразу невидних наслідках. Усі питання ідеологічного й політичного порядку треба розглядати передусім з погляду боротьби з московським імперіялізмом і його формою-інструментом — комунізмом. Все, що послаблює наші позиції в тому відношенні, що притуплює, зменшує чи затемнює діяметральну протиставність, революційну непримиренність, ідейно-моральну й програмово-концепційну вищість українського націоналізму супроти московського большевизму — треба викривати й усувати з нашого політичного

життя. У такому теж пляні мусимо розглядати те, що діється на міжнародньому форумі, й розшифровувати справжній, глибоко прихований сенс усього того, до чого больше-вики прикладають руки, большевицьку стратегію на ідейному форумі в світовому маштабі.

Ставимо собі завдання докладніше висвітлити деякі намагання з боку відкритих і притаєних противників українського націоналізму звести визвольний рух з його властивого шляху, підсунути йому неправильні і шкідливі позиції. Не займаємося тут тим, що відкрито поборює, опрокидує революційно-визвольний рух. Хочемо виявити справжню істоту таких явищ, які роблять це при сповид-ному прихильному до нього відношенні.

Провідна, і для всіх того роду намагань спільна, лінія полягає в тому, щоб сучасну визвольну боротьбу звести з її націоналістичного шляху, шляху повноцінної Української Національної Революції — на шлях тільки протирежимного спротивурезистансу. Ця лінія спільна і для тих, які з різних причин відійшли від українського націоналізму чи не спроможні його сприйняти й хотіли б потягнути за собою на протинаціоналістичні манівці цілий визвольний рух, як і для тих, що уважають таку лінію за перехідний, тепер конечний етап до підкошення і повного знищення визвольного РУХУ.

Намагаючись збити визвольний рух з його націоналістичного революційного шляху, його противники часто послуговуються методою фальшиво зображувати й пояснювати справжні позиції сучасної визвольної боротьби в Україні, як теж обосновувати такі намагання фальшивим висвітлюванням потреб та умов розвитку визвольних змагань. Однією з таких фальшивих суґестій, що намагаються причепитись до нашого руху і впливати на дальший його розвиток, є наступна комбінація тез і висновків.

У 1941-43 роках, мовляв, виявилося, що на Осередніх і Східніх Українських Землях ідеологія і програма українського націоналізму та його концепція української національної революції — несприємливі. За двадцять літ панування большевизму в Україні сталися такі зміни в суспільно-політичному думанні широких мас українського народу, що світогляд, ідейно-програмові цілі марксо-большевизму в теорії знайшли загальне визнання, прийнялися як правильні, найпоступовіші, а ввесь найкращий, найактивніший елемент

середнього й молодого покоління, вихований на большевицькій ідеології, є з переконання ідейно-комуністичний. Все незадоволення — ґрунт для мобілізації мас до революційної боротьби — серед подавляючої більшості народу йде не по лінії принципового заперечення комунізму, його цілей і основних засад, а по лінії заперечення тільки актуальної практики большевицького режиму, що стоїть у повній протилежності до "приємливих, шляхетних" ідей теоретичного комунізму. В площині національно-політичної свідомости і таких же прагнень в масі українського народу нема тепер принципового глибокого заперечення самої істоти імперіялізму й духа Москви, яка намагається задушити духову культуру, національно-державну й суспільно-економічну самобутність української нації. Відчуття й освідомлення того, національний інстинкт ніби вже притуплені. Існує лише заперечення суспільно-економічного визиску, економічного упослідження України й терористичного тоталізму большевицького режиму.

Тому боротьба за визволення України, щоб залучити до активної участи широкі маси, а передусім динамічний, здатний до революції молодий елемент, — мусить нібито бути в цілій постановці, отже і в програмово-концепційній, пристосована до тих даних, мусить завернути з націоналістичного шляху на шлях тільки протирежимної боротьби. Боротьбу за повалення большевицького поневолення України годі сперти в основі на національно свідомий, рішуче протимосковський і протибольшевицький революційний елемент, бо такого, буцімто, в Україні дуже мало, її треба сперти на все, що наставлене проти самого режиму, проти існуючого стану. І в тому треба розраховувати не тільки на тих, хто в засаді є проти московського імперіялізму і проти комунізму, але так само й на тих, хто є за комунізм, за його здійснення, а ворожо ставиться до режиму й його практики за "зраду комунізму". Замість "непопулярного" заперечення цілости большевизму, треба визнати за позитивні "здобутки жовтневої (тобто большевицької) революції", і виступити в ролі їхніх захисників перед режимом, який їх зрадив.

Все це ставиться не як допоміжні, тактичні засоби для підсилення чи відтяження головного нашого фронту, але навпаки, — як основну концепцію визвольної революції. Отже, це вже не проблеми політичної тактики на окремих відтинках, в праці серед деяких

середовищ, а тільки питання власної, основної програми. Мовляв, нам треба саме такі основні положення прийняти за головні лінії і на них будувати все. Відповідно до того треба відкинути дотогочасні, “вже пережиті” засади українського націоналізму, викоренити їх у власних рядах, змінити свою ідеологію і програму.

Що це значить?

Сама діягноза політичного ґрунту на ОСУЗ, яка служила за вихідну для такої концепції, базується на невірній оцінці ґрунту, національної свідомости, політичного наставлення народніх мас і революційних, динамічних елементів. Вона заперечує націоналістичну визвольну концепцію, достатню живучість і динаміку природних націоналістичних потенцій в українському народі та спроможність ідеології українського революційного націоналізму захопити народ, підняти його на боротьбу за “бути чи не бути”. Замість національної революції в повному сенсі, вона висуває концепцію тільки протирежимної боротьби, ідучи за самоообманом, що програмовий мінімалізм — усунення самого режиму і виправлення, а не докорінна зміна — суспільно-політичного ладу, гасло рятування “здобутків” жовтневої революції, а не повного відокремлення її теорії і практики, — швидше поведе народні маси на боротьбу, ніж максимальна програма нашої революції. Така концепція заперечує спроможність українського й інших поневолених большевицькою Москвою народів визволитися спільною революційною боротьбою, вона ставить на всі незадоволені з режиму елементи, на комуністичні й російські такою самою мірою, як на здецидовані протимосковські й протикомуністичні сили.

Ціла революційно-визвольна боротьба визначена двома основними процесами: будування власної сили визвольного фронту і поборювання ворога, нищенням його сил і позицій. В цих рамках існує широка скаля похідних і перехідних процесів, як, напр., приєднання співдії чи прихильності різних сторонніх, чужих сил; відтягування їх від ворога; порізнювання його з третіми чинниками; демобілізування, нейтралізування різних елементів у ворожому таборі: перетворювання цілої обстановки з ударів з ворогом на найсприятливішу для нас, а трудну для ворога; активізування, посилювання одних площин і відтинків боротьби, а зменшування інших — відповідно до відношення сил і важливости одних і других

для обидвох сторін. Багато таких питань з засягу стратегії і тактики визвольної революції має дуже велике значення. Для їх доцільного, найуспішнішого розв'язання застосовуються методи, завжди відповідні до обставин, і проводяться різні політичні акції, започатковуються і підсилюються різні процеси і в чужому, ворожому середовищі.

В осередку організування визвольної революції треба ставити кристалізацію, удосконалення і поширення серед мас націоналістичної ідеології, програми, визвольної концепції та підбирання, вирощування і формування на тій базі власної сили, її підстави — кадрів непохитних визнавців і борців. Необхідним є глибинно простежувати те, що живе й нуртує в народі, не тільки на поверхні, вже виявлене, але неменш те, що часто є приховане, в підґрунті. Тоді незмінний за своєю суттю зміст націоналістичної ідеології формується у найпромовистіші на актуальному етапі конкретні положення. Підбираються, залучуються і формуються такі сили, які за своєю глибокою природою є націоналістичні й революційні. Знову ж при однобічному наставленні праці тільки на актуальні акції і мобілізування до них якнайбільше учасників на перший плян виступають тактичні міркування. У правильному ставленні нашої революційної роботи завжди мусять вестися в гармонійному погодженні обидва процеси: ґрунтовне формування рушіїв і головної сили революції у широкому маштабі, послідовно, через різні етапи, і — ведення актуальної революційної боротьби у формі різних акцій, які дають відсіч ворогові і мобілізують маси.

Дехто не розуміє і нехтує важливість процесу ґрунтовного формування елементів власної сили, зводить революційну діяльність тільки до актуальних проминаючих акцій, тому він усе розглядає під одним кутом — мобілізації до цих акцій такими засобами й гаслами, які дають швидкий, найбільший ефект. Через таку однобічність легко загубити напрямок розвитку національної революції на довшу мету, прийняти окремі вимоги тактики одного періоду діяльности за основну концепцію, за генеральну лінію.

Процес збирання, плекання, формування і вирощування власної сили визвольної революції мусить відбуватися на правильних засадах українського революційного націоналізму, на його ідеологічних, програмових істинах. Тому супроти власних рядів, перед українським

народом мусять бути належно поширювані й висвітлені наші цілі, наша ідеологія і програма, наша визвольна концепція в цілій своїй суті, повністю. Наші основні засади мусять бути не тільки збережені й розвинені, але й з'ясовані у власному середовищі в повній чистоті, без жодних викривлень під впливом різних тактичних міркувань. Тільки на такій підставі, в такому дусі можна формувати ряди борців за визволення, які не піддадуться жодним атакам ворога. Тільки поставивши перед українським народом цілком ясні, чисті безкомпромісові цілі визвольної національної революції, можна повести його на найтяжчу боротьбу, яка вимагає незмірних жертв і яка єдина може принести волю нації.

Всілякі пристосування власних ідеологічних і програмових засад до зовнішніх впливів, викривлювання чи применшування їх відповідно до тактичних вимог на відтинках нашої діяльности в чужому чи ворожому середовищі підкопує самі основи визвольної боротьби. Через ідейно-програмову опортунізацію, через відступлення від повноти й чистоти власних цілей, замазання їх в очах народніх мас ставиться під знак запиту успішність і доцільність визвольної революції, прищеплюється сумнів, чи можлива й доцільна така боротьба за применшені, половинчаті цілі, які цілком не відповідають духові і потребам України.

Наша визвольна концепція, ідеологія і програма українського націоналізму мусять чітко відбивати найістотніші прагнення українського народу, в найчистішій формі, без сторонніх і ворожих суґестій і викривлень, а одночасно формувати національно-політичну свідомість.

Натомість в усій політичній, пропаґандивній праці на чужому ґрунті й супроти чужого середовища лише моменти тактичної доцільности вирішують про те, як треба підходити, які відтинки й цілі української визвольної боротьби та в якому насвітленні їх треба підносити. Тільки частина цілей нашої визвольної боротьби відповідає прагненням сторонніх чинників, чужих народів і деяких елементів, які — волею чи неволею — є складовими частинами чи знаряддям ворожої сили. Такі універсального значення елементи нашої програми виставляємо і пропаґуємо скрізь однаково, на всіх відтинках. Натомість деякі наші програмові постанови, які мають засадниче значення в цілій націоналістичній ідеології, відбиваючи питоменні прагнення і

потреби українського народу, для деяких сторонніх чинників, до яких теж звертається наша діяльність — є не важливі, байдужі. Наголошування перед тими сторонніми чинниками саме таких цілей і гасел було б цілком недоцільне, безуспішне. Для здобуття прихильности і співдії чужих сил, а також саме для ідейно-моральної демобілізації у ворожому таборі треба підбирати й висувати такі з-поміж наших гасел, які переконливо й притягаюче промовляють до тих чужих елементів. Натомість, якщо б ставити як програмові цілі для власного табору, перед українським народом тільки ті гасла, обмежитися лише на них, — то це, замість мобілізувати, лише вносило б баламутство, розгублення.

Мірою щораз ширшого розгортання дії української визвольної національної революції, мірою активізування і посилювання щораз нових відтинків боротьби в широких маштабах, з впливом не тільки серед українського народу, але з перенесенням нашої офензивної революційно-політичної акції на чужонаціональні терени й у вороже запілля, в парі з тим, як українська національна революція стає аванґардом та організатором спільної визвольної протибольшевицької революції багатьох народів — арсенал нашої політичної зброї мусить відзначатися дуже широкою скалею. Великого значення набирає розрізнення поміж властивою, повною програмою, на якій мобілізується і формується власні сили, і політично-пропаґандивною тактикою на окремих відтинках. У процесі розгортання революційної дії Організація виробила собі високоякісні політичні здібності в застосовуванні різноманітної політичної тактики, вона влучно й успішно підбирає методи і кличі, відповідно до середовища, терену й цілої конкретної обстановки. Широкий діяпозон політичної праці і відповідаюча йому широка скаля тактичних засобів характеризують сучасний етап революційно-визвольного руху в Україні.

В революційній концепції визвольна боротьба провадиться на всіх ділянках життя, широким фронтом, різними формами, як постійно діючий і всезростаючий процес, аж до повної перемоги. Революційне змагання — це національна боротьба в площині духо-вости, культури, боротьба суспільно-політична й мілітарна, за повне знищення існуючого стану, його змісту й за побудову цілком нового, під кожним оглядом кращого стану, який відповідає потребам і бажанням

українського народу. Збройна боротьба творить суттєву складову частину цілої революції. Всенародне повстання, збройний зрив цілого народу й остаточне повалення фізичної підстави та сили ворога у відповідний момент має завершити визвольну боротьбу, забезпечити будування самостійної держави, ладу, національної і соціяльної свободи.

Повстанчі дії й усяка збройна боротьба мілітарної сили революції має завдання давати відсіч ворогові, а захист народові, творити опору й охорону рушійних сил революції, посилювати й увидатнювати цілість революційного процесу, плекати, формувати й розвивати збройну силу революції, щоб на відповідному етапі мобілізувати в повстанчій армії всі сили революції. В цілому розвитку революційної боротьби величина, форми організації, засяг і методи дії збройних сил можуть мінятися, вони пляново нормуються в застосуванні до цілости революційного процесу.

При многогранності й складності революційної дії мусить панувати єдність і пляновість. Запевнює її ідеологічна єдність, одна програма й одна стратегічна концепція, політична й організаційно-оперативна координація. Ідейно-політична й організаційно-оперативна єдність є запевнена від початку органічною єдністю цілого Руху.

Дехто визнає сенс визвольної мілітарної боротьби, нехтуючи всі інші ділянки й види революційної дії. Зневіра в можливість та успішність широкої, затяжної революційної боротьби підказала деяким одиницям узалежнювати справу визвольного змагання від розвитку міжнародньої ситуації і від постави сторонніх сил. Такі люди трактують цілу революційну боротьбу в Україні не як властивий шлях до визволення, а тільки як фактор, що привертає увагу зовнішнього світу на українську справу, з'єднує їй прихильників і пособляє нашій зовнішньо-політичній праці. Розцінюючи під цим єдиним кутом крайову боротьбу, такий погляд признає вартість мілітарним діям УПА тільки тому, що вони найголосніше і найбільше притягають увагу чужинецьких чинників. Але властивий революційний процес, залучування щораз ширших народніх мас до визвольної боротьби не має суттєвого значення в очах тих людей, які не вірять у власні сили й у можливості визвольної протибольшевицької революції. Такий погляд може видаватися оправданим тоді, коли поверховно дивитися на справи революцйної дії, на її зовнішні вияви і на зовнішній ефект, а

не на її внутрішні розвоєві потреби і закономірності.

Загальна політична ситуація, яка складалася після війни, зробила неможливим щораз більше поширення мілітарних дій, розгортання повстанчих операцій. Прийшов період всебічного й глибинного революційного процесу, в якому мілітарний бік служить передусім підсиленню суспільно-політичних секторів революції. У цілісній стратегії революції звуження дійової мілітарної сили і її акції ніяк не є рівнозначне з послабленням, применшенням сили революції, цілого революційного процесу. Бо повстанча армія і мілітарні дії — це складова частина, одна з функцій і форм революційної боротьби, а не єдиний, сам у собі замкнений фактор. Мілітарні дії УПА повністю капіталізуються на користь зросту революції теж тоді, коли вони самі не зростають і кількісно не поширюють сили УПА. Капіталізуються в тому, що зростає, посилюється революційний процес в інших видах поширенням ідеї визвольної революції, зростанням суспільно-політичних революційних акцій. Коли — зважаючи на цілісну ситуацію і вимоги внутрішнього розвитку, — загальний плян диктує звуження мілітарного сектора, тоді сили цього сектора не демобілізуються, а переводяться до інших секторів для їхнього підсилення і там продовжують ту саму боротьбу іншими формами. Зріст сили революції в інших видах завжди несе в собі такі потенції, які у відповідний час виступлять у мілітарній формі. Цю правду найкраще потверджує створення і блискучий розвиток УПА у висліді цілої попередньої діяльности УВО-ОУН. У найтіснішій співдії та ідейно-політичній єдності ОУН й УПА з самого початку була забезпечена одностайність і пляновість цілого визвольного руху та найдоцільніший за всяких обставин уклад окремих форм революційної сили і дії.

Ідеологія, програма, визвольна концепція і революційна боротьба українського націоналістичного руху творять одноцілу, гармонійну будову, засновану на завершеному українському світогляді. Ця архітектурна одностайність і гармонійність дає рухові внутрішню силу, дійову динаміку та відпорність на всі наступи й удари ворога.

З другого боку всякі шкідливі, неправильні та невдалі концепції і почини в українському політичному житті мають своє коріння в чужому, протиставному для українства, світогляді, або в світоглядовому безґрунті, чи є вислідом розбіжностей між теоретично

визнаними світоглядовими засадами та життєвою політичною практикою. Хто будує на невластивих для нашого ґрунту світоглядових підвалинах, той, навіть при добрій волі й найкращих намаганнях, не поставить нічого тривкого, тільки помножить руїни. А хто в практичній політичній дії не звертає уваги на те, щоб закріпити основні філяри на непорушному ґрунті, того коньюнктурні конструкції і почини хиляться за вітром, хитаються і від змінних чи сильніших вітрів валяться.

При глибшій застанові можна переконатися, що найбільше лиха в українському політичному житті, найбільше внутрішніх суперечностей і шкідництва для визвольних змагань походить з матеріялістичного світогляду, з чужих, соціялістичних ідеологій і концепцій та з хиб характеру одиниць і цілих гуртів. Український націоналістичний рух не приймає жодної з філософських систем, створених чужинецькими мислителями, не займається ними. При тому ж для українського націоналізму є притаманний український світогляд, що є витвором українського духу, природи і цілого українського народу, посталий на базі загально-християнського світогляду. Він не створений одним мислителем чи якимсь науковим напрямком, не вкладений науково у філософську систему, але виразно віддзеркалений і діючий в усьому житті й творчості української нації та української людини, як упорядкована, гармонійна і завершена система вартостей, яка виросла органічно. Український світогляд є християнський.

Матеріялістичний же світогляд — витвір цілком іншого, чужого духу, на відмінному ґрунті, в своїх засадах і висновках цілком незгідний з українським світоглядом, з українською духовістю, протилежний їм. Матеріялістичний світогляд є принесений в українське життя почасти ворожим пануванням в Україні, почасти соціялізмом, а впродовж останнього чвертьстоліття його накидає українському народові большевизм усіма засобами насильництва й терору. Сьогодні він є не тільки однією з існуючих у світі світоглядових доктрин, але найголовнішим, основним чин-ником-засобом ворога, щоб знищити душу, істоту, самобутність української нації, перетворити український народ, українську людину в податливий для цілей Москви об'єкт. Тому ставлення до матеріялістичного світогляду будь-якої організації має в аспекті визвольної боротьби проти большевизму суто політичне

значення.

У визвольній боротьбі України проти большевицької Росії найбільше шкоди приніс соціялізм, який найгірше причинився до ідейної, політичної і мілітарної демобілізації України в змаганнях з большевизмом. Ця сама бациля і тепер діє в українському політичному житті на еміграції. Але у відкритій формі сьогодні вона не має приступу до українських мас, наявні соціялісти, соціялістичні партії доживають свого віку. Натомість велику шкоду наносять замасковані, приховані соціялістичні тенденції, які проявляються в різних формах, скрізь просякають, навіть намагаються запустити коріння в революційно-визвольному русі, внести в нього ідеологічний розклад.

Приписуючи соціялізмові монополію на захист соціяльного становища робітництва, ідентифікуючи його з програмою соціяльної справедливости і поступу, дехто робить намагання поширити в цьому відношенні баламутство, паралізувати чуйність до всіх роз-кладових елементів соціялістичної доктрини. З'являються партійні новотвори, оформлені під власним іменем і замасковані, які зловживають назвою революційно-визвольних чинників. Одні й другі підшиваються під революційні, протибольшевицькі вивіски та намагаються поширити опортуністичні щодо комунізму тенденції. Вони визнають здобутки марксизму-комунізму й говорять про їхнє збереження в Українській Державі. Зокрема вони протиставляться категоричному відкидуванню колективізації, шукають у ній позитивних сторінок для національного господарства. Одні пропагують збереження колективного господарства поруч із приватним землеволодінням, а інші йдуть ще далі й обстоюють збереження колективізації всього сільського господарства.

Всі ці соціялістичні й прокомуністичні тенденції відзначаються таким ставленням, немов би боротьба українського народу, яка ведеться і за соціяльне визволення, мала справу не з соціялістичним, комуністичним ладом, а з капіталістичним. Приймаючи за свій большевицький погляд, вони трактують той соціяльний лад, який існував в Україні під російською окупацією до 1917 р., а на ЗУЗ під Польщею до 1939 р., чи який існує в інших країнах — як діючий ще фактор. Вони займаються ним і різними його інституціями так, немов би нам доводилось боротися з капіталізмом, а не з комунізмом.

Комуністичний, соціялістичний лад, силоміць накинений большевизмом, вони трактують як поступовий. За зразком большевицької пропаганди в трактуванні соціяльних питань вони відтворюють мариво поміщиків, капіталістів і т. п. колишніх, уже неіснуючих в Україні, факторів і явищ так само, в такій самій постановці, як це робить большевицька демагогія і горeславна з часів визвольних змагань 1917-20 рр. соціялістична аґітка.

Що большевики це роблять для того, щоб являтися перед народніми масами захисниками від капіталістично-поміщицького нещастя і щоб большевицьке тотальне покріпачення зобразити як рай — це зрозуміле. Натомість намагання спрямувати визвольний рух у соціяльних питаннях на такі рейки, якими йде большевицька пропаґанда, є в своїх наслідках рівнозначне з дією ворожої диверсії. Скерування самостійницької енергії на фальшиві рейки боротьби з вітряками відвертає увагу від властивого, найстрашнішого й актуально єдиного ворога і поневолювача, як національного, так і соціяльного — від московського комуно-большевизму. Нові попутники соціялізму говорять про соціялістичну програму 1917-20 рр., як про прогресивні засади, які мали б лягти в підставу суспільно-економічної програми визвольного руху. А большевицька жовтнева революція, в їхній інтерпретації, несла прогресивні, позитивні здобутки, яких не треба відкидати, а тільки зберегти й закріпити, очистивши їх від викривлень і надужиття режиму. Такі позиції є в цілій своїй основі фальшиві й шкідливі.

Ми боремося проти московського большевизму в усіх його проявах, на всіх ділянках. Наша боротьба — революційна, безкомпромісова, тобто ми заперечуємо, відкидаємо і поборюємо все суто большевицьке, що він приніс і накинув українському народові, відкидаємо принципово, повністю. Дошукуватися, відрізняти в большевицькій системі позитиви — неслушно, а з погляду революційної стратегії шкідливо. Якщо в підбольшевицькій дійсності є речі, окремі явища чи процеси, які самі собою є вартісні, позитивні, то цього ніяк не можна зарахувати на користь большевизму. Бо при всій своїй тоталітарній безоглядності і большевизм не є такий всевладний, щоб уся діяльність, усе життя формувалися тільки його волею і плянами. Навпаки! Спротив большевизмові, намагання формувати життя в різних ділянках по лінії природного розвитку

поневолених ним народів і потреб людини виявляється в різних формах і на всіх ділянках, без уваги на больше-вицький терор. Большевизм не е спроможний повністю опанувати все і переламати, він примушений тут і там іти на поступки.

Большевики зображують природний ріст і розвиток, а навіть вимушені поступки, як свої власні досягнення, як реалізацію програмових цілей комунізму, щоб їх використати пропаґандивно й піднести в очах мас свій авторитет. Всі справжні досягнення здорових життєвих прагнень народів московський большевизм намагається в кінцевому ефекті повернути на свою користь, на протинародні цілі. Але в усіх своїх проявах і наслідках, на всіх ділянках він має супроти українського народу тільки негативне значення. Говорити про позитивні сторінки й здобутки жовтневої, большевицької революції, зараховувати на їхнє конто ті позитиви, які є вимушені й здійснені непереможними життєвими силами народу, а які та большевицька революція намагається повернути на згубу народу, — це вияв повного нерозуміння дійсности або не-припущеного легкодушного сприймання ворожих суґестій. Так само неправильним і шкідливим є затирати ріжницю, протилежність між визвольною українською революцією 1917-20 рр. і такими ж національними революціями інших народів — з одного боку, та жовтневою большевицькою — з другого.

З погляду визвольної національної революції, яка має з коренем усунути московсько-большевицьке панування і тотальне закріпачення, все, що своїм змістом чи походженням є большевицьке, реакційне, антиреволюційне, — кожна тенденція, яка намагається виправдати, зберегти будь-які прояви і залишки большевицького ладу, є реакційна, протинародня.

Большевицька пропаґанда намагається накинути погляд, що всяка боротьба проти большевизму і його ладу прагне відновлення того стану, зокрема соціяльного, який існував до 1917 р. Так ніби існують лише дві можливості: большевицький лад або такий, який був накинений в Україні царською Росією й іншими окупантами. Таким способом большевики намагаються використати живу ще в нам'яті народу здорову ненависть до старорежимного стану, компромітувати визвольний рух і створити почуття безнадійности, безвихідности становища.

Український націоналізм так само катеґорично відкидає і поборює московський большевизм-комунізм, як і всяке намагання привернути стан національно-політичного і суспільно-економічного поневолення білою чи будь-якою іншою Росією, або іншими окупантами. Ті соціяльні відносини, які були накинені Україні попередніми окупантами, й усяка спроба їх відновити знаходять в українському націоналізмі непримиренного ворога. Його метою є побудувати в Українській Державі свій власний суспільний лад, відповідно до потреб і бажань усього українського народу, що запевнить українській нації найкращий розвиток, усім громадянам України — всебічну свободу, справедливість і добробут. Тут український націоналізм іде своїми власними шляхами, беручи за підставу і вирішальні критерії: український народ, українську родину, природні дані, життєві умови і потреби України. З чужих прикладів і .досягнень український націоналізм приймає те, що відповідає українському народові. З минулого бере він за підставу ті вартості й засади, що їх витворив сам український народ у свобідному своєму розиткові, а які відповідають сьогоднішньому життю і його рівневі. А все те, що накинене йому чужим пануванням проти його волі і прагнень упродовж цілого історичного розвитку, як давніше, так і в останнє чвертьсторіччя — відкидається.

Ведучи тепер боротьбу проти большевицької Москви, мусимо туди спрямовувати всю увагу, всю енергію. І на відтинку боротьби за соціяльне визволення, яке є неможливе без визволення національного, в центрі уваги мусить стояти заперечення, поборювання існуючого ворожого, большевицького ладу. Тотальне повалення і знищення большевицького тотального закріпачення народу і людини мусить стояти в свідомості і настанові народніх мас як головна істина і вимога в усій суспільній проблематиці. І це мусить робити, цього мусить досягти революційно-визвольний рух усією своєю політичною діяльністю. Справжній самостійник не може говорити про "здобутки" жовтневої революції, про деякі позитиви комунізму, про правильність соціялістичної програми, не сміє відвертати уваги мас від боротьби з комунізмом у бік примар неіснуючого в нас приватного капіталізму. Бо таке ставлення соціяльної проблематики іде шляхом підривання протибольшевицької революції, ворожого наставлення до большевизму і до "всіх діл його".

У розвитку української політичної думки і політичних сил такі тенденції є рецидивом тих соціялістичних хворіб, які підточили й знесилили національно-політичне відродження і визвольні змагання 1917-20 рр. Вони цілим своїм внутрішнім змістом, духом, способом і тлом свого виникнення повторюють те саме, що тоді робили соціялістичні партії. Одне й друге — це витвір ідеологічного опортунізму супроти ворога, опортунізму, який хоче здаватися революційним. Це діяння таких елементів, які в процесі тотальної боротьби за національне визволення і самоствердження націй знайшлися у воюючому національному таборі, але духово не визволились від ідейного тиску ворога, або наново йому піддалися і хотіли б, щоб національна боротьба пішла по лінії якогось компромісу з "вартостями і надбаннями" ворога. Як у 1917-20 рр., так само теперішній явний і закаптурений соціялізм хоче виконати у визвольному таборі ролю політичного проводу, світити тим, що переймає готове від чужих або й від ворога, і на такі рейки спрямувати визвольний рух.

Якщо йде про розміри, фактичний вплив і значення в сучасному політичному житті, то ці явища є незначною мініятурою того, чим були соціялістичні партії в 1917-20 рр. Однак саме виникнення такого рецидиву, такої соціялістично-опортуністичної тенденції в сучасності є явищем шкідливим і його належить повністю усунути з українського політичного життя.

Висування на перше місце в програмі визвольних змагань гасла "За демократичний лад в Україні", замість гасла "За самостійну національну державу" має ще інший мотив і вкрай шкідливий аспект. Концепцію тільки протирежимної боротьби висувається у формі проекту, щоб сучасні визвольні змагання ставити як боротьбу за устрій української держави, а не за здобуття самостійної держави. Ця концепція скристалізувалася на еміграції і настійливо підносилась у той час, коли УССР прийнято до ОН. Той факт викликав чимале захоплення в деяких людей і скріпив їхні погляди, що відповідно до того треба змінити постановку нашої визвольної політики.

Хід думок і аргументів за тією концепцією такий: дуже важко вести на міжнародньому форумі українську зовнішню політику в умовах недержавної нації, яка щойно змагається за створення своєї держави. В таких умовах не можна виступити як самостійний політичний

чинник, бо в розумінні засад міжнародньої політики, України як самостійного фактора не було. Через прийняття до ООН (тепер ОН) УССР дістала міжнародне визнання як українська держава і тепер Україна є суб'єктом у міжнародньому житті. Хоч вона не може вести своєї незалежної політики і на ділі є колонією Москви, інструментом російської політики, користь із того така, що світ визнає в принципі українську державу, зживається з фактом її існування, з підметною позицією України в міжнародніх взаєминах. Це полегшує міжнародне визнання української держави в майбутньому (самостійної), заздалегідь його запевнює. З погляду міжнароднього права існуватиме тяглість української державности, майбутня самостійна, справжня Українська Держава в тому відношенні автоматично переймає спадщину до УССР. Будування УССД матиме в міжнародньо-правному сенсі характер державного перевороту, зміни режиму й устрою. Тепер буде куди легше вести самостійницьку зовнішньо-політичну працю, коли Україна має право громадянства на міжнародньому форумі. Відповідно до цього — кажуть речники цієї концепції — нам треба в закордонній діяльності інтерпретувати сучасні визвольні змагання, як боротьбу за зміну державного устрою і режиму в СССР, а не як боротьбу за саму державу, за її існування. Зокрема перед зовнішнім світом нам не можна заступати становища, що УССР не є українською державою. Тепер, мовляв, треба справу ставити так, що УССР не має повної суверенности і ми боремося за ту суверенність, за повне відокремлення від СССР, від Москви, а так само за зміну влади й устрою держави на демократичний, за усунення комуністичної диктатури. Така постанова потрібна для того, щоб не підривати користей для справи української державности на міжнародньому форумі, які можна витягнути з факту міжнароднього визнання УССР.

Такі погляди найсильніше акцентуються у два перші післявоєнні роки. Тепер уже надто очевидна помилковість тих міркувань і самі їхні речники охололи в своєму захопленні і рожевих сподіванках, що присутність УССР на міжнародній шахівниці, в ролі шахової фігурки в грі Кремля допоможе самостійницькій зовнішньо-політичній праці. Але суттєво такі заложення залишились в основі коньюнктурно-опортуністичною концепцією в українському політичному житті на еміграції. Концепція протирежимної боротьби за саму зміну системи товчеться далі в тому колі, як і виразне уникання того, щоб чітко,

послідовно ставити, що т. зв. УССР не є жодною українською державою.

Це і є спільним знаменником усіх протинаціоналістичних тенденцій на еміграції, від явних соціялістичних, ніби революційних протибольшевицьких, до псевдонаціоналістичних. Намагаючись виплисти на політичну поверхню на хвилях коньюнктури, силкуючись виступити в українській самостійницькій політиці проти націоналістичної лінії зі своєю "прогресивною" концепцією, вони на ділі впадають у стару колію опортунізму проти ворога, приймаючи приховані наміри його гри в новому, "прогресивному" виданні. Шкідливість такого напрямку є багатобічна. Передусім він вносить повне баламутство в українську самостійницьку політику, в якій становище супроти УССР і всієї большевицької гри в цьому відношенні мусить бути принципово витримане й послідовно проведене. Єдино правильним є таке становище, яке відповідає фактичному станові й випливає з наших основних цілей. Отже — УССР не є ніякою українською державою, це тільки вивіска, оманна форма, що нею большевицька Москва намагається приховати перед зовнішнім світом імперіялістичне поневолення і коло-ніяльну експлуатацію України. Перед українським народом Москва хоче скомпромітувати, знецінити ідею української державности, підвівши під назву й форму УССР найгірше поневолення і визиск. Таким чином большевизм намагається підірвати, ідейно обеззброїти змагання за українську державу. Будь-який опортунізм, компромісовість, невиразність у цьому питанні є неприпустимі в самостійницькому русі, бо вони вносять дезорієнтацію і демобілізацію, ведуть до того, чого хоче ворог.

Правда, піти на такий шлях Москву примусила незламність змагань українського народу до державної самостійности. Не маючи сили зламати його, большевизм пішов на обман, на підступне підривання. Однак, зробивши це, ворог намагається повернути таку так-тику на свою користь.

Виведенням УССР на міжнародній форум большевицька Москва хоче зразу досягти кілька вигід: випровадити в поле, забурити змагання України до повної суверенності! й обдурити світ щодо справжнього становища т. зв. союзних республік СССР. В міжнародньому житті, в світовій опінії большевики намагаються зв'язати ім'я України з усією

політикою Москви, і то не в сенсі поневолення, а тільки так, ніби самостійна УССР добровільно солідаризується в усьому з СССР; таким способом на міжнародньому форумі невтралізувати, здушувати правду, що Україна є головною революційною силою проти московського імперіялізму, що вона змагає до розсадження, знищення СССР; нарешті, большевики намагаються мати ще одну, дуже вигідну позицію в своїй грі на міжнародніх форумах. Такі користі є для большевицької Москви.

А чи для справи української державности є якась користь з того, що Україна є репрезентована Мануїльським, що в світову опінію втискається уявлення про Україну, як про підголоска Москви? Чи не краще, щоб ім'я України не стояло як одна з больше-вицьких фігур, але виключно було синонімом і символом протибольшевицької і протимосковської революції, яка несе розвал СССР, зламання московського імперіялізму, смерть большевизму? Чи краще, щоб слово Україна лунало в світі тільки безкомпромісовою визвольною боротьбою, що Москва боїться самої згадки про Україну в світі, чи щоб Мануїльські представляли світові осідлану, слухняну Україну, що її большевики вже можуть спокійно показувати? Чого важче досягнути на міжнародньому форумі, в світовій опінії: чи здобути визнання для справжньої революції, розправи з большевицькою Москвою, — а іншого шляху немає, — чи направити, відродити все те, чим обтяжить ім'я України так звана УССР?

Чи для справи побудови УССД може мати серйозне значення т. зв. тяглість української державности з УССР як останнім вогнивом? Для чиєї справи в спадщині після УССР знайдеться більше корисного для натягання в міжнародньо-правдивому змислі: для справи суверенности і соборности Української Держави, чи для нового московського загарбницького імперіялізму? Та загалом, коли, який народ здобув чи забезпечив свою державну незалежність самою об'єктивною рацією своєї справи перед міжнароднім правом? Пощо ж зводити на манівці самостійницьку думку?

І нарешті, чи доцільно й припустимо казати, що українська держава має добровільно брати на себе гіпотеку по УССР, усі ті зобов'язання, обтяження різного роду, що їх большевики роблять і ще зроблять під фірмою УССР? Всі обтяження внутрішнього й зовнішнього порядку, а серед них, крім того, що вже зроблено, можуть бути різні договори,

воєнний стан УССР супроти інших держав і т. п.

Що ж то мала б бути за самостійницька та ще й революційна політика, яка готова так скоро і легко зміняти генеральну лінію супроти ворожого стану в зв'язку зі зміною політичної декорації ворога? І то тільки тому, що, може, колись вдасться мати з того якусь користь.

Намагання з'ясувати перед зовнішнім світом сучасну визвольну боротьбу за тією ж концепцією веде до її знецінення. Надати українській революції характер тільки протирежимної боротьби, державного перевороту, а не історичної боротьби України з Росією — значить здеґрадувати її з погляду міжнародньої політики до якости таких протикомуністичних сил, як, напр., російський антибольшевицький рух.

У сучасному міжнародньому житті домінує многобічний конфлікт між СССР і рештою світу. Цей конфлікт складається з двох головних елементів: боротьби з комунізмом, який прагне опанувати ввесь світ, і з експанзивним, загарбницьким імперіялізмом Росії. Ці обидва чинники є сплетені в одну цілість, діють по одній лінії, підсилюючи один одного. Але в дальшому розвитку вони можуть існувати й діяти відокремлено, а таке розділення ще не ліквідує жодного з них. Тобто, усунення большевизму в Росії ще не збиває російського імперіялізму, який може існувати й виступати так само в іншому вигляді, але з такою самою загрозою для зовнішнього світу. І комунізм ще цілком не згине з своїм падінням у Росії, він може ще існувати в різних країнах. Відповідно до цього в міжнародній політиці клясифікуються сучасні протибольшевицькі сили в аспекті розвитку на дальшу мету. Вони оцінюються згідно з тим, по якій лінії протиставляться большевизмові: чи тільки як експанзивному комунізмові, чи теж як формі російського імперіялізму, а особливо — чи вони так само будуть протиставитися кожному наступаючому російському імперіялізмові, без уваги на те, в якій формі він не виступав би. Ще іншу оцінку мають сили, які прагнуть повного знищення російського імперіялізму, унеможлквлення йому відродитися.

Коли світ розумітиме українську визвольну політику лише як змагання до перевороту в УССР, до зміни ладу, усунення самого большевизму, тоді він буде враховувати її до складу таких чинників, які активно виступають проти большевизму, до його розвалу, але роля

яких в дальшому розвитку ще не е детермінована, ще може бути різною. Для нашої визвольної політики важливим є, щоб українська визвольна революція була повністю оцінювана, як продовження історичної боротьби України з Москвою, з московським імперіялізмом, і то всякої породи, не тільки большевицької. Ця боротьба не припиниться але до повного зреалізування нашої мети, якою є цілковий розрив між Україною і Москвою, відбудова Самостійної Соборної Української Держави, розвалення СССР і побудова самостійних, національних держав у підсовєтській Европі й Азії, повний розгром російського імперіялізму та створення навколо Росії, замкненої в її власних кордонах, такої системи держав, щоб вона не могла більш виступати з імперіялістичною аґресією. І далі, щоб світ знав, що Україна буде продовжувати боротьбу проти всяких сил, які хотіли б її поневолювати, нищити її державну незалежність і суверенність, або які посягали б по українські землі.

Маючи таку правильну оцінку своєї ролі, Україна буде зараховуватися в міжнародній політиці не тільки як сила в поборюванні большевизму, але як тривкий фактор, що протиставиться всякому російському імперіялізмові, як противник всякого стану поневолення, як активний чинник і наріжний камінь цілого укладу на Сході Европи й у підбольшевицькій Азії. В такому розумінні українська революція стає подвижником далекосяглих і тривких змін у тому просторі, які створять цілком нову констеляцію. Щоб така належна оцінка української справи закріпилася в міжнародній політиці, треба, щоб світ побачив, що українська національна визвольна революція є відповідно сильна і має за собою готовість, вирішення українського народу боротися по тій лінії до кінця, до перемоги за всяку ціну. Вся революційна боротьба, яка тепер ведеться, дає належний доказ, що так є. Вона дає теж найкращу базу для відповідної зовнішньо-політичної праці.

Українська закордонна політична акція мусить належно впоратися з завданням. При цьому дуже важливим є те, щоб у постановці закордонної роботи, в репрезентуванні генеральної лінії визвольної політики була належна чіткість і послідовність. Треба якнайвиразніше підкреслювати те, що наша боротьба — це боротьба України з Росією, боротьба безкомпромісова, безперервна в історичній послідовності. Тільки за такі безкомпромісовости і рішучости, з такою генеральною

лінією можна належно ставити нашу зовнішню політику.

Однією з причин висування фальшивих концепцій в українській політиці є помилкова оцінка значення різних моментів у міжнародніх взаєминах. У деяких людей ще панує переконання, що зовнішня політика державних народів керується ідеологічними мотивами, що питання про приязне чи вороже ставлення якоїсь держави до інших народів вирішується передусім або великою мірою подібністю чи протилежністю пануючих у них державних доктрин, систем і суспільних устроїв. Було б наївним думати, що війни, ривалізації, антагонізми, союзи, коаліції й усі найважливіші стосунки поміж державами й народами, які ведуться під ідеологічними знаменами й гаслами, в дійсності випливають з тих мотивів і прагнуть до тих цілей, які виставляються на показ. Деякі люди втратили зрозуміння того, що насправді діється в світі. Вони не розуміють, що головними рушіями всіх міжнародніх взаємин є в першу чергу змагання кожного народу за свої власні інтереси, за здобуття та забезпечення собі життєвого простору, землі, всяких дібр, потрібних для всебічного розвитку й добробуту, за досягнення, можливо великої, політичної, економічної і мілітарної безпеки та могутности. В імперіялістичних народів головну рушійну силу відіграє змагання за панування над іншими народами, в різній формі, щоб використати їхні сили й багатства для своїх послуг.

Боротьба за панування у світі тієї чи тієї державноустроєвої і суспільно-політичної системи, за такий чи інший лад в інших державах, в інших народів, є в дійсності боротьбою передусім за свої власні, егоїстичні цілі держави, яка ставить себе за безкорисливого захисника даної системи. Під такими ширмами криється намагання накинути свою волю народам, що їх “навертається” на свій лад, на “поступ”, справедливість і т. п., усунути невигідний для своїх намірів внутрішній лад даного народу, зламати ті його сили, які є найневигідніші, найнеприязніші, запевнити собі змогу втручання у внутрішні справи, довести до такого державно-політичного чи суспільно-економічного ладу, який найбільше сприяє власним плянам супроти даного народу, або посередньо зміцнює власні позиції, власну систему. У деяких випадках під покровом інтервенції проти однієї системи і за введення іншої приховується звичайна мілітарна аґресія, політичний та економічний підбій. Змагання до заміни одного ладу на

інший у чужих народів, як правило служить власним цілям даної держави і, якщо не є тільки ошуканством і покришкою, то засобом, шляхом для досягнення власних цілей, приносить посередню користь.

Це наочно виявляє історія. Зокрема міжнародній розвиток останніх часів, у війні і після неї, є щодо цього повний найдошкульніших прикладів. Передусім типовий приклад дає большевизм. Світова комуністична революція, поширювання комунізму серед усіх народів, комуністична акція в світовому маштабі — все це большевизм інспірує, організує і використовує, як знаряддя на послугах російського імперіялізму. Але також і поза большевизмом, серед його противників знаходимо чимало прикладів використовування ідеологічних та альтруїстичних заслон для прикриття егоїстичних цілей.

У наш час широкі народні маси відіграють щораз активнішу ролю в політичному житті, війни стають тотальніші, охоплюють ціле життя, а міжнародні взаємини так тісно.сплетені й пов'язані, що всі зміни й гра зачіпають, крім безпосередніх учасників, багато інших народів. Разом із тим, у цілому політичному житті, отже й у міжнародньому, зростає значення пропаганди, яка набуває величезних розмірів, стає не тільки засобом, а й важливим чинником, окремою ділянкою політики. Сьогодні більш, ніж раніше, намагаються вести політику під такими гаслами, в такій поставі, щоб вона, незалежно від її справжнього змісту й цілей, виглядала згідною з панівними поглядами, наставленнями та бажаннями широких мас не лише власного, а й чужих народів.

І якраз тепер, усупереч найстараннішому пропаґандивному затушковуванню фактичного стану, виразно виявилося, що всі великі гасла, під якими ведено світову війну і післявоєнну політику, а які виставлялись перед масами, як єдино правильні, і за які покладено стільки жертв — трактуються як тактичні засоби. Якщо це потрібно для голої політики інтересів, то робиться такі кроки, що стають запереченням тих же високих гасел і цілей. Війну проти Німеччини західні демократії вели під гаслами Атлянтійської хартії, в обороні свободи, людяности й демократії, проти тоталітаризму, диктатури, насильництва й поневолення. А їхнім союзником у війні став СССР, де всі лиха — гніт, злидні, поневолення, терор, тоталітаризм, диктатура олігархії, винищування цілих народів, нищення релігії,

свободи думки, викорінювання людського й національного “я” і багато інших проявів крайнього варварства та неволі — доведені до найвищого ступеня. СССР був головною твердинею, зразком і розсадником того всього зла, проти якого розпочато війну. Альянтська допомога поставила його на ноги, зробила з нього переможця над його молодшим братом і учнем у замахові на свободу народів і людини — над гітлерівською Німеччиною. Союзництво з большевицькою Росією довело до того, що її зроблено силою, яка загрожує всьому світові. Що більше, вже після війни, коли не стало гітлерівської загрози, большевики засіли як судді в міжнародньому трибуналі судити за злочини проти людяности і проти миру, вони ж дістали вирішальний голос (вето) в усьому міжнародньому житті, в найвищих міждержавних інституціях вони мають вирішувати в усіх міжнародніх питаннях. Як же це погодити з гаслами, під якими західні демократії вели війну й ведуть цілу свою політику?

Знайдено “вихід”: большевики прийняли ті ж гасла демократії за свої, щоб найцинічніше прикривати ними свою протилежну суть, бити ними саму західню демократію, а одночасно повністю скомпромітувати її гасла, обеззброїти її ідейно в дальшій розправі. Політика західніх держав на початку не знайшла іншого виходу з ситуації, створеної воєнним союзом з Росією, як робити добру міну при єхидній і безсоромній большевицькій грі, замикати очі на правду про большевицьку Росію й удавати перед своїми народами та цілим світом, що вони не бачать страшної супереч-ности між власними гаслами й спілкою з большевицьким СССР. Аж опісля поволі західні демократії почали завертати з тих манівців. Значною мірою це діється під впливом дальшого большевицького наступу на позиції західніх держав і очевидного дальшого готування агресії СССР.

Або політика західніх демократій щодо тітовської Югославії, виразна підтримка, передусім економічна, її большевицького режиму - це теж клясичний приклад, яке практичне значення надається тому, що проголошується усьому світові. Не добачувати дійсного стану справи у тітовській Юґославії західні демократії вже ніяк не можуть, бо недавно вони голосно про це говорили. Кожний громадянин західніх держав добре знає, що режим Тіта точнісінько скопійований з большевицького, що він — типово боль-шевицький. Під політичним, суспільно-економічним і кожним іншим поглядом комунізм Тіта в

Югославії точно робить те саме, що діється в СССР. Той самий терор, тоталітаризм, монопартійність, комуністична колективізація-соціялізація всього господарства, переслідування релігії, примусове накидування марксівського, матеріялістичного світогляду, коротко — комуна, ривалізуюча з “матірньою” сталінською в “досягненнях” та ортодоксальності.

І ось, вистачило б, щоб Тіто посварився з Сталіном, щоб у питанні автономії виявив себе неслухняним супроти Москви і накликав на себе її гнів, — і вже західні демократії забувають учорашнє велике обурення та засудження злочинного большевицького режиму Тіта, дають йому повне розгрішення, разом з матеріяльною допомогою. В ім'я чого, яких високих ідей, засад? Бо, ану ж, може Тіто піде далі шляхом неслухняности й само-вільности щодо Москви, а якщо Сталін захоче “пацифікувати” “націонал-комуністичну Югославію”, то може вона ставитиме мілітарний опір. Усе це ясно “писане вилами по воді”, і над серйозністю та тривкістю такого родинного спору між двома тоталітарними, братньо-комуністичними режимами стоїть ще великий знак запитання. Та західні держави допомагають Тітові на всякий випадок, сподіваючись, що, може, якраз буде так, як їм хотілося б.

Але справа мас іншу, реальнішу сторінку — дійсність. Всю допомогу, що її Тіто дістає від Заходу, він добре використовує для зміцнення комуністичної системи, комуністичного режиму в середині країни. Все відбувається для внутрішнього зміцнення, ніби для зовнішньої відпорности проти московського натиску. Єдиним реальним ефектом є таки закріплення большевизму-комунізму в країнах, зліплених у маленький СССР — Югославію. Зміцнення в чию некорисить? Не треба й казати, що передусім коштом більшого пригнічення, поборювання всіх самостійницьких, антикомуністичних сил народів, поневолених тітовським большевизмом. Крім самого режиму Тіта, на тому виграє світовий комунізм, бо в Сербії, Хорватії і Словенії зміцнюється комунізм проти національних, антикомуністичних змагань тих народів, і то завдяки матеріяльній допомозі західніх демократій, зрештою не вперше. Історія повторюється, одні вчаться, а інші — все наново пробують, в надії, що може тепер вийде інакше.

Не треба ламати собі голови над загадкою, чи спір Тіта з Москвою справжній, чи це тільки хитрий, тактичний маневр. Насамперед треба дивитися на факти і на наслідки. Хай між Москвою і Тітом, між

Москвою і режимом Юґославії буде найсильніша ворожнеча, як це трапляється між братами, а попри все залишаються реальні факти й наочні висліди цілого розвитку такої ситуації. Передусім наступні: західні держави прихильно поставились до комуністичного режиму Тіта, дали йому допомогу; комунізм і большевицька система в Юґославії змінцились; нанесено підривний удар протикомуністичній боротьбі; ідеологічні позиції західніх демократій проти тоталітаризму, диктатури, насильства і т. п. ще раз скомпромітовано до крайности; Тіто дбає про вірність комуністичній лінії, і між: СССР та Юґославією немає справжніх ідеологічних суперечностей, поєднання між ними може прийти кожночасно і воно було б природнішим, ніж спілка комуністичної Юґославії з протикомуністичними державами; спір за автономію і підпорядкування у поважній ситуації втратить значення; будування поважніших політично-стратегічних плянів з розрахунком на участь Юґославії у війні по боці противників СССР — надто ризиковне.

Чи цього всього не бачать, не розуміють відповідальні політики західніх держав? Смішно було б таке припускати. Така політика лише в нашій оцінці є невиправданою. Але ж її ведуть і то свідомо, цілево, і з їхнього погляду — раціонально. Власне, те їхнє становище ми й розглядаємо. Воно ж просте. Це все для них є побічний відтинок, другорядні справи. Вони й так “відписали” Югославію большевизмові, а доля тих народів, які кинені комунізмові на пожертя, їх так само цікавить, як доля України, як наша боротьба. Всі справи підбольшевицьких країн стоять у політиці західніх держав десь на далекому кінці. Більше уваги звернено на ті позички й достави, які йдуть на пропаще. Але порівняльне це не такі великі суми, ними можна заплатити за те, щоб у т. зв. холодній війні з Москвою зробити маленький шах, дати публічній опінії власних народів якусь заспокоюючу піґулку. Мовляв, Захід є у наступі, робить вилім у лініях противника, коли Тіто з форпосту став противником московського імперіялізму і хоче взяти від Заходу допомогу, значить, і західня демократія іде вперед! Серйозної ставки на Тіта, зокрема в стратегічному розумінні, західні політики не кладуть. Це в них побічний відтинок, малесенька ставка. Вони стоять у т. зв. холодній війні з СССР, але трактують її цілком інакше, ніж большевики, “холодніше”. Для СССР — це стадія підготовки до остаточної розправи, боротьба меншою зброєю, за вигідніші позиції у війні. Для

західніх держав холодна війна — це різні маневри, потягнення з метою зайняти вигідніші позиції для домовлення. з противником.

І в той саме час, коли міжнародні події дають такі показові лекції "реальної" політики без скрупулів, наші опортуністи старшої і молодшої політичної Генерації, кожний на свій лад, виставляють за найістотнішу річ у зовнішньо-політичній діяльності заперечення українського націоналізму і перефарбовування визвольного руху. Одні з них так і вірять, інші просто спекулюють, переконуючи, що політика західніх держав буде прихильною до визвольної боротьби України, якщо ми переконаємо світ, що ми є за демократію. Тим часом такі питання мають дуже мале значення, а ставлення сторонніх сил до справи визволення України і до нашої боротьби залежить у першу чергу від їхньої актуальної політики супроти Росії, від їхніх плянів на майбутнє. Коли, з їхнього погляду, є збіг інтересів — згідність між цілями наших визвольних змагань і плянами їхньої політики, між наслідками і впливами нашої боротьби та їхніми бажаннями щодо розвитку ситуації в нашому просторі, — тоді існують реальні підстави для позитивного, прихильного ставлення цих чинників до наших змагань. На це можна сперти не тільки відповідні заходи активізації і політичного використання цих можливостей, а й ширшу концепцію нашої зовнішньої політики.

Вся зовнішньо-політична акція по лінії самостійницьких змагань мусить передусім належно зобразити перед зовнішнім світом визвольну боротьбу України, її теперішнє значення для загальної ситуації, її стримуючий вплив на зростання большевицької сили й експансії, її енергію, спрямовану на розвал большевицько-російської імперії — тюрми народів. Довести до усвідомлення в світі, яке величезне значення матиме здійснення цілей нашої революції — розвал СССР, побудова УССД та інших самостійних національних держав — для основної зміни політичних, господарських і всяких інших відносин на Сході Европи й в Азії. Довести це все до належного відома й розуміння інших народів, збудити в них зацікавлення, симпатії; шукати порозуміння і співдії з такими силами, цілі й політична лінія яких сходяться з нашими цілями, з нашими змаганнями; розгорнути заходи, щоб на базі такої реально-політичної основи довести до дійового взаємовідношення між нами й даними чинниками, яке буде корисне, допомагатиме боротьбі тепер і в

майбутньому.

Перекладення точки ваги самостійницької зовнішньої політики з реальної бази на шукання симпатій через співзвучність у демократичних поглядах і наставленнях — просто шкідливе. Воно позбавляє нашу справу її властивого значення для зовнішнього світу, властивого питомого тягару й підметно-активної ролі. Нінащо не здасться така зовнішньо-політична праця, яка апелює тільки до ідеологічних подібностей, яка хоче все будувати на симпатіях в ім'я демократичних засад, тоді коли віддається на поталу большевицькій Москві демократичних союзників з часів війни (Польща, Чехія, Китай та інші). Така політика виходить наївною і лише сама себе компромітує перед чужим світом, вносить у власні ряди дезорієнтацію, розклад. Вона є виявом опортунізму й політичної наївности.

Противники українського революційного націоналізму у своїх виступах проти нього залюбки відкликаються до зовнішньо-політичних арґументів. Вони ставлять і поширюють тезу, буцімто націоналістичне обличчя визвольного руху спричиняє багато труднощів у зовнішньо-політичній праці і зменшує її успішність. Ідучи за настроями та поверховною опінією, які домінували після закінчення війни, різні коньюнктуристи думали, що всі націоналістичні рухи мусять підупасти під подавляючим напором протилежних течій, що в усьому світі є тенденція до соціялізму. На тому тлі в українському політичному житті за кордоном почав підносити голову опортунізм різного походження. Крім старих напрямків, побудованих на соціялістичних і угодовецьких засновках, зродились нові їхні попутники, які хотіли б одночасно спекулювати на хвилевій політичній коньюнктурі, і примазуватись до революційно-визвольного руху, а навіть потягнути його своїми кривульками. Вони намагаються прищепити концепцію, що наш рух повинен зійти з своїх власних позицій і пристосуватися до нового політичного вітру, підстроїтися під чужий смак, привласнити собі різні гасла, вивіски й фразеологію, запозичену з чужого ґрунту, хоч усе це в теперішньому нашому становищі є безпредметне.

Викинення з нашої ідеологічної, політичної скарбниці таких вартостей, які виросли на нашому власному ґрунті і відповідають нашим обставинам і потребам, та заступлення їх чужими вартостями,

для інших обставин не раз і правильними, але для нас тепер неактуальними — може діяти лише послаблююче, розстроюючо в нашому внутрішньому житті. Сам факт невиправданого нашим становищем пристосування нашого політичного змісту й обличчя до смаку сторонніх сил підкошує процес внутрішнього росту, довір'я у власні сили, цінення власних вартостей та основну нашу засаду — будувати визволення тільки на власній боротьбі. Те, що старі й нові опортуністи намагаються прищепити визвольному рухові на місце революційних, націоналістичних прикмет, у наших сучасних умовах позбавлене революційного змісту і зводиться до порожньої, псевдодемократичної фразеології. Воно цілком не надається для організації і ведення революційно-визвольної боротьби, яка єдина може принести визволення України.

Крім непридатности й неґативного впливу на процес внутрішнього, зростання, ці тенденції до підміни націоналістичних, революційних засад і прикмет іншими, модними, мають ще й інші шкідливі моменти. Своїм оформленням і фразеологією вони часто нагадують радше большевицьку “демократію”, ніж західню, співпадають з новою большевицькою модою строїтися в демократичні пера, надавати змістові цілої большевицької системи й політики вивіски демократичности. Большевизм на всі лади послуговується маркою антифашизму і демократії, з додатком народньої, іменуючи нею СССР, цілий його лад та імперіялістичний похід большевизму в усьому світі.

Після закінчення війни з Німеччиною і повалення гітлеризму, і західні держави, і СССР однаково подають себе за демократичні. Що більше, західні держави якийсь час навіть не заперечували демократичности СССР, а трактували її серйозно, тільки скромно відзначуючи своє інше розуміння демократії. Від закінчення війни на світовій політичній арені ідуть перегони в демократичності, між демократією західнього зразка і большевицькою “на-родньою демократією”. Для кожного, хто тверезо дивиться на справи, є очевидним, що це лише большевицька пропаґандивна тактика, з розрахунком на підманення і з'єднання собі світової опінії.

Можна лише гидитися большевицькою безсоромністю, коли СССР виступає в позі демократизму, як речник і захисник “райсправжнішої демократії”. Але так само не можна погоджуватися з тим, коли могутні держави Заходу приймали большевицьку брехню за правду,

добре знаючи, як є на ділі, і трактували її як підставу своїх взаємин з СССР та віддавали йому одну з головних роль у вирішуванні всіх міжнародніх справ. Тяжко уявити більше компромітування поняття демократії, від того, як це зроблено "демократичністю" СССР, і тим, що держави, які є речниками західньої демократії, своєю мовчазною згодою і цілою політикою супроти СССР увели його — большевизм — у громаду демократичних сил і тим "авторизували", увіродостойнили демократичність СССР. Історія належно оцінить, яку тим заподіяно шкоду для відпору большевицького наступу в усьому світі. Західні держави щораз більш самі відчувають прикрі наслідки такої політики.

Теж легко усвідомити собі, який неґативний вплив мав той увесь міжнародній розвиток для справи поширення протибольшевицької боротьби в підбольшевицьких країнах. Треба мати на увазі не теперішній стан, який уже змінився, але тодішній, стан "сердечної дружби в демократизмі" між СССР і західніми державами під кінець війни і безпосередньо після її закінчення.

Український визвольний рух відразу правильно оцінив істоту большевицької "демократичної" пропаґанди та перегонів у "демократизмі" між СССР і західніми державами. Це зважено в інструкціях Проводу ОУН в Україні (Див.: "Постанови Конференції Проводу ОУН на Українських Землях, що відбулася в м. червні 1946 р." у збірці документів "ОУН у світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 рр.", Бібліотека Українського Підпільника ч. 1, видання ЗЧ ОУН, 1955 р., стор. 143 і далі), які дають цілісну оцінку загальної політичної ситуації і напрям діяльности для цілого революційно-визвольного руху. Там вказано, що гасло демократії стало предметом політичної тактики і засобом обидвох ривалізуючих сторін, щоб приєднати на свій бік громадську думку і симпатії народів.

У той самий час, починаючи від 1945 р., різні коньюнктуристи, виступаючи речниками "демократизму", намагаються втягнути українську самостійницьку політику в таку саму гру в демократію, яка відбувається на міжнародньому форумі, і в якій СССР грає одну з перших скрипок. Справжньою причиною того галасування про демократію не були дійсні потреби українського визвольного руху, а безкритичне сприймання і нерозуміння того, що по суті діється в

міжнародньому житті, плитке наслідування і бажання уподібнитися до зовнішнього світу, до актуальної моди.

Така обношувана демократичність не має в собі правдивого змісту, який давав би здорову розв'язку сутніх справ визвольних змагань і цілого актуального українського політичного життя. Поминувши те, в чому вона стосується до теоретичних питань суспільно-політичного устрою у власній державі, ця демократичність часто має характер порожніх голослівних деклярацій, уподібнень, а в не одному — демагогії. Через таку внутрішню порожнечу і штучну підробленість, відривання від реальної політичної дійсности та настанови на зовнішньо-політичний ефект псевдодемократична фразеологія наших коньюнктуристів має характер і вираз подібний до совєтського "демократизму". Цю схожість завершує така ж сама термінологія: "народня демократія". Таким чином, хоча погоня за зовнішньою демократичною модою випливає з бажання уподібнитися до західньої демократії і їй приподобатися, однак наверх вилазить внутрішня суть цього уподібнення і виходить аналогія до большевицької "демократизації", а не до західньої демократії.

З таких то мотивів походять різні намагання, щоб прапором української революційно-визвольної, протибольшевицької боротьби стало гасло: "за демократію", "за демократичний лад в Україні". Воно, може, й подобалося б деяким стороннім політичним чинникам, які не орієнтуються в історичних проблемах визвольної боротьби народів підсовєтської Европи й Азії, а все оцінюють на підставі зовнішніх вивісок і назв. Можливо, що розрахунок на дешевий ефект, щоб подобатися таким чинникам, декому видається слушним. Але це лежить у сфері порожніх фраз, голих словесних заяв і симпатій, а не реальної, дійової політики. Будувати на таких факторах — значить обманювати себе.

Натомість зміна прапорів, зміна провідної ідеї визвольних змагань має дуже істотне неґативне значення для розвитку й успішності цих змагань. І цей якраз момент мусимо брати до уваги. А так само кожний серйозний сторонній чинник, який дивиться на суть, а не на поверховне враження, який трактуватиме наше становище із зрозумінням.

Як уже попереду відзначено, починаючи від другої світової війни,

большевики взяли собі ширму демократії, народньої демократії за чолову вивіску, за головне гасло. Під цим гаслом вони ведуть свій імперіялістичний наступ у світовому маштабі, за побо-рення всього протиставного, за опанування світу. Кожна большевицька кампанія, колена акція по цій лінії, спрямована проти небольшевицьких сторонніх сил, ведеться під цим гаслом. Всі засоби большевицької пропаґанди є понатикувані термінами демократія, демократичний в тому сенсі, що в СССР і в його сателітах існує справжня демократія, лише большевицький устрій є демократичний, тільки СССР змагається за демократію в усьому світі, за справжню, народню демократію. Це вистачає, щоб у всьому підсовєтському світі, в усіх народів, у кожної підсовєтської людини ті гасла з большевицьких уст, які завжди лящать у вухах, стали порожніми, беззмістовними, або й осоружними від налиплого вже до них большевицького посмаку.

В той же час на еміґраційному ґрунті виринають намагання накинути, як прапорне гасло, визвольній боротьбі гасто “за демократію”; під ним вести революцію, ним мобілізувати маси до найтяжчої боротьби на життя або смерть, проти большевизму. Це значить позбавити визвольну революцію власного, чіткого ідейного обличчя, своїх питомих чолових кличів, прапорів, а прислонити їх такими, які ворог виставив як свої. Це значить, на ідеологічному фронті іти до такого стану, який існує, напр., поміж західніми демократіями й СССР, коли одні й другі оперують гаслом демократії, одна й друга сторона в своїй пропаґанді говорить про свою справжню демократію і фальшиву у противника. Або як між соціялізмом і комунізмом: одні й другі червоні, одні й другі — за соціялізм і т. п.

Хто шукає такого затирання фронтів? Адже большевики. Бо їм іде про невтралізацію ідей, гасел їхніх противників, на те вони їх перехоплюють і присвоюють собі так само, як це робиться із зброєю на війні. Натомість вони мають, крім того, свої власні, лише їм властиві, ідеї, гасла, концепції, які є їхньою властивою пробойовою зброєю. На ідеологічному фронті, який у революційній боротьбі має першорядне значення, дуже важливою справою є відповідне розставлення різних родів зброї. Треба застосовувати кожну придатну для поборювання ворога, а нам доступну зброю. Але треба знати й обраховувати дію кожної і відповідно нею оперувати. Треба розрізняти, яка служить обороні, яка паралізує ворожий наступ і

оборону, яка підготовляє власний наступ, а яка творить головний засіб самого наступу. Між ідеями і гаслами треба відрізняти такі, що мають універсальне значення, які приймаємо й ними оперуємо так само, як іншими силами. Сюди належать гасла демократії і різні загальнолюдські ідеї, кличі. Від них відрізняємо такі кличі, які віддають найсуттєвіший і цілком конкретний зміст наших власних цілей, і через те є нашими питомими, прапорними. Вони надають чітке ідейне обличчя і конкретний зміст нашій боротьбі, по них пізнають нас свої і чужі, за ними повинні йти маси, цілий народ, серед тієї ідейної плутанини, що її зумисне створює большевицька пропаганда довкола універсальних ідей, зокрема довкола гасел демократії.

Наші прапорні гасла є незмінні: загальне гасло — "свобода народам, свобода людині" йде разом із цілком конкретними: "за Самостійну Соборну Українську Державу", "за повне знищення большевизму, комунізму й усякого російського імперіялізму", "за розвалення СССР і за самостійні національні держави на його місці". А далі йдуть такі програмові гасла, які конкретизують зміст самостійного державницького життя в усіх ділянках, визначають принципи державного устрою, суспільно-політичного й економічного ладу, засади розвитку й порядкування поодиноких царин життя. В цих програмових засадах-гаслах українського націоналізму міститься — як суттєвий зміст — принципи українського народоправства, чи пак демократії, в істотному, а не в трафаретно-пропаґандивному значенні цього слова. Але вони йдуть після головної мети — відбудови УССД, і в такому порядку завжди мусять бути ставлені.

Різні противники українського націоналістичного руху намагаються не лише змонополізувати для себе гасла демократії, що їх трактують як засіб своїх коньюнктурних спекуляцій, але одночасно зобразити наш рух як протиставлення демократії, заплямувати його закидом споріднення з тоталітарними системами. Така демагогічна, тенденційно фальшива постановка полягає в безпідставній тезі, що між засадами українського націоналізму, так як його ОУН ввесь час розуміє, інтерпретує і здійснює — з одного боку, і засадами демократії в правильному, здоровому сенсі — з другого, е протиставлення. При цьому зумисне іґнорується те, що український революційний націоналістичний рух у цілій своїй постановці є рухом всенароднім,

що основні його цілі — це здобуття волі всьому українському народові, волі у кожному відношенні, національно-державної, соціяльної, забезпечити свобідний всебічний розвиток, зробити український народ господарем на власній землі, який сам виконує владу й вирішує всі свої справи. Ввесь український народ є підметом і цілевим визначенням українського націоналізму. Якнайкращий, всебічний розвиток усіх сил і частин української нації, свобода й дійсна справедливість для всіх громадян України — це основні лінії його програми. Самостійна Соборна Українська Держава, воля народам і людині — це основні цілі боротьби націоналістичного руху, сформовані в короткому, головному кличі.

Свобідний розвиток, вияв думки і творчости в усіх ділянках, свобода індивідуальної і збірної, організованої діяльности, свобідне існування й діяльність різнородних організацій, зокрема суспільних, професійних об'єднань і політичних партій, рівноправність усіх громадян України, забезпечення усім належного життєвого рівня й добробуту, забезпечення кожній одиниці однакового життєвого старту, всебічного розвитку й вияву здібностей, доступу до всіх шкіл і звань — це деякі з багатьох програмових постулятів, що є висновками із основної настанови націоналістичного руху на те, щоб у Самостійній Українській Державі існував лад свободи і справедливости, добробуту й розквіту всіх сил нації, усіх громадян.

Але український націоналістичний рух — це насамперед визвольний рух. Його головним призначенням і змістом є допровадити до визволення, державної суверенности й соборности України власною революційною боротьбою. Відповідно до цього, в нашій ідеології і програмі розставляються і наголошуються різні моменти під кутом визвольної боротьби, а не чисто теоретичних, голословних деклярацій і деклямацій, чи просто — спекуляцій на коньюнктурі, як це собі позволяють всякі партії. Наша визвольна концепція — це концепція чину, боротьби, тож і програма віддзеркалює не тільки важливість, а й дійове чергування наших цілей. Без власної держави, без визволення, отже і .без визвольної боротьби, Україна не може мати ані свободи, ані добробуту, ані якої-небудь тіні демократії. Тож усяке переставлювання цього порядку речей в сфері концепцій веде до баламутства, а в сфері політичної дії — до підривання визвольних змагань нації.

Надзвичайно хитрі і добре замасковані маневри большевицької

пропаганди, їхні успіхи — проникання в політику й опінію різних народів, затруднення тієї політики й опінії благими суґестіями — можна доглянути й належно оцінити тільки тоді, коли більше заглибитись в істоту, ціль і наслідки явищ, які походять від большевизму, а приймаються серед інших народів. Щоб висвітлити такі большевицькі методи, податливість на них західніх демократій та деяких українських середовищ, і щоб показати, як за дрібними проявами приховуються не раз дуже поважні справи, розгляньмо ближче один із таких незліченних фактів. Для прикладу візьмемо незначний на перший погляд, але істотний і глибоко знаменний факт, що гітлеризм не називають його властивим іменем — націонал-соціялізмом, тільки нацизмом. Так послідовно робить большевицька пропаґанда, не вживаючи назви націонал-соціялізм, тільки називає гітлеризм нацизмом або фашизмом. Бож, коли большевізм реалізує в себе соціялізм, то він не може його бити. Як большевики, так і соціялісти різної масти хочуть затушкувати той факт, що гітлеризм називався і був націонал-соціалізмом. Чому? Щоб ганьба і прокляття, що їх своєю практикою стягнув на себе націонал-соціялізм, не заторкнути соціялізму, а впали на кожний націоналізм, без уваги на його внутрішній зміст, суть і природу. Так роблять наші соціял-опортуністи і підточена соціялізмом і комунізмом частина західньої опінії, яка безкритично підхоплює большевицькі сугестії.

Гітлеризм мав два основні елементи: германський расизм-імперіялізм і національний соціялізм. Ставлення націонал-соціялізму до всіх інших народів визначав імперіялістичний расизм, теорія про вищість німецької раси, про її право й природне призначення панувати над іншими народами, запрягати їх на свої послуги, забирати від них землю, майно, сили і творчість, нищити інші раси. Якщо хтось хоче шукати аналогій, то може це робити серед тих народів, що їх історія і сучасність, підбій інших народів, будування багатонаціональних імперій, колоній і т. п. — дають для цього підстави. У московському імперіялізмі бачимо багато подібностей. Треба большевицької демагогії і безсоромности, щоб говорити про схожість з гітлерівським націонал-соціялізмом українського націоналізму, який змагається за знищення імперіялізму, визволення України й інших народів, за самостійне життя і свобідний розвиток української нації, який ставить етнографічний принцип і принцип свобідного державного самовизначення народів, як одну з основних засад у міжнародніх

взаєминах.

Інший основний елемент гітлеризму — це національний соціялізм, як система внутрішнього ладу німецького народу, німецького райху. Своїм духом і практикою в багатьох справах він ішов слідами большевизму. Тоталітарна система, диктатура і сваволя державної бюрократії, повне знехтування людини, система безоглядного терору, такі засоби, як концентраційні табори, масове винищування непокірних елементів — усе це націонал-соціялізм живцем перебрав від большевизму. В одного й другого та сама практика, якою один здійснює марксівський соціялізм-комунізм, а другий — національний соціялізм. Так само у поставі до релігії, в духово-культурній, виховній ділянках — між націонал-соціялізмом на практиці є дуже велика схожість, хоч обидва в своїй теорії стоять у багатьох справах на протилежних позиціях.

Гітлеризм виразно проголошував свій імперіялізм у формі расистської теорії. Большевизм приховує свій московський імперіялізм під формою інтернаціоналізму, клясової солідарности пролетаріяту, світової комуністичної революції. Все протиставлення поміж ними, від ідеологічного починаючи, аж до воєнної розправи, за своєю суттю було конкуренційною боротьбою двох подібних імперіялізмів за панування на тому самому просторі, а не боротьбою двох протилежних світоглядів, ідеологій, суспільно-політичних систем.

Розглянувши історію і суть німецького націонал-соціялізму й московського соціял-комунізму, поставлених поруч себе, доходимо до висновку, що соціялізм, як інтернаціонального, так і національного видання, знайшовши відповідне підґрунтя в якомусь народі, веде до тоталітаризму з усіма його методами і наслідками. А другий висновок такий, що соціялізм не є жодним протиставленням імперіялізмові, поневолюванню, насильництву, не бере під захист ані народів, ані людини, і може бути дуже добрим інструментом імперіялізму, поневолення, тиранії, визиску, винищування народів і людини. І третє — соціялізм не є протиставленням всякого капіталізму, він лише поборює приватно-капіталістичну систему, але веде до державного капіталізму, який найбільше пригнічує, визискує і закріпачує народ, а насамперед робітництво і селянство. Таким шляхом соціялізм кінець-кінцем затягає найстрашнішу петлю на шиї тих, кого він збирається захищати.

Так само на прикладі тітовської Югославії наочно бачимо, що сербський націонал-комунізм у своїй внутрішній політиці ні в чому не різниться від російського большевизму. В обидвох так само, як і в гітлеризмі, панує тотальне поневолення, терор, визиск і невільництво народів та людської одиниці, переслідування релігії, усіх тих національних, духових, культурних, політичних і суспільних первнів, які не підкоряються, не служать і не пособля-ють панівній, насильницькій системі. Націонал-комунізм веде до того самого, що й інтернаціонал-комунізм.

В українському політичному житті було одно явище, яке виразно вказує, що концепція націонал-комунізму була точкою зближення між московським большевизмом і гітлерівським націонал-соціялізмом. У 1940-41 роки, коли вирішувалося питання війни чи миру між гітлерівською Німеччиною та СССР й обидві сторони готувалися до розправи на всіх відтинках, серед українського громадянства на західніх окраїнах і на еміграції, у т. зв. Генерал-Губернаторстві, з'явилась анонімна ініціятива й видання політичного новотвору ніби конспіративної "Української Національно-Комуністичної Армії". Мало кому відомо, що це була інспірація, гітлерівська спроба, роблена українськими руками. Цю працю вело кілька одиниць, готових служити чужим, між ними були й такі, що раніше відогравали визначні ролі в українському політичному житті. Та найцікавішим є те, що крім гітлерівців, до виникнення УНКА спричинились також большевики, бо деякі українці, ініціятори УНКА, віддавна стояли на послугах большевицької розвідки і підтримували таємні контакти з большевицькою амбасадою в Берліні. В той час спроба ввести в дію український націонал-комуністичний рух була однаково на руку Берлінові й Москві. Гітлерівцям було б найзручніше опанувати Україну, зберігши комуністичну систему, перемалювавши її трохи, додавши вивіску "український національний комунізм", та повертаючи всі здобутки досконалої комуністичної експлуатації на користь Райху, на вічне уярмлення України. Знову ж для Москви було бажанням, щоб на випадок відступу большевиків з України, там збереглася комуністична система також за німецької окупації, щоб народ побачив її "незамінимість", щоб опісля ще легше було большевикам відновити своє панування. Передбачлива політика теж на гірші евентуальності. Спроба з УНКА залишилася мертвородженого, тому що не знайшла жодного відгуку; її творці

залишилися в тіні, не виявили своїх анонімів та далі тихо "працювали" в "Остміністеріюм" Розенберґа, в Ґештапо, а деякі одночасно в большевицькій агентурі.

Епізод з УНКА є дуже повчальним; з одного боку він розкриває большевицькі ходи, а з другого — справжнє відношення між большевиками і націонал-соціялізмом, лінію їхнього перерізу. Цей напрям праці своїх аґентур і диверсій серед інших народів большевики продовжують. Це наочно бачимо в політичному житті на еміґрації, де повторюється і підсилюється намагання прищепити комуністичні тенденції, настрої, симпатії в замаскованій формі національною, чи навіть протибольшевицькою ширмою. Таке саме діється серед інших народів. Зокрема проводиться великий маневр, щоб політиці західніх демократій підсунути і прищепити концепцію ставити на "тітоїзм — націонал-комунізм". У тій формі комунізм повинен знайти менший спротив, а навіть підтримку збоку західніх демократій. А решта прийде згодом. Москва вміє оцінювати ідеологічні рушії в житті народів, вона надає належну вагу комуністичній ідеології і системі, робить ставку на те, що опановані комунізмом народи, комуністичні держави в остаточній розправі між двома світами — комуністичним та антикомуністичним мусять стати по боці СССР. А большевики вже подбають про те, щоб прийдешня війна мала з їхнього боку виразне ідеологічне обличчя. Це надасть їй характер ідеологічної війни навіть тоді, коли друга сторона не буде мати виразного, одностайного ідеологічного фронту.

Повністю скомпромітований націонал-соціялізм, упавши у висліді війни, повинен був потягнути за собою свого старшого брата й майстра — большевизм. З ним мав би лягти ввесь матеріялістичний соціялізм, який, спекулюючи на високій, здоровій ідеї соціяльної справедливости, свобідного й повного розвитку всіх сил народу, волі, гідности й добробуту людини, рівности й братерства, тобто на ідеї християнізму, звів здорові прагнення народів і їхні сили на манівці клясової боротьби, розкладу націй і підточив цілу європейську духовість.

Якраз через той занепад християнізму, ідейної чистоти, ясности й далекозорости політичної думки, почуття великої історичної відповідальности з одного боку, і через загрозу поєднання Сталіна з Гітлером — з другого, ведення війни західніми альянтами пішло

таким шляхом, що впав гітлеризм, а большевизм вийшов переможцем і став ще більшою загрозою для всього світу. Такий половинний вислід, що большевизм залишився, скріплений приростом частин того потенціялу, що ним розпоряджався гітлеризм, — не є жодним позитивним вирішенням історії змагу нашої доби. Цей змаг іде далі, поки не розгорнеться у нову світову війну.

Тим часом большевизм, бувши в наступі, маючи ініціятиву, а насамперед маючи явних і прихованих, свідомих і несвідомих помічників у західньому світі, зумів посіяти таке баламутство в плиткій опінії світу, що ідейне банкрутство націонал-соціялізму, яке за своєю суттю є посереднім історичним засудженням і самої большевицької системи, вийшло большевизмові на користь. Большевицька пропаґанда, при співдії соціялістичних впливів, доклала усіх зусиль, щоб тиск морально-політичного наступу всього світу проти націонал-соціялізму відвернути від большевизму. Цей великий маневр большевицької Москви на ідеологічному фронті значною мірою їй удався. На деякий час значна частина змобілізованої війною політичної енергії й опінії гналася за тінями націонал-соціялізму у фальшивому напрямі. А за той час другий, ще більший злочинець — большевизм, зі становища судді й світового миротворця цинічно продовжував своєї ремесло й підготовляв дальші напади. Виведена в пусте поле політична думка та енергія народів розгубилася, вичерпалась. Сьогодні доводиться їй наново мобілізувати й скеровуватися проти головного тепер єдиного ворога, але з труднощами і з витратою часу та багатьох позицій. Тим часом большевизм наступає і здобуває. Ось події в Китаї, не менш важливі й далекосяглі в наслідках, ніж події другої світової *війни,* значно зміцнюють співвідношення сил на користь СССР. Війна большевизму проти всього світу продовжується, хоч у різних формах.

Народи, поневолені чи прямо атаковані больпіевизмом, між ними на першому місці Україна, ведуть свою оборонну чи визвольну боротьбу. Миру нема і не буде до остаточної розправи між двома світами — між московським больпіевизмом і свободолюбними народами. Теперішній стан — це перерва, тиша на великому фронті, підготовка до великої баталії з обидвох боків. Увага публічної думки зосереджується на епізодичних сполохах чи різних тактичних спробах, конфліктах. А тим часом нишком, під їхнім прикриттям, відбуваються важливі рухи,

пересунення, які вирішуватимуть майбутні великі битви. Забезпечення собі найдогідніших ідейно-політичних позицій і такої ж зброї, поставлення противника в незручне становище, здобування союзників, знешкідливлення явних чи потенціяльних противників — все це стоїть у теперішній стадії на першому місці, поруч із мілітарною підготовкою до війни.

Протиставна до націоналістичної визвольної концепції концепція тільки протирежимного резистансу має ще одну засадничу, неправильну й шкідливу підставу. Прихильники самого протирежимного резистансу борються тільки проти большевизму і його імперіялізму, а не проти Росії, тим більше, сохрани Боже, не проти російського народу. Бо, мовляв, большевизм і російський імперіялізм нібито відділені від російського народу, який за його імперіялізм не відповідає, його не хоче, не підтримує, а навпаки, хоче його повалити. Така лінія мала б бути проведена в усій політичній роботі серед українського народу й репрезентована перед зовнішнім світом.

Натомість наша генеральна лінія визвольної політики базується на тому фактичному стані, що боротьба за державну незалежність України — це боротьба проти Росії, не тільки проти большевизму, але проти кожного загарбницького російського імперіялізму, який є притаманний російському народові, в цілій історії і тепер. Якщо завтра на зміну большевизмові прийде інша форма російського імперіялізму, то він так само насамперед звернеться всіма своїми силами проти самостійности України, на її поневолення. Російський народ, як і досі, буде нести той імперіялізм, робитиме все, щоб тримати Україну в поневоленні. На це виразно вказує стан політичної думки і настанова російської маси, всіх російських політичних середовищ, як комуністичних, так і антибольшевицьких. У всіх них живе крайня ворожість супроти ідеї державної окремішности, суверенности України. Власовщина дає собою проречистий зразок того, з чим виступить супроти України побольшевицька Москва. Отже, боротьба України за свою волю, за державну незалежність — це передусім боротьба проти наступу імперіялістичної Москви. А тому, що той загарбницький імперіялізм незмінно несе і продовжує російський народ — наша боротьба є і буде боротьбою України проти Росії.

Визвольний рух у своїй політично-пропаґандивній праці серед росіян, серед російського народу, серед совєтської армії намагається паралізувати, притуплювати ворожість та аґресивність російської маси проти українського самостійницького руху, намагається вносити політичну демобілізацію в таборі ворога, збуджувати, підсилювати в російському народі протибольшевицькі настрої, сили й акції, зміцнювати в ньому протиімперіялістичні тенденції, якщо такі існують. Самозрозуміле, що, звертаючись до ворожого середовища, промовляємо так, щоб збуджувати готовість прислухатися, сприймати наші аргументи, а не настроювати неґативно.

По суті, немає суперечности між лінією нашої пропаганди й політики на російському відтинку між тим, що ми говоримо до росіян, а тим, що ми здійснюємо в нашій боротьбі, у внутрішній діяльності, і що заступаємо перед зовнішнім світом. У всьому ми стоїмо на ґрунті дійсности. У формі стверджень ми подаємо те, що існує на ділі. Вказуємо на всі неґативи для самого народу від большевизму й від імперіялізму, на спільне нещастя і терпіння, що їх несе большевизм не тільки поневоленим народам, але й російському. А все те, де говориться про неґативне відношення мас російського народу до большевизму і до російського імперіялізму, про їхню боротьбу з ним, про спільний фронт і добросусідські взаємини між українським народом і російським, — все це має характер побажань, закликів, пропозицій до російського середовища.

Протиставна концепція хоче в політично-виховній праці серед українського народу триматися лінії тільки протибольшевицької боротьби, спрямувати всю увагу й революційну настанову українських мас виключно проти самого режиму та проти актуальної форми московського імперіялізму — большевизму. Поширюється твердження, що сам російський народ так само бореться з большевизмом, терпить від нього і, за вийнятком малої імперіялістичної большевицької кліки, нам не ворог, а приятель, союзник. Такий напрямок веде до посилення українськими руками того, що московський большевизм намагається досягти в першу чергу — вбити в українському народі національний інстинкт, правильне розуміння істотного змісту подій, вбити самооборонне, непримиренне відношення до Росії; завернути до політичного малоросіянства, тільки в новій "українській" формі.

Декому здається, що таким шляхом можна досягнути концентрацію і через те більше посилення ненависти, ворожости супроти актуального найгрізнішого вияву московського імперіялізму — супроти большевизму. Тим часом це не так. Якщо притупиться відчуття розпізнавати ворога скрізь там, де він є, а бачити його лише з одного боку, в одній появі, то через те полегшується йому наступ з інших боків в іншій одежі. А той наступ на українство загарбницька Москва веде в дуже різних виглядах, не тільки в боль-шевицькому.

Якщо б большевики справді могли прищепити українському народові відношення до російського народу, як до "старшого брата", теорію про спільне історичне коріння, про споріднену духовість, віру в доброзичливість, щирість російського народу супроти України, захоплення російською культурою, переконання у її вищість, досконалість, бажання переймати все від Росії, уподібнюватися, та й інші того роду слабості, то це прикувало б Україну до Росії певніше й тривкіше, ніж найсильніший політичний зв'язок, сильніше від усякого терору. До того приєднується послідовне, щораз сильніше, тотальне пов'язування народного господарства України з московським, поставлення такого принципу в основу цілої совєтської господарської системи. Вона керується не економічними, а більш політичними раціями, щоб з часом відділення України від Росії було з економічного боку неможливе, чи дуже трудне, щоб господарство України завмирало автоматично, коли Москва спинить кровообіг у відповідних артеріях, чи коли б вони були перервані відділенням України від Москви.

Большевики намагаються наркотизувати політичне думання українця ілюзією, що через злуку з Росією Україна, український народ, українська людина мають всі можливості широкого росту відкриті, користають з надбань і могутности цілої імперії. Такими ілюзіями, створюваними пропагандою, вони хочуть вбити відчуття і розуміння тієї дійсности, що Україна є тільки колонією Москви, що український народ для Росії є рабом, постачальником людської сили, мозку, рук і дібр; що українська культура — обкрадена з усіх надбань і позбавлена змоги зростання, українські сили — запряжені до творчої праці для Росії, або винищувані; що українська людина тотально закріпачена. Двері відкриті для тих, хто запродає своє національне я, свою честь, своє знання, вміння, свою творчість, свою працю і кров на службу

російській імперії. Москва докладає всяких можливих зусиль, щоб умертвити в нашому народі саме сприймання цієї дійсности, і прищепити совєтське думання, совєтський патріотизм.

На тому Москва хоче будувати тривку підлеглість України Росії, щобільше — її віковічне змосковщення. Всі засоби насильства, терору спрямовані на те, щоб приборкана Україна лягла у стіп Москви. Головна мета Росії — це прилучення України, щоб український народ, затративши свою національну природу, своє “я”, не вважав неволі за неволю, лише щоб прийняв її за своє природне становище, полюбив її. Такі остаточні пляни Росії всякої масти, що їх большевики реалізують увесь час, з найбільшою впертістю і послідовністю. Тут є головний фронт історичного змагання між Україною і Москвою і прорив на ньому є найнебезпечніший.

З українського боку ведеться завзята боротьба — відсіч. На цьому фронті лягло найбільше жертв, найцінніших творчих сил України. Борці за українського духа, за український зміст поодиноких ділянок життя і творчости, які плекають, підносять, зберігають і поширюють вартості української нації, протиставлять їх накидуванню російщини-советщини, — віддають великі послуги для збереження самостійности й дальшого розвитку української нації.

В політичній боротьбі, в якій зосереджується цілість українських змагань, необхідно спрямовувати особливу увагу на цей фронт. В визвольній революції вся боротьба й уся діяльність на внутрішньому, українському відтинку мусить бути так поставлена, щоб найсильніше зміцняти, загострювати в усіх царинах фронтову лінію між Україною і Москвою, між: українством, українським духом і змістом — і російщиною. Український націоналістичний рух мусить мобілізувати, організувати, ідейно узмістовлювати й унапрямлювати та дійово скріпляти всі форми оборонної боротьби проти російського наступу в усяких формах. Він мусить найчіткіше реалізувати безкомпромісову поставу в тотальній боротьбі з Росією, у відсіч її тотальному наступові. Зокрема націоналістичний рух мусить різко виступати, розбуджувати національну чуйність і відпорність там, де вона підупадає, де ворогові вдалося приспати чи здушити її, і де в гру входять важливі питання боротьби України з Московщиною, істотні справи самостійного життя і розвитку нації.

Якраз у протилежному напрямку йде коньюнктурна, опортуністична концепція — перевести визвольну боротьбу на таку плятформу, що не Росія, не російський народ є Ізорогом самостійности України, а відокремлений большевицький імперіялізм. Аналогічною політичною лінією соціялізм уже раз "прислужився" визвольній справі. Український націоналістичний рух, ставши на чолі визвольної боротьби, має виправити попередні хиби і перемогти рецидив історичних слабостей та баламутств.

Чистий, незаплямлений крутійствами й компромісами зі злом український націоналізм вийде переможцем з важкого, але величного змагання проти сатанічної большевицької Москви. Він переможе, бо в ньому велика Правда української нації, згідно з Божими законами, життя народів і людей у свободі й справедливості. А за цю правду бореться український народ впродовж цілої своєї історії. З покоління у покоління найкращі сини й дочки українського народу присвячують своє життя службі тій правді, віддають своє життя в боротьбі за неї. Тепер історичне змагання України за правду досягає найвищого вершка, найбільшої напруги й розмірів. Боротьба охоплює ціле життя, змагається цілий народ.

Українські націоналісти є Впевнені в перемозі України. Непохитну певність дає нам віра — віра в Бога, віра в українську націю, в її правду. Вірність ідеї українського націоналізму — це найбільша сила української визвольної революції, що її жодними способами не може зламати теж такий ворог, як большевицька Москва.

В десяту річницю створення революційного проводу ОУН (10.2.1940)

“Роз'яснення вчорашнього служить роз'ясненню сьогоднішнього і кидає жмутки світла на зародки завтрішніх подій в українському політичному житті” — ці кінцеві слова статті “В десяту річницю ...” вияснюють теж причини її написання. Після 10 років прийшов відповідний час, щоб з'ясувати не лише членам ОУН, а й теж українському громадянству, чому прийшло до двоподілу між націоналістами, чому покликано Революційний Провід ОУН і якими шляхами пішла праця та боротьба Організації Українських Націоналістів у дальші роки. Розкриваючи багато невідомих до того часу фактів, Степан Бандера дав також напрямні на майбутнє.

Стаття “В десяту річницю створення Революційного Проводу ОУН” була надрукована, за підписом Степана Бандери, в журналі “Сурма”, Мюнхен, ч. 18-19, лютий-березень 1950 р., а також у тижневику “Гомін України”, Торонто, рік ііі, чч. 21/56 — 23/58, за червень 1950 р.

10-го лютого минуло десять літ від переломової події в розвитку Організації Українських Націоналістів та цілого революційно-визвольного руху. На нараді провідного активу ОУН покликано до життя Революційний Провід ОУН та передано йому тимчасове кермування Організацією. Тим актом розтято вузол глибоких ідеологічних, політичних й організаційних розходжень між: подавляючою більшістю Організації, передусім її революційним активом з рідних земель — з одного боку, а ПУН-ом Андрія Мельника і прихильниками його лінії — з другого боку.

ii. Великий Збір Організації Українських Націоналістів з весною 1941 р. затвердив акт з 10. 2. 1940 р., визнав його за необхідний і правильний, одобрив діяльність тимчасового Революційного Проводу, покликав до життя новий Провід ОУН, ствердив непра-восильність відбутого в 1939 р. т зв. Великого Збору і неправоси-льність покликання Андрія Мельника на Голову ПУН-у. Другий Великий Збір ОУН осудив дальшу діяльність і виступи групи Андрія Мельника під іменем ОУН, як диверсію.

Акт з 10 лютого 1940 і ii. Великий Збір ОУН завершили процес кристалізації всередині Організації, утвердили націоналістичний, революційний напрямок визвольного руху і лінію цілком самостійної політики, вільної від зовнішніх орієнтацій. Ті елементи, які силою різних обставин знайшлись в Організації, але в ґрунті противилися націоналістичній і революційній лінії, та намагалися повести рух крутими дорогами різних орієнтацій, опортуністичних комбінацій, знайшлись у висліді поза його організованими рядами. Те, що група Андрія Мельника виступає надалі теж під іменем ОУН за своєю суттю ні трохи не зміняє факту, що вона концепційно й дійово стояла у таборі противників ОУН, цілого націоналістичного, революційно-визвольного руху, в таборі соціялістично-угодовецькому, пішовши за своєю власною природою, а не за своїм політичним родоводом і за йменням.

Український націоналістичний, революційно-визвольний рух, сформований Організацією Українських Націоналістів, зродився і виріс органічним порядком з двох основних елементів: націоналістичної ідеології і з революційної дії, безкомпромісової збройної боротьби за державну самостійність збоку Української Військової Організації. Початково обидва ці елементи не покривалися повністю. Збройно-революційна боротьба УВО зразу була тільки продовжуванням в інших формах мілітарної боротьби з окупантами України. Під ідеологічним, політично-концепційним оглядом у ній віддзеркалювались і жили ті самі різнородні, часто протиставні собі елементи, що й у 1917-1920 рр. Але такий стан не міг довго тривати. Сама природа революційної боротьби, ставила перед визвольним рухом категоричну вимогу творити монолітну під кожним оглядом, діючу силу, розгортати революційну боротьбу як одностайний, всебічний духовий, суспільно-політичний і дійовий, мілітарний процес, яким кермує одна всеохоплююча ідеологія, визвольна політично-стратегічна концепція й одноціла організаційна система. Інакше не було виглядів на втримання і продовжування революційної боротьби.

З другого боку, до тих самих висновків і до тих постулятів доводили глибші політичні рефлексії, аналіза внутрішніх причин, що призвели до заламання державної самостійности, визрівання національно-політичної свідомости й почалася кристалізація українського

націоналізму. Таким чином український самостійницький, визвольний рух на Рідних Землях викристалізувався як рух націоналістичний, революційний. В організаційно-дійову систему мілітарно-революційної організації втілювалася націоналістична ідеологія, політична концепція, націоналістичний напрямок і зміст боротьби. Цей процес проходив на Рідних Землях швидко і глибинно, під тиском вимог життя й загостреного політичного інстинкту в народі.

Творець і Провідник революційно-визвольного руху, сл. пам. Євген Коновалець мав повне зрозуміння для істоти й важливости того процесу, кермував тим процесом. За кордоном той процес відбувався не з такою швидкістю й не так глибинно, як на Рідних Землях. Не було безпосереднього впливу самого життя-боротьби й тієї природної селекції, яка в ній відбувається. Після смерти сл. пам. Євгена Коновальця в закордонних колах Організації, теж у самому ПУН-і піднялися такі тенденції й елементи, які були підчинилися націоналістичному напрямкові покійного Провідника руху, але внутрішньо його не сприйняли. Це не були під ідеологічно-програмовим й політичним оглядом однородні елементи, не було одної скристалізованої течії. Спільною рисою їх було те, що вони знайшлися в націоналістичному русі (деякі теж на провідних становищах), попавши в нього в гурті тих різних груп що в нього влялися, але самі не пройшли того органічного процесу ідеологічної й політичної кристалізації, стоплення, який відбув рух як цілість. Вони залишилися в рухові як механічне влучення.

Серед них можна вирізнити такі категорії: тенденція обмежити революційно-визвольний рух до самої технічної, революційно-мілітарної дії, так як це було в УВО напочатку, а політику залишити іншим чинникам, її попирали речники інших тенденцій, які самі мали наставлення до політичної дії, були політиками, а не бойовиками, але при тому тяжіли до існуючих політичних угруповань, на них орієнтувалися й мали виразні чи приховані наміри підтягнути “відполітизований”, звужений до мілітарно-технічних функцій революційний рух під політичний провід своїх орієнтацій. В цій категорії найчисленнішими, й політичне найактивнішими в закордонних колах Організації були прихильники групи УНР, подібно як давніше на ЗУЗ були в УВО сильні намагання підвести її під політичний провід галицьких партій, УНДО й радикалів, тенденції

повністю переборені до тридцятих років. Прихильники групи УНР в середині ОУН не виступали явно зі своїми тенденціями з уваги на те, що на Рідних Землях уенерівсько-соціялістичний табір був тоді повністю скомпромітований і найбільш несприйнятливий.

Аналогічними мотивами кермувались такі елементи, які трималися революційно-визвольного руху, як динамічного, активного і найсильнішого фактора в українському світі, а які були наставлені на різні зовнішньо-політичні комбінації і загри. Для них байдужими чи другорядними були справи внутрішнього ідеологічного й політичного змісту нашого руху. Революційну силу й боротьбу вони трактували передусім як той фактор, з яким може рахуватися зовнішній світ, від якого можна говорити й договорювалися з зовнішніми чинниками. Вони ставили на зовнішньополітичну карту, на договорення з зовнішніми силами, на включення нашої боротьби у міжнародні політичні й мілітарні розгри й конфлікти, на всебічну підтримку наших змагань сторонніми силами.

В постановці нашого руху зовнішньо-політична робота мас важливе значення тим, що приєднує прихильників, попертя й підтримку визвольних змагань України іншими народами. Але все таки вона стоїть на другому місці після власної боротьби і будування власної сили. На такому становищі стояли націоналісти, що діяли на зовнішньому відтинку, визнаючи єдину концепцію — власних сил. Тимчасом для деяких таких діячів власна боротьба була тільки плятформою, засобом для зовнішньої політичної діяльности. Маючи таку тенденцію її прихильникам було невигідним те, що визвольний рух має власну скристалізовану ідеологію й політичну концепцію, які визначують тверду лінію цілої політики, в тому й зовнішньої, їм здавалося, що зручніше виступати від руху тільки мілітарно-революційного, без виразного політичного обличчя, бо це дає ширші можливості маневрувати і пристосовуватися до зовнішніх сил і обставин.

Врешті були й такі, що жили цілком іншими від націоналістичних ідеологічними й програмовими концепціями. Зокрема соціялістичними за змістом, хоч без виразної назви. Це були люди, що не могли, чи не хотіли, не вміли визбутися давніше прийнятих ідеологічних, політичних засад з репертуару соціялістичних, марксівських партій. У них було намагання свої переконання

прищепити цілому рухові.

Ось так у всіх того роду течій і одиниць, не дивлячись на їх різнородність, було одне спільне, що їх зводило до одної постави, до спільних намагань: невдоволення з того, що революційно-визвольний рух скристалізувався як націоналістичний, чітко означений ідеологічно й політичне.

Після ворожого роттердамського удару в серце українського націоналістичного, визвольного руху, всі того роду тенденції в закордонних провідних колах Організації віджили, зактивізувались, піднесли голову. В ПУН-і Андрія Мельника вони взяли верх, їх спільною тенденцією було провести в Організації поворотний процес. Одні змагали перевести рух з маштабів ОУН назад на початковий маштаб УВО, а другі брались просто за переведення руху на інші, ненаціоналістичні ідеологічні й політичні позиції.

Та це вже було даремне. Цілий визвольний, революційний рух і ОУН уже повністю були одно й те саме. ОУН мала вже так утверджений націоналістичний зміст, який увійшов в кров її революційних, бойових кадрів і в цілу дію, що змінити того без основного перевороту не було можливо. Всякі спроби в прямій формі мусіли довести до вибуху й усунення їх поза рамці руху. А теж утаєні намагання в тому напрямі не мали виглядів на успіх, бо в Організації, в процесі ідейно-політичної кристалізації й змагання за неї, виробився надто гострий відповідний інстинкт. Націоналістична ідея була не тільки рушійною, але й керівною силою Руху. Тож і Провід його міг бути тільки один — націоналістичний. Жодна підмінка не могла встоятися на тому місці. Перед Андрієм Мельником і його ПУН-ом стояла історична вимога кермувати Організацією Українських Націоналістів, її життям, розвитком, її діяльністю, політикою і боротьбою за її принципами, по їй властивій лінії. Коли ж цього не було, тоді ця аномалія мусіла бути усунена, чи виправлена, таким або іншим порядком.

Створення Революційного Проводу ОУН, який перейняв кермо її діяльности, а опісля постановами Другого Великого Збору ОУН утвердила ідеологічний зміст і політичний напрямок революційно-визвольного руху, усунула з своїх рядів ті тенденції й елементи, які намагалися скерувати її на інші шляхи, чи накинути їй зво-ротно-

розвитковий процес.

Тепер, у десятиріччя акту з 10. 2. 1940 р. вже не приходиться роз'яснювати й доводити, що усунення з рядів ОУН групи Мельника випливало з глибоких й істотних ідеологічних і політично-концепційних розходжень, що ішлося не про другорядні, але про першорядні питання внутрішнього змісту визвольного руху і шляхів його боротьби в важливому історичному моменті. Тільки на початку, в 1940-41 рр. в українському політичному житті і серед громадянства існувала неясність в цьому питанні. Вона була створена передусім тим, що група Андрія Мельника далі виступала під іменем ОУН, замасковуючи цим свій справжній ідеологічний і політичний напрямок.

З другого боку, затемнювало ситуацію ще й те, що у висвітлюванні цієї події подавалися громадянсву тільки деякі причини. Була мова про ідеологічні розходження, які належно оцінювалися тільки в самій Організації, а ширшій публічній опінії видавалися справами теоретичними, а не питаннями напрямку живої політичної дії. Також справи довір'я і внутрішньо-організаційної моралі та порядку були для ширшого громадянства друго-рядними. Натомість засадничі питання політики Організації в назріваючій тоді загальній ситуації, які перерішили таку радикальну розв'язку, саме в той час і в такій формі — остались невідомі громадянству, а навіть в Організації. Невелике лише число членів знало докладніше деталі.

Діялось це тому, що найгостріші розходження стосувалися до плянів дальшого розвитку революційної боротьби в новій політичній ситуації і до питань політики Організації у відношенні до наявних тоді і назріваючих міжнародніх подій. Пляни Організації в тому відношенні не могли бути розкриті, бо це значною мірою наражувало б на унеможливлення їх реалізувати. Не можна було викладати таких плянів в обличчі ворога-большевиків, ані в обличчі гітлерівської Німеччини, яка свої пляни відносно "Сходу" в той час ще приховувала, але вже намагалася впливати на розвиток внутрішньо-українських відносин і сил в бажаному для себе напрямку. Через те треба було актуально найсуттєвіші розходження і сенс доконаних подій залишити тимчасово закритими перед власною суспільністю.

Треба було здатися на те, що в грядучих подіях на ділі покажеться справжня суть, зміст і причини конфлікту, та на твердій пробі життя покажеться, де стоїть, якою є і куди прямує правдива ОУН і її підмінна за назвою, а протиставлення за суттю.

На це не прийшлось довго ждати. Від 1941 р. по сьогодні шляхи ОУН і групи А. Мельника не тільки розійшлися, але були цілком протиставні в найважливіших, переломових моментах цього історичного відтинку і то в засадничих питаннях української політики. Пригадаємо тільки деякі, найважливіші з них.

ЗО червня 1941 р. ОУН бере на себе ініціятиву й головну відповідальність, щоб засвідчити й реалізувати волю української нації відбудувати суверенну Українську Державу, бути самостійним господарем на своїй землі і тільки на тій плятформі встановляти своє відношення, свої взаємини з іншими народами — приязні чи ворожі, — залежно від того, як вони ставляться до державної самостійносте й суверенности народу. Проголошення ЗО. 6. 1941 р. віднови Української Держави Народніми Зборами у Львові, створення Тимчасового Державного Правління, проведення в літку того року народнього плебісциту на всіх звільнених від большевицької окупації українських землях, створення української державної і самоврядної адміністрації і відбудова самостійного українського життя на всіх ділянках — усе це були акти, довершені власною суверенною волею і силами українського народу, без уваги на становище гітлерівського режиму, проти його волі, бажань і плянів. ОУН була ініціятором й організатором тих політичних актів, вона взяла на себе відповідальність за них у свідомості, що до того зобов'язує її роля в сучасних визвольних змаганнях України, визнання такої її ролі і довір'я від українського народу і в переконанні, що такий категоричний вияв волі української нації в той час правильний і конечний перед власною історією, перед цілим світом і перед Німеччиною, війська якої займали українські землі.

В такий історичний момент єдина Організація Андрія Мельника не тільки відмежувалась, але виразно негативно поставилася до тих державно-політичних актів. Чому? На те зразу в липні 1941 р. дала відповідь одна берлінська українська газета, що була речником їх опінії. Мовляв, як можна проголошувати державну самостійність і будувати державне життя без згоди німецької держави в той час, як

вона веде війну з большевиками і її війська займають українські землі?! Коментарів тут не треба. Оце й була найвиразніша, мовою фактів, живої політики викладена відповідь на питання: про що йшлося в конфлікті між ОУН і групою Андрія Мельника, яка ріжниця між ОУН і т. зв. ОУН під проводом Андрія Мельника. Ішло про те, чи український революційний, визвольний рух має іти тим шляхом, яким повела його ОУН, чи тим, яким пішла Організація Андрія Мельника.

Це питання стосувалося не тільки до подій влітку 1941 р., але до цілого дальшого розвитку, який по обидвох сторонах в генеральних лініях був послідовним продовженням обраного напрямку, засадничої ідеологічної й політичної настанови і політичної природи обидвох протилежних організацій.

Після першого заскочення й дезорієнтації гітлерівської політики такими несподіваними потягненнями й поставою України, швидко прийшла гітлерівська відповідь — ліквідація розбудовуваного самостійного національного життя, ув'язнення голови й членів Державного Правління, безоглядна боротьба проти ОУН, намагання знищити її терором, встановлення Райхскомісаріяту, розшматування українських земель: Генерал-Губернаторство для Галичини, Закарпаття — Мадярщині, Трансдністрія — Румунії. На це ОУН відповіла підпільною революційною боротьбою, яка щораз більше посилювалася й розширювалася, дійшовши до таких розмірів, що гітлерівські адміністраційні, поліційні й військові чинники втрачали контролю над великими, суцільними просторами, в яких все життя кермувалось підпільними силами ОУН, а опісля УПА.

І в тій фазі протиставлення між ОУН і Організацією Мельника не зменшилося, але поглибилося, коли Організація Мельника активно поборювала ОУН, що стояла в боротьбі проти гітлерівського поневолення, а сама продовжувала "політику меморіялів до Гітлера вижидання на самостійність після гітлерівської перемоги у війні". До цього політичного протиставлення долучились ще й того роду найболючіші явища, що в часі ув'язнювання членів ОУН Ґестапо могло користувати з допомоги окремих членів Організації Мельника.

Теж у новому періоді одного протибольшевицького фронту Організація Андрія Мельника не перестала займати протиставного становища до ОУН і цілого революційно-визвольного фронту. Правда,

це обмежується тільки на еміґраційному терені, де вона діє, але за змістом стосується до цілої лінії націоналістичного, визвольного руху в Україні. Найвиразніше викладене становище мельниківців у їхній брошурі “Ліс в правдивому світлі”, в якій наскрізь неґативно розцінюється УПА й ведення збройно-політичної боротьби з большевиками в такій постановці і в таких розмірах за сучасної політичної ситуації. Сьогодні виступати так виразно проти УПА стало надто непопулярно і Організація А. Мельника, як й інші аналогічні угруповання, маскували своє правдиве відношення сповидним визнаванням УПА, а фактично старалися творити довкола неї туман баламутних інтерпретацій.

В питаннях ідеології, програми та внутрішньо-українського укладу сил Організація Мельника щораз виразніше й міцніше визначувала себе там, куди її тягнуло наставлення керівних членів — в уенерівсько-соціялістичному, протинаціоналістичному таборі. В ньому вона навіть стала головним рушійним і організуючим фактором.

Так-то Організація Андрія Мельника, на протязі цілого десятиріччя, вагітного важливими й важкими подіями, активно відограла в українському житті ролю протилежного бігуна до Організації Українських Націоналістів й організованого нею революційно-визвольного руху. При тому вона вживала і вживає тієї самої назви ОУН. Цей політичний парадокс не може вже баламутити нікого, хто обізнаний з українським політичним життям за останнє десятиліття. Жодна назва, жодна зовнішня ширма не може закрити дійсности, виявленої такими виразними фактами.

Цей розвиток промовисто унагляднює наявність факту, що в ОУН до 1940 р. існували два різні, протиставні ідеологічні й політичні потенціяли, напрямки, дві протиставні концепції, що в ній гуртувались люди протилежних наставлень. Стан механічного зв'язання їх в одній організації міг існувати за неоднакових умов життя й діяльности двох частин Організації. На Рідних Землях в безпосередній революційній боротьбі, серед її вимог і умов завершувався процес кристалізації, уодностайнення і природної селекції, а в еміграційних умовах могли триматися Організації неоднородні елементи, механічно з нею зв'язані, й такі, що мали свої цілі, зацікавлення супроти визвольного революційного руху, а при

тому мали можливість ухилятись від того, щоб цілим своїм життям, цілою своєю істотою віддатись йому вкластися в його рамці.

Але такий стан міг тривати тільки так довго, поки існували такі умови. Він не міг витримати внутрішнього піднесеного розпряження в тому моменті, коли протиставні до діючого революційного активу елементи й тенденції намагалися скерувати Організацію на інший, чужий їй напрям. Тоді мусіла наступити експльозія, розрив одного, а не одноцілого, розрив по лінії існуючої вже щілини. Так само не міг такий стан механічного з'єднання витримати високого зовнішнього тиску тоді, коли ціла Організація, обидві її частини, крайова і закордонний провід, — мусіли стати в одній і тій самій боротьбі. Тоді мусів прийти розкол між революційним активом, який був готовий і рішений на ту боротьбу, а між тими елементами, які хотіли її оминути, піти іншим шляхом і потягти за собою Організацію. Обидва ці моменти зійшлись разом у переломовий час другої світової війни.

В когось може бути думка, що ціла політика й діяльність Організації Андрія Мельника пішли шляхами протиставними до діяльности ОУН головно під впливом сили відштовху після внутрішнього конфлікту і розриву; що в ній були і є теж такі елементи, такі тенденції і люди, які наставлені радше іти шляхом революційно-визвольної боротьби, шляхом націоналістичним так, як ОУН. Але їх відштовхує факт розколу і через те в їхній Організації взяли верх ті елементи і тенденції, які мають протилежне наставлення.

Так могло б бути в іншій обстановці. Напр., у питаннях відношення між обидвома організаціями, сказати б, сам-на-сам, чи теж у питаннях внутрішньої політики. Там може брати верх сила відштовху, суперництва над домінуючим, власним ідейно-політичним наставленням. Але не в засадиичих питаннях шляхів визвольної боротьби і самостійницької політики, як, напр., у питаннях: підтримувати почин відновлення самостійної держави проти волі чужої сили, чи виступати проти нього тоді, коли ця чужа сила його ліквідує? Чи вести революційну боротьбу під час війни на два фронти, проти большевиків і проти гітлерівського поневолення, коли гітлеризм виявив уже своє відношення до України не інше, як большевики, — чи ждати на вислід війни, тримаючи протибольшевицький фронт, а супроти німців маневрувати, комбінуючи в одно меморіялову політику, співпрацю на одних відтинках і пасивну непричасність на

інших? Або в питанні: підтримувати, чи засуджувати і поборювати ведення революційно-збройної боротьби УПА в ситуації після закінчення другої світової війни? Все це справи засадничі, в них вирішує рація визвольних змагань. Це вже питання відношення до ворогів, а не до такого, чи іншого відношення між двома організаціями.

Можливо, що в Організації А. Мельника залишилися ще такі елементи, місце для яких у революційно-визвольному фронті, і їх там тримають інші зв'язки, або які намагаються спрямувати цілу свою Організацію на цей шлях. Якщо так, то вони там у меншості, чи без належного впливу й голосу, а вирішують і кермують протиставні тенденції і люди. Тому-то й не могли дати успішного висліду трикратні, від 1946 р., переговори між обидвома Організаціями, щоби дійти до порозуміння і далі йти спільним шляхом. Таке порозуміння й узгіднення було б можливе на тій базі, що Організація А. Мельника фактично стає на шлях ОУН, а не тільки носить цю назву, включається в революційно-визвольний фронт, від якого відійшла і стала проти цього. Але в Організації Мельника завжди беруть верх ті тенденції, які порозуміння трактують, як акт визнання, що Організація Мельника націоналістична, визвольно-революційна, що її шлях правильний, і намагаються перетягнути ОУН на свій шлях. В дальшому розвиткові подій треба сподіватися в Організації Мельника політичної кристалізації по лінії розділу неоднородних елементів, або завершення її ідеологічної й політичної асиміляції.

Зміст, причини і наслідки вилучення з ОУН групи Андрія Мельника вже достатньо виявились. Осталося невисвітлене, навіть і загадкове для української суспільности, питання самого проведення того розділу. Чому саме в той час і в такий спосіб він відбувся? Українське громадянство бачило й переживало потрясення процесу розділу й болюче сприймало те, що він мав місце якраз в такий важкий і відповідальний час. Скрізь стояло питання чи це було конечне, чи не можна було тої справи розв'язати іншим способом, в інший час, більш пригожий для внутрішнього порядкування, коли не було б таких далекосяглих зовнішніх подій. Це питання історичного порядку і на нього треба дати відповідь.

Коротка відповідь така: акт з 10. 2. 1940 р. був не тільки неминучою розв'язкою глибинного процесу всередині ОУН, але він пере-рішував

в головних засадах напрямок і конкретний план революційної, визвольної боротьби і самостійницької політики ОУН під час війни. Стояли проти себе дві протиставні концепції. Одну прийняв ПУН Андрія Мельника; вона була основою цілої політики його Організації під час війни. Друга концепція, намічена провідним революційним активом, який створив опісля Революційний Провід ОУН, дала напрям боротьбі й політиці ОУН в цілому розвитку подій під час іі. світової війни. Питання стояло дуже чітко: або — або, один або другий шлях.

В першій половині січня 1940 р., в одній європейській країні, що тоді ще не стояла у війні, тодішній Провідник ОУН на Рідних Землях Тимчій-Лопатинський і автор цих рядків подали полк. Андрієві Мельникові, як голові ПУН-у, від ОУН в Україні й від провідного революційного активу низку пропозицій, які в одній частині накреслювали плян визвольної боротьби і самостійницької діяльности ОУН в новій ситуації, а в другій частині торкались організаційно-персональних справ ПУН-у, поладнання яких було конечне, щоб привернути довір'я в Організації до Проводу.

Треба пригадати собі тодішню ситуацію: Німеччина розбила й зайняла Польщу, довга зимова тиша в другій війні між польською *і* західньою кампанією Гітлера; існує й діє пакт німецько-совєтської приязні розподілу сфер впливів; війна СССР з Фінляндією, західні держави заявляються по боці Фінляндії, готується їй підмога, Гітлерові ця війна не на руку, старається її потушити, не перепускає м. ін. достав з Італії до Фінляндії; большевики, зайнявши Галичину й Волинь, починають "прибирати їх до рук". В такій ситуації представники революційного провідного активу пропонують, м. ін., засади й проекти до пляну дальшої боротьби.

Дотогочасний розвиток війни не створив особливо пригожої для нашої справи зовнішньої ситуації. Український самостійницький рух не зацікавлений у війні між Німеччиною і західніми державами, не може в жодний спосіб ставати по одній чи другій стороні, ані давати втягати українські сили в ту війну. Нас заторкує передусім відношення посторонніх сил до наших визвольних змагань і до нашого ворога СССР. За союзників можемо уважати тільки такі народи, які на ділі поставляться прихильно до державної самостійности й соборности України. Фактично союзника СССР не можемо уважати за союзника

чи приятеля України. В тогочасній міжнародній ситуації для нас найважливіше значення має війна між СССР і Фінляндією. Український визвольний рух повинен якнайсильніше заманіфестувати, що він повністю стоїть по боці Фінляндії, яка боронить своєї незалежности перед імперіялістичною агресією нашого найбільшого ворога. Ми повинні мірою наших сил і спроможностей виступити активно з допомогою по боці Фінляндії і солідаризуватися з тими всіми міжнародніми силами й акціями, які підтримують Фінляндію збройне, політичне й матеріяльно. Світова війна ще лише розгоряється, треба рахуватися з тим, що вона захопить і ті держави, які ще невтральні. СССР буде намагатися якнайдовше так маневрувати, щоб підсичувати війну, а самому не вступати в неї, аж при кінці, коли обидві воюючі сторони будуть виснажені, щоб повалити, чи бодай якнайсильніше підорвати обидві сторони. Одну, переможену придавити стопою переможця, а другу, виснажену війною, підмінувати й розсаджувати комунізмом. Можна рахуватися з різними змінами укладу сил воєнних фронтів. На підставі дотогочасного розвитку війни та виявлення цілей обидвох воюючих сторін треба цю війну трактувати як не нашу.

Революційно-визвольну боротьбу ОУН має провадити, кермуючись виключно доцільністю з погляду наших внутрішніх умов, можливостей і потреб, станом наших сил, положенням большевиків і цілою ситуацією всередині СССР. Нема підстав для того, щоб у наші пляни вводити розрахунок на зовнішні сили, та дострою-вати свою боротьбу до їх політики. Так само свою закордонну роботу намагатися вести всюди однаково, цілком незалежно.

Відповідно до таких загальних стверджень, заложень і напрямних представники провідного революційного активу й Організації на Рідних Землях поставили проекти практичного характеру. Важливіші з них були такого змісту:

Після поширення большевицької окупації ЗУЗ посилити організаційну, політичну й бойову діяльність на рідних землях, зокрема на ОСУЗ, щоб на всіх землях України досягнути такого посилення революційного потенціялу й зорганізованого підпілля, як на ЗУЗ. Спеціяльну увагу присвятити мілітаризації руху і підготовці до розгорнення широкої повстанчої акції. На випадок намагань большевиків ліквідувати головну базу зорганізованого

націоналістичного революційного руху через масове заслання і виселення всього національно-свідомого елементу, ОУН організує широку повстанчу акцію, мобілізуючи до неї ввесь боєздатний і певний елемент, і вестиме партизансько-повстанчу боротьбу в захист виселюваних теренів. Розпочата партизанська акція має стати вогнищем широкої повстанчої боротьби. Це робити тоді, як внутрішнє положення на Рідних Землях буде цього вимагати, зокрема в обличчі загрози ліквідації головної бази руху, — без уваги на таку, чи іншу міжнародню ситуацію, не дивлячись на дальший розвиток війни.

В діяльності на закордонних теренах зразу поставити, як головну акцію, активне включення у фінсько-совєтську війну. Для того використати цю обставину, що західні держави заявились по боці Фінляндії і йдуть їй з допомогою, зокрема Франція підготовляє висилку на фінський фронт своєї військової частини. В тому ж самому часі, від осени 1939 р. у Франції переводиться насильне мобілізування українців в ЗУЗ до польської армії, мовляв, вони громадяни Польщі. Цьому треба найсильніше протиставитися. Сполучити обидва моменти в одно і поробити наполегливі старання для зорганізування української військової частини, як самостійного національного леґіону з добровольців, з ціллю воювати проти большевиків в обороні волі Фінляндії. Включити цю акцію в плян французької мілітарної допомоги Фінляндії і в той спосіб запевнити собі підтримку в його проведенні. Таким чином було б спаралізоване насильне включення українців до польської армії, і постав би за кордоном український леґіон для боротьби з большевицькою Росією.

Незалежно від дальшого розвитку подій та акція мала б принести такі користі українській визвольній справі після створення леґіону: перетворення фінського фронту на фронт волелюбних народів, які спільно борються за незалежність проти московського імперіялізму; політично-пропаґандквний, антибольшевицький вплив на вояцтво совєтської армії, зокрема на українців; маніфестація перед цілим світом, що українці борються з московським загарбницьким імперіялізмом скрізь, де мають змогу, і що Україна стоїть по тому боці, де йде оборона незалежности народів перед тим імперіялізмом.

Для збереження незалежности і всебічности зовнішньої політики і закордонної діяльности націоналістичного руху зразу провести такі приготування: Андрій Мельник, як голова ПУН-у, з частиною

Проводу повинен під час війни перебувати у Швейцарії, чи іншій невтральній країні, яка має тверду лінію зберегти нейтральність у війні між Німеччиною і західніми державами. Там треба творити головний закордонний центр визвольного руху, який буде репрезентувати його на міжнародньому форумі, і наскільки це буде можливе під час війни — кермувати цілою закордонною діяльністю, зв'язувати акції по обидвох боках. Рівночасно, не гаючи часу, зараз створити два політично-оперативні закордонні центри, які мають організувати нашу діяльність і провадити політичну акцію, згідно з генеральною лінією Організації, в комплексах обидвох воюючих сторін. Один такий осередок у Німеччині мав би охоплювати теж усі країни, що знаходяться в її політичній орбіті. А другий осередок в сфері західніх держав творити поза Европою, там де є більша українська еміґрація, в Канаді, або ЗСА. Обидва ці центри стараються втримати політичний і організаційний зв'язок з головним центром на невтральному терені, але коли б це було унеможливлене котромусь з них, — він має провадити свою роботу самостійно.

Рівночасно з цими проектами поставлено полк. А. Мельникові вимогу відповідно упорядкувати справи в самому ПУН-і, щоб ПУН давав Гарантію самостійницької націоналістичної лінії і мав довір'я Організації. Зокрема усунути з ПУН-у таких людей, проти яких існували обосновані закиди в зраді і таких, які ламанням внутрішньо-організаційних засад і політичної лінії Органзації підорвали довір'я до себе і до Проводу.

Так само були поставлені вимоги щодо збереження націоналістичної лінії у внутрішній політиці, зокрема перервання загравань з політичними противниками. З одного боку з польонофільською групою УНР, яка теж і в той час робила українську справу до-чіпкою до справи польської. З другого боку, з групою Палієва, яка виразно стояла на позиціях орієнтації на Німеччину, а наслідуванням гітлеризму й зловживанням імени українського націоналізму створювала довкола нього баламутство.

Проекти і вимоги, подані Тимчієм-Лопатинським і мною, Андрій Мельник, як голова ПУН-у, потрактував так, що, апробуючи деякі з них, відкидав якраз ті наймаркантніші, які становили стри-жінь цілого пляну. Відносно постановки діяльности й боротьби на Рідних Землях Андрій Мельник відкидав можливість розгортання широкої збройної

боротьби, партизансько-повстанчої акції в існуючій міжнародній ситуації, хоч би того дуже вимагало внутрішнє положення на Рідних Землях. В цьому питанні він ставив такі перспективи: війна щойно розгоряється. Можна з певністю рахувати на війну Німеччини з СССР. Нам треба виждати пригожого моменту і включити свою боротьбу у війну проти большевизму. За той час треба розбудовувати, підготовляти і зберігати свої сили. Навіть коли б ми мали втратити багато з існуючих сил і позицій через масове виселення західніх земель, то не можна розпочинати повстанчої боротьби в існуючій ситуації, якщо б ми були відокремлені в ній, бо цим можна стратити шанси і спроможність до боротьби в пізнішій, пригожій ситуації. Німеччину трактуємо як нашого союзника і мусимо достосовувати свою боротьбу до розвитку міжнародніх подій, бо той розвиток іде в корисному для нас напрямі, не зважаючи на тимчасове, тактичне порозуміння між Німеччиною і СССР.

Так само А. Мельник відкинув пропозиції відносно акції у фінсько-російській війні. Мовляв, це епізод, без більшого значення. Фінляндія, далека від нас і нам недоцільно на її фронті витрачувати свої сили, які треба зберігати на пізніше. Така акція втягнула б нас у небажані міжнародні комплікації, ми увійшли б у конфлікт з Німеччиною, яка змагає до потушення війни у Фінляндії через акцію, зв'язану з акцією західних альянтів. А нема виглядів, щоб вони через справу Фінляндії входили у поважний воєнний конфлікт з СССР.

Рівнож плян до постановки незалежної закордонної діяльности Андрій Мельник відкинув в головних точках, визнав за непотрібний свій переїзд до іншої, невтральної країни і творення двох інших центрів другого ступеня, по обидвох частинах світу, розрізаних західнім фронтом. Мовляв, досі вдалося ПУН-ові втримати всюди зв'язок і безпосередньо кермувати нашою діяльністю на трьох континентах, з одного осередку, це пощастить і в дальшому розвиткові війни.

Вимоги в питаннях внутрішньої політики були збуті виясненнями, що таких загравань не було й нема. А в справах внутрішньо-організаційних полк. А. Мельник відмовив провести зміни.

Крайовий Провідник Лопатинський і я їхали до А. Мельника, щоб йому, як голові ПУН-у подати від революційного активу Організаці

такі проєкти-вимоги, які а) твердо устійнювали б генеральну лінію революційно-визвольної боротьби і самостійницької політики серед бурі надходячих подій, б) поладнали б справи самого ПУН-у так, щоб він був Гарантом реалізації такої концепції, і в) встановили б відповідну до пляну і до ситуації розставку сил і керівництва. В обговореннях виявилося цілком виразно, що стоять проти себе два різні розуміння ситуації, дві протилежні концепції-пляни.

Андрій Мельник і ПУН поставили головний наголос на те, щоб визвольні змагання провадити в пляні розвитку міжнародного укладу сил, в пляні розвитку війни. Поставили ставку на війну інших держав проти СССР, на Німеччину, яка мусіла в таку війну вступити. Тому Німеччину трактували як союзника. Включення справи визволення України в німецько-совєтський конфлікт, до якого йшло, і достроєння нашої політики так, щоб не викликати конфлікту й неприхильного наставлення збоку Німеччини — це було основне заложення, з якого виводилися всі висновки. Активність і послідовність в тому, що йшло по такій лінії, пасивність, стриманість і вижидання у всьому, що під тим оглядом було невиразне, сумнівне. Теж справи боротьби на Рідних Землях, її посилення, форм і пляномірности трактувались під кутом вбудування у воєнний конфлікт.

З другого боку, революційний актив ОУН ішов по лінії власної революційної боротьби. Нормування її за своїми вимогами і потребами, а не достосовування до зовнішньої ситуації. Загальну ситуацію і сторонні сили розцінювано з нашої точки погляду відповідно до їх відношення до справи визвольної боротьби України. Не узалежнювання нашої боротьби від політики жодної держави, але найдальше посунена стриманість, доки вони виразно й реально не поставляться позитивно до визвольних змагань України. Ведення в кожній ситуації принципової політики і визвольницької діяльности, без уваги на міжнародню ситуацію і становище чужих сил.

ОУН не могла зійти зі свого шляху, піти по тій лінії, яку обрав ПУН А. Мельника. Тимчій-Лопатинський і я заявили це виразно Андрієві Мельникові, що ОУН піде своїм шляхом.

10-го лютого нарада провідного активу ОУН, покликала Революційний Провід ОУН, з С. Бандерою на чолі, який обняв кермо діяльности цілої Організації. ПУН А. Мельника і частина членів ОУН

пішли своїм, окремим і протилежним шляхом.

Намічений попередньо плян був реалізований ОУН в дальшій діяльності, поскільки була для цього змога. Революційний Провід цілу вагу поклав на розгорнення діяльности на Рідних Землях. Крайовий Провідник Тимчій-Лопатинський з іншими членами Крайового Проводу зразу після 10. 2. подались на Рідні Землі. Крайовий Провідник Лопатинський з д. Опришком-Медведем і подругою Зеною Левицькою заскочені відділом НКВД, загинули в бою, порозривавшись гранатами. Але зараз до Краю виправлено більше груп і кількох членів революційного Проводу ОУН і працю на Рідних Землях поставлено в наміченому пляні.

На закордонних теренах значна частина організаційних клітин осталася в руках і по боці А. Мельника, зокрема на американському континенті. Революційний Провід прийняв лінію, щоб видвигати справу конфлікту й зірвання з ПУН-ом А. Мельника тільки на таких теренах, де можна належно справу висвітлити і поставити свою діяльність через висланих людей. Робити цього через кореспонденцію в умовах війни було неможливо. Пороблено старання для переїзду до Америки члена Революційного Проводу, для ставлення окремої акції ОУН в країнах західніх держав. Але ці старання були спаралізовані людьми з групи Мельника і таким чином позаєвропейські терени на час війни залишились під впливом групи Мельника. Так само всі зовнішньо-політичні станиці ОУН в Европі, крім Німеччини, залишилися в руках А. Мельника. Революційний Провід не хотів паралізувати того, чого не міг перебрати і поставити. Вкінці всі європейські станиці, опановані А. Мельником, опинилися в німецькому мішку. Сам А. Мельник теж переїхав до Німеччини та частково постягав туди представників з інших країн.

В справі організування військової частини до Фінляндії Революційний Провід зразу розпочав заходи. Не маючи змоги робити у Франції, бо тамошня станиця Організації була по боці А. Мельника, вислано членів ОУН до Фінляндії і розпочато там старання, щоб зорганізувати акцію з допомогою фінських закордонних зв'язків. Але ці старання були перервані закінченням фінсько-московської війни.

Революційна ОУН спрямувала цілу свою увагу й енергію в напрямі підготови й організування боротьби на Рідних Землях, її розвиток і

протиставність групи А. Мельника — вже відомі.

Сьогодні висвітлюємо головні причини акту з 10. 2. 1940 р., який вирішив про те, що революційно-визвольний рух під час другої світової війни і по сьогодні пішов тим шляхом, яким його повела революційна ОУН, а не тим, яким ішла і йде Організація А. Мельника. Це справа історичного значення і вона мусіла бути колись висвітлена. Тепер на це прийшов час.

Досі ми залишали в тіні ці найважливіші, вирішні моменти того процесу, справу двох протиставних концепцій визвольної політики. Як сказано вже, на початку не можна було розкривати тих справ з уваги на їх актуальність. Після війни, коли вони вже перестали такими бути, ми далі зберігали мовчанку з тих причин, щоб вияснення не було використане й зінтерпретоване в сенсі політичної денунціяції. Уважаємо за шкідливе для національної справи кожне таке поступовання, яким переноситься справи української політики в таку площину, що вони стають предметом встрявання чужих чинників. В той час, коли в Західній Европі прокочувалася хвиля нагінки на коляборантів з гітлерівською Німеччиною, була загроза підтягнення під цю катеґорію і тих українських політичних напрямків, чи діячів, які керувались своїм розумінням рації української справи, своєю оцінкою положення і доцільністю такої, чи іншої політичної лінії. Питання правильности чи шкідливости таких напрямків — це питання внутрішньо-українське, яке повинно бути розглядане в такій обстановці і в такий спосіб, щоб у це не втручалися сторонні чинники. Це справа чести і суверенности української політики. Хто грішить проти неї, той підриває головне її коріння. З таких-то міркувань ми відкладали оці висвітлення на відповідний час, коштом того, що далі будуть існувати в публічній опінії різні баламутні погляди і вістки.

Тепер, на нашу думку, настав час, коли можна вияснити. В політичній думці західнього світу вже переважає тверезий погляд, що в відношенні до України й інших народів, які перед совєтсько-німецькою війною були поневолені Москвою, в жодному випадку не можна стосувати питання коляборації, квіслінґівщини. З погляду зовнішнього світу, в українському політичному житті не було й не могло бути нічого такого, що можна б так трактувати. Ми, цілий український політичний світ, не має нічого такого з часів світової

війни, що надавалось би під розсуд чужинців. І на такому становищі повинні завжди солідарно стояти усі українці. Бо ми мали два фронти, двох ворогів одночасно й ні одного приятеля — в чужій державі. Той зовнішній світ, з яким Україна мала справу під час війни, це були тільки вороги, які воювали між- собою за її шкуру. І в нас не було такого політичного напрямку, такого середовища, яке, суттю кажучи, ішло б на співпрацю з Німеччиною так, як це робили інші, що пактували з Гітлером і скупляли собі спокій від нього коштом інших народів. Коли ж якісь українські чинники в розпачливому становищі уважали, що найважливіша справа рятуватися найперше від того ворога, який старший, історичний, “вічний”, і що неможливо боротися в такій ситуації на два фронти, або які рахували на те, що в німецькій політиці, під час війни з СССР, буде бодай трішки якогось політичного глузду супроти народів, які ведуть боротьбу проти того ж самого ворога, — то котрий нарід має якенебудь моральне право це судити, розглядати як коляборацію? Де є на світі такий нарід, така держава, які мали б таку ситуацію, чи навіть значно легшу і не сплямили своєї політики пактуванням з великим лихом — загрозою для цілого світу, чи-то з гітлеризмом, чи з його старшим братом і майстром — большевизмом? Кожну таку спробу сторонніх чинників судити якусь українську політичну течію, як коляборантську, мусимо з обуренням відкинути.

Але тепер уже та хвиля запаморочення в західньому світі проминула й не може вже бути в українському політичному житті за кордоном викликаної ним психози, що треба щось таїти, укривати. В нас такого не було й немає. Тепер, врешті, можемо спокійно розглядати всі явища нашого політичного життя недавнього минулого, самі між собою і самі для себе. Чужинним чинникам немає до того ніякого діла, чужих судів ми не шукали й не маємо шукати. Але й не маємо чого скривати, промовчувати. Висвітлити такі питання, які тут були порушені уважаємо за конечне і корисне для правильного розвитку українського життя. З минулого досвіду тільки тоді може нарід витягнути належні висновки на майбутнє, коли це минуле висвітлене в найважливіших, історичних моментах, а не закрите туманом мовчанки і неправди. По-друге, все це дуже недавнє минуле, тому й у сучасності живуть і діють ті самі мотори, ті самі сили, напрямки і концепції, які тоді діяли. І в найближчому майбутньому далі будуть діяти ті з них, які залишаться. Отже роз'яснення вчорашнього служить роз'ясненню сьогоднішнього і

кидає жмутки світла на зародки завтрішніх подій в українському політичному житті.

Війна в Кореї і національно-визвольна політика

Ця стаття написана у зв'язку з Конференцією АБИ, яка відбулася в днях 12-14 червня 1950 р. в Едінбурзі, під патронатом Шотляндської Ліґи Европейської Свободи. Користаючись прикладом Корейської війни (1951-1953), як маркантним виявом московського імперіялізму, автор ще раз вияснює й уточнює підстави української національно-визвольної політики, її стратегії і тактики боротьбу а також важливости спільного протибольшевицького фронту поневолених Москвою народів.

Стаття "Війна в Кореї і національно-визвольна політика" не мала підпису автора (авторство Степана Бандери ствердив редактор "Сурми" Степан Ленкавський), була друкована в журналі "Сурма", Мюнхен, ч. 21, липень 1950 р.

Сучасна війна в Кореї е лише одним із інцидентів, який постав у висліді ривалізації між собою світових потуг за закріплення позицій посідання, здобутих у висліді другої світової війни. Хибна, безпринципна і в своїй засаді імперіялістична політика більшости західніх держав супроти азійських народів об'єктивно прокладає шлях для російського імперіялістичного наступу через облудне зовнішнє підтримування ним національних змагань цих народів, з одночасною внутрішньою пенетрацією комунізму й комуністичної партії, які фактично з середини знищують національний зміст змагань цих народів.

Ми глибоко співчуваємо трагедії корейського народу, який став об'єктом інспірованої, організованої, з-зовні підсичуваної внутрішньої громадянської війни, у якій брат убиває брата. Вину за це поносить російський імперіялізм, який є першим і фактичним спричинником шаліючої проти корейського народу війни. Але й ті держави, які після закінчення другої світової війни, поділили землю і народ Кореї (що не була ні спричинником, ані учасником тієї війни, а поневоленою нацією) на дві частини, північну й південну, і цим заклали основи для війни проти корейського народу, — фактично потурали плянам російського імперіялізму супроти Кореї.

Корейська війна, як одна з сьогочасних актуальних ланок єдиного

ланцюга всеобіймаючого наступу російського імперіялізму, є нагодою ще раз перевірити, вияснити й уточнити, на основі досвіду останніх літ, підстави української національно-визвольної політики, її стратегії і тактики боротьби, зробити її дійовим інструментом нашого кожночасного поступовання і зберегти її від того, щоб вона збивалася на чужі манівці, у висліді чого усунути небезпеку, щоб українська політика була втягнена в сателітну ролю при чужих політиках, а революційне змагання нації за свою державу, щоб перетворилося в погній для чужого поля.

I

Єдиний шлях до визволення України і відновлення Української Самостійної Соборної Держави — це національно-визвольна війна українського народу проти російської імперії, яка нині зветься СССР; революційно-визвольна боротьба власними силами, за всіх умов, без уваги на міжнародню ситуацію. Український націоналістичний рух послідовно веде визвольні змагання народу цим шляхом.

На успішне розгортання революційно-визвольної боротьби складаються такі чинники:

а) зріст революційного потенціялу, динаміка й підготованість визвольних сил нації до повного розгортання боротьби у повстання і революційну національно-визвольну війну;

б) поширення революційної протибольшевицької і протиросійської боротьби серед інших народів, зміцнення визвольного фронту народів поневолених московським імперіялізмом;

в) внутрішня ситуація в СССР, зокрема наслідки протибольшевицьких дій революційних сил, реакція народніх мас на соціяльне уярмлення, заламання і кризи в большевицькій системі.

Сприяючими чинниками є: міжнароднія ситуація, відносини між СССР і зовнішніми силами, наскільки вони зв'язують і тримають в напруженні большевицькі сили, сприятлива постава зовнішніх сил до визвольної боротьби підсовєтських народів.

Наявність, сила, ширина і глибина та революційна напруга трьох основних складників, з яких твориться процес національно-визвольної боротьби, вирішують її остаточний вислід. Найтяжча

зовнішньо-політична ситуація СССР і навіть повний його мілітарний розгром у зовнішній війні і за найсприятливішої постави зовнішніх сил до ідеї національно-державного визволення України, без суверенне організованої і незалежно діючої власної сили, волі для України не принесуть.

II

Сучасне міжнародне становище треба вважати переломною фазою найчорнішого періоду новітньої історії — найвищого піднесення і розвитку московського імперіялізму і найбільшої дійовости його знаряддя — комуно-большевизму. Війна Німеччини в 1941 році проти СССР вивела Советський Союз з стану "світового арбітра і визволителя всього світу", що його він зумів зайняти на печатках світової війни, і він не з своєї власної волі опинився в лавах "союзників" — противників Німеччини; замість єдиного "світового визволителя", СССР став одним із "великої трійки".

А західні світові потуги, з реального й конкретного в той час власного інтересу в обличчі безпосередньої загрози від Німеччини, прийняли і співпрацювали з цим "союзником", і в процесі війни та після її закінчення шукали тривкого співжиття і співпраці з СССР на тій підставі, що він, мовляв, загальмує свою "програму максимум" і вкладеться в якусь схему світової політичної системи, розбудованої на засаді "сфер впливів", співіснування геополітичних комплексів і т. п. Ціною такого миру між СССР і західніми державами мали бути ті народи, які до того часу впали жертвами російського імперіялізму.

Завдяки такій політиці західніх держав, після закінчення другої світової війни большевики не мали жодного зовнішнього противника і всю свою енергію спрямували передусім на поборення тих визвольних рухів поневолених ними народів, які широко розгорнулись в час війни; на закріпачення новопідбитих країн і на підготову до дальших загарбань. Поруч з тим, російський імперіялізм став розгортати свій наступ у різних напрямках, на різні народи, методами внутрішнього розкладу, підміновування і безпосередньої аґресії. Зокрема в східній Азії московська експансія досягла величезних здобутків.

Це довело до остаточного краху систему політики "великих трьох" і

виявило її ефемеридність. Стан ілюзоричної рівноваги був захитаний і в різних кінцях земної кулі дійшло до безпосередніх мілітарних зударів. Цим започатковується новий етап взаємин між СССР і його “союзниками”. Новим у цьому етапі є те, що одна з великодержав — ЗСА, перейшла до мілітарних протидій безпосередньо власними силами. Але ця зміна характеру відносин стосується до методів політики супроти большевизму, а не до засад-ничих цілей цієї політики.

Цілі політики західніх держав супроти СССР, докопуваної нині новими методами — користуванням зброї, залишаються старі: привернути й зберегти дотогочасний стан розмежування впливів між західнім бльоком держав і СССР і в висліді прийти до стабілізації взаємин і співжиття з Совєтським Союзом. У цій політиці є закладена засаднича згода на існування московського імперіялістичного большевизму, з цілою його суттю і практикою супроти уярмлених ним народів, пасивне незацікавлення долею і змаганням тих народів.

Гасла оборони народів перед большевицьким поневоленням і винищуванням, гасла захисту демократичних свобід і форм життя, під якими західні держави протиставляться большевизмові, у політиці цих західніх держав і надалі стосуються тільки до тих країн, на яких їм спеціяльно залежить, щоб вони не попали під большевицьке панування. У випадку Кореї західні держави підтримують “ідею свободи” лише для південної частини корейського народу, а північну й далі готові залишити на поталу большевизмові, себто розрізати корейський народ на дві частини, дарма, що міжнародніми договорами й актами ОН ґарантовано державну незалежність єдиної і цілої країни. Отож, насправді йде про збереження розмежування сфер “впливів” через живі національні організми.

III

Сучасну політичну ситуацію в світі формує не тільки протиставлення двох силових бльоків великодержав — СССР з його сателітами, і держав Заходу. Не меншу, а в остаточному висліді вирішальну ролю відограють визвольні змагання поневолених народів у всьому світі за свою самостійність і за державну суверенність, які творять собою комплекси третьої сили і поруч обидвох протиставних бльоків формують міжнародній силовий уклад.

Одночасно серед численних народів проходять процеси глибинних зрушень у сферах духовости, внутрішніх політичних і суспільно-економічних відносин, які в своїй сукупності формуються у національну ідею і націоналізм, як універсальну політичну систему, як підставовий чинник світової організації цілого людства.

Західні держави недоцінюють або заперечують значення і рушійну силу національної ідеї і визвольних рухів поневолених народів. Вони не дають розв'язки для самостійницьких змагань народів у своїх колоніях і не хочуть зайняти активної прихильної постави до визвольних рухів народів у підбольшевицькій Европі й Азії, як цього вимагає спільна для всіх народів справа боротьби проти російського імперіялізму і його міжнародного знаряддя — большевизму. Натомість большевизм, за своєю природою наскрізь ворожий до національної ідеї. Він нещадно винищує національно-самостійницькі змагання і сили поневолених Росією народів (хоч намагається прикрити це пропагандою нібито самостійних держав-сателітів і союзних національних республік у складі СССР), поза своїми кордонами виступає як речник національної ідеї, підтримує і спомагає самостійницькі змагання колоніяльних і напівзалежних держав і народів, щоб підсилювати їхню боротьбу проти західніх держав і намагається спрямувати цю боротьбу на комуністичні рейки з метою виперти західні держави з тих країн і через систему комуністичної внутрішньої організації життя тих народів загарбати їх під своє панування.

Революційно-визвольна боротьба України і цілого протибольшевицького бльоку народів ведеться осамітнено, власними силами наших народів, без жодної підтримки з боку західніх держав. Ця боротьба була, є і буде найпевнішим, незмінним і в кожній ситуації активним чинником у світовому фронті проти большевизму й загарбницького російського імперіялізму усіх його'форм. Визвольний протибольшевицький фронт поневолених народів у світовому змаганні двох ривалізуючих бльоків творить третю силу, яка різниться від них своїми цілями, якістю і способами дії.

У досьогочасній політиці західніх держав, а зокрема ЗСА, немає жодних серйозних проявів позитивної настанови до нашої національно-визвольної, протимосковської (протибольшевицької) боротьби і до її цілей — знищення большевизму і всякого

загарбницького російського імперіялізму, розподілу СССР і побудови самостійних національних держав досі поневолених народів. Коли ж такий досьогочасний стан міг оправдуватися бажанням мирного співжиття і "союзницької" співпраці з СССР "за всяку ціну", то мірою того, як "холодна війна" переростає в гарячу, продовження цієї політики наочно доводило б, що чинники, які кермують політикою західніх держав, а головно США, Великобрітанія і Франція, мають засадничо інші цілі супроти СССР і наших народів, ніж ті, до яких змагає наша боротьба — до розвалу й розподілу російської імперії, СССР, і до побудови національних держав.

IV

Нема поважних виглядів на здійснення бажань західніх держав, а саме, щоб збройний конфлікт у Кореї і ціле напруження ситуації швидко закінчилися приверненням попереднього стану розмежування сфер впливу, і щоб у висліді їхньої рішучої постави наступила стабілізація стосунків — ширше й тривкіше порозуміння з СССР. Большевики не хочуть жодної справжньої стабілізації, ані миру, і не думають припиняти дальшого походу свого імперіялізму... Вони з усіх сил намагаються зробити так, щоб розгорілася і поширилася війна західніх держав з самостійницькими і комуністичними рухами народів східньо-південної Азії, на Маляях, у Кореї і з комуністичним Китаєм. Розпаливши війну між західніми державами і азійськими народами, Москва буде її підтримувати, підсилювати й поширювати всякими способами з тією метою, щоб західні держави витратили багато сил, позбулися всякого довір'я у широких мас азійських народів. На тлі того повинен би неспівмірно зрости воєнно-політичний престиж СССР, як потуги, яка ще не сказала свого слова і яка вирішить ціле змагання таким способом, що у найдогідніший для неї момент вона вступить в одверту війну, або, при некорисному для неї розвиткові, шукатиме іншого, тимчасового, компромісового виходу у вигляді "посередництва" в "мирі Китаю з США" і т. п.

Ставка політики західніх держав на те, що конфлікт у Кореї, при їхній рішучій у ньому поставі і мілітарній реакції, поставить тверду межу дальшому наступові російського імперіялізму і доведе до мирної стабілізації та співпраці між Заходом і СССР, є неправильна. У ній лежить бажання примиритися з большевизмом коштом тих усіх

народів, які вже впали його жертвою. Для всіх народів, які змагаються за своє визволення з-під російського поневолення, таке спрямування політики західніх держав є шкідливе. Але воно є так само шкідливе для справи захисту від російського імперіялізму решти світу, в тому числі і самих західніх держав.

Розглядаючи в цілому сучасну політику західніх держав супроти Росії в корейському конфлікті, мусимо позитивно оцінити саму методу поступування — рішучу мілітарну відсіч, хоч сама засаднича мета тієї політики є неправильна. Можна припускати, одначе, що після направи в методі на одному відтинку, під впливом чинника національно-визвольних війн поневолених народів та ймовірного перекинення конфлікту на інші терени, прийде також направа і в цілях політики Заходу.

V

Революційно-визвольна боротьба України й інших народів проти большевицького бльоку своїми цілями, своєю неперервною дією і своїм потенціялом у напрямі докорінного знищення большевизму й російського імперіялізму, являється найстійкішим і найрадикальнішим чинником у протибольшевицькому фронті. Протибольшевицькі потягнення, а навіть мілітарні виступи різних держав, хоч би вони мали дуже велику силову напругу, якщо їхня дія не має на меті знищити російського імперіялізму, а тільки примусити його до деяких поступок, не матимуть такого значення для ладу й спокою в світі, як мають його національно-визвольні революції поневолених народів.

Мірою поглиблювання, поширювання політичних і мілітарних конфліктів між СССР та іншими державами, і мірою розпалювання нової світової війни повинен відбуватися процес наближення і вирівнювання постави тих держав до засадничого становища Антибольшевицького Бльоку Народів. Доки західні держави не йтимуть на повне знищення большевизму й російського імперіялізму, на розвал СССР і відродження на його руїнах національних держав поневолених нині народів, а змагають лише до припинення большевицької агресії і експансії (хоч би для того вони вели відкриту війну), доти немає підстав, щоб наші визвольні змагання зв'язувати з їхньою політикою і з їхніми конфліктами.

Ми можемо й будемо використовувати сприятливі для нашої боротьби нагоди й ситуації. Так само наша визвольна боротьба об'єктивно є корисним чинником для чужої політики та акції, спрямованої проти СССР. Визвольні змагання України й інших народів можна було б зв'язувати з протибольшевицькою боротьбою чужих держав тільки на плятформі союзницького відношення, при зобов'язуючому узгідненні цілей і при належному забезпеченні наших країн і потреб нашого фронту боротьби в цілості ведення війни.

У кожній міжнародній ситуації, без уваги на поставу до нас і до наших змагань зовнішніх сил, ми своєю боротьбою проти російського імперіялізму й большевизму об'єктивно причиняємося до оборони всього світу. Боротьба України і всіх народів, об'єднаних в АБН, постійно виконує цю місію. Кожний українець і кожна українська спільнота за кордоном, виконуючи свій обов'язок супроти Батьківщини, тим самим служить справі оборони волі народів і захисту найвищих людських цінностей — Божої Правди на землі перед большевизмом, байдуже чи це чужинці розуміють і доцінюють, чи ні.

Кожний труд і кожна жертва українських сил, української крови в боротьбі проти большевизму мають найбільшу вартість та ефект, як для України, так і для всього людства тоді, коли вони віддані на українському визвольному фронті або для нього. Всі українські політичні і військові намагання за кордоном повинні бути спрямовані всіми дорогами, всякими способами і з усіх частин світу на підсилення революційно-визвольної боротьби на Рідних Землях. Всі українські закордонні чинники і кожен українець повинні цілою своєю поставою і працею виразно заступати позиції українського революційно-визвольного руху І згідно з ними поступати. Треба докладати усіх зусиль, щоб світ, усі народи, як кермуючі державні чинники, так і широкі маси, знали і правильно оцінювали наше становище: як і за що ми боремося, яка політика й спосіб боротьби з большевизмом е доцільні й успішні, а які даремні. Тим ми спричинимося до того, щоб політика й постава різних дерхав проти большевизму стала на правильний шлях.

Кожне починання по лінії безпринципного пристосування і мінімалізму в справах відношення до СССР, починання, яке є незгідне з цими засадами національної політики, яке створює баламутство

щодо позицій національно-визвольної боротьби, і яке розраховане на хвилевий ефект по засадничо неправильному шляху — не має жодної вартости для справи визволення України і для переборення большевизму.

Фронт поневолених націй

Ця стаття, як і попередня, була написана теж з приводу Едінбурзької Конференції АБН. У листі Ст. Бандери (за підписом "Ярич") до Я., датованому 17. 7. 1950 р., є таке пояснення: "... Залучую статтю з "Сурми", її писав головну частину, С. А. (Степан Андрійович — ДЧ), зредаґував, скоротивши і додавши -трохи свого, Кам'ян. (Кам'янецький — М. Мироненко — ДЧ). Але в "Сурмі" вона видрукована з значним обрізанням вступної частини, бо не було місця (дали, як число вже було складене і частинне видруковане). Можна помістити теж у "Визв. Шляху" повністю, без підпису, як офіційну, редакційну..."

Стаття "Фронт поневолених націй" була надрукована в "Сурмі", Мюнхен; ч. 21 за липень 1950 р., без підпису автора. Обговорювана в ній тема є ще раз заторкнена в статті "Завдання ОУН під сучасну пору", в першій її частині п. н. "Завдання ОУН в Україні".

Одним із найбільших осягів революційної політики українського націоналізму в останньому десятиріччі є чинна реалізація ідей спільного національно-визвольного фронту всіх поневолених російською імперією народів.

Ідея суверенности нації у власній державі, на яку спирається український націоналізм, є універсальною світовою, вселюдською ідеєю. Але, як і кожна ідея, вона має реальне значення тоді, коли вона свідомою волею і чинами застосовується в практичне життя.

Універсальність ідеї націоналізму для всіх націй цілого світу в історії новітнього українського націоналізму й української політичної думки не є новою. Вже геніяльний Шевченко в своїх творах її виразно сформулював відносно до всього світу і кожної нації, але в реальній національно-визвольній політиці і боротьбі ця універсальність ідеї націоналізму не находила свого втілення. Більше того, в 1917 році в практичній політиці тодішнього національного проводу, універсальність ідеї націоналізму була поставлена на службу антинаціоналізмові. Органічна єдність ідеї і чинів усіх поневолених Москвою націй було використано для того, щоб з ініціятиви Центральної Ради скликати в Києві з'їзд представників поневолених народів для обміркування й узгіднення політичних дій поневолених

Москвою народів для врятування цілости "демократичної" Росії. Таке політичне спотворення самої ідеї націоналізму, Ідеї державно-політичного унезалежнення поневолених націй, розуміється, не могло не тільки сприяти створенню єдиного фронту поневолених народів для боротьби за своє право на існування, але й вбивало саму ідею українського націоналізму.

В часі між двома світовими війнами українська політична думка, український націоналізм теж належної уваги не приділили питанням чинного урухомлення в певній політичній системі ідеї співпраці націоналізмів поневолених націй. Більше того, в часі між двома світовими війнами, ворожими націоналізмові політичними силами, посилено ширились викривлені і фальшиві підмінки міжнаціональної співпраці в вигляді всіляких малих антант дрібних імперіялістів (Польща, Румунія, Чехо-Словаччина) — сателітів великих імперіялістичних потуг. Для взаємної ж імперіалістичної боротьби імперіялісти і вороги націоналізму висували для поневолених націй всілякі ідеї федерації, міжморів, і т. п.

Здається, ми не помилимось, коли скажемо, що політика революційного фронту поневолених націй, як реальний чинник і усвідомлена система дії, зродилась і закорінилась на полях боїв Української Повстанської Армії з Москвою. Інколи ворожа пропаганда денунціює на адресу УПА, що в ній, в її рядах боровся "інтернаціональний зброд" (збиранина). Ця пропаганда прекрасно знає, що це за "збиранина". Це вояки-націоналісти майже всіх поневолених Москвою народів, що в рядах УПА, як поодинокі особи або окремі національні з'єднання зі своєю командою і політичним проводом, борються за свої національні цілі.

Ці цілі прекрасно усвідомлює один з вояків УПА (псевдо Коля), коли він, розказуючи своїм українським побратимам зброї про свій Казахстан, про свою батьківщину, ледве опанованою українською мовою, каже: "Коля є вояк казахської УПА!"

І саме ці вояки і старшини поневолених Москвою націй, перебуваючи в рядах УПА і воюючи за вільний Казахстан, Азербайджан, Грузію, Білорусь — за свою націю, в перерві між боями, властиво у їхньому вогні, в 1943 році створили АБН — організаційно-політичне завершення ідеї спільної революційно-визвольної боротьби всіх

поневолених Москвою націй.

Ці великі національні політики, в мундирах рядових вояків, сержантів, ляйтенантів, майорів УПА, довершили великого діла: ідейну універсальність націоналізму перетворили в чинну систему міжнаціональної революційно-визвольної співпраці поневолених націй в їх боротьбі за свої цілі. Духово-ідейний солідаризм націоналізмів різних націй найшов своє дійове вивершення в спільній, координованій системі боротьби.

З етично-морального погляду всякий націоналізм вільної від чужоземного поневолення нації є морально відповідальним за всяке насильство і поневолення іншої нації; де б воно на земній кулі не відбувалось. Тим більшою і тим конкретнішою є політична і моральна відповідальність українського націоналізму, як найбільшої сили протиставної московському імперіялізмові за долю інших поневолених Москвою націй, які перебувають в однаковому стані з Україною.

Це політично-моральне, духове єднання поневолених націй в їх боротьбі за свої цілі, як нерозривна цілість, збігається з егоїстичним, здоровим, інтересом кожної поневоленої нації. Найвищі моральні основи є лише висловленням найвищого, розумного і доцільного, егоїзму. Хіба мудрість: "Не бажай другому того, чого собі не бажаєш!" не є одночасно висловом і найвищої моральної норми для цілого людства, кожної нації, кожної людини і одночасно нормою здорового індивідуального і національного егоїзму?

Повною і найвищою перемогою українського націоналізму буде стан, коли російська імперія перестане існувати і всі народи, нею поневолені, дістануть національно-державну волю. Без того повної перемоги Україна мати не може, або ця перемога буде частковою і сумнівною.

Коли б, наприклад, Україна державне відірвалась від російської імперії, а Казахстан чи нації Кавказу залишились в складі цієї імперії, то це було б рівнозначним з тим, що суревенність української нації і держави перебуває у величезній небезпеці від московського імперіялізму. Тому стан, коли Україна стала б вільною, а якась інша поневолена Москвою нація, залишилась в складі поневолених імперією, треба було б уважати за неосягнення Україною цілей

українського націоналізму, а лиш етапом до того, станом часового перепочинку в боротьбі, павзою.

Усвідомлення цього політичною думкою українського націоналізму і прийняття ним політичного постуляту про те, що без розгрому московської імперії і розподілу її на національні держави всіх без вийнятку поневолених імперією народів, не може бути осягнене визволення України, є одним з основних постулятів української національно-визвольної політики.

Це заложення одночасно є наріжним каменем національно-визвольної політики кожного іншого, уярмленого Москвою, народу: без національно-державного визволення України не може постати чи реально втриматись національно-державна суверенність Естонії, Литви, Латвії, Польщі, Білорусі, націй і їх держав Кавказу і Туркестану (Азербайджан, Грузія, Вірменія, Козацька Держава, Казахстан, Узбекистан, Туркменістан) і інші, а суверенність Болгарії, Румунії, Угорщини, великою мірою Туреччини, Греції і інших, не кажучи про нації і держави, розташовані вздовж азійського кордону СССР, перебуває під знаком запиту.

Саме в цьому є закладена органічність і невідкличність політичної системи й ідей фронту поневолених і загрожених поневоленням націй для перемоги їх над московським імперіялізмом.

Фактом свого геополітичного становища в системі московської імперії, своєю величиною Україна творить стрижень системи організації фронту поневолених Москвою народів. Від фактичної боротьби України і її вкладу в національно-визвольні революції всіх поневолених націй залежить вирішальна частина в загальній перемозі. Цієї об'єктивної ролі української національно-визвольної боротьби у фронті поневолених націй не можна ні неґувати, ні обмежити без загрози для остаточних цілей українського націоналізму і національних інтересів усіх поневолених націй.

Ця обставина накладає на Україну, на її національно-визвольну політику виключно великі і вирішальні, для успіху боротьби фронту поневолених народів завдання.

Фронт поневолених народів, в осередку якого стоїть Україна, обіймає собою велечезні простори, населені різними націями, різних рас, різних релігійних систем, різноманітного культурного й історичного

укладу. Часто відносини між сусідніми націями є ускладнені й обтяжені різноманітними суперечками й антагонізмами, що нашаровувались віками; часто ці антагонізми між поневоленими націями інспірувались і підсичувались поневолювачем антагонізуючих націй за принципом "поділяй і володій!" В цих умовах прийняття фронтом поневолених націй єдиних об'єднуючих для дії політичних ідей, єдиної стратегії національно-визвольної боротьби, єдиної тактики боротьби є найважливішою підставою перемоги.

"В своїй хаті своя правда" (Т. Шевченко) перекладене на політичну мову "суверенна соборна національна держава" кожного народу на просторі його національного посідання, як підставова засада українського і кожного іншого націоналізму, стала ідейно-політичною основою фронту поневолених народів, оформленого організацією АБН в 1943 році в Україні.

Найбільшим ворогом і небезпекою для фронту поневолених народів є затруєння його поодиноких учасників імперіялізмом супроти своїх, також поневолених, сусідів. Єдність і спаяність фронту поневолених народів ослаблює імперіялізм національно-визвольної політики поодиноких народів: імперіялізм польської політики супроти України, Білорусі, Литви, імперіялізм чеської політики супроти Словаччини й України, імперіялізм румунської політики супроти України і т. п., сліди чи прояви чого можна знайти і в відносинах між політикою інших поневолених народів, — творять собою ті отвори у фронті, через які в середину, в запілля цього фронту, проникає ворог.

Не можна без моральної огиди дивитись на політику Польщі супроти України, Білорусі, Литви, не можна зрозуміти самовбивчого для польської нації змісту цієї політики, у висліді якої польська політика супроти України через триста років є жалюгідним сателітом московської політики, і в висліді якої для самої Польщі, для історичної долі цілої нації завдано і завдається непоправної шкоди на довгі століття вперед.

Польща століттями винищувала себе в Україні, розтрачуючи на загарблення України найкращі свої людські активні ресурси, занехуючи у себе, на власних землях власні національні інтереси, щоб у висліді дістати стан, при якому з того панування, з тієї експансії в Україні не залишилось жодного ні матеріяльного, ні культурного

сліду, ні одного фізичного носія польської експансії і культури, ні одного поляка, а натомість залишився кривавий рубець історичної кривди і відчуття відрази українського народу до Польщі. Цю відразу спільний ворог використовує для ще більшого поневолення і знищення польського народу і на його власних землях.

Жалюгідна чеська політика супроти Словаччини і словаків та українців на Закарпатті. Ця політика нині завершилась тим, що промосковська, прокомуністична Прага руками московських маріонеток винищує антикомуністичну, антимосковську, католицько-християнську Словаччину.

Так політика поневоленого народу, отруєна імперіялізмом проти іншого поневоленого народу, веде власний народ до згуби, страждань і ще більшого власного поневолення. Клясичними зразками є політика поверсайської Польщі, Чехо-Словаччини, Румунії і деяких інших, які у висліді нібиімперіялізму, карикатури на імперіялістичну політику, стали жалюгідними сателітами чужої, передусім московської політики, щоб потім впасти її жертвами.

Політика нібиімперіялізму поодиноких народів значно послаблює єдиний фронт поневолених народів, а політику і національний потенціял поневолених народів Польщі, Чехії і деяких інших ставить проти фронту поневолених народів, ставить по боці ворогів поневолених народів, цебто в остаточному висліді ворогів своєї власної нації. Польща, яка воює чи воюватиме з Україною за Львів, з Білоруссю і Литвою за Вільно, тим самим воюватиме проти своєї власної суверенности. Коли сучасний стан Польщі польська політика розцінює як стан після четвертого розбору Польщі, то ця ж політика "Львова і Вільна" приготовляє п'ятий розбір Польщі, не добачаючи того простого факту, що після кожного такого розбору навіть етнографічний стан посідання польської нації дедалі більше корчиться і звужується.

Польська політика намагається отруїти нібиімперіялізмом і інші нації і держави, в тім числі й українську. Вона, наприклад, українській політиці інспірує і суґерує "ідею" уступлення на заході західних просторів України- коштом компенсації Україні "доріз-кою" "нічиїх земель" на сході. У висліді цієї горезвісної політики постав Варшавський договір, що потім завершився Ризьким, щоб остаточно

стати припечатаним маршалом Рокоссовським після минулої війни. Все це ланки одного ланцюга. Тими ж поляками інспіровані і фінансовані всілякі “східні, чорноморські, сірі, зелені” України у Варшаві намагались, і нині не покинули цього невдячного зайняття, защепити українській думці і політиці “ідею” імперіяльної експансії на Схід. Остаточною ціллю цієї інспірації є засаднично підірвати політичні позиції України у фронті поневолених народів, вирвати з цього фронту стрижень і цим розчистити дорогу для польського нібиімперіялізму, який тішить себе надією “щось вирвати”, коли “хтось” буде валити Москву.

Поминаючи те, що на сході України, на її східніх кордонах, простори між Україною, нижньою течією Волги і Заволжям, Каспієм, кавказьким хребтом і Чорним морем великою мірою просякнуті українським національним елементом, а простір Кубані творить суцільний українский національний масив, цебто Україна в тому просторі має оправдані природні зацікавлення, — українська політика і на тому просторі є націоналістичне послідовною: оскільки на просторі цих земель їхнє козацьке населення вже від 1917 року реальними чинами доконує національно-державної сепарації від Московщини на основі створення там незалежної козацької держави, то Україна цю тенденцію політичного розвитку козацького простору беззастережно визнає і підтримує та підтримуватиме.

Україна беззастережно визнаватиме національно-державний суверенітет козацької федеративної держави до тієї пори, поки на нього не сягатиме Москва. В цьому останньому випадку Україна з'єднає свої сили з тими силами національного і державного визволення козацького простору, що будуть протиставні Москві для спільної боротьби за державну незалежність козацьких земель.

Україна є готовою зректися гравітуючого до неї національного простору і населення — Кубані в ім'я і для добра цілого великого козацького простору, що створив би свою Козацьку федеральну державу, в якій українська козацька Кубань вклала б у розбудову її українську культуру, українську духовість, українську систему внутрішньої організації. В суверенній козацькій державі Україна здобуде вірного, історично-традиційного, доброго сусіда.

Так розв'язуючи питання простору, в якому Україна історично,

геополітично і безпосередньо етнографічне тісно зацікавлена, розв'язуючи її послідовно націоналістичне, Україна тим самим інспірує і унапрямлює практичне розв'язання і застосовання принципу “в своїй хаті своя правда” й у взаєминах між всіма народами фронту поневолених націй.

Україна не мала, не має і мати не буде супроти своїх сусідів чи інших народів жодних імперіяльних і імперіялістичних цілей. І це зумовлює незахитаність її стрижневих позицій у фронті поневолених націй.

Другим принципом, що випливає з засади національно-державної суверенности кожної, кількісно навіть найменшої, нації на її етнографічному просторі, є принцип суверенного розв'язання всіх без вийнятку проблем внутрішньої організації і життя поневоленої нації, яка є учасником фронту поневолених націй. Тому фронт поневолених націй, об'єднаний в АБН, не зв'язує своїх учасників і їм не накидає жодних проблем внутрішньо-національних відносин — релігійних, устроєвих, соціяльних і інших. Ці проблеми кожна нація розв'язує так, як вона це вважає для себе за найкраще.

Україна у фронті поневолених націй поборює всі види ідеї месіянізму, історичного покликання, всесвітньої справедливости, соціяльного визволення і т.п., як ідей в ґрунті фальшивих, за якими укриваються, маскуються, загарбницькі імперіялістичні цілі. Кожна нація “в своїй хаті” має і повинна встановити “своє право”. З цього погляду український націоналізм уважає неприпустимою міждержавною дискримінацією спроби зовнішньо-політичного тиску на національні держави, скеровані до зміни системи внутрішніх відносин всередині національних, держав. Оскільки Еспанія є національною державою і не поневолює державно-політично іншої нації, то міжнародня дискримінація цієї держави під покришкою недемократичности її устрою є нічим іншим як аморальною диверсією.

Стратегічним принципом фронту поневолених націй є засада власних сил і революційної національно-визвольної боротьби на їх підставі. Цей принцип коротко можна сформулювати так: “поневолені нації визволять себе лише самі!”

Виходячи з цього, фронт поневолених націй у принципі відкидає систему визвольної політики так званого “безкровного” визволення

поневолених націй, цебто політику, яка не завершується безпосередньою революційно-визвольною війною поневоленої нації зі своїм окупантом. Багато "визволених" після першої світової війни націй, передусім чехи, мадяри, навіть поляки в ході й у висліді другої світової війни так швидко втратили свою державну суверенність передусім тому, що за своє "визволення" попереду вони не заплатили належної ціни — крови нації, або це "визволення" просто дістали з чужих рук, "безкровно". Чи не тому фіни втримали свою державну суверенність, що після першої війни вони за неї дуже дорого заплатили власною кров'ю цієї невеликої, але такої героїчної нації. Перед початком другої світової війни, в 1940 році, в совєтсько-фінській війні вони за втримання цієї су-веренности заплатили ще більше крови, щоб не допустити в Гельсінкі зформованого і проголошеного в Москві "уряду фінської народної республіки" Куусінена. В процесі другої світової війни в боротьбі за цю свою суренність фіни знову дуже багато віддали своєї крови. Пропорційно до величини свого народу фіни, на нашу думку, в порівнянні з усіми іншими поневоленими Москвою націями — українцями, поляками, білорусами, не кажучи вже про чехів, за свою свободу і суверенність заплатили найбільшу ціну крови. І тому власне вони нині суверенні, хоч обкраяні і пограбовані.

На протязі останніх тридцяти років у Москві було зформовано кільканадцять -"народніх" урядів — для Києва, Софії, Варшави, Букарешту, Будапешту, Тифлісу і ще для кільканадцяти столиць, але "уряд" створений під проводом Куусінена, формально прокля-мований в Москві і з яким ця Москва встановила дипломатичні і державно-правні відносини та склала умови, в Гельсінках від 1940 року і понині не засів. Немає виглядів, щоб він взагалі колинебудь там засів.

У наш вік політичного примітивізму, загального здичавіння і отупіння суспільної моралі, цей факт створення в 1940 році для Гельсінок "уряду" Куусінена прийшов непоміченим. Ця маріонетка зникла і не появилась донині. А між тим "провал нумера" з "урядом" Куусінена свідчить про те, що Москва, майже двісті-мільйоновий СССР, потерпіла несподівану і нечувану для неї поразку від тримільйонової фінської нації.

Цей зразок суверенної національно-визвольної політики всякою ціною

і жертвами нації є конкретним прикладом реалізації постуляту стратегії фронту поневолених націй: “стратегії власних сил і революційної війни з окупантом”.

В національно-визвольній політиці українського національно-активного загалу, в практиці національного життя на чужині, в практиці аж надто численних українських організацій, партій, культурних установ, в українській пресі найважливіший відтинок нашої національно-визвольної боротьби — фронт поневолених націй є майже в повному занедбанні. Наші установи, наші політичні організації повсякденно не реалізують в практиці єдности фронту поневолених націй, наша преса не інформує своїх читачів про боротьбу цього фронту, наша преса заповнена описами й інформаціями про Індокитай, про Венесуелю, про Маляї, про Індонезію, про життя і боротьбу цих народів, але ця наша преса нічого не подає українському читачеві про боротьбу з Москвою Грузії, Казахстану, Таджикістану, козаків, про боротьбу Шаміля, про повстання в 1930 роках у Туркестані басмачів і т. п., не інформує про історію цих народів, про їх змагання, їх перемоги, їх жертви. Україну й українця вже нині з казахом і азербайджанцем єднає спільно пролита кров у лавах УПА, ми вже нині з цими народами є побратимами крови, нас з ними лучить єдність національної долі і спільної боротьби.

На відтинку фронту поневолених націй ми високою мірою перебуваємо у фарвотері московської, польської і взагалі “інтернаціональної”, а не національної політики. Ми так же, як і Москва, немов би за її вказівками пишемо, політикуємо про В'єтнам, про африканських муринів і абісинців, нашу увагу до яких приковує Москва, а забуваємо про Казахстан, Азербайджан, Грузію, Вірменію, Таджикистан, Білорусь і інші нації, — в долі і недолі, в успіхах і неуспіхах яких лежить залежність долі і недолі України.

Україна є стрижнем фронту поневолених Москвою народів в їх боротьбі за своє національно-державне визволення. Успіх і перемога цього фронту передусім залежить від активної стрижневої ролі в ньому України.

Міжнаціональна політика українських політичних середовищ, їх преса, їх суспільно-громадська діяльність, навіть культура, мистецтво,

театр плутається на смітниках міжнародного соціялізму (УРДП і її орган “Вперед”), російського єдино-неділимського федералізму (контакти і стосунки лівих українських течій з керенскіядою і москалями), дискутують “мєндзиможжя”, займаються дурійками “Україн океанічних” (публікації “чорноморських і океанічних інститутів” з варшавського кореня), змагають до ущас-ливлення України і світу “колективізмом”, що на шпальтах “Українських Вістей” другої УРДП проповідує В. Винниченко і тому подібне, себто українська політична думка в міжнародній політиці міжнаціональних відносин стягається і переставляється на чужі, антиукраїнські, антинаціональні, об'єктивно промосковські і московські смітники.

Фронт поневолених націй — це взаємопізнання історії, культури, міжнаціональних відносин, економіки, соціяльних систем, релігії поневолених Москвою націй, з національних джерел цих націй, а не крізь московське густе сито або в її кривому дзеркалі; фронт поневолених націй — це кристалізація і взаємоузгіднення політики, стратегії і тактики національно-визвольної боротьби цих націй між собою, а не снобістичне вороження на чорній каві про “політику великих” і на яку ногу нині встав з постелі Трумєн чи Черчіл, або який колір обличчя був на останній параді у Сталіна. Фронт поневолених націй — це творення революційно-повстанських армій з усіх поневолених націй, це національні узбекські, азербейджанські, грузинські сотні, курені, полки, дивізії в УПА і такі ж національні українські, білоруські, може й польські, литовські, латвійські сотні, курені, полки, дивізії в Казахській, Уз-бекських чи єдиній туркестанській УПА. Фронт поневолених народів — це національно-визвольні революції десятків поневолених народів від залізної заслони до Тихого Океану, в яких прийматимуть участь всі поневолені нації на цьому просторі — казах чи кореєць, закинутий окупантом в Україну, є й буде вояком УПА, як і українець, закинутий окупантом у далекий Казахстан або Корею чи Карелію, або інший край поневоленого народу, стане вояком тамошньої національної УПА, воюючи за Україну.

Усвідомити це, вивчити, обґрунтувати і застосувати на практиці, реалізувати в конкретній дії ідею фронту поневолених Москвою націй, зробити увесь простір СССР — тюрми поневолених націй — суцільним простором національно-визвольних революцій, уна-

прямлюваних і кермованих єдиною стратегією і тактикою — це є основою міжнародньої політики українського націоналізму, національним обов'язком кожного українця, кожної української установи, організації, політичного угруповання, поодинокого політичного діяча.

І коли українська спільнота на чужині так сприйматиме і реалізуватиме ідею фронту поневолених націй, то цим самим вона зміцнить і скріпить цей фронт, цим самим вона допоможе успішній дії цього фронту на Батьківщині, який бойовими чинами, побратимством крови вояків УПА з вояками всіх поневолених народів в єдиних лавах так широко є здійснюваним.

Від "залізної заслони" ("Залізна заслона", термін, створений брітанським прем'єром Черчілем для окреслення демаркаційної лінії між московсько-большевицькою і західньою сферою впливів у Середній і Східній Европі. Це окреслення характеризує замкненість совєтських західніх кордонів як для населення большевицької імперії, так і для західніх громадян) до Тихого океану.

Третя світова війна і визвольна боротьба

Воєнні події в Кореї так загострили політичний стан у всьому світі, що перспектива третьої світової війни не була далека. В новій ситуації виникли і нові можливості для української справи, тож треба було наперед визначити точні позиції і завдання української самостійницької політики. Це зробив Ст. Бандера в цій статті. Вона була друкована, без його підпису, у трьох числах "Сурми" (чч. 22, 23, 24 за серпень, вересень, жовтень 1950 р.). З'ясувавши західню концепцію політичної війни з большевизмом, автор перестерігає українську спільноту перед самообманом і сподіванками, що війна з московським большевизмом автоматично зробить з держав Заходу союзників України, яка бореться проти цього большевизму-імперіялізму. Єдину можливість для визволення дає національна революція. Схожість поглядів на ці справи є в інших статтях: "Пропаганда визвольної революції на тлі війни" і "Проти ідейного роззброювання визвольної боротьби".

Західня концепція політичної війни з большевизмом

Війна в Кореї надала розвиткові міжнародньої ситуації настільки виразні перспективи і темпо, що можливість третьої світової війни стає серйозним чинником у всяких політичних плануваннях, навіть на недалеку мету. Над мілітарними питаннями грядучої війни ще висить непроглядна заслона — коли, де, як розпічнеться, котрі фронти, в якій стадії війни будуть головними. Існують різні припущення; начальні штаби напевно мають готові пля-ни на різні можливості, але мілітарного розвитку найбільшого світового змагу ніхто не може наперед певно накреслити, бо він буде вислідом акцій і реакцій обидвох сторін. Жодна сторона не буде мати ініціятиви на всіх фронтах і в усіх формах ведення війни.

Натомість політичні фронти вже досить чітко зарисовані, бо війна в політичній площині вже ведеться. Опісля, коли гаряча війна розгориться, прийде тільки загострення, посилення політичних протиставлень, дійдуть деякі доповнення, відпадуть існуючі ще тепер дипломатичні помости й тактичні маневри, але засадничі настанови,

генеральні лінії політики обидвох сторін у війні, як теж фронти їхніх зударів, уже виразні, вони вже діють. Помиляється і сам себе обманює той, хто гадає, що політичні поліґони ще не визначені, що тепер поля політичної розгри окутані ранніми туманами, які розвіються з першими розривами ґранат і бомб третьої світової війни. Ні. Хто добре дивиться — вже тепер усе виразно побачить, а кому тумани непроглядні, то дарма, вони далі стануть ще густіші на не одному відтинку.

Тож пора вже визначити позиції української самостійницької політики супроти зарисованих, а в дечому й виразно скристалізованих політичних фронтів надтягаючої війни. Не можна цього відкладати, доки вона не розгориться, з надією, що тоді прийде велика зміна в засадничому відношенні до української справи. Треба рахуватися з тим, що на початку вуіни наше положення в міжнародній політиці не дуже поправиться, а за це механіка воєнних подій великою мірою утруднить орієнтацію, та встановлювання головних політичних плянів самостійницької дії за кордоном. Якби таки прийшла значна поправа у відношенні західніх держав до нашої визвольної справи, то тим легше було б кореґувати наші пляни. Але за підставу мусимо приймати те, що тепер показується найправдоподібнішим, що вже досить певно визначує головні лінії і рушії політики західніх держав, що створює для нас труднішу ситуацію.

Сучасні політичні і мілітарні заходи світових потуг, що відбуваються незалежно від дипломатичних трюків і розголосу на них преси, є реальним віддзеркаленням прихованих інтенцій і намірів на майбутнє, в чому прозраджується не тільки остаточна мета, але також шляхи її реалізації.

Важливо, щоб загал української еміграції наперед мав тверезу, реалістичну оцінку того, з чим стрінеться, а не заколисував себе всякими фантастичними сподіваннями, а потім розгублювався і розчаровувся дійсністю, ходом подій. Треба тверезо подивитися правді в очі, взяти її в свої рахунки і здати собі справу з того, що й як слід робити, як поступати нам, щоб принести успіх визвольній справі, та щоб нашою ініціятивою, нашою поставою й дією впливати на поправу відношення до неї діючих світових сил. Влучне передбачення й твереза оцінка тієї дійсности, з якою матимемо до діла, визначення наперед правильного напряму нашої політики — це передумова для

того, щоб розкидані по світі українські сили могли діяти по одній засадничій лінії.

Українські визвольні змагання, зокрема під час війни СССР з іншими державами, мусять узгляднювати розвиток світової ситуації, яку й вони співформують. Пов'язування української справи з міжнароднім розвитком правильне тоді, якщо воно оперте на влучну аналізу й оцінку його, зокрема на оцінку політичної настанови противників СССР. Інакше воно може бути цілком фальшиве й згубне. Засада: "ворог мого ворога є моїм союзником" — в практиці має дуже широку скалю застосування, залежно від того, наскільки позитивні цілі обох сторін згідні чи розбіжні в сфері, де їх заінтересування сходяться.

Даремні сподівання і політика самообману

Багато людей бачить зовсім просту розв'язку пов'язання українських визвольних змагань з війною західніх держав проти СССР. їхня визвольна концепція така: коли західні держави будуть приневолені вести війну з СССР, тоді вони змагатимуть до повного розгромлення большевицької імперії, будуть старатися залучити до одноцілого воєнного зусилля всі ворожі большевизмові сили, в тому й визвольну боротьбу українського народу, поставлять такі універсальні цілі війни, в яких вмістяться й вимоги визволення України, її державної самостійности, виразно зформульовані, або в межах якогось загального, рамового означення.

Нашим завданням є влучити всі свої сили і боротьбу у воєнні змагання західніх держав, по змозі, як окремий, ними визначений, складовий чинник. Українські сили за кордоном повинні створити і ввести у воєнні дії українську військову одиницю, що буде зав'язком української армії, і буде побільшуватися кадрами українців з совєтської армії. А революційна боротьба по другому боці фронту, в Україні, повинна бути якнайсильнішим допоміжним фактором для зовнішнього фронту. Чим більший буде потенціял і ефект нашого вкладу у війні по боці західніх держав, тим краще забезпечимо собі визнання ними і реалізацію наших цілей.

Тут будуть діяти теж досить поважні течії і сили проти державної самостійности і соборности України, зокрема намагання російських протикомуністичних, але імперіялістичних сил, претенсії поляків на

західні землі України, може, й інших сусідів. Щоб їм успішно протиставитися, мусимо дати такий великий вклад у війну, щоб він переважив нашу ціну і значення нашого голосу у західніх державах, а рівночасно наша мілітарна сила, створена в процесі війни на боці протибольшевицької коаліції, мусить бути відносно велика, щоб підперти волю українського народу, в міру потреби, збройним чином і протиставитися напастям сусідів.

Так виглядає концепція долучення справи українського визволення до воєнної квадриґи західніх держав. Без уваги на те, чи її ставить тепер якийсь український чинник так виразно, цілісно зформольовану, чи ні, вона все таки існує в політичному думанні деяких людей, їм вона видається єдино можлива і реальна, тож і по тій лінії повинні йти всі наші дії і намагання.

Чи вона реальна, чи є підстави, щоб її приймати як головну ставку визвольного змагання України в третій світовій війні? Ключ лежить у відповіді на засадниче питання: чи західні держави, зокрема США при такій нашій поставі видвигнуть справу державної самостійности України як одну з цілей війни, так, щоб це їх зобов'язувало в дальшому і давало якісь гарантії? А дальше питання — чи в їхній політиці нема таких елементів, які змагають до чогось іншого, які не дають місця для змагання за суверенність і соборність України в рамцях їхнього комплексу?

Ціла дотогочасна й сьогоднішня політика західніх держав, зокрема США, не дає підстав і стійких арґументів для позитивної в сенсі цієї концепції відповіді на поставлені питання. Те все, що у відношенні до української справи має місце в американській політиці, а властиво треба сказати, що не має місця, бо вона насправді цілком іґнорує українське питання — не дає жодної точки зачепу, опертя для ставлення такої концепції українського визволення.

Її визнавці будуть відкликатися хіба до трьох арґументів. Перший: “а що ж робити, іншої розв'язки, іншої дороги для нас нема, це єдиний спосіб активно включитися в світовий змаг і тим здобути собі якісь шанси”. Другий арґумент — це таке розумовання: коби тільки нас допустили, прийняли до свого фронту. А тоді ми своїм вкладом здобудемо свою ціну, нам признають наше право. Вкінці третій, найважливіший арґумент — надія, що коли прийде до війни, то

політика Америки зовсім зміниться, на кориснішу для нашої справи. Мовляв, не можна розцінювати того, що буде у воєнній ситуації, на підставі дотогочасного сучасного відношення, бо це все тільки тактика, щоб іншим ставленням до українського питання надто не дражнити большевиків, не зривати мостів до компромісу. Але коли мости будуть спалені, тоді наша карта буде козирем.

Розглянувши уважніше всі ці арґументи, бачимо їх нестійкість. Неправда, що не маємо іншої дороги і мусимо хапатися тієї єдиної, хоч вона й сумнівна. Навпаки. Маємо свою власну, якою йдуть наші визвольні змагання вже третій десяток літ у найне-сприятливіших обставинах. Попри всі свої намагання, ворог не міг знищити цих змагань, наша боротьба постійно кріпшає, поширюється, захоплює все нові сили й приєднує нам правдивих союзників. Це шлях власної революційної боротьби, визвольна концепція українського націоналізму. Вона дає розв'язку теж для нашої самостійної політики і власнопідметної боротьби в тій ситуації, яка зарисовується при назріванню чергової світової війни, при даному укладі сил і відношення до України. Намічений концепцією визвольної національної революції шлях не тільки існує, але він єдино реальний і успішний. Про це буде мова далі.

З другою мотивацією шкода дискутувати. "Дурного й у церкві б'ють", — хіба так можна відповісти на сподівання, що як ми дамо великий вклад у війну західніх держав проти большевиків без поважного потрактування ними наших цілей на самому початку, то тим здобудемо собі їх симпатії, зрозуміння, а далі й признання нам наших прав. Чи ж мало нам досвіду свого й чужого? Взяти б хоча науку кількох народів з останньої війни, які наперед мали й договори і торжественні зобов'язання самостійність яких забезпечувалась у всіх пактах і стояла на першому місці в цілях війни альянтів, а потім ті народи дістали свободу .. . большевицьку. Польща, Чехія, Сербія дослужились цього спільною боротьбою з тими самими партнерами, в яких ми мали б дослуговуватися, з такою ріжницею, що їм згори давали такі ґарантії, які ми мали б щойно собі здобувати.

Хтось скаже, що це була інша ситуація, що Америка й Англія мусіли віддати своїх союзників — Польщу, Чехію й Сербію на поталу міцнішому союзникові Росії, що тепер буде інакше, бо Росія має бути розбита. Не погоджуємось з твердженням, що західні держави мусіли

так поступити. Напевно не було б того, якби вони справу тих народів трактували так серйозно й гаряче, як свою власну. Коли большевики зразу після закінчення війни пробували подібним способом "допомогти" Персії, то Англія й Америка потрапили поставитись так рішучо, що большевики мусіли завернути. Бо там ішло про нафту і про безпосередні інтереси Великобрітанії. Цим не хочемо сказати, що Англія й Америка погані союзники, бо таких прикладів в історії безліч, у взаєминах між різними народами. Ідеться про те, щоб робити правильні висновки і враховувати такі фактори й засади міжнародніх відносин, які фактично мають діючу силу, а не гратися наївними сподіваннями і сантиментами.

Так само не молена поважно приймати буцімто хитрих, а насправді наївних міркувань, що найважливіше, щоб нам дали змогу воювати, поставити свою збройну силу, а вона потім зможе творити довершені факти, без уваги на бажання провідних потуг. Треба собі усвідомити такі речі: українська військова формація, яку можна б створити поза межами України в засягу дії західніх альянтів, враховуючи навіть евентуальні поповнення з полонених — буде малою у порівнянні до величезних військових мас. Вона не може відограти такої ролі, щоб заставити Америку й Англію задля неї і її боротьби міняти свої засадничі настанови цілої воєнної політики. До того ж включена в альянтську воєнну машину, як реґулярна частина і з способом воювання реґулярної армії, українська військова одиниця, хоч би й більша, буде мати багато менший ефективний дійовий потенціял, ніж би мала ця кількість вояків, воюючи партизанським способом в українській революційній боротьбі на рідних землях, в УПА.

Далі — в рамцях альянтських військ українська військова одиниця буде позбавлена ініціятиви, буде тільки виконувати накази головного командування. А це в процесі ведення війни реалізуватиме подиктовану урядами великодержав політику. І якщо вони не схочуть, щоб український чинник сам творив довершені факти, то легко буде зробити так, щоб для цього не було фізичної спро-можности, наприклад, щоб у відповідний час цього війська взагалі не було в Україні.

Тож нема змислу дурити себе фантазіями, що таке військо, за-клиноване в чужу воєнну машину, може творити власні доконані факти більшого значення. Воно може в тому напрямі діяти по лінії

інтенцій чинника, який кермує війною, інтенцій виразних, чи тихих, як рівнож може дістати свободу діяння в таких ситуаціях і на таких відтинках, де той чинник не хоче сам вирішувати, а допускає вільну гру і розгру інших сил. Такі ситуації можуть бути тому для закріплювання української державности, для захисту українських етнографічних територій, для організації армії, і т. п. може бути дуже корисним мати військову силу, яка щодо організації, узброєння й воєнного досвіду має всі якості викутої у війні військової формації.

Так само дуже важливою для визвольної справи і для будування української держави буде відповідна кількість військовиків, різних ступенів і з різних родів зброї, які удосконаляться у військовому ділі, засвоять собі те знання і вміння, що ним диспонують високопоставлені армії різних держав. Одне і друге важливе, цим справам треба присвятити також увагу. Але треба їх ставити на властивому місці, трактувати за їхньою суттю. Це не є питання визвольної концепції, тільки питання допоміжних, хоч і конечних, факторів.

Третій комплекс арґументів — мовляв, дотогочасне становище США й інших західніх держав в українській справі, становище повної іґнорації, не має значення для їх ставлення під час війни. Досі була політика недражнення большевиків й уступок, а зі зміною цього курсу прийде позитивне трактування нашої справи.

Коли шукати за реальними підставами для таких тверджень, то показується, що їх немає, що це самі побожні бажання й надії, без твердого ґрунту. Безперечно, що такий зворот був би дуже побажаний для нашої справи і закордонна акція, зусилля цілої емі-ґрації мусять робити все можливе, щоб він прийшов. Якби це сталося, тоді легко було б достроїти нашу політику до прихильнішого відношення зовнішніх сил. Але годі будувати свої пляни на самих сподіваннях, коли дійсність є цілком інша.

Ті, що покладаються на поправу постави Америки, покликаються на логіку й рації її ж таки протибольшевицької політики, як вона, з їхнього погляду, повинна виглядати під час війни, щоб запевнити західнім державам перемогу. Вони кажуть: “та ж інакше не може бути. Західні держави не можуть провадити війни з СССР і не включити визвольної боротьби підсовєтських народів в один фронт; вони мусять

поставити в цілі війни теж державне визволення всіх народів, в тому й України. Адже ж усі знають, що Гітлер програв війну на Сході головно через те, що неґативно поставився до справи самостійности України й інших народів. Америка не буде повторяти його помилок, тим більше, що в неї нема тих мотивів; вона ж не може поневолювати, ні окупувати України, нема жодних причин, чому самостійність України була б для неї небажана?"

На такій логічній аргументації люди будують свої сподівання. Це логічно, з нашого погляду, і за цим промовляє об'єктивна оцінка політичних інтересів західніх держав. Але часто в політиці народів логіка не має вирішного голосу і не раз діється таке, що цілком наглядно йде в розріз з об'єктивною доцільністю. Щоб правильно передбачити, яку політику поведе якийсь нарід, треба брати до уваги ті існуючі, діючі й потенціяльні чинники в його політичному думанні і поступуванні, які в даній ситуацій будуть мати вирішальний вплив.

Якою логікою, якими раціями можна виправдувати політику безпринципного пактування і цілком зайвих уступок західніх держав з Америкою на чолі супроти большевицької Росії? В ім'я яких ідей трактували вони большевиків, уже по війні, як своїх союзників і замикали очі на те, що мають справу з найгіршою тиранією, з народовбивцями і з системою найбільших злочинств проти Бога, над людиною, над народами, над всякою свободою і всіми цінностями? Задля чого, для яких, хоч би найменших, власних користей вони погодилися на те, що Росія не тільки взяла собі львину частину воєнної перемоги, але й загарбала інші нові народи, в тому й їхніх союзників? Чому так довго толерували те, що большевики захоплювали все нові країни, непомірне побільшуючи свій потенціял, і експлуатуючи все загарбане, перетворюють всі сили й засоби на небувалу воєнну машину, направлену проти решти світу, в тому і проти самих західніх держав? Що їх змушувало так пасивно все сприймати і при тому шукати з большевиками співпраці? Чи вони цього не розуміли, не бачили?

Як хто в це вірить, то чим пояснити, що Захід кілька літ затикав собі вуха й затулював очі, щоб не чути й не бачити того, що їм показували і говорили ті всі свідки, які большевизм пізнали до основ, пережили його і показували наслідки його роботи на організмах своїх народів! Що зробили правлячі й провідні кола західніх держав, щоб дати змогу

промовити до їх суспільств еміграціям поневолених большевизмом народів, щоб ті суспільства пізнали правду про російсько-комуністичний імперіялізм?

Таких питань можна ставити безконечно, і їх поставить історія, а, може, й сучасна генерація самих західніх народів. Бо їй прийдеться в неминучій війні скласти страшні жертви під ударами тієї сили, яку їхня політика дозволила і допомогла большеви-кам кувати й побільшувати кров'ю і потом поневолених народів. Де ж відповідь на ці питання? Ані логіка, ані рація власних інтересів, ані політична доцільність, ані сумління, ані відповідальність не дають стійкої відповіді. А все це таки діялося, це реальні факти. І вони мають свої причини, за ними стоять якісь рушії, якісь сили й закони, що діють в політиці теперішнього Заходу. І про це йде. Не на те заторкуємо тут ці питання, щоб підносити обвинувачення, бо це не наша роля, а жодні слова не мають в цій матерії значення, якщо вони не порушують страшні діла. Але тут мова про наше розуміння дійсности, про її оцінку і про висновки для нас самих. Бо від правильних висновків залежить й обрання правильного шляху.

Не можна цілу повоєнну політику західніх держав, а зокрема відношення до української справи, поминати, відкладати до минулого, як часову тактику, чи хоч би як помилку, яка проминула і не повториться. З другого боку, так само фальшиво було б коротко сказати собі — "це безнадійний стан" і робити такий висновок, що "нам нічого доброго не можна сподіватися від Заходу і від його війни з СССР". Одне і друге трактування справи не речеве, а поверховне і настроєве, одне і друге провадить на манівці. Нам треба, критично проаналізувавши розвиток за останнє десятиріччя, відділити проминаючі явища, елементи тактики, шукання, і т. п. від глибших, тривкіших причин. Особливу увагу мусимо звернути на такі спонуки, сили, закони й методи в політичному думанні і діянні західніх народів, які мають тривкий вплив, які вирішували дотепер про їхнє відношення до справ України і вирішуватимуть на майбутнє. Бо тільки на цій підставі можемо передбачити їх поставу до нас у різних ситуаціях.

Тут не будемо займатися такою аналізою, ані спробою систематизування тих факторів. Хочемо відмітити деякі з них, важливі для відповіді на питання, чи у війні зміниться ставлення Заходу до

справи визволення України так, як нам би це бажалось, себто, само від себе, на що хоче спертися обговорювана тут політична концепція.

В цілій повоєнній політиці Заходу супроти СССР, США відо-грають провідну ролю. Так само буде і у війні з большевиками. Становище Америки буде менш-більш пропорційне до її мілітарного вкладу, а цей домінуватиме не тільки з уваги на її найбільший природній потенціял, але й через цілеве наставлення її партнерів. Скрізь там, де розвиток іде по лінії конфлікту з СССР, Англія, а за нею інші європейські держави, умисне віддає Америці ініціятиву, а сама, стягаючись, поволі приєднується. Це й є один з гальмуючих факторів у формуванні твердої постави Заходу проти СССР. Англія хоче, щоб майбутня війна була виразно війною США, а вона буде її союзницею, буде допомагати. Відносно до того й вклад та втрати Америки мусять бути багато більші (таким чином вага між обома сестрами мала б повернутись в протилежному напрямі, нінс у процесі минулої війни). Тим більше в українській справі, недоцінюваній Заходом, Англія й інші держави не будуть з Америкою сперечатися, хіба аж потім, як вона стане і для Заходу вимірною, поважною величиною. З того для нас висновок — Америка буде надавати тон ставлення до української справи і під час війни, тому мусимо брати до уваги передусім її наставлення, і його можна узагальнювати. Рахувати на ріжниці в становищі інших воюючих держав можна хіба в чисто практичних справах, а не в питанні генеральної політичної лінії.

Другий момент, що його треба узглянити, це той що в політиці США дуже сильно діє фізикальний закон безвладности, в тому розумінні, що вона дуже тяжко й дуже повільно зміняє обраний напрям і розмах, її політика зміняється тільки в міру того, як зміна назріє в публічній опінії. А в цій знову проходить дуже повільно сприймання, усвідомлення і оцінення таких фактів, явищ і процесів, які не мають прямого, дотикального відношення до життя американського громадянина, або не мають в Америці наочного віддзеркалення. На це складається багато причин, як історичний розвиток, геополітичне положення, структура духового, політичного життя Америки й багато інших. Можна ствердити, що зміни в політиці США відбуваються великими, повільними закрутами і треба дуже сильних зовнішніх поштовхів, або великих внутрішніх напруг, щоб такі зміни викликати. Зате вправлена в рух у якомусь напрямі американського політика не

легко дається зупинити. Для прикладу пригадаймо собі, як довго і як тяжко “розколисували” Америку до участи в другій війні, які там сили над цим працювали і аж Перл Гарбур остаточно її зрушив. А потім, коли Рузвелт узяв курс на союз з СССР, то так утвердив демократичну публічну опінію в довір'ю і сердечности до больше-вицької Росії, що треба було п'ять літ відробляти, навіть при тих кпинах і провокаціях, з якими СССР ставився до союзницької Америки. Відповідно до неповоротности політичної думки свого громадянства, в дальших для нього проблемах, і з внутрішньополітичних оглядів, керманичі США стараються уникнути всього того, що в опінії широкої публіки нове, ще не втерте.

З відмічення такої прикмети в механіці американської політики можемо зробити важливі для нас висновки. Перший, позитивний, що коли публічна опінія в Північній Америці вже відбула зворот від катастрофального союзництва і мирного співжиття з большевизмом за всяку ціну і набирає розгону по лінії твердого курсу, то американська політика не зможе його легко змінити, не може завертати через якісь дипломатичні маневри. Цим значною мірою забезпечується розвиток міжнародньої ситуації в напрямі до кращого.

Другий висновок такий, що ті політичні концепції, які тепер прищеплюються й утверджуються в публічній опінії Америки, з перспективою на прийдешню воєнну розгру, матимуть першість і перевагу в активній політиці, у формуванні політичної стратегії західніх держав. Натомість все нове, незнане буде мати великі труднощі у виєднюванні прихильности американської політики, якщо матиме проти себе визнані вже сили і течії. Цей момент перекреслює надії, що з вибухом війни Америка поставиться позитивно до українських визвольних змагань. Якщо тепер нічого в тому напрямі не діється, а навпаки політична підготова йде по іншій лінії, за російськими, ворожими до України інспіраціями, то це досить певний знак, що політика Америки потягне не туди, куди треба.

Ще третій висновок слід витягнути з цих ствердженъ до питання методів самостійницької політичної роботи на американському відтинку. Без уваги на спроможність і успішність нав'язування політичних зв'язків з офіційними чинниками на т. зв. дипломатичну роботу, треба цілій українській еміґрації в Америці, всім українським установам, товариствам, кожному українцеві робити кожноденно

всіма засобами якнайбільше, щоб публічній опінії, кожному громадянинові Америки подати відомості про українські визвольні змагання, прищепити йому розуміння і прихильне на-ставлення до нашої справи. Якщо здобування публічної опінії Америки буде відповідно поставлене українською еміграцією, на різних поземах і різними доступними засобами, то цим буде пророблена на тому терені найтривкіша політична робота і вона у відповідний час принесе користь.

Найважливішим передбаченням, як може виглядати становище Америки до української справи під час війни, буде розглянення тих засновків її політичної концепції війни з СССР, які вже починають розвиватися, та американської оцінки діючих у теперішньому комплексі СССР факторів. Це найреальніші дані для того, щоб поробити наші висновки.

В політиці західніх держав під час війни з СССР головну ролю відограватиме бажання, щоб, якщо можливо, швидко й легко, найменшими жертвами покопати противника, знищити мілітарну й політичну силу большевицького імперіалізму.

Питання нового ладу на опанованому большевизмом просторі стоятиме в англо-американській політиці на задньому пляні, аж до вирішення висліду війни. Його трактуватимуть не як властиву ціль війни, а більш як засіб, щоб зменшити, помішати твердість ворожого табору та приєднати на свій бік деякі сили. Отже становище Америки й Англії в тому питанні буде визначуватися передусім тим, як вони розцінюють існуючі в підбольшевицькому світі сили, їх наставлення і потенціял у війні, наскільки треба з ними рахуватися, кого можна мати за союзника, а кого нейтралізувати.

Західні народи не мають справжнього уявлення й вірної оцінки дійсного стану на опанованих Москвою просторах. Не тільки в поняттях пересічного громадянина, але й у поглядах правлячих кіл вкорінилися ті суґестії, які Росія, однаково біла як і червона, вперто втовкає цілому зовнішньому світові, закриваючи дійсність.

На Заході бачать тільки Росію. Одні взагалі не знають, або знають дуже мало про те, що вона мілітарною аґресією підбила й насильством опановує багато народів, які не примирились і ніколи не примиряться з тим поневоленням. Інші, хоч знають дещо про

многонаціональний склад сьогоднішнього СССР, то все ж таки мають на увазі майже виключно російський народ, як єдиний підметний чинник. Поневолені Росією народи, на Заході переважно трактують не як повноцінні й самосвідомі нації, що змагаються за своє самостійне життя, а як етнічні племена, що є тільки пасивним об'єктом у руках Москви, які або вже затратили своє національно-політичне "я" в російсько-большевицькім кітлі, або його ще не розвинули. Ще інші знову політики західніх держав, не позбувшись тієї омани, недоцінюють правдиву вартість і потенціял самостійницьких змагань поневолених Росією народів, порівнюють цей, затаюваний перед світом, потенціал з розпропагованим російським потенціялом, і ставлять ставку на Росію.

Це все було б неможливе, як би в західньому світі не прийнялась і не поширилась ілюзія, що російський народ і большевицький імперіялізм — це дві окремі речі, що російський народ не е носієм, а тільки жертвою останнього, що в боротьбі з большевиз-мом можна мати частину російського народу, і то велику частину, за союзника. Ця омана поширена на Заході і москалями, цілою політичною роботою російської еміграції, і ще більше таки впливовими колами самих західніх народів, які з легкодушною повер-ховністю, або задля дрібних тактичних цілей наставили публічну опінію й політику своїх країн у такому фальшивому напрямі.

У Франції, Англії, Америці, Канаді та в інших західніх країнах є теж такі одиниці, які знають дійсний стан речей, які добре орієнтуються в справах підбольшевицької Европи й Азії, знають суть большевизму, російського імперіалізму, як і розуміють визвольні змагання поневолених народів, доцінюють їх вартість і силу. Такі одиниці стараються поширити справжнє розуміння цих справ серед своїх народів, та вплинути на направу політики Заходу. Але такі голоси все ще залишаються голосом "вопіющого на пустині".

Всупереч усій большевицькій і продажній, замасковано-про-большевицькій пропаганді, в політичній свідомості західніх народів поволі утверджуються деякі правди про большевизм під впливом тих наочних фактів, якими СССР від закінчення другої світової війни так щедро обкладає своїх недавніх союзників. Захід уже розуміє, що в большевицькому поході на підбій світу реалізується наступ російського імперіялізму і комунізму. Дозріває пізнання правди, що

большевизм має в собі ці два нерозривні складники — російський імперіялізм, якого він є дотогочасною найбезогляд-нішою формою, і комунізм, як форма його здійснення, інструмент для його універсального поширення. Обидва ці елементи творять тепер нерозривну цілість, єдність. Большевизм став однаковою мірою найвищим ступенем російського імперіялізму, як і послідовним втіленням комунізму. Це одне явище з двома генетичними елементами й двома способами дії назовні.

Здорові сили західніх народів знають, що обидва елементи большевизму — російський імперіялізм і комунізм несуть згубу всім іншим народам. Тож можна було б сподіватися, що політика західніх великодержав, маючи на меті захист власних народів й історичну відповідальність, прийме за генеральну лінію рішучий відпір й безкомпромісову неґацію большевизму в обидвох його елементах. В дійсності відношення західніх держав, як до комунізму, так і до російського імперіялізму, не може бути інакше, як негативне.

Але політика Америки й Англії обирає іншу генеральну лінію політичної розгри з большевизмом. Націлюючись проти нього, як найнебезпечнішої сполуки російського імперіялізму й комунізму, вона шукає способів, як би цю сполуку роз'єднати, вбити поміж них клина й кожний цей чинник (якщо він виступає окремо) приєднати собі за союзника, або бодай невтралізувати. Це й є головна концепція політичної війни з СССР, що її політика Америки й Англії цілком виразно обирає, підготовляє та починає реалізувати. Політична війна властиво вже йде, і теперішні позиції зайняті обидвома сторонами, визначують лінії політичних фронтів на початку військової розправи.

Західні держави задумують боротися з комунізмом тільки в таких його проявах, де він виразно своїть на послугах большевицького імперіялізму. Коли ж він виступає цілком окремо, відсепаровуючись від Москви, або в якомусь конфлікті з нею, тоді йому потурають. За цим стоїть бажання, щоб зробити якийсь вилім у таборі ворога.

Ця лінія політики очевидна передусім супроти Тіта. Хоч ціла його практика внутрішнього режиму, терору, колективізації, боротьби з релігією і ставлення на її місце марксизму і т. п. — живцем узята від большевизму, то Захід на все це примикає очі, виправдує Тіта з уваги на його незгоду з кремлівськими імператорами.

В політиці Заходу є більше фактів, що лежать на тій самій лінії шукання якогось порозуміння з неслухняними супроти Москви комуністами. Катастрофальна політика Америки й Англії в цілому розвиткові подій, у Китаї за останні роки, потурання комуністичному наступові, неефективна підтримка національних китайських сил, спроба наладнання добрих взаємин, торгівлі з червоним Китаєм, поки він на все це не показав своїх зубів — все це свідчить про те, що маємо справу з ширшою концепцією власної політики західніх держав, а не тільки з побічними потягненнями задля диверсії у ворожому таборі.

Це ставка на т. зв. націонал-комунізм, на те, що комуністичні рухи в поодиноких країнах захочуть емансипуватися з-під гегемонії Москви, відсепаруватися від неї, і відстоювати суверенність своїх держав з комуністичним устроєм. З ними Захід хотів би нав'язати добрі взаємини, передусім економічні, та постепенно відтинати їх пов'язання з СССР. Спір Тіта з Кремлем зробив цю концепцію дуже модною на Заході, надав їй блиску високої політичної муд-рости. Це пробивало дорогу для політики крайнього опортунізму супроти комуністичного наступу в Китаї. Англія й Америка сподівались, що за Тітом піде Мао Цзе-дун і з цього вийде великий тріюмф їхньої купецької політики. Тепер уже ясно кожному, хто кого перехитрив. Та все не таки в спекулятивній політиці, яка шукає способів викрутитися від важкої історичної проби різними заграми, ця концепція ставки на неімперіялістичний відкольний комунізм далі існує і ширить баламутство.

Так само оманною, а в своїх наслідках катастрофальною концепцією в політиці Америки й Англії є ставка на відщеплення імперіялістичних тенденцій російського народу від большевизму. На Заході здають собі справу з того, що імперіялістичні прагнення притаманні російській нації, що вони незмінно жиють і діють при всіх її внутрішніх зламах. Поставитись виразно ворожо проти російського імперіялізму — це значить мати проти себе цілий російський народ. І хоч західні народи розуміють, що експансивний імперіалізм всякої Росії змагає до опанування щораз більших просторів та зміряє проти їхніх інтересів і безпеки, то в їхній політиці переважає бажання, щоб передусім звільнитися від смертельної загрози большевизму, найгіршої форми російського імперіялізму. Страх перед тотальною розправою з цілою

Росією каже їм приймати підсувану концепцію боротьби тільки з большевизмом в такій постановці, щоб не мобілізувати цілого російського народу, а якщо це можливе, значну його частину приєднати на свій бік, або бодай демобілізувати його воєнний запал. Для того вони не хочуть зачіпати імперіялістичних прагнень російської нації, а навпаки, дати наглядні докази, що вони цим не займаються, трактують це як недоторкальну справу самого російського народу, і хочуть тільки його звільнення від большевизму та встановлення демократичного ладу.

Для нас справа цілком ясна, що ця концепція не тільки що неправильна, бо не дає жодної історичної розв'язки, але що вона й нереальна. Большевизм дає наймогутніший розвиток і здійснення російським імперіялістичним прагненням, творить форму й підготовляє ґрунт для опанування усього світу, робить Москву, російський народ, осередком і провідником скомунізованого людства. Хто і як може з ним в тому конкурувати? Він розпалює імперія-лістичний гін російської нації до такого ступеня, що жодна “серединка” не має значення. Цей імперіялізм можна тільки або повністю заперечувати, поборювати, зламати його в тотальній війні з Росією, або дати йому нестримну волю, як це робить большевизм. Спроби обійти цю альтернативу, вдаряти в большевизм і при тому не дражнити корінного російського імперіялістичного гону —де була й буде політика самообману, фальшивої ставки. Так само нереально рахувати на прихильність, чи бодай невтральність якоїсь частини справжніх комуністів під час війни з большевизмом, де б то не було. Проти всяких внутрішніх конфліктів у комуністичному таборі і проти всяких тактичних намагань західніх держав стоїть усім очевидний факт, що тільки російський большевизм поставив на ноги світовий комунізм, і з його падінням буде припечатана доля комунізму в усьому світі.

Але в політиці західніх держав ця справа трактується цілком інакше. Те, що ми розцінюємо як нереальне, в них уважається за можливе, їх політики дивляться з-зовні на те, що ми бачимо зсередини, розцінюють на підставі йоверховних спостережень і підсуваних їм відомостей, інтепретацій істоти ворога, яку ми знаємо до ґрунту з пережиття.

Політикам Америки й Англії підказує прийняти таку концепцію їхнє

бажання знайти найлегший спосіб розправи з большевизмом, — спосіб, який вимагатиме від них менше жертв, витрат, хоча б він і не давав повної розв'язки ситуації, тільки значне її розрядження, зменшення небезпеки. Така постановка політичної війни має бути першою концепцією, — може, якраз вдасться. Якщо ні, то завжди є в резерві остаточна можливість — одверто й безкомпромісово поборювати всі складові елементи большевизму, без уваги на форми і площину їхніх дій. Тобто тотальна політична війна з Росією, з російським імперіялізмом усіх барв і з комунізмом всіх відмін.

Але така боротьба, в оцінці англо-американської політики, буде багато важча, буде більше коштувати жертв, бо ворожий табір, буде тоді більший, міцніший. Тому на цей шлях можна йти в остаточній конечності, коли перший виявиться справді непридатним. А це повинно виявитись аж у війні. Отже, з погляду західніх держав, іде про ступінь ширини й гостроти в постановці політичної війни з СССР, а не про альтернативний вибір між двома протиставними концепціями.

Такого "або-або" Захід справді не добачає; перехід від одного пляну до іншого видається простим, що більше — розвитково послідовним. Зокрема з уваги на політично-моральну мобілізацію західніх народів, яка відбувається не на підставі збереження чи-стости й безкомпромісового відстоювання основних принципів міжнародніх взаємин і вселюдських ідей, тільки шляхом унагляднювання, що всі спроби злагоди й компромісу з большевизмом безуспішні, бо він цього не хоче, а послідовно пре до підбою світу. Щодо ворожого табору їм теж корисніше виглядає звужувати фронт, принаймні на початку. А інші чинники належно не враховуються англо-американською політикою.

Ми вже попередньо вказали, що ця політика має на увазі майже виключно російський народ як діючий фактор, з яким треба рахуватися. Інші сили, зокрема визвольні змагання поневолених Москвою народів, не мають там належного зрозуміння. Ще сяк-так беруть під увагу ті народи, які до другої світової війни мали самостійні держави, а інших трактують, як малозначний, чи невідомий фактор. Коли ж подекуди починають здавати собі справу з

того, яким потенціялом є визвольна протибольшевицька боротьба України й інших народів, то уважають його за такий постійно діючий чинник, з яким властиво не треба рахуватися в підбиранню власних плянів, бо він не має вибору — веде свою боротьбу проти Росії й вестиме однаково в кожній ситуації. Тож нашу боротьбу хочуть враховувати як додатковий фактор, якому може було б і доцільно допомогти легким коштом, якщо це не потягає комплікацій на інших відтинках, але за який не треба спеціяльно старатися.

В політиці Америки й Англії ще ніяк не вміщається вимога, щоб у підборі концепції війни з СССР узгляднювати визвольну боротьбу України й інших народів. Якраз навпаки, ця політика нормує своє відношення до наших змагань старанням з'єднати собі симпатії російського народу, рахуючи на його ворожість до комуністичного режиму. Тільки в такому розумінні вона трактує питання вибору між Росією і давно воюючими з нею народами. Тут не будемо доказувати фактами, що західні держави прийняли саме такий підхід до справи. Таких фактів знайде подостатком кожний, хто схоче перевіряти цю тезу.

В політичних починах американських впливових кіл, що є підготовкою воєнної політики, виразно замаркована лінія залицяння до російського імперіялізму некомуністичної маси. Не тільки таким чином, що стараються його не дражнити, зв'язуватися з виразно імперіялістичними, буцім-то протикомуністичними російськими чинниками. Але більше того, є виразні намагання втискати визвольні змагання поневолених Росією народів у російський котел, підводити їх під російську керму, вихолощувати з них основне наставлення проти всякої імперіялістичної Росії та зводити до спільного знаменника з російськими "білими" імперіялістами у фронт тільки проти комуністичного режиму. Про що це свідчить? Незнання справи, нерозуміння справжніх відносин тут ні при чому. Бо навіть при звичайному купецькому підході краще мати справу окремо з двома протиставними собі силами, мати дві ставки та змогу їх "ліцитувати", ніж силоміць зводити їх до купи, щоб мати справу з одним, та ще й дуже сумнівним партнером. Ні, тут американська політика проявляє добре знання факту, що цілий російський народ перейнятий імперіялізмом, а панування над підбитими народами для Росії є найважливішою справою. І друге — ця політика хоче засвідчити, що

не має в пляні попирати самостійницькі змагання України й інших народів, тільки хоче бачити їх далі в російських “братніх обіймах”. Бо відомо, що росіян не легко переманити на свій бік, в тому нічого не вдіють самі словесні заяви, треба доказових фактів, — добре що є на кому показати.

В пляні такої концепції нам мала б припасти, така роля: якнайсильніше боротися з большевизком, в одному фронті, під рукою того ж “старшого брата” — москаля, тільки проти большевицького режиму, за демократію. Щоб “не розбивати спільного фронту”, покищо не треба говорити про державну самостійність, про розподіл Росії. Про це можемо собі думати й говорити “на вушко”. А тим часом слово належить росіянам, які будуть говорити про “єдність російських народів”. А далі — побачимо. Найперше треба повалити большевизм і здобути собі заслуги.

Це не для нас варено, нема що за ложки братись. Це все вже було, і не один раз. Останньо пробували гітлерівці, на схилі свого куцого “тисячиліття” (Гітлер у своїх промовах і писаннях обіцював німцям створити таку могутню державу (“райх”), що вона протриває тисячоріччя. Та скоро те “тисячоріччя” виявилося справді занадто “куце”, звідси й натяк автора статті.), набирати нашого брата на таку власівську “концепцію”.

Для Росії така лінія політики англо-американців якраз під смак. І то для обидвох відмін російських імперіялістів, однаково для “антикомуністів”, як і для большевиків, цілком на руку. Бо шкоди від того не може бути жодної. Большевизм цілком певний за росіян, він так настроїв імперіялістичні струни російської нації, що ніхто не дорівняє йому в грі на цьому інструменті. Коли його противники і собі пробують на ньому грати, то це тільки доказ, що інструмент хороший, а далі виявиться, які з них погані музиканти. У війні кожна невдача ворога має вартість власної перемоги.

Головна користь для Росії, в тому й для большевизму, така, що таким чином західні держави прибирають невідповідну поставу супроти протиросійських визвольних змагань поневолених народів. Большевики, як і всі російські імперіялісти, добре здають собі справу з того, яку смертельну загрозу для російської імперії несе в собі боротьба України й інших націй за власну державну незалежність.

Підтримка цих змагань західніми державами, а ще більше узгіднення їхньої війни з тими визвольними змаганнями в од-ноцілий фронт, за справжнє визволення усіх націй, за їх самостійні держави, за розвал московської тюрми народів — остаточно й скоро привело б до кінця російську імперію. Щоб відвернути цю найбільшу загрозу й спрямувати воєнну політику західніх держав на інший, безуспішний шлях — це повністю справа першої ваги большевицьких воєнних плянів. Для того варта навіть улаштувати складні загри, політичні диверсії.

Зрозуміло, що всі російські еміґраційні імперіялісти концентруватимуть на тому свої зусилля. Це роблять і робитимуть за одним пляном автоматично вони всі, без виїмків і незалежно від свого справжнього наставлення до большевизму. Для того їм і не потрібно жодного порозуміння, бо всіх їх єднає з большевизмом головне бажання зберегти імперію коштом дальшого поневолення підбитих народів, і найбільша ненависть до наших визвольних змагань.

Але не тільки еміґраційні, т. зв. білі російські сили будуть дбати про те, щоб американська політика йшла цим помилковим шляхом. Ті арґументи й обіцянки, якими російські еміґранти зводять політику західніх держав, можуть досить швидко втратити свою силу, коли у війні з СССР виявиться цілком інша правда. Тоді большевики можуть піти на умисне препарування і виставлення на показ таких фактів, які сповидно будуть звернені проти них, але не будуть робити їм поважнішої шкоди, а натомість підсилять політичну диверсію “антикомуністичних” російських сил, підкріплять їх вплив і далі відвертатимуть головний наступ заходу у невластивому напрямі. У розвитку воєнних подій такі підступні диверсії легше створювати, як у мирній політиці. Історія обох світових воєн знає великі розвідочні комбінації для спрямування уваги й акції ворога на хибний шлях. Це діялось головно в ділянці мілітарної стратегії. Большевики на першому місці ставлять політичну сторінку війни, передусім у ній намагаються перехитрити й перемогти противника, знаючи, що тоді значно легшою буде мілітарна розправа. Отже, треба передбачувати, що в цій війні вони улаштовуватимуть найбільш рафіновані політичні маневри, щоб “виводити в поле” противників.

Беручи до уваги таку правдоподібність, не можна легко покладатися на те, що політика західніх держав зразу на початку війни заверне з

манівців на правильний шлях, побачивши свою помилку на реальних фактах. Большевики будуть створювати такі сповидні факти, які Захід може приймати за справжні. Мусимо рахуватися з тим, що фальшиві московські семафори можуть довго дезорієнтувати Захід в замало відомому йому терені.

Така концепція політичної війни західніх держав проти СССР цілком фальшива і згубна, як для самої справи боротьби з большевизмом, так для народів, що воюють за її пляном. Через неї піде багато жертв намарно; противники СССР будуть шукати розв'язки там, де її не може бути, а тим часом найреальніші можливості завдати смертельний удар властивому ворогові — російському імперіялізмові, через узгіднення війни з визвольною боротьбою протиросійських народів — будуть поминені.

Якщо західні держави схочуть за цією концепцією провадити війну з СССР, то цим вони позбавляли б Україну й інші народи можливости зв'язувати свої визвольні змагання з їхньою війною. Тоді наша боротьба буде йти цілком окремим, власним шляхом, а війна західніх держав була б для нас тільки тим вартісна, що створювала б пригожі обставини для повного розгорнення нашої власної боротьби. Натомість сама війна в такій постановці не несла б нам визволення. Повалення самого большевизму, а реставрування російської імперії в новій формі, в якій Україна далі мала б бути поневолена Росією — це для нас не є жодна розв'язка. Така справа для нас не варта найменшої жертви, а не то тих велетенських жертв, які війна буде коштувати наш народ, нашу країну.

Зв'язування української визвольної справи з війною Заходу проти СССР в такій постановці було б крайньо шкідливе тому, що воно направляло б наші сили й нашу визвольницьку боротьбу на невластивий шлях, на якому не може бути успіху, і відвертало б від єдиноправильного — власної незалежної революційної боротьби, за безкомпромісові цілі, за державну суверенність України. Воно було б шкідливе й для цілої справи світового змагу з большевизмом. Бо наше прилучення до неприязної для нас і за своєю суттю фальшивої політичної постановки війни, тільки причинялось би до її утвердження, погребувало б наші визвольні змагання у її невдачах. У такій війні, якою буде третя світова війна, виграшем буде політична вигра. Навіть коли б західні держави мілітарне перемогли при

політичній невдачі, коли б російська імперія надалі залишилась цілою, — то це була б програна Заходу і всіх протиросійських сил, що зв'язали свою долю з тією війною.

Нам треба робити все можливе, всіми доступними нам способами, щоб завернути політику західніх держав з такого погубного шляху концепції компромісу з російським імперіялізмом навіть у війні. Всі українські самостійницькі політичні чинники за кордоном, без уваги на внутрішні розбіжності, ціла українська еміграція, мусять використати всі доступні дороги й засоби, щоб у політичних колах і публічній опінії західніх народів переламати той блудний напрямок і причинитися до направи. Це треба робити кожночасно, вперто, не дивлячись на брак зрозуміння і тимчасову безвислідність. Коли політика Америки й Англії ще ліпше обіб'є собі чоло на російському імперіялізмові і на комуністичній єхидності, тоді й наші накликування знайдуть бодай деяке зрозуміння.

Але не можна обмежитися тільки на роз'яснюванні, на апелях. Так, як і не можемо пасивно ждати з власною боротьбою, поки Захід нас не зрозуміє й належно не оцінить Наші змагання мусять іти своїм власним розвитком, м. ін., теж з розрахунком на те, щоб західній світ наглядно побачив їхній напрям і їхню силу, щоб сам прийшов до висновку, яке значення має наша боротьба для повалення імперіялістичної Росії й комунізму.

Але постановка нашої боротьби й цілої самостійницької політики одночасно мусить мати дуже виразну й підкреслену гостроту проти російського імперіялізму й комунізму всяких відмін і під всякими масками. Щоб західні держави бачили виразно, що не може бути й мови про якийсь компроміс, і щоб вони мали до вибору: або союз з визвольною боротьбою України й інших народів з нашого фронту, або самообманна ставка у їхній війні з Росією на російський народ. Росія є тільки одна — імперіялістична, і так буде доти, доки російський імперіялізм не буде дощенту розторощений, а російський народ не вилікується з нього через пізнання, що його імперіялізм приносить йому самому найбільше лиха — жертв, терпінь і падіння. До цього ще далеко; тепер російська нація пройнята розжареним імперіялізмом, більше, ніж колинебудь. Хто пактує з такою імперіялістичною Росією, однаково — білою чи червоною, чи іншої масти, той сам кує собі кайдани, або падіння. Україна вже на це не піде; наша боротьба за

незалежність від Москви, за суверенність є безкомпромісова, боротьба на смерть і життя. А хто таки впреться на якийсь союз з Росією, якоюне-будь ціною, то нам з ним не подорозі.

Національна революція — єдиний шлях до визволення

Третя світова війна, так само як і попередні, сама не принесе Україні визволення й державної незалежности. Західні велико-держави, які будуть головними противниками СССР в цій війні, не включають справи визволення України у цілі війни, а їхня концепція політичної розправи з большевизмом не дає підстав для того, щоб наші визвольні змагання зв'язувати з долею їхньої війни і вкладати в її рамці. Про це була мова в попередніх статтях.

Єдиний шлях, на якому можна здобути справжнє визволення й державну суверенність України — це українська національна революція, власна боротьба української нації проти московсько-большевицького поневолення. Поневолений чужою державою нарід може здобути справжнє й тривке визволення тільки власним змаганням, напругою всіх своїх сил у боротьбі на життя і смерть. Пригожа ситуація, прихильність й допомога сторонніх сил може при тому відогравати часом і дуже значну, але завжди тільки допоміжну, а не основну ролю. Ні на що не здадуться навіть найкращі нагоди й готовість допомогти, якщо сама нація не виборює й не кує своєї долі власною боротьбою.

Революційні форми й методи боротьби з большевицьким поневоленням та українська національна революція, як форма тотальної війни України з поневолюючою її Росією, в сучасному положенні України є єдино можливим способом визвольного змагання, який найкраще запевняє успіх також через те, що він дає змогу ступнево втягнути в боротьбу всі сили народу і вдаряти ворога так і в такі місця, щоб якнайбільше паралізувати його силу. Тільки в національній революції може цілий український народ розгорнути визвольну боротьбу за власні цілі, за своїм власним пляном, класти в неї всю свою енергію, та будувати свій власний лад на місце переборення системи національного й соціяльного поневолення.

Якщо б західні держави під час війни з СССР правильно поставились до справи визволення й державної незалежности України, трактуючи

її як одну з цілей війни, то це мало б постільки реальну вартість й практичні наслідки, скільки сам український народ своєю боротьбою заважить у справі поборення большевицької Москви і власним зусиллям формуватиме своє самостійне життя. А для цього єдиний можливий спосіб — це національна революція.

Навіть коли б було бажання вкласти всі українські самостійницькі змагання в рамці воєнних дій протибольшевицького бльоку, то тільки незначна частина українських сил мала б практичну змогу взяти активну участь у війні. Натомість революційна боротьба активізує всі сили нації, не тільки ті, що знайдуться по другому боці фронту, але передусім ті, що знаходяться у підбольшевицькій сфері, у совєтській армії, на фронті і в запіллі, на українських землях і поза ними. Революційна боротьба створює другий, дуже загрозливий для ворога, фронт, який крушить ворога зсередини і якого не можна льокалізувати. І з того погляду єдина національна революція дасть Україні позицію поважного активного чинника у світовому змаганні з большевицьким імперіялізмом.

Багато людей думає, що в СССР революція неможлива тому, що система терору проникання й опановування цілого життя, всіх ділянок і всіх його проявів комуністичними поліційно-партійними функціонерами, ніколи не дасть змоги революції зародитися, зорганізуватись і розгорнути широку боротьбу. Такий погляд, під впливом суґестії про всемогутність большевицького терору й тоталізму, не припускає можливости розгорнення революції в такому становищі і в такому ступені, щоб вона повалила большевизм, чи бодай значною мірою причинилась до його повалення. Поняття протибольшевицької революції в тому розумінні, якщо не лишається порожньою фразою, то зводиться до концепції якогось заманіфестування симпатій і співдії з боротьбою зовнішніх сил проти большевизму, а головно, воно узмістовлюється ліквідацією наслідків і залишків большевизму вже тоді, як він буде розторощений тими зовнішніми силами у війні.

В нашому розумінні протибольшевицька революція — це подолання большевизму боротьбою цілого народу зсередини, знищення стану окупації і всіх форм поневолення, розвалення СССР та збудовання на його місці вільного життя нації в суверенній українській державі.

Найважливіший момент революції — це боротьба в усіх формах і на всіх ділянках організованого суспільного життя; передусім боротьба політично-мілітарна, яка з перманентної революційної дії підпільних сил, з організованих ними і спонтанних революційних акцій щораз ширших кіл, має перейти у загальне повстанче піднесення цілого народу. Революція має передусім спаралізувати силу ворожого режиму тим, що своїми ідеями, своїм змаганням вона захоплює широкі народні маси, що їх большевицький режим силоміць впрягає у свою мілітарну й взагалі в тотально-державну машину, направлену на підбій і поневолення решти світу. Революційні ідеї й революційні дії мають перетворити широкі народні маси в совєтській армії, в колгоспах, на заводах і в цілому тотально удержавленому житті з послушних, хоч примусових виконавців волі режиму, на таких, що свідомо, активно його поборюють. Керуюча революційна організація має спрямувати енергію й дію зреволюціонізованих мас на боротьбу з властивим ядром ворожого режиму, з його пружинами, головними носіями й вірними "защитниками" — НКВД, партійним комуністичним апаратом, з російськими імперіялістами, з промоторами й виконавцями цілої системи терору й сексотства. Ціль боротьби — знешкідливлення й ліквідація тих головних чинників ворожого ладу та одночасне творення нової дійсности за тими ідеями й плянами, в ім'я яких підіймається революцію.

Навіть скрайні скептики не можуть заперечити того факту, що в СССР існує основне підґрунтя для протибольшевицької революції — глибоке невдоволення найширших народніх мас з існуючого стану, приховане вороже відношення до большевизму, до цілої його системи. Але вони мають рацію в тому, що цього ще замало для виникнення й успішного розвитку революції.

Тут йде про чинник, який би це незадоволення, що нуртує в найглибшому утаєнню, міг перетворити з замороженої потенціяльної форми у динамічний вибух. Речники концепції такої революції, яка мала б базуватися на єдиній плятформі неґації большевизму, рахують на те, що саме війна західніх держав проти СССР та відповідна пропаґанда з-за фронту доведе до спонтанного й загального протибольшевицького зриву. Таке розчислювання є оминане.

Війна не доведе до того, щоб зменшилася, зм'якла система большевицького внутрішнього терору. Большевизм до самого свого

кінця намагатиметься втримати всередині все і всіх в таких самих оковах, як і досі, не зменшеними, тільки посиленими методами терору. Большевики задобре знають, що внутрішня революція — це для них найстрашніша загроза і на поборювання кожного зародку її завжди призначатимуть свої найпевніші, найбезоглядніші елементи.

Пропаґанда з другого боку фронту, навіть хоча б вона оперувала правильними і потягаючими кличами, але в засаді відкликалась до самого неґативного наставлення супроти большевизму, не в силі підняти маси на активну революційну боротьбу, її дія ослаблюватиме вже самий психологічний момент, що вона йде з-поза засягу большевицького терору, де легко виголошувати гарні заклики. Але щоб їх переводити в життя, на те треба не тільки неґативного наставлення до большевицької дійсности, і не тільки відваги, але треба й небуденної посвяти.

Революційна боротьба проти большевизму, в кожних умовах, теж під час війни, буде вимагати дуже великих жертв і її підіймуть тільки ті, що свідомо готові на це, які посвячують їй себе і все своє найдорожче. На таку посвяту, саможертву не йдеться з самих неґативних моментів, з ненависти до існуючого стану, до большевизму і його режиму, ані на заклик зовнішніх, хоч би з духу й близьких чинників, які самі не беруть участи в революції, а борються ззовні, іншими, легшими методами. Для цього треба великої позитивної ідеї, яка потрапить викресати і в широких масах найбільшу жертовність, героїзм, для якої варто не тільки згинути, але й посвятити своїх найближчих, для якої не шкода жодних жертв.

А передусім для революційної активізації мас треба діючої революційної сили, яка сама провадить боротьбу, своїм чином дає приклад, вказує шлях, пориває щораз ширші кола в струм своєї боротьби, дає їй напрям, організує, провадить. Без того революційний потенціал народніх мас — ворожнеча супроти большевизму і бажання його падіння — не може перейти в динамічну дію, боротьбу, повстання.

Навіть серед воєнних подій він залишився б недійовим; притаєні противники большевизму, впряжені в його тоталітарну державно-воєнну машину, пасивно дожидали б його падіння від зовнішніх ударів, виконуючи те, до чого їх заставляє терор большевизму, коли

від цього не можна ніяк викрутитись, їхня ворожнеча до большевицького панування виявлялась би передусім у намаганні, де тільки можливо, ухилятись від виконування його волі, чи, якщо можливо у якнайменшому, якнайгіршому виконуванні її, а далі в намаганні індивідуально продістатись поза межі большевицької влади. Але ці намагання в загальному мали б характер індивідуального, а не організовано-збірного діяння, і йшли б по лінії більш особистого самозбереження, як самопосвяти для вищої справи.

В сумі така пасивно-неґативна постава і укрите невловиме саботування плянів і наказів большевицького режиму може послабити і деякою мірою підкосити воєнні зусилля большевиків та принести користь його зовнішнім противникам, але не більше. Вона не завдасть большевизмові смертельного удару, доки він стоятиме на ногах й матиме ще цілі зуби. Противники большевизму з таким наставленням самі, спонтанно кинуться на нього аж тоді, як він буде вже розторощений зовнішніми силами. (Подібно до того, як сконсолідовані на еміграції українські “демократи” ще й досі борються проти фашистського тоталітаризму, не кивнувши навіть пальцем проти нього тоді, коли він був ще не поборений).

Але це не була б протибольшевицька революція, тільки допоміжна робота для позафронтових, тилових відділів. В СССР не буде спонтанної (в розумінні — неорганізованої) протибольшевицької революції на підґрунті самого протирежимного наставлення, не викличе її ані війна, ані жодна пропаґанда ззовні. Всякі розрахунки на те — це самообманні сподівання, або свідомі фальшиві спекуляції для створення баламутства, згл. для обшахрування зовнішніх чинників.

У підбольшевицькій дійсності є можливою і реальною тільки організована революція за здійсненння великої позитивної ідеї.

Такою ідеєю, яка ставить велику позитивну ціль, яка розбуджує й розпалює те, що в народі постійно живе, з покоління в покоління, що було мотором його наймогутніших піднесень і чого не вдалось здавити жодному ворогові, ніякими засобами — це національна ідея свободи, визволення з-під чужого національного й соціяльного поневолення, вільного життя й всебічного розвитку нації, усіх її сил і громадян у суверенній і соборній державі. Ця ідея завжди була в Україні найсильнішою, вона жила в українськім народі в усіх

історичних періодах, а від останнього національно-політичного відродження, від часу відновлення українського державного життя і визвольних змагань в його обороні, ця ідея є у фазі свого великого піднесення й напруги.

Поконавши Україну збройним насильством й поневоливши її, большевицька Москва не могла знищити, здавити української ідеї і в своєму терористичному поневолюванні послуговується теж методами ошукування, підмінювання тієї ідеї своїм фальшивством.

Ідея українського націоналізму не тільки заперечує, поборює у цілій основі, в усіх його проявах існуючий стан большевицького панування в Україні, російський імперіялізм і комунізм, але вона становить власну ціль, власний ідеал устрою й розвитку життя в Україні, згідно з природою й потребами української нації. Це постійна, самобутня ціль, яка не служить запереченню большевизму, як протиставлення, але яка сама є джерелом, основою того заперечення. Українська національна ідея вроджена, притаманна цілому українському народові, кожній незіпсутій українській людині. А організована національно-виховна, політична й суспільна робота націоналістичного руху її плекає, розвиває в національно-політичну свідомість і активність.

У підбольшевицькій дійсності тотального поневолення й терору розвиток національної ідеї відбувається в чистій формі в діях українського націоналістичного, революційного підпілля та його впливах на цілий український нарід, а так само протискається різними щілинами наявного підбольшевицького життя.

Так само в інших поневолених Москвою народів живе здавлена, але не зламана, готова до вибуху національна ідея — ідея самостійности, державної незалежности кожної нації. І ці позитивні, корінні ідеї є властивим динамітом протибольшевицької революції. Всі вони разом мають спільний момент експльозії — знищення большевизму, розвал російської імперії СССР і творення самостійних національних держав. Революцію в СССР будуть робити самостійницькі сили поневолених народів, в першу чергу України. Вони в ім'я власних великих національних ідей єдині зможуть викресати з себе відповідний запал, героїзм, посвяту, і, не дивлячись на великі жертви, підіймуть революційну боротьбу, повстання. Коли ж пожар революції розгориться з кількох огнищ, тоді він ступнево захоплюватиме ввесь

протибольшевицький елемент, а тоді ціле негативне наставлення до большевизму перейде в динамічну форму, в боротьбу.

В Україні та в інших поневолених Москвою країнах протибольшевицька революція матиме чіткий національно-визвольний характер. Ліквідація большевицького режиму, комуністичної системи буде одночасно ліквідацією російського панування, усіх його форм, його носіїв, виконавців. Рівнорядно з нищенням довгочасного, ворогом накиненого, стану йтиме творення, оборона і закріплення суверенної національної держави і відбудова самостійного національного життя. Національно-політичне визволення буде одночасно визволенням суспільно-економічним.

У Московщині може прийти протибольшевицький революційний зрив після того, як підіймуться революційні повстання поневолених народів, як вони будуть успішно поширюватись, а большевизм вже не зможе їх здавити. Від цього революція може перекинутись і на московський народ. Там вона матиме характер суспільний і протирежимний — ліквідування большевицької системи, большевицького режиму.

Але рівночасно наново підійме голову московський імперія-лізм, може, в кількох різних формах, напевно і в протибольше-вицькій революції, та цілою силою звернеться проти визвольних революцій інших народів, насамперед проти України. Нема познак того, щоб у російському народі наростали протиімперіялістичні тенденції, які змогли б надати протибольшевицькій революції в себе інший, неімперіялістичний напрям. Тож треба рахуватися з тим, що всі російські сили, однаково большевики, як і антибольшевики будуть поборювати визвольну революцію України й інших народів.

Може бути так, що російські противники большевизму в розпалі революції, коли тріщатимуть в'язи імперії, цілою силою повернуться проти національних революцій, залишивши боротьбу з большевиками на другому пляні. А насамперед вони будуть намагатися перехопити до своїх рук ініціятиву й керму, зупинити розвиток національних революцій, вирвати протибольшевицькій революції жало проти російського імперіялізму й перевести її на рейки тільки проти большевицького режиму і його системи.

Іншим рішаючим чинником для виникнення й розвитку революції,

побіч позитивної національної ідеї, є існування й дія організованої революційної сили, яка сама провадить революційну боротьбу, розвиває і поширює визвольну ідею, ініціює, організує й веде широку революційну боротьбу з участю народніх мас, яка розвинеться у загальний повстанчий зрив. Без цього неможлива революція в таких умовах, як підбольшевицькі, навіть під час війни. Боротьба підпільної організованої сили робить визвольну ідею живою, надає їй динаміки і впоює віру у її здійснення. Така боротьба підпільної організації є вже конкретним діючим зав'язком революції, яка набиратиме щораз більше сили, поширюватиме і свої дії з активним залучуванням щораз ширших мас. Для кожної людини, яка захоплюється визвольною ідеєю і хоче взяти участь у тій боротьбі, діюче революційне підпілля дає реальну можливість і спосіб, куди треба пристати, згл. вказівки, що й як треба робити.

Без цього була б неможлива революція в СССР. Навіть значне напруження національної, визвольної ідеї серед мас, готовість до боротьби, без діючого організованого осередку нічого не дали б. Кожна людина, яка хотіла б боротися, стояла б перед питанням, що і як робити. Діяти самій одній навмання — ні до чого не доведе; хіба самій зачинати щось організувати. А ціла большевицька система сексотства, провокації й терору на те й наставлена, щоб примусити кожну одиницю заховати свої небольшевицькі думки в найглибші тайники своєї душі, посіяти взаємне недовір'я, унеможливити, щоб пізнались, порозумілись та зорганізувались до спільної дії ті, хто ворожо наставлений до большевизму.

Постання відповідної революційної організації, яка мала б велику, мобілізуючу ідею, відпорну на рафіновані методи НКВД систему організації, досконаліші від большевицьких способів й тактику боротьби, та яка своєю дією здобула б собі належне довір'я в народі — це в підбольшевицькій дійсності найтрудніша справа на шляху революції.

Але така організація вже існує і має за собою найважчі проби. Українське націоналістичне революційне підпілля, УПА й ОУН, не тільки перетривало п'ять літ осамітненої боротьби в найважчих умовах, коли большевики всіми силами й всякими засобами намагалися його зліквідувати, а й закріпило та розширило засяг свого діяння. УПА й ОУН сьогодні мають такі удосконалені, достосовані до

умов і ворожих методів способи боротьби й організації, що НКВД не має виглядів знищити український революційний рух. П'ять літ боротьби від закінчення війни коштує багато болючих жертв, але її висліди ще більші. Українська національна революція має тверду основу для дальшого свого розвитку.

Найбільшою перешкодою для розгортання революційної боротьби є суґестія, що в підбольшевицькій дійсності неможливе існування підпільних сил і всяка спроба революційної боротьби є даремною. Ліквідацією повстанчих і підпільних організацій в Україні, завершеною процесами СВУ і СУМ-у, та доведеним до крайніх меж внутрішнім терором і сексотством, НКВД зумів таку суґестію поширити. Тепер же боротьба ОУН й УПА безупинно продовжується і то таким способом, що її ніяк не можна ані льокалізувати, ані затаїти. Про неї вже знають і в найдальших закутинах СССР. Під впливом цієї боротьби й відомостей про неї докопується глибокий, для успіху революції дуже важливий, пе-релім у думанні найширших мас. Показується, що й НКВД, і цілий большевицький терор не такі всесильні; що є організована сила борців за визволення, які своєю моральною силою стоять вище над усе, що большевизм їм протиставить.

Та не тільки моральна перевага за ними, бо їхня боротьба виявляє їхню вищість в практичній, дійовій якості. Зміст боротьби українського підпілля здобуває собі в народі найвище довір'я і одобрення. Значить, справа революції — це добра й велика справа, справа народня, а її провід у добрих руках.

Розглядаючи питання впливу війни на розвиток революції, можна відмітити багато корисних моментів, якими війна створює більш пригожі обставини. Війна примусить режим звернути головні сили на зовнішні фронти. Воєнні події раз-по-раз будуть вносити розлад у функціонування большевицької машини, будуть створювати все нові внутрішні труднощі, кризові ситуації. Внутрішня готовість приєднатись до активної революційної боротьби значно піднесеться в пересічної людини, яка має йти на фронт, чи іншим-способом безпосередньо виставлена на небезпеку воєнної заглади. Зменшиться гатьмуюче діяння інстинкту самозбереження, яке в мирній обстановці діє дуже сильно. У війні кинення людини на фронт, зокрема при московській методі нещадження людей, грозить загибіллю неменш,

ніж піти у протибольшевицьку партизанку, в якій б'ється ворога, замість ставати в його обороні. Війна дає великі можливості здобути зброю, воєнний матеріял, необхідний для ширших мілітарних дій. Під час війни сама совєтська армія своїм складом і моральним станом під двобічним тиском — фронт і НКВД — буде резервуаром великого експльо-зивного потенціялу, який під впливом революційного полум'я з підпілля і повстанчих відділів, може вибухнути протибольшевицьким зривом.

Війна між СССР і західніми альянтами може мати такий перебіг, що напочатку совєтські армії підуть вперед, займуть ще нові країни і фронти зможуть на деякий час стабілізуватись далеко від сьогоднішніх кордонів СССР, а літаками за той час західні альянти будуть виснажувати й торощити противника з гори, на морі, й різними наскоками.

Такий варіянт війни дуже можливий, зокрема, як би вона прийшла раніше, заки в Західній Европі будуть змобілізовані великі армії. Незалежно від того, як далеко від кордонів України йтимуть фронти, українська революційна боротьба буде розгортатися за своїм власним пляном, використовуючи відповідні моменти кожної ситуації. Вона не буде обмежуватись на українських землях, тільки буде поширюватись на інші країни, в чому ОУН й УПА мають відограти визначну ролю.

Рішаюча фаза визвольної революції може мати декілька варіянтів. Концентруючись на українських землях у формі повстання, українська революція може піти по лінії повного опанування значної території, створення на ній української держави і переходу у нормальну війну з Москвою, ведучи рівночасно партизанську боротьбу на інших теренах. Або боротьба може йти увесь час тільки революційно-партизанськими методами, без творення сталих фронтів, ступневе підриваючи володіння ворога й опановуючи терен, аж до повного його розбиття, яке прийде під воєнними ударами ззовні і неменшою мірою від внутрішнього паралічу — від революції.

Без уваги на форми завершення боротьби й на зовнішню ситуацію, відношення сторонніх сил, українська національна революція одночасно з ліквідацією большевицької окупації зразу будуватиме українську самостійну державу на всіх землях України. Якщо б якісь сили ставали тому на дорозі, чи хотіли загарбати частину українських

земель — розпічне з ними боротьбу. Така небезпека дуже можлива, передусім з боку Москви.

Війна зовнішніх сил проти СССР, без уваги на їхні інтенції, створить пригожі ситуації для повного розгорнення визвольної протибольшевицької революції. З другого боку, наша революційна боротьба є об'єктивно корисна для противників СССР і значно облегшує їм ведення війни. Але ця взаємна користь може бути в різному ступені. Найменша буде тоді, як обидві сторони будуть себе трактувати байдуже, стараючись тільки використати для себе наслідки діяння другої сторони. Найбільша користь для обидвох сторін буде тоді, як між ними буде союзницьке відношення, координація боротьби за узгідненим пляном, коли війна противників СССР і визвольна революція поневолених народів буде трактуватись обидвома сторонами, як одна спільна справа, а засада співдії і взаємної допомоги буде ними однаково прийнята й дотримана. Тоді боротьба з большевизмом була б набагато легша, коротша, коштувала б менше жертв.

Але для такої співдії замало самого факту боротьби проти того самого ворога. Союзницьке відношення може бути тоді, коли є згідність цілей, так що жодна сторона не має таких цілей у боротьбі, які протиставляться другій, ані не попирає того роду намагань третіх чинників. Дальша передумова — це узгіднена концепція самої війни, принаймні в тому засязі, де збігаються зацікавлення й дії обидвох сторін. А вкінці вимога взаємного трактування, як партнерів у спільній справі, а не об'єкт використання.

Щоб могло дійти до такого відношення, політика західніх держав мусіла б відбути велику еволюцію. Сьогодні вона ще дуже далека від такого трактування справи. Раз тому, що вона ще не має остаточно здецидованого курсу щодо Росії, а на випадок війни не має ще скристалізованої концепції по всіх лініях. Подруге, в ній ще не видно належної оцінки хоч би всіх головних факторів великого змагу. Мабуть, багато засадничих корективів доведеться Заходові робити вже в розпалі війни, коли по болючому досвіді він побачить хибність деяких сьогоднішніх своїх калькуляцій. Невірна оцінка й помилкова настанова Заходу до визвольної боротьби України та інших поневолених Москвою народів шкідливо відіб'ється на цілості протибольшевицького світового змагання, воно некорисне і самим

західнім державам, і нашій справі. Ми хотіли б, щоб у цьому прийшла направа завчасу, і треба в тому напрямі діяти. Але в узгляднюванні відношення зовнішніх сил у плянах нашої боротьби треба брати до уваги дійсний стан, а не те, що повинно б бути, і що нам хотілося б.

Коли порівнювати вклад революційної боротьби і війни західніх держав у поборенні большевицького імперіялізму, то легко зробити дуже велику помилку, узгляднюючи кількісні дані. У війні великодержав в дію входять величезні маси людей і мате-ріялів, жертви в людях рахуються на мільйони, а спустошення пожирають висліди праці багатьох поколінь. Бо війна ззовні б'є переважно по тому, що ворог виставляє, чим заслонюється, а трудно досягти його самого. Інакше діє революція — вона оперує меншими засобами, але влучає зсередини в невральгічні вузли, б'є властивого ворога. Там великий кількісний ефект, а тут — якісний.

Правильна й єдино реальна концепція визволення України — це власна революційна боротьба, теж на випадок недалекої світової війни. Бо тільки в ній український народ сам може здобувати собі волю і збудувати державність. Тільки у революційній боротьбі всередині СССР може взяти участь цілий народ, і тільки така форма нашої боротьби може мати відповідно великий ефект, який повалить большевизм, чи значною мірою до цього причиниться і заставить зовнішні сили відповідно рахуватися з нашим змаганням і з його цілями. Тільки шляхом національної революції український народ зможе взяти в свої руки владу, збудувати незалежну державу і завести свій лад. Це однаково важливе в усіх констеляціях, при кожному ставленні до нашої справи зовнішніх сил.

Між революційною визвольною концепцією і ставкою на визволення ззовні, при долученні нашої боротьби до чужої війни, в практиці заходить така суперечність, що визвольна політика не може рівночасно йти обидвома шляхами рівнорядно. Революція вимагає спрямовування усіх сил на рідні землі і взагалі на під-большевицькі терени революційної дії. В її пляні є розгортати цю боротьбу, узгляднюючи передусім обставини всередині СССР, без уваги на те, де стоять воєнні фронти. Для кожного вояка загальна напрямна така: йти в партизанку, або перебуваючи в совєтській армії, діяти в пляні революції, а не намагатися піти в полон. Відплив потенціяльно-революційного елементу на другий бік фронту через здачу в полон

зменшував би кількість кадрів, які мають активно боротись по боці революції, а в совєтській армії докопувалась би сеґреґація тим способом, що залишався б вірний боль-шевизмові елемент. Отже здача в полон здатного до революційної боротьби елементу не лежить у пляні розгортання революції й може бути виправдана хіба в таких умовах, коли людина справді не має дійсної змоги перейти до повстанців, ані не може зробити нічого корисного для революції, а стоїть перед альтернативою: або йти в полон, або воювати за большевизм до загину.

При ставці на визвольну боротьбу ззовні, на творення української мілітарної сили по другому боці фронту, здача в полон українських вояків побажана, щоб їх тут включити в закордонні військові формації, очевидно тоді, як для цього буде реальна можливість. За таким пляном усі здатні до боротьби сили мали б концентруватися й формуватись по другому боці фронту і прийти на Україну враз із фронтом західніх альянтів, згл. в рамцях їх воєнного пляну. Революційна боротьба по підсовєтському боці мала б відігравати тільки допоміжну ролю.

Цілком протилежно діється в пляні революції. Навіть ті всі сили, які можна змобілізувати за кордоном, повинні всякими способами й дорогами дістатися в большевицьке запілля, на українські землі і там увійти в революційну, повстанчу боротьбу. А те все, що не має змоги і лишиться на альянтському боці, трактується у пляні визвольної боротьби, як акція другорядного, тільки допоміжного, чи резервного значення.

Так само цілком іншою є постановка політичної й пропаґан-дивної роботи за кордоном. Від того, котра концепція ляже в основу визвольної політики, залежить і інша позиція українського чинника в міжнародньому укладі. Для українського визвольного руху на Рідних Землях і за кордоном у цьому питанні немає ані вагань, ані дискусій. Наш шлях до визволення — це власна революційна боротьба і спрямування до неї всіх сил, які тільки можливо в ній активізувати. Це буде шлях сучасних визвольних змагань України, теж на випадок війни між Заходом і СССР. Вся дія за кордоном і з закордону мусить вкладатися в цей основний плян. А все решта може мати тільки незначну ролю в ході подій.

Вся спроба поставити українську визвольну політику на інші рейки залишиться дрібним безвислідним епізодом.

Друзі — українські націоналісти!

Вістка про загин у бою проти большевиків Головного Командира УПА генерал-хорунжого Тараса Чупринки — Романа Шухевича, передана до Проводу ЗЧ ОУН відпоручниками ЗП УГВР, викликала не тільки великий біль по втраті героя, а й одночасно сумніви щодо своєї вірогідности. Це виразно висловив С. Бандера в статті-зверненні "Друзі — українські націоналісти!" (друкованій за його підписом у "Сурмі", ч. 24, жовтень 1950 р.) та в листах до Теренових Проводів ОУН на чужині з 26. 10. і 15. 11. 1950 р.

Ця стаття була передрукована під заголовком "Лист Степана Бандери до українських націоналістів у тижневику "Український Самостійник", Мюнхен, рік І, ч. 43 з 5. 3. 1950 р.

У цю важку, трагічну хвилину подаючи Вам вістку про те, що сталося, мушу поліпитися з Вами невтишним жалем, болем, важкими думами і разом з Вами шукати піднесення з чорного одчаю в одному джерелі потіхи — у вірі в сили народу і в Божу справедливість, яка приведе до перемоги великої Правди України, перемоги купленої незмірними жертвами.

Дня 18 жовтня ц. р. двоє людей, які виступили як уповноважені від Закордонного Представництва УГВР, передали відпоруч-никам Проводу Закордонних Частин ОУН, разом із двома іншими документами, довшого листа від члена Проводу ОУН на Українських Землях. В цьому листі подана найболючіша для кожного з нас, для коленого українця-патріота вістка: п'ятого березня 1950 року погиб у боротьбі Провідник українського національно-визвольного революційного руху в Україні, друг Тур (Тур — псевдонім Романа Шухевича, як Голови Проводу ОУН в Україні. Про життя і діяльність Р. Шухевича див. статтю Ст. Бандери в цьому збірнику "Командир — Провідник (Слідами сл. пам. Романа Шухевича)", у 1954 р.).

Ця страшна вістка прибила нас усіх невимовне. Серце завмирає, душа не може з цим погодитися, не хоче йняти віри . . .

Ні, не можна повірити, хіба буде така певність, яка знівечить кожну крихітку надії, що Він далі живе, бореться. Хочеться упевнитись, перевірити, а душа жадібно шукає за всім, що могло б заперечити правдивість страшної вістки, чи бодай поставити її під сумнів. П'ятого

березня мало це статись, а останній лист від Тура, з його власноручним письмом, був з останніх днів лютого. Кілька днів ріжниці, але перед зловісним п'ятим березня. Інші свіжіші вістки, хоч дуже короткі, але ж у них нема нічого про такий страшний удар. Вони говорять одно, що боротьба в Україні йде далі, і Край числить тільки на себе. Чи можливо, щоб у тих відомостях не подали такої вістки? Або, може, не дійшли до нас інші, попередні відомості? Є розбіжності, але нема виразного заперечення, лишаються тільки сумніви. А сам лист, в якому подана ця вістка, чи він правдивий?

І на це питання не молена дати собі цілком певної відповіді на підставі цих даних, якими розпоряджаємо. Багатосторінковий машинопис, підписаний ручно організаційним іменем знаного нам члена Проводу в Україні. Зміст листа в цілому вказує на те, що він писаний від члена Проводу ОУН в Україні. Видно в ньому знання внутрішніх справ революційно-визвольного руху, хоч і є в деяких точках суперечності з тим, що давніше писав Тур, але на це можна знайти пояснення. Можуть бути сумніви в тому, чи це не перерібка правдивого листа від Проводу, який міг впасти по дорозі. Щоб мати в цьому певність, треба б спертися на докладну аналізу цілої пошти, про яку є згадка в адресованому до нас листі й залучених матеріялах, а якої нам, з невідомих причин, не доручено.

І друга, конечна вимога для вияснення — це докладна перевірка дороги, якою ця пошта прийшла. Так робиться з засади у кожному випадку, без уваги на зміст пошти й на особи зв'язкових. Тепер Організація не має жодної змоги це зробити. Одержані матеріяли прийшли невідомою нам дорогою, а передавці відмовились дати будь-які вияснення. В такому випадку, нормально, треба б прийняти цілу справу за сумнівну і стриматися з роблен-ням висновків до часу її перевірки іншим, власним шляхом, тим більше, що є можливості це зробити. Така й була інтенція Проводу ЗЧ ОУН, щоб заждати. Одначе передавці документів з Краю, виступаючи як уповноважені ЗП УГВР, заявили, що вони повністю ручать за певність дороги і за правдивість тих документів і не можуть стримати проголошення відомости про смерть ген. Чупринки, бо вже раніше, перед переданням документів Організації, з їх боку пішло повідомлення до преси і пороблено заходи для широкого опублікування. І дійсно, перші відомості появились з їхнього джерела в чужинній пресі і в радіоповідомленнях.

Не маємо також доказових матеріялів, які виключали б правдивість вістки про смерть Провідника Тура-Чупринки, тільки такі, що ставлять її під сумнів. Але в такій обстановці, коли інші чинники взяли на себе повну відповідальність, проголошуючи цю страшну для визвольної справи і болючу для кожного українця-патріота, вістку, коли вони на підставі своїх відомостей ручають за її правдивість, ми, полишаючи на боці нашу оцінку такого їх поступовання, не можемо не прийняти самої вістки за правдиву. Бо не можемо припустити, щоб хтось з українців міг неповажно поставитися до такої трагічної справи і проголошував вістку про смерть ген. Чупринки, не маючи стовідсоткової певности. Мусимо прийняти її за правдиву, хоч ціла душа, і серце і розум противляться тому.

Тому приймаємо, що загинув творець, неперевершений мистець нових методів протибольшевицької революційної боротьби, партизанської стратегії й тактики, підпільної організації; за ким ціла система НКВД-МВД-МҐБ увесь час ганяє, розшукує, перевертає хати, ліси, землю в Україні вже більш як п'ять років і все безуспішно, бо всі найрафінованіші методи, необмежені засоби й найлютіші форми большевицького терору й провокації не можуть подолати Його відваги, рішучости і винахідности.

Важко сприйняти трагічну вістку. Хоч у кожного, хто знає, в яких умовах проходить сьогоднішня революційна боротьба в Україні, з якою страшною, пекельною силою змагаються наші друзі в Україні, в найглибшій свідомості душі увесь час, з року в рік, не втихає найбільша тривога — хто впав, а хто ще далі бореться. П'ять років увесь світ давить страх перед великою силою СССР, перед пекельною безоглядністю і найжорстокішою системою большевизму. Наймогутніші держави Заходу шукали з большевицькою Москвою якоїсь злагоди, а в середині тих народів високо підняла голову гидра комуністичної зради і розкладових капітулянтських тенденцій.

І в той же час, від останньої світової війни по сьогодні, неприборкана Україна безупинно продовжує свою одчайдушну боротьбу на життя і смерть. Політично-збройна боротьба ОУН і УПА, при активній підтримці й участі найширших верств українського народу, стала для всього світу полум'яним островом серед моря примирення з большевизмом. Наша боротьба за правду і волю, як смолоскип, кидає світло в темряві для багатьох народів. Большевицька Москва вже

шість літ всіми силами й засобами намагається знищити революційно-визвольну боротьбу в Україні, застосовуючи страшні, нелюдські засоби. Та безуспішно. ОУН, УПА й УГВР під вмілим проводом свого улюбленого Провідника — Головного Командира ген. Чупринки, при повній посвяти підтримці цілого українського народу, все і все продовжувала, розширяла й удосконалювала своє змагання.

Душа цілого волелюбного народу зверталась всіма своїми порухами, прислухалась до голосу того, хто безпосередньо стояв на чолі визвольної боротьби, кермував нею на самому підпільному фронті, давав сам собою, своїм життям, трудом і боротьбою недосяжний зразок борця-революціонера, українського націоналіста, підпільника, повстанця, провідника, командира, керманича підпільного, революційного Уряду України. Всі найсердечніші почування, найкращі бажання, надії української нації були пов'язані з Його іменем. Увесь народ із затиснутим подихом слідкував за кожним кроком Його боротьби. Але так само за кожним Його слідом ходила чорна тінь — найзапекліші намагання ворога, щоб Його вислідити, досягти, впіймати, або бодай вбити.

Ми всі завжди були свідомі цього і велика тривога ніколи не замовкала, хоч з вірою й надією ми все дожидали вістей з батьківщини. І за кожним разом наші вісті з України, які приходили окуплені найбільшими трудами, посвятою і великими жертвами революціонерів у Службі Зв'язку приносили враз з добрими відомостями багато дуже болючих, жалібних. За кожним разом надходили відомості про все нові жертви-втрати, все нові списки, кількість поляглих у боротьбі друзів, звіти про великі жертви большевицького терору серед цілого населення, описи все нових акцій НКВД, все жорстокіших методів його терору. Та серця наші кріпились тими відомостями, які мовою конкретних даних показували, що ніщо не може зламати духа, завзяття й бойовости цілого визвольного руху, цілої воюючої нації.

Проти ворожих методів та акцій УПА й ОУН завжди винаходили і переводили удосконалені, успішні протизаходи, на місце поляглих завжди ставали нові борці, кадри революціонерів на всіх щаблях усе поповнювались, боротьба усе кріпшала, а народні маси, під впливом її ідей та пориваючих прикладів героїзму, не зважаючи на ворожий терор, все відданіше й активно ще її підтримували. Боротьба

українського революційно-визвольного руху все більше й повніше стає боротьбою цілого народу.

І цим разом у листі від члена Проводу ОУН на Українських Землях з кінця липня цього року так само подано, що і від цієї Найбільшої Втрати — визвольна боротьба не заломилась, не захиталась. Ворогові не вдалось обезголовити української революції В УГВР, в Головному Командуванні УПА, в Проводі ОУН на Українських Земель за стерно взялися другі руки й кермують вправно. Дотогочасні найближчі помічники й заступники стали наступниками на тих постах, на яких стояв Він. Ті, що враз із Туром загартовані, усе перейшли, усе пізнали, разом творили, організували, співкермували, ті, що під Його проводом набули високі вмілості ведення революційної боротьби і перейняли від Нього все те, що провідник може передати своїм найближчим співробітникам і заступникам, стали на Його місці і докладають усіх старань, щоб гідно продовжувати Його велике діло. Всі кадри визвольної боротьби в Україні, ряди націоналістів-революціонерів, вояки УПА, всі близькі до визвольного руху українці не захитались ні на мить, навіть під впливом такої найболючішої вістки, їхнє завзяття ще більш ствердло, так як з болю скам'яніли їх загартовані серця. Революційна боротьба йде далі непослаблена, а ще з більшим запалом, бо Дух Тура-Чупринки ніколи не опустить своїх воїнів за волю і правду України. Кров Провідника Тура ще сильніше загартувала серця всіх борців у їх пориві до перемоги.

Про це пишуть нам друзі з України і ми впевнені в цьому з цілої їх доцьогочасної непохитности. І ми, українські націоналісти за кордонами України, теж не захитаємось у вірі в нашу правду, в певності, що наш шлях визвольної боротьби правильний, що всі жертви на ньому не пропадуть марно, а доведуть до перемоги слушної справи.

Наша віра не захиталась, хоча кров з серця вся спливає при одній думці, що Найбільшого, Найкращого в нашому русі вже немає.

Та Його великий, сильний дух назавжди залишиться між нами, і кличе нас до дальшої ще завзятішої боротьби. Ніхто з нас не зупиниться ні перед якою жертвою, як не зупинився Він, віддаючи своє життя за волю батьківщини. Він дав нам найкращий приклад, що в найважчих обставинах, здавалось би, у найбезвиглядній ситуації можна і треба

боротися за велику правду. З Його ім'ям нерозривно зв'язаний і найбільше героїчний етап революційно-визвольної боротьби України, який буде найтривкішою основою дальшого все ширшого розгортання аж до величної перемоги Української Національної Революції. Здійснення великої ідеї, що на її жертівнику українська нація склала вже стільки своїх найкращих синів і дочок і все більше, більше їх приносить — буде колись нагородою Божої справедливости. А великий леґіон найдосконаліших зразків героїзму й саможертви для ідеї глибоко западе у душу нації і буде її провадити в дальшому розвитку довгі століття. В тому леґіоні героїв стоять поруч себе усі, що віддали своє життя за волю України, відомі й невідомі лицарі святої справи. Пам'ять Провідника Тура, Головного Командира Чупринки буде навіки символізувати пам'ять усіх поляглих героїв Його етапу!

Героям Слава!

Проти ідейного роззброювання визвольної боротьби

Ця стаття була надрукована в журналі "Сурма", Мюнхен, ч. 27 за січень 1951 р., без зазначення автора, й мала редакційні підзаголовки: Революція і манівці. Фальшиві обрахунки. Рішаючий чинник. Фантазії та дійсність. Чи на Заході не люблять революції? Китайська наука... в ліс не піде!

Автор розвиває тему, що її він частково вже заторкнув у своїй попередній статті "Третя світова війна і визвольна революція", опрокидуючи закиди, що, мовляв, націоналізм є перешкодою у нашій визвольній боротьбі.

"На Заході не люблять націоналізму, не люблять революції, не люблять фанатизму. Непопулярність нашої справи і багато труднощів на зовнішньому відтинку походять з того, що сучасні визвольні змагання організують і ведуть українські націоналісти, які мають марку фанатиків, і що ці змагання окреслюються як національно-революційну боротьбу, а визвольну концепцію — як національну революцію. Якщо хочемо знайти прихильну поставу західніх держав до нашої справи, мусимо все це змінити. Не треба виступати з націоналізмом, з революцією, не підкреслювати постуляту державної суверенности, тільки надавати нашій боротьбі характер резистансу — боротьби проти большевизму, як проти системи диктатури й тоталізму, за демократичний державно-суспільний лад. Це треба робити не тільки в усьому, що призначене для чужинців, але так само треба внутрішньо провести відповідне переставлення в ідеології, програмі, в політичній концепції, в тактиці й методиці, в побудові визвольного руху, в розставленні й наголошуванні значення поодиноких складових сил."

В такому сенсі і з такою аргументацією ідуть постійні атаки на сучасний революційно-визвольний рух за кордоном, їх ведуть різні чинники, українські й чужинецькі, різними дорогами і способами — з середини й ззовні, від тонкого ідейного проникання, аж до грубих наклепів, провокації і засобів безпосереднього натиску. При цьому різні чинники мають різні цілі. Дехто кермується щирим переконанням, що цього роду переставлення справді були б корисні для успішности визвольних змагань. Інші, маючи на оці свої

особистості чи групові інтереси, рахують на те, що переставка у визвольному русі дасть їм змогу зайняти чільні позиції. Не бракує також сторонніх намагань прибрати до своїх рук український визвольний рух, впливати на його напрямок і дію, зробити з нього інструмент власної політики, замість мати справу з незалежним, суверенне діючим динамічним фактором.

По такій самій лінії іде теж одно розгалуження іншої розкладової акції, яка має метою зрушити, підважити спаяний і боєздатний український революційний націоналізм.

Тут не вдаємося у ближчий розгляд тих різних напрямків, лише займемося розгляненням самого змісту поданої на початку тенденції, так як її можуть висувати люди доброї волі і чистих намірів, які мають на увазі тільки справу визволення України і які кермуються своїм розумінням проблеми, а не іншими мотивами. У підставі таких тенденцій лежить бажання зв'язати справу визволення України з політикою західніх держав і для того достосу-ватися до них під різними оглядами. В сучасному міжнародньому укладі та в його майбутній розв'язці вбачається тільки одну сторінку — протиставлення і розгру двох силових комплексів, динаміку й потенціял яких розцінюється лише фізично-матеріяльними мірилами. Ідейну сторінку світового змагу трактується як побічний, додатковий відтинок, а не як суттєвий фактор. Недоцінюється того, що змагання протиставних суспільно-політичних ідей у світовому маштабі так само вирішуватиме про загальний вислід, бо воно визначує місце і ролю багатьох сил по одному чи другому боці, впливає на динаміку окремих складових сил, на спаяність і скоординованість дії протиставних силових таборів.

Якщо мати на увазі потенціял західніх держав, міряний циферними даними різних його складників, — кількість населення, сирівцеві ресурси, стан промисловости і спроможність збільшення її потенціялу, мобілізаційний стан морських, повітряних і сухо-путніх військових сил тощо — то можна робити помилкові висновки. Такий же помилковий висновок е з порівняння самих циферних даних воєнного потенціялу західнього й совєтського бльоку, в їхній статистичній формі. Треба дивитися на те, скільки, в якому напрямі і з якою динамікою західні держави використовують свої сили й ресурси в протиставленні большевицькому наступові. При такому розгляді

побачимо, що в дійовому відношенні, а головно в політиці, в ідейно-політичному протиставленні, ефективна вага потенціялу західніх держав не була як слід використана.

Для наочного доведення цього вкажемо на деякі моменти. Вез-компромісове протиставлення між СССР і т. зв. капіталістичним світом, тобто західніми державами, та неминучість тотальної розправи між ними за бути чи не бути — це постійний чинник сучасного міжнароднього життя, який існував ще далеко перед минулою світовою війною, так само, як під час війни і після її закінчення. В цьому нічого не змінилося, бо большевики, не зважаючи на воєнний союз з західніми державами, і при всіх тактичних змінах своєї політики, достаточно виявляли цю .її генеральну лінію і настанову цілого свого внутрішнього розвитку.

Західні народи були щодо цього теж досить добре поінформовані, ще перед союзництвом з СССР у другій світовій війні. В час війни з гітлерівською Німеччиною СССР мав ніж на горлі і большевики більше потребували допомоги й союзу західніх держав, ніж ці держави їхньої, большевицької. Проте большевики не зробили в себе засадничої перестановки, не зрекалися ривалізації і розправи з тогочасними своїми західніми союзниками, ані не провели демобілізації протиальянтських настроїв. Навпаки, при всій за-грозливості і труднощах війни з Німеччиною, політика й стратегія СССР послідовно притримувалася тієї лінії, що зразу після закінчення війни з Німеччиною, має прийти період суперництва, конфліктів і генеральної розправи з західніми союзниками, і до цього большевики завжди готувалися та займали найдогідніші позиції.

Це мусіли бачити і розуміти кермуючі політичні чинники західніх держав. Якщо ж вони цю дійсність закривали перед своїми народами, наставляли свої суспільства на протилежність — на тривке мирне співжиття з СССР і в такому нереальному напрямі розвивали всю свою політику, то причини цього не можна дошукуватися в непоінформованості.

Безпосередньо після падіння Німеччини силове відношення між СССР і західніми державами, під кожним оглядом, було корисніше для цих останніх, ніж колинебудь раніше. Цього західні держави не пробували і не зуміли жодним способом використати, щоб дійти до

якоїсь фактичної, тривкої розв'язки, щоб установити бодай для себе сприятливі обставини. Навпаки, вони без потреби віддали большевикам головні користі воєнної перемоги, кинули їм на жертву нові народи, дали корисні випадові позиції, впровадили на відповідальне становище в міжнародньому житті і провели в себе демобілізацію під кожним оглядом. А все це на те, щоб зразу мусіти перейти до найнекорисніших і найпринизливіших розігр із вчорашнім союзником, затрачуючи великі кошти, велику енерґію і осягаючи неуспіхи.

Або справа з атомовою енергією і бомбою. Знаємо, яку першорядну позицію займав цей винахід в американській і взагалі в західній впевнености щодо своєї матеріяльної переваги над СССР. Тепер, попри всі затушковування, світ довідується про щораз нові випадки, що якраз творці-винахідники передали, як звичайні зрадники, таємницю ворогові-большевикам.

Ми згадали про ці факти тому, щоб наочно виявити правду, що дійовий ефект існуючих сил і цілого потенціялу є узалежнений від ідейно-моральних і політичних настанов цілих народів, які ними диспонують, а зокрема їхніх кермуючих-політичних кіл. З цих міркувань робимо висновок, що не можна дивитися тільки на те, яку матеріяльну й фізичну силу має якась держава, або група держав, але одночасно, чи радше навіть насамперед, треба дивитися на їх ідейну настанову і напрямок політики, бо якщо ці дислокуючі фактори не є в порядку, тоді й сила йде нінащо.

Ми в самій засаді не є згідні з таким ставленням у питаннях української визвольної політики, що шукається наймогутніших протиставних большевизмові сил, хочеться до їхніх рук віддати долю нашого визволення, не дивлячись на те, чи вони справді позитивно й серйозно ставляться до нашої справи, і чи для пов'язання себе з цими силами не йдеться по лінії безпринципного пристосуванства. Сам критерій сили не вистачає. Ані те, що якась могутня держава є активним, чи потенціяльним противником большевизму. Вирішальним мусить бути питання, як вона ставиться до наших визвольних змагань, до справи державної само-стійности України. Щойно позитивне й серйозне ставлення дає плятформу для пов'язування нашої боротьби з протибольшевицькою дією такої держави.

У дотогочасній політиці провідних західніх держав, навіть при її рішучих протибольшевицьких наголосах, немає жодних знаків позитивної настанови до справи визволення України. В такому становищі політика дочіплювання до їхнього воза не є жодною визвольною політикою, не має жодних виглядів довести до визволення. Тож було б цілком зайво дискутувати з такою аргументацією, що нам треба свої ідеологічні й політично-концепційні позиції достосовувати до смаку теперішнього курсу політики західніх держав тому лише, що вони творять найбільшу протиставну большевизмові силу.

Можна б поважніше ставитися до таких аргументів за ревізією наших ідеологічних і політичних позицій, які виникли б у вислі-ді конфронтації з відповідними позиціями західніх держав і які доводили б, що вони є собою кращі, вартісніші, або придатніші та успішніші в боротьбі проти большевизму. (Якщо б такі аргументи були стійкі!).

Варто докладніше приглянутися до того, хто на Заході й чому не любить націоналізму, революції і що він їм протиставить. Тут можемо лише кинути кілька жмутків світла на ці питання.

“На Заході однаково трактують кожний націоналізм. Тут ідентифікують національний націоналізм із шовінізмом, з тоталітаризмом, з диктатурою, з національною нетерпимістю, виключністю і вважають його за причину міжнародніх конфліктів. Всякий націоналізм є скомпромітований гітлеризмом...” — Такі і цьому подібні арґументи зустрічаються на кожному кроці. Але всі вони є несерйозні тому, що в них наслідок поставлений за причину.

Це правда, що такі погляди поширюються на Заході всіма засобами пропаґанди і формування публічної опінії. Але кермуючі політичні кола, які це роблять, здають собі справу з фактичного стану. Вони знають, що гітлеризм є вже мертвий, що колений націоналізм є за своєю природою іншим, що диктатура, тоталітаризм, нетолерантність — це прикмети імперіялізмів, яким був і гітлеризм, і є в найвищому ступені большевизм. Вони знають, що причиною ворожнеч між народами і перешкодами до мирного, гармонійного співжиття між ними є головно імперіялістичні тенденції одних народів поневолювати, визискувати інші народи, накидати їм свої системи,

свій спосіб життя, їм добре відомо, що тепер на історичну арену виходить визвольні націоналізми, які протиставляться усім імперіялістичним намаганням, які хочуть свободи, суверенности для своїх народів і признають такі самі права іншим націям, шанують їх і змагають до мирного співжиття і свобідного обміну духових і матеріяльних дібр поміж свобідними націями на плятформі взаємного пошанування суверенітету і життєвих прав та потреб.

Справжньою причиною організованої в світовому маштабі на-гінки на націоналізми, зокрема на визвольні націоналізми, є намагання промостити дорогу для імперіялізмів, явних і замаскованих, політичних та економічних. Інспіратори цього хочуть відвернути увагу від своїх імперіялістичних намагань, зробити винуватими в усьому націоналізм та знищити їх за те, що вони ставлять їм спротив.

Що ж вони протиставлять націоналізмові?

Інтернаціоналізм, різного роду нівеляцію національно-політичних, культурних та економічних окремішностей. Все це нібито для вирівняння між народами, а в дійсності для простішої і легшої суприматії сильніших, більших націй над меншими й слабшими. Головним спричинником та організатором протинаціона-лістичної нагінки був і є найбільший загарбницький імперіялізм — російський большевизм, який веде свою працю не тільки безпосередньою формою, а й посередньо, з допомогою різних своїх аґентур і чужих, інспірованих ним, акцій. Інші учасники приєднуються будьто в намаганні знайти спільну мову й порозуміння з большевизмом, будьто з власних спонук і для власних цілей, розправляючись з націоналізмами, як з перешкодою для їхньої пенетрації серед чужих народів.

Для ілюстрації цих загальних стверджень вистачить згадати історію з міжнароднім бойкотом Еспанії. Хто ж може повірити, що Еспанію з урядом Франка поставили поза рамці міжнароднього життя за їхню диктатуру й монопартійну, чи тоталітарну систему, в той час, коли найгірша диктатура й тоталітаризм СССР і його сателітів не стоїть на індексі, навпаки, має одно з перших місць в системі ОН? Для кожного є очевидним, що бойкот Еспанії — це справа й досягнення большевицької Москви. Не зважаючи на цю наглядність, такий стан, немов на глум, триває досі.

Хоч большевики є найбільшими ворогами кожного націоналізму, крім російського, проте вони добре свідомі того, яку силу має національна ідея і що вона є головним рушієм наймогутніших історичних здвигнень. Тому вони безпосередньо поборюють лише ті націоналістичні рухи, які є їхніми ворогами. Натомість поза сферою свого панування большевизм намагається опановувати й використовувати визвольні націоналістичні прагнення колоніяльних і напівколоніяльних народів під пануванням західніх держав. У стосунку до них большевики виступають як протектори, речники національно-визвольних змагань і націоналістичних прагнень до суверенітету.

Натомість у політиці західніх держав немає здібностей до такої двобічности. Раз узявши курс проти націоналізму з власних мотивів, чи за большевицькою спонукою, їхня політика негативно ставиться до всякого націоналізму. Та в тому є малий відсоток власних політичних вимог дотичних народів, а більше таких причин, що їх підсунули большевики і які суперечні з справжніми потребами тих народів.

Якщо на Заході не люблять революції, як чинника історичних процесів, то напевно не з принципових мотивів. Адже ж провідні західні нації не лише самі мали революції, а й ставлять їх у своїй історії на високий п'єдестал. Національна революція — це народження СІЛА, які тільки через неї стали державою, а не колонією. Сьогоднішня Франція виводить свою республіканську еру від революції; Англія також завдячує свою демократію революції. Якщо вони можуть високо ставити внутрішню революцію, як процес державно-устроєвого і суспільного перевороту, то скільки вище мусить стояти значення національно-визвольної революції, як процесу визволення нації з-під чужого панування і неволі.

Так само не можна заперечувати революції з гуманітарних оглядів, як форми конечної боротьби за свободу. Революція — це процес і форма боротьби найменшими жертвами. Вона вдаряє у саму суть, в істотних спричинників і заступників стану, що його поборюється, а не в його жертви, вимушені інструменти. В порівнянні з війною, зокрема при новітніх засобах і методах масового винищування людей і дібр, революція — це найгуманніша форма боротьби. Про це всі знають. Нехіть серед західніх народів до революційних змагань інших народів походить з того, що вони є ситі й задоволені, хотіли б, щоб у світі не

було жодних головніших змін, які могли б спричинити переставлення міжнародньо-го укладу. Для них добре так, як є, і вони не хочуть знати про те, що інші народи знаходяться в нестерпному становищі, борються за свої права і за свобідне життя, що на світову арену виходять нові, ще давніше зіпхнені під лід, нації.

Кожна вістка про які-небудь революційні визвольні процеси ще більше тривожить ті держави, які тримають у кололіяльній залежності інші народи, і які бояться їхніх поривів до самостійного життя, бояться кожного такого прикладу. Тільки цієї нехіті не можна стосувати до самого окреслення чи форми революції, бо ця нехіть стосується до самої суті — змагання поневоленого народу до самостійности. І хто з цих причин не хоче чути про українську національну революцію, той так само буде відпекуватися прийняти до відома визвольні змагання України, в якій би не було формі й під кожною назвою.

Якщо нас не люблять за т. зв. фанатизм, то значить не люблять нашої непохитної, безкомпромісової боротьби проти більшє-визму, проти поневолення. Зрештою, це вже є менш актуальне тепер, а походить з попередніх років, коли наша революційна боротьба не гармонізувала з політикою західніх держав — з'еднювання собі большевиків щораз новими поступками, шукання співжиття з СССР і примикання очей на їхні злочини. Постава українського національного руху справді є дисонансом до настанови західньої політики, а саме в тому, що ми знаємо лише одну поставу до загарбника, поневолювача й нищителя цілих народів і всякої свободи — безкомпромісову боротьбу з ним.

Натомість у дотогочасній політиці Заходу існувало тихо визнане правило, що навіть з такими злочинцями, як большевики, можна ділитися світом, торгувати та жити в добрій приязні, якщо вони свої злочинні практики обмежують лише до вже захоплених ними народів і не посуваються далі, не загрожують і не заторкують життєвих інтересів своїх західніх партнерів. Як відомо, Москва не дотримується цього і Захід переходить на інші рейки політики та на інші засади "практичної моралі". Далі й Захід стане фанатичним противником большевизму, бо цей почав добиратися до західніх комор.

Попередньо ми вже згадали про те, що ті ідеологічні й політичні засади, якими донедавна кермувалися західні держави у відношенні

до большевицького імперіялізму, на практиці виявилися непридатними, приносили куди гірші висліди, ніж те, чого ті держави могли досягти через доцільніше використання своїх спроможностей і позицій та через правильніше виконування тієї історичної відповідальности, яка на них спадає. Для нашого розгляду ще важливішим є усвідомити собі те, які наслідки мали ідеологічно-політичні впливи західніх великодержав серед тих народів, котрі йшли за ними, попавши під большевицьке панування, зглядно, стояти в боротьбі проти большевицької загрози.

Не приходиться ширше висвітлювати шкідливих наслідків у Середній Европі, що їх принесла післявоєнна політика Заходу сугіроти СССР, ставка на демократизацію большевицької системи, на проникання її демократичним змістом і на внутрішнє переродження її під тиском мирних засобів, штовхнення на такий шлях політичної думки і дії провідних кіл т. зв. сателітних країн, тобто народів, які у висліді війни попали під владу СССР.

Ідучи за цими впливами Заходу, політична акція спротиву большевизації пішла цілком хибними шляхами, застосувала невідповідні методи. Замість того, щоб зразу стати на шлях революційних методів дії і революційної системи політичної організації, провідні кола стали на шлях комбінації коляборантства з парляментарними методами опозиції. Вислід відомий — большевики розправились з тими іграшками супроти їхньої системи; програвши свою ставку, політичний актив частково був ліквідований, частково утік, а народи залишилися здезорієнтовані, безпорадні, енергія була розгублена, осталася пасивність.

Ще краще повчальним є приклад із Китаєм. Програш і внутрішнє заламання національних сил Китаю у боротьбі проти комуністичного наступу напевно має багато причин. У висліді того, що зайво і незаслужено допущено СССР до ролі співпереможця над Японією і віддано йому величезну воєнну здобич у Манджурії, комуністичні сили в Китаї одержали дуже велике підкріплення і устаткування. У той час національні сили, виснажені довготривалою війною на два фронти, одержували від Америки далеко невистачальну допомогу в доставах, таку, що з нею "ні жити, ні вмерти". Одначе на висліді заважив не тільки матеріяльний чинник.

Загально відомо, що в національному Китаї наступив процес великого внутрішнього розкладу так, що поважні мілітарні сили, замість воювати, переходили, разом із одержаними з-за кордону припасами, на бік противника. Ми не маємо достатočно певних відомостей про те, який характер мав цей розклад, які були його причини й підґрунтя. Але мусимо приймати, що великою мірою була винна невідповідна ідейна настанова, невідповідний для потреб нації суспільний лад і нездоровий стан у державній системі, створений через ідейне падіння Куомінтанґу. Американці вказують на це, як на причину заламання і безвиглядности дальшої підтримки Чянґ-Кай-шека на суходолі. Вони твердять, що їхні впливи й намагання в Китаї ішли по лінії уздоровлювання.

Можливо, що частково так і було щодо санації державної, адміністраційної, господарської і військової машини. Бож відомо, що в перші післявоєнні роки в Китаї були дуже активними різні місії під керівництвом політичних і військових діячів першої величини. Чи вони справді помагали і дбали про уздоровлення національних сил? З багатьох тогочасних повідомлень ясно виходить, що американська політика, праця і впливи їхніх місій ішли по такій генеральній лінії, щоб годити до купи національні китайські чинники з комуністичними, творити спільний уряд, одну армію і т. д. В цьому напрямі йшли не тільки сугестії, посередництво, а й натиск з допомогою відповідного "регулювання" достав.

Ми переконані, що таким постійним намаганням довести до компромісу найуспішніше шириться демобілізацію і розклад серед народу, який веде війну, і серед воюючої армії. Одна рука помагала, а друга ще більш псувала. Мабуть, тій своїй політиці примирювання всіх з большевиками американці найбільше завдячують те, що на їхніх синів у Кореї стріляє зброя, призначена колись для китайських національних сил.

Цими з'ясуваннями ми хотіли наочно довести наше твердження, що ті ідеологічно-політичні засади і методи, якими західні держави послуговувалися супроти большевиків, у їхній власній політиці і в концепціях, що їх вони піддали іншим народам, в дійсності виявилися неправильними, приносили шкоду для справи оборони світу перед большевицькою загладою. Після цього вже зайвим є опрокидувати сугестії, що, мовляв, революційно-визвольному рухові треба

змінювати свої ідеологічні й політичні позиції та достосовувати їх до концепції Заходу.

Ідеї сучасного визвольного руху України — це ідеї українського революційного націоналізму, а сучасна визвольна боротьба — це реалізація його політичної концепції. Наші позиції витримали найтвердшу пробу життя, що її тільки може пройти революційний рух. Наші ідеї — це наша найбільша сила, найуспішніша зброя, якою переможемо большевизм. Жодний вояк не міняє своєї випробуваної зброї за таку, про яку знає, що вона вже не раз завела, виявилася непридатною у бою, хоч надається до паради.

Навпаки, ми є переконані, що західній світ, поставлений перед неухильну конечність підняти боротьбу з большевизмом, або ждати від нього загибелі, у хвилину переломового вирішення викине з свого політичного арсеналу все те, що в'язало йому руки щодо большевицького імперіялізму і спричиняло великі шкоди. Тоді там цілком інакше будуть розуміти й сприймати природу українського революційного націоналізму та його визвольну боротьбу. Бо тоді і на Заході будуть переставлятися на безкомпромісовий, воюючий проти большевизму стиль і прийматимуть такі ідеї, які здатні перемагати большевизм. А все те, що досі пособляло большевизмові, мостило йому дорогу, чи шукало з ним компромісів, піде поза борт, або бодай сховається в тінь. Без такого внутрішнього перелому, переставлення, Захід був би приречений на загибель. Атомова бомба не врятує його, зрештою, її таємницю щури вже понесли до Москви.

Тим часом українська революція іде своїм шляхом і не думає з нього сходити, ні складати зброї, зокрема найсильнішої своєї зброї — своїх ідей, їх не вирвав у нас і не вирве ворог; не вдалося йому їх опоганити, не вдасться теж нікому підступом їх відняти чи оманним торгом підміняти.

Пропаганда визвольної революції на тлі війни

Слідкуючи за постійним напруженням між СССР і Заходом, яке в той час загрожувало перспективою третьої світової війни, автор цієї статті ще раз повертається до теми, що її він з'ясував у статті "Третя світова війна і визвольна боротьба". На його думку, процес зростання можливостей вибуху війни треба використовувати для того, щоб нейтралізувати вплив підсоветської дійсності на населення поневолених країн, заохочувати народи до спротиву й розбивати міф нібито всесильности большевицького режиму.

Стаття не має підпису, надрукована в журналі "Сурма", Мюнхен, ч. 29 за березень 1971 р.

Постійне загострювання конфлікту між СССР і західніми державами та реальна можливість виникнення нової світової війни мають важливе значення для розвитку революційного процесу в підбольшевицьких країнах. При наочному назріванні війни і посиленій підготов! до неї, а ще більше під час війни, непомірне зростає большевицький гніт, терор, нужда й інші того роду явища, які викликають зростання протибольшевицьких наставлень народніх мас. Справа війни займає центральне місце в політичному думанні підсоветської людини, в'їдається в її щоденне життя вже в далекій підготовчій стадії. Це не настрої, що минають, не пси-хоза, а відчута з усієї большевицької дії реальність, до того ще й виразно віддзеркалена у світовій політичній ситуації.

Широкі маси поневолених большевизмом народів очікують війни, не зважаючи на всі страхіття, жертви, терпіння і спустошення, що їх вона несе. Вона й так висить постійно над народами, як невідхильне прийдешнє, в наслідок непогамованого гону російського імперіалізму до дальших підбоїв, до опанування усього світу. З війною підбольшевицькі народи зв'язують надії на упадок большевизму, на визволення.

Це корисне для розвитку визвольної революції остільки, оскільки воно підтримує непримиренність з большевизмом, з поневоленням, живить переконання про його неминуче і недалеке падіння. Такі надії підкріплюють внутрішній бунт людини проти дійсности, проти режиму, не дають запанувати переконанню, що існуючий стан

незрушимий, протидіють зневірі, резиґнації і наставленню на постійне пасивне скорення перед большевизмом.

Большевики це дуже добре розуміють і бояться таких наслідків наставлення мас на війну. З цього випливає безглузда суперечність у большевицькій внутрішній політиці і пропаганді. Останнім часом з одного боку величезні озброєння і маніфестація своєї мілітарної могутности, страшний крик про вигадане розпалювання війни західніми державами, про готування великої, страшної воєнної машини на Заході, наставленої на агресію проти “народ-ніх демократій”, а з другого боку — введення териростичних законів проти ширення воєнних настроїв в усіх комуністичних країнах. Ясно, що нова хвиля масового терору під покришкою миро-любности є спрямована не проти підготови до війни, матеріяльної і психологічної, що її веде сам большевицький режим, а проти тих антибольшевицьких настроїв і сподівань широких мас, які в'яжуться з очікуванням війни.

Сподівання недалекої війни СССР з західніми державами — це реальний, спонтанно діючий чинник, спроможний успішно невтралізувати всепригнітаючу сугестію цілої підбольшевицької дійсности про незрушимість большевицького режиму і системи, про непереможність російської імперії. Пропаганда визвольної революції мусить належно оцінювати якість і силу цього фактора, щоб його мобілізувати й пляново направляти в річище активної боротьби. Не можна недооцінювати наслідків систематичного большевицького терору і пропаганди в створюванні серед широких народніх мас переконання, що большевизму й російського імперіялізму ніхто й ніщо не знищить, що шкода кожної спроби й марних жертв, що залишається одне — примиритись з лихом, пасивно пристосуватись, щоб якось жити. Ця, впоєна большевизмом, сугестія і створене нею загальне наставлення — це найбільша перешкода на шляху визвольної революції, яка заморожує, паралізує той величезний революційний потенціял, яким є глибока й дуже сильна ненависть пригнічених большевизмом народів до існуючого стану, бажання його знищення і зміни.

Треба насамперед зруйнувати ту кам'яну стіну, через яку тяжко пробитися до умів, до свідомости і до волі підсовєтської людини великій правді про силу народньої революції. Якщо б ті всі маси

поневолених большевизмом народів, які його ненавидять і прагнуть його падіння, але коряться йому і несуть величезні жертви, бодай на хвилину усвідомили собі свою силу, перестали прикладати свої руки до власного гноблення під наказами ворожого режиму, та одностайно вдарили по своєму тиранові — з нього не залишилося б і сліду. Довести це до свідомости цілого українського народу і його природних союзників — це перше підставове завдання революційної дії. В цьому напрямі і йдуть змагання ОУН-УПА на українських землях.

В цьому нашою властивою ціллю е усвідомити народам їхню власну потенцію, можливість здобути волю власною боротьбою в революційному зриві, незалежно від світової ситуації, без допомоги сторонніх сил, ідучи за покликом ядра революції і її народу — націоналістичного підпілля. Але так само треба відповідно використати все те, що успішно б'є в стіну суґестій про непереможність большевизму, зокрема там, де найважче її зрушити власними аргументами революції. До багатьох людей, які ніяк не повірять в спроможність революції, має легший доступ думка про падіння большевизму у його воєнному зударі з західніми потугами. Для тих, хто вже піддався суґестіям большевицької пропаґанди про невичерпні засоби, а передусім про недосяжну технічну могутність СССР, найпереконливіше значення має протиставлення аргументів того самого порядку — зудар СССР з ще більшим, сильнішим, а передусім якісно набагато вищим технічно-мілітарним потенціялом західнього бльоку. Разом з поширенням переконання про неминучість такої тотальної війни в недалекому майбутньому, прищеплюється віра в провал большевизму також у таких середовищах, куди ще не доходить революційна пропаґан-да, або де ще немає для неї сприємливого ґрунту. Сподівання на-родніх мас на війну, як таран б'є в стіну суґестій про непоборність большевизму. Треба оволодіти теж цією машиною і вибити нею виломи, щоб через них прорвалися вістки визвольної революції — революційні ідеї, кличі, віра й запал до боротьби.

Зв'язання з війною усіх надій народніх мас на знищення большевизму має неґативне для революції ділання, оскільки воно посилює орієнтацію на зовнішні сили, замість покладатись на власну боротьбу. Тому зусилля революційної політично-пропаґандив-ної роботи мусять

бути спрямовані на те, щоб таку воєнну орієнтацію перетворити на революційне наставлення, а пасивне вичікування — на активну боротьбу. Не можна протиставляти сподіванням на війну революційної концепції визволення, бо через те настрої, викликані таким сподіванням, залишалися б невикористані для справи революції або й частково спрямовувались би проти неї. А вони можуть бути дуже сильним, стихійним чинником. Навпаки, ці настрої, надії мас у зв'язку з війною треба використати, як ґрунт для самої революції, пов'язуючи один процес з другим.

Революційну концепцію визволення в ситуації правдоподібного вибуху війни оформлюємо в ядерну програму-гасло, що поширюється серед широких мас усіх поневолених большевизмом народів: під час війни, не чекаючи на її кінець, поневолені народи повстають у спільній визвольній, протибольшевицькій революції. Революція — це кінець большевизмові і кінець його війні. Це воля і мир!

Загальну протибольшевицьку боротьбу-повстання мають розпочати організовані революційні, підпільні сили, ОУН-УПА та організації інших народів, як рівнож зреволюціонізовані частини армії, робітничі осередки. До розпочатої боротьби приєднаються широкі народні маси, змобілізовані в армії і немобілізовані, на фронті і в запіллі. Вирішальним у революційному зриві є його масовість та експльозивне поширення з огнищ вибуху на всі підбольшевицькі простори, на всі галузі життя. Не замикання революційного процесу в бастіонах і не перехід до малої фронтової війни проти тих сил, які большевики ще тримають в руках і кидають на здавлення зриву. Всі.зусилля мусять бути спрямовані на те, щоб революційний зрив поширився як вогонь, не давcя - льокалізуватись, щоб він викликав спаралізування всієї державної і воєнної машини большевицького режиму та схоплення за горлянку. В кожному місці, в кожній галузі власних рупорів большевицького режиму.

Вся акція підпільних революційних сил, політично-пропаґандивна і партизансько-бойова в першій стадії зосереджується на тому, щоб таку концепцію-плян визвольної революції поширити скрізь, щоб її кличі дійшли до кожного закутка, до кожної людини, щоб вони були зрозумілі і пориваючі та щоб політичними і мілітарними виявами дій підпілля, створити серед мас свідомість, що існуючі провідні, ініціятивні й організуючі сили революції є готові, і тим піднести віру

в справу революції та готовість до участи в ній.

Ці висліди підготовчої боротьби підпілля, в сполуці з загальною ненавистю до большевизму, створять вибуховий матеріял, що у відповідний час має спалахнути й рознести большевицьку тиранію, зламати хребет поневолюючому російському імперіяліз-мові. Пропаґанда революції, в широкому її розумінні, з усіма засобами й методами поширення і утвердження ідей і пляну революції в Україні і серед інших народів — має вирішальне значення для цілого змагання. Вона має підготовити народ і кожну людину до боротьби, створити таке наставлення, щоб опісля ініція-тива, організуючі дії, заклики і вказівки з революційного підпілля знаходили в масах не тільки симпатію, але й реалізацію.

В поширюванні й обґрунтовуванні наших кличів та перетворюванні пасивного очікування свободи від війни на готовість до чинної боротьби — революційна пропаганда якнайповніше використовує науку з останньої війни, що глибоко закарбувалась у свідомості народніх мас. Коли гітлерівська Німеччина була вже зламана, а маси ще були у війську і мали в руках зброю, був відповідний час, щоб вони активно стали до боротьби, що її розгортала УПА. Замість того — складення зброї, поворот у ненависне ярмо і у страшні злидні ще більше погіршує боронений ними режим. Фальшива омана в сподіваннях на якусь поправу через еволюцію большевицької системи. Чи це саме має знову повторитись?!

Сама війна, без уваги на її висліди, ніколи не принесе визволення. Чужі держави, які ведуть війну, борються за власні цілі, за власне добро, а не за волю інших ще й тих народів, які хоч поневолені, стояли в совєтських лавах. При відсутності активної протибольшевицької боротьби не можна надіятися на доборозичливе відношення від сторонніх переможців. А до того ж тоді й перемога над большевизмом була б набагато трудніша і пізніша. Війна створює лише добру нагоду й пригожі можливості для визволення власною боротьбою.

Протибольшевицька, визвольна революція під час війни — це знищення ворожої неволі, комуністичної системи гноблення, створення і захист підстав для національної, соціяльної й особистої свободи та добробуту, забезпечення волі й непридавленого розвитку

націй у самостійних державах — ціною найменших жертв. Вона відразу перериває, закінчує війну, рятує життя дальших мільйонів гнаних на воєнний заріз вояків і цивільного населення, рятує родини, оберігає оселі, міста, цілі країни перед дальшими страшними спустошеннями новітньої атомової війни. Революція за жадних умов не вимагає навіть частини тих жертв, які пожирає війна. А ті, що впадуть, віддадуть життя за добру справу, за волю, здобудуть собі вічну славу серед своїх народів та вдячність багатьох поколінь. Якщо найширші маси, вояцькі і цивільні, свідомі справедливої народньої справи, стануть активно по боці революції, тоді большевизм будуть захищати тільки найгірші вороги свободи націй і людини — комуністично-енкаведівські злочинці та найзапекліші оборонці російського імперіялізму.

Загального революційного зриву не можна відсувати аж на кінець війни. Кожне проволікання — це продовжування війни з її жахливими жертвами і спустошеннями. Не раз вистачило б кілька днів війни, щоб зрівноважити всі жертви, якими доведеться окупити перемогу революції. Ждати на закінчення війни — може бути запізно. Кожне продовжування війни — це погіршування умов миру. Теж неправильно вижидати невдач, криз і заламань большевицької стратегії. Бо виснажування большевицької воєнної машини самим ходом війни — це ж гекатомби жертв, страшний уплив крови власних народів, спустошення країни.

Противники СССР можуть планово уживати стратегію довгого виснажування і зволікати з вирішальними кампаніями, що їх висліди мали б принести наглядні кризи большевицького ведення війни. Але найважливіше в цьому питанні — це большевицькі пля-ни сортування й уживання людського матеріялу у війні. Вони напевно вимітанням не будуть уодностайнювати якости всіх військових частин щодо вірности режимові. Навпаки, крім таких частин з перемішаним елементом, яких буде найбільше, будуть творити сортовані військові одиниці за двома протилежними бігунами. В одних будуть збирати найнадійніший, випробуваний у своїй вірності режимові елемент, — це будуть передусім війська НКВД. їх будуть ощаджувати, призначуючи їм ролю не так воювання з ворогом, як приборкування, утримування в шаху і під наглядом армії і запілля. На фронт такі частини йтимуть рідко, залишаючись залізною резервою на

найгірший час. Отже, ті елементи будуть у війні найбільше ощаджувані.

Натомість завжди на заріз, в найгірших ситуаціях, в перший вогонь, усюди там, де треба гатити греблі трупами, — будуть гнані інші, спеціяльно добирані частини, в яких збиратимуть найнебезпечніші для большевизму елементи, на зразок карних батальйонів. Очевидно, що той розподіл буде йти головно за принципом національним і територіяльним, а крім того, за спеціяльним висортуванням шляхом індивідуального пізнання. Таким чином больше-вики мають змогу пляново робити так, що все перші і найбільші жертви нестимуть поневолені Москвою народи, передусім українці, а головно ті, що можуть повернути свою зброю проти большевиків. А росіяни та спеціяльно комуністичні елементи будуть ощаджуватись.

В цьому самому пляні йтиме розкладання всіх воєнних тягарів, трактування територій у воєнних діях і т. п., щоб війна вичерпувала і винищувала в першу чергу і найсильніше вороже наставлені до російсько-большевицького імперіялізму народи, в тому головно Україну. Тож рахунок на те, що мірою продовжування війни зростатиме революційний потенціял — неслушний. Правда, війна щораз більше перетворюватиме пасивних і покірних на готових до боротьби з катами. Але заплянований большевиками процес винищення всіх потенціальних противників режиму доведе до страшного упливу крови найцінніших сил.

У питанні — в якій стадії війни найдоцільніше підіймати революційний зрив-повстання, треба собі сказати, що не можна задовго відкладати, ні в якому разі на самий кінець війни. Не можна розраховувати на большевицькі невдачі, заламання, вони не можуть мати вирішального значення. Найважніше — це психологічна підготова до революції широких мас, і те, що вони дістануть в руки зброю. А сам стан війни створює багато корисніших для революції ситуацій, ніж мирний час.

Приготування загального протибольшевицького зриву під час війни — це передусім широка революційна пропаґанда, що має відповідно наставити народні маси, кожну людину зокрема. Щоб кожний знав, що в час війни прийде протибольшевицька революція, яка єдина принесе визволення і він має в ній стати до боротьби там, де

опиниться в час зриву і так, як це можливо. Вона ведеться увесь час, уже тепер, з найбільшим зусиллям, різними методами і в різних формах. Важливо, щоб вона доходила скрізь. При тому її неможливо приховати перед большевиками, і немає такого пляну. Вони мусять знати і про її існування, і про її зміст та засяг. Не уявляємо, ані не плянуємо революції у формі цілком законспірованої умови замаху, що виникає несподівано, захоплює якісь ключеві позиції, центри, відразу паралізує ворожу систему, або далі поширюється під впливом першого несподіваного удару й розмаху. Такі пляни підготови революції уважаємо за нездійсненні фантазії в протибольшевицькій дійсності. Якщо б така справа мала бути справді невідомою, нерозкритою в час підготови, то мусіла б бути при тому дуже мала групка учасників. Значить, це міг би бути якийсь один акт, а не масова, підготовна акція. А відірваний акт, який би він не був змістом і в який центр большевицької системи він не грозив би, — не викличе загальної революції, тільки залишиться епізодом, хоч би й дуже значним.

Головною ставкою визвольної революції мусить бути масовість, підготова, а потім підняття на боротьбу широких мас. Зміст підготовної пропаганди при тому мусить бути загально відомий, тільки деякою мірою конспірується організаційно-технічне проведення, а керівні і виконуючі сили якнайбільше, щоб ворог не міг паралізувати. В масовості лежить сила і забезпека революційної підготови. Бо її властива суть — це свідомість, внутрішнє переконання і наставлення кожної людини, заховане в її душі. Ідеальне її проведення — щоб усі знали, усі ждали на поготові, мовчки, непомітно. Чим ширше розгорнена така пропаґанда, тим важче ворогові її поборювати, а далі вона шириться сама, а навіть від большевицької протидії. В наслідок великого поширення революційних кличів серед протибольшевицьких народів, режимові стає чимраз важче провести межу між небезпечними і нешкідливими. Зростає його недовір'я, страх. У воєнній обстановці це створює особливу атмосферу загального великого напруження між вояцькою масою та комуністичним активом в армії. Щораз менше таких елементів, до яких режим має довір'я. А повністю й одверто перейти на розподіл за національним принципом, — що москаль і свій певний, а українець й іншої національности — "ворог народу", — большевикам важко, бо з того постають погані наслідки для всієї

їхньої політики в національному питанні, яке під час війни відограватиме дуже важливу ролю. Большевики щораз більше заплутуються у такі суперечності, які будуть їм зривати одні позиції за одними. Це все корисне для розгортання революції, яка має за собою правду, ясні ідеї і шлях боротьби.

Війна незмінно збільшує терпіння, жертви і руїну поневолених большевизмом народів. Перед десятками мільйонів людей під час війни стоїть загроза певної заглади. І це все на користь, на захист найстрашнішої неволі, гніту. З другого боку, війна під різними оглядами створює пригожі можливості, нагоди для протибольшевицької революції, яка дасть волю народам, нове вільне життя людині. Вона одночасно покладе край самій війні і большевицькій тиранії.

Такі протиставлення, конечність вибору між двома протилежними догмами, які стоять перед кожним народом і кожною людиною під час війни, — це головний матеріял для революційної пропаґанди. її завдання — правдиво і переконливо розкрити перед усіма дві догми-альтернативи, так щоб кожний вибирав дорогу боротьби за правду і волю, дорогу активного борця, а не пасивний шлях до большевицької м'ясорубки. Революційна пропаґанда має дати не тільки ясне пізнання і тверезе розуміння цілого положення та виходу з цього. Вона мусить витворити високе напруження волі і почувань в кожної одиниці і в масах, щоб вони з рішучістю і з запалом пішли до визвольної боротьби.

Завдання ОУН під сучасну пору. Завдання ОУН в Україні

Ця стаття — це матеріял, що його Ст. Бандера підготовив на ііі Конференцію ЗЧ ОУН, яка відбулася в квітні 1951 р. З тих матеріялів був друкований тільки один (“Сурма”, ч. ЗО, квітень 1951 р.), а саме завдання членів ОУН в Україні і членів на чужині, а два інші підрозділи: “Теренові специфічності” та “Окремі завдання на випадок війни” були пропущені редакцією журналу з уваги на конспіративний зміст. Треба припускати таку можливість, що до готової праці С. Бандери ввійшли деякі доповнення чи зміни з боку інших членів тодішнього Проводу ЗЧ ОУН, як Ст. Ленкавського, Я. Стецька та ін.

Підрозділ “Наші завдання за кордоном” не був працею Ст. Бандери.

ОУН творить хребет визвольної боротьби, як провідна політична сила, яка створила УПА і УГВР, і яка провідною залишилася до сьогодні. ОУН має на меті підготовити збройний зрив в Україні й допомогти в його організації, координуючи його спільно з визвольними організаціями інших поневолених Москвою народів в усьому підсовєтському світі. Суттєвим для національного визволення є якраз зброя-армія, тому всі наші сьогоднішні заходи є спрямовані на те, щоб підготовити її, себто — озброїти народ Збройний зрив є зенітом боротьби на всіх відтинках життя, які служать якраз йому.

Національна революція є тотожна з національно-визвольною війною проти наїзника, національного ворога. Тому добре мати на увазі окреслення “війна”, якщо мовити про національну революцію. Соціяльні революції символізують барикади, національні — дивізії.

Для успішного проведення національної революції в Україні і в усіх підсовєтських країнах найважливішою є розбудова свідомого своїх завдань, цілеспрямованого, здисциплінованого, фанатичного кадру політичних провідників та організаторів революції. Надія на автоматизм, попутництво, чи хвостизм революції — це найбільша для неї загроза. Політична командна організація мусить становити моноліт, що знає, чого хоче, і згідний поміж собою не лише щодо неґативного, а й щодо позитивного образу майбутнього. Політична організація в Україні не може творити конґльомерату різних

елементів, не може бути резистансом французького типу, де були об'єднані негативною ідеєю різноманітні елементи, які зразу після війни схопили себе за горло.

Одначе, для того, щоб залучити до боротьби всіх, хто лише хоче боротися, треба ширшого перстеня довкола монолітного ядра — ОУН. Базу для такого перстеня дає УГВР, її плятформа. Проте ж ініціятивною завжди мусить остатися організація, яка жодної проблеми не ставить половинчато, чи узгіднено, але категорично. УГВР — це необхідне завершення для цілости боротьби, і зокрема для збройної сили — УПА, яка має охоплювати всі многогранні елементи з народніх шарів. Маршувати найширшою всенародньою лавою можна тоді, коли в цій стихії є ядро, що ніколи не зійде на манівці. Це дві взаємозалежні речі: залучування до боротьби найширших кіл і розбудова серед них цілеспрямованого і здисциплінованого організованого ядра.

Мотором поширювання революційної армії надалі залишиться політична організація, яка творитиме теж кістяк революційної армії, що завжди була й буде політичною армією. Тим більше в час падіння большевизму, коли буде творитися низка нових ворожих п'ятих колон з боку Росії та інших ворогів України, необхідно закріпити таке політикум армії.

Передумовою збройного зриву є ідейно-політичне перевиховання і вже сьогоднішнє пов'язання з безпосередньою боротьбою народніх шарів на всіх відтинках життя: соціяльного, культурного, господарського, церковного і т. п.

Українські ідеї і концепції окремих ланок життя, скріплювання органічних питоменних внутрішніх вартостей, протиставлення стихійних намагань встановляти свою організацію окремих ділянок життя, напр., підтримка боротьби за приватну власність хлібороба на землю проти колгоспу (тобто органічно пов'язувати боротьбу сьогоднішнього дня з завтрішнім, здійсненим в українській державі, образом усього життя) — це повсякчас суттєве завдання.

Два національні організми з цілком іншою концепцією життя постійно стоять проти себе — Україна і Росія. З цим фактом пов'язати організовану боротьбу — значить зробити її переможною.

Усі ці процеси на різних ділянках життя мусять ефективно збігатися в

зенітальному напруженні революції — в збройному повстанні. Цей факт постійно треба доводити до свідомости народу.

Завданням ОУН під сучасну пору є проникати в усі українські прошарки, в усіх ділянки життя, розбудуватися на всіх теренах України і поза нею, де живуть українці, ініціювати і вести такі дії, щоб у них приймали участь найширші кола в різних можливих формах, у власній обороні перед винищуванням з боку ворога, і в означених випадках — означені наступальні акції. Зокрема особливу увагу треба надалі надавати освідомній праці, словом і ділом.

Окремий відтинок творять вояки совєтської армії, в якій треба посилити нашу дію. Мета цього — щоб на випадок збройного зриву вояки совєтської армії переходили на бік повстанських армій, які вже сьогодні (байдуже, яка їхня сила) творять ядро майбутніх мільйонових національних армій. Наше гасло — розподіл російської імперії на національні держави в організаційному відношенні проникає теж тут — розподіл совєтської армії на національні армії. Ключева ідея, національна, дає розв'язку для всіх проблем, зв'язаних з боротьбою. Проти імперіяльної стоять національні, проти армії насильства — армії свободи!

Завдання українського революційно-визвольного табору не вичерпуються українською територією й українськими скупченнями поза нею. Перемога над Росією є можлива тоді, коли всі поневолені народи валитимуть тюрму єдиним, об'єднаним фронтом. Поширювання ідей спільного фронту, творення його на кожному місці, координація дій, спільне плянування — це завдання того часу. Ідея і концепція АБН дає відповідь на московську політику розсіювання, бо створює можливість боротьби за власну національну державність також поза власною етнографічною територією, зв'язавши в одне долю всіх народів. За самостійну Україну можна боротися і в Туркестані, і в Сибірі, і навпаки — за самостійні Ідель-Урал чи Грузію в Україні.

Ми вважаємо російський народ за загарбника, тому не сміє бути притупленою гострота українського антиросійського фронту, ані не сміє поширюватися серед українських народніх прошарків баламутство. Загально: завданням ОУН-УПА-УГВР є тепер в Україні і взагалі в підросійському світі, перший фронт (з погляду Заходу

другий) пляново зорганізувати, зцементувати в сенсі політичному, мілітарному, фронт національно-визвольних революцій поневолених народів, ведених за одним генеральним пляном і за ті самі цілі. Терен дії: увесь СССР і країни "сфери його впливів". Політична організація мусить бути збережена за всяких умов, хоч би це були лише порозкидані (по різних осередках) кущі однодумців, але з стійким поглядом і ясною метою дії. Ми є переконані, що за ніякого терору вже не можна буде ліквідувати нашої організації. Моменту революційного зриву ніколи не можна передбачати, ані врахувати. Нераз мала іскра викликує великий пожар.

Ці, найзагальніше відмічені, наші завдання є важливі і на випадок війни, яка не міняє головних напрямних нашої стратегії, метою якої є в кожній ситуації знайти ініціятивно найдогідніший момент для збройного зриву. З вибухом війни входить у гру окремий чинник. Така чи інша наша постава до нього є залежна від:

а) проголошених західнім світом цілей війни, тобто його постави до УССД і розподілу російської імперії; визнання України суверенним чинником і постави до інших поневолених Росією народів;

б) стратегічно-воєнної концепції західнього світу, тобто розщіплення фронтів по всіх теренах імперії, чи однобічний удар у стилю Гітлера, що, зрештою, випливав із політичної концепції війни.

Якщо б Захід ще до війни прийняв наші цілі, це означало б вилучення із знищувальної воєнної дії теренів України та інших поневолених Москвою народів, і концентрування на російській території, себто врахування другого фронту — за залізною заслоною.

Розправляючись з ворогом у себе в хаті, треба тямити, що він остаточно лише тоді буде переможений, коли скапітулює на своїй землі. Це мусять враховувати члени поневолених народів, які будуть кинені на російську землю. Вони мусітимуть різними способами демобілізувати запілля, унеможливлювати його консолідацію. Очевидно, що є можливі різні варіянти воєнної стратегії. Успішність того чи іншого зумовлює правильність політичної концепції війни. У першій фазі війни (якщо в середині самого СССР не станеться щось непередбачене, яке створить для нас нагоду) нам треба буде зосереджуватися на політичну дію в СССР, підготову мілітарних кадрів, розбудову повстанчої армії, її поширювання, побільшування, з

відповідними акціями, як цього уже нас навчила практика попередньої війни, на консолідацію дій з пов-станчими й політичними формаціями інших народів, проникання в лави червоноармійців, організування їхнього переходу в повстанчі армії, на розбудову нашої мілітарної і політичної сили, що її ми введемо в повну акцію у пригожий для нас момент. Безумовно, що при такій тактиці будуть жорстокі протиакції МВД, проти яких нам треба буде збройне боротися, одначе, лише таким способом можна розбудувати силу, яку все ж таки легше втримувати в час війни, ніж: сьогодні. Тому ми є переконані, що можливості нашої дії з вибухом війни скріпляться. Коли б мав бути всенароднїй зрив озброєного народу, про це треба буде вирішувати в кожночасній ситуації, розваживши сукупність справ і становища в середині імперії і на фронтах війни.

Є можливим, що Захід, не маючи іншого виходу, займатиме становище до доконаних в Україні фактів у сенсі прихильного до них ставлення. Проте наша організація не братиме участи в жодних буферних розв'язках української справи, але розбудовуватиме власну силу знизу, в народі, і то так, щоб жодне розпорядження буферного українського "уряду" фактично не могло бути проведене в життя без нашої апробати, щоб усім було очевидно, що вирішною силою в Україні може бути лише та сила, яка суве-ренно ставить українську справу. Повсюдна приявність нашої мережі приневолить чужі чинники міняти свою настанову до української власнопідметности. За умов принципового заперечення української суверенности, наша боротьба не припинялася б.

Розбудовуючи перший (з погляду Заходу другий) фронт на рідних землях, ми змагаємо за кордоном до того, щоб Захід визнав наші цілі і прийняв за свої та проголосив їх метою визвольної війни. Наявним показником прийняття їх мало б бути координування дій Заходу з другим фронтом через співпрацю з політичним координаційним осередком підпільних рухів і з мілітарним — повстанчих армій.

Доки Захід цим способом не поставить української справи, немає підстав для того, щоб вірити в його добрі наміри. Доки, наприклад, не формується на еміграції українська армія на таких самих засадах і правах, як французька, чи голляндська в рамцях атлянтійської, — при визнанню політичного революційного українського диспонента тією армією, — так довго всі обіцянки Заходу будуть пустими словами.

Ідея національно-державного визволення є така справедлива, що висування її найменшою мірою не комплікувало б дипломатичної ситуації західніх альянсів так, як не ускладнює її домагання свободи для людини.

Наша акція за кордоном повинна йти в тому напрямі, щоб війні надати визвольного характеру. Наші завдання — здобути допомогу для власнопідметної акції, спертої на власні сили.

З москалями нема спільної мови

У 1951 і 1952 рр., коли в наслідок московсько-большевицької аґресії в різних частинах вільного світу виникла можливість вибуху третьої світової війни, на Заході, головно в Німеччині й США, появилася ще одна форма московського імперіялізму, звернена проти еміграцій поневолених Москвою народів. Так зв. біломосковські політичні групи, очолені А. Керенським, розпочали інтенсивну політичну акцію з програмою знищити большевизм, але зберегти імперію, затримуючи в дальшій неволі "всі народи Росії". Для своєї диверсії вони здобули велику підтримку з боку американських кіл; тоді постали такі творива, як СОНР, АКВБ, КЦАБ і т. п. з спільним завданням звести до спільного кітла політичні сили еміґрацій поневолених народів, а їхню боротьбу проти Москви і її імперіялізму перетворити на боротьбу лише проти большевицького режиму й комуністичної системи.

Ці ворожі для української справи затії затаврував Ст. Бандєра у своїх статтях: "З москалями нема спільної мови", та в двох наступних — "Первородний гріх проросійської концепції" і "Відкриті карти". Провід ЗЧ ОУН видав дві заяви, підтримуючи спільні "Позиції українських політичних установ та організацій" з 27. 12. 1952 р. та спільну "Деклярацію національних політичних центрів і Національно-Виз-вольних Організацій" поневолених Москвою народів з 14. 12. 1952 р. (Див.: "ОУН у світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 р.", збірка документів, Бібліотека Українського Підпільника, ч. 1. Видання ЗЧ ОУН, 1955 р., стор. 264-282 "Наше становище до біжучих подій" і "Доповнююче становище Проводу Закордонних ОУН").

Нижче наведена стаття була друкована за підписом Ст. Бандери в тижневику. "Український Самостійник", Мюнхен, рік ііі, ч. 42/143 з 12. 10. 1952 р.

В українській політиці вже давно устійнилася однодушна негативна постава до всіх, явних чи замаскованих, намагань впрягти українську справу до московського імперіялістичного воза. Всюди, поза засягом московського насильства, українська національна спільнота ставиться до того роду московських затій так, як звичайно до ворожих починів. І

кожна спроба з боку москалів зробити вилім в українському фронті є цілком безнадійна.

Тим часом за таке завдання — змінити цю послідовну поставу української політики, — приймають ті американські політичні кола, які в теперішній психологічній війні з большевизмом організують американські акції на цьому відтинку. Вони різними засобами намагаються звести в одно річище і визвольні змагання народів поневолених Москвою, в першу чергу України, і протирежимні, антикомуністичні тенденції серед московського народу, репрезентовані його політичною еміграцією. Базою спільної дії мало б бути передусім саме неґативне ставлення до большевизму, як до режиму і комуністичної системи, боротьба за його усунення та за встановлення на його місце демократичного ладу. Що ж стосується державно-політичного укладу на місці СССР, то мала б залишитись російська імперія в дотеперішньому складі, до якої далі належала б Україна й інші народи, хіба, що самі форми їхньої підлеглости були б у дечому змінені. Максимальні “концесії”, які допускала -б ця концепція народам, що борються за своє визволення від Москви, — це було б відкладення їхнього державного визначення на пізніше, після переможення большевизму спільними силами і встановлення демократії в російській імперії. До того часу Україна й інші народи мали б переставити свої визвольні змагання тільки на протирежимну, протикомуністичну боротьбу і провадити її в аспекті неподільности російської імперії, з пристосуванням до московських бажань.

Така концепція зустрілась з одностайним різким відпором усіх українських політичних середовищ на еміграції, коли московські чинники на еміграції пробували ввести її в дію, а американські аранжери й покровителі трималсь за лаштунками. Після того американська політична акція в цьому ж напрямі почала виявлятись щораз виразніше, ставлячи цю проросійську, єдинонеділимську концепцію, як офіційну лінію політики США. Різні засоби політичного натиску і з'єднування мають зламати одностайність українського відпору та перетягнути слабкі і податливі на такі методи елементи серед української політичної еміграції. Настійливість американських чинників, які ведуть цю акцію, готова посунутись до таких меж, що, мовляв, становище української сторони до такої їхньої концепції вони будуть трактувати як чинник українсько-

американських взаємин. Тобто, що керівні політичні кола США будуть так ставитися до українських політичних сил, як ці ставитимуться до їхньої проросійської політичної акції.

Цього роду прояви і суґестії мають за ціль викликати замішання в українській політиці на еміграції, позбавити її підметности і перетворити на податливий об'єкт у тактичних заграх чужої політики. В такій ситуації всі українські самостійницькі сили мусять виявити свою національно-політичну зрілість і непохитну стійкість на позиціях нашої визвольної справи.

В першу чергу мусимо категорично відкидати кожну суґестію, щоб нашу поставу супроти будь-яких московських плянів, акцій і сил трактувати в іншій площині, ніж з позиції української визвольної боротьби і політики. Коли хтось намагається трансформувати це на відношення між нами і США, то цього не можна ані вважати за поважне ставлення справи, ані тим більш до такого ставлення достосовуватися. Бо ставлення до Москви, до московської нації і державности, до всіх складників і форм московського імперіялізму — це виросле з вікової історії, основне питання життя і розвитку української нації. Воно стоїть у нас на першому пляні. Натомість актуальна концепція політики США в психологічній війні з большевизмом — це питання тільки політичної тактики і то дуже сумнівної. Американська акція по лінії єдинонеді-лимській — це, з погляду українських визвольних змагань, явище тільки коньюнктурного значення, незалежно від її можливої натуги і часу тривання.

Питання нашого відношення до різних московських сил і акцій, які заторкують українські справи, зокрема визвольні змагання і самостійність України під будь-яким оглядом, оцінюємо, вирішуємо і реалізуємо тільки згідно з українською рацією. На суть такого нашого відношення не можуть мати впливу ці обставини, що означені московські акції виступають у сплетенні з акціями третіх сил, або мають від них підтримку, хоч би нам навіть дуже залежало на добрих взаєминах з тими силами.

Акція згаданих американських кіл знову ставить перед українськими політичними силами за кордоном справу співдії з московськими протикомуністичними, але імперіялістичними середовищами. Зміст

однородної відповіді всіх українських самостійницьких сил у такій засадничій справі визвольної політики не може достосуватись до бажання зацікавлених чужосторонніх чинників, ані до того, чим вони підпирають свої бажання. Ця відповідь перерішена самою природою, цілями і положенням обидвох справжніх партнерів: українського і московського.

Цілі визвольних змагань України і союзних народів є незмінні і цілком виразні: повне визволення від загарбницького і насильницького імперіялізму московської нації в цілому і його теперішньої форми, большевизму — зокрема. Знищення комуністичної системи й режиму. Повний розрив будь-яких пов'язань із Росією. Побудова суверенних національних держав на етнографічному просторі кожного народу.

Історичний досвід переконливо повчає нас, що Росія при всіх внутрішніх перемінах ніколи не зміняла, ні не послаблювала свого імперіялізму — гону загарбувати, визискувати й нищити інші народи, зокрема український. В наслідок національного поневолення Україна, як теж інші народи в такому ж становищі зазнали саме найгірших лих, з-поміж усіх тих, що ними відзначалась кожна доцьогочасна московська державно-політична і суспільна система. Кожний режим московської тюрми народів зосереджував свої сили, всі найжорстокіші засоби для того, щоб втримати та закріпити поневолення, пограбування і нищення України й інших народів. Московський нарід не тільки не протиставився тому, але в цілому був і залишився носієм цього імперіялізму. Ривалізуючі за владу системи і сили в Росії, намагаючись з'єднати собі симпатії більшости московського народу і плямуючи непопулярні риси противника, завжди суперничали між собою в тому, хто з них здобуде більше для російського імперіялізму. Кожна московська держава, як царська, так демократична і большевицька, завжди послуговувались підступом і віроломністю супроти України й інших народів, і кожну форму союзу перетворювала в найжахливіше поневолення. Отже, ворогом був не тільки даний режим — царський, чи большевицький, не тільки державна і суспільна система, а сама московська нація, навіжена бісами імперіялізму, жадобою бути все більшою, могутнішою, багатішою, але не власним ростом, а коштом поневолення інших народів, їх пограбуванням і всмоктуванням у себе.

Мета наших визвольних змагань — повне унезалежнення від Москви

через побудову Суверенної Соборної Української Держави, — не може бути нічим підмінена. Сама зміна режиму й устрою Росії, при будь-якому узалежненні від неї України, не є ані суттю, ані етапом українського визволення. Сучасна визвольна боротьба українського народу з большевицькою Москвою є одночасно боротьбою з імперіялізмом московської нації взагалі, так, як большевизм є формою і витвором цього імперіялізму.

Україна може творити спільний протибольшевицький фронт з такими чужими силами, які позитивно ставляться не тільки до самої боротьби, але і до наших визвольних цілей, та воюючи проти спільного ворога, не мають ворожих намірів щодо України. Такий природний і організований спільний фронт творять поневолені Москвою народи.

Зате ж немає таких московських сил, які позитивно ставилися б до самостійницьких змагань України і її союзників, які протиставились би імперіялістичним діям і тенденціям Московщини. Московські протибольшевицькі течії і настрої є проти самого режиму, проти комуністичного ладу і системи, а не проти національно-політичного поневолення інших народів. Різні еміграційні московські партії й організації, при своєму декляративному протибольшевицькому наставленні, свою фактичну діяльність зосереджують на поборюванні українського самостійницького руху. Таким чином, коли йде про втримання московської імперії, вони змагають до того самого, що й большевики і доповняють їх роботу там, де не сягають большевицькі руки. В цьому існує фактичний поділ ролі між дова ривалізуючими формами московського імперіялізму.

Повторюється історія 1917-1920 років, коли-то білі і червоні московські сили, не зважаючи на найбільшу взаємну ворожнечу, однаково звертали свої головні сили на знищення самостійности України та інших відновлених національних держав. Денікін узяв усю поміч західніх держав, призначену на боротьбу з большевизмом, і повернув її головним чином проти Українських Армій, що стояли в боротьбі з цим же большевизмом. Так само тепер московські імперіалісти на еміграції, під формою протибольшевицької акції і спільного фронту, намагаються захопити під свій вплив політику західніх держав на цьому відтинку та скерувати їх акцію на єдинонеділимські рейки, на шкоду визвольним змаганням України та

всіх поневолених Москвою народів. Вони намагаються зіпхнути справу державної самостійности України з політичного обрію й утвердити у світовій політиці переконання, що нібито суттю цілого протибольшевицького змагання є тільки справа усунення комуністичного режиму і системи, а самозбереження московської імперії не підлягає' жодній дискусії.

Українська самостійницька політика мусить зробити належні висновки з того факту, що в московському таборі існують тільки сили крайньо ворожі справі державної самостійности України, і що під цим оглядом надалі маємо справу з одностайним фронтом большевиків й антикомуністичних московських імперіялістів. В такій ситуації кожне намагання звести українську політику до спільних позицій з московськими антирежимними силами є рівнозначне з намаганням довести до капітуляції українських визвольних змагань перед московським імперіялізмом. Будь-які зв'язки з ворогом на такій плятформі капітулянства були б злочином національної зради.

Як по московському боці немає інших діючих сил, тільки імперіялістичні, що найбільш ворожо ставляться до визвольних змагань України й інших народів, так само з нашого боку супроти них може бути тільки одна постава: відпір і боротьба. Боротьба з Москвою, з большевизмом і з кожною іншою формою її загарбницького імперіялізму, аж до повного визволення, поки московська нація не виречеться своїх намагань поневолювати Україну й інші народи та не погодиться жити з ними в мирних взаєминах, на засаді пошанування самостійности і всіх прав кожного народу. А до того часу, поки в московському таборі не виступлять неімперіялістичні сили з такою програмою і не почнуть діяти по лінії позитивного ставлення до головних цілей визвольної боротьби України й інших поневолених народів — доти не може бути спільної мови з жодними московськими чинниками.

Первородний гріх проросійської концепції

У цій статті, друкованій в часописі "Український Самостійник", Мюнхен, рік ііі, ч. 44/145 з 26. 10. 1952 р., і в часописі "Гомін України", Торонто, рік V, ч. 45/181, Степан Бандера розглядає головні мотиви й цілі проросійської концепції в американській політиці. Порівняй статті: "Третя світова війна..." та "З москалями нема спільної мови".

Українська самостійницька політика за кордоном зустрічається з щораз виразнішими й сильнішими намаганнями американських політичних чинників звести визвольні змагання України й інших підсоветських народів на сприємливі для московських імперіялістів шляхи, з'єднати їх в одну політичну, дійову й організаційну цілість з московськими протирежимними, але імперіялістичними тенденціями. Щоб належно зрозуміти суть цих намагань, мусимо розглянути головні мотиви й цілі такої проросійської концепції в американській політиці, а не тільки займатися її частинними кокретними проявами, які виринають в поточному розвитку подій. При цьому можемо займатись тільки такими мотивами й цілями, які знайшли право громадянства і свою питому вагу в американській політичній думці, хоч обосновуються раціями американської політики. Натомість мусимо поминути різні тенденції, що в американській політиці діють поза лаштунками, а які використовують цю політику для своїх власних, прихованих цілей, хоча б фактичний вплив цих позалаштункових тенденцій був дуже значний.

Головним джерелом домінуючої в американській політиці проросійської концепції є теза, що боротьба з большевизмом у світовому маштабі має бути боротьбою з самим большевицьким режимом, з його суспільно-державною системою та з його дальшою експансією, а в жодному разі не може бути боротьбою проти Росії як імперії, ані проти московської нації. Навпаки, боротьба з большевизмом має принести Росії визволення від внутрішніх оков та забезпечити дальше збереження імперіяльної позиції московської нації. Тому московський нарід повинен відвзаємнювати приязне відношення Америки до нього, не боронити большевицького режиму, а піднятись проти нього в союзі з західніми народами. Ворог — це сам большевизм, як режим і система. Московська нація для Америки

— не ворог, а друг. Так само для інших народів, як поневолених в СССР, так і для дальших загрожених сусідів, московська нація — за цією концепцією, — не поневолювач ані напасник, лише також жертва большевицького режиму.

До московського імперіялізму ця концепція застосовує дві різні мірки, залежно від територілльних меж його дії. В кордонах з-перед другої світової війни — він сприємливий і справедливий, російська імперія в цих кордонах — непорушна, і приналежність численних немосковських народів до неї має бути збережена. Натомість дальша ескпансія Москви й большевизму, що сталася після цієї війни, як і підготовлювана на майбутнє — це вже властивий імперіялізм, якому конечно покласти край.

Таке ставлення американської політики супроти московського імперіялізму випливає з усвідомлення того, що він захоплює цілу московську націю. Тож намагаючись здобути для себе симпатії, американські кола хочуть по змозі якнайбільше респектувати її імперіялістичні прагнення. Ціною в цьому має бути доля народів давно поневолених Москвою.

Большевизм дає найбільші успіхи московському імперіялізмові, він же ж сам є його найдосконалішою формою. І кожна спроба ривалізувати з ним у цьому відношенні цілком безнадійна. Зате єдинонеділимська концепція американської політики намагається заграти іншим атутом. Мовляв, вона доведе до того, чого не досягнув ані царський, ані большевицький режим, а саме, що визвольні протимосковські рухи поневолених народів самі, добровільно скапітулюють перед московським імперіялізмом, який виступає під американським омофором, зречуться своїх самостійницьких цілей і залишуться в складі російської некомуністичної імперії.

Московський імперіялізм уже має у своїх кігтях Україну й інші народи, тут йому вже нічого віддавати. Але йому досі ніяк не вдалося зламати самостійницьких змагань цих народів, в першу чергу українського. Навіть большевизм приневолений робити їм бодай сповидні поступки, виставляючи як приману форми т. зв. совєтських соціялістичних республік і їх добровільного союзу. Тож доведення до капітуляції самостійницьких рухів перед еміграційними експонентами московського імперіялізму було б немалозначною прислугою для

нього з боку американської політики. Цього жадають від неї московські еміграційні кола, і це вона старається зробити, щоб з'єднати собі симпатії москалів.

Американські керівні кола вже мусіли усвідомити собі, що в межах СССР діють тільки національно-визвольні, протибольшевицькі революційні рухи поневолених Москвою народів, передусім же українського народу. Натомість немає там жодного московського протибольшевицького руху, який провадив би активну революційну боротьбу. Серед московського народу існують тільки протирежимні настрої, що бажали б собі зміни комуністичної системи, але які не думають ставати на шлях революційної боротьби. А проти імперіялістичної політики й експансії СССР нема в москалів навіть опозиційних настроїв.

Американська концепція боротьби з большевизмом потребує, щоб існував активний протибольшевицький рух московського народу. Вона бачить для цього найкращу, а, може, і єдину можливість в тому, щоб існуючі національно-революційні рухи підвести під знам'я російського протирежимного руху. Американці сподіються, що, може, таким чином вдасться розбудити і серед москалів якісь протибольшевицькі сили й дії. А принаймні, може, вдасться створити зовнішнє враження, що в СССР існує російський протибольшевицький рух, в якому йдуть пліч-о-пліч і москалі, і українці, й інші національності. Це є другий головний мотив американської концепції одного спільного протибольшевицького фронту народів СССР, фронту москалів і поневолених Москвою націй.

Третім мотивом тих намагань є бажання концентрувати всю енергію активних і потенціяльних протибольшевицьких сил у межах СССР на єдиній цілі: знищення большевицького режиму і системи. Для цього американці хочуть елімінувати все те, що є, чи може бути предметом конфлікту поміж різними такими силами, а що спрямовує їх протибольшевицькі прагнення до різних, часто протилежних, позитивних цілей та унеможливлює одностайну, скоординовану боротьбу. Для американської політики — переборювання большевизму найлегшим способом і найменшими жертвами — було б побажання, щоб усі активні й потенціяльні протибольшевицькі сили в СССР мали тільки одну ціль — усунення большевизму. Тоді було б

найлегше створити один фронт. Але по-скільки сама неґативна мета ніяк не вистачає і не може бути відповідною пружиною боротьби, то позитивні цілі всіх сил повинні бути узгіднені. Це ж узгіднення, за американською концепцією, має полягати в тому, що всі народи мусять підкорити свої національні цілі московським імперіялістичним вимогам, бо американцям залежить в першу чергу на приєднанню москалів, а ці не зрезиґнують з імперіяльної позиції.

Такі, за нашою оцінкою, головні мотиви американської концепції втиснення національно-визвольних рухів поневолених Москвою народів у рамці російського протирежимного фронту. Вони, буцімто, обосновані американською політичною рацією і достроєні до основного пляну політики США супроти СССР. Американські політичні кола, приймаючи таку концепцію, можуть мати на увазі максимальне і мінімальне її здійснення. Мінімум полягало б у тому, що хоча б проведення згаданого пляну й не давало жодних силових і дійових вислідів в активній протибольшевицькій боротьбі, то все таки бодай за кордоном існували б такі твори, які викликали б враження, що діє якийсь російський протирежим-ний фронт, в якому об'єднані всі антибольшевицькі сили в СССР. Цим мала б послуговуватися американська політика у своїй тактиці супроти СССР, як теж у мобілізації цілого Заходу проти большевизму в з'ясованому вище американському пляні. Мовляв, іде про боротьбу тільки з самим большевизмом, а не з Росією, і сам московський нарід стане по боці Заходу.

Але дотичні керівні кола США, які відповідають за прийняття американською політикою такої концепції, мабуть, цілком не враховують її негативних ефектів. При цьому вони поступають саме так, а не інакше зовсім не в наслідок невірної оцінки національно-визвольних рухів, поневолених Москвою народів. Діють вони так тому, що для американської політики цілком байдужі цілі, за які змагаються ці народи, її цікавить тільки сама боротьба, кількісний ефект цієї боротьби в сучасному і її потенціяльні можливості в майбутньому, як чинник, що якоюсь мірою зменшує чи паралізує большевицькі сили. При цьому національно-визвольні рухи трактується як фактор уже існуючий, здетермінований, який не має вибору і в кожному випадку та при всякому укладі міжиа-родніх сил активно боротиметься проти большевизму. Ані про існування цього

фактора, ані про протибольшевицьке наставлен-ня не треба дбати, бо інакше й не може бути. А московський протибольшевицький революційний рух треба щойно створити, і для цього треба добре попрацювати.

Так само невластивою мірою важиться ефективність протибольшевицької боротьби національно-визвольних рухів й уявного московського протирежимного спротиву. Суґестивно діє порівняння од-ноцілого масиву московського народу з роздрібленим, складним образом поневолених Москвою народів. Порівнюють ролю москалів й інших національностей у цілій структурі російської імперії, і це порівняння невідповідне переносять у площину протиболь-шевицької боротьби. Мовляв, як москалі створили і тримають імперію, так само спрямування їх до активної боротьби з большевизмом відразу довело б до падіння цього ж большевизму. А боротьба українського й інших немосковських народів має тільки периферійне значення, як у територіяльному, так і в структурному відношенні.

Маємо справу з очевидним перемішанням наявних фактів з нереальними мріями, що доводить до найбільш парадоксальних концепцій. Діється так лише через загальне нерозуміння дійсного стану в кордонах російської імперії та під впливом баламутства, що його пляново й систематично поширюють усі москалі серед чужинного світу.

Але коренем усіх помилок американської політики і плянів супроти СССР є теза, що московська нація, московський імперіялізм і большевизм — це три окремі, а не органічно зрослі з собою явища, що ворогом для всіх інших народів є сам большевизм і що в боротьбі проти нього можна мати московський нарід за союзника.

Відкриті карти

Третя з черги стаття Степана Бандери на тему проросійської тенденції в американській політиці 1950-их років, щільно пов'язується з двома попередніми. Вона надрукована в тижневику "Український Самостійник", Мюнхен, рік вид. ііі, ч. 46/147 з 9. 11. 1952 р.

Проросійська тенденція теперішньої американської політики в холодній війні з СССР назовні арґументується головно бажанням з'єднати в один фронт усі протибольшевицькі сили. Якіцо б цей мотив насправді переважав, то відповідні старання повинні б зосереджуватись на підсилюванні й координації таких діючих протибольшевицьких сил і акцій, які відзначаються найбільшою потенцією і динамікою та які можуть творити спільний фронт, з уваги на співзвучні цілі в боротьбі проти спільного ворога. Такими природними союзниками є народи, які борються з московсько-большевицьким поневоленням за свою національно-державну самостійність і не мають одні проти одних неприязних намірів.

Тим часом американська акція на цьому відтинку ставить виразну межу поміж визвольними змаганнями т. зв. сателітних країн, які попали під московське панування в останній світовій війні, і такими ж самими визвольними змаганнями народів давніше поневолених Москвою. Одна і друга група народів стоїть в аналогічній боротьбі проти большевизму і проти кожного поневолення московським імперіялізмом, проти накиненої Москвою комуністичної системи — за повну державну самостійність і незалежність. Фактичне становище одних і других дуже подібне, а шлях до визволення й можливості боротьби — такі самі. Але американські кола не тільки не пособляють цементуванню спільного фронту одних і других народів, а ще й перешкоджають цьому різним їх трактуванням. Це наглядно показує, що не вирішує постулат одного фронту протибольшевицьких сил і їх скріплення.

Цілком інше ставлення американської політики до визвольних Цілей одної і другої групи народів випливає із засадничої програми супроти московського імперіялізму. В межах з-перед другої світової війни цей імперіялізм дістає апробату сучасної американської політики. Тому

вона не підтримує самостійницьких змагань цих народів, тільки трактує їхню боротьбу як протирежимний спротив. З дальшою експансією Росії вона вже не хоче погодитись, і підтримує, принаймні декларативно, змагання до державної самостійности тих народів, якими Москва оволоділа після останньої війни.

Не дбаючи про творення і скріплення справжнього спільного протибольшевицького фронту там, де він можливий і природний, як фронт поневолених народів проти московського імперіялізму і його інструменту — комунізму, американські політики витрачають силу над сполученням несполучного.г Але це тільки зовнішня форма. Бо і вони мусять добре розуміти, що зведення в одні рамці московських імперіялістичних, хоч і протикомуністичних тенденцій, і визвольних змагань поневолених народів не створить ані сили, ані динамічної, плянової дії, тільки приведе до взаємного паралізування, їм, як видно, не йде про силу, про акцію, чи про справжній спільний фронт. Головна мета такої політики — вкупитися в симпатії московських кіл, які стоять на імперіялістичних позиціях, але настроєні проти большевицького режиму й системи. Мається на увазі не так їх активну революційну боротьбу, а радше відтягнення їх від підтримки й оборони большевизму з мос-ковсько-імперіялістичних мотивів і викликання у них пасивної байдужости чи й симпатій до противників СССР, коли ці не будуть порушувати цілости імперії. Друга ціль така, щоб непевних союзників, якими являються московські антикомуністичні імпе-ріялісти, внутрішньо зв'язувати, тримати під шахом через пов'язання з ними визвольних сил поневолених Москвою народів. В такому лляні наші визвольні змагання трактуються тільки як предмет політики супроти московського імперіялізму — поперте, як ціна для його обласкавлення і, подруге — як невтралізатор і забезпечення.

Таку політику розцінюємо як цілком помилкову і безнадійну навіть щодо її успішности. Нею американці не здобудуть собі ласк московського імперіялізму, тільки скріплять його самопевність і агресивність. Що вони не робили б — їхнім власним ворогом, як і цілого Заходу, є і залишиться московський імперіялізм, а не тільки одна форма — большевизм. Стаючи до конкуренції з большевизмом за здобуття симпатій імперіялістичних настроїв московського народу, США самі ставлять себе в таку позицію, в якій мусять програти, бо

Сталіна в тому не перевершать. Замість мобілізувати цілий волелюбний світ проти обидвох видів одного й того самого ворога — проти 'московського імперіялізму й комунізму, замість іти наступом і депримувати його, політики США допомагають скріпити почуття непереможности московського Імперіялізму тим фактом, що навіть така потуга, як США, не наважується проти нього виступати.

Але найбільшим лихом розгляданої тут проросійської концепції в американській політиці є те, що вона наміряється вбити ножа в спину національно-визвольних змагань України й інших поневолених Москвою народів та замикає дорогу до порозуміння і співдії між ними і протибольшевицькими зусиллями США.

Ця концепція неґативно ставиться до суті визвольних змагань України й інших народів, тобто до їх прагнення до повної державної самостійности і повної ліквідації будь-якої залежности від Москви. Ця концепція вимагає від нас зречення цієї основної цілі, зведення наших змагань тільки до протирежимної боротьби і фактичного підчинення вимогам московських еміграційних імперіялістів для втримання України й інших народів у рамцях російської імперії. Це не ті самі вимоги, які кожна московська імперська система, від царату до большевизму, накидала нам засобами найстрашнішого терору. Через свою непокірність ворожим намаганням і незламне прямування до волі й державної незалежності! Україна принесла і далі приносить найбільші жертви.

І тепер американські чинники, які підтримують стремена московським імперіялістам, приходять з тими ж самими вимогами. Приходять ніби як приятелі, обіцяють допомогу у протибольшевицькій визвольній дії, але вимагають зречення з властивих цілей визвольної боротьби. Це так само, якби людині, яка бореться з життєвими злиднями, хтось пропонував достатки під умовою, що вона позбавить себе життя. Інакше не можна цього розцінювати. Бо співдія з московським імперіялізмом на базі тільки протирежимної боротьби, при поминенні справи державної незалежности України, означала б відступлення від головних цілей і суті визвольних змагань.

На це український визвольно-революційний рух не піде ніколи й за жодних умов. Він не зрадить прапора і цілей вікових змагань України,

яке коштує українській нації стільки жертв. Не піде тому, що мета і шлях визвольних змагань України визначується тільки волею і життєвими потребами української нації, а не міжнародньою коньюнктурою, ані бажаннями чи впливами зовнішніх сил. Якщо б український нарід був податливий на натиск чи на різні примани і мав капітулювати перед московським імперіялізмом, то передусім припинив би боротьбу з большевицькою формою того імперіялізму для уникнення, чи бодай зменшення страшних жертв і переслідувань. А всім, що цікавляться тим, пов'инно б бути відомим, що в Україні, на Кавказі, в Туркестані і в інших країнах з самостійницькими змаганнями, большевицький терор і винищування були і є без порівняння гірші ніж у Московщині, через ворожнечу між московським імперіялізмом і непокірними національно-самостійницькими прагненнями тих народів. Тож примирення з тим імперіялізмом у підбольшевицькій дійсності було б скорше зрозумілим, ніж за американськими принадами.

Коли ж український визвольний рух ніколи не думав і не думає капітулювати перед Москвою, якою б вона не була, то це випливає з його внутрішньої незламности і послідовности у своїх прямуваннях. Але тенденції американської політики, які намагаються спрямувати його на шлях капітулянства, хоч у цьому напрямі нічого не вдіють, то все ж таки наносять йому дуже великі удари морально-політичної натури. Це добре використають боль-шевики, як арґумент для морального ламання визвольних проти-большевицьких сил. Мовляв, навіть американці проти нашої са-мостійности і якби упав большевизм, то далі залишитесь у московській неволі, такій, як за царату, бо білі московські імперіялісти матимуть в тому підтримку Америки.

Український національно-визвольний рух встоїться і перед таким додатком до ворожого натиску. Всі українські чинники й окремі одиниці на еміграції повинні однодушною поставою засвідчити національну відпорність на всі спроби звести будь-кого з самостій-ницьких позицій. Якщо б навіть знайшлися якісь відступники, то цим вони поставили б себе поза рамці українського самостійницького табору і ніхто не міг би трактувати їх як його учасників, чи речників.

Для ламання національного фронту проти московського імпе-ріялізму немає жодного виправдання. Капітуляція перед його еміґраційною,

антикомуністичною відміною є такою самою національною зрадою, як і перед большевизмом. А обставини одного і другого відступства від самостійницьких позицій мусять впливати на гостріше осудження таких злочинів на еміґрації. Бо на Українських Землях люди діють часто під найстрашнішим терором, хочуть рятувати своє життя і своїх найближчих. А відступство такого роду задля особистих або групових користей, чи задля політичної кар'єри, серед свобідніших умов на еміґрації заслуговує на ще гостріше засудження.

Не дає виправдання і те, що співдія з московськими імперіялістами і поминення справи державної самостійносте України та інших поневолених народів має відбуватись в аспекті співдії з американцями на протибольшевицькому фронті. Бо за суттю такі вимоги не мають жодного позитивного відношення ані до українсько-американських взаємин, ані до нашої боротьби з большевизмом, хіба тільки можуть бути перешкодою в одному і другому. Йде про нашу поставу до московського імперіялізму і про зречення з самостійницьких цілей. Отже американське посередництво в тому, ціна американської допомоги й протибольшевицьке наставлення — нічого не виправдують. Так само, як прислужників большевиць-кої Москви, з т. зв. уряду УРСР, не виправдують арґументи, що вони використовують радянські форми, щоб у рамцях існуючих можливостей максимально втримати і розбудувати бодай дещо з власної державности, українську культуру, господарство і тому подібне, або що на випадок перемоги США над СССР до влади дійшли б підтримувані Америкою білі московські імперіялісти, які зліквідували б навіть існуючі за большевиків форми української окремішности.

Кожна допомога для протибольшевицької акції, поскільки вона поєднана з протисамостій-ницькою, проросійською політикою, приносить українській визвольній справі більше шкоди, ніж користей. Жодні акції і досягнення, проведені за такою допомогою, хоч би вони самі з себе були поважні й корисні, не можуть зрівноважити найбільшої, засадничої шкоди, якою є прорив в одностайному фронті визвольної самостійницької політики. Але й кожна окрема дія з чужою допомогою на базі тільки протирежимної, несамостійницької концепції, має в собі той же самий елемент, що робить її безвартісною, або просто шкідливою.

Наприклад, такою є протибольшевицька пропаґанда через радіо чи

іншою формою, що має мобілізувати й активізувати протибольшевицькі настрої і дії серед українського чи іншого народу, але при цьому цілком не заторкує ворожнечі до московського імперіялізму, прагнень до національно-державної незалежности, або навіть виявляє негативне наставлення до цих рушіїв визвольної боротьби. Така пропаґанда є шкідлива для визвольних змагань, для цілого протибольшевицького фронту, бо вона діє демобілізуючо на головні пружини протибольшевицької боротьби. Вона викликає огірчення і неприхильне наставлення воюючих з большевизмом національно-визвольних рухів супроти інспіраторів такої пропаґанди і дає протилежний ефект, ніж той, що його бажали б собі її інспіратори.

Для визвольних змагань України й інших народів найбільшу вартість має справжня політична підтримка цілей цих змагань і признавання за ними властивої їм ваги в міжнародному розвитку, на відповідних аренах світової політики. Велике значення й вартість має кожна практична допомога для підготови й ведення визвольної боротьби, для самостійницької протибольшевицької діяльности чи для плекання українських національних вартостей і сил, коли така допомога базується на позитивному відношенні до самої суті змагання України за державну самостійність. Мінімальною передумовою для того, щоб допомога якоїсь держави була сприємлива й корисна для визвольного руху є те, щоб ця держава не мала таких цілей, ані не провадила такої політики, яка суперечила б основним цілям українських визвольних змагань та щоб не зв'язувала своєї допомоги з вимогами, що суперечать позиціям української самостійницької політики.

Виразна й непохитна неґативна постава всіх українських сил на еміграції супроти проросійської концепції в американській політиці і супроти її намагань затягнути їх на ті рейки, має важливе значення не тільки для української справи, але й для правильности самої американської політики та для взаємовідношення між фронтом визвольних змагань поневолених Москвою народів і протибольшевицькими діями західніх держав. Ми повинні зробити все, щоб спростувати помилкові уявлення, незрозуміння, щоб розвіяти фальшиві ілюзії, перебороти шкідливі концепції та запобігти небажаному для обидвох сторін розвиткові взаємин. Об'єктивні дані промовляють за тим, що наші визвольні змагання і протибольшевицька політика США та інших західніх держав повинні

знайти спільну мову в боротьбі проти спільного ворога. Бо для одних і для других однаковим ворогом є і московський імперіялізм, у кожному виді, і комунізм, як система.

Було б фальшиво розраховувати на те, що противники СССР зможуть використовувати для своїх цілей протибольшевицьку боротьбу українського народу, незалежно від того, як самі будуть ставитися до його визвольних змагань. Правда, ми нашої протибольшевицької боротьби не заперестанемо, ані не послабимо під впливом неприхильної постави США, чи інших західніх держав. Але плян боротьби, стратегія визвольної революції може узгляднювати ширший плян одноцілої боротьби, щоб спільними силами й скоординованими діями найскорше перемогти спільного ворога тоді, як маємо союз і гарантії, що спільна перемога дасть і нам досягнення наших визвольних цілей. У протилежному випадку, коли нас не трактують як союзників і не респектують наших цілей, тоді.мусимо провадити нашу боротьбу цілком сепаратне, як і досі, маючи на увазі й те, щоб з неї не могли користати такі сили, що мають неприязні до нашої самостійности заміри.

Якщо б на зміну большевизмові в Україні пробували стати ногою московські імперіялістичні загарбники іншого забарвлення, то український нарід поведе проти них таку ж саму боротьбу, як проти большевиків, незалежно від того, чи вони матимуть чужу підтримку і з боку яких держав. Під. час другої світової війни український революційно-визвольний рух провадив боротьбу на два фронти — проти большевизму і гітлерівських загарбників. Гітлер хотів зробити з України свою колонію, так само як Москва, тож ситуація була зрозуміла. Але який був би глузд Америці, чи іншим західнім державам ставати ворогом України на те, щоб допомогти москалям втримати імперію, яка колись знову підійме роги проти Заходу?

Проросійську концепцію американської політики, з її потуранням московським імперіялістам і намаганням віддати їм на поталу визвольні змагання поневолених народів, в її останніх консеквенціях уважаємо за шкідливу й безглузду, як з нашого погляду, так само і з погляду рації американської та світової боротьби з большевизмом. Бачимо в ній користь тільки для московського імперіялізму всіх відмін. Та покищо ця концепція не тільки існує, але й визначує американську політику на нашому відтинку. Наша рішуча постава

проти неї боронить не тільки справу визволення України й інших поневолених Москвою народів. Вона має на меті теж добро світового фронту оборони життя і волі народів перед нищівним наступом московського імперіялізму і його інструментом — комунізмом.

До питання основних кадрів національно-визвольної революції

Твердження деяких українських політиків на чужині, головно Івана Багряного, що, мовляв, в Україні немає національне свідомих молодих кадрів, які могли б вести чи продовжувати визвольну боротьбу за самостійність, вносили баламутство, а то й песимізм серед української спільноти та в лави рядового членства ОУН. Стверджуючи ніби нестачу національнр свідомих кадрів, речники цієї тези одночасно підсували думку, що треба користуватися кадрами большевицького комсомолу й вести боротьбу з їхньою допомогою, але не під націоналістичними чи навіть національними гаслами, а використовуючи помилки комуністичного режиму і його забріханість. Опрокидуючи ці твердження, Степан Бандера в цій своїй статті доказує їхню помилковість.

Стаття була друкована, за підписом "С. Б.", в місячному журналі "Визвольний Шлях", Лондон, Великобрітанія, рік Vi, кн. 5/68 за травень 1953 р.

Питання кадрів має підставове значення для кожного національно-політичного і суспільного руху, а зокрема для національно-визвольної революції. Якість і кількість кадрів, які вже беруть участь у революційній дії, і які, за своїм наставленням, зактивізуються в ній під час розширення революційної боротьби — вирішує про напрямок, силу й успіх цілого революційного процесу. Тому належна розв'язка цього питання мусить заважити на розвитку і висліді визвольних змагань. Треба робити відповідні висновки з досвіду й аналізи попередніх змагань за державну самостійність, щоб у цьому питанні не повторити тих самих помилок, які вже раз причинилися до заламання і поразки.

Не можна б сказати, що питання кадрів, які мають організувати й двигнути національно-визвольну революцію і розбудову самостійної держави, легковажиться чи недоцінюється в українській політичній думці. Але воно дуже часто є предметом невластивого трактування, що призводить до помилкових висновків та породжує помилкові політичні настанови.

Основна і найзагальніша невластивість полягає в тому, що справу

кадрів розглядається тільки як питання статистики — вже існуючого, наявного стану, як готову даність, до якої мусить достосуватись концепція визвольного руху. З таким підходом ставиться, звичайно, питання так: як і де, та чи взагалі є відповідні кадри, — з відповідним наставленням, підготовою, відповідно зорганізовані й виряджені, — які були б здатні успішно повести національну революцію, усунути ворога з України і здобувати Самостійну Українську Державу?

Таке ставлення питання відразу суґерує негативну відповідь: "нема!" Немає відповідних кадрів, значить — нема кому, немає з ким розгортати визвольну революцію, навіть не було б кому самостійно організувати державного життя. З того висновок: нема що пориватись, справа визволення власними силами, шляхом національної революції — не реальна, справжня державна самостійність нам не під силу. Цей крайній песимізм — це джерело, або тільки головний аргумент усіх протисамостійницьких тенденцій, всяких орієнтацій на чужі сили, примиренства з несуверенністю України, концепції повільної еволюції тощо. Так само цим аргументом послуговуються вороги і різні чужоземні противники державної самостійности України.

В українському політичному житті за кордоном проявився ще один напрямок, який виводиться з того самого коріння, але намагається знайти середню дорогу. Він питання кадрів ставить так само, приймаючи за основу стан, створений ворожою дійсністю, і доходить до висновку, що в Україні немає в достатній кількості таких кадрів, які підняли б боротьбу за здійснення націоналістичної концепції визволення і державної самостійности. Але цей напрямок старається не резиґнувати повністю з визвольної революції і самостійности, тільки хоче змінити їх внутрішній зміст так, щоб достосувати до настанови зформованих большевицькою дійсністю активних кадрів. Через зміну змісту протибольшевицької визвольної революції він сподівається здобути для неї вже готові кадри. Цим напрямком займемося в дальшій частині цієї статті.

Засаднича помилка, спільна всім тим напрямкам, лежить у самій підставі — невластивому ставленні самого питання, яке згори перерішує негативну відповідь. Кожна держава, кожний суспільно-політичний лад і кожна система, доки не вичерпає своєї життєвої снаги, старається забезпечити свою тривкість та усувати, нищити всі загрози для свого існування. Ці намагання особливо дбайливі на

відтинку кадрів. Кожна система намагається властивими собі методами, але з найбільшою увагою і натиском виховувати й організувати якнайсильніші, найчисленніші кадри, у своєму дусі, для свого втримання, і так само запобігати формуванню кадрів будь-якого напрямку, який змагає до її повалення. А вже не доводиться говорити про те, з якою послідовністю і безоглядністю роблять це большевики. Та з власної історії, з різних її періодів добре знаємо, що кожний окупант українських земель, незалежно від системи, усував ворожі до нього елементи й не допускав, щоб утримувались, розвивались і формувались самостійницькі кадри.

Жодна система, яка не хоче сама себе знищити, не виховує і не формує кадрів готових до революції проти неї. Вона може тільки, всупереч своїм намаганням, сама собою, своїм діянням створювати серед опанованого народу невдоволення, ненависть і вороже наставлення до себе, до носіїв і підпор даної системи. Це створює пригожий ґрунт — психологічний, національно-політичний і суспільно-економічний — для наростання і формування кадрів, готових до боротьби за визволення з-під гнету даної системи, за її повалення і створення нового ладу.

Але саме невдоволення, навіть крайня ненависть до стану поневолення, до системи і режиму ще не формує кадрів активних борців для визвольної революції. Це може зробити тільки революційна ідея, революційна організація, яка цю ідею несе і поширює, та її революційна дія, активна боротьба з ворогом, мобілізування, підготова щораз ширшого кола борців за визволення. Питання дійових кадрів визвольної революції може знайти позитивну розв'язку тільки тоді, коли його ставиться у властивому сенсі: революційної динаміки, старання, активізації і зростання. Не шукати готових кадрів, бо таких ніколи немає, хіба при такій системі, яка вже сама хилиться до падіння, а тільки виховувати їх, мобілізувати й організувати з таких людей, які до цього надаються своєю настановою і характером.

Творення, формування кадрів для визвольної боротьби — це і є найсуттєвіше, головне завдання цілого революційного процесу. Найбільша частина уваги, енергії і революційної дії мусить бути спрямована на те, щоб своєю ідеєю захопити щораз більшу кількість найкращих людей, щоб зі стану пасивного улягання ворожій системі

привести їх у стан активного спротиву й поборювання ворога; щоб організаційною працею і розгортанням революційної боротьби створити з них зформовані кадри свідомих борців за визволення і за побудову нового ладу національного визволення і національної незалежности, свободи і справедливости. Основна частина боротьби революційної організації з ворогом — це і є боротьба за душу людини, за ідейний вплив на цілий нарід, за поширення ідеї й концепції визвольної революції серед найширших мас народу, захоплення їх цією ідеєю і через це приєднання їх на бік визвольної боротьби. Це змагання за кожну людину, за вплив на загал народу відбивається ввесь час революційної боротьби у кожній її стадії. Зростаючі успіхи в цьому є найпевнішою підставою розвитку й кінцевої перемоги цілої революції.

Чинники, які приєднують людей на бік революції — це: комплекс ідей, революційна організація і дія. Особливе значення має ідеологія, яка визначає цілі визвольної революції, її програму в засадничих питаннях нового ладу та шлях проведення тих цілей у життя. Ідея — це душа, породжуюча і рушійна сила цілого визвольного руху, це його найістотніша, незмінна суть. Життєвість, тривкість і перемога революції залежить передусім від сили, яко-сти ідеї, яка є рушієм, наскільки вона відповідає духовості, природі, життєвим прагненням і потребам народу, наскільки вона висловлює його найкращі пориви і мобілізує шляхетні, динамічні, героїчні елементи нації і такі ж засновки в духовості людини.

У цілому розвитку визвольної революції, а зокрема в мобілізуванні і вихованні кадрів, основні ідеї мусять бути чинником сталим, незмінним. Якщо почати їх міняти, достосовувати за тактичними міркуваннями до настанови різнородних елементів, тоді ці ідеї відразу втрачають свою пориваючу силу, а революційний рух розгублюється і заникає.

За кордоном проявився напрямок, який намагається вплинути на зміну ідейно-програмових позицій революційно-визвольного руху, в дусі наближення їх до комуністичної програми. Головним аргументом цього напрямку є твердження, що інакше національно-визвольна боротьба не матиме достатньо численних і активних кадрів. Ця теза обґрунтовується наступним міркуванням.

Серед основної частини українського народу, зокрема серед поколінь, які виросли й виховались у підбольшевицькій дійсності, немає в більшій кількості такого елементу, який би власними, чи набутими думками виробив собі переконання, що комуністична теорія є фальшива і зла. Якщо такі трапляються, то в дуже незначному проценті. В наслідок тотального опанування марксівсько-ленінською доктриною цілого життя, усіх ділянок і проявів людської думки, в Україні серед загалу населення закорінилось переконання, що комуністична доктрина сама собою є добра й правильна, а тільки практика большевицька погана. Суперечність між комуністичною теорією і большевицькою практикою, яка є скрізь наявна і яку найгостріше відчувають народні маси — творить єдине пригоже підґрунтя для протибольшевицької революції. Революційна програма і дія мусять шукати готового ґрунту в загальному переконанні, поширеному серед народніх мас, спиратися на ті пізнання, які вже існують формують неґативну настанову до большевизму.

Основна помилка цього напрямку лежить у висновку, що ненависть до большевицької практики і до большевицької брехні, поширена серед народу, стосується тільки до режиму, до наявних влаштувань большевицької системи гноблення і визиску, але цілком не заторкує комуністичної програми, бо погляди загалу залишаються в полоні комуністичних ідей.

Така двоякість в оцінці настанови народніх мас не має підстав. Большевицька дійсність однаковим способом презентує цілому народові комуністичну доктрину й практику совєтської системи. Одне й друге накидається тими самими методами тотального примусу над населенням, з винищуванням усього, що будь-якою мірою було б протиставним. Як комуністична програма, так само й ціла совєтська дійсність, у всіх видах, підноситься цинічно брехливою большевицькою пропагандою як найвище досягнення, поступ і небувале щастя для народу. Всі практики большевицької деспотії, крайнього гноблення, ожебрачування народніх мас, най-жахливішого терору — все обґрунтовується большевицькими засадами й цілями, побудовою комунізму за марксо-ленінською програмою. Тож у народній свідомості комуністична програма і большевицька практика становлять одне й те ж саме. Ця сама ненависть, яка живе в народі до большевицького режиму й системи, не меншою мірою звертається

проти цілої комуністичної доктрини.

Кожна акція приєднування до національно-визвольної революції активних борців мусить діяти на ґрунті ненависти до большевизму, як цілости, і спрямовуватись до таких елементів, які її мають. Таких елементів є дуже багато, вони творять переважну більшість у народі. Не тільки старші ґенерації, але так само середні й молодші мають глибоке практичне пізнання комунізму в усіх його виглядах, а гіркі пережиття зродили в них ворожу настанову до большевизму. Ця спонтанна ворожість до большевицького поневолення, бажання визволитись від нього, прагнення іншого, свобідного життя для цілого народу та для кожної одиниці, любов до батьківщини — це існуючі вже підстави для визвольної боротьби і це ознаки тих людей, з яких мають творитися кадри національної протибольшевицької революції. Така основа повністю вистачає. А решту має доповнити ідея, програма націоналістичного, визвольного руху, революційна організація і дія революційної боротьби. Природні патріотичні почуття — розвинути в кристалізовану національно-самостійницьку свідомість, чітко визначити цілі визвольних змагань і образ свобідного життя в самостійній державі поширенням націоналістичних ідей і програми, концепцією національної революції вказати шлях до повалення ненависного большевизму й московського поневолення і до побудови самостійної Української Держави, системою революційних акцій і організаційної праці зорієнтовувати ввесь нарід на революційно-визвольний рух, активізувати відважніші, бойові елементи та організувати найкращих з-поміж них — це найзагальніший плян мобілізації дійових кадрів визвольної революції.

При тому революційна організація, яка ініціює, веде визвольну боротьбу і кермує нею, мусить бути свідома своєї ролі, що вона має мобілізувати й формувати кадри борців за національне визволення, а не шукати їх. Це все, що несе український націоналістичний, революційний рух, відповідає душі українського народу, його бажанням і потребам, бо з цього він зродився. Але цей рух мусить виявити тверду впевненість у своїх ідеях, послідовність і твердість у прямуванні своїм шляхом. Це переконує, захоплює й утверджує.

Особливе значення має питання провідних кадрів революційної боротьби. Вони добираються з ширших дійових кадрів з-поміж таких людей, в яких найкраще визріє усвідомлення ідейного змісту і пляну

національної революції, і які своїми особистими прикметами — характером, здібностями і вмінням надаються до провідних функцій.

Цілком помилковим є твердження, що елементи, здібні до провідної ролі у протибольшевицькій революції і в побудові самостійного державного життя, знайдуться тільки серед кадрів т. зв. ідейних, розчарованих комуністів. Таке твердження послуговується аргументами, що, мовляв, ввесь динамічний, найактивніший, найздібніший та ідейний елемент з ґенерацій, вирослих у підбольшевицькій дійсності, є організований і вихований у комсомолі і компартії. Тільки такий елемент має відповідні провідницькі прикмети, ініціятиву, творчі здібності і тільки він міг набути відповідні знання. Тому до провідної ролі у визвольній революції треба підбирати з-поміж тієї катеґорії таких людей, які з ідейним наставленням сприйняли комуністичну пропаґанду, але розчарувалися большевицькою практикою і зненавиділи її.

Таке ставлення справи неправильне в самій підставі. На цього роду арґументи можна тільки спирати твердження, що протикомуністична революція в Україні неможлива, бо немає відповідного елементу на провідні кадри. Коли ж провідну ролю у визвольній революції мав би відіграти елемент, який під ідейним оглядом перебуває в полоні комунізму, то це не була б справжня протибольшевицька революція, тільки очищування, оздоровлювання комуністичної системи революційними засобами, а національно-державне усамостійнення було б зразу підмінене націонал-комунізмом. Але ціла ця тенденція залишиться тільки теоретичним баламутством, бо в реальній дійсності вона не має підстав. Засаднича помилка лежить у тезі, що той елемент, який у большевицькій системі вибивається своєю активністю, динамікою і творить керівну верству, хоча б у нижчих і середніх ланках большевицької державної машини, є придатний до провідної ролі, чи взагалі активної участи в протибольщевицькій революції. Так само фальшивим є думати, що кадри активістів большевицької системи охоплюють усіх з природи найздібніших і найактивніших людей. В одному й іншому випадку є плитко механічний підхід до проблем.

Навіть у нормальних, вільних життєвих умовах активність і здібність людей рідко буває універсального характеру, звичайно ці прикмети мають якийсь визначений напрям. Тим більше у цілком ненормальних

обставинах большевицького тоталітаризму, диктатури, в системі загального терору і страху, природна людська здібність, гін до активности можуть розвиватись і виявлятись леґально або в напрямі, який припускає комуністична доктрина і большевицький режим, або шукати собі можливостей у таких ділянках творчости і праці, в яких посягання комунізму ще відносно найменші.

В різних неполітичних галузях можна знайти багато порядних, вартісних людей теж на визначніших становищах. Але в таких секторах, в яких політичні моменти проявляються найгостріше — в компартії і в державній адміністрації — домінують два типи людей: переконані комуністи і безідейні кар'єристи, які вислуговуються большевикам із шкурницьких мотивів. Жоден з тих типів не може мати місця, а вже ніяк провідної ролі, в українській національно-визвольній революції.

Наша боротьба мусить бути розрахована на активну й провідну участь у ній тільки ідейно вартісних, патріотичних, антикомуністичних елементів. Таких є в Україні чимало. Теж ті, що не охоплені конспіративною акцією націоналістичного революційного підпілля, намагаються вести якусь національне корисну працю, а деякі ховають свою справжню настанову за маскою пасивного незацікавлення, невміння, чи нездатности. Не всі люди, які в під-большевицькій дійсності поводяться пасивно, малоактивно, чи видаються тупими, є такими за своєю природою. Большевицька система багатьох з них такими зробила, або примусила такими прикидатися. Вона не дає розвинути природніх здібностей, ані активности в такому напрямі, який був би їм по душі, який згідний з патріотичним і моральним наставленням людей, а національна совість не позволяє розгортати всіх своїх здібностей і сил на службу большевикам.

Найважливіше, докорінне діяння української національної революції полягає якраз у тому, що вона розіб'є ці кайдани, що ними ворог сковує українську людину так само, як цілу націю. Визвольна боротьба відкриває перед незліченними одиницями широке поле для розгорнення природних здібностей, придавленої енергії у змаганні за волю України. Ідеї українського націоналізму й героїчні подвиги революційної боротьби розбуджують глибоко приспані, сковані большевицькими дибами енергію і найвищі вартості козацьких нащадків. Плуг національної революції переоре ціле життя, а

найважливіше — підійме на поверхню нові, придавлені сили, видвигне нові таланти, нові активні й провідні кадри. Головним активом і провідним елементом визвольної революції будуть Яреми-Галайди (Ярема — постать з Шевченкової поеми “Гайдамаки”, який у жидівських наймах корився своєму панові, коли ж пішов у гайдамаки, де одержав псевдонім “Галайда”, став відважним борцем за волю свого народу.). Ті, що большевизм зробив з них невільників, примусив приховувати свої бажання, думки, справжні інтенції своєї праці. В процесі визвольної революції вони стануть Галайдами — визначними учасниками боротьби за волю України. Ці перетворення, перородження відбуваються постійно. Процес продовжування, розвитку й поширення українського націоналістичного руху, його визвольної революційної боротьби полягає якраз у цьому, що попри всі заходи ворога, щоб його знищити, попри постійні найвижчі жертви, його ідеї все далі поширюються, ряди активних борців усе поповнюються, бо до них приступають все но.ві сили. Боротьба породжує, мобілізує все нових борців, а борці породжують боротьбу. Це безперервний ланцюговий процес, який охоплює щораз ширші кола народу, незалежно від різних змін форм революційної дії. А його незмінним і незаступним мотором є великі ідеї українського націоналізму. Ці ідеї, діючи в динамічній формі революційної боротьби, мобілізують і формують активні й провідні кадри сучасних визвольних змагань України.

Командир — провідник (слідами сл. пам. Романа Шухевича)

Стаття ця була надрукована за підписом Ст. Бандера насамперед у тижневику “Шлях Перемоги”, Мюнхен, чч. 2, 4, 5, 6 за березень-квітень 1954 р., рік І, відтак у збірнику “За самостійну Україну”, як спеціяльне видання Бібліотеки Українського Підпільника, видання Закордонних Частин ОУН, 1957 р., і згодом у місячнику “Визвольний Шлях”, Лондон, рік XII/XVIII, кн. 3/205 за березень 1965 р. Уривок з статті був ще надрукований у “Шляху Перемоги”, Мюнхен, рік вид. XV, ч. 11 (734) з 17 березня 1968 р.

I

Постать сл. пам. Романа Шухевича — одна з найвизначніших у всій історії націоналістичного революційно-визвольного руху, а в переломових етапах останнього двадцятиріччя — її символ і дороговказ. Роман Шухевич відіграв важливу ролю в розвитку визвольного руху в попередніх його періодах, а у найважливіший період — від початку останньої війни до сьогодні — надав йому напрям і безпосередньо ним керував.

У тридцяті роки, від 1-го Конгресу ОУН до 1933 року, в революційно-визвольному підпіллі на західноукраїнських землях ішла внутрішня боротьба за зміст, форму й організацію дальшої визвольної боротьби. Після майже десятирічного періоду бойової діяльности УВО (Української Військової Організації) вступила в дію Організація Українських Націоналістів. Почалися змагання між двома тенденціями і суперечки, не раз гострі, між їх речниками і прихильниками. Серед членства була вже утвердилась загальна свідомість, що обмежувати далі революційну дію лише бойовими формаціями недоцільно, як недоцільно залишати політичну ділянку боротьби існуючим легальним партіям опортуністичного напрямку, — натомість необхідно розгортати широку революційно-політичну акцію і творити підпільну ідеологічно-політичну організацію з націоналістичною ідеологією і революційно-визвольною політичною концепцією. У тому відношенні щодо потреби творити на західноукраїнських землях Організацію Українських Націоналістів не

було ні сумнівів, ані суперечок.

Питання стояло інакше. Одна течія заступала організаційний і дійовий паралелізм УВО-ОУН. Обидві організації мали б існувати окремо, з розмежованим полем діяльности, окремими формами і методами дії, тільки в самих проводах мала б бути координація.

ОУН, що вела б ідеологічно-виховну, політичну й пропаґандив-ну працю в дусі самостійництва й революційного націоналізму, але не пов'язану організаційно з револю-ційно-бойовою УВО та її актами, не зважаючи на її нелегальні, підпільні методи дії і форми праці, — повинна б мати в умовах польської окупації вільніше ставище і ширші можливості розвитку.

Друга течія заступала концепцію послідовного уодностайнення революційно-визвольного руху під кожним оглядом. Уся боротьба мала б мати, як основу, одну ідеологію, програму, одну визвольну політичну концепцію. Всі форми боротьби, в ідеологічній, національно-політичній, пропаґандивній, виховній, мілітарній та бойовій ділянках — повинні проходити за одноцілим пляном, одна одну скріплювати, доповнювати. Це забезпечувалося одностайною революційною організацією — ОУН, а УВО, як один із секторів боротьби, що набирає повного значення і вартости щойно через ідеологічно-політичну під будову і надбудову, — повинна б стати військово-бойовим відділом ОУН.

У змаганні цих двох течій перемогла концепція уодностайнення. Особливе значення в тому мало становище Романа Шухевича. Він, один з найвизначніших активних бойовиків, членів УВО, мав великий моральний вплив на ряди увістів. Прихильники окремішности й паралелізму УВО-ОУН намагались приєднати на свій бік Романа Шухевича та висунути його, як свого головного представника. Але в нього більше заважило розуміння потреби дальшого розвитку визвольного руху, ніж особисті приятельські взаємини. Він, український націоналіст із глибини власних переконань, маючи лицарську вдачу дивитися далеко вперед, теж питання поточної діяльности розглядав в аспекті плянів на далеку мету. Роман Шухевич, бойовик УВО, вже тоді передбачав шляхи широкого розгорнення революційно-визвольного руху Організації Українських Націоналістів, яка мала статись, і сталася, дальшим вивершенням

УВО, взявши на себе її саму і її традицію, боротьбу, надбання і кадри.

Переломовий етап у розвитку революційно-визвольного руху на західноукраїнських землях закінчився добрим наслідком — повним організаційним, дійовим і ідейним удностайненням УВО-ОУН. Головні ділянки тогочасної діяльности УВО — бойові акції і військова виховно-вишкільна праця — стали референтурами ОУН. Сталося це в 1933 році. В Крайовій Екзекутиві ОУН на західньоукраїнських землях, військовим референтом призначено сл. п. Михайла Колодзінського, а після його виїзду за кордон — сл. п. Дмитра Грицая (ген. Перебийте). Бойовим референтом був сл. п. Роман Шухевич-Дзвін.

Дальший розвиток подій підтвердив правильність напрямку тієї течії, яку обстоював Роман Шухевич. Таке закінчення цього процесу дало націоналістичному рухові на західноукраїнських землях велику розгінну силу, допомогло розлитись широким річищем від визначних бойових актів до політично-революційних акцій, у яких брали активну участь широкі народні маси, а одночасно поглибити ідейно-політичний зміст та зміцнити організаційнодійову спаяність.

II

В останні роки перед початком другої світової війни ОУН на західньо-українських землях переживала нову кризу. Націоналістичний рух здобув великий вплив серед українського народу, активізував народні маси до чинної боротьби з окупантами революційними методами. Організація, загал її дійових кадрів, набули великої розгінної сили до розгортання щораз ширшої революційної боротьби. Але тодішній провідник Крайової Екзекутиви ОУН на західноукраїнських землях (Тодішнім провідником Крайової Екзекутиви, себто керівного чинника ОУН на західноукраїнських землях, який підлягав Проводові Українських Націоналістів — ПУН, очоленому полк. Є. Коновальцем, що перебував на чужині, був Лев Ребет) протиставився тому, ведучи роботу по лінії припинення революційних акцій, не тільки бойового, а й масового політично-революційного і пропаґандивного характеру. У зв'язку з цим та з деякими іншими явищами, постала поважна криза — обурення і недовір'я в рядах Організації на західньоукраїнських землях до Крайового Проводу, наслідком чого виникла необхідність персональних змін.

Тоді провідний актив ОУН на західноукраїнських землях од-нодушно виявив бажання, щоб Крайову Екзекутиву ОУН очолив Роман Шухевич, бойовий референт попередньої Крайової Екзекутиви, що недовго перед тим вийшов із в'язниці, після засудження на львівському процесі. Всією своєю попередньою діяльністю в УВО й ОУН, своїми виявленими прикметами непохитного й рішучого провідника-націоналіста, дуже здібного й меткого організатора, рішучого бойовика, — сл. п. Роман Шухевич здобув собі повне довір'я, авторитет і відданість йому з боку кадрів Організації і українського суспільства, що ставилося прихильно до боротьби ОУН. Тому ОУН на західноукраїнських землях з вірою і упевненням чекала, що Роман Шухевич-Дзвін поведе її твердим, але правильним шляхом посиленої революційної боротьби на всіх ділянках, як цього вимагала тогочасна політична світова ситуація і, зокрема, ситуація, яка витворилась на західноукраїнських землях. Зрештою, цього прагнули Організація і народ. Так само вождь ОУН, сл. п. полк. Євген Коновалець, гаряче бажав, щоб провідником ОУН на західноукраїнських землях став Роман Шухевич, якого він цінив дуже високо, мав до нього повне довір'я і симпатію.

Роман Шухевич підкорився цьому загальному бажанню Організації і погодився взяти відповідальний важкий пост, хоч йому це було значно важче, ніж комусь іншому. 'Він уже повністю був розконспірований, добре відомий ворогові. Після виходу з тюрми, за ним безупинно слідкували органи ворожої поліції. Отже, він мусів шукати і застосовувати цілком нові, вдосконалені методи підпільного життя і дії, щоб його дальша революційна діяльність, зокрема керівна, не була відразу розкрита ворогом. Саме це він і заплянував і готував. Але пляни ці не здійснились. Роман Шухевич не перебрав керівництва ОУН на західньо-українських землях тому, що дотогочасний провідник Крайової Екзекутиви ОУН на західноукраїнських землях не погодився передати функцій таким способом, який забезпечував би законспірованість дальшої персональної обсади на цьому пості.

Все ж таки саме рішення про те, що Роман Шухевич мав стати провідником Крайогої Екзекутиви, мало вирішальний позитивний вплив на дальший розвиток Організації і її діяльности на західноукраїнських землях. Злам був доконаний. Разом із вирішенням про необхідну персональну зміну на пості Крайового провідника, були

перерішені також плян, напрям і стиль дальшої діяльности. Замість кволости, застою, внутрішнього замкнення і неактивности назовні мусів прийти новий курс, який заступав і уосібнював Роман Шухевич: рішуча, динамічна активність, бойовий широкий розмах у революційній діяльності, безкромпромісовість і прямолінійність у самостійницькій політиці, ідеологічна чистота і чіткість, а передусім — правда, себто, однозгідність діла зі словом, виметення фразеологічного баламутства. Того зламу, якого прагнули, але не могли добитись інші численні провідні діячі ОУН на західноукраїнських землях, довершив Роман Шухевич самим своїм рішенням — згодою перебрати пост Крайового провідника.

На це керівне становище прийшли провідники того самого духу, того самого напрямку й стилю в революційно-визвольній боротьбі, що й Роман Шухевич. Насамперед сл. п. Тураш, а після його, й досі невиясненої, загибелі в поворотній дорозі до краю з конференції із Проводом ОУН за кордоном, — Крайовим провідником ОУН став його заступник сл. п. Володимир Тимчій-Лопатинський. За короткий час вони спрямували розвиток і боротьбу ОУН на західноукраїнських землях на такий шлях, яким мав її повести Роман. Шухевич. Завдяки тому Організація на західньоукраїнських землях увійшла в період другої світової війни зміцнена, динамічна, підготована до широкої збройно-політичної революційної боротьби, її провід — Крайова Екзекутива — енерґійно схопив у руки ініціятиву й кермо. Крайовий провідник Тимчій-Лопатинський, його військовий референт сл. п. Кремінський та інші провідники з Крайової Екзекутиви на початку війни підготовили й повели- ОУН до широких революційно-партизанських дій, до сильного піднесення і вияву національно-державницьких прагнень широких народніх мас у переходовому етапі зміни окупацій на західноукраїнських земель, а потім — до покладення міцних основ під безпосередню революційну боротьбу з головним ворогом України — большевицькою Москвою.

III

За той час Роман Шухевич виринає в іншому вогнищі визвольно-державницьких змагань української нації — її найдальшої західньої галузки, на Закарпатті. Будування самостійного національно-державного життя Карпатської України, боротьба за його втримання

— не може бути предметом розгляду в цій статті. Це має своє окреме історичне висвітлення, і в тому поважне місце повинно припасти ролі, праці й боротьбі також тих членів ОУН, які поспішили з інших теренів, зокрема з західньоукраїнських земель, щоб разом із друзями-закарпатцями працювати й боротись. У перших їх рядах бачимо трьох найвизначніших провідників, членів ОУН, — сл. п. Зенона Коссака, сл. п. Михайла Колодзінського і сл. п. Романа Шухевича. Всі троє, разом з іншими друзями, всією душею віддаються будуванню самостійного державного життя Карпатської України, а передусім його внутрішньому зміцненню шляхом організування відданих націоналістичних кадрів і творення військової сили молодої держави — Карпатської Січі. Коли .ж у висліді гітлерівського торгування Карпатською Україною прийшов ворожий збройний напад на неї, три названі провідники націоналістів, разом із усіма друзями-борцями, стали до нерівної збройної боротьби. Серед багатьох героїчних оборонців державної самостійности Карпатської України полягли на полі бою сл. п. Коссак і Колодзінський. Романові Шухевичеві доля судила ще далі продовжувати змагання за волю всієї України та довершити ще багато великих чинів у цій боротьбі.

До праці й боротьби за державу Карпатської України, так само, як перед тим і після того, до боротьби на інших територіях української землі, Роман Шухевич став як перший із перших. Керувала ним свідомість, що боротьба українського народу за свою волю, за державну незалежність і за соборність — є одна й неподільна. Однаково, який би це не був фронт, якої галузки народу і якого покоління, проти якого ворога і в якій політичній констеляції ця боротьба проходить, але якщо вона має одну, єдину мету — Самостійну Соборну Українську Державу, — то це є відтинок одноцілого змагання української нації за свої права, за волю і за правду. Роман Шухевич знав, що це змагання доведе до перемоги тоді, коли народ його вестиме безупинно й непохитно, коли на всіх фронтах, на всіх територіях і часових відтинках — боротьба буде вестися з найбільшою напругою.

Роман Шухевич був із крови й кости борець визвольної справи, тому бачимо його в перших лавах там, де ця боротьба горіла полум'ям. Він — з природного обдарування і покликання — провідник. Тому він цілком природно мобілізував, організував лави численних борців,

наснажував їх вірою, завзяттям, жертовністю, ведучи до організованого змагання.

IV

В перші роки другої світової війни припадає важливий період в історії ОУН і, зокрема, діяльности однієї з найвизначніших її постатей — сл. п. Романа Шухевича. В час між німецько-польською і німецько-совєтською війнами, від осені 1939-го до весни 1941-го року, проведено основну підготовку до широкого розгорнення визвольно-революційної боротьби. Це розгорнення досягло вершка наприкінці війни та в двох перших повоєнних роках.

З хвилиною окупації большевиками західньоукраїнських земель, ОУН на цій частині України з найбільшою енергією і поспіхом реорганізувала свою діяльність, відповідно до нової ситуації. Організація повністю і безпосередньо стала на головному фронті визвольної боротьби — проти большевицької Москви. Поруч із політичним змістом, треба було також зміцнювати форми революційної боротьби і .методи підпільної діяльности. Разом із першими відділами совєтської армії большевики кинули на західньоукраїнські землі велику кількість енкаведистів, заздалегідь підготованих до нищівного поборювання ОУН. Вивчення большевицької системи, методів дії НКВД, зокрема методів найбільш рафінованої провокації, розпланованої на далеку мету — коштувало Організацію багато жертв і провалів. Але ОУН витримала змагання. Большевикам не вдалось розбити її, позбавити бази розвитку й дії, поки вона випрацювала нову стратегію і тактику підпільної боротьби й існування. Хоч які були великі й дуже важкі втрати в членських кадрах, зокрема в провідних, ОУН під проводом Крайового провідника сл. п. Леґенди-Климова не тільки втрималась і закріпилась на західноукраїнських землях до початку німецько-совєтської війни, а й провела поважну підготовку до військово-революційних дій у дальшому розвитку війни та поширила свою діяльність на частину Центральних і Східніх Українських Земель.

Безперервність і успішність діяльности ОУН під большевицькою окупацією значною мірою була підтримувана й зміцнювана запільною базою Організації на тих окраїнних західньоукраїнських землях, що — згідно з московсько-большевицькою умовою — опинилися під

німецькою окупацією. ОУН приділила багато уваги створенню і розбудові такої бази поза засягом большевицької окупації, від самого початку большевицької окупації західньоукраїнських земель, враховуючи різні можливості дальшого розвитку подій.

Вже під час пересування фронтів, восени 1939 року, Крайовий Провід ОУН на західноукраїнських землях спрямував частину своїх членських кадрів на західній бік демаркаційної німецько-совєтської лінії та доручив організувати там працю. Одночасно туди ж попливла хвиля утікачів від большевицького переслідування. Організуючи українське національне життя на захід-ніх окраїнах українських земель поза большевицькою окупацією, формуючи там кадри своїх членів і симпатиків, розбудовуючи підпільну мережу ОУН на Закарпатті та серед робітничої еміґрації в Німеччині, ОУН створила впродовж одного року сильну власну запільну базу.

В цій праці брав дуже активну, керівну участь сл. п. Роман Шухевич.

Від початку 1940 року він був членом Революційного Проводу ОУН і в тому ж році став Крайовим провідником на західніх окраїнних землях, перебравши це становище після сл. п. Мирона-Орлика, який відійшов на українські землі під большевицькою окупацією. Керуючи діяльністю ОУН на ЗОУЗ (ЗахідньоОкраїнні Українські Землі), Роман Шухевич ставив її у двох головних напрямках: поперше — щоб розбудовою і піднесенням усіх ділянок національного життя дати тривкий вклад у розвиток тієї частини українського народу, яка впродовж цілої історії захищала український стан посідання на західніх кордонах і від віків була висунена на найсильніше пригнічування українського національного елементу в усіх ділянках; подруге — створити на західніх рубежах української землі довгим поясом уздовж кордону большевицької окупації міцну кадрово-організаційну і матеріяльно-технічну базу, як допоміжне запілля для боротьби ОУН на матірних землях і для підготовки кадрів до широкого розгорнення визвольної боротьби в усій Україні в дальшому розвитку, зокрема у зв'язку з воєнними подіями.

Праця на обидвох цих ділянках була повністю успішна і за півтора року дала поважні наслідки, що виявились потім у двофронтовій боротьбі ОУН під час німецько-большевицької війни та в пізнішій боротьбі Закерзонської України в 1945-48 роках.

У своїй праці серед корінного українського населення на західніх окраїнних землях, ОУН запровадила нові методи приспішеного національно-політичного піднесення. Вони відзначалися тим, що замість поступовости, розрахованої на десятки років, ставлено — одночасно і в одному пляні — підставову національно-освітню працю, починаючи від навчання неписьменних, розбудовувано культурне, господарське, молодечо-виховне життя і націоналістично-політичне виховання, а рівночасно організувались нові кадри націоналістів-революціонерів із найкращого елементу, що одержував ідеологічний, політичний і військовий вишкіл.

Увесь плян праці спирався на те, що душа українського населення на західніх кордонах залишилась українська, навіть там, де національно-політична свідомість була приспана, і де, проте, вікова боротьба з денаціоналізаційним наступом вирізьбила твердий, неподатливий характер. Цей плян праці ОУН виправдався. З першого погляду темні, національне малосвідомі Лемківщина, Холмщина і Підляшшя за короткий час дали кадри добрих націоналістів-революціонерів, а потім перетворились на бастіони кількарічної найзавзятішої боротьби з большевизмом, боротьби за український національний характер тих прикордонних земель. У тій боротьбі брало активну участь ціле українське населення, і ворог не міг її зламати інакше, як тільки масовим, примусовим виселенням і розпорошенням.

Під національно-політичним оглядом, праця ОУН на західніх окраїнних землях була дуже ускладнена. У змаганні багатьох генерацій там витворились однобічні національно-оборонні інстинкти і сили проти постійного польського натиску. Але при цьому запустили коріння московські впливи, прищеплювані й підживлювані Москвою також впродовж багатьох Генерацій. Ці впливи проявлялися давніше у формі московської, а потім комуністичної роботи. Використовуючи безупинні протипольські змагання, на тих землях, вони підшивались під національні настрої і намагались надати їм промосковський зміст. Большевики, зайнявши західньо-українські землі, повели на захід від демаркаційної лінії дуже сильну акцію, щоб зміцнити ті впливи не тільки комуністичною пропаґандою, а й брехнею про українську державність в УССР. Додаткові труднощі створювала німецька окупаційна політика, що пробувала запрягти відроджене українське життя і український елемент до свого воза, на службу гітлерівським

імперіялістичним плянам.

Кадри націоналістів зуміли перебороти всі ті труднощі, високо піднести патріотичні настрої загалу українського населення тих земель, очистити їх від підступних ворожих впливів і скерувати у властиве річище. Націоналістична праця на тих землях поширила й утвердила свідомість, що національно-визвольна боротьба цілого українського народу на всіх фронтах одна й неподільна, що головним ворогом України є московсько-большевицький імперіялізм у всіх його відмінах, та що боротьба проти нього є однаково важлива й актуальна також для тих частин народу, які тримають інші фронти національних змагань.

Основним рушієм перемоги націоналістичних впливів на тих землях була внутрішня сила і правда самої ідеї українського націоналізму. Але немало важливою в тому була й ідейність самих кадрів ОУН, правда і послідовність у їхніх ділах, однозвучних з ідеями, безкомпромісовість супроти всіх ворогів України і супроти неприязних чужинецьких підступів. Це з'єднало кадрам ОУН довір'я серед народніх мас.

Те, що ОУН потрапила за короткий час (1939-41 роки) поміж двома зривами воєнної хуртовини, пляново й успішно проробити на західніх окраїнних українських землях таку поважну працю — вона завдячує великою мірою тому, що провідниками на тих теренах були сл. п. Мирон-Орлик і Роман Шухевич.

V

Півторарічний міжвоєнний період (від осени 1939-го до весни 1941-го року) в діяльності Романа Шухевича був виповнений працею у двох головних напрямках. Його організаційно-політична діяльність на становищі Крайового провідника на тих окраїнних українських землях була, в загальних рисах, накреслена в попередньому розділі. Доповнюючи, треба згадати, що в тому ж періоді Роман Шухевич деякий час керував референтурою зв'язку між Революційним Проводом ОУН і Організацією на українських землях під большевицькою окупацією.

Другий відтинок діяльности Романа Шухевича в той час був присвячений військово-вишкільній праці, якій він віддався цілою

душею і вона принесла найкращі успіхи.

ОУН завжди провадила військову виховно-вишкільну роботу серед своїх членів і прихильників, приділяючи їй велику вагу. Це випливало з її визвольної концепції, яка накреслює шлях до державної самостійности України через революційну, збройно-політичну боротьбу, що повинна завершитись переможним збройним повстанням цілого народу. Військовій виховно-вишкільній роботі ОУН сприяло й те, що вона виросла з Української Військової Організації і продовжувала її діяльність.

У воєнній ситуації визвольна боротьба особливо зосереджується в мілітарних діях. З самого початку другої світової війни були познаки, що в тій війні візьме участь і СССР, отже воєнні дії пересунуться на підбольшевицькі території. Воєнний розвиток приховував у собі різні можливості й міг витворити особливі обставини для наших визвольних змагань. ОУН мусіла бути приготована до повного розгорнення збройної боротьби. Тому в її тогочасній діяльності на всіх теренах перше місце займала військово-вишкільна підготовка кадрів.

Військова підготовка ОУН поза большевицькою окупацією зосередилась на західніх окраїнних землях і в Польщі (в Кракові), так само, як і інші ділянки праці. Першим організатором військової праці був сл. п. Кремінський, військовий референт в Крайовій Екзекутиві ОУН на західноукраїнських землях, який під час німецько-польської війни організував партизанські відділи, а коли большевики зайняли західноукраїнські землі, почав організувати військовий штаб і вишкільний осередок при Революційному Проводі ОУН. (сл. п. Кремінський пішов в Україну на початку 1940 року і загинув, попавши в засідку НКВД). Формування військового осередку-штабу завершено. Військову роботу Революційного Проводу ОУН очолили: Роман Шухевич, Дмитро Грицай-Перебийніс і Олекса Гасин-Лицар. Брали в ній участь, між іншими, такі визначні військові діячі Організації: Василь Сидор-Шелест, Осип Карачевський, поручник Босий, Степан Новицький та інші.

Душею і головним організатором Військового Осередку, його штабово-плянувальної, кадрово-організаційної і випікілької роботи був Роман Шухевич. У цій праці він проявив свій неабиякий талант і

найкращі прикмети військового організатора-командира. Обставини не давали можливости розгорнути працю на всю широчінь. Але те, що під керуванням Шухевича пророблено у військовому осередку ОУН в Кракові, на старшинських, підстар-шинських і стрілецьких вишкільних курсах та таборах, як у Кракові, так і на всіх західніх окраїнних землях, якість і висліди цілої праці — давали найкращі успіхи, яких не можна було й сподіватись, розцінюючи умови і засоби роботи.

В цій статті неможливо подати всю діяльність Військового Осередку Революційного Проводу ОУН, доводиться тільки порушити деякі найважливіші її моменти.

Проведено облік і організаційно охоплено всіх військових між членством і прихильниками. Розпляновано працю з готовими вже фаховими силами, як теж військово-вишкільну роботу з кадрами, які не мали жодного військового знання. Усім військовикам з армійським (регулярним) старшинським і підстаршинським вишколами визначено їхні функції і завдання в актуальній роботі, як теж намічено їх мобілізаційні призначення в плянах на майбутнє. Організовано вищі військові курси, курси старшин і спеціялістіз, для доповнення, відсвіження і поширення військового знання старшин і підстаршин. Опрацьовано пляни, систему й методику, як використати військове знання, набуте в регулярних арміях для військової роботи в даних умовах. Розпрацьовано пляни й методику організації та дії революційних військових формацій, партизанського і повстанського руху. Ініційовано й організовано студії праці військовиків. Складено списки і комплекти військової літератури. Започатковано опрацьовувати військові підручники. Виготовлено програми й пляни військових вишколів різного типу. Зорганізовано кілька команд інструкторів-вишкільників. Проведено ряд вишкільних курсів, організовано вишкільні табори, в яких велика кількість членів одержала підставовий стрілецький вишкіл. Здібніших випускників тих курсів висилали на дальші, підстаршинські і старшинські вишколи, доповнюючи таким чином кадри членів з військовою, бодай теоретичною підготовкою.

З рядів тогочасних курсантів вийшло чимало здібних старшин УПА . . . Мобілізаційні плянування Військового Осередку щодо розміщення військовиків на випадок совєтсько-німецької війни стали основною

працею Проводу ОУН у підготові т. зв. Похідних Груп, в яких кадри ОУН з західніх окраїнних українських земель, з Польщі, Німеччини і, частково, з Закарпаття мали перейти на Осередні та Східні Українські Землі. Посилена військова праця серед загалу членів мала дуже позитивний вплив, створюючи стан морально-організаційної мілітаризації і мобілізації, що дало Організації можливість провести ту роботу й боротьбу на два фронти, яка заповнила період німецько-совєтської війни.

Військові вишколи ОУН відбувалися конспіративно. Вони давали переважно теоретичне знання, але мало давали практичного військового вміння, яке можна набути тільки у війську, в полі, зі зброєю. Тому ОУН використовувала нагоди заповняти своїми членами військові, озброєні відділи за таких умов, з яких не виникали жодні політичні чи військові зобов'язання, а які давали змогу проводити повновартісні військові вишколи. Такою формою були, між іншим, вартівничі відділи.

На початку 1941 року відкрилась можливість зробити при німецькій армії вишкіл двох українських відділів, приблизно в силі куреня. Цю справу погодились зорганізувати німецькі військові чинники, які ставились позитивно до державної самостійности України, хотіли мати в Україні союзника в боротьбі проти Москви. Вони не погоджувались з політикою Гітлера та його імперіялістичними плянами. В рамках своїх можливостей потиху сприяли організуванню українських самостійницьких сил, у тому й військових, підготові їх дії, приховуючи це від ока гітлерівської партії, як справи не політичного, а тільки військово-технічного значення. При тому вони керувались німецькою воєнно-політичною рацією, розуміючи, що позитивне ставлення Німеччини до самостійницьких змагань України та інших народів дасть їй найпевніших союзників у війні з большевицькою Москвою, натомість колоніяльні пляни Гітлера, загарбання т. зв. лєбенсравму придбають їй тільки нових ворогів, збільшать воєнні труднощі та унеможливлять воєнну перемогу. Політично-концепційні розбіжності між партією, урядом та військом, зокрема щодо східньої воєнної політики Німеччини, хоч не проявились у відвертому політичному конфлікті, проте існували й діяли, зокрема на початку війни з СССР.

Військовий штаб і Провід ОУН, розваживши ситуацію і перспективи

її розвитку, однозгідно вирішили використати можливість, зорганізувати і вишколити, з допомогою німецьких військових чинників, запроектовані українські відділи. При тому ми брали до уваги передусім власні пляни, прийняті у зв'язку з воєнним зударом Німеччини і СССР, що надходив. Передбачалось серед воєнних подій широко розгорнути власну протибольшевицьку боротьбу, перейшовши з революційно-підпільних до повстанських дій. Для цього треба було формувати свої власні військові сили. На теренах, на яких буде зламана сила большевицьких окупантів, проголосити відновлення самостійности Української держави, творити її уряд і розбудовувати самостійне державне життя, не оглядаючись на пляни Гітлера. Накреслюючи такі пляни ще перед початком війни, Провід ОУН уважав за першу, найважливішу справу те, щоб у час воєнних подій і змін, які почнуть розвиватися на українській землі, український народ зайняв виразне своє підметне становище, проявив свою тверду волю до державної самостійности, сам формував своє життя. Німеччина мусіла виявити своє правдиве ставлення до волі українського народу і до творених ним фактів, щоб відразу була ясна плятформа взаємовідношення — дружби чи ворожнечі.

Політичний змисл творення українського військового відділу у співдії з німецькою армією був у тому, що він також мав заманіфестувати волю і становище України, яка під час війни на її території не чекає пасивно, тільки сама бореться за свою самостійність. Військові відділи Дружин Українських Націоналістів (ДУН) мали чинно доказати, що Україна готова, крім власної революційної боротьби, поставити на фронт проти Москви своє військо у спілці з Німеччиною, коли вона пошанує державну суверенність України і буде трактувати її як союзника.

Остаточне становище Німеччини мало виявитись щойно тоді, як бодай частина України буде звільнена від большевиків. У випадку дружнього ставлення Німеччини до України, курінь ДУН-у мав бути зав'язком регулярної армії Української Держави. У випадку неґативного розвитку подій, що було також передбачуване, залишилася б одна практична користь — модерне вишколення старшин, підстарший і стрільців, які мали знайти спосіб вернутися в ряди підпілля ОУН, щоб творити й доповнювати її революційні військові сили. Але на тому шляху стояло перед цілим відділом

незвичайно важке політичне завдання — продемонструвати свою вірність самостійницькій лінії ОУН і відірватися від співдії з німцями.

Такі пляни намітив Провід ОУН напровесні 1941 року з участю сл. пам. Романа Шухевича. Перед всією Організацією стояв важкий етап, але зокрема важким він був для запроектованого військового відділу Дружини Українських Націоналістів. Тому добір людей до нього мусів бути особливо уважним. Найбільший тягар і відповідальність спадали на провідника відділу. На Іде становище Провід ОУН призначив сл. пам. Романа Шухевича, що сам зголосився іти з відділом. Він зважився на цей крок тому, що брав до уваги великі труднощі та відповідальність завдань, які стояли перед ДУН-ом. Він передбачав, що цей відділ відіграє особливу ролю у формуванні військової сили визвольного руху і в розгортанні його збройної боротьби. Це був властивий шлях для Шухевича. Він пішов ним з усією рішучістю своєї вдачі, ведучи ввесь відділ ДУН-у, перевів його щасливо через важкий етап пов'язання з німецьким військом І довів кадри прекрасних, добре вишколених старшин і стрільців під бойові прапори УПА.

Висилаючи відділ ДУН-у на вишкіл до німецького війська, ОУН поставила свої передумови, які були прийняті тими німецькими військовими чинниками, що організували справу. Головні передумови були такі:

Завданням відділу є боротися проти большевицької Москви за відновлення і захист Самостійної Соборної Української Держави. Цілий відділ є під наказом Проводу ОУН, зобов'язаний перед ним присягою. Про введення відділу у воєнні дії вирішує Провід ОУН і тільки за його згодою відділ виконує дотичні накази. Відділ підлягає німецькій військовій владі в межах військового вишколу та військового побуту, в той час зобов'язується до того спеціяльним приреченням, але не складає жодної німецької військової присяги. Відділ зберігає власний внутрішній порядок. Військова референтура Проводу ОУН надає військові ступені і встановлює командний склад у відділі ДУН-у.

З вибухом німецько-большевицької війни відділ ДУН-у під проводом Романа Шухевича відійшов у напрямі фронту. На своєму шляху відділ скрізь веде самостійницьку політичну роботу, в пов'язанні з акцією

ОУН. Зокрема він брав активну участь у відновленні державної самостійности України та в організуванні державного життя у Львові й інших місцевостях у червні й липні 1941 року.

Гітлерівський уряд швидко поклав свою окупантську руку на українську державність і на всю самостійницьку діяльність. Ця рука посягнула також по відділи ДУН-у. їх стягнено з фронту; почалися намагання втиснути їх у рамки німецької політики і воєнної машини; від них вимагали присяги. Відмова і спротив, масове інтернування, перекинення на Білорусь, аж до розв'язання відділу й заарештування частини його вояків та переходу в підпілля більшос-ти старшин і вояків. Історія, яку годі тут переповідати хоча б у найзагальніших зарисах.

Кінцева її фаза дала правильне завершення: в революційні ряди ОУН повернувся Роман Шухевич, з поважною кількістю старшин, підстарший і стрільців ДУН-у, пройшовши не тільки добрий військовий вишкіл, а й здобувши тверду заправу і практичний воєнний досвід. Особливе, що вони принесли з собою — це пізнання організації, стратегії і тактики партизанської боротьби, стосованої большевиками в другій світовій війні, та німецьких методів поборювання партизанських відділів. Це знання було дуже корисне в творенні УПА і в розгортанні її боротьби. Таким чином Дружини Українських Націоналістів (Докладніші відомості про ДУН подані в книжці: “Дружини Українських Націоналістів у 1941-1942 роках”. Мюнхен 1953. Вид. “Наша Книгозбірня”. Стор. 128.) під проводом Романа Шухевича дали Українській Повстанській Армії не тільки стрижневий командний і вояцький кадр, а також підставовий вклад для вироблення власних організаційних і оперативних способів.

VI

Коли в 1943 році створилася кризова ситуація в рядах ОУН, то однією з головних, може найістотніших її причин було питання пляну, форм і методів революційної боротьби Організації в існуючих воєнних обставинах. Членські кадри, як низові, так і провідні, що керували діяльністю Організації на місцях, відчували вимогу життя, ішли до широкого розгорнення прлітично-збройної боротьби проти гітлерівського гніту і нищення України. Зокрема на Волині крайова ОУН почала самочинно переходити на повстанські форми боротьби з

участю широких народніх мас, враховуючи необхідність боронити населення від вивозу до Німеччини на невільничу працю, від гітлерівського терору й грабунку.

Внутрішня криза в ОУН закінчилася тоді, як нг. чолі Організації став сл. пам. Роман Шухевич і надав такий напрям її діяльності та боротьбі, як того вимагав час. За основу своїх плянувань він брав передусім оцінку внутрішнього стану активних кадрів ОУН та ширших мас українського народу — їхнє становище, потреби, їхні настрої, моральну готовість і критичну спроможність до активної боротьби. Шухевичеві було ясно, що в той час, коли гітлерівці довели до крайніх меле свій терор і експлуатацію в Україні, а одночасно їх воєнні успіхи і сили почали спадати, — серед українського населення дозрівала готовість і потреба розгортати широку боротьбу.

Така боротьба, крім оборони народу від гітлерівського винищування, була в пляні дальшого розгортання визвольних змагань. Серед велетенських подій і катастроф світової війни не може мати більшого зовнішнього значення ані відгуку підпільна боротьба малих розмірів, як під час миру. В таких обставинах привертають до себе увагу тільки акції таких форм і розмірів, що самі дорівнюють воєнним подіям або помітно впливають на їх розвиток.

Це мав на увазі Провід ОУН, а зокрема Роман Шухевич, переставляючи визвольно-революційну боротьбу на широкі рейки повстанських дій УПА. Вона досягла найвищих розмірів під кінець воєнних дій на українських землях, коли відступали німецькі війська і все далі на захід посувалась поворотна большевицька окупація.

ОУН, вийшовши з дотогочасних рамок і форм своєї дії, організувала Українську Повстанську Армію, даючи їй основний командний і вояцький склад. УПА творить щораз більші з'єднання і переходить до більших мілітарних дій, якими зв'язує цілі ворожі дивізії. Великі смуги українських земель опинилися під фактичною контролею ОУН-УПА, що організують найважливіші сектори національного життя і керують ними. Німці спочатку намагалися спинити той розвиток і зламати ОУН-УПА більшими нищівними поліційними і військовими акціями. Коли ж це не вдалося, а до того ж їхнє становище на фронтах все далі погіршувалось, вони були примушені поважно рахуватися з силою української революції, уникати зударів із нею, а навіть шукати

перемир'я. Це використовує УПА й ОУН в ситуації пересунення фронтів, щоб зміцнити свої сили й запаси та перейти до боротьби з большевиками краще підготованими.

Разом із розширенням форм і розміру боротьби поширено також структуру визвольно-революційного руху. Крім Української Повстанської Армії, створено Українську Головну Визвольну Раду, як найвищий орган революційно-державного характеру, з розрахунком на активну участь у ній і у визвольній боротьбі організованих сил інших українських політичних напрямків. Кожна тотальна боротьба, а зокрема революційно-визвольна, вимагає єдиного керівництва. Щоб запевнити таку одностайність при складенні структури визвольної формації ОУН-УПА-УГВР, сконцентровано в одних руках найвище керівництво: Роман Шухевич-Тур-Чуприика, Лозовський (Лозовський — псевдонім Романа Шухевича як голови Генерального Секретаріяту (прем'єра міністрів) Української Головної Визвольної Ради, від 1944 до 1950 рр.) був одночасно головою Проводу ОУН, головним командиром УПА і головою Генерального Секретаріяту УГВР. Така концентрація була викликана доцільністю і потребами самої боротьби, а не особистими претенсіями Шухевича, ані якимсь тоталі-таризмом чи диктаторською системою ОУН.

Яка ж була дальша перспектива перед визвольно-революційною боротьбою, який був плян, коли під час пересування воєнних фронтів поза українські землі на захід, під кінець війни з Німеччиною, умасовлено і якнайширше розгорнено революційні змагання у повстанських формах? На це питання була не одна відповідь, так як не було однієї, домінуючої думки про те, який буде розвиток міжнародньої ситуації зараз після закінчення німецько-альянтської війни.

Багато надій пов'язувались із переконанням, що західні альянти після перемоги над Німеччиною відразу підуть війною проти СССР або, принаймні, загрозою війни примусять большевиків віддати значну частину їх нових загарбань. Також і частина провідних діячів українського визвольного руху піддалася таким сподіванням і вважала за доцільне в такому пляні розгортати боротьбу і діяльність. Для них розгортання гучних і широких повстанських дій у кінцевій стадії війни мало головний сенс у тому, що це мав бути добрий старт до західніх альянтів. Поперше, йшло про унаочнення і підкреслення

факту, що український революційно-визвольний рух боровся проти Гітлера і тому має підстави для союзницьких взаємин із західніми державами. Подруге — треба було показати силу й бойовість цього руху в боротьбі з большевизмом, щоб Захід належно оцінив вартість України як союзника проти СССР. З такого погляду, що старт до західніх альянтів є найважливішим питанням визвольного руху, зроджувалися тенденції зміняти його внутрішній зміст і обличчя так, щоб пристосувати їх до смаку й бажань керівних кіл Заходу.

Речники цієї концепції, в надії на швидку війну Заходу в СССР і на активну підтримку для повстанської боротьби в Україні, були б готові на ту карту поставити все. При цьому брано до уваги також таку можливість, що коли б західні держави не йшли на конфлікт з СССР з власної ініціятиви, то розгорнення широкої повстанської боротьби в Україні, а далі теж в інших підбольшевицьких країнах, зокрема в сателітних, може спонукати Захід прийти з активною мілітарною допомогою і втягнутись у війну з больше-виками. Такі міркування, без реальних основ, зроджувалися з почуття безвихідности в людей, які не бачили можливостей, щоб революційно-визвольний рух міг утриматися у підбольшевицькій дійсності без зовнішньої підтримки після свого широкого розгорнення у повстанських формах УПА.

Але Провід ОУН, що залишився в Україні й далі керував революційно-визвольною боротьбою, а зокрема його душа й голова — Роман Шухевич, інакше трактував справу. В центрі його думання, плянування і дій, як завжди, так-і в тодішній ситуації, був не розрахунок на сприятливу коньюнктуру і на допомогу ззовні, а вимога самостійного' втримання, розбудови сил і боротьби української національно-визвольної революції. Ставка на власні сили, на власні змагання, що є основою визвольної концепції ОУН, була в Романа Шухевича справою глибокого переконання і керівною засадою дії. Українську визвольну революцію він розумів як глибокий процес, що має охопити ввесь народ, як безперервну боротьбу, не зважаючи на ситуацію, як постійне втримування і відновлювання діючих революційних сил. Це була підстава і необхідна передумова для того, щоб у сприятливій ситуації прийшло до переможного визвольного повстання.

Широка боротьба ОУН-УПА під проводом Романа Шухевича, під кінець війни і зараз після її закінчення, мала за головну мету

поширити ідеї та кличі української визвольної революції серед усього українського народу і серед інших поневолених большевизмом народів. Про цю боротьбу, зокрема, повинні були довідатися вояцькі маси з совєтської армії, які пересувалися через українські землі. Повстанські дії УПА і нерозривно з ними пов'язана полі-тично-пропаґандивна діяльність та масові протибольшевицькі акції, організовані Організацією, стали відомими в усіх закутках СССР. Вони не тільки скрізь поширили революційні кличі, способи революційної протибольшевицької боротьби, а також великими маштабами, напругою революційно-повстанських дій показали народові велику силу протибольшевицької революції, переконали в її реальну можливість.

Такі самі успіхи мали і партизансько-пропаґандивні рейди поза межі України — на Кавказ, Білорусь, Румунію, Мадярщину, Словаччину й Польщу. Цей період широкорозгорнених дій УПА, хоч коштував дуже багато жертв найкращих борців, найміцніше закріпив підвалини для продовжування і пізнішого найширшого розгорнення революційно-визвольної боротьби з участю всього народу і для розбудови спільного визвольно-революційного фронту всіх поневолених Москвою народів.

Втримування повстанських форм і розмірів боротьби в наступні повоєнні роки, після 1947 року, було надто важке і вже не конечне. Як міжнародня ситуація, так і внутрішнє становище в СССР почали входити в стан відносної стабілізації на довший час. Після широкого розповсюдження ідей і акцій визвольної революції, найважливішим завданням було забезпечити існування і дію революційних сил на довгий час, щоб вони надмірно не вичерпались і щоб іскра боротьби не погасла. Треба було обмежити ті форми революційної дії, які найважче втримати, у яких втрачається найбільше сил, і зберегти та розбудувати такі, що давали найбільшу тривкість.

В цій реорганізації знову виявились незвичайні провідницькі прикмети Романа Шухевича. Дивлячись завжди далеко вперед, він розпляновує і поступово, але послідовно, робить зміни тактики боротьби, з повстанської на партизанську, а потім на чисто підпільну. Головний наголос пересувається щораз більше з військової на політично-пропаґандивну ділянку. Постійно зменшуються відділи УПА і їх операції, зате зміцнюється підпілля ОУН і її мережа. Командні та вояцькі кадри УПА знову переходять в організаційно

дійові форми ОУН. Всі ці зміни пляново робить Шухевич, як Головний Командир УПА і як Провідник ОУН на Українських Землях. У нього вся революційна боротьба, всі її форми і діючі сили — це одна справа, один процес. Як УПА вийшла з надр ОУН, як у боротьбі УПА діяли ідеї, пляни і кадри ОУН, так знову в ОУН і через її боротьбу зберігаються діючі прапори та ядра УПА, щоб у слушний час розгорнутися на всю широчінь.

Пройшло десять найважчих років боротьби ОУН-УПА у повоєнній підбольшевицькій дійсності. Щоб усвідомити собі всю її вагу, треба пригадати: скільки людей було б повірило в 1944-45 роках, що ця боротьба втримається десять років у таких обставинах? А сьогодні вже загально утвердилось переконання, що і в майбутньому большевикам не вдасться її зламати і вони змушені вголос визнати її живучість!

В тому найбільша заслуга незрівняної ідейности, героїзму, жертовности і бойовости всіх кадрів ОУН-УПА та українського населення, що підтримує їх з повною посвятою, і далекозорого, мудрого й мужнього провідника сл. п. Романа Шухевича та всього, керованого ним, провідного кадру.

Героїчна смерть Шухевича-Чупринки-Тура — це найбільша втрата українського визвольного руху, яка потрясла ним на довгі роки. Але він перенесе і той найважчий удар, бо в ньому живе дух, віра і хоробрість найбільшого його Провідника і Командира — ген. Чупринки-Тура.

Ідея і людина в ідеологічному русі

Зерно ідеологічно-політичного й структурно-дійового конфлікту між ЗЧ ОУН і ЗП УГВР, що його засіяли ще в 1945 р. деякі люди (Микола Лебедь, керівник Закордонного Представництва УГВР, Лев і Дарія Ребет, Іван Гриньох та ін.), проростало роками й врешті в лютому 1954 р. видало свій отруйний плід — "двійку", а з нею і розкол у лавах ОУН. Незначна кількість членів ЗЧ ОУН створила опозицію до Ст. Бандери й намагалася "реформувати" ЗЧ ОУН згідно з "волею Краю", себто з сповидними вимогами Проводу ОУН в Україні- Як у пізніші роки виявилося, та "воля Краю" була провокацією московського МҐБ, якому пощастило спіймати живими: наступника Р. Шухевича, полк. Коваля-Леміша (справжнє прізвище Василь Кук) і висланого в Україну члена ЗП УГВР, Василя Охримовича. Підшиваючись під Провід ОУН в Україні, московські чекісти вислали радіодепешу з вимогою створити "Трійку уповноважених" для проведення зміни в ЗЧ ОУН. Депешу одержали, через американські чинники, М. Лебедь та інші опозиціонери й почали вимагати, щоб Ст. Бандера негайно виконав "наказ Краю". До "трійки уповноважених" мали належати: Лев Ребет, Зиновій Матла і "Бийлихо" (Степан Бандера). Одначе, розважливість і бистра орієнтація Ст. Бандери ударемнили большевиць-ку провокацію і зберегли не лише ЗЧ ОУН, а й чистоту ідей та програмових позицій українського націоналістичного руху. Опозиціонерів усунено з лав ОУН, а проведена з рамени Проводу ЗЧ ОУН широка інформація з висвітленням фактичного стану справ, відштовхнула від них українську суспільність. В рамцях тієї інформації були теж статті Ст. Бандери, опубліковані на протязі 1954 року.

Першою з них була стаття за підписом "САС" — "Ідея і людина в ідеологічному русі", надрукована в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік 1, ч. 2 з 7-го березня 1954 р.; передрукована в збірці стат-тей "Большевизм і визвольна боротьба", Бібліотека Українського Підпільника, ч. 5, вид. ЗЧ ОУН, 1957, стор- 229-233.

В кожному ідеологічному чи політичному русі найважливішу ролю відограють два основні його складники: ідея і людина. Провідні ідеї і

світоглядові засади в ідеологічному русі та керівні програмові постанови в політичному — творять “душу”, істоту, внутрішній зміст руху. Люди, які визнають, поширюють і здійснюють ідеї та програму і з тією метою беруть активну участь в русі, — творять його живий, діючий організм.

Обидва основні складники ідеологічного і політичного руху — ідея і людина — однаково важливі й необхідні для його існування й розвитку; як без одного, так і без другого він не може розвиватися й діяти. Якість, сила та історична роля кожного ідеологічного й політичного руху однаковою мірою залежать від якости та динаміки його ідейного складу та його людських кадрів. Найкращі ідеї й програми не спроможні формувати життя й розвитку, доки не знайдуться їх апостоли і борці, люди сильних характерів, віри, запалу, посвяти і чину. Так само й спільнота сильних, ділових і бойових людей мусить мати якісь більші ідеї, цілі, щоб створити триваліші вартості, щоб на довший час змогти формувати життя й розвиток народу, його частини, чи більше народів.

При однаковій важливості й необхідності цих двох чинників одночасно між ними існує така ріжниця, що один є постійний, а другий — змінний. Провідні ідеї й програмові позиції ідеологічного й політичного руху в своїй основі залишаються незмінні, їхня зміна, переродження внутрішнього ідейного змісту якогось руху — це насправді постання нового руху на місці старого. Навіть тоді, як залишається той самий людський склад, назва, організаційні форми, той самий терен і методи дії, — із зміною внутрішнього ідейного змісту твориться, суттю, новий рух.

Інша справа з людським складом ідеологічних, політичних і суспільних рухів. Він постійно змінюється. Людська одиниця — це клітина в живому організмі. На місце одних, які гинуть або стають неактивні чи відходять — прибувають нові. Як довго якийсь рух має живучу силу, ґрунт для свого розвитку та базу приросту людських сил — його кадри доповнюються чимраз новими людьми, новими ґенераціями активних учасників. Коли цей процес приросту загальмований, коли він припиняється з внутрішніх чи зовнішніх причин, тоді такий рух слабне, підупадає, заникає.

Питання приросту нових людських сил має першорядне значення для

втримання і розвитку кожного руху. Зокрема революційно-визвольні рухи, які ведуть безпосередню політичну й збройну боротьбу і через те несуть великі втрати в своєму людському складі, мусять з найбільшою напругою і серед найбільших труднощів поповнювати свої ряди чимраз новими кадрами. Чим тяжча боротьба, тим більше жертв, а одночасно тим вищі вимоги вона ставить до якости кожного її учасника, зокрема до його ідейно-моральних вартостей, прикмет характеру, відданости справі та до його всебічної підготови. Зімкнути це розхилення ножиць потрапляють тільки такі революційні рухи, що наснажені високими, пориваючими ідеями, кадри яких, їх боротьба й ціла діяльність пройняті найвищим ідейним напруженням — горінням. Такі рухи зберігають свою живучість, динаміку навіть тоді, коли переживають періоди дуже значного зменшення й ослаблення діючих кадрів, через надмірну втрату крови у боротьбі, якій не дорівнює приріст нових сил. В періоди такого кількісного послаблення автоматично зменшується дія, зменшуються розміри безпосередньої боротьби, а через те зменшуються теж страти, доки не дійде до зрівноваження, вирівняння. Зате збережена живучість, притягаюча сила ідей руху, що жевріє хоча б у малих клітинах і в незначних проявах боротьби, ховає в собі велику потенціяльну силу, яка у відповідних обставинах спалахне великим полум'ям і розгорнеться у могутній революційний рух.

Гірше стоїть справа з такими рухами, що їх основні ідеї, програмові засади чи генеральна політична лінія виявляють свою слабкість, не витримують проби життя і боротьби. Тоді вони не тільки втрачають можливість росту і перемоги, але й для вже змобілізованих, діючих кадрів перестають бути джерелом ідейного піднесення, віри, жертовности, наснаги до змагання і до чину. Це призводить до їхнього занепаду.

Буває й так, що ідеологічні й політичні основи руху втримують свою актуальність і притягаючу силу для більшости його активних учасників та для ширшого загалу, але якась частина дотогочасних його визнавців зневірюється чи з різних причин підпадає під інші впливи, захоплюється іншим напрямком. Нормальним наслідком такого стану є вихід тих людей з одного руху.

Одначе, трапляється таке, що з них оформлюється окрема група, яка залишається в організаційних рамцях матірного руху та починає діяти

в тому напрямі, щоб виперти з нього дотогочасні керівні ідеї чи політичну лінію та підмінити їх іншими, протиставними. Це є явищем внутрішнього ідеологічного чи політичного нищення, розсаджування первісного руху. Зароджування й діяння в організмі руху такої групи з іншим політичним та ідеологічним напрямком, хоч і з старого кадрового складу — це явище ідеологічного чи політичного галапасництва. Цей сторонній, а то й протиставний напрямок, намагається розвиватись на організмі старого руху паразитарним способом: покористуватися його кадрами, засобами й здобутками, виперти його ідеологічний, політичний зміст та зайняти його місце.

Такі явища рідко бувають вислідом внутрішнього розвитку і стану даного руху. Переважно вони постають у процесі і в наслідок ідеологічної й політичної боротьби даного руху.

Ідучи до здійснення своїх цілей, кожний ідеологічний і політичний рух мусить змагатися з протиставними напрямками і силами. Зокрема визвольний рух стоїть у затяжній боротьбі не тільки з безпосереднім ворогом, але теж з різними силами, течіями і чинниками, як сторонніми, так і діючими серед українського середовища, які вороже ставляться до його політичних цілей та до його дій. Наступ ворога і противників завжди іде в першу чергу на ідеологічно-політичні позиції руху та на активних в ньому людей.

Боротьба в ідеологічно-політичній площині полягає не тільки в прямому протиставленні ідей і цілей даного руху до ворожих. Противники і вороги мають на меті насамперед послаблення позицій і лінії визвольного руху, будь-якими засобами. Для того вони послуговуються посередніми засобами внутрішнього підриву й ідейного відпруження. Якщо у визвольному русі починається фермент і процес підмінювання ідейних позицій і політичної лінії іншим напрямком, хоч теж неприхильним і небажаним для ворога і противників, то вони радіють уже з самого негативного, розстроюючого наслідку для визвольного руху.

Наступ на діючу людину в русі з боку ворогів і противників ведеться теж різними способами. Не завжди він зосереджується на намаганні знищити, чи спаралізувати дію активних учасників руху. Часто метою ворожого діяння є — різними засобами ідейно-політично заламати активних учасників руху. Слідом за цим ідуть старання, щоб таких

ідейно чи політичне заламаних людей приєднати ла свій бік і зробити з них інструмент внутрішнього розкладу в русі, або бодай залучити їх до будь-якого іншого напрямку, який перенесений в середину руху, створював би розстроюючі ферменти. З цього боку визвольному рухові грозять найбільші небезпеки.

Коли зважити різнородні засоби, якими послуговується ворог та неприязні сили в атакуванні людської одиниці, звичайно серед вкрай несприятливих умов для життя і дії активних учасників визвольної боротьби, то завжди треба рахуватися з заламаннями не тільки окремих одиниць, але й цілих гуртів. Створення в середині руху ідейного й політичного відпруження, постання внутрішньої ідеологічної й політичної диверсії — завдає найбільші шкоди. Якщо таке внутрішнє розсаджування ведеться у формі намагань переставити рух не на цілком протилежні, ворожі позиції, тільки на кореґовані, дещо зближені до них — то це не зменшує його шкідливости, навпаки, це обраховано на зменшення здорової реакції кадрів руху та на збільшення засягу розкладової акції.

В такій ситуації збереження руху, його напрямку, змісту та дieздатности вимагає розкриття суті деструктивних тенденцій, виявлення й усунення всіх тих елементів, які з будь-яких причин впряглися у шкідницьку акцію. Кожний процес розкладу ховає в собі небезпеку, що від заражених клітин захворіють здорові.

Затамування, знешкідливлювання та лікування хворих клітин внутрішнім діянням на них життєвих сил руху є дуже ускладнене в умовах боротьби з ворогом, чи протидії натиску противників. А вже цілком недоцільно залишати в середині руху чужий ідейно-політичний новотвір, хоч він постав з власних клітин руху, але почав діяти і розвиватися на його організмі, як пістряк, під впливом постійно діючих зовнішніх чинників. В таких випадках необхідно довести до виявлення й усунення всього, що, залишаючись в середині руху, почало діяти на його шкоду. Це конечне для збереження обидвох найголовніших складників, діючих сил руху — ідеї та людини — її носія і борця. Якщо через усунення зародків і продуктів розкладу зберігається здоровий і дієздатним цілий організм, то всі втрати рекомпенсуються в дальшому розвитку.

Чому не дійшло до поєднуючої дії “трійки”?

У цій статті, надрукованій за підписом Степана Бендери в тижневику “Гомін України”, Торонто, рік Vii, ч. 13/254 з 27-го березня 1954 р., і в “Шляху Перемоги”, Мюнхен, рік І., ч. 4, з 21. 3. 1954 р., автор публічно виясню є багато справ, пов'язаних з диверсією ЗП УГВР і “двійки”, (“Двійка”, два члени т. зв. “Колегії трьох уповноважених”, Лев Ребет і Зиновій Матла, які в лютому 1954 р. визнали себе “Колегією” і “вступили в дію”, щоб насильницьким способом перебрати владу над ЗЧ ОУН) що їх він заторкував у листах до членів ОУН, або які були обговорювані під час нарад Проводу ЗЧ ОУН у січні 1954 р.

Полагодження ідеологічно-політичного та структурно-дійового конфлікту між Закордон-ними Частинами ОУН і групою Закордонного Представництва УГВР, що мало бути проведене Колегією Трьох, перетворилось на нову розкольницьку акцію “Двійки” Л. Ребета і З. Матли, яка поглиблює, загострює і поширює існуючий конфлікт. Такий вислід, цілком протилежний до того, що мало бути метою Колеґії Уповноважених — не випадковий, він виявляє справжні наміри діючих у тому сил.

Знаючи, що ці наміри знайдуть рішуче засудження і відкинен-ня з боку цілого патріотичного суспільства, їхні автори й носії стараються їх заховати. Тому створюється довкола справи туман формалізму, перекручень і неправдивих пояснювань. Та це даремне. Факти шкідницької роботи і неприпустимі засоби в дії “Двійки” настільки наглядні, що їх характеру не можна нічим заслонити. Проте потрібно вказати на істотні моменти дотогочас-ного розвитку, щоб унаглядни ти справжні позиції й наміри діючих осіб. А ще важливіше — звернути увагу на глибше заховані цілі та остаточні наслідки, до яких змагає розкольницька акція, що виступає під іменем групи ЗП УГВР зокрема найновіший її прояв — акція т. зв. Двійки.

Спроби усунути розходження між ЗЧ ОУН і ЗП УГВР, що однаково визнають визвольно-революційний рух в Україні своїм материком, мають вже свою історію. В 1950 році Провід ОУН на Українських Землях взяв на себе ролю арбітра в тій справі, і з тим погодились

Закордонні Частини ОУН, що й ствердили iii і iV Конференції. Одначе група ЗП УГВР відкинула обширний проєкт-базу поєднання (з уточненими позиціями в усіх сутніх справах), поданий в документі "Становище Проводу ОУН на Українських Землях до різних спірних або актуальних питань за кордоном". Теж інші спроби усунути конфлікт, не дали позитивного висліду, включно з переговорами в серпні й вересні 1953 року.

В усіх переговорах постава двох сторін була в двох різних стилях. Закордонні Частини ОУН трактували справу конфлікту і його усунення в площині суттєвих — ідеологічних, політично-концепційних і структурних — питань, шукаючи вирішення в тому, що й було змістом розходжень. Питанням формального порядку приділялось менше уваги, вважаючи, що вони не мають перерішувати зміст, тільки вбирати його в рамці. Зате група ЗП УГВР, через своїх представників, усе ставила справи в площині формалізму, шукаючи в ній вирішень, позитивних чи неґативних, і уникаючи змістової конфронтації позицій.

Але в своїй діяльності, як ЗЧ ОУН, так і група ЗП УГВР, послідовно проводили і вперто відстоювали свої, значною мірою протиставні позиції — ідеологічні, політично-концепційні, стосовні до структури і пляну дії визвольного руху. Тільки ЗЧ ОУН визнавали їх відверто і за них змагались. Друга ж сторона свої позиції просовувала, шукаючи для того різних серпанків. Звідси й їхня тактика — ховатись за формалістичну постановку та через неї забезпечувати проведення своїх концепцій, змагу, який не давав їм жодних виглядів на перемогу.

В серпні 1953 року Закордонне Представництво УГВР подало Проводові ЗЧ ОУН два тексти, опубліковані тепер в ч. 216 "Українського Самостійника",("Український Самостійник", Мюнхен, рік вид. V, ч. 10/216 з неділі, 7-го березня 1954 р., "Рішення Проводу ОУН на Українських Землях в справі Степана Бандери"), як повідомлення від Проводу ОУН на УЗ. Перший з них містив у собі закиди проти мене і проти частини кадрів в Україні, а змістом другого — було уповноваження для Л. Ребета, З. Матли і Бийлиха ("Бийлихо" — псевдонім Ст. Бандери.) перебрати тимчасово керівництво в ЗЧ ОУН.

Походження цих текстів досі не вияснене. Хоч вони змістом

стосувалися до ЗЧ ОУН, вони не прийшли з України організаційним шляхом (а такий існував і існує), ані навіть дорогою ЗП УГВР не були адресовані до ЗЧ ОУН. З боку ЗП УГВР не подано жодних вияснень щодо дати тих повідомлень, яким шляхом їх одержано тощо.

Натомість ті самі закиди і твердження, які подані в згаданому документі, були змістом різних усних і письмових виступів групи ЗП УГВР, були нею препаровані (або вигадані) ще давніше перед тим, м. ін., були подані в листі ЗП до іV Конференції ЗЧ ОУН. Крім того, документальні дані від ОУН на Українських Землях з літа 1953 року стверджують, що група ЗП УГВР цілком фальшиво інформує Провід ОУН на УЗ про політичну ситуацію за кордоном і притягає американські чинники до надавання Проводові в Україні негативного становища до ЗЧ ОУН та позитивного — до ЗП УГВР, з тенденцією впливати на поставу Проводу ОУН на УЗ.

Не зважаючи на це, Провід ЗЧ ОУН далі докладав старань до усунення розходжень і конфлікту з групою ЗП УГВР, щоб завернути її з манівців, згідно з бажанням Проводу в Україні та з постановами іV Конференції. Тому, коли після безуспішних переговорів у серпні-вересні 1953 р. ЗП УГВР відмовилось пертрактувати з Закордонними Частинами ОУН інакше, як тільки через "Трійку", Провід ЗЧ ОУН погодився передати полагодження конфлікту тій колегії, не зважаючи на невияснене походження того проекту.

До діяльности Колегії Трьох Уповноважених у поладнуванні конфлікту не дійшло через те, що в істотних питаннях не було справжнього узгіднення. "Двійка" намагається заховати цей факт спеціяльним підбором і укладом частини дотичних документів та їх інтерпретаціями, щоб викликати враження, що "Трійка" розбилась через неістотні, формалістичні причини. Таким насвітленням Л. Ребет і З. Матла побивають самі себе, бо ж із того виринає питання: чому тоді вони пішли на таку шкідливу, розкольницьку акцію через якісь дрібні, формалістичні розбіжності?

В довгих переговорах "Трійки", згідно з постановами Конференцій та з становищем Проводу, я послідовно заступав те, що змістом погодження має бути поворот т. зв. опозиції на націоналістичні позиції ЗЧ ОУН, зокрема: направлення ідеологічних схиблень групи ЗП УГВР, яка сповзає в бік марксизму; її поворот на лінію

принципової незалежної політики ЗЧ ОУН, відмежування ЗП УГВР від усяких намагань творити спільний фронт з московськими еміграційними імперіялістами і від чужинних впливів у тому йапрямі; втримання підметної політичної ролі, сили й виконування постанов Конференцій ЗЧ ОУН та пошанування діяльности ЗЧ ОУН і її правно-устроєвих засад. Властивим завданням Колегії Трьох Уповноважених мало бути привернення ідеологічної, політичної і структурно-дійової єдности в закордонній частині революційно-визвольного, руху.

Л. Ребет і 3. Матла після довгих переговорів формально погодились на таку базу, і дійшло до підписання Трійкою документу: "Плян і деякі уточнення до діяльности тимчасового керівництва ЗЧ ОУН". В ньому частинне зафіксовано вище подані постанови, залишаючи решту в характері усного узгіднення. Одначе в дальшому розвитку стало наглядним, що це не було справжнє погодження на лінію ЗЧ ОУН, тільки маневр для того, щоб захопити владув ЗЧ ОУН.

За пляном Ребета і Матли найперше "Трійка" мала дістати диктаторську і безконтрольну владу в ЗЧ ОУН, а вони двоє мали б.нею покористуватись, діючи вдвійку однозгідно проти третього. Це мало б дати їм формальну змогу так зреорганізувати цілість ЗЧ ОУН, щоб на ділі змінити ідеологічну й політичну лінію ЗЧ ОУН, накинувши їм механічною диктатурою лінію групи ЗП. Вже зайво доводити, що такі пляни ця Двійка справді мала, бо це найвиразніше виявляється в теперішній її роботі.

Щоб приховати свої справжні пляни, а рівночасно забезпечити собі можливість їх зреалізувати проти волі й наставлення цілости Закордонних Частин ОУН, Ребет і Матла домагались особливого правно-формального становища Колегії, а саме — що вона діє тільки з мандату Проводу ОУН на УЗ, що вона має надзвичайні, диктаторські компетенції, вищі від усіх органів ЗЧ ОУН, та що її завдання є реорганізувати ЗЧ ОУН на основі твердження, що ця частина Організації дістала вотум недовір'я від Проводу на Українських Землях. З тих самих приводів вони не хотіли погодитись на такі визначення, які зобов'язували Колегію Трьох реалізувати її базу, притримуватись постанов Конференцій ЗЧ ОУН, тим самим зберігати ідеологічну й політичну лінію ЗЧ, шанувати закони, устрій і волю цілости Закордонних Частин. Вони обидва не хотіли погодитись на такі зобов'язуючі устійнення: що завданням Колегії є поладнання

конфлікту; що тимчасове перебрання нею керівництва має спиратись на умандатування також від ЗЧ ОУН і вкладатись в устроєві рамці; що постанови Конференцій ЗЧ ОУН безумовно зобов'язують Колегію та що розбиття Колегії Трьох, чи її недіяльність, не запровадить хаосу в ЗЧ, а тоді тільки відновлює свою діяльність Провід, вибраний Конференцією.

Через непогодження в цих справах не дійшло до уконституую-вання і діяльности, ані до передання їй керівництва Проводу ЗЧ ОУН. В цій справі продовжувались переговори. Але Л. Робет і З. Матла, не ждучи на їх остаточний вислід, розпочали сепаратну дію "Двійки", виступаючи як Колеґія Уповноважених, без участи і проти згоди третього, без апробати й передачі функцій з боку Проводу ОУН, всупереч тому, що самі вони підписали в документі "Плян і уточнення" ... — і створюючи новий розкол, всупереч бажанням Організації на Батьківщині. 13-го лютого ц. р. вони й формально зірвали переговори в справі "Трійки".

Розкольницька дія "Двійки" — Ребета і Матли — повністю розкриває цілі, які були в них та в їх патронів від самого початку під прикриттям поєднання, захопити ЗЧ ОУН і повести їх тим шляхом, яким іде група ЗП УГВР. Коли ж це не пощастило б — то відколоти бодай частину, підкосити ЗЧ ОУН, створити замішання. На опанування цілости чи бодай значної частини Організації сепаратною дією "Двійки" ніхто, ознайомлений з справою, рахувати не міг. Залишається другий плян — творення нової диверсії всередині визвольно-революційного руху, підшиваючись цим разом під ім'я ЗЧ ОУН "двійкарського" типу. Першим наслідком мало б бути послаблення ЗЧ ОУН, підкошення їх лолітичної діяльности.

Ця акція, що за суттю е продовженим раменем такої самої попередньої роботи групи ЗП УГВР, виступає облудно під плащиком "підчинення авторитетові й рішенням Проводу ОУН на Українсь ких Землях". Це підшивання не тільки розраховане на полегшення розкладової роботи і збільшення її наслідків за кордоном, але й свідомо націлене значно далі. Поперше, цим способом хочуть вбити клин між ОУН на Українських Землях і ЗЧ ОУН, порізнити дві частини Організації. Це вибивається в цій акції на перший плян. "Двійка" і "двійкарі" намагаються створити, в імені Проводу в Україні, такі доконані факти, які були б предметом конфлікту між

обома частинами ОУН та перекидали на Провід у Краю відповідальність за ту розкольницьку акцію і її наслідки. Зокрема, все концентрується на тому, щоб усякими засобами створити протиставлення між Ковалем (Коваль — псевдонім наступника Чупринки, що після його смерти почав виконувати обов'язки Голови Проводу ОУН на Українських Землях, але незабаром був заарештований. (С. Л.).), і Бандерою чи бодай викликати враження, що між ними існує конфлікт. У наслідок того мусіли б прийти внутрішня боротьба, розклад і цілковите послаблення обох частин і цілости визвольно-революційного руху. Такі були б остаточні кон-секвенції, якби вдалося створити конфлікт між ОУН у Краю і ЗЧ.

Шкідливосте цілого пляну не поменшує твердження групи “Двійки” — ЗП УГВР, що вони хочуть переформувати ЗЧ ОУН і втримати єдність із Краєм, а тих, що не підуть за ними, звести до ролі відрізаної від Краю, еміграційної групи. Вони це поєднують із прищеплю-ванням закордонній, а через неї — і крайовій частині Організації протинаціоналістичних, промарксистських позицій в ідеології і програмі, а рівнож орієнтації на чужі сили, узалежню-вання Руху від них, резиґнації з незалежности політики Визвольного Руху. За тим ніколи не підуть кадри націоналістів, ані в Краю, ані за кордоном. А якби пішли, то це рівнялося б ідейно-політичній ліквідації націоналістичного визвольного руху. Тому ніщо не злагіднює шкідливости намірів розкольницької групи, хіба тільки одно — їхня безвиглядність на успіх.

Яку рішучу відсіч зустріла розкладницька робота “двійкарів” з боку загалу націоналістичних кадрів та всього патріотичного громадянства на всіх теренах — не доводиться з'ясовувати. Вона видна скрізь. Але так само й кадри ОУН в Україні рішуче відкидають розкладові почини цієї групи. Для ілюстрації і на закінчення, наведу уривок листа з Краю влітку 1953 року, з відповіддю на звернення групи ЗП УГВР до iV Конференції ЗЧ ОУН з тими закидами, які тепер на сторінках “УС” (“УС” — “Українського Самостійника”, що його захопили “двійкарі”) повторює “Двійка”:

. .. “Шановним панам розкольникам за кордоном слід довести до відома: ніколи ніхто з нас не виступав проти Проводу ОУН в Краю, чи його голови . . . Ніколи ми не діставали доручень із закордону не повинуватись Провідникові ОУН на УЗ, а навпаки — діставали строгі

інструкції повністю підпорядкуватись йому. А якже ж поступають пани закордонні розкольники? Вони не то, що перенесли і защепили закордонного бакциля розколу і гнилизни на здоровий організм крайової ОУН, а прислали Провідникові ОУН на УЗ становище чужосторонніх чинників, в якому чорним по білому написано осудження політики ЗЧ ОУН і висловлюється недовір'я Провідникові Бандері. Ось де закопана собака.. . Якже ж можна назвати "демарш" ЗП УГВР на iV Конференції ЗЧ ОУН, як не черговим наклепницьким випуском розвідочного базару? . . Якого зайця задумали застрелити автори того пасквілю, ми знаємо ... Ми докладали і долежимо всіх зусиль, щоб зберегти єдність ОУН у Краю. . . Свідомі повної відповідальности перед історією і перед тінями впавших Друзів, мусимо недвозначно заявити, що ніколи не погодимося з тим, щоб ОУН стали сліпим знаряддям тих, які саму концепцію самостійності України наполягають зілляти з поняттям різних КЦАБ-ів, чи інших Комітетів Визволення Народів Росії" ...

Проти фальшування визвольних позицій

Стаття ця, звернена проти опозиції, була надрукована в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік 1, чч. 13, 18 і 19 за травень-липень 1954 року.

Український націоналізм і релігія

Поняття ідеологічних, програмових і політичних позицій українського націоналістичного, визвольно-революційного руху мусять бути предметом зацікавлення всіх, хто має будь-яке відношення чи заінтересування — позитивне чи неґативне — до цього руху. Не тільки його визнавці, активні учасники і прихильники, але так само вороги та чужинні сили, які мають якесь зацікавлення сучасною українською визвольною боротьбою та її силами,— повинні звертати особливу увагу на ці питання і то з двох причин. Поперше тому, що рушійною силою сучасної визвольної боротьби України є ідеї українського націоналізму, основні цілі українських самостійницьких змагань, оформленням яких займається програма руху. Подруге — ця ділянка є найголовнішим фронтом боротьби з большевизмом у всьому світі, а нашої боротьби — зокрема. Між московським большевизмом-комунізмом і українським націоналізмом іде найважливіший змаг за душу українського народу, української людини. Розвиток і вислід цього змагу великою мірою перерішує розвиток і успіх чи невдачу визвольної боротьби на інших відтинках.

Ідеологічні й програмові позиції українського націоналізму є душею, внутрішнім змістом, головною силою, а рівночасно найуспішнішою зброєю українського визвольного руху в боротьбі проти большевизму. Тому їх зберігання, плекання й поширювання— найважливіше для розвитку визвольно-націоналістичного руху. Такою самою мірою ворог веде наступ на ці позиції, як прямим поборюванням, намагаючись їх знецінювати, фальшувати, як також і методами ідеологічної диверсії. Рівнобіжне з ворожими йдуть спекулятивні намагання різних чинників, які неґативно ставляться до ідей та цілей українського націоналістичного руху, різними способами прагнучи використати його боротьбу.

Найшкідливішим для революційного руху, який своїми ідеями мобілізує народ до боротьби, є якраз притуплювання, підмінювання його ідей, створювання баламутства щодо його ідеологічних, програмових і політичних позицій. Коли це роблять вороги й політичні противники, то їх намагання завжди мають менший вплив. Але значно більше шкоди може постати, якщо таку роботу провадять такі чинники, які зараховуються до складу самого руху та мають будь-яку леґітемацію виступати від його імени.

Заява Закордонного Представництва УГВР з квітня ц. р., поміщена в його офіціозі "Сучасна Україна" ("Сучасна Україна", орган української визвольної думки, Мюнхен, рік вид. іV, ч. 9/86 з 9. 5. 1954 р., "Заява Закордонного Представництва Української Головної Визвольної Ради" з квітня 1954 р.), є черговим виступом тієї групи, яка собі змонополізувала інституцію ЗП УГВР, в пляні викривлювання ідейно-програмових і політичних позицій визвольно-революційного руху та створювання довкола них баламутства. Це примушує нас так само прилюдно вказати на деякі засадничо невірні твердження тієї заяви, щоб їх шкідливі наслідки не падали на цілий визвольний рух.

У заяві ЗП УГВР, в одних питаннях подано неправдиві інтерпретації позицій руху, а в інших — поставлено знак рівняння між його позиціями і тенденціями групи ЗП УГВР, які цілком розходяться з лінією українського націоналістичного руху.

Згадана заява ЗП УГВР замикає свої висновки на тему ідеологічно-світоглядовкх позицій визвольно-революційного руху твердженням, що цей рух не накидає учасникам визвольної боротьби якогось філософського світогляду, але при тому не є байдужий до цього питання, а в своїй практично-політичній діяльності не є антихристиянським. Хоч кожне з цих тверджень поодиноко не є неправдивим, але коли о. д-р Іван Гриньох під іменем ЗП УГВР окреслює позиції визвольно-революційного руху в питанні його ставлення до релігії, то це є явне фальшування правди. Католицький священик з докторатом, як голова ЗП УГВР, напевно уміє розрізнити між тезою про незв'язування руху з якоюсь філософською доктриною (чи системою) і його засадничими ідеологічними позиціями у відношенні до релігії. Окреслення, що український визвольний рух не є антихристиянським у тому контексті, який має на меті позитивне ствердження, опрокидуючи різні закиди в тому напрямі, — означає

повну байдужість, індиферентизм цього руху супроти християнізму. Так само можна б твердити, що він не е антимохаммеданським і т. п.

Насправді український націоналістичний, визвольно-революційний рух, так, як його унапрямлює й оформлює ОУН, є рухом християнським. Його найглибші коріння є християнські, а не тільки несуперечні з християнством. У питаннях світоглядових український націоналізм вважає за своє джерело духовість і світогляд українського народу. А ця духовість і світогляд є глибоко християнськими, що викристалізувались під тисячолітнім творчим впливом Христової релігії. Цього творчого, формуючого впливу релігії ніяк не можна порівнювати з значенням філософських систем, бо філософія може виповнити тільки одну частинку того, що дає релігія людській одиниці, народам і цілому людству.

Марксизм, комунізм та їхнє втілення — московський большевизм — є ворогами кожної релігії, а зокрема християнської тому, що релігія, релігійний світогляд і релігійність є найбільшою перешкодою для опанування людської духовости марксистським матеріялізмом, так само, як ідея і єство нації стоять на перешкоді закріпленню російського імперіялізму під покришкою інтернаціоналізму. Але всі намагання большевицького терору, скрайнє переслідування і винищування релігії, тоталітарне накидування матеріялістичного й марксистського світогляду примусовим вихованням і всіма засобами формування людської думки й культури, — не потрапили і не потраплять викоренити з душі людини і з духовости народу глибинних релігійних первнів, хоча б у свідомості їх істота була заглушена.

Заява ЗП УГВР говорить про “враховування умов, створених в Україні довголітньою російсько-большевицькою окупацією”. Але це враховування мусить іти по лінії протилежній до большевицьких намагань, по лінії скріплення й відроджування переслідуваної й фальшованої християнської релігії, а не по лінії стверджування й толерування негативних наслідків, як це суґерує група, шо опанувала ЗП УГВР, та її заява.

Християнська релігія належить до найбільших цінностей в історичному розвитку і житті українського народу. Тому український націоналістичний, визвольно-революційний рух не тільки сам зберігає

християнські первні в своїх засадничих заложеннях, підтримує релігійність своїх кадрів, але так само активно бореться в обороні релігії та обидвох українських християнських Церков. Це діється не тільки задля спротиву большевицькому насильству, але передусім в обороні найбільших святощів нації та цінностей самих в собі.

Те, що український націоналізм, як організований рух, визнає Христову віру й виступає в її обороні, не означає накидування цієї віри будь-кому. Адже ж і Церква не накидає віри нікому та уважає незгідним з християнськими засадами її насильне накидування в минулому, — хоч її найгарячіше проповідує. Питання віри й активної релігійности — це питання сумління кожної людини. В ці справи сумління і віри окремої людини ОУН ніяк не втручається й нікому нічого не накидає. В її визвольній боротьбі може приймати участь кожний, хто хоче активно змагатися за здійснення її програмових, національно-визвольних цілей, хоч би його особисті погляди в окремих світоглядових питаннях були іншими від тих, які визнає рух і загал його учасників.

Але, з другого боку, ніяк не можна оправдати вимоги, щоб через брак віри й розуміння релігійних вартостей і потреб у якоїсь частини патріотичних людей, визвольний рух в цілому ставив ці питання поза свої рамці. Чому якраз наставлення цієї категорії мало б бути вирішальним, як у русі, так і в державі? Не може бути сумніву, що для переважної більшости народу і активних борців визвольного руху християнська релігія є цінністю першої величини. Чому ж тоді позиції цілого руху мали б орієнтуватися не на наставлення цієї більшости, але на меншість, яка до справ релігії не має жодного стосунку, або ставиться до них неґативно? Такі вимоги можуть підносити не ті невіруючі, які шанують релігійні переконання і потреби своїх братів, великої їх більшости, тільки воюючі безбожники, вороги релігії, які хотіли б усунути її з життя нації. В тому вони подібні до комуністів і визвольний рух не може до них достосовувати своїх позицій, тільки навпаки: має за ціль змінити їхнє наставлення або протидіяти їхньому впливові.

Теза, що відродження релігійного життя в Україні є завданням Церкви, правильна щодо значення внутрішнього змісту, форм і організації того життя. Але його захист, створення умови для його відродження — це вже справа не самої тільки Церкви, але цілого

народу, а в першу чергу тієї сили, яка організує й очолює цілу визвольну боротьбу, а опісля, по визволенні — це справа держави. Якщо б іти по лінії такого незацікавлення визвольного руху окремими ділянками життя народу, можна б казати, що протидія боль-шевицькій руїнницькій роботі і відродження справжнього національно-вартісного змісту в ділянці науки — це справа тільки науковців, у ділянці виховання — виховних інституцій і т. д.

Цього роду тенденції незацікавлення найважливішими проблемами життя і розвитку нації ведуть до вияловлення визвольно-революційного руху, його ідейного змісту та до його ідейної ізоляції серед власного народу і в світовому змаганні. Боротьба з большевицьким безбожництвом, з антирелігійним походом комунізму охоплює найглибші цінності українського народу й української людини і є одним з найважливіших фронтів боротьби за душу народу. Так само у світовому змаганні проти большевицько-комуністичного наступу релігійний фронт ідейно є найстійкішим, найміцнішим універсальним фронтом. Навіть ідею й сили національної самостійности вдалось большевккам подекуди — в південно-східній Азії та в Африці, запрягти до свого воза, але аналогічні намагання у стосунку до релігії досі не мають поважних вислідів. До цього універсального антибольшевицького фронту український національно-визвольний рух мусить нав'язувати й свою боротьбу, а не ізолюватися від нього через поставу невтральности.

Де, як, в чому замарковані справжні позиції українського визвольно-революційного фронту відносно релігії? Чи вони справді такі, як тут з'ясовано, а не такі, як це подає заява ЗП УГВР? На це питання найвимовнішу й найавторитетнішу відповідь дає жива боротьба цього руху, виявлена в практичному житті й змаганні постава загалу його дійових кадрів. Цілість того життя і боротьби та кожний їх вирізок ділом і жертвою документують релігійність загалу українських націоналістів-революціонерів, зберігання релігійних практик в організованому побуті українського визвольного підпілля, його активну боротьбу в захист релігії, воюючих українських християнських Церков та щирі взаємини з ними на Рідних Землях.

Якщо в. писаннях окремих публіцистів і провідних осіб визвольного руху трапляються тези іншого змісту, які молена інтерпретувати в протилежному, то їх треба відвести на рахунок відокремленої,

абстрактно-теоретичної дискусії. В практичному житті й боротьбі визвольного підпілля в Україні невідомі активні намагання протиставитися загальній позитивній християнській настанові революційного руху та переставлювання його на невтралі-стичні рейки. Це й було б неможливим, бо суперечило б найглибшій істоті руху та збірним почуттям українського народу.

Баламутні з'ясування Закордонного Представництва УГВР є виявом і наслідком впертих тенденцій тієї групи, що на чолі з о. д-ром І. Гриньохом зробила цю інституцію своєю монопольною доменою й інструментом, — тенденцій зобразити і переставити позиції визвольно-революційного руху в пляні червоної "поступовости". Це настанова — "і Богові свічку й чортові огарок", або в "модернішому" оформленні "Дон Камілло-і-Пепонізм" — в гіршому, карикатурнішому виданні. Бо Дон Камілло хоч подекуди іде разом з "нешкідливими" комуністами, але завзято й успішно відстоює, проти їх намагань, справи релігії і Церкви, а наш "Дон Камілло" з ЗП УГВР ховається перед наступом воюючого марксистського безбожництва за позиції невтральности.

Ця група намагається пояснювати й виправдувати свої тенденції тезою про "враховування умов, створених в Україні довголітнього російсько-большевицькою окупацією", мовляв — то ще не знати, чого хоче більшість українського народу, зокрема молоде покоління, виховане большевиками. Такими крученими тезами прикривається "непередрішенські" тенденції в справах колгоспної системи, в справі релігії і ін. Тепер, в додаток, ідуть російсько-американські намагання пришити нам ще одне "непередрішенство" в питанні самостійности чи федерації з Росією. Усе за рахунок наслідків процесів, створених в Україні большевиками. Всі ці "непередрішенські" тенденції, ведені українськими чи чужими руками, спрямовані до одного: обсмикати українські визвольні змагання й виполоскати їх внутрішній зміст так, щоб залишився порожній протирежимний резистанс, який можна повертати на всі боки і вживати "на всяку потребу". Але всі ці тенденції даремні, однаково, чи вони походять ззовні, чи перепачковуються під фальшивими леґітимаціями. Бо український визвольно-революційний рух, його діючі кадри знають, чого вони хочуть, за що стоять.

Власні сили і коньюнктура

Однією з основних засад українського визвольно-революційного руху є опертя визвольної боротьби на власні сили українського народу. Протиставною до концепції власних сил є орієнтація на чужі сили та на коньюнктуру, створену іншими державами. Різниця між цими двома політичними напрямками часто затирається в сфері теоретичних деклярацій, але дуже виразно проявляється в практиці політичної дії. Політичні чинники, що свою роботу повністю пристосовують до коньюнктури і пов'язують її з чужими силами, аж до повного узалежнення від них, часто заявляють, що вони теж спираються на власні сили народу, і уникають виразного заперечення концепції власних сил.

З другого боку, визвольно-революційний табір цілком не ігнорує значення міжнародньої політичної коньюнктури, старається використати всі пригожі ситуації і шукає добрих союзників у своїй боротьбі. Істотна різниця полягає в тому, яку вагу надається внутрішнім і зовнішнім факторам у справі визволення.

Концепція власних сил, що її відстоює й здійснює ОУН у цілій своїй діяльності, вважає тільки український народ за джерело, рушія і вирішну силу в змаганні за державну незалежність України. Міжнародня ситуація, прихильність і допомога сторонніх сил — це чинники змінні, нестійкі, і вони можуть відогравати тільки допоміжну, переходову, а не вирішну ролю. Вона мусить вестися настільки незалежно від актуальної міжнародньої коньюнктури і від ставлення зовнішнього світу до неї, що ці чинники не можуть вирішувати про сам факт визвольної боротьби та про її цілі, але їх узгляднюється в стратегії і в тактичних заходах.

Надавання стороннім силам і коньюнктурі вирішного значення в справі визволення приводить до її заламання, як це найвиразніше показує наша власна історія. Така концепція сама собою гальмує розвиток і мобілізацію власних визвольницьких сил народу і притуплює дух боротьби. Зовнішні чинники кермуються своїми власними цілями й інтересами, а нашу справу, визвольні сили й боротьбу України в практичній політиці розглядають під кутом власних інтересів, як об'єкт, більш-менш придатний у здійснюванні власних плянів. Коли ж мається діло з такими чинниками, що

ставляться невиразно, а то й неприхильне, до головних цілей наших визвольних змагань, мають зацікавлення тільки до самої протибольшевицької дії та хотіли б впрягти українські сили до своїх плянів, тоді орієнтування визвольної політики на них веде до катастрофи.

Для визвольних змагань мають тривкішу вартість такі взаємини і співдії з чужосторонніми силами, які засновуються на їх позитивному ставленні до головних цілей нашої боротьби, а в дійовому відношенні — на засадах взаємности і партнерства. Тому ОУН завжди протиставиться тенденціям роботи з української справи сателіта, васаля політики інших держав, чи віддавати її долю в чужі руки. Справжнє союзництво палягає на тому, що союзники взаємно визнають і шанують свої головні цілі.

Крім тривких союзів, може бути вартісним теж тимчасове обмежене партнерство для досягнення обопільне корисних часткових цілей, для обмеженої допомоги чи обміну, скільки воно не шкодить, а якоюсь мірою допомагає веденню власнопідметної політики й визвольної боротьби. Але такі взаємини треба дуже уважно втримувати в їх властивому характері, щоб вони не ставали політичним узалежненням і підлеглістю, що різко розходиться з засадами самостійницької політики. Щоб зберегти свою властиву ролю і політичну незалежність при партнерстві з чужими державами, визвольний рух мусить звертати дуже чуйну увагу на такі моменти: цілковита суверенність у визначуванні й здійснюванні головних цілей і програмових постанов руху; невтручання чужинних чинників у внутрішні справи; невміпгування в ділянки визвольної боротьби і діяльності руху, які лежать поза обсягом співдії; партнерські взаємовідносини в співпраці.

Український націоналістичний рух виставляє свої програмові цілі з повною одвертістю і ясністю в цілій своїй політичній діяльності. Це випливає з засади ставлення на власні сили української нації. Щоб утримати й скріпляти в народі дух визвольної боротьби, конче треба плекати й поширювати ідеї українського націоналізму в найчистійшій формі, не тільки в теоретично-пропаґандивній формі, але що головніше — ділом, цілим ставленням революційного змагання і самостійницької політики. Ця повна одвертість у проголошенні своїх цілей та однозвучність революційно-політичної практики з теоретичними засадами в кожній ситуації, незалежно від коньюнктури

— становить характеристичну ціху революційного націона-лістичного руху.

Цієї прикмети не мають політичні напрямки опортунізму, пристосуванства й мінімалізму. Політика опортунізму, орієнтації на чужі сили та вичікування пригожих ситуацій, за інтенціями її сторонників, не означає резиґнації з визволення і самостійности, тільки перекладення вирішної ролі на чужі сили та на створювану ними коньюнктуру. В наслідок такого наставлення, головну увагу присвячується не справам власної боротьби народу, організуванню й розбудові його визвольницьких сил, тільки з'єднанню прихильности й допомоги чужих сил. Пристосування до такої чужої політики, яка йде в розріз з нашими цілями, а допомогу українським силам трактує, як засіб для використання їх — доводить до відступства від самостійницьких цілей. (Найновішим проявом такої політики, що від пристосуванства доходить до капітулянства, є співпраця з Американським Комітетом Визволення від больше-визму, який хоче з українських визвольних змагань усунути боротьбу проти московського імперіялізму).

Основним і керівним напрямком національно-визвольної політики мусить бути засада власнопідметної боротьби, ставка на власні сили нації, принципова самостійність. Опортуністичні тенденції щодо зовнішніх сил можуть бути втримані в рамцях самостійницько-визвольної політики тільки тоді, коли вони в своїх потяг-неннях мусять рахуватися з домінуючим впливом революційно-визвольного фронту. Коли ж вони унезалежнюються від того впливу, від принципового наставлення власної громадськости, кладучи все на карту чужої політики, допомоги й прихильности чужих сил, вони легко підпадають під диктат дотичних сторонніх сил, стають їхніми васалями, а не контрагентами.

Існування двох головних таборів в українському політичному житті, та їхніх протиставних напрямків-концепцій щодо шляхів і способів здійснення національно-визвольних ідеалів — це реальний факт не коньюнктурального, не хвилевого порядку. Він має теж глибші — психологічні й історичні корені. Але наявна в останні десятиріччя чіткість двоподілу та гострота протиставлень зумовлена передусім гостротою положення й умовами визвольних змагань. Обидва напрямки, їх шляхи й методи дії та .реагування на зовнішні впливи

мають досить устійнений, власний притаманний стиль і власне місце.

Особливо ненормальною стала роля групи відступників від націоналістичного руху, яка монопольне оволоділа Закордонним Представництвом УГВР та зробила з нього свій інструмент. Питоменною їхньою ціхою є неприродне політичне двоєвір'я. Ставши насправді на позиції орієнтації на чужі сили та опортуністичного пристосуванства до чужої політики, ця група номінальне виступає в ролі складової частини революційно-визвольного руху та, що більше, намагається накинути йому свій політичний напрямок.

Заява ЗП УГВР з квітня ц. р. намагається затушкувати засадни-чі розбіжності між позиціями націоналістичного, визвольно-революційного руху, як їх формує й заступає ОУН, і позиціями групи ЗП УГВР, ставлячи між ними знак рівности. Послуговуючись правдивим твердженням, що визвольно-революційний рух спирається на засаду орієнтації на власні сили народу, який у своїх діях є незалежний від міжнародньої коньюнктури та сторонніх впливів, згадана заява ЗП, суперечно з дійсністю, застосовує ці твердження теж до ЗП УГВР. Таким чином позиції визвольного руху подається в кривому дзеркалі — отак, як їх мала б відбивати політика ЗП УГВР.

Концепція власних сил наказує організувати, розбудовувати і постійно скріпляти дійові самостійницькі сили на всіх відтинках, як на Рідних Землях, так теж на еміграції. Це й мають на увазі Закордонні Частини ОУН у цілій своїй внутрішній діяльності. Натомість група відступників у ЗП УГВР цілий час протиставиться розбудові кадрів ЗЧ ОУН, всякими способами намагається її гальмувати. Вона робить це методами внутрішнього розбиваннями розкладу, створивши найперше розкол т. зв. опозиції, а потім — "двійкарів", та навіть вдаючись до денунціяцій про конспірацію й нелегальність (публікуючи організаційні листи від Проводу ОУН на УЗ, всупереч його виразній забороні не публікувати! — група ЗП обходить мовчанкою ті місця, які говорять про неправильність її становища в питанні розбудови закордонних кадрів ОУН).

Для збереження власнопідметности й незалежности політики визвольного руху, конче треба докласти всіх старань, щоб ціла його діяльність, зокрема закордонна політика, спиралась на власні українські засоби й спроможності. Закордонне Представництво УГВР,

за своїм призначенням, мало б репрезентувати справи українського визвольного руху перед зовнішнім світом і виступати перед ним, як партнер. Для того, крім морально-політичної опори в крайовій боротьбі, воно мусіло б мати опертя на міцну українську кадрову й матеріяльну базу на еміграції, зокрема з уваги на труднощі зв'язку з Батьківщиною.

Тим часом ЗП УГВР пішло на розрив з єдиною українською політичною силою за кордоном, яка його всебічно підтримувала, та зробило підставою свого політичного існування й діяльности чужосторонню матеріяльну й політичну підтримку. Це є протилежність до принципу організації самостійної політичної дії. Було б інакше, якби чужа підтримка становила тільки доповнення або поширення власної основної бази, спертої на українські засоби. Але ЗП УГВР повністю сперло на чужі засоби і чужу підтримку свою політичну діяльність, навіть на українському відтинку. Відомо ж, що видавання "Сучасної України", "До Зброї" ("До зброї", журнал військово-політичної думки українського вояцтва на чужині, місячник, видаваний Військовим Центром, згодом Місією УПА при ЗП УГВР, виявляв опозиційні настрої проти ЗЧ ОУН і Степана Бендери, Друкувався в Мюнхені; з 1946 по 1954 рр. появилося 39 чисел.) та теперішнього "двійкарського" "Українського Самостійника", оплачування апаратників ЗП УГВР, що становлять більшість усіх прихильників тієї групи, каптування податливих на "ідеологічне впливання матеріяльними засобами" елементів для творення нового відколу "двійки" та фінансування тієї цілої роботи — все це вимагає великих коштів і оплачується не українськими засобами. Твердження, що "Сучасна Україна" видається за гроші, прислані до ЗП УГВР Проводом ОУН на УЗ в 1950 р. ставиться тільки для прикриття. Прислані в той час гроші були призначені на потреби зв'язку, а частково — на зовнішньо-політичну діяльність, а не на видавання газети для еміграції. Але й кількість тих грошей могла б вистачити на покриття коштів хібащо кількох чисел однієї газети.

Коли якась група своє існування і свою роботу на українському відтинку спирає в засаді на засоби і на підтримку чужосторонніх чинників, то тим самим вона і її робота стають експозитурою тих чинників в українському житті. Це діється закономірно, без уваги на те, чи це признається, чи приховується й заперечується. Бо ціла робота, її зміст, її напрямок, мусить бути такий, якого собі бажають та на який погоджуються дотичні "спонзори". А коли ця робота

зосереджується на розбиванні визвольного руху, на творенні чимраз нових внутрішніх диверсій, на деморалізації діючих кадрів, на підсуванні всередину просоціялістичних або інших національне індиферентних впливів, які розстроюють ідейно-політичну наснагу визвольної боротьби, — тоді постають найповажніші сумніви щодо існування будь-яких позитивних інтенцій супроти українських визвольних змагань.

Позбавивши себе української політичної і дійової бази за кордоном та повністю узалежнивши свою діяльність від чужої допомоги, ЗП УГВР тим самим втратило практичну спроможність бути партнером у репрезентації української справи перед чужинним світом. Цим не хочемо сказати, що кожна чужинна допомога по-літично дискредитує, або що вона не потрібна. Про вартість і наслідки такої допомоги вирішує передусім те, від кого вона походить, яке її призначення, та чи вона є допоміжним, а чи вирішним чинником у політичній акції. Повне узалежнення від сторонньої допомоги є рівнозначне з утратою власнопідметности й незалеж-ности дії, а будування собі позицій в українському політичному житті в оперті на чужинні сили і їх допомогу — зводиться до ролі експозитури тих сил. Чужинні засоби і впливи не сміють бути використовувані для внутрішньо-українських політичних розігр, бо таким чином впроваджується їх в українські внутрішньо-політичні процеси, як вирішний чинник. Натомість правильним є здобування чужої допомоги для підсилювання визвольної боротьби на відтинку безпосередньої протибольшевицької дії, і то без втручання сторонніх сил у внутрішні українські справи.

НЕ ОБМАНЮВАТИ КРАЮ І НЕ ЗВОДИТИ НА МАНІВЦІ!

Якщо фальшиве зображування на закордонному терені позицій визвольного руху та звихнення однієї його закордонної вітки приносить шкідливі наслідки для цілої його боротьби, то ще гіршу шкоду роблять подібні намагання, скеровані безпосередньо до Краю. Поступовання групи ЗП УГВР супроти ОУН на Українських Землях, як діючої там визвольно-революційної сили, направлене в тому самому напрямі. Намагаючись підкорити його своїм впливам та використовуючи для цього чужосторонні чинники, ця група пустилась на грубе політичне ошукування Краю і на впровадження чужих впливів, як вирішного чинника у внутрішніх справах руху. Типовим виявом і наглядним доказом таких намагань є справа документу

“Політичне становище уряду США”. Про нього вже були відомості в пресі. Але, скільки ЗП УГВР у своїй заяві само дає до зрозуміння, що той документ неправдивий — мовляв, він ніким не підписаний і не має жодної дати, —- мусимо згадати його історію, коли вона перестала бути тайною, а відома ворогові з безпосереднього джерела.

В 1951 р. ЗП УГВР вислало своїм відпоручником до Проводу ОУН в Україні згаданий документ п. н. “Політичне становище уряду США”, без дати й підпису, що легко пояснити мотивами конспірації. Про автентичність того документу, — що його зміст вірний і правдивий — свідчив перед Проводом на УЗ той факт, що його передає ЗП УГВР, яке має відповідні зв'язки. Тим більше, коли його приносить особисто відомий діяч ЗП УГВР (Василь Охримович) та подає відповідні коментарі, які підносять значення того документу. Так його зразу в Краю прийняли та, як справжнє становище уряду США, подали до відома дальшим осередкам революційного підпілля.

ЗП УГВР є зокрема безпосередньо відповідальне за дану справу і певні особи допустились свідомого зловживання довір'ям та плянового політичного обману ОУН на УЗ, посилаючи, як становище уряду США, текст, укладений хібащо з підрядними чужосто-ронніми чинниками, і знаючи, що вони жодною мірою не компетентні заявляти про політичне становище уряду США. Так само деклярування будь-якого становища уряду США в дотичних питаннях було цілком невмісне в констеляції тогочасної — як і теперішньої — політики США. До того ж, сам зміст дотичного фальсифікату, в засадничій політичній настанові, не виходить поза лінію злощасного проросійського “Американського Комітету Визволення від Большевизму” і навіть не згадує про державну самостійність України. Значить, автори фальсифікату зовсім не мали на увазі того, щоб подати визвольно-революційному рухові в Україні щось справді позитивне. Вони підшились під ім'я уряду США для інших цілей.

Поперше — за їх інтенцією — вирішним критерієм правильности ідейно-політичних позицій українського визвольного руху має бути осуд з боку дотичних чужинних чинників. Це достеменно відповідає тій групі, що від початку своєї відкольницької акції змагається за те, щоб засадничі ідеологічні й програмові позиції визвольного руху наставлялись за вітром пануючих в актуальній міжнародній коньюнктурі течій. Тим часом позиції українського націоналізму

походять із власного українського ґрунту, з національного єства, з умов і потреб змагання нації за незалежне життя і свобідний розвиток.

В добу ідейних і політичних крутежів, які створив воєнний і повоєнний розвиток, легкість у трактуванні ідеологічних і принципових політичних справ стала критерієм добору й виникнення нових угрупувань коньюнктуристів. Такою саме є ціха й цієї групи; орієнтуючись на вітри з чужих сторін, колишні голосні націоналісти ставали поступовими соціялістами, словесними найдемократами і ненависниками самої назви "націоналізм". Стрілка їх концепцій, дуже рухлива й чула на порухи з сторонніх маґнетних піль, тепер ніби знову пересувається в бік націоналізму, немов відхиляється від соціялістичного "поступу". Оскільки рацією політичного існування тієї групи і її претенсій на опанування визвольного руху має бути, м. ін., її ідеологічна "поступовість", то на арбітра з вирішним голосом прикликається чужий чинник, за варязькою концепцією — "ходіть і пануйте над нами", та із браку переконливих українських арґументів.

Другою головною ціллю фальсифікаторів та обманювачів Краю було — підперти авторитет ЗП УГВР і здискредитувати ЗЧ ОУН. Після цілковитої компромітації групи ЗП УГВР перед визвольно-революційним рухом і всім громадянством, залишилось одне: свідчитись довір'ям чужих чинників. Але довір'я й свідчення таких чинників, які хотіли б щось сказати в цій матерії, видно, не дало б бажаного наслідку. Тому і в тому пункті "піднесено ранґу" з широким жестом: "Повне довір'я уряду США до керівництва ЗП УГВР" — це вже є щось, з чим можна виступити, що мусить зробити відповідне враження! Підстрибнувши раз з великого розгону на такий високий стілець, автори документу за одним замахом гепнули звідти й по ЗЧ ОУН, мовляв:

"Уряд США з прикрістю осуджує теперішню політику ЗЧ ОУН та керівництво ними С. Бандерою" (до речі — в той час головою Проводу ЗЧ ОУН був хтось інший).

Нас менше цікавить питання, чи хтб кого уповноважував висловлювати "довір'я уряду США для ЗП УГВР". Це не наша справа. Але той факт, що ЗП УГВР послуговується таким чужим — та ще й фальшивим — свідченням перед Краєм — це вже справа українська. Під політичним оглядом цей документ не правдивий теж і тому, що

така заява не сумісна з дотогочасним ставленням американської політики до української справи. Деклярування того роду довір'я уряду чужої держави до будь-якого чинника українського революційного руху мусіло б іти в парі з її позитивним ставленням до основної мети українського визвольного руху — до державної самостійности України. Але того немає. Американська політична акція на нашому відтинку все ще йде рейками АКВНР-АКВБ. Тому висилання до Краю такої заяви є політичним обманом. А до того, це ще й звичайне обманство — зфальшування авторства. Коли ж взяти до уваги, що згадане довір'я до ЗП походить не від уряду США, але від інших чинників, тоді політичний бік справи виходить іще понуріший.

Висилання до Краю осуду проти ЗЧ ОУН від імени уряду США заторкує нас безпосередньо. Якби ми не знали, що мається справу з фальшивим документом, ми були б повинні звернутись до уряду США з протестом і очікувати вияснень. Говоримо про фальшивість документу в тому сенсі, що подані в ньому заяви й становища неправдиво приписано урядові США, про що знали "автори" документу та відповідальні за його передання люди з ЗП УГВР. Але інформації від тих же людей змушують нас поставити тепер відкритий запит: чи міг би — і на якій основі — будь-який чинник від імени уряду США передавати до Проводу ОУН в Україні того роду осудження політики ЗЧ ОУН? (На цьому місці ще раз підкреслюємо, що про ці справи пишемо після того, як стало відомим, що дотичний зв'язок ЗП УГВР уже розкритий, і ці справи перестали бути таємницею).

Яку ж то політику ЗЧ ОУН осуджується в "Становищі уряду США?" Політику ставлення української справи, як цілком самостійної, протилежної до всіх російських, єдино-неділимських течій і акцій. Політика ЗЧ ОУН протиставиться всім намаганням АКВНР-АКВБ підпорядкувати українські визвольні змагання гегемонії російських імперіялістів та їхнім плянам зберегти приналежність України й інших поневолених народів до російської імперії. Наша політика дає рішучу відсіч усім того роду намаганням, як відкритим, з боку російських кіл, так само й прихованим, під патронатом американських чинників, у формі т. зв. "непередрішенств" і спільного протибольшевицького фронту. Не дивно, що ця наша політика не подобається тим американським чинникам, які хотіли б трактувати

українську справу цілком інакше.

Теж можна зрозуміти їхні намагання переламати нашу лінію. Хоч ці намагання, в нашій оцінці, не тільки шкідливі для української справи, але так само й некорисні для загального протибольшевицького фронту, — але такі прояви треба брати на карб помилкових концепцій в американській політиці.

Але ніяк не можна зрозуміти й виправдати того, що в такій політичній обстановці ЗП УГВР поставило себе в ролю інструменту тих намагань і пустилось на дискредитування політики ЗЧ ОУН перед Краєм — з американського погляду. Щоб приховати перед Краєм властивий політичний сенс того осуду політики ЗЧ ОУН, в згаданому "Політичному становищі уряду США" додано речення, що "ця політика і керівництво відчужили багато позитивних елементів в еміґрації". Цей маневр є обрахований на недостатнє поінформування Проводу в Україні про ситуацію за кордоном. Але кожному, хто знає ситуацію і розвиток політичних подій на цьому відтинку, стає ясно, що авторам не йде про внутрішні українські справи. Твердження, що політика ЗЧ ОУН відчужила багато позитивних елементів на еміґрації, в протилежність до "об'єднуючої" політики ЗП УГВР — виглядає сміховинне. А таке протиставне порівняння випливає логічно з укладу цілого документу. ЗП УГВР справді повинно було стати центром об'єднання на базі позицій визвольної боротьби, але з нього зроблено малу політичну групку партійного типу та інструмент для розколювання організованого націоналістичного руху. Тож говорити про відчужування позитивних елементів політикою ЗЧ ОУН та про приєднування їх політикою ЗП УГВР у внутрішньо-українському аспекті — ніяк не поважно. Наведене речення набуває сенсу тоді, коли відчужування політикою ЗЧ ОУН віднести до властивого предмету, на який ми повище вказали — до намагань впрягти українців у проросійські АКВНР-АКВБ.

6-та точка обговорюваного документу цілком виразно вказує, що його співавторами мусіли бути люди з ЗП УГВР. При тому вони самі себе перехитрили, передаючи до Краю таку нісенітницю, мовляв, "СІЛА переконані, що теперішній Провід ЗЧ ОУН не зробив жодних серйозних і щирих заходів, щоб зреалізувати пропозиції Проводу ОУН на Українських Землях з літа 1950 року".

Ні менше, ні більше — тільки США, як держава, заанґажувалися в розслідження тієї справи, і вже літом 1951 р. дійшли до такого висновку, як вище. Американська політика мусіла б з найбільшою увагою займатись українською справою, коли б навіть таке питання, — чи Провід ЗЧ ОУН серйозно реалізує пропозиції Проводу ОУН на УЗ, — було предметом державної оцінки.

Характеристичне, що, попри таке сповидне користування іменем США та уряду США, що під його прикриттям автори документу вислали в Україну власні заяви, вони не здобулись на висловлення позитивного становища (США, чи радше його уряду — Д.Ч.) в справі державної самостійносте України. Це найважливіше питання обійдено фразами про самовизначення і вільне виявлення волі більшости українського народу, — тими самими Гумовими фразами з КЦАБ-івського реквізиту.. Чому це так? Пояснення просте: автори того тексту не посміли перейти лінії, яку накреслила й риґористично зберігає доцьогочасна політика США. Тобто — боротьба тільки проти большевизму, проти режиму, але ані слова про національне визволення, про державну самостійність. Значить, навіть у фальшованому документі не подано в засадни-чому питанні нічого такого, що йшло б назустріч українським самостійницьким прагненням, але що американцям взяли б за зле російські імперіялісти.

Рівночасно з названим документом, відпоручник ЗП УГВР приніс Проводові ОУН в Україні фантастичні звідомлення про політичні досягнення ЗП УГВР у взаєминах з США. В тих звідомленнях політика США в українській справі була зображена, як цілком позитивна, в цілком іншому світлі, ніж це показують наявні факти. Теж документ “Політичне становище уряду США” був зінтерпретований, з допомогою відповідних доповнень і пояснень, в такий спосіб, щоб закрити все темне, що в ньому вилазить, і щоб його подати, як “велику хартію”.

Найкращими барвами змальовано американську політичну підтримку для українських визвольних змагань та перспективу її великого піднесення. Це все зараховано на конто незвичайно вмілої та успішної політики ЗП УГВР. Так само насиченими, але темними барвами змальовано роботу ЗЧ ОУН, яка, мовляв, тільки шкодить визвольній справі, компромітує її перед чужим світом, викликає недовір'я і

підриває досягнення ЗП. Такими насвітленнями відпоручник ЗП УГВР обґрунтовував перед Проводом в Україні свої сугестії, щоб Край, висловами довір'я для ЗП УГВР і небувалими відзначеннями різних людей тієї ґрупи за закордонну роботу, допоміг закріпити і збільшити її здобутки в з'єднуванні прихильности й підтримки з боку США.

Поступовання ЗП УГВР мусимо оцінити, як шкідливе для розвитку визвольного руху. Найгіршим є обманювання Краю щодо засадничої якости політики чужої держави в українській справі. Все це походить із того, що ЗП УГВР зробило фактичною рацією свого існування не так репрезентацію справ визвольного руху перед зовнішнім світом, як радше навпаки — перенесення на цей рух чужосторонніх впливів і намагань, як передумов для з'єднання їх попертя й підтримки.

Намагаючись відзискати для себе позицію у визвольно-революційному русі через чужу підтримку та не маючи змоги виступати з справжніми досягненнями, група ЗП пустилась на обманювання Краю. Вона фактично старається переставити визвольний рух на рейки орієнтації на чужі сили і на узалежнення його від них та від їхньої політики. Така тривала, засаднича зміна основ існування Руху мала б дати домінуючу позицію групі ЗП, як тому чинникові, який "має довір'я" дотичних сторонніх сил. Збити визвольну боротьбу з її власної підстави і з власних ніг — це є рівнозначне з тим, що повалити його, бо на чужих ногах він ніколи стояти не зможе.

Другий найшкідливіший наслідок поступовання ЗП УГВР — це перенесення закордонного конфлікту в Край, до того ж — у пов'язанні з чужостороннім втручанням. Програвши зчинений нею внутрішній конфлікт на українському полі, ця група вдається до чужих і притягає їх на суддів. Це прояви тим прикріші, що в них відзиваються історичні хиби — коромола, ізгої, руїна. Ці нездорові прояви викликали в цілому визвольно-революційному русі, в Краю і за кордоном, дуже сильний загальний відрух — реакцію, яка показує, що він не дає себе розкладати, ані звести з власного шляху. Та все таки це безвідповідальне поступовання накоїло чимало лиха, зокрема в Краю. Умови підпільної боротьби, труднощі зв'язку, використовування ворогом кожної щілини в революційному фронті — все це спричиняється до того, що нанесені з середини підриви й розхитання

мають далекосяжні шкідливі наслідки. Ми не можемо приймати накидуваного групою ЗП УГВР намагання, щоб визвольне підпілля ОУН у Батьківщині робити тере-ном вкрай безвідповідальних і шкідливих розігр. Мусимо протиставитись обманюванню революційних кадрів в Україні, підступному затягуванню їх на манівці коньюнктуральних орієнтацій та впроваджуванню чужих чинників у вирішування внутрішніх українських справ. Стараємось, якмога найбільшою мірою діяти на закордонному, еміграційному терені, щоб відсунути від крайової боротьби шкідливі впливи й наслідки тих нездорових явищ. Хоч вони й на закордонному відтинку наносять шкоду визвольній справі, та все ж таки ці шкоди є менші, ніж в умовах крайової боротьби. До того ж, лихо доцільніше ліквідувати, а принаймні — виявляти і знешкідливити там, звідки воно виростає, в корені. А це лихо — зачароване, та ще й вигодоване чужими соками — саме те лихо, яке намагається знекровити цілий визвольний рух.

Люди без ґрунту

Ця стаття, за підписом "А. Власт" і з редакційним надзаголовком "Ті, що відійшли від націоналізму", була друкована в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік І, чч. 35 і 36 з 24-го і 31-го жовтня 1954 року. Вона е немов продовженням статті В. Тесляра "Брак віри в патріотизм українця-націоналіста. — Відповідь на запити і завваги доц. Ю. Бобровського", її доповненням і дальшим висвітленням. Автор широко цитує листа Бобровського, виявляючи суперечність і неправильність його тверджень і закидів у бік націоналістично-визвольного руху.

У 36 і 37 числах двійкарського "Українського Самостійника" появилися статті, підписані ім'ям доц. Ю. Бобровського, сиґновані рівночасно в примітках автора ініціялами М. Ш. У 33 і 34 числах нашого часопису В. Тесляр відповів на деякі запити і завваги вельмишановного пана доцента. Але той виступ п. Ю. Бобровського, до особи якого ми ставилися з великою пошаною і довір'ям, є настільки сумним і симптоматичним, що вважаємо за потрібне присвятити йому більше уваги. При цьому хочемо не тільки дати відповідь на окремі твердження п. Ю. Бобровського, але й кинути жмут світла на зміну віх цього автора.

В першій статті п. Ю. Бобровський ставить запитання: "Чи „вербовка" членства до лав ЗЧ ОУН відбувалася в таборах ДП за його націоналістичним світоглядом, певними властивостями характеру, сильною волею, — а чи радше за його готовістю на прилюдних зборах задеклярувати себе більшими націоналістами, як С. Бандера". Очевидно, що за критеріями, поданими в першій, а не в другій половині наведеного речення. Але цікаво, що це питання ставить тепер п. Ю. Бобровський, який сам належить до тих, що вступили в ряди організованих націоналістів на еміграції в таборах ДП. Ми не вважаємо, що сама обставина організаційного оформлення в когось на еміграції знецінює його світоглядові, ідейні та характерні прикмети. Тільки для перевірки їхньої правдивости, тривкости і сили в свобідніших еміґраційних умовах немає таких твердих проб життя, як у боротьбі на Рідних Землях. Але як тут, так і там ідейність, сила волі

і характеру поодиноких членів є різних ступенів. У твердих пробах боротьби одні люди витримують і перемагають, а деякі заламлюються, відпадають, а навіть стають зрадниками. Крім того, світогляд, характер, ідейність, воля здібності й інші прикмети людини не е незмінними, вони розвиваються, підносяться або підупадають, псуються. На це впливають не тільки обставини, вплив оточення, змісту і форм життя. Про застій, піднесення чи падіння прикмет людини вирішує передусім те, чи і наскільки вона сама працює над собою, старається підносити їх щораз вище, чи без внутрішнього спротиву скочується вниз. У пориваючому струмені нашого руху відбуваються ще й часткові й індивідуальні процеси, які своєю натугою, швидкістю та навіть напрямком не завжди однобіжні з цілим рухом. Революційно-визвольний рух ОУН є динамічним, а не статичним явищем, так само роля і вартість кожної окремої людини в ньому є ролею частини в струмі, в біологічному процесі, а не ролею цеглини в статичній будівлі.

Доц. Ю. Бобровський у статтейній формі поставив питання про вартість кадрів ЗЧ ОУН, організованих на чужині, та дав узагальнюючу неґативну відповідь. Ці самі питання і відповідь він поставив у живій формі, сам собою, своїм виступом. Повищі наші завваження не мають на меті вибілювати чорні плями, тільки застерегти перед неправдивим і несправедливим узагальненням, щоб окремих, процентово і своїм впливом незначних випадків ідейного, політичного і морального падіння й відпаду окремих людей не відносити на рахунок цілости руху.

В своїй статті Ю. Бобровський пише таке: “Чи колишня таборова “УПА” — таборова адміністрація, що складалась на 90-95% з так зв. “симпатиків”, взагалі чимось подібна до УПА в Краю?” Цим реченням автор дає вислів своєму озлобленому ставленню не тільки до “колишньої таборової адміністрації”, з участю симпатиків, але рівночасно й до прибулих з Краю вояків УПА, що гуртами жили в таборах у Німеччині.

Замість полемізувати з п. Бобровським, наведемо деякі уривки з його листа з 29. 11. 1949 р. на цю тему:

“В нашій Організації (особливо в низах) борються завзято проти “корита”. Мають рацію, коли борються проти того, щоб наше

членство стало “коритниками”, але безглуздя тікати від платних посад і залишати їх КУКові. (КУК — Координаційний Український Комітет у Німеччині) . Коли ми будемо тікати від оплачуваних посад, то ми не зможемо провадити жодної організаційної роботи, бо поперше — ми тільки й матимемо в думці про хліб насушний, і подруге — не матимемо змоги рухатися. . . Візьмемо приклад з мене. По реформі (Реформа німецької валюти, яка відбулася в 1949-1950 рр.), коли я перейшов мешкати до табору, наша таборова Рада дала мені посаду технічного секретаря у технічному відділі з платнею 100 марок. В таборовій Управі заведено опозицією так, що посідають посади з оплатою 150-300 марок”.

Як бачимо, дві наведені цитати віддзеркалюють два протилежні становища пана Бобровського до того ж самого питання.

У поміщених статтях в “УС” 5. і 12. вересня ц. р. п. Ю. Бобровський, як з грамофонного диску, переспівує оклепані відступниками від ОУН фрази та з їхньою тенденцією провокації і денунціації. Бо що ж інше може мати на меті таке речення:

“Комуністичне і фашистське підпілля в демократичному світі обумовлено їх боротьбою за повалення демократичного світу. Для чого потрібне для ЗЧ ОУН “підпілля” в демократичному світі?”

Висновок простий: “підпілля” ЗЧ ОУН призначене для боротьби проти демократичного світу, поліція в різних країнах повинна це мати на увазі. Ось так п. Бобровський в газетній статті виразно написав те, що його теперішні майстри подавали “куди слід” тільки довірочними доносами. Чи не перестарався п. доцент?

Перейшовши на бік двійкарської групи ЗП, п. Бобровський намагається переконати читачів його статтей в тому, що розкол і диверсія двійкарів є позитивною дією реорганізації та селекції “найпроґресивнішого” членства, а група монополістів у ЗП УГВР є найкращим і єдино правдивим речником української визвольної політики. При цьому він з упертістю присвоює собі вигадані й повторювані наклепи “опозиції”, ті самі, що їх він сам розкривав, відкидав і засуджував, напр., на ii. Надзвичайній Конференції ЗЧ ОУН. Робити біле з чорного і навпаки, відповідно до коньюнктурної догідности — це спільна характеристична риса для всіх такого типу зміновіхівців. П. Бобровський називає таких людей

“найпроґресивнішими” й інтелігенцією. Особливий, як на доцента, спосіб арґументації. П. Бобровський інтелігенцією називає таких людей, для яких немає в житті непорушних засад, у яких правда підмінюється діялектикою, характер — безхребетністю, вірність — продажністю, у яких найвищим досягненням інтелекту є вміння на ґрунті внутрішнього нігілізму переконливо заступати, на зміну, протилежні погляди на одні й ті самі речі. Якщо так розуміти, то погоджуємося з твердженням п. Бобровського, що для такої “найпроґресивнішої інтелігенції, закінченої і зростаючої” (за словами п. Ю. Б.) — в рядах ЗЧ ОУН немає місця і слава Богу, коли такі люди виявляються і залишають ці ряди. Натомість в ОУН і зокрема в ЗЧ залишається і прибуває до них така інтелігенція, яка плекає і втримує на високому рівні рівнорядно всі сили й вартості духа— віри, характеру й інтелекту, в якої “вірою”, “знаю”, “визнаю” і “чиню” ідуть однозгідно, по одній, прямій лінії.

Щоб проілюструвати ріжницю між тим, що п. Бобровський заступав попередньо, і теперішнім його писанням та переходом до двійкарів, зацитуємо уривок з його листа з 29 травня 1950. Ось вони:

“Крім цього, за цей час я до кінця продумав низку засадничих питань з нашої внутрішньої і зовнішньої політики. 1) Ми мало приділяємо уваги боротьбі за ясність і чіткість світоглядових та ідейно-політичних позицій нашої Організації.

а) В свій час підтримка, а тепер боротьба з.....(тут п. Бобровський наводить прізвища літератора й критика, які співпрацювали, чи й досі (один із них) співпрацюють з “Сучасною Україною” — прим. Редакції “Шляху Перемоги”) і їм подібними, хоча вони, як були раніш, так є і тепер большевицькими аґентами і марксівськими диверсантами в духовій площині.

б) Толеранція світоглядово й ідейно-політично ворожих елементів у нашій Організації — Гришко, Рябишенко.

в) Відсутність світоглядової та ідейно-політичної чіткости в нашій пресі. Серія статтей в “Українському Самостійнику” автора П. Олежко є диверсією московського соціял-демократа. Я маю відповідь на цю серію статтей, але не знаю, де я буду її друкувати, бо в чужій пресі не хочу, а в своїй не пропустять. І все ж таки я цю відповідь надрукую.”

Як виходить, тоді, в 1950 році, п. доц. Ю. Бобровський продумав

низку засадничих питань до одного кінця, а тепер, чотири роки пізніше, передумав їх і додумався до іншого, якраз протилежного. Сьогодні разом із Н. Олежком п. Бобровський потягнувся (вживаємо вислову Ю. Б-кого) туди, де панує вплив Шерехів, Майстренків, і спрягається з Н. Олежком у роботі двійкарів. Яких же дальших вислідів треба очікувати від "продумування" паном доцентом засадничих питань, до яких то ще "кінців" він у них дійде?

Де ж шукати вирішного критерій, яким умотивоване змінові-хівство п. Бобровського? Вказівку для відгадання дає друга його стаття, поміщена в 37 ч. "Українського Самостійника", а особливо її знаменний надголовок: "Кому належить чужа допомога". В тій статті, мабуть, на замовлення ЗП і на доказ своєї "проґресивности" й придатности, пан доцент силкується довести, що ЗП УГВР за рахунок "підтримки і допомоги з боку певних чинників демократичного світу" веде правильну визвольну роботу та що так якраз і треба. Зайво вдаватися в детальне розтрясання арґументації п. Бобровського, якою він намагається конкретне питання: що робить ЗП УГВР за чужу допомогу, — пустити навскіс, на площину теоретичних міркувань про те, що ЗП повинно б робити. Тим часом група ЗП УГВР уже шостий рік існує і діє за рахунок тієї допомоги чужинних чинників і балянс її роботи за той час дає безсумнівне свідчення про її цілі, про призначення і використовування тієї допомоги. Чи ж справді ЗП УГВР, як каже п. доц. Ю. Б., "доцільно використовує допомогу чужосторонніх чинників для розбудови дійсно власних сил визвольної боротьби українського народу", та для "ширення і зміцнення зв'язків з силами вільного світу, що хочуть підтримувати визвольні змагання українського народу"? Що говорять факти? Що зробила група ЗП для розбудови українських визвольних сил, для їх ідейного, морального, політичного чи організаційного скріплення? Які позитивні акції вона провела серед української еміграції, які сили приєднала до визвольного фронту? Які ідеї вона поширювала та як впливала на скріплення українського самостійницького фронту, на його зцементованість і на піднесення ідейности й морального стану? Яку роботу проробила група ЗП УГВР, маючи чужу фінансову допомогу, для пропаґування української справи у чужинному світі, де є ті чужомовні видання і зовнішньо-політичні акції, які повинні б належати до першочергових завдань Закордонного Представництва УГВР?

Змістом роботи тієї групи в середині революційно-визвольного руху було і є творення розбиття і розкладу. Один відкол у 1948 р., а другий, двійкарський, у 1954 р. Украдення через спроневірення формального власництва пресового органу ЗЧ ОУН “Українська Трибуна”, використання її проти Організації, проти націоналістичного руху, як трибуни ідейно-політичного баламучення, а вкінці завалення її. Повторення такої самої практики з “Українським Самостійником”. Поборювання ОУН засобами наклепу, очорнювання, доносів і провокацій (напр., спілка з провокатором Яблонем (Дивись “Провокатор Петро Яблонь-Яровий і його приятелі!”, “Сурма” ч. 29 з березня 1951, стор. 16-19 і ч. ЗО з квітня 1951, стор, 21-23) у вигаданні “пляну ліквідації опозиції”). Розкладання і пере- вербовування” слабших характером людей методами підкупства і шантажу. Створювання деморалізації і розбиття серед прибулих з Краю упівців, викликання серед них двократного розколу. Творення з відступників від ЗЧ ОУН і від Братства б. Вояків УПА паралельних лжеорганізацій для перманентного роздору, ув'язання енергії у внутрішню боротьбу та для компромітування визвольного руху назовні. У відношенні до Краю вперті намагання перенести туди зародки розколу, використання для цього ситуації, створеної смертю сл. п. ген. Чупринки, аж до геростратового успіху. Послідовне заперечування й викривлювання справжнього націоналістичного змісту в ідеологічних, програмових і в політично-концепційних позиціях революційно-визвольного руху та підсування на їх місце майстренківської орієнтації на т. зв. ідейних комуністів, наближення до позицій націонал-комунізму, накидання рухові світоглядового невтралізму, заперечення християнських основ руху.

Ця диверсія в ідеологічній площині провадилась не тільки за кордоном, але головно з-за кордону в Край, щоб йому накинути відповідні зміни з фальшивим відкликом на панівні течії за кордоном, на “велику, найсильнішу східняцьку партію Майстренка” тощо. Великий політичний обман і шантаж супроти Проводу в Краю, з допомогою фальшивого документу т. зв. Становище Уряду США (Текст цього “Політичного становища Уряду США” був друкований у тижневику “Українець-Час”, Париж, ч. 11/375 з 14 березня 1954 року.), та супровідних брехливих обіцянок великої і всебічної допомоги під умовою підтримки лінії ЗП УГВР проти ЗЧ ОУН. Співдія з намаганнями з боку УККА проламати безкомпромісову поставу всіх

українських політичних чинників за кордоном супроти білого московського імперіялізму та попирання його акцією АКВБ (тоді, коли всі, включно з УНРадою, відкидали будь-які розмови з московськими імперіялістами, о. І. Гриньох пропонував створення Комітету психологічної боротьби для розмов і співдії з таким же московським Комітетом під омофором АКВБ). Негативне ставлення до АБН-у, компромітування перед чужинцями нашої дії на тому відтинку та намагання розбити АБН, у співзвучності з такими ж диверсійними намаганнями Ґласкова і його спільників.

Оце короткий Перегляд "роботи" ЗП УГВР-двійкарів. Як зібрати це все до купи, тоді стає цілком виразним характер і плян тієї роботи та її цілі. Це робота неукраїнська, для визвольного руху крайнього шкідницька. Коли ж зважити, що вона фінансована чужосторонніми чинниками, тоді стоїть питання: яка може бути рація для західньої держави, що є в гострому конфлікті з большевизмом, прикладати руки й засоби до руйнуючої диверсії всередині українського революційно-визвольного руху, найповажнішої, протибольшевицької сили в межах СССР? Чи можна це робити для того, щоб цю силу прибрати до своїх рук, зробити своїм інструментом? Чи можуть серйозні чинники якоїсь держави сподіватися від цього позитивних наслідків, чи й для них не мусить бути очевидним, що з таких дій виходить тільки нищення діючого протибольшевицького фактора й послаблювання загального протибольшевицького фронту, з єдиною користю для Москви? Чи може допомога тих чинників ішла в іншому лляні, з іншими цілями, справді прихильними для українських визвольних змагань? Тоді, яка рука в середині групи ЗП УГВР скерувала все на такі рейки, щоб виходив такий вислід, який кожному очевидний? І хто, та як, виправдує такий розвиток перед дотичними чужинними чинниками, коли їхня допомога для ЗП УГВР має позитивне, а не деструктивне призначення?

Ось такі питання мусіли стояти перед п. Ю. Бобровським, перед інтеліґентною і глибше думаючою людиною, коли він збирався на сто вісімдесят ступенів повернути напрям своєї ідеологічної і політичної дії. Але чи справді те, що він написав у згаданих статтях і що він тепер робить, є вислідом його внутрішнього переконання? Хай відповість друге, а властиво перше "я" доцента Ю. Бобровського. Для цього передруковуємо листа п. Ю. Бобровського до Степана Бандери з

8. березня цього ж таки, 1954-го, року:

“*Дорогий Степане Андрійович!*

Не писав до Вас так довго з трьох основних причин, а саме:

1. Не хотів відбирати у Вас часу на читання моїх листів і на відповідь на них.

2. Саме я вперто працюю над своєю книжкою, що в скорому часі мусить бути закінченою і, сподіваюсь, принесе для нашого руху якусь користь та засвідчить перед політиками Західнього світу, що ми не гірше за них розуміємо не тільки суть больше-визму, а й суть Західнього світу.

3. Не було настільки поважних питань, щоб ще й мене змусили відвернути свою увагу від моєї основної праці.

Зараз ситуація дещо інша і тому я пишу до Вас цього листа.

Насамперед хочу познайомити Вас із розрізом моєї праці, яку я незабаром закінчу і будемо друкувати українською і, сподіваюсь, трішки зміненою, англійською мовами. Книжка має назву: “Шлях до перемоги над СССР і світовим комунізмом”. Розділи книжки такі:

1) з історії московського імперіялізму;

2) з історії боротьби гноблених Москвою народів за свою державну самостійність;

3) суть большевизму і большевицького імперіялізму:

а) розуміння суті большевизму різними ідейно-політичними таборами і наша їх критика;

б) наше розуміння суті большевизму;

4) сила і слабість СССР і світового комунізму;

5) шляхи до перемоги над СССР і світовим комунізмом.

Маю силу-силенну документів, так, що кожне моє твердження сперте на джерела.

Розмір праці буде від 450 до 500 сторінок, або 25-30 друкованих аркушів.

Відразу ж по закінченні цієї праці візьмусь за тему: “Роля світогляду

в національно-визвольній боротьбі України”.

Маю надію, що Ви будете задоволені моєю працею. В цьому питанні насмілююсь просити Вас бути моїм опікуном і сприяти мені в моїй праці всією силою Вашого авторитету. Але думаю, що не буде в цьому потреби, бо у мене й тут є добрий опікун, що розуміє справу. (Натяк на те, що з каси ЗЧ ОУН виплачено Ю. Бобровському ок. 1800 долярів на написання його праці — прим, редакції “ШП”).

А тепер дозвольте висловити кілька думок щодо наших “внутрішніх” справ.

“*Внутрішніх” ставлю в лапки тому, що сенс їх такий. У “внутрішніх” питаннях мене завжди муляли два питання.*

1) Розуміння примату Краю над еміґрацією;

2) У рішенні ПІ. Великого Збору про те, що в нашому русі можуть бути люди різних світоглядів (ідеалістичного і матеріялістич-ного), тобто, що ми “толеруємо” і матергялістів (марксистів).

Перше. Примат Краю я визнаю лише в тому сенсі, що основну ролю в боротьбі (збройній) відіграють сили Краю, а не еміґраціг. Але світоглядову, ідеологічну й ідейно-політичну зброю для Краю мусить дати тільки і лише еміґраційна частина нашого руху. Чому? Тому, що в історії зрілих політичних рухів усіх часів і всіх націй завжди було так, що в час відпруження революційної ситуації провід руху завжди вибував (відсилався) за кордон, аби він не був знищений ворогом. І цей провід за кордоном провадив міжнародню політику, бо краще орієнтувався в міжнародніх обставинах, ніж ті люди, що перебували в Краю, і давав для крайової боротьби світоглядову, ідеологічну й ідейно-політичну зброю. Провід мусів був повернутися до Краю не раніше і не пізніше, ніж напередодні вибуху революції. Бо коли провід прибуде до краю раніше передодня революційного вибуху, його буде знищено ворогом, коли пізніше передодня, ворожі сили можуть завести рух на манівці. Отже, провід революційного руху мусить завжди бути там і тоді, де і коли він мусить бути на різних етапах підготовки і здійснення революції. Г лише провід, а не членство, лише генеральний штаб революції (чи звичайної армії), а не рядове членство (чи вояки) має визначати, коли і де він мусить бути.

Подруге. Ніде і ніколи в світі жоден революційний рух не вигравав,

якщо він не був єдиним г монолітним світоглядово, ідеологічно й гдейно-політично. Без цього не буде революційний рух споєний і зцементований єдністю волі до дії, а збіговисько, череда чи отара. Проповідувати те, що проти большевизму найкраще боротись з позицій марксизму (Горновий), це значить боротись проти большевизму в ім'я марксизму, бо з яких позицій роблять наступ на ворога, то тіж, а не інші позиції боронять від ворога. Стисло: з яких позицій робиш наступ, ті ж позиції бorigин.

Я розумію, чому Полтава і Горновий могли так думати (і раніше ііі. Великий Збір). Тому, що в роки війни і по війні націоналісти Зах. України, зустрівши "знедолених" комуністів Наддніпрянщини (Багряний, Майстренко, бо націоналісти Наддніпрянщини, хто не був знищений, були поза межами України) підпали під ідеологічний вплив останніх, а "знедолені" комуністи знайшли для себе "покривало" з боку західніх українських націоналістів.

Це саме перенеслось на еміірацію. Так зв. ЗП УГВР виявилося дуже зручною націоналістичною формою для виповнення її майстренківським змістом. Отже, боротьба наша має провадитись не проти т. зв. "опозиції" і її представників (Лебедь, Ребет і інші), а проти майстренківщини, що виповнила собою ЗП УГВР на еміґраціг г те ж саме в Краю. Для того ж, щоб наша боротьба була успішною, нам треба не відмежовуватись організаційно ні від "опозиції" і ЗП УГВР, а в майбутньому від УГВР і крайового проводу, а навпаки — бути в єдності (організаційній) з ними і в такий спосіб випхати з них майстренківщину і виповнити їх українським націоналізмом. Фортеці найкраще брати з середини.

І ми можемо і мусимо це зробити, бо іншого шляху історія нам не дала, іншого шляху немає.

Тим більше, що цей шлях сам проситься, щоб ми на нього стали. В "Самостійнику" (обскубанім) від 21. 11. 1954 року наведено "Плян і деякі уточнення до діяльности тимчасового керівництва ЗЧ ОУН", в якому між повною еклектикою можна знайти гачок, за який треба вхопитись, щоб потягнути за собою все.

А цей гачок точка 12 і 13:

"*12.. Впродовж 3-4 місяців відбудеться Конференція ЗЧ ОУН (Скликана "двійкарами", які протягом деякого часу затримали були*

цю назву)- для розгляду актуальних справ".

"*13). Тимчасове Керівництво ЗЧ ОУН після виконання своїх завдань скличе Конференцію, перед якою складе звіт зі своєї діяльности та яка покличе нові керівні органи ЗЧ ОУН".*

Я не дуже вірю в те, що "колегія" скличе за 3-4 місяці Конференцію, але все ж сподіваюся, що протягом року вона все таки скличе. Іноді для того, щоб вийти на чистий шлях, неминуче треба буває перейти через брудне болото, бо немає навіть вузенької стежки, щоб оминути болото. Немає ради, треба йти через болото, потім почистити від бруду черевики і йти чистим шляхом. Коли ми самі не підемо через болото, то нас можуть до нього зіпхнути сили, які діють проти нас, а самі ті сили вийдуть на чистий шлях і забруднять його.

Де не можна здобути формальною атакою, треба зайти з тилу. Наскільки я орієнтуюся (і, мабуть, не помиляюсь), рядове членство на нашому терені допоможе нам осягнути нашу мету.

Щиро вітаю Вас, Степане Андрійовичу.

Ні Ст. Бандера, ані цілі ЗЧ ОУН не послухали поради п. Бобровського. Раз тому, що група ЗП УГВР — це не твердиня, до якої варто б заходити, не те що здобувати. По друге — вони не збирались лізти в болото, як каже п. Ю. Б. А трете й найважливіше — історія таки дала для ОУН інший, її власний шлях, важкий і сповнений жертв, але прямий і чистий. На ньому, в моральному, ідейному і політичному відношенні, немає ані болота, ані обходів і закрутів. Тим шляхом ішов досі націоналістичний, визвольний рух і йтиме далі, аж до перемоги, не дивлячись на ставлені з різних боків перепони й колоди, та не зважаючи на те, що слабодухи відпадають по дорозі.

Так відповів і п. Ю. Бобровський та пішов через болото. Чи тому, щоб здобувати "фортецю" зсередини, чи, може, з іншого мотиву? Шкода, велика шкода такої людини. Бо з тим болотом не так, як у листі писав п. Бобровський. Першим же його кроком було хляпнути болотом на те все, до чого недавно ставився з повагою і, хочемо вірити, щиро, а не по-юдиному, вдавано. Та й не чоботи приходиться замазати достойному доцентові. Ідейно-світоглядові переконання, політичне кредо, послідовність у життєвому прямуванні, особиста честь, гідність і добре ім'я — це не чоботи, які можна почистити, а то й

викинути, замінявши новими. Це не так!

За правильне розуміння визвольно-революційного процесу

Стаття ця, за повним підписом Степана Бандери, була надрукована в різдвяному числі тижневика "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік ii, чч. 1-2/46-47 з 7-го січня 1955 р., розглядає українську післявоєнну політичну діяльність на протязі минулих 10 років і стверджує нестачу поважніших досягнень та прогайнування чимало нагод через погоню за ілюзорним союзництвом із західніми силами; одночасно вона перестерігає перед помилкою розглядати український революційно-визвольний рух, як лише політично-мілітарну кампанію, розраховувану на проведення протягом обмеженого часу, а не як глибинний багатогранний процес.

Ця стаття була передрукована у збірці статтей "Большевизм і визвольна боротьба", Бібліотека Українського Підпільника, ч- 5, вид. 34 ОУН, 1957 р., стор. 184-190. Уривок статті п. н- "Найістотніше в житті й розвитку нації" був надрукований в журналі "Визвольний Шлях", рік вид. Xi (XVii), кн. 10/200, за жовтень 1964 р.

Наближається десятиріччя від закінчення другої світової війни. За той час довелось зробити багато переоцінок, коли йде про міжнародній уклад сил та про ініціятиву й формуючу ролю головних чинників.

Лінії й методи большевицької експансії, проводжуваної за той час із незвичайною послідовністю й успіхом, не були несподіванкою для нікого обізнаного з московським імперіялізмом, зокрема ж, з большевизмом. Але цей факт, що вільний світ, головно західні великодержави, так легко до того допустили, викликав глибоке розчарування у кожного, хто хотів вбачати у Заході певного захисника перед большевицьким поневоленням. Не тільки боротьба УПА проходила за повної байдужости західніх держав. Так само союзницькі зобов'язання й гарантії Заходу супроти тих народів, які у висліді війни опинилися під большевицькою займанщиною, не були дотримані й ані трохи не помогли тим народам. Авторитет західніх великодержав докраю підкопало те, що вони не тільки що не здобулися на успішне підтримання протибольшевицької боротьби інших народів, але цим самим допустили до незвичайно для них

небезпечного зросту большевицької сили.

Цілий повоєнний розвиток наглядно показав, що сліпа орієнтація на визволення силами Заходу народів, поневолених московським большевизмом, не має реальних основ. Західні держави не ведуть жодної політики в цьому напрямі й не видно навіть таких поважніших плянувань. їх політика не виходить поза межі концепції "мирної коекзистенції" на підставі збереження існуючого стану.

Тому й всі течії і групи, які в основу визвольних змагань кладуть орієнтацію на вирішну допомогу західніх держав, і до їхньої політики хотіли б достосовувати українську політику — йдуть безвиглядними манівцями. Те, що мало б бути реальним розрахованням, є тільки порожнім бажанням, цілком далеким від дійсности.

За десять літ української повоєнної політичної діяльности на еміграції через погоню за ілюзорним союзництвом з західніми силами та за їхньою допомогою витрачено надаремно чимало енергії, спричинено багато шкідливих конфліктів та знівечено багато цінних здобутків і важливих позицій української самостійницької політики. Ефектів, які можна б враховувати, як поважний причинок для визвольної справи, немає з того жодних. Якщо б ще й ціла закордонна частина визвольно-революційного руху була пішла на той шлях сліпої орієнтації на зовнішні сили та достосування до їхніх бажань, тоді цілість української самостійницької дії за кордоном стояла б сьогодні в безвихідному сліпому куті. Від західніх держав ми всі разом не здобули б тривкішої бази для визвольних змагань, так само, як її не здобули ті групи, що її добивались за всяку ціну. Бо генеральна лінія політики тих держав ніяк не давала на це змоги. Натомість ми були б затратили власну силу і базу самостійницького руху, що їх творить концепція власних сил, і повну незалежність у формуванні його внутрішнього змісту і дій.

Ще гірші наслідки для визвольного руху виникнули б із переставлення його боротьби на Рідних Землях на орієнтацію на зовнішні сили і їх допомогу. Тоді б сьогодні ми стояли перед його дійовим заламанням. Західні держави при своїй політиці не зважуються, ані не спроможні дати протибольшевицькій революційній боротьбі в Україні реальну підтримку. Ідейно-політична дискредитація руху перед народом через орієнтацію на політику

Заходу, що ввесь час шукає співжиття з большевизмом, — знищила б увесь ґрунт впливу й визвольницької дії цього руху.

Переглядаючи розвиток подій за останнє десятиріччя, знаходимо в ньому дуже виразне ствердження, що концепція власних сил, повна самобутність і незалежність українського визвольного руху, як на Батьківщині, так і за кордоном — єдино певні і реальні. Правда, наші власні сили і спроможності, які в сучасному положенні можемо мобілізувати до визвольницької боротьби, — малі в порівнянні з тими силами й засобами, які входять в гру обабіч світового фронту. Але вони певні, на них можна будувати визвольну акцію в кожній ситуації й ними можна зрушити до боротьби за самостійність увесь народ.

Десятирічний повоєнний розвиток подій виявив, що концепція поборювання самого тільки режиму СССР — помилкова. Як у західній проткбольшевицькій пропаганді, так теж і в політично-публічній роботі деяких українських середовищ спрямовувано головне вістря проти сталінізму як системи, опертої на диктатуру однієї людини та його прибічної кліки. Таким чином легковажено, а подекуди й вибілювало саме джерело лиха — комуністичну доктрину. А вона, як світогляд та суспільно-політична система, спарована з історичним московським імперіялізмом, породила всі страхіття большевизму.

За таким ставленням проблеми приховувалась надія, що персональні зміни чи інші внутрішні потрясення на верхах режиму можуть довести до заламання або поважного переродження больше-вицької системи. Тим часом Сталін помер, зліквідували Берію і жодного катаклізму, ані глибших змін у напрямі послаблення большевизму не було. Це унагляднило безпідставність всяких сподівань на послаблення большевицького тиску в наслідок внутрішніх змін у самому режимі.

Большевизм — це тоталітарна система не тільки в сенсі всеохоплюючої й безоглядної диктатури режиму в усіх ділянках життя, але ще більше в тому, що всі елементи большевизму, від доктрини до практики, творять одну цілість, є нерозривно сплетені, так що одно з другого виникає, одно одного підтримує. Побороти большевизм можна тільки при повному неґуванні всіх його складників, зокрема ж, протиставляючи його теоретичній підбу-дові

відповідні вартості християнської релігії й духовости та сперті на них національно-політичні й суспільні ідеї.

Було б цілком помилковим розглядати сучасний український визвольно-революційний рух, як тільки політично-мілітарну кампанію, яку розраховано на переведення протягом обмеженого часу й у відповідній ситуації прийнятих стратегічних плянів, на чому дія цього руху закінчувалась би — перемогою або невдачею. Такий рух не мав би ані рації, ані змоги розвиватися в існуючій, повоєнній ситуації, якщо б він був наставлений на дію тільки за такого положення, яке дає вигляди на усунення большевицької займанщини загальним збройним повстанням, з використанням догідних міжнародніх, чи внутрішньо-імперіяльних ускладнень.

В однобічному розумінні виключної мілітарної стратегії розвиток визвольно-революційної боротьби в Україні за останнє десятиріччя виглядав би цілком неуспішним. Бо хоча при кінці війни і було змобілізовано поважну революційно-військову силу — УПА та її діями створено велике піднесення революційних настроїв серед народу, особливо на Західніх Землях, одначе не було змоги підняти загальне збройне повстання. Так само не було можливости тримати цілість змобілізованих сил, зберігаючи їх для збройної боротьби в догіднішій ситуації. У дальших повоєнних роках, від 1948 р., в найважчих умовах підпільного побуту і боротьби поступово значно зменшилися дійові революційні кадри в Україні, зокрема відділи УПА та їхні збройні акції. Але оцінювання проблеми національно-визвольної революції виключно під один кутом мілітарно-стратегічної доцільности — цілком помилкове, бо воно не узгляднює цілої суті революції.

Український визвольний рух, як його ставить ОУН, це багатогранний процес внутрішньо-духового й політичного переродження нації та ним наснажуваної боротьби з московським большевизмом за власний зміст, самобутність і свобідний розвиток у всіх цари-нах життя, за національно-державну самостійність. Процес внутрішнього формування народу, від глибинних, духових основ до ідейно-політичної й дійово-революційної мобілізації — є істотним, підставовим складником визвольної революції, без якого сама технічна боротьба занаділа б, як річка з висохлими джерелами.

Могло б бути інакше, якщо б ворог поневолював Україну тільки в площині політичній, державно-адміністраційній та економічній, як це буває в деяких колоніяльних системах, а внутрішньо-субстанціональне життя і розвиток нації не були б окупацією глибше заторкувані. Тоді могли б бути оправданими покладення всієї ваги визвольного змагання на матеріяльну, збройно-політичну боротьбу. Таке зосередження всієї уваги на цей відтинок і ставлення на перше місце мірила оперативної, стратегічної й тактичної доцільности застосовується теж в повстанському етапі визвольної революції, коли йдеться про те, щоб змобілізувати всі можливі сили, підняти весь народ на безпосередню, збройну боротьбу та найраціональнішим способом досягти перемоги над ворогом.

Та в нашому положенні і на сучасному етапі визвольно-революційного змагання правлять розвиткові закони безупинного, довгочасного революційного процесу, затяжної боротьби, яка ведеться передусім за душу народу. Ціла система московсько-боль-шевицького поневолення України спрямована на знищення душі української нації, духової самобутности й самостійности українського народу. Цій цілі служать всі найжорстокіші і найбільш підступні методи большевицької тоталітарної тиранії: нищення релігії, змісту національної культури, ліквідація виховно-духових функцій родини, насильне накидування забріханої комуністичної доктрини тоталітарними методами виховання й пропаганди, крайнє матеріяльне пригнічення, визиск, найжорстокіший терор, масові ув'язнення, заслання і переселювання, фізичне знищування всіх опірних елементів і т. д., большевицька Москва намагається, розкладом і знищенням духового, єства української нації перетворити її фізичну субстанцію на новітніх яничар — “совєтський народ”.

їв цій площині мусимо провадити нашу головну боротьбу. Найперше йдеться про збереження від заглади, про вдержання живучим того, що є найістотнішим в житті й розвитку нації, що становить властивий зміст її самобутности, змисл її розвитку як збірної одиниці. Ідеться про захист найвищих загальнолюдських цінностей — віри в Бога, волі, гідности, права й вільного розвитку народу й людини. Адже ж ціле визвольне змагання ведеться якраз задля того, щоб у власній, незалежній державі найповніше, якнайкраще забезпечити, розвинути й піднести ці всі цінності.

Найважливішим змістом цьогочасної визвольно-революційної діяльности ОУН мусить бути саме оборона, підтримування, плекання і поширювання тих найголовніших духових вартостей народу, на які йде головний наступ ворога. Цією боротьбою відбиваємо нищівні атаки большевизму, підтримуємо іскру невбитого самостійного життя української нації та продовжуємо будування прийдешнього визволення. Усі ці три моменти найважливіші, вони необхідні для самостійности України та між собою нерозривно пов'язані.

В такому розумінні процес визвольно-революційної боротьби на теперішньому етапі не е тільки ступенем на дорозі до визволення. Він є передусім найважливішим чинником і свідоцтвом життя й живучости нації. Щоб розвиватися, щоб здійснювати свої цілі, треба найперше жити. Як людський, так і національний організми доти живуть, доки в них не згаснуть власні життєві рушії. За фізичне збереження народу змагається кожна одиниця й національна спільнота безнастанно і, можна сказати, автоматично; інстинкт фізичного самозбереження діє в народі скрізь, з великою напругою. А духове збереження лежить на відповідальності, зусиллях і боротьбі вибранців. їх вирощувати підготовляти, організувати та скеровувати до революційної дії серед народу, проти смертоносного натиску ворога — це одне з головних і найвідповідальніших завдань революційної, націоналістичної Організації.

Якщо розглядати визвольно-резолюційний рух в такому світлі, коли йдеться не тільки про плян і стратегію визвольної боротьби, але одночасно про саму підставу, про вдержання життєвого вогню для самостійности нації — тоді всі складники і прояви цього змагання набувають властивого їм значення. Усвідомивши собі, що така боротьба необхідна, неминуча, що тільки через неї можуть здійснитися ті всі найвищі ідеї, пориви, прагнення, які зосереджені в ідеї Української Самостійної Соборної Держави, — потрапимо прикладати і належну мірку до всіх елементів революційного процесу.

Хоч які великі жертви — боротьба конечна

Тематику деяких статтей Ст. Бандери деколи зумовлювали побажання редакцій часописів Визвольного Фронту на чужині, які просили написати з нагоди великих релігійних чи національних свят. До таких статтей належить і стаття "Хоч які великі жертви — боротьба конечна", надрукована в "Шляху Перемоги", Мюнхен рік iii, ч. 2-3 /98-99, Різдво 7-го січня 1956 р. У ній автор обговорює доцільність протибольшевицької боротьби, не зважаючи на великі жертви, що їх вона спричинює.

Під час Різдвяних Свят відриваємо свої думки від буденних зайнять і турбот, немов підносимося духом на верхів'я, щоб розглянутись доокола, кинути зір у час і простір. Тоді наші думки шукають у темряві невідомого насамперед найдорожчих нам осіб — рідних і найближчих друзів, невідома доля яких тривожить наші серця. Наші думки в розшуках за ними блукають від рідних осель до страшних большевицьких тюрем, концтаборів та всіх незліченних місць нелюдської каторги і заслань, по неозорих просторах підмосковського царства страждань, неволі і жаху. Са.та-нинська система большевицької катівні затирає навіть межу між світами живих і померлих, так що не тільки нам на чужині, але й нашим рідним в Україні невідомо про багатьох найближчих осіб, що попались большевикам до рук, хто з них ще живий, а кого доконала неволя й каторга.

Коли так застановляємось над незліченними втратами найкращих синів і дочок українського народу, яких день-у-день, рік-у-рік знищує большевицька Москва, тоді все наново насувається питання про доцільність веденої протибольшевицької боротьби. Це питання завжди виринає у зв'язку з проблемою жертв большевицького режиму. Сама ж революційно-визвольна боротьба коштує чимало жертв, до того ж найкращих українських патріотів. Але крім того з цією боротьбою та з широким спротивом большевизмові, підсичуваним тією боротьбою, ворог пов'язує свої нелюдські методи тотального терору та масового знищування людей. Перевіряючи все наново своє становище в цьому питанні — чи, з уваги на величезні жертви,

доцільно українському народові продовжувати свій спротив і визвольну боротьбу проти большевицької Москви, завжди приходимо до однієї, потверджуючої відповіді. Не зваждючи на всі найболючіші і дуже важкі жертви, які впали і далі падають, не зважаючи на найжахливіші методи большевицького гніту і терору, ціла доцьогочасна і теперішня революційно-визвольна боротьба та на ввесь протибольшевицький спротив українського народу, самочинний чи організований — доцільні, бо необхідні для- втримання підстав самобутнього існування й розвитку української нації.

Розглядаючи ці питання, мусимо передусім мати на увазі большевицькі наміри стосовно України. Вони не обмежуються на державно-політичному й економічному опануванні України, на всебічному використанні всіх сил і дібр українського народу й української землі. Большевицька Москва хоче пожерти Україну і перетворити її повністю. Вона зміряє до систематичного сточення української національної субстанції, до виполокання з душі й життя українського народу всього національного змісту так, щоб затративши свою національну самобутність, українська людина, цілий український народ прийняли московсько-комуністичний зміст і форми буття та назавжди стали частиною совєтської Росії, сов-єтсько-російського народу. До такої максимальної цілі Москва прямує послідовно і безоглядно. Розуміючи добре, що такого перетравлення цілих загарбаних народів не можна завершити одним потяг-ненням, большевики розпляновують його на довший поступовий процес, на цілий ряд перехідних етапів.

Основною засадою большевицького поступовання на всіх етапах є всебічний терор і безоглядне знищування всіх і всього, що стоїть на перешкоді намічених на даний відтинок большевицьких плянів, що не піддається совєтизації і не хоче, чи не може, служити московському загарбницькому походові.

Пізнання остаточних цілей тотального большевицького наступу і безоглядности в його переведенні приводить нас до зрозуміння, що перед цілим українським народом стоїть невідхильне або-або. Або піднімати боротьбу за існування і самостійність української нації і провадити її незламно за всяких умов, або піддатися, примирившись із загибеллю української нації і української культури, рятуючи тільки фізичне існування людей української кро-ви, які разом з добрами

української землі мали б побільшити силу большевицької Московії. Таке або-або стосується до цілого народу, до всіх його частин. При послідовному здійснюванні большевицьких плянів на кожного українця мала б прийти черга індивідуально чи збірно вибирати: або піддатися докорінній совєтизації, що рівняється відреченню від українського єства, або бути знищеним.

На кожному етапі своєї політики большевики ставлять якусь частину українського народу перед смертельну альтернативу — фізичного знищення в большевицькій катівні або національного самознищення через прийняття московсько-комуністичного єства. На кожному етапі ворог знищує якусь вітку українського національного життя, української духовости і культури. Якщо б український народ, чи якась його частина хотіли уникнути остаточної альтернативи, не ставлячи опору й улягаючи большевицькому напорові такою мірою, щоб рятуватися від знищення і одночасно зберегти, що вдасться з національного добра і змісту, — то при большевицькій системі така тактика на довшу мету була б безуспішною, її можна б застосовувати до якогось часу, доки большевикам було б вигідно її використовувати на свій спосіб, щоб без труднощів провести частину своїх плянів, закріпитися на вихідних позиціях. Але в дальшому розвитку большевизм таки прикрутив би шруби своєї системи здавлювання до такої міри, щоб вимусити цілковиту совєтизацію і денаціоналізацію до самих основ. І таким чином народ не уникнув би остаточного або-або, а відсунення скінчилося б тим, що той критичний момент постиг би народ у цілком безвиглядному стані і в безвихідній ситуації. Московська політика супроти багатьох народів дає в цьому відношення чимало промовистих прикладів.

Жертвами большевицької знищувальної системи падають не тільки ті, що їй протиставляться й активно її поборюють, але так само всі ті, що з будь-яких причин не відповідають усім большевицьким вимогам і плянам, коли попадуть в поле зосередження уваги й натиску режиму. Большевики знищують кожного, на кого впаде підозріння, що він може стати для них небезпечним чи невигідним. Здійснювання большевиками їхніх плянів національної, економічної, антирелігійної, культурної, виховної політики на різних етапах і відтинках, у відношенні до різних народів — вказує, що такі методи безоглядного, масового знищування людей випливають з самої природи

московського большевизму, а не є відірваними, часовими чи льокальними проявами.

Якщо клясифікувати жертви большевицької терористичної системи серед усіх народів поневолених Москвою, то вже з першого погляду видно, що найбільше є пасивних жертв, людей, які були знищені тільки тому, що з своєї природи, своєю якістю в чомусь заважали або не подобались большевикам, без наміреного, активного спротиву. Для нації болюча кожна втрата людей, що гинуть з ворожої руки, в яких би це не було обставинах. Але коли йде про долю нації, про її оборону і про її дальше існування й розвиток, то вплив і значення втрат в активній боротьбі і спротиві ворогові цілком інші, ніж пасивних жертв, знищуваних ворогом.

Кожний активний спротив ворожому наступові, кожне саботування й активне поборювання ворожих, спрямованих на шкоду нації, плянів, на будь-якому відтинку і в будь-яких формах, — має корисне значення для оборони нації теж тоді, як не вдається знівечити ворожої дії на даному відтинку. Вже саме утруднення, загальмування ворожої акції корисно впливає на оборону національних інтересів і цінностей на інших відтинках, дає їм відтя-ження. Збільшення труднощів і опору ворогові вимагає зосередження його енергії, засобів і уваги на тому відтинку коштом інших і мішає, ускладнює цілість ворожих плянів. Большевицька тоталітарна система особливо вразлива на всякі забурення у виконуванні плянів через ланцюгове пов'язання всіх функцій в один складний механізм. Навіть коли большевикам остаточно вдається проламувати спротив і знищувати опірні сили на поодиноких відтинках, то це і їм приходиться дуже дорого. Через це большевики ніколи не можуть вибратися з циклічних проривів і невдач своєї плянувальної системи. А кожна невдача ворога, зокрема ж у пля-нах, спрямованих на зміцнення сили режиму й затиснення кліщів на гортанці поневолених націй, — продовжує й улегшує існування цих націй.

Наслідки національно-визвольної, революційної боротьби і протибольшевицького спротиву не вичерпуються у такому відборонному, стримуючому й відтяжуючому діланні. Ще важливішим є наступальне значення цієї боротьби і спротиву, що примушує ворога зміняти свої пляни і йти на уступки. Хоч терор і нищення є головним засобом большевиків у ламанні всякого опору,

одначе він не може бути єдиним способом здійснювання цілей больше-вицького імперіялізму. У своєму імперіялістичному поході Москва потребує не тільки самої землі підбитих народів і їх дібр, але не меншою мірою і людей, їй треба заволодіти душами, головами і руками загарбаних народів і впрягати їх до своїх цілей. Тому большевики, знищуючи одних людей, з такою ж наполегливістю стараються з'єднати собі, виховати, переробити на свій лад інших.

Тій цілі служить у большевицькій системі пропаганда, розвинена до небувалих форм і розмірів, маючи на послугах усі можливі засоби. Пропаґанда — це, побіч терору, друга головна форма діяння большевизму на поневолені народи. Але й большевицька пропаганда не може в безконечність годувати людей самою брехнею і обіцянками, а мусить мати якісь наглядні факти, на які могла б покликатися. Тому й большевики мусять бодай мінімальною мірою задовольняти життєві потреби й прагнення народів. Це стосується не тільки до елементарних матеріяльних, побутових і культурних потреб людської одиниці, але так само до незнищенних прагнень народів, яких не можна відразу позбавити всякого національного життя. Так звана совєтизація, тобто денаціоналізація й обмосковлення народів мусить і за большевицьким пляном проходити ступнево, бо інакше не можна. На той час московський імперіялістичний характер большевизму мусить бути приховуваний, конечно допускаючи бодай дещо з національних форм і змісту. Большевики хотіли б реґулювати норми того, що їм залишають, в такий спосіб, щоб ступнево щораз більше розводнювати національний зміст їх життя, уморювати власний національний характер народів і перетворювати людей на відданих слуг большевицької Москви.

Але національно-визвольна боротьба і всі прояви національного спротиву перебивають систематичне здійснювання такого пляну. Посилення терору, збільшення нищівних дій викриває всередині і назовні справжню природу і цілі московського большевизму, насторожує несвідомих і ускладнює його підступне діяння. Ще більше розкриває справжній стан революційна боротьба і підпільна пропаґандивна акція. Це приневолює большєвиків на інших відтинках іти на такі поступки національним прагненням українського народу, які ніяк не згідні з бажаннями Москви. Зрозуміло, що большевики стараються повернути на свою користь усі свої поступки, до яких

вони були змушені, або трактувати їх як тимчасові потягнення. Певно так і було б, якщо б неперервне продовжування національного спротиву й активної революційної боротьби не втримувало постійного напруження, яке не дає змоги большевицькій Москві пляномірно здійснювати її цілі супроти України.

Таким способом протибольшевицький спротив і революційно-визвольна боротьба, не зважаючи на важкі втрати і ворожі перемоги на полі безпосереднього зудару, успішно обороняє життя нації і вможливлює поважні здобутки українства в різних ділянках. Завдяки всім жертвам поляглих борців зберігається національна субстанція і підстави для визволення і вільного розвитку українського народу.

Хрущов продовжує імперіялістичний курс

Критичний розгляд політики Хрущова Степан Бандера обговорив у трьох статтях: "Хрущов продовжує імперіялістичний курс", "В національній політиці Хрущов іде слідами Сталіна" та "Сталінізм Хрущова у внутрішній політиці"-

Перша з цих статтей: "Хрущов продовжує імперіялістичний курс" була надрукована в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік ііі, ч-18/114 з 29. 4. 1956 р., передрукована, разом із статтею "Сталінізм Хрущова у внутрішній політиці", під спільним заголовком "Політика Москви незмінна", у збірці статтей "Большевизм і визвольна боротьба", Бібліотека Українського Підпільника, ч. 5, вид. ЗЧ ОУНІ 1957 р.

В англійському перекладі ця стаття була надрукована в журналі „ABN-Coггespondeence" за 1956 р.

Большевицька пропаганда, а за нею всі совєтофільські підбрехачі намагаються поширити в цілому світі переконання, що XX з'їзд компартії Советського Союзу (Критичний розгляд цього з'їзду поданий в книжці: "XX з'їзд КПСС без маски", Бібліотека українського підпільника", серія друга, ч. 1, вид. ЗЧ ОУН, 1956, 166 сторінок.) започаткував новий, цілком змінений курс большевицької політики. Щоправда, такі суґестії відкидає твереза недовірли-вість до всяких большевицьких маневрів, зроджена гірким довголітнім досвідом. Одначе серед багатьох народів і далі, не бракує легковірних людей, які всупереч тому досвідові схильні очікувати від большевиків серйозної поправи в різних відношеннях. Автім кожний, хто хоче виробити собі вірний погляд на справу, не потребує обмежуватися своїм суб'єктивним наставленням, ані з резервою вичікувати дальшого, виразнішого розвитку подій.

Бо ж цей самий XX з'їзд КПСС та післяз'їздівські потягнення Кремля, що разом мали б свідчити про зміну курсу його політики, дають аж надто багато матеріялу дЛя перевірки, щоб упевнитися, куди насправді прямують большевицькі "колективні" диктатори; чи вони змінюють курс, а якщо так, то в чому і як. Для цього досить проаналізувати довжезну звітну доповідь "найколективнішого

керівника Хрущова, в якій найавторитетніше й найбільш комплексно з'ясований зміст і напрям цілої большевицької політики тепер і на майбутнє.

Правда в ній, як, зрештою, в усіх большевицьких промовців і в їхніх заявах, дуже багато змісту “закодовано” такою фразеологією”, за якою у совєтів ховається зовсім інший зміст. Але впродовж десятиріч большевицька практика устійнила цілком певні ключі для розкриття правдивого змислу тих втертих зворотів большевицької політичної вимови. Якщо ними покористуватися для правильного зрозуміння матеріялів XX з'їзду КПСС та останніх большевицьких заяв і потягнень, тоді бачиться цілком виразно лінію політики Москви.

Ці питання вже досить широко й чітко висвітлювано теж на сторінках нашого часопису. Проте вважаємо, що буде доцільно в такому світлі сукупно розглянути сутніші прояви цієї большевицької політики на різних відтинках і накреслити відповідні висновки.

Цілі зовнішньої політики СССР залишаються незмінні. Останній з'їзд КПСС, в тому числі й доповідь Хрущова, в декоративних рамках заяв про “миролюбність” СССР, ствердили багато разів і різним способом, що невідхильною метою большевиків є опанування комунізмом усього світу. Цій головній цілі московсько-большевицького імперіялізму підпорядкована вся большевицька політика, внутрішня і зовнішня, в усіх відношеннях і на всіх ділянках.

Широкі балачки про історично-розвиткову неминучість всесвітньої перемоги-соціялізму-комунізму, про його вищість над усім протиставним, як доктрини, політичної і суспільно-економічної системи, — мають на меті морально скріпити комуністів, виправдати їхні дії, й одночасно морально пригнітити та збаламутити противників. Проте ж, головна вага покладена на силову експансію комуністичного бльоку при співдії рокладницьких комуністичних сил в середині атакованих народів. Щоправда, большевики стараються цю свою засадничу настанову приховати, але вона наглядно відбивається в цілості матеріялів XX з'їзду КПСС.

Вся економіка й ціла внутрішня система СССР та залежних від Москви країн далі, і то посилено, спрямована на розбудову найбільшої в світі мілітарної потуги. Балачки про агресивні наміри т. зв. капіталістичних держав мають служити за виправдання і

прикриття власних большевицьких плянів.

Хрущов виразно заявив, що “сприятливіші умови для перемоги соціялізму в інших країнах створилися тому, що соціялізм переміг у Совєтському Союзі і перемагає в країнах народньої демократії”. Правда, він теж говорив про різні форми переходу до соціялізму, але одночасно дав цілком однозначну інтерпретацію своїх рецептів у тому змислі, що інші форми мають місце при добровільній капітуляції національних сил перед комуністами, або при повному розкладі якоїсь нації комунізмом. У всіх інших випадках, коли большевикам не вдається опанувати народів підступом, розкладом і застрашуванням, вони заміряють застосовувати відомі практики большевицької революції -— “перехід до соціялізму в умовах гострої клясової революційної боротьби”.

В іншому місці Хрущов говорить ще виразніше: “Більша або менша гострота боротьби, пристовання чи непристовання насильства при переході до соціялізму залежить не стільки від пролетаріяту, скільки від ступеня спротиву експлуататорів”. За його ж словами, підставою виховання мас і большевицької національної політики є органічне поєднання совєтського патріотизму й пролетарського інтернаціоналізму. Справді органічне поєднання, поскільки загарбницька еспансія під гаслами пролетарської солідарности і соціялістичного інтернаціоналізму становить головну програму дії московсько-большевицького імперіялізму.

В зіставленні з цим уся большевицька фразеологія про невтручання у внутрішні справи інших країн, про відмежування ідеологічної боротьби від міждержавних взаємовідносин і про мирну коекзистенцію держав з різними суспільно-політичними устроями — все це тільки пустомельство для баламучення інших народів. XX з'їзд КПСС ствержував, що ціла зовнішня політика СССР в ловоєнному періоді була мирною і має бути продовжувана. Отже, “мирною політикою” було поневолення і насильна соціялізація народів Середньої Европи, Прибалтики, поділ Німеччини, розпалення комуністичних воєн у Китаї, Греції, Кореї, Індокитаї, народовбивство і масове знищування багатьох народів і т. п. Про мирну коекзистенцію і неекспортування комуністичних революцій Сталін говорив так само, як Хрущов.

Про те, що большевики розпляновують продовжування дотеперішньої політики на далеку мету, вимовно свідчить плян Хрущова ще більше зміцнити економічний централізм, самовистачальність і зімкненість большевицького, соціялістичного бльоку. Якщо б Москва мала в пляні ліквідувати протиставлення й ворожнечу, тоді принаймні під господарським оглядом вона допускала б, замість однобічного збльокування "країн соціялізму", розвиток їх господарства з узглядненням нормальних господарських взаємин теж з некомуністичними державами.

Програму й головні. напрямні большевицької політики і цілої дії, спрямованої на опанування всіх народів та знищення всього несумісного з матеріялістичним комунізмом і з московським імперіалізмом, накреслив Ленін, поєднуючи імперіялістичкі прагнення царської Росії з марксистською доктриною про всесвітню комуністичну революцію. Цілком фальшиві намагання відтяжити під цим оглядом Леніна й ленінізм та приписувати загарбницькі експансії московського комунізму тільки Сталінові, ведуть тільки до дезорієнтації народів і зменшення їхньої відпорности. Большевицькі імперіялістичні аґресії з повним розмахом пустили в дію Ленін і Троцький, від самого початку комуністичного панування. Сталін тільки консеквентне продовжував цей імперіялістичний похід і був тільки послідовним реалізатором, а не його основоположником. Тому розвінчування культу Сталіна, започатковане на XX з'їзді КПСС, ніякою мірою не доводить відречення большеви-ків від аґресивного імперіялізму. Навпаки, щоб такий погляд не підтинав большевицького розмаху, кремлівський "колектив" одночасно започаткував історичні виправлення в змислі зменшення висуненого особистого вкладу й ролі Сталіна в поширенні могут-ности СССР і в розпрацюванні комуністичної доктрини. XX з'їзд КПСС підкреслено відмітив дальшу вірність ленінізмові й інтернаціональним прямуванням комунізму, що на ділі означає продовжування комуністичних підривів і заколотів у всьому світі та московських аґресій, де тільки трапиться відповідна нагода.

У тактиці теперішньої большевицької політики теж не видно засадничих змін, в порівнянні до сталінського періоду, коли розглядати його в цілості, а не тільки останній етап.

Рухливість і змінність тактики при послідовності стратегії на дальшу

мету — це характеристична прикмета большевицької політики утверджена Леніном і доведена Сталіном до крайньої "досконалости" в практичному застосуванні. В цьому відношенні Хрущов із своїм колективним керівництвом у Кремлі є тільки наслідувачем Сталіна, зокрема ж коли він, продовжуючи дотеперішню лінію, намагається через штукарства в політичній тактиці створити враження, нібито він змінює курс цілої політики.

Це ж Сталін, кілька років перед другою світовою війною, увів був курс "миротворчої" совєтської політики. Він послуговувався "миролюбним" дипломатичним комівояжерством Літвінова, якого тепер далі наслідують Хрущов і Булґанін. Розв'язання Комінфор-му — це також наслідування сталінського трюку з розв'язанням Комінтерну, до того ж із значно меншим політичним ефектом. Бо повторення того самого трюку не має впливу та й кожний знає, що це зроблено передусім з уваги на Тіта, якому Комінформ вгризся в печінки. Зрештою, ані Комінтерн, ані Комінформ не були керівниками міжнародньої комуністичної акції, всім керує сам Кремль, а їх завданням було виконувати його волю та створювати враження незалежного інтернаціонального керівництва. Большевики мають десятки форм і способів, щоб робити те саме; з наємними, запроданськими ляльками вони ніколи не рахуються, якщо треба їх усунути зі сцени.

Також Сталін дав приклад, як большевики потраплять при "мирній політиці і без втручання" розпалювати внутрішню війну з допомогою своєї агентури, емісарів, вишколених військових спеціялістів та доставою зброї, а потім, коли йде до програшу — відтягатися. Чому ж Хрущов з Булґаніном не мають повторити на Близькому Сході сталінських зразків з відповідним застосуванням, тим більше, якщо їхній майстер дав різні типи тих зразків: еспанський, грецький, китайський, корейський, індокитайський або й іранський?

Розглядаючи всі сучасні большевицькі ходи й заходи у відношенні до зовнішнього світу, спостерігаємо послідовне ведення одного курсу політики, яка на всі лади підготовляє все дальшу експансію московського комунізму, обдурює, осотує, розкладає різні народи, ство-рює і вишукує вигідні моменти, щоб ударити в слабе місце. Не добачувати цієї послідовнос-ти й діяння на довгу мету може тільки той, хто не годен чи не хоче розглядати московського большевизму

таким, як він є насправді, у всій його дії, як у минулому, так і тепер.

В національній політиці Хрущов іде слідами Сталіна

Обговорюючи виступ Хрущова на XX з'їзді КПСС, Ст. Бандера в цій, другій з черги, своїй статті на тему з'їзду (надрукованій у тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік iii, чч. 19-20 (115-116) з 6-го травня 1956 р.) виявляє справжнє обличчя верховодів комуністичної партії, між ними Хрущова, як замаскованих послідовників Сталіна, зокрема в національному питанні.

Розголошений розрив теперішніх кремлівських диктаторів з культом Сталіна створює враження, що з цією зміною пов'язані пляни пом'якшити доцьогочасну систему всебічного терору й гноблення. Але під назвою сталінізм, подібно як під назвою ленінізм, треба розуміти цілу большевицьку систему, яка походить з марксівсько-ленінської доктрини, розвиненої і застосованої на ґрунті корінного московського імперіялізму й тиранії. Впровадив її в життя, як основу московсько-большевицької імперії, Ленін, а Сталін впродовж свого довголітнього володіння закріпив її й "удосконалив" до крайніх меж. То ж не може бути справжнього розриву зі сталінізмом без істотних, докорінних змін в державно-політичному, суспільному, господарському ладі, а передусім в національній політиці.

Як же виглядає тепер, у час відречення від сталінського культу, національна політика большевиків у світлі їхніх засадничих стверджень і директив на XX з'їзді КПСС та проголошених ними ж повідомлень? Розглядаючи ці питання крізь призму офіційних большевицьких становищ і насвітлень, треба мати на увазі їхні пропаґандивні тенденції. Відомо ж, що большевики цілком не рахуються з правдою, стараються подавати інформації в такому оформленні й насвітленні, щоб зобразити свої пляни і свою систему в найкращому світлі. Тому при кожній оцінці, спертій на большевицькі джерела, необхідно узгляднювати значні поправки на гірше, якщо хочеться її наблизити до дійсного підбольшевицького стану.

Большевики стараються якнайменше говорити про національно-політичні питання поневолених народів, як у складі СССР, так і т. зв. соціялістичного табору народніх демократій. Але те, що відносно цих питань сказав Хрущов на XX з'їзді КПСС цілком виразно вказує на

наміри Кремля втримати і ще більше затіснити сталінський, московсько-імперіялістинний, протинароднíй курс. Хрущов неоднократне підкреслив, що “комуністична партія безустанно дбає про те, щоб міцніла і розвивалася братерська дружба між; усіми народами Совєтського Союзу, бо ця дружба є непохитна основа могутности совєтського державного ладу”. А відомо ж, що братерською дружбою большевики цинічно називають найбільш нищівне московське поневолення народів. У Хрущова це виходить так, що “раніш пригноблені і відсталі нації старої Росії досягли величезних успіхів у своєму розвитку і зайняли рівноправне місце в дружній сім'ї народів Совєтського Союзу”. Тобто політика комуністичної партії за володіння Леніна і Сталіна була для цих народів благодійною й вона має послідовно провадитися далі.

Хрущов найвиразніше підкреслив московсько-імперіялістичну суть національної політики КПСС при вияснюванні питання патріотизму й інтернаціоналізму. Посилаючись на цитату з Леніна, він підносить як позитивне явище “почуття національної гордости у великоруських пролетарів”, їхню любов до своєї мови й батьківщини. Таку саму позитивну оцінку й поручення дає Хрущов т. зв. совєтському або соціялістичному патріотизмові, тобто любові всіх поневолених народів і людей до їх тюрми — московсько-комуністичної імперії СССР. Як третє основне почуття й наставлення, Хрущов поручає соціялістичний, або пролетарський інтернаціоналізм, яким большевики прикривають свої експансивно-загарбницькі тенденції і дії у формі підривних комуністичних акцій і прямих мілітарних агресій. Большевики визнають тільки СССР за батьківщину всіх закованих у ньому народів і тільки один совєтський патріотизм. Москалі ж, як панівна нація, мають право на свій власний патріотизм. Натомість про можливість існування в СССР теж українського, білоруського, грузинського, туркестанського й інших національних патріотизмів усіх “рівноправних у дружній сім'ї народів” — Хрущов навіть не заїкнувся. Бо ж такий патріотизм-націоналізм усіх народів, крім російського, большевики таврують як “буржуазний”.

Рамки, які большевицька Москва залишає для національного розвитку поневолених народів, визначені сталінською формулою: “культура — національна формою, соціялістична змістом”. А соціялістична в большевицькому словнику значить обмосковлена, матеріялістична,

марксистська. Хрущов виразно .підкреслив, що ця сталінська формула далі важна й обов'язкова і в тому відношенні нема жодної зміни. Щоб не було ніяких неясностей щодо продовжування доцьогочасного антинаціонального, московсько-імперіялістичного курсу, Хрущов з притиском заявив таке: “Ми повинні давати рішучу відсіч усім проявам буржуазної ідеології, в тому числі й націоналізмові, оберігати чистоту нашої комуністичної ідеології, безустанно добиватися ще більшого згуртування народів СССР, дальшого зміцнення їх великої дружби”.

Не краще відношення Москви і в питанні господарських справ. Хоч і в них большевики застосовують ті ж самі методи затаювання і перекручування фактів, то, не зважаючи ла це, там дуже виразно віддзеркалюється московська колоніяльно-імперіялістична політика. Хрущовські заяви на XX з'їзді КПСС вимовно свідчать про те, що економічна політика большевиків уводить колоніяльну систему так само у відношенні до країн т. зв. народньої демократії. Ця політика прямує до створення одноцілого підбольшевицького соціялістичного бльоку, цілком відрізаного від решти світу і протиставного йому. Під покришкою взаємної співпраці і спеціялізації проводиться щораз сильнішу централізацію з панівним становищем Москви й повним узалежненням від неї всіх країн. Хрущов у промові підкреслює, що економіка країн соціялізму має розвиватися “спеціялізовано”, тобто однобічно, не за принципом їх власних потреб і можливостей, тільки залежно від московських імперіялістичних плянів і накинених вимог, прикриваних “діловою координацією плянів народнього господарства цілого соціялістичного табору”.

Дві окремі мірки — становище метрополії для Москви і колоніяльна залежність країн “соціялізму і народньої демократії”. Хрущов намагається виправдати їх тією зміною, мовляв, СССР стояв сам “серед капіталістичного оточення” і тому мусів розвивати всі галузі тяжкої промисловости, а тепер існує співпраця соціялістичних країн і їхня безпека спирається на індустріяльну могутність цілого соціялістичного табору. Домінуюче становище московської “метрополії” прислонюється твердженням, буцімто СССР у великодушний спосіб допомагає іншим соціялістичним країнам розвивати їх промисел, у протилежність до засад капіталістичної економічної політики. Насправді ж Москва старається таким

способом якнайбільше використати господарські спроможності васальних країн, розкладаючи поміж них часткові завдання своїх господарських плянів. Рівночасно вона хоче цілковито узалежнити ці країни під економічним оглядом від себе, позбавляючи їхнє господарство змоги самостійно розвиватися й існувати без функційного пов'язання з нею і з цілим большевицьким бльоком.

Такі ж самі засади господарського централізму, повного господарського узалежнення й використовування застосовує Москва супроти неросійських народів у складі СССР. Усе господарське плянування й керівництво повністю зосереджене в Москві, в т. зв. союзних міністерствах. Хрущов говорить про це так: "Зберігаючи за союзними міністерствами загальне керівництво, визначення пля-нових завдань, контролі за їх виконанням, постачання устаткування, фінансування капіталовкладів, слід у той же час значно розширити права республіканських міністерств".

Отож всі керівні функції в господарстві, докладно перечисле-ні, так щоб не залишилось найменшої щілини і вони мають надалі залишатися безпосередньо в руках московської централі. Про ці справи Хрущов говорить детальніше, підмуровуючи економічне верховодство Москви на всі лади, напр. "Говорячи про необхідність розширення прав союзних республік, ми повинні підкреслити необхідність централізованого плянового начала . . . Найважливішою умовою успішного розвитку нашої країни і кожної республіки Совєтського Союзу е згуртування зусиль усіх народів СССР, певна централізація нашого народнього господарства..." Розподіл між союзними республіками бюджетних коштів теж має бути централізований в Москві.

Що ж належить до тих "розширених прав" союзних республік і їх республіканських міністерств? Хрущов дає цілком виразну відповідь: "Вони повинні в рамках, визначених загальносоюзними народньо-господарськими плянами, самі розв'язувати конкретні питання розвитку тих або інших галузей своєї економіки". Тобто: Москва встановляє пляни, накладає завдання, а республіки мають вже самі розв'язувати питання, як їх виконати і перевиконати. Це в Хрущова називається "ще більшим зміцненням суверенітету кожної республіки". Але рівночасно він не затаює, про що йде на ділі при тому "розширенні суверенітету": це "допоможе на всю широчінь

розгорнути ініціятиву у використанні місцевих ресурсів" — тобто ще більш посилить перевиконання плянів московської експлуатації.

Так звані союзні республіки в складі Совєтського Союзу — це ж, як усім відомо, тільки адміністраційні експозитури московської влади, що виконують доручення большевицького центру. Але навіть при такому стані Москва боїться здати на них бодай цілість викопних функцій в адмініструванні господарством, зокрема промисловістю. Важливіші її галузі в усіх "союзних республіках" підлягають безпосередньо Москві, керують ними союзні міністерства теж в адміністраційно-виконному відношенні. І так за звідомленням Хрущова з усієї промислової продукції в Україні тільки 62°/o стояло під зарядом т. зв. республіканської промисловости. В такий то спосіб Москва омотує і приковує Україну й інші народи до московської імперії з допомогою багатьох перехресних в'язань.

Завершенням сталінської національної політики, перебраної від царської Росії й удосконаленої Йосипом Вісаріоновичем, були методи народовбивства, масових заслань на далекі від національних територій простори, розпорошування й перемішування націй для ступневого послаблення і знищування їх біологічної субстанції та перетворювання їх у совєтський народ. Ці самі методи перебрали і консеквентне продовжують наслідники Сталіна. Це ж не випадково зразу після XX з'їзду КПСС і під час кампанії розвінчування Сталіна московські диктатори на чолі з Хрущовом і Булґаніном проголосили плян переселення з України і Прибалтики соток тисяч молоді. Це зроблено в таку пору з розмислом, щоб задокументувати незмінність большевицької протинаціональної політики, згідно з традиційними плянами московського імперіялізму.

Сталінізм Хрущова у внутрішній політиці

Третя з черги стаття про незмінність московсько-большевицького "сталінізму", себто економічної експлуатації населення, була надрукована, за підписом Ст. Бандери, в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік ііі, чч. 21/117 — 23/119, за травень-червень 1956 р. Передруковано її разом із попередньою статтею "Хрущов продовжує імперіялістичний курс" (під спільною назвою "Політика Москви незмінна") в збірці статтей "Большевизм і визвольна боротьба", Бібліотека Українського Підпільника, ч. 5, вид 34 ОУН; 1957 р., стор. 350-368.

Характеристичною ціхою цілої большевицької тоталітарної системи і політики є безоглядне підпорядкування всіх ділянок життя одному плянові: закріпленню комунізму й російського імперіялізму коштом усіх поневолених ним народів та все дальшій його експансії. Оскільки в нічому не міняються імперіялістичні цілі большевицької зовнішньої й національної політики, то й нема чого дошукуватися засадничих змін у настанові внутрішньої політики,-яка служить здійснюванні тих же цілей. Але при незмінності цілевої настанови все таки можуть бути різні темпи й різні напруги в практичній дії. В цьому відношенні найпевніші показники щодо загальних большевицьких політичних плянів можна знайти в аналізі сучасної внутрішньої політики Кремля.

XX з'їзд КПСС ствердив незмінність большевицької економічної політики, яка ставить ціле господарство на послуги імперіялі-стичної експансії, зокрема на непомірне збільшування мілітарного потенціялу СССР, а не дбає про піднесення життєвого рівня населення. Правда у головних заявах на тому з'їзді було багато мови про добробут в СССР і про його піднесення, але конкретні директиви господарської політики вказують на протилежні наміри.

Хрущов підкреслив, що "КПСС проявляла і проявляє постійну турботу про переважне зростання важної промисловости". Отже не гармонійний, урівноважений розвиток усіх галузей народнього господарства, тільки переважний зріст важкої промисловости ці-хує большевицьку економічну політику. На словах трактується важку промисловість як "основу розвитку всіх галузей соціяльної економіки,

зміцнення обороноздатности батьківщини, поліпшення добробуту народу”. Та на ділі для большевиків вирішальним е значення важкої промисловости у піднесенні мілітарного потенціялу, а про поліпшення добробуту народу говориться тільки для пропаґанди й декорації. За даними Хрущова промислове виробництво СССР збільшилось на 26 років, від 1929 до 1955 р., зі 100 на 2049 відсотків, тобто понад 20-кратно. Натомість він навіть не пробував зіставляти циферних даних щодо зросту забезпечення населення хоч би найважливішими продуктами споживання за той самий період. Бо ж відомо, що під багатьома оглядами недостатки і злидні населення СССР стали б ще більші, ніж до 1929 р.

Якщо б большевики розбудовували важку промисловість для створення основи розвитку всіх галузей економіки, тоді вони дбали б про піднесення цих інших галузей до рівня досягненого вже важкою промисловістю, принаймні етапами і якоюсь мірою. Тим часом правилом їхнього господарського плянування стало послідовне форсування важкої промисловости в парі з таким же послідовним упослідженням виробництва продуктів широкого споживання. Так було за ввесь час володіння Сталіна і цей самий курс проводить Хрущов з непослабленою впертістю. Коли Маленков бодай заповідав деяку зміну в користь населення (розбудову легкої й споживчої промисловости для кращого постачання предметів народнього споживання), то одним з головних гасел хрущовського курсу, висуненого з перехопленням влади й ствердженого XX з'їздом КПСС, став саме поворот до ленінсько-сталінського форсування важкої промисловости.

Хрущов сам признає, що “рівень виробництва у нас покищо недостатній для забезпечення заможного життя всіх членів суспільства, що в країні ще багато недоліків і неорганізованости в господарському і культурному будівництві”.

Але одночасно він робить з того висновок протилежний до господарських рацій і потреб населення. З кпинами він каже таке: “Знайшлися „мудреці", які почали протиставити легку промисловість важкій індустрії, запевняючи, що переважний розвиток важкої індустрії необхідний був лише на ранніх ступенях совєт-ської економіки, а тепер нам залишилося тільки форсувати розвиток легкої промисловости”.

Дотична резолюція XX з'їзду КПСС стверджує становище Хрущова наступною постановою: “Комуністична партія вважає безумовно необхідним і далі забезпечувати випереджаюче зростання важкої промисловости, насамперед чорної і кольорової металюргії, вугільної і нафтової промисловости, енерґетики, машинобудування, виробництва хемічних продуктів і будівельних матеріялів”. В цій самій резолюції далі читаємо таке знаменне ствердження: “Разом з тим з'їзд уважає, що досягнутий тепер рівень суспільного виробництва дозволяє швидкими темпами розвивати продукцію не тільки засобів виробництва, але й предметів народнього споживання”.

Це вже чистий глум над народом. Офіційно стверджується, що вже існує достаточна промислова база для належного розвитку виробництва предметів споживання, стверджується, що воно далеко відстає і не задовольняє потреб населення, рівночасно постановляється продовжувати цей самий курс форсування важкої індустрії коштом дальшого упослідження легкої промисловосте.

Це діється в той час, коли для прикладу, за циферними даними самого Хрущова, в 1955 році в СССР вироблено “аж” 251 мілн. метрів вовняних тканин, тобто трохи більше ніж один метр на душу населення і 299 мілн. партівського взуття (разом з Гумовими і хатніми пантофлями), тобто навіть не по півтори пари на особу. Чому це так? Відповідь одна — бо для большевиків, як за Сталіна, так і за Хрущова, життєві потреби опанованих ними народів не мають значення, а важить тільки зріст мілітарного потенціялу СССР і його економічної спроможности до дальших експансій.

Вся большевицька економічна політика спирається на засаді, що совєтське господарство має служити московсько-комуністичному імперіялізмові, а не людині й народові. Люди й народи стоять у большевиків на службі совєтського господарства, як один з діючих чинників, як той об'єкт, з яким можна поводитися найбезоглядніше, з якого можна найбільше витискати та його коштом вирівнювати всі недостатки й нестачі інших господарських факторів.

Хрущов подав на XX з'їзді КПСС, що “продуктивність праці у промисловості в 1955 році майже вдвоє перевищила довоєнний рівень. За роки п'ятої п'ятирічки понад дві третини всього приросту промислової продукції одержано за рахунок підвищення продук-

тивности праці". Відомо ж, що це підвищення в совєтській системі відбувається не так шляхом технічних уліпшень й раціоналізації, тільки головною мірою через небувале в світі прикручування шруби теористичного натиску на робітників й крайньої експлуатації всіх його сил. Засобами все сильнішого пригнічення й визиску робітництва є втримувати т. зв. дисципліну праці системою терору, постійне підвищування обов'язкових норм праці, системою збірних й індивідуальних соцзмагань, стахановщини й тим подібними методами перегонів акордної праці.

Коли в інших країнах вклад робітництва в соціяльну продукцію постійно зростає і враз із зростанням продукції збільшується його заробітня платня й життєвий рівень, то "в країні соціялізму" зростають тільки злидні, гніт й виснажуюча праця. Хрущов хвалиться, що "собівартість промислової продукції знижено за п'ятиріччя на 23 проценти". Але за той час не підвищено відповідно заробітної платні робітництва, ані не знижено з таким ефектом цін на продукти народнього споживання. Увесь приріст йде на скріплення могутности большевицької держави й на користь правлячої кляси державно-партійної бюрократії.

Оскільки большевизм у всій своїй практиці показався системою антинародньою, то цей його характер найжорстокіше проявляється супроти селянства, для якого він став найгіршим ворогом і нищителем. Сталінська політика послідовно йшла по лінії цілковитої ліквідації селянства і заступлення його новою клясою колгоспного кріпацтва. Хрущов, який належав до головних ініціяторів і керманичів сталінської політики супроти селянства, тепер настоює на її послідовному продовжуванні. Ось деякі приклади його курсу:

"На роботу в МТС (Машино-тракторні станції в СССР), колгоспи і радгоспи з міст і промислових центрів направлено багато тисяч інженерів, техніків, партійних і совєтських працівників... Понад 20 тисяч комуністів з міст направлені на село і рекомендовані головам колгоспів". Так Хрущов підносить, як нове большевицьке досягнення, навалу на село комуністичних наганячів-наставників й адміністраційних галапасів, які утримуються коштом колгоспів і мають ще більше затиснути кріпацьку систему. Це повторення сталінської практики наїздів на село комуністичних банд з міського шумовиння під час акції "роз-куркулювання".

Машино-тракторні станції мають бути одним з екзекутивних чинників над колгоспами. Щоб зміцнити цю функцію МТС, Хрущов рекомендує приділити їм ще й оперативне керівництво заготівлями в колгоспах. А щоб вони вірніше сповняли свої завдання тиску на колгоспи, Хрущов вимагає перевести їх фінансування на "господарський розрахунок" на кошт колгоспів, замість фінансування за рахунок держави.

В резолюціях XX з'їзду КПСС є постанова, щоб "створити безпосередню матеріяльну зацікавленість керівників районних партійних і радянських органів в результатах господарської діяльности МТС, колгоспів". Тобто всі ці комуністичні галапаси, які пригнічують колгоспників і оплачуються їх коштом, мають бути ще окремо винагороджувані, відповідно до того, скільки потраплять видавити з села для совєтської держави.

Заініційована після XX з'їзду ліквідація решток присадибної землі, яка часто буває головною базою прожитку ожебраченої сім'ї колгоспника, свідчить про те, що Хрущов збирається перевершити навіть Сталіна в антиселянському курсі. Для нього теж колгоспна система е тільки перехідною. Він асе на XX з'їзді КПСС сказав виразно: "Розв'язуючи невідкладні завдання дальшого піднесення сільського господарства, ми повинні приділити особливу увагу розвиткові радгоспів, що являють собою найвищу форму організації соціялістичного сільського господарства". До цієї "найвищої форми соціялістичного сільського господарства" большевики йдуть послідовно. Щоб не було навіть сповидности, що селянин має якесь право бути співгосподарем. Все сільське господарство — власність совєтської держави, всім кермує — наставлений большевиками бюрократичний апарат, а на місці селянина — вже навіть не колгоспний, тільки радгоспний кріпак.

У большевицькій системі особливо важливе місце займає організація концентраційних таборів. Щоправда, основна засада цієї інституції не є винаходом большевиків, тільки належить до традиційних методів московського імперіялізму й тиранії, застосовуваних російським царатом в трохи інших формах. Але большевики допровадили цю методу до небувалої "досконалости" й масовости.

Система концтаборів має сповняти два основні завдання в

большевицькій політиці. Поперше — вона служить найбільш масовому знищуванню серед глушини й у темряві, ворогів і противників большевицького режиму та невигідних йому людей. А подруге — вона має витиснути з приречених на загладу жертв всі сили у каторжній праці в користь большевицьких господарських плянів, зокрема таких, які були б неможливо в таких умовах реалізувати нормальними засобами. Таким чином система концентраційних таборів — з одного боку — належить до підставових засобів большевицької національної і внутрішньої політики, політики московського поневолювання інших народів і комуністичної клясової боротьби. З другого боку — ця система стала одним з важливих чинників у большевицькій економічній політиці. Як мотив поодиноких хвиль масових ув'язнень і заслань до концтаборів, переважає то один, то другий з тих двох моментів. Зрештою діяння й наслідки їх обидвох сплітаються в нероздільну .цілість, бо як політична, так і економічна система большевизму має однаковий імперіялістично-антинароднійхарактер.

Кремль завжди намагається приховати перед світом правду і всякі відомості про систему концтаборів і каторжної праці, як з політичного, так і з господарського боку. Тож було б даремним шукати в будь-яких офіційних большевицьких документах прямого віддзеркалення розмірів і значення цієї системи в большевицькій політиці й економіці. Одначе деколи і в офіційних большевицьких даних трапляється хоч посереднє, але наглядне відбиття економічного ефекту цієї системи. Так було й на XX з'їзді КПСС.

На тому з'їзді багато говорилося про розбудову совєтського господарства на Сибірі, у далеких східніх областях. В резолюціях є, м. ін., такі постанови:

“Дальший розвиток продуктивних сил країни настійно вимагає залучення нових джерел сировини, палива, електроенергії і, насамперед мобілізації величезних природніх ресурсів східніх районів країни. Протягом найближчих 10-15 років у східніх районах мають бути створені найбільша база країни для видобування вугілля і виробництва електроенергії, третя потужна металурґійна база з виробництвом 15-20 мільйонів тонн чавуну на рік, а також нові машинобудівні центри”.

В цій резолюції говориться тільки про господарські цілі форсування індустріялізації на тих малозалюднених і позбавлених відповідної комунікаційної мережі просторах. Але ж загально відомо, що за такими плянами пересунення головної ваги індустрій-ного потенціялу СССР щораз глибше на схід стоять передусім мілітарні, а не мирні господарські мотиви. Та в цьому розгляді нас цікавить не так мілітарно-політичний, як інший момент, а саме: на який економічний фактор большевики в головній мірі спирають переведення цих своїх плянів? Відповідь на це питання знаходимо у звітній доповіді Хрущова, хоч він дає її в завиненій формі.

Він каже таке: “Як показує досвід, видобуток вугілля і виробництво електроенергії на Сході економічно ефективніші, ніж в європейській частині СССР. Досить, наприклад сказати, що затрати капіталовкладів на одну тонну приросту видобутку вугілля в п'ятій п'ятирічці у басейнах Східнього Сибіру були в два з половиною рази менші, а в Кузбасі (Кузбас, Кузнецький вугільний басейн в сибірській частині СССР, в якому видобувають головно вугілля і залізну руду, займає Кемеровську область, на схід від Алтайського краю.) в півтора разів менші, ніж у Донбасі (Донбас, Донецький басейн, Донеччина е основною паливною базою і найважливішим промисловим районом України та всієї Східньої Европи, областю потужної кам'яно-вугільної промисловости і металюрґії, лежить у південно-східній частині України, між середньою і долішньою течією Дінця на півночі й південному сході та Приозівською височиною і Приозівською низиною на півдні; займає простір 23.000 квадратних кілометрів. Донеччина є немилосердно експлуатована Москвою).

В 1960 році намічається видобути в Кузбасі 80 мільйонів тонн вугілля. Ці 80 мільйонів тонн обійдуться державі на 2,4 мільярда карбованців дешевше, ніж така ж кількість вугілля, видобутого в Донбасі. Другий приклад такого ж порядку. На ріці Анґарі будується Братська гідроелектростанція... Вона вироблятиме 22 мільярди кіловат-годин електроенергії за рік, тобто стільки ж, скільки дві найбільші гідроелектростанції європейської частини СССР — Куйбишевська і Сталінградська. Тим часом будівництво Братської ГЕС обійдеться в два рази дешевше, ніж будівництво Куйбишевської і Сталінградської гідроелектростанцій, разом узятих, а собівартість електроенергії, яка вироблятиметься за рік на Братській ГЕС, буде на 200 мільйонів

карбованців нижча, ніж на Куйбишевській і Сталінградській гідроелектро-станціях. Ось товариші, наскільки вигідно нам ширше освоювати енерґетичні ресурси Сходу!"

Далі Хрущов генералізує, що впродовж 10 років треба перетворити Сибір у найбільшу базу теж інших галузей індустрії.

Чому ж то будівництво великих індустріяльних споруд на Сибірі, при величезних коштах далекого й важкого транспорту, має обходитися так значно дешевше, ніж в індустріялізованій "європейській частині СССР"? Чому ж промислова продукція різних галузей на слабо загосподарених сибірських теренах має коштувати значно менше?

Хрущов не потребував відповідати на ці питання, бо ж усі учасники з'їзду КПСС знають дуже добре, в чому справа. Але це відоме теж усім іншим, хто поінформований про большевицьку систему невільничої праці. Вистачить порівняти розміщення совєтських концтаборів з територіяльним положенням згаданих нових будівництв і проектів індустріялізації Сибіру, щоб мати цілком однозначну відповідь. Це ж ставка на невільничу працю в'язнів і засланців, яка російській державі і комуністичному режимові обходиться так дуже дешево, принаймні до часу остаточного розрахунку і великої розплати, які ще прийдуть!

Але Хрущов і товариші тим часом цим не тривожуться, впевнені, що кості угроблених каторжан не піднімуться з-під гігантських ГЕС-ів (гідроелектричні станції — Д.Ч.) й інших їхніх будівництв. Так само московські царі не боялися костей запорожців, на яких збудовано Петроград. Але таки нащадки тих запорожців з волинського полку розпочали своїм виступом у тому ж Петрограді революцію, яка погребала царат.

З аргументації Хрущова видно цілком виразно, що в плянах індустріялізації Сибіру большевики враховують не тільки природні багатства цієї країни, але передусім невільничу працю, як головний діючий фактор у господарському освоєнні тих багатств найдешевшим і найдогіднішим для режиму способом. Під цим оглядом кремлівський режим Хрущова-Булґаніна послідовно послуговується цими самими методами, які знаменували епоху Сталіна. Знаючи, що такі саме пляни прийняв XX з'їзд КПСС за. фундамент нових "досягнень" соціялістичного будівництва, не можна сподіватися, що

большевики добровільно відречуться від системи невільничої праці. Можна натомість згори сказати, що всякі большевицькі потягнення, які мають створювати враження ліквідації системи концтаборів, як ось вістка, подана французьким соціялістам, обраховані тільки на пропаґандивний ефект, без істотних змін. Большевики можуть робити багато шуму зі зміною зовнішніх форм, назв, з переґрупуванням, з показовим розпущенням деяких концтаборів і зі звільненням деякої частини ув'язнених. Але саму систему невільничої праці й масового знищування небажаних елементів, з одночасним використанням їх сил до останку, большевики будуть намагатися втримати, доки матимуть силу.

Другою відміною цієї самої системи використовування й знищування людей є т. зв. освоювання цілинних земель. В цьому Хрущов уже є не тільки наслідувачем, але має право до авторства. Ця нова метода в засаді спирається на той же принцип, що й концтаборна: людина — ніщо, вона має виконати працю й стати погноєм для переведення таких плянів соціялістичного будівництва, яких інакше не було б можливо, чи не оплачувалось би здійсняти. Форма організації цих "підприємств" значно різниться від концтаборів. Нищівні цілі й наслідки приховуються найстараніше, а замість карного характеру, справі надається зовнішні признаки добровільности й геройського запалу.

Ця зміна зовнішнього оформлення зумовлена політичною рацією з уваги на середовище, проти якого направлені ці нищівні наміри. Коли в національній і клясовій боротьбі большевиків, якій служать концтабори, виразно говориться про нищення політичних і клясових ворогів, то цих штампів уже не хочеться стосувати до молоді, проти якої направлено "освоювання цілий". Бо ж по суті йде про систематичне виполювання серед молоді, зокрема молоді поневолених народів, найвартісніших елементів, які можуть стати поважною загрозою для большевизму. Але явно зарахувати цвіт молоді, виховуваної комунізмом, до ворогів большевизму означало б признати його невдачу. Тому Хрущов уважає, що краще згноїти таку молодь на цілинах з похвальними пеанами. Вже після XX з'їзду КПСС зайшли події, які виразно вказують на те, що в акції переселювання молоді йде не так про освоювання слабо залюднених просторів, як передусім про форму масового виривання її з середини поневолених націй і

знищування її на чужих теренах. Бо які ж інакші цілі має переселення молоді стотисячами з південної України на далеку Північ і в тому ж числі з північної Прибалтики на Південь, до Казахстану?

Говорячи про економічний бік цілинної справи, Хрущов цинічно сказав, що такими методами, при невеликих затратах, большевикам оплачується вести зернове господарство в Казахстані, Сибірі й на Уралі, якщо з п'яти років на два урожайні і один середнього врожаю два будуть неврожайні. Так, большевикам оплачується відривати українську молодь від хлібородної української землі й розорювати нею пустелі й посушливі цілини, бо в них свій рахунок й економіка "соціялістична".

Щодо демократизації СССР XX з'їзд компартії не дав жодних підстав для поважних сподівань у цьому напрямі. Хрущов з притиском підкреслив курс дальшого скріплення панівної ролі партії в державі, в усіх ділянках життя. Це м'яка форма вислову про найтвердшу диктатуру партії й безоглядний совєтський тоталітаризм. Багато уваги присвячено поліпшенню внутрішньо-партійних відносин, але це має скріпити, а не пом'ягшити диктатуру й панування комуністів над народом. Так само скріплення партійної контролі над совєтськими органами безпеки ніяк не означає скорочення їх протинародніх, терористичних практик. Це тільки розправа між двома кліками й двома апаратами за першість, хто над ким мас старшувати. Коли тільки партійний апарат Хрущова переміг амбіції кіл Берії та взяв під свою контролю ввесь апарат КҐБ, тоді цей апарат став "бездоганний". Ось що каже Хрущов в цій справі: "В зв'язку з переглядом і скасуванням ряду справ у деяких товаришів стало проявлятися певне недовір'я до працівників органів державної безпеки. Це, звичайно, неправильно і дуже шкідливо. Ми знаємо, що кадри наших чекістів у величезній своїй більшості складаються з чесних, відданих нашій спільній справі працівників, і довіряємо цим кадрам".

Авжеж, Хрущов довіряє їм і на їх відданості справі большевиць-кого народоненависництва хоче і надалі спирати московсько-комуністичну тиранію. Не випадково він вживає найбільш ославлену і зненавиджену назву "чести" при висловленні їм признання і довір'я. В цей спосіб підкреслює своє признання для цілої чекістської системи, за ввесь час її існування почерез всі зміни назад, від ЧеКа до НКВД і КҐБ. Оце найістотніше "кредо" Хрущова і візитна карточка його

режиму.

Може видаватися парадоксальним доказувати, що режим Хрущова-Булґаніна має в пляні продовжувати курс Сталіна в той час, коли він намагається викликати цілком протилежне враження. Але цей парадокс притаманний системі московського абсолютизму, як царської, так і большевицької відміни, що завжди старається прикривати свій протинароднїй і нелюдський характер.

Безперестанний, всебічний гніт тиранського режиму впродовж століть не зміг цілком зламати прагнень поневолених народів і закріпачених людей до національної, політичної і соціяльної свободи й незалежности до вільного розвитку духа й цілого життя, до справедливих відносин між людьми і народами. Через цю протиставність між природніми змаганнями націй і людей — з одного боку, та імперіялістичними цілями й тиранською системою російської тюрми народів — з другого, постійно існує незвичайно високе напруження. Як колись царське, так потім большевицьке самодержавство намагається опанувати й поконувати це внутрішнє тиснення передусім засобами всебічного масового терору, злиднів та невільничих відносин у суспільно-економічному житті, упривілейованням панівної верстви — опори режиму — колись дворянства, а тепер комуністів, коштом решти населення, виграванням імперіялістичних настроїв російського народу, втримуванням і поширенням панування москалів над іншими народами, безоглядним переслідуванням і винищуванням всіх огнищ і сил національно-політичного, релігійного, культурного й соціяльного спротиву й змагання до волі. Одначе всі ці засоби не змогли і далі не можуть здавити природніх змагань нації і людини до волі. Ані царатові, ні большевизмові ніколи не вдалося ліквідувати внутрішнього напруження, остаточно знищити своїх противників. Тому обидві відміни московської імперіяльної системи є примушені час від часу робити частинні поступки або маневрувати сповидною поступливістю, щоб на деякий час зменшити внутрішнє напруження.

В цьому відношенні московське самодержавство має вже свої традиції і вироблені методи, якими послуговується теж большевизм пристосованим до нових обставин способом. До таких систематичних застосованих методів належить звалювання вини за злочин самої системи й цілого режиму на поодинокі експоновані особи, які стали

невигідними й мають бути ліквідовані. Такою методою найширше послуговувався Сталін, але теж його наслідники не гордують нею, як це видно зі справи Берії й інших. Подібним цілям “скидування балясту”, щоб ошукати загальну опінію, і зменшити внутрішній тиск на режим, служить висування все нових провідних гасел, ударних кампаній, сповидне створювання нової атмосфери й ситуації у зовнішній і внутрішній політиці.

Традиційним маневром московської Імперіяльної політики, зокрема на внутрішньому відтинку, застосовуваним як вентиль великого відпруження, є створювання великого пропаґандивного шуму про далекосяжні реформи у зв'язку з персональними змінами — колись на царському престолі, а тепер на вершку компартії. Особливо різкі випадки цієї категорії, які доходили до засудження попередніх самодержців, пов'язувались не тільки з персонально-династичними справами, але й з глибинними кризами, які потрясали цілою імперією і її системою.

В традиціях царату знаходимо празразки й большевицької системи. Смерть Сталіна і зміна на його “секретарськім стільці” потягає за собою подібні політичні явища, як давніше зміна на царському престолі. Керівництво Маленкова, відчуваючи посилений напір протибольшевицьких настроїв і сил та розпряження режимної системи, було примушене заповісти й розпочати деякі пом'якшення в економічному відношенні. При цьому не заторкувано цілої політики дотогочасного періоду, намагаючись зберегти опінію про непорушність генеральної лінії і самої системи.

Прихід до влади Хрущова стояв у внутрішньо-партійній розгрі під знаком повороту до твердого сталінського курсу в економічній політиці, що найвиразніше виявляється у форсуванні важкої промисловости коштом дальшого упослідження виробництва товарів споживання. Але при тому большевицька партія вже надто усвідомила собі захитання позицій большевизму, який втримується виключно тотальним терором, що теж має межі свого впливу. Всією партією оволоділо зрозуміння, що необхідно вжити якихось заходів для зменшення внутрішнього напруження. Цього не міг переламати теж Хрущов. Але щоб не допустити до справжніх поступок большевизму, Нікіта Сєрґеєвіч перепер такий маневровий плян: на відкуп кинути славу Сталіна, відректися від його культу та сповидно від його

практикувань, долучити до цієї сенсації про-паґандивний галас про ніби поважні реформи в усій політиці та, змиливши цією тріскітнею загальну опінію, тихцем продовжати й закріпляти те ж саме, ленінське, діло. Мабуть у хитруна Нікіти прихована ще одна, чи не найважливіша думочка, що розвінчанням культу Сталіна він розчистить дорогу для культу Хрущова. Але це вже поза офіційними плянами партії.

Якщо приглянутися до суті хрущовських “реформ”, то зразу видно, що всі вони обмежуються до скріплення позицій комуністичної партії, до її внутрішньої консолідації, зміцнення. У них нема ні сліду якоїсь лібералізації, що стосувалася б до “простого” народу, до його життєвих умов і прав. Внутрішньопартійна демократизація, колеґіяльне керівництво на вершку партії, контроля партії над чекістською системою, ревізії процесів і присудів проти чільних партіиців — все це жадною мірою не заторкує диктатури партії над народом, системи комуністичного терору, гнету і визиску.

Засуджуючи методи взаємного винищування у розграх між партійними верховодами, Хрущов старається закріпити свій вплив і владу в партії. Бо при повному розшаруванні комуністичних кадрів згори вниз на февдальні кліки для взаємної підтримки і прикривання, над кожним партійцем висить постійна небезпека, що якась персональна розгра у .верхівці може спричинити його несподіване падіння. Усуваючи цей страх, Хрущов сподівається здобути собі загальнопартійні симпатії.

Подібним способом теперішні кремлівські диктатори стараються консолідувати комуністичні кадри теж поза СССР і ці їхні заходи мають справжній зміст. Тільки це не є вступ чи частина якоїсь загальної реформи совєтської політики і системи, що вийшла б на користь придавлених нею народів. За большевицькими плянами має бути якраз навпаки. Внутрішнє скріплення комуністичного режиму і кадрів за час відпруження Москва задумує використати для здобуття дальших народів та для затіснення комуністичних кліщів в опанованих країнах.

Большевицька тактика й визвольна боротьба

Ця стаття є доповненням трьох попередніх. Ствердження автора, чому кремлівські верховоди мусять іти на поступки, і чому не е можливий поворот до сталінських терористичних методів на більшу скалю надають усім трьом статтям гострої актуальности ще й тепер.

Стаття ця була надрукована, за повним підписом Ст. Бандери, в часописі "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік ііі, чч. 24/120 і 25/121 за червень 1956 р.

Докладніший розгляд т. зв. нового курсу Москви зміцнює в нас переконання, що большевики не збираються істотно змінювати своєї системи, ні політики на внутрішньому, чи на зовнішньому відтинку. Коли ж у цей сам час комуністична пропаганда зчиняє так багато галасу про відхід від сталінізму та про новий напрям у політиці комуністичного бльоку, то всі ці зміни треба віднести до його тактики. Але й такі зміни тактичного порядку мають своє значення, якщо їх розглядати у зв'язку з доцьогочасним розвитком і з розвитковими тенденціями на майбутнє. Щоб належно оцінити це значення, треба окремо розглядати об'єктивні причини, які заставляють большевиків уводити такі зміни у своїй тактиці, окремо — їхні цілі, яких вони хотіли б таким способом досягти, і, вкінці — наслідки таких потягнень Кремля.

Говорячи про причини, можемо зразу твердити, що комуністичне керівництво в Москві мусіло усвідомити собі безперспективність і небезпеки дальшого застосування доцьогочасної тактики. Звідси походить плян широко закроєного тактичного маневру, який мав би створити сприятливішу для большевизму атмосферу, у внутрішніх і зовнішніх відносинах.

Від початку свого володіння до недавнього часу большевики пляново й послідовно втримували СССР в стані обложеної твердині. Незалежно від усіх змін у зовнішньо-політичній ситуації, які раз допускали, то знову виключали якусь зовнішню загрозу для СССР, Москва впродовж трьох з половиною десятиріч ні трохи не звільняла воєнного поготівля і найвищого внутрішнього напруження, немов під

час безпосередньої воєнної, загрози. В більшості це був удаваний страх, бо большевики добре здавали собі справу з кожночасної міжнародньої ситуації, яка рідко коли давала підстави припускати, що хтось готує війну проти СССР. Таким удаванням Москва, м. ін., прикривала свою власну воєнну підготову до дальших імперіялістичних експансій. Але ще важливішою метою цієї тактики було створити оправдання для большевицької системи тотальної диктатури й терору, яка мала б якоюсь мірою пояснюватися станом облоги й акутної зовнішньої загрози. Таким чином галас про воєнний заговір проти СССР став постійним атрибутом большевицької внутрішньої політики.

Після другої світової війни Москва почулася примушеною переглянути свою політичну тактику "обложеної твердині". До цього змушував її незвичайний зріст національно-революційних протибольшевицьких сил і їх визвольної боротьби, що стала поважною загрозою для втримання большевицького панування на здобутих просторах. З одного боку революційно-визвольні рухи давніше поневолених народів, з-поміж яких найсильніше розвинулися повстанські дії У ПА, а з другого — неприборкані ще національні сили новоздобутих країн ставили перед большевиками трудний до переборення фронт.

Невідомо, як були б розвинулися події, якщо б Москва не була мала змоги ужити проти національно-визвольних рухів величезних мілітарних сил, змобілізованих у війні, та скористатися з незвичайно пригожої для неї зовнішньої ситуації, створеної короткозорою політикою західніх держав під кінець і по закінченні війни. Підготовляючи пляни дальшої комуністичної експансії, двиганої мілітарною потужністю СССР, большевики продовжували свою тактику "загроженого миротворця", пришиваючи своїм не-давним вірним союзникам власні аґресивні наміри. Але одночасно вони спостерегли, що ця тактика дуже небезпечно звертається проти них. Втримуване большевицькою пропагандою переконання, що проти СССР приготовляється нова війна, що західні держави готові до активного, збройного удару — послаблювало серед народів, які борються з большевицькою окупацією за свою незалежність, почуття осамітнення та морально скріпляло їх у протибольшевицькому спротиві.

Щоб невтралізувати некорисні для большевизму наслідки від такої пропаганди про зовнішню небезпеку, Москва одночасно застосовує різнородні методи демонстрування своєї мілітарної мо-гутности. Це робиться теж з подвійними цілями, для зовнішнього і внутрішнього ефекту. Як додаткове скріплення цієї політичної тактики, большевики розпочали в повоєнні роки не тільки в опанованих ними країнах, але й по всьому світі велику тарабанщину з т. зв. акціями миру.

Цим способом Москва намагається поширити в зовнішньому світі чергове баламутство й диверсію, втягнути в крутіж своїх впливів здезорієнтовані слабі й розкладені елементи всередині різних народів. Та ще важливішим для неї є внутрішньо-політичний ефект, щоб показати поневоленим народам, як далеко сягають советські впливи, які вони міцні та що на випадок війни большевики будуть мати скрізь своїх помічників. Під цим самим кличем захисту миру комуністи повели чергові репресіині акції для здавлювання протирежимних сил і дій, зокрема в країнах т. зв. народньої демократії.

Так то пояснюються ці абсурдальні суперечності в большевиць-кій політиці й пропаґанді: з одного боку вереск про оточення, про воєнну змову проти “країн соціялізму” та про їх миролюбність, а з другого боку — найбільші в світі змобілізовані армії, тотальна воєнна господарка, не тільки втримування, але й демонстрування небувалої мілітарної потужности. У внутрішньому відношенні одне має виправдати воєнно-тоталітарну систему “обложеної твердині”, а друге повинно гасити революційно-визвольні, протибольшевицькі процеси. А втім, розрізнення внутрішньої і зовнішної політики у большевиків дуже умовне, не відповідає тим поняттям в інших народів, воно зводиться більше до кількости, ніж до якости, як щодо цілей так теж відносно засобів.

Переймаючи владу, верховоди посталінського режиму мусіли зробити інвентуру, скласти якийсь балянс дотогочасного большевицького дорібку. При цьому прийшлось їм ствердити, що доцього-часна тактика щораз більше втрачає своє діяння й вона не веде до внутрішньої стабілізації. А такої стабілізації Кремль бажав би собі дуже, тільки, щоб у нічому по суті не міняти большевицької системи, не зменшувати панування комунізму та московських завоювань. Правда, в зовнішньому відношенні СССР досягнув небувалої могутности, здобув сильну міжнародню позицію, дійшов до дуже

поважного технічного оснащення свого господарського й мілітарного потенціялу. Все це, в парі зі сприятливою для Москви міжнародньою констеляцією, повинно, здавалось би, запевнити большевицькій імперії та системі внутрішню міць, тривкість і непорушність. А тим часом те, що становить підставу кожної держави — відношення між; державою, її системою і владою — з одного боку, та народом і людиною-громадянином — з другого, представляється в большевицькому царстві якнайгірше. В цьому відношенні не слідно жодної поправи, ні нема виглядів на оздоровлення відносин.

Большевизм поробив страшні спустошення серед народів, але не здобув справжніх перемог на головному відтинку, у внутрішньому опануванні людини й народу. Він не зміг викорінити релігії, ні націоналізму, не потрапив знищити людської душі, індивідуальносте людини. Большевикам не вдалося зросійщити поневолені народи, перетворити їх в один "совєтський" народ, ані виховати покоління скомунізованих отарних людей. Після тридцятьп'яти років безоглядного знищування всіх протиставних, непокірних елементів, після такого ж довгого монопольного формування життя й виховування людей, комуністичний режим бореться з тими самими, все відростаючими супротивниками.

Насильство і терор, як виявляється, не були тимчасовим засобом "воєнного комунізму", тільки залишились невід'ємним складником большевицької системи, підставою її володіння. Але діяння терористичної системи почало спадати, не зважаючи на поширення її засягу та незменшене її тиснення. Це виявилось виразно в той саме час, коли большевицька Москва дійшла до вершин своєї могутности й мала найкориснішу зовнішню ситуацію. Революційно-визвольна боротьба ОУН-УПА та масовість геройств українського народу в процесі цієї боротьби, а так само подібні змагання інших народів у скрайньо несприятливій повоєнній ситуації, найпереконливіше засвідчили, що ідейні спонуки національно-визвольної боротьби є сильніші від впливів большевицької терористичної системи. Такими ж самими прорchoисти показниками того, що всесильність большевицького терору проламана, стали страйкові заколоти і повстанчі зриви у Східній Німеччині (Заколоти і повстання почалися 16-го червня 1953 р. в Східньому Берліні виступом німецьких робітників, які запротестували демонстраціями і страйком проти

підвищення норм їхньої праці, згодом домаганням відбути вільні вибори й змінити комуністичний уряд; 17-го червня ті виступи прибрали ширший засяг та охопили страйком майже все робітництво, яке почало повстання. Большевицькі війська здушили повстання з допомогою танків і гармат і розстрілами провідників робітництва; за даними західньо-німецького парляменту (бундестагу), тоді розстріляно 62 особи, а 25.000 ув'язнено.), та в сибірських концтаборах (Про повстання і страйки в сибірських концентраційних таборах, що їх ініціювали й проводили звичайно в'язні-українці з лав ОУН і УПА, і початок яких сягає ще 1946 р., докладніші дані е в книжці: “Московські вбивці Бандери перед судом”, (Українське В-во в Мюнхені 1965 р.), у розділі “Матеріяли і документи” ч. 5: “Повстання і страйки в большевпцьких концентраційних таборах і на засланні в 1946-1959 роках”, стор. 455-456). Рівнобіжність цих спалахів на двох кінцях совєтського володіння, на двох бігунах натуги в системі терору, набрала символічного значення. Зокрема масова активна боротьба політичних в'язнів, що її душею й авангардом є українські націоналісти, в далеких сибірських таборах, в самому горнилі абсолютного терору — підіймає хвилі найсильнішого душевного потрясення, що розходяться між народами й розбудхують визвольні енергії.

Все це наглядні познаки того, що вплив терористичної системи втрачає свою всевладність, що її перемагають ідейні рушії змагання до волі. Цей злам ще тим важливіший, що він наглядно виявлявся в обставинах найкорисніших для большевизму й найтрудніших для визвольних змагань. Моральний вислід цього дужання виходить цілком протилежно до відношення фізичних сил обидвох сторін. Це явище надто загрозливе для большевицького панування, і посталінські верховоди в Кремлі не могли залишити його без належної уваги.

Наслідникам Сталіна, як Маленкову так і Хрущову, було б надто трудно та небезпечно розпочинати своє панування ще сильнішим прикрученням шруби загального гніту й терору. Це було б тим більш неможливим, що в традиції московського самодержавства зміна імператора приносила деякі полегші, принаймні на початку. Так само смерть Сталіна скріпила протирежимні настрої й викликала очікування поправи внутрішнього становища. До того ж, було б важко

придумати успішні методи посилення сталінського терору й натиску, коли доцьогочасні методи почали втрачати силу свого ділання. Тому комуністичні диктатори були примушені шукати інших, додаткових способів, щоб протидіяти загрозливому для большевиків моральному посиленню визвольницьких рухів і волелюбних настроїв.

Одним із таких засобів, уведених Хрущовом і Булґаніном, є відпруження зовнішньої ситуації. Передвісниками цієї нової тактики було припинення війни в Кореї й Індокитаї, а від першої Женевської конференції (Перша після другої світової війни Женевська конференція міністрів чотирьох великодержав: США, Брітанії, Франції і СССР в справах “відпруження та миру” відбулася 16-го квітня 1954 р) Москва почала цю тактику щораз більше посилювати й розголошувати.

Введення нової тактики в цілій політиці Кремля було подиктоване теж зовнішньо-політичними оглядами. Попередній курс холодної війни довів до такого усталення фронтів, яке спинило дальші успіхи комуністичної експансії. Було б трудно й недоцільно продовжувати його безконечно й без помітних результатів. При-йшлось або йти на дальше загострення й розширення конфліктів, зближаючись до третьої світової війни, або шукати іншої розв'язки. Це останнє й зробила Москва, стараючись втримати в своїх руках ініціятиву в міжнародньому розвитку. Започатковуючи відпруження між комуністичним бльоком і західніми державами, вона рахує на сприятливіші обставини для комуністичного проникання і для поширення своїх впливів мирними засобами та на свої користі з розширених господарських взаємин. Автім, рухливість і мінливість тактики — це в політичних розграх важливий спосіб втримування ініціятиви й примушування противників триматися в оборонній поставі. Москва пильно намагається користуватись цим випробуваним способом.

Та не менше від зовнішньо-політичних заважили внутрішні мотиви при цій зміні тактики в совєтській політиці. Відпруженням взаємин із західніми державами та непомірним пропаґандивним роздмуханням такого звороту большевики хочуть, всупереч своїй попередній тактиці, створити загальне переконання, що для їхнього стану посідання нема жодної загрози ззовні, що вони не мають противників, яких треба б боятися, і що така ситуація устабілізовується на довший час.

Одночасно, своєю політикою нормалізації взаємин із Заходом Москва старається зобов'язати західні держави, щоб вони не проявляли жодних симпатій ні підтримки для протибольшевицьких, національно-визвольних рухів. Одне й друге повинно б, за большевицькими плянами, вплинути гальмуюче на розвиток цих рухів, створити для них ще труднішу зовнішньо-політичну й психологічну ситуацію. В таких обставинах мало б серед поневолених народів утвердитися переконання, що положення СССР назавжди непорушне устабілізоване, та що нема виглядів на сполучення визвольної боротьби з будь-якими зовнішніми ускладненнями для совєтів.

Другою частиною цього маневру, розрахованого на внутрішнє закріплення большевицької системи, є створювання враження, нібито в цій системі проходять поважні реформи, які принесуть помітне покращання життєвих умовин і більше свободи. Такі переконання має викликати голошення розриву КПСС з культом Сталіна й деякі внутрішні потягнення, спеціяльно розраховані на пропаґандивний ефект. Цим способом большевики хочуть з'єднати собі симпатії, розбудити серед поневолених народів надію на еволюцію большевицької системи та відвернути їх увагу від визвольної боротьби.

Такі то пляни можна доглянути за тактичними маневрами в політиці Кремля останнього часу. Вони були викликані, значною мірою, подіями, які сиґналізують небезпечний для большевизму процес, що головна підстава його володіння — система тотального терору — перейшла вершини своєї сили і її впливи почали спадати. Щоб запобігти загрозливому розвиткові, большевики намагаються довести до того, щоб поневолені народи внутрішньо помирилися з незрушимістю большевизму, пов'язали свою долю з російською імперією й комунізмом та вбачали єдиний вихід у позитивній участі в його дальшому розвитку.

При цьому большевики не збираються вводити істотних змін, реформувати свою систему. Докладніший розгляд матеріялів XX з'їзду КПСС показує, що цілі большевицької внутрішньої, національної і зовнішньої політики в засаді залишаються незмінними, всі пляни зміряють тільки до закріплення большевицької системи й до поширення комунізму. Так само нова тактика в московській політиці

має служити тільки успішному прямуванню до тих самих цілей. Між причинами, які викликали зміну політичної тактики Москви і цілями, що їх вона намагається досягти зміненою тактикою, існує пряма протиставність. Большевики хочуть перехитрити ті причинові фактори, які примушують їх до змін і їх зневтралізувати.

Чи це їм вдасться? Чи наслідки большевицьких тактичних маневрів будуть покриватися з їхніми цілями, чи більше відповідатимуть властивим причинам, що їх викликали? Безсумнівну відповідь на ці питання дасть само життя. Але вже й тепер є достаточні підстави для передбачень у тому напрямі.

Передусім можна бути певним, що дуже швидко всі побачать ріжницю між фактичним змістом і цілями нової тактики большевиків та пропаґандивним їх зобрахсуванням. Ця брехня може принести большевикам хіба незначний виграш на часі. Зате її негативні наслідки будуть багато більші. Своєю пропаґандою про незвичайні користі і пільги для народів і для кожного громадянина СССР від нових плянів і “реформ”, большевики тільки стверджують слушність таких вимог і скріплюють їх. Коли ж дійсність виявляється протилежною, так само нестерпною, як перед тим була, то це не тільки побільшує ненависть народів до большевизму, але й найгіршу погорду супроти режиму за його облуду і брехливість. Щоправда, забріханість була від самого початку одним із головних підпор і характеристичних признак большевизму. Тому комуністам здається, що доливання до давно переповненої мірки вже не шкодить. Тим часом таким поступованням большевицький. режим задокументовує свої зобов'язання і коли він з них жодною мірою не вив'язується, то це дає дальше морально-психологічне скріплення всім цим течіям і силам, які неґативно ставляться до існуючого стану й не хочуть з ним погодитися.

Подібні наслідки, вбивчі для большевицького престижу, мусять мати хрущовські методи вибілювати себе через частинне признавання, що большевицькі практики за часу Сталіна були злочинні. Кожному ж відомо, що сьогоднішні верховоди КПСС й СССР у тих практиках приймали співвирішальну участь і несуть за них відповідальність. Подруге — осуджувані тепер сталінські методи становлять хребетний стовп цілої большевицької системи. Хіба що теперішній режим в Москві направду пірвав би з дотогочасними методами большевизму й

увів би людяніший курс, відповідний до життєвих потреб народів і кожної людини — то цим міг би частково відкупити свою вину за попередні злочиства. Та це неможливе.

Зміни, які мали б бодай якоюсь мірою відповідати справедливості й прагненням підсовєтських народів, рівнялись би докорінній ліквідації большевизму, комуністичної системи й російської імперії — тюрми народів. Такі зміни можуть бути переведені тільки шляхом безоглядної боротьби з большевиками і перемогою над ними, а не їхніми руками. Коли ж комуністична партія тепер відрікається від частини своїх попередніх злодіянь, записуючи їх на рахунок самого тільки Сталіна, але одночасно далі тримається цих самих методів, то цим сама дає собі найгірше свідоцтво — не тільки крайньої неморальности, але так само цілковитої затрати політичного глузду. Бо в очах народу про зміну, чи незмінність большевицьких методів свідчить ціла большевицька система, яку кожний відчуває в щоденному житті на власній шкірі, а не реабілітація давних большевицьких вожак, чи якісь тільки адміністраційні реформи, або відокремлені потягнення, роблені лише на показ. Під цим оглядом ніхто народу не ошукає, а коли Кремль думає, що це вдасться зробити хрущовським підстрибуванням — то цим тільки сам себе ошукує.

На XX з'їзді компартії її головачі задокументували єдиний в історії вияв особистої нікчемности й упідлення. Хрущов змальовуючи божевільну злочинність диктатури Сталіна, мав настільки безсоромности, щоб признатися, що він й інші найближчі "соратники Сталіна" бачили й розуміли ту всю злочинність, але мовчки співдіяли в ній, страха ради, щоб зберегти свою шкіру й позиції. Не знати, чому більше дивуватися, чи самообнаженій нікчемності Хрущова, Булґаніна, Мікояна й інших "зірок", чи поголовній підлоті й безвідповідальності всіх учасників з'їзду, що таких штампованих нікчем ставлять на чоло СССР і світового комунізму. Це дійсно історичний з'їзд, що розкрив моральну гниль комунізму, голови та стрижня московської імперії!

Большевики розраховують на те, що в поневолених ними народах запанував такий сам занепад здорового глузду, почуття гідности й відповідальности та що їхні плиткохитрі маневри будуть прийняті за добру монету. В цьому вони дуже перерахуються. Наслідком такої тактики буде не тільки зріст загальної ненависти, але й поширення

погорди до них. Це буде новий, дуже міцний чинник, який в психологічному переборенні наслідків терору відограє важливу ролю. В сталінському періоді большевизм, при всій своїй хижацькій потворності, виступав у масці сатанічного фанатизму, що ще більше скріпляло вморожуючий вплив його терору. Тепер Хрущов вивернув наверх і показав усім його правдиве нутро, підшите фальшом, жадобою панування й трусливістю. Пристосовування сталінських методів терору, але з хрущовською маскою, вже не буде мати того паралізуючого впливу, а викликатиме тим сильніший спротив і ненависть.

Поскільки большевицька тактика придобрювання не приносить істотної поправи життєвих умов, ані не задовольняє національно-визвольних прагнень народів до свободи, цим самим продовжується спротив і боротьба закріпачених в СССР націй з большевиз-мом. Вище згадані моменти додаватимуть протирежимному спротивові й визвольній боротьбі морального скріплення. В цьому самому напрямі підбадьорення діятиме свідомість, що саме доцьогочасна боротьба примусила большевиків уступити з дотеперішніх здавалось би незрушимих, позицій. Покищо вони намагаються опанувати ситуацію маневровою тактикою, але даремно. Змагання за волю йтиме далі з посиленою енерґією. Цього напору не стримають большевики самими маневрами, а також трудно було б відкинути його протинаступом посиленого терору. Всупереч своїм першим плянам большевицька Москва буде примушена розпочати стратегічний відступ, ідучи на фактичні поступки. З цього тільки скористае і цим скріпиться боротьба за волю в кожному відношенні, зокрема ж національно-визвольні змагання України й інших народів за свою державну незалежність та за справедливий лад.

Незмінна стратегія Москви

Незмінна стратегія Москви постійно проявляється в подвійності її політики: справидними поступками заспокоїти тих, хто їй ставить спротив, і в відповідний час, а то й разом із поступками, кинутися на них і коротко з ними розправитися. Ці методи вона застосувала проти поляків у час їхніх заворушень у Познані і проти мадярів за їхнє всенародне повстання. Тож Ст. Бандера у цій своїй статті перестерігає, що "кожне базування на сподіванках на інші, лагідніші форми і засоби московського поступування — зрадливе й згубне"

Стаття була надрукована в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік iii, ч. 47/143 з 18. 11. 1956 р. Уривок з неї п. н. "Традиції і методи московських імперіялістів" появився в місячнику "Визвольний Шлях". Лондон, рік вид. XI/XVII за жовтень 1964 р., у п'ятиріччя з дня смерти Ст. Бандери, стор. 1057-1065.

Постава большевиків супроти останніх проявів усамостійнювання польського комуністичного режиму та безоглядне здавлювання визвольної революції в Мадярщині роз'яснили низку проблем, які стосуються до питання т. зв. еволюції й демократизації большевизму та до питань протибольшевицької боротьби.

На перший погляд може здаватися, що постава Кремля до згаданих тенденцій у Польщі була подиктована цілком іншмми, протиставними цілями й діючими в большевицькій системі пружинами, ніж у випадку Мадярщини. Тому дехто й думає, що за таким наглим перескоком большевицької тактики — від поступливости супроти розвитку подій у Польщі до скрайньої брутальиости супроти мадярського повстання — мусять стояти якісь далекойдучі внутрішні переміни, зокрема ж персональні пересунення у большевицькій верхівці. Але коли при цьому взяти до уваги послідовність большевицької імперіялістичної політики, приходимо до висновку, що в обидвох цих випадках большевики діяли за одним генеральним пляном. Це не виключає того, що в гру можуть входити теж внутрішні потрясення в большевицькій верхівці. Але це були б хіба похідні явища, радше наслідки, а не головні причини застосування тих двох протилежних тактик.

Від самого початку окупації цих країн аж до останнього періоду т. зв. відсталінізації у відношенні до Польщі й Мадярщини большевицька Москва проявила цілком тотожні цілі загарбницької політики й застосувала однакові методи. Революційне кипіння в Польщі й вибух революційної боротьби в Мадярщині зродились одночасно, на однаковому підґрунті. А про методи большевицької реакції в обидвох випадках вирішувало одне й те саме колективне керівництво КПСС.

Теж нема підстав думати, що застосування двох різних тактик було наслідком зміни в міжнародній ситуації, у зв'язку з воєнними діями Ізраїля, Франції й Англії проти Єгипту. Ці дії, щоправда, в морально-політичному відношенні створили догіднішу ситуацію для московського хижацького нападу на Мадярщину. Але Кремль добре знає настанову політики західніх держав і враховує за певний фактор, що під теперішню пору вони не здобулись би на ефективну, мілітарну акцію в обороні здавлюваної большевиками визвольної революції будь-якого поневоленого Москвою народу, теж тоді ні, коли б не було злощасного епізоду в Єгипті.

Отож, якщо розвиток подій в Мадярщині мав в оцінці Москви подібне значення як розвиток у Польщі, тоді не було б такої ріж-ниці в большевицькій реакції. Коли ж у цих двох випадках Москва зайняла, — як на большевицькі норми, — діяметрально протилежні постави, то це вказує найвиразніше, що для неї це були дві цілком різні, в своїх наслідках протилежні справи, не зважаючи на їхню однакову ґенезу. Ця ріжниця оцінок й застосування двох протилежних тактик зображує стратегію большевицької політики у властивій, глибинній, а не сплощеній відбитці.

Постава Москви до жовтневих подій у Польщі втримана ще в рамцях злагідненого, “відсталінізованого” курсу большевицької політики. Намагання Кремля підмурувати й поширити леґенду про розрив з дотогочасними, сталінськими методами у внутрішній і національній політиці, мусіли теж заторкнути сателітні країни. Щоб надати цій тактиці признак справжньої зміни політичного курсу, Кремль мусів робити такі потягнення й допускати не раз такі явища, від яких постають небезпечні тріщини в большевицькій системі тотального придавлення всякої свободи. Коли Хрущов зважився перейти на таку тактику, то це сталося під напором протибольшевицьких настроїв і сил, яких на довгу мету не можна опановувати самим терором.

Большевики одчайдушне намагаються вимушені тактичні поступки перетворити на успішний засіб дальшої експансивної політики, спрямованої на захоплення під свій вплив народів Азії й Африки. Тому то теперішні колективні диктатори в Кремлі так дбайливо стараються зберегти й поширити в світі переконання, що в після-сталінський період цілі світового комунізму здійснюються з волі народів, людяними, демократичними методами.

В такому то пляні Москва укладала свою стриману реакцію на емансипаційні потягнення компартії в Польщі, коли зорієнтувалася, що вони не переходять тих меле, які Кремль вважає за допустимі. Ця тактика, не зважаючи на незначні втрати, дає Москві сильні арґументи для зміцнення леґенди про еволюцію й демократизацію "відсталінізованої" большевицької системи. Навіть ще в розпалі мадярського повстання Кремль намагався втримати цю леґенду й підперти її заявою з ЗО жовтня про виправлення попередніх помилок у відношенні до т. зв. народніх демократів та про готовість встановляти взаємини з цими країнами на засадах рівности й суверенности.

Коли зараз після цієї заяви Москва відкинула так дбайливо зберігану маску "відста-лінізування" і з повною брутальністю перейшла на питоменну московсько-большевицьку тактику погромів, то це було наслідком продумано розплянованої, незмінної стратегії московського імперіялізму.

Кремлівські диктатори напевно здавали собі справу з того, що таким крутим поворотом самі розбивають леґенду про внутрішнє переродження большевизму і значною мірою нівечать вже досягнені, чи намічені користі з неї. Це виразно свідчить про те, що вони вважали за неможливе і безвиглядне дальше застосовування зла-гідненої тактики супроти Мадярщини. Втримання цієї країни в большевицьких кліщах для Москви важливіше за всі користі і пляни пов'язувані з курсом "відсталінізування". Правдоподібно, Москва має на увазі не тільки здавлення національно-визвольної революції в Мадярщині. Таким прикладним погромом визвольної боротьби большевики хочуть спаралізувати самостійницькі, протикомуністичні рухи і настрої в усіх поневолених країнах.

Як недавнє засуджування сталінських метод і вдаване злагід-нення

большевицької системи, так само й останній неприхований поворот до засуджених метод є наслідком і доказом того, що ні одна ні друга тактика не може назавжди закріпити московського панування над волелюбними народами та викоренити їхніх самостійницьких і протикомуністичних прагнень. Большевики мусять міняти тактику, чи комбінувати одну з другою тому, що при постійному втримуванні однієї системи протибольшевицькі сили пристосовуються до її клімату та виростають до загрозливих для московської імперії розмірів. Але мінливість і комбінування таких не охоронить протинароднього й нелюдського большевизму від неминучого провалу.

Поворот большевиків до методів безоглядного терору й погрому в здавлюванні мадярської визвольної революції наглядно показав, що ці методи залишаються незмінною підставою большевицької тактики, головним і остаточним засобом їх національної політики. Коли тільки виникає поважна загроза для втримання московського панування над будь-яким поневоленим народом, тоді Москва найбрутальнішим способом застосовує свої погромницькі методи, вироблені цілим розвитком російського імперіялізму й “удосконалені” його вивершенням — большевизмом. Це діється в таких випадках завжди, незалежно від зовнішньої ситуації, від інших плянів та заанґажувань московської політики. Вирішує тільки оцінка пануючих у Кремлі тиранів, чи вони вважають за потрібне й побажане послужитися цим головним чинником московського імперіялізму. Всі інші засоби й методи мають допоміжне, другорядне значення. Москва може їх кожночасно відсунути, коли хоче оперувати голими лазурями хижака.

Відповідно до цього всі народи, яким доводиться мати справу з Москвою, зокрема ж ті, що змагаються за своє визволення, мусять наставляти свої сили й зусилля, тактику і стратегію своєї боротьби на той підставовий спосіб дії московського імперіялізму, на його безоглядну хижацьку тактику. Кожне базування на сподіваних про інші, лагідніші форми і засоби московського поступування — зрадливе й згубне.

Перші висновки

На підставі поступливости Москви в справі Познанських заворушень, і її хижацької реакції на мадярське повстання, автор цієї статті "Перші висновки" розкриває ті, большевиками дбайливо масковані, межі, на яких кінчається вплив тактичних міркувань, а вирішують єдино вимоги московського загарбницького імперіялізму. Правильність стверджень і висновків у цій статті можна було спостерігати роки пізніше, коли Москві почали супротивлятися такі її сателіти, як Румунія, Болгарія і Чехо-Словаччина.

Стаття ця була надрукована, за підписом Ст. Бандери, в "Шляху Перемоги", Мюнхен, рік ііі, Ч 48/144 з 25. 11. 1956 р.; передрукована в збірці статтей "Большевизм і визвольна боротьба", Бібліотека Українського Підпільника, ч- 5, вид. ЗЧ ОУН, 1957, стор. 455-460.

Брутальне, неприховане народовбивство, яке московські варвари докопують у Мадярщині на очах усього світу — це насправді ніяка новина в большевицькій і, взагалі в московській, практиці підкорювання народів і знищування непокірних. Адже ж большевики від початку свого володіння систематично вживають таких самих методів супроти України й інших поневолених народів, до того ж у ще більших та жорстокіших розмірах. Поголовне знищування воєнною зброєю волелюбного населення, враз із жінками й дітьми; заморювання цілого народу пляново-організованим голодом, холодом, каторжною працею й позбавленням найконечніших для життя засобів; масові виселювання й заслання в країни страшної повільної смерти — все це старі практики московсько-большевицького звірства.

Світ байдуже мовчав, коли большевицька Москва вже майже сорок літ такими методами катує й руйнує Україну, Білорусь, народи Кавказу й Туркестану. І напевно така байдужість не була спричинена незнанням, чи нерозумінням того, що діється в страшній совпедії! Ані тепер повторення большевицьких звірств у Мадярщині викликало морально-політичне потрясення й реакцію західнього світу, немов би він вперше довідався про такі методи й злочини Москви, або наче він прокинувся з кам'яного сну.

Це пробудження викликали дві головні причини, Поперше —

західньоевропейські нації відчули безпосередню близькість страшних пазурів московського ведмедя й виразно усвідомили собі, що большевицька загроза з черги направиться просто на них. По-друге — большевицькі погроми на Мадярщині безслідно розвіяли всі ілюзії, що большевизм від смерти Сталіна почав перероджуватися, що його методи стають лагідніші, людяніші та що аґресивність московського імперіялізму почала притуплюватися, принаймні щодо мілітарно-насильницьких форм дії.

Такі присипляючі омани суґерувала світовій політичній опінії не тільки єхидна большевицька тактика й рафінована пропаґанда. Це саме робила вся продажня, розкладницька міжнародня мафія, яка все була в таємній спілці з большевизмом. А теж вся труслива, угодовецька політика західніх держав супроти большевицької Москви причинялися до цілковитого збаламучення власних народів.

І в той час, коли заколисана політична чуйність західніх народів запала в найглибший сон, прийшло нагле пробудження від большевицького удару в Мадярщині. Потрясення спричинила не так сама брутальність большевицьких звірств, бо світ став байдужий до чужого нещастя, коли воно далеке, — але саме близькість і несподіваність того удару. Глибоке протибольшевицьке порушення заволоділо настроями західньоевропейських народніх мас, несхильних до такого хвилювання. Ба, навіть різні свідомі й несвідомі прихвостні й підпомагачі московського комунізму на Заході, які через неожиданий зворот большевицької тактики знайшлися на позорищі, почали відрікатися комунізму й осуджувати поступовання Москви в Мадярщині.

Большевицькі погроми для здавлення визвольної революції мадярського народу найвиразніше показали, що природа московського імперіялізму й комуністичного режиму ні в чому не змінилася, що Москва не хоче випустити жодної жертви зі своїх лап, а коли якийсь народ повстає проти комуністичного гніту й московського визиску, тоді вона показує свої хижацькі пазурі. Жорстоким топленням повстання мадярського народу в його крові т. зв. колективне керівництво Кремля показалося перед цілим світом у правдивому світлі, як послідовний переємник і наслідувач ленінсько-сталінських методів. Увесь шум про зміну курсу й занехання сталінських методів виявився підступною брехнею.

Таких наслідків напевно не бажали собі диктатори з Кремля. На це виразно вказує одночасне застосування ініної тактики супроти Польщі. Коли ж своєю брутальністю супроти мадярів большевики перекреслили свої тактичні пляни, то це вказує на те, що тут вирішували інші, важливіші для них мотиви.

Порівняльний розгляд цих двох випадків — большевицької реакції на події в Польщі й на Мадярщині — розкриває ті большевиками дбайливо масковані межі, де на них кінчається вплив тактичних міркувань, а вирішують єдино голі заміри московського загарбницького імперіялізму. Це питання варто основніше розглянути, бо відповідь на нього дає підстави для пізнання стратегії большевизму і для передбачення большевицького поступовання у критичних ситуаціях. В газетній статті можна тільки відмітити найважливіші моменти.

В чому ж основна ріжниця між розрухами в Польщі й на Мадярщині в початковій їх стадії? Підкреслюємо: в початковій стадії відносних подій в обидвох країнах, бо в дальшому розвитку ріжниця стала цілком очевидною. Тим часом большевицька реакція відразу була іншою, не зважаючи назверхню подібність перших заколотів. У Мадярщині большевики на самому початку виступили з танками й сальвами проти демонстрацій, а в Польщі, після зустрічі верхівки КПСС з Центральним Комітетом компартії, який почав ребелію, припинили розпочаті приготування до мілітарної реакції.

В Польщі компартія змогла в той час хитрою тактикою опанувати розбурхані самостійницькі настрої мас, встиснути їх у своє річище і втримати в сприємливих для Москви межах. Ґомулка та його прихильники, використовували свою марку націонал-комуністів, заграли ролю речників національно-самостійницьких прагнень Польщі. Насправді ж їхні претенсії до Москви не перейшли поза вимоги деякої автономії для польської компартії, зменшення централістичного тиску Кремля й зокрема внутрішньо-партійних порахунків з особами найбільш скомпромітованими через дотеперішні комуністичні практики. Те, що вони обстоювали з національних домагань польського народу, обмежувалося на мінімальних поступках, на які комуністичний режим мусів піти, щоб бодай частинно розрядити напругу протикомуністичних й протимосковських настроїв і запобігти неминучому вибухові.

Московські верховоди зрозуміли, що така внутрішня ребелія випробованих комуністів не переступає занадто меж; хрущовської тактики "відсталінізування", а очолений ними компартії й режиму та їхні скромні реформи діятимуть як запобіжний вентиль. В загрозливій ситуації Москва теж погоджується на незначні поступки, "крок назад", якщо цим забезпечує собі змогу пізніше зробити "два кроки вперед". Вирішне значення для Кремля мала Гарантія, яку давав Ґомулка, що в Польщі буде збережена комуністична система, диктатура комуністичної партії та залишаться залоги совєтської армії. Це головні стовпи московського володіння над підбитими народами. Якщо ці стовпи залишаються непорушені, то все інше має, тимчасово, другорядне значення для Москви.

Натомість у Мадярщині перші демонстрації відразу надали цілком інший напрям розвиткові подій. В Будапешті вийшли на вулицю народні маси з виразним революційним, противомосковсь-ким і протикомуністичним наставленням і з такими ж гаслами. Компартія — ані як цілість, ані як будь-яка її частина — не мала жодних даних спинити, чи осідлати народне зрушення. Большевики, враз із своєю аґентрою, — верхівкою компартії в Мадярщині зразу вирішили, що для втримання їхнього панування нема інших виглядів, як тільки здушення революції насильством. По тій лінії вони пішли послідовно. А тимчасові поступки й компроміси супроти вимог революції вони робили тільки з тактичних міркувань, щоб скористати на часі та не бути цілком усуненими в най-критичнішому моменті.

Перший висновок з цього порівняння такий, що для большевиків найважливішою справою та одночасно критичною лінією, поза якою політична тактика не має значення, є втримати диктатуру компартії в загарбаних країнах. Стаціонування совєтських залог становить головний стовп московського посідання. Армія несе головний тягар совєтського володіння тільки в початкових і критичних стадіях підкорювання якоїсь країни, а нормально вона виконує ролю забезпечуючої підпори. Постійне панування Москви над кожною країною здійснюється через тотальну комуністичну систему, яка заковує в диби всі ділянки життя, цілий народ і кожну людину. Компартія й комуністичний режим дають найпевнішу запоруку підлеглости Москві. Через свою протиставність до волі, бажань і життєвих потреб власної нації вони мусять спиратися на насилля

комуністичного апарату й на силу московської імперії, щоб постійно втримати свою владу. А з цього випливає тривала залежність від Москви й конечність служити їй.

Як тільки втримуються ці ґаранти московсько-большевицького панування над якоюсь країною, то під тиском конечности большевики можуть іти на різні тимчасові поступки національно-політичним, економічним, релігійним і культурним прагненням даного народу. Таж і за Леніна, і за Сталіна були такі відлиги й пом'ягшення режиму, коли приходила скрута. Був НЕП, була “українізація”, був другий наворот “українізації” під час останньої війни. А потім, коли большевики скріплять своє становище, приходить нове прикручення режимної шруби. Для Москви найважливіше, щоб тільки втримати в руках віжки, хоча б на деякий час їх і попустити.

Другий висновок з порівняння розвитку в Польщі й Мадярщині — це чергове ствердження, коли доходить до порушення комуністичної системи й диктатури комуністичної партії, тоді большевики змасовують свої мілітарні сили й розправляються з даним народом в найжорстокіший спосіб.

Дехто схоче тим обґрунтувати погляд, мовляв, у підбольше-вицьких умовах неможливий і недоцільний революційний шлях до визволення, а ступневим еволюційним способом народ може осягнути свободу. Це самообманний погляд. Близько сороклітня історія большевицького поневолювання народів дає чимало прикладів, що большевики якийсь час ніби потурають постепенному поширюванню свобід якогось народу, в різних ділянках життя, а потім нагло загострюють курс і розгромлюють не тільки всі здобутки того процесу, а й ті всі національні сили, які в ньому проявилися. У большевиків питання переходу від пом'ягшеної тактики до безоглядного знищування є узалежнене передусім від змісту і ступеня самостійницького процесу. Коли справи доходять до захитання московського панування й комуністичної системи, тоді Москва діє без маски, однаково, чи має справу з революційним зривом, чи еволюційним розвитком.

Одночасність погромів у Мадярщині з поступливістю супроти Польщі показує виразно, що большевики завжди готові до хижацького . скоку з причаєної постави. Кожний еволюційний розвиток дає їм змогу діяти пляново й вибирати найдогідніший час і спосіб для нищівного

удару. Революційна боротьба, натомість, створює ситуації двох воюючих сторін і большевики втрачають неподільне панування над становищем. Та найважливіше те, що національна революція знищує цілий апарат, яким большевизм осотує і з середини опановує націю. Революція кладе фронтову лінію між народом і зрадницькою компартією, яка служить ворогові. Кожний революційний зрив підкошує большевицьку систему поневолення і поправляє становище народу в його затяжній визвольній боротьбі, якщо він цю боротьбу продовжує, не дивлячись на жертви.

Призабута научка

Намагання західніх політиків знайти співжиття з імперіялістичною Москвою залишило сліди також серед деякої частини української спільноти на чужині. Головними речниками того "співжиття" та ставки на комуністично-комсомольські кадри в боротьбі проти Москви були: праве крило Української Революційне-Демократичної Партії (УРДП), очоленої Іваном Багряним і її ліве крило з Іваном Майстрен-ком, а теж середовище Закордонного Представництва УГВР- Тож у своїй статті "Призабута научка" (друкованій за повним підписом у "Шляху Перемоги", Мюнхен, рік iii, чч. 50/146 і 51/147 з 9-го і 16-го грудня 1956 р.) Степан Бандера, на підставі історичних прикладів з недавньо минулого й сучасного, виявив шкідливість новітнього совєтофільства і його вислужництва чужим чинникам. Про властиві кадри борців автор писав у статті "До питання основних кадрів національно-визвольної революції" (Див. на стор. 284 цього збірника).

Коекзистенційний курс, що ще місяць тому панував у міжнародній політиці та, здавалося, на довгий час визначував її розвиток, викликав теж; в українському політичному житті на чужині буйний ріст спорідненої з ним, розкладницької галапасні. Підняло голову новітнє совєтофільство, видвигане новими прислужниками, яке, використовуючи задушливу міжнародню ситуацію, виступило в новій формі. Щоправда, в теперішній атмосфері, прочищеній психологічно-політичними зрушеннями, які викликала національна революція в Мадярщині, всякі совєтофільські сили й течії дуже принишкли. Але це тільки причаєння. Большевизм та його поплічники будуть добре заходитися, щоб підживити ці ферменти ідейно-політичного розкладу та послужитися їхньою роботою в першу пригожу для цього пору. Тому доцільно тепер кинути трохи світла на ґрунт і коріння цього розкладницького явища, на спосіб й наслідки його діяння, щоб його знешкідливити.

Сучасне совєтофільство має чимало спільних рис з голосним колись радянофільством. В дійсності сучасна відміна цього явища значно гірша від первісної. Це однаковою мірою стосується до його

підґрунтя, збудників і до наслідків. Особливе значення має ця обставина, що сучасна рецидива виникла після того, як на досвіді минулого виявилася недоречність і шкідливість радянофільських тенденцій. Тому-то, щоб належно оцінити цей прояв політичного звиродніння, доцільним буде пригадати розвиток і наслідки його первісної появи з-перед тридцяти років.

Течія радянофільства розвинулася на Західніх Землях України під польською займанщиною та серед української політичної еміграції в добі НЕП-у й т. зв. українізації на підсовєтській Україні. В її вир попали різні політичні й суспільно-громадські діячі, які не мали особливих симпатій до комунізму, чи до москвофільства, але шукали якоїсь "орієнтації", якогось легшого виходу, опертя й допомоги в тогочасній затяжній і, здавалося, безвиглядній ситуації. Психологічним підґрунтям радянофільства було морально-політичне заламання після поразки національно-визвольних змагань та невластива реакція на гніт польської окупації на ЗУЗ і на байдуже ставлення західніх держав до української справи. Політичною поживою для цієї тенденції був той розвиток різних ділянок українського національного життя, який відбувався на Осередніх і Східніх Землях у період НЕП-у й "українізації".

Тодішнє радянофільство засновувалося на наступних головних думках: в УССР розвивається нова форма української держави. Хоч вона має чималі нестачі, зокрема щодо суверенности та через комуністичну систему, проте вона дає Україні великі користі й несе в собі поважні завдатки на поправу й удосконалення. УССР становить базу і рамки для розвитку всіх ділянок життя української нації та має бути підпорою для збереження й розвитку українства в інших частинах України та на чужині. Тому українці поза межами УССР повинні визнати її як українську державу і спертись на ній, а не заперечувати її.

Поширенню таких поглядів і настроїв на Західніх Землях і серед частини політичної еміґрації сприяв злагіднений курс большевицької політики, а зокрема т. зв. українізація. Але свідомі, патріотичні кола з ОСУЗ не прикладали до цього своїх рук. Вони ж задобре пізнали суть большевизму й не мали таких ілюзій щодо щирости й тривкости большевицьких полегшень.

Очевидно, українські патріоти, діячі в різних ділянках національного життя, старалися і в підбольшевицьких умовах розвивати його якнайкраще, використовуючи для цього всі можливості. Період НЕП-у та пом'ягшеної національної політики створював догідніші обставини, а великий тиск розбудженої української національної стихії щораз то розширяв їх, вимушуючи теж такі поступки большевиків, яких Москва собі не бажала. Таким чином доба .“українізації” дала поважні надбання в різних ділянках національного життя. Мали теж місце старання українських діячів в УССР, зокрема в ділянках національної культури й народнього господарства, підтримати й скріпити розвиток українства на інших Українських Землях. Були навіть спроби українських старшин Червоної армії встановити таємні зв'язки з революційною Українською Військовою Організацією на ЗУЗ.

Але всі ці намагання українських патріотів не мали на меті створювання совєтофільських орієнтацій і настроїв серед українців поза кордонами СССР. Це вже було ділом большевицької політичної пропаганди й спеціяльних акцій. Цим займалася не тільки комуністична партія, а й зокрема совєтські дипломатичні, торговельні, культурно-наукові й військові представництва. Наприклад, умисне створений консулят УССР у Львові мав за головне завдання поширювати совєтофільство в Галичині.

В пляні такої політики большевики зручно використовували всі факти розвитку українського національного життя в УССР для поширення своїх впливів. У своїй пропаґанді вони не тільки перебільшували й розмальовували світлими барвами українські досягнення, але приписували їх як заслугу совєтської держави, комуністичної системи. Піднесення української національної стихії й кипучу працю діячів української культури, що в дійсності були розбуджені українською національною революцією, большевицька пропаґанда змальовувала як наслідок комуністичної революції та як вияви совєтського, “радянського” патріотизму. Большевики нікчемно використовували цю обставину, що українські патріоти в УССР не могли відкрито виявити свого справжнього, ворожого відношення до Москви і до комунізму.

Коли ж деякі українці поза кордонами СССР не розуміли, чи радше не старалися зрозуміти дійсного стану та з вірою сприймали хитру

брехню большевицької пропаганди, то це вина їхня, їхнього наставлення. Бо ж вони шукали такої орієнтації та не ставилися до ворожих суґестій з належним критицизмом і насторо-женням.

Як відомо, в парі зі зміною курсу в середині СССР ішла большевицька політично-пропа-ґандивна офензива назовні. Одне й друге мало спільні причини й один плян. Період воєнного комунізму не дав Москві остаточної перемоги над всіми національно-самостійницькими й протикомуністичними силами. Щоб рятуватися перед повним провалом, большевики мусіли піти на поступки непереборeним прагненням народів до свободи. НЕП й пом'ягшена національна політика мали відпружити внутрішню ситуацію, принести господарську поправу й дати большевикам час для підготови і переставлення з партійно-воєнної диктатури на диктатуру партійно-поліційного апарату та тотально-комуністичної системи. Посилена акція назовні мала проламати політичну й господарську ізоляцію СССР та поширити большевицькі впливи.

В такому пляні вирощування й підсилювання совєтофільських настроїв серед українців поза СССР мало для Москви потрійне значення. Поперше, воно мало розряджувати протибольшевиць-кі настрої в українському народі. Відомості про прихильне ставлення українства з-поза кордонів СССР до совєтського панування в Україні, повинні були підкошувати протибольшевицькі сили й дії на Українських Землях під московською займанщиною. По-друге, совєтофільські настрої серед українства в небольшевицькому світі мали б значно допомогти большевикам вийти з дотогочасної моральної й політичної ізоляції. Якраз свідчення українців мусіли б найбільше переконувати світову опінію, що совєти не такі погані, коли українські самостійники, знані зі своєї ворожнечі до Москви й большевизму, зміняють своє відношення до УССР, отже, до того політичного ладу, який встановила большевицька Москва. А потрете, совєтофільство, в будь-якій формі, створює пригожу атмосферу й податний ґрунт для розросту комуністичних ячейок і різнородної большевицької агентури за кордонами УССР.

Большевикам не вдалося прищепити українському політичному життю поза межами СССР недуги совєтофільства в більших розмірах. Але й ті її прояви, що мали місце на ЗУЗ і на еміґрації в 1924-33 рр., завдали чимало шкоди українській справі.

Найбільшим лихом був удар в спину тим самостійницьким силам, які втримували протибольшевицький визвольний фронт. Непохитні патріоти-самостійники на ОСУЗ розуміли суть большевицької політики й здавали собі справу з того, що всі національні здобутки доби НЕП-у й “українізації” мають дуже крихку підставу й можуть бути кожночасно ліквідовані. Тому вони зосереджували свою увагу й працю на під готові й організуванні національно-визвольних, революційних сил, політичних, військових і молодіжних. Кожний прояв радянофільства, угодовецтва з большевиками, якого допускалися українці поза кордонами СССР, завдавав цьому фронтові значно важчих морально-політичних ударів, ніж подібні прояви в умовинах підбольшевицького примусу.

Так само в українському політичному житті на Західніх Землях та на еміґрації радянофільські тенденції вчинили чимало заколотів, розбиття й деморалізації. Досить пригадати, що вони привели навіть деяких чільних діячів української державности до непростимих потягнень, шкідливих для української справи, а корисних для большевиків. Намагалися теж розкласти визвольно-революційні сили (створення підпільної ЗУНРО — Зах. Укр. Нар. Рев. Організації з радянофільською орієнтацією, в противагу до безкомпромісово-самостійницької УВО — Української Військової Організації).

Радянофільство вигасло на ЗУЗ і серед української еміграції з початком тридцятих років, коли Москва скрайнім загостренням терористично-знищувальної системи вибила йому з-під ніг всякий ґрунт. Большевики показали найдрастичніше, що т. зв. уряд, цілий державний апарат і система УССР — це тільки знаряддя поневолення, визиску й знищування України Москвою. Не стало вже жадної точки опертя для тези, буцім то УССР — це українська держава, ані для коливання між: самостійництвом та совєтофільством. Між національним, самостійницьким фронтом і ворожим, большевицьким, до якого належать усі зрадники, комуністичні запроданці Москви, не залишилось жадного захисного місця, тільки поле гострої боротьби. А радянофілами можуть бути тільки люди такої породи, які шукають прикриття й захисту з усіх сторін.

Большевики цілком не турбувалися тим, що сталінський курс погребає пожиточне їм радянофільство. Вони навіть самі поліквідували чільних діячів того напрямку, які з довір'ям переїхали

до совєтського "раю", та стались уже непотрібними Москві. Бо радянофільство, так само як НЕП, "українізація" й ціле злагіднення большевицької політики, було в плянах Кремля тільки тимчасовим засобом. Сповнивши свою службу Москві, пішло на смітник, бо прийшла черга на ленінські "два кроки вперед".

Зате наслідки радянофільства, розкладницькі в українському політичному житті та шкідливі для визвольної справи, залишились діючими на довгий час.

Коли говоримо про прояви совєтофільства в українському політичному житті, то маємо на увазі такі українські групи, які деклярaтивно зараховують себе до українського національного, самостійницького табору, але змістом своїх концепцій та наслідками своєї роботи діють на поодиноких відтинках національного фронту в напрямі відпруження протибольшевицького наставлення і примирення з большевицьким ладом. Тут не враховуємо тих, що виразно виступають як прихильники комунізму, чи прина-лежности України до Росії. Такі елементи належать до ворожого, антиукраїнського табору, не дивлячись на те, що вони українського роду, чи уважають себе українцями.

Сучасне совєтофільство не виступає з відкритими цілями ліквідувати протибольшевицьку боротьбу на даних відтинках фронту, які воно підмулює. Ці прояви завжди прислонюються патріотичними мотивами, вимогами актуального становища, потребами змін у ставленні української визвольної політики, щоб вона була успішною і т. п. Дійові особи й групи цієї течії завзято відпекуються від будь-яких симпатій чи слабостей до большевизму та обороняють свою приналежність до національного, самостійницького табору.

Але ж власне суттю цього політичного явища, яке тут розглядаємо, є дія в середині українського національного табору в такому пляні, щоб ступнево зм'ягшити, послабити гостроту протибольшевицького вістря, затерти протиставність, непримиренність цього табору до совєтського ладу, підготовити психологічне, ідеологічне й політичне його наближення. Розцінювати такі явища треба на підставі заяв їхніх речників, чи хоча б і доброї віри декого з виконавців, що сам не розуміє, куди зміряють його діла.

Одним з проявів ідеологічного засипування провалля між

національним і большевицьким фронтом є поширювання таких поглядів: треба розрізняти між ставленням до теорії і практики большевизму. Практику треба засуджувати, але до самої комуністичної доктрини ставитися стримано. Жовтневу большевицьку революцію мусимо розцінювати позитивно, відмічати її здобутки, а бити тільки сталінські методи, що знищили здобутки жовтневої революції, зіпсували марксівсько-ленінські ідеї, в яких є багато вартісного.

XX з'їзд КПСС виразно показав, що ці тези споріднені з головним змістом другої лінії большевицького ідеологічного фронту, в якій окопалися наслідники Сталіна, коли перша сталінська лінія була надто зужита. А ці ж самі позиції були підсувані українському самостійницькому рухові від 1943 р., нібито як тактика успішної, протибольшевицької пропаганди. Бо, мовляв, больше-вицьке виховання так глибоко в'їлося в світогляд і думання молодого покоління, що воно не сприймає засадничого заперечування комунізму. Коли ж з пересуненням воєнного фронту український визвольно-революційний рух на Рідних Землях позбувся цих “проґресивних реформаторів” та отрясся від їхнього впливу в безпосередній протибольшевицькій боротьбі, то ці тенденції, враз з їхніми речниками, перенеслися на закордонний терен. Тільки те, що в Краю ще висувалось як тактичний засіб, ці самі люди видвигнули за кордоном вже як засадничу зміну ідеологічно-програмових позицій визвольного руху, покликаючись на Край. Промовистим показником політичного напрямку цієї течії є факт, що головним її надхнеником та ідеологом під час формування її в окреме політичне угруповання був І. Майстренко-Бабенко, який як націонал-комуніст, послідовно пропагує марксистські позиції.

Вперте стартування в напрямі наближення до комунізму призвело цю групу “прогресистів” до розриву з українським націоналістичним, революційним рухом. Поборювання ж цього руху, зокрема методами диверсії та клевети перед чужинними чинниками, стало головним змістом її “практичної політики”. По цих овочах краще пізнати дерево, ніж розкопуванням його коріння.

Кристалізаційним осередком другої, спорідненої течії (Автор має на думці Українську Революційно-демократичну Партію Івана Багряного — УРДП), яка в середині українського національного табору створює

відкриті для ворожого наступу виломи, стала ставка на кадри комуністичної партії. Колишні активісти в совєтській системі, які, опинившись на еміґрації, захотіли відограти чільну ролю в українському політичному житті, як речники національного активу в Україні, висунули тезу, що ввесь провідний, творчий і активний елемент України є згуртований в кадрах комуністичної партії. Тому українські самостійницькі змагання й проекція державного будівництва мусить бути зорієнтовані на цей елемент, на його вирішну, провідну ролю. А тому, що ці кадри є глибоко перейняті ідеями комунізму, то й концепція самостійності мусить відповідати тим ідеям.

Політична партія, яка створилася за кордоном і цілу свою програму, структуру, кадровий добір і політичну дію будує довкола цієї осі, проходить чималу еволюцію. Відповідно до змін її власних ідейно-політичних позицій зміняються в її інтерпретації теж "вимоги українського національного активу". Але незмінним залишається твердження, що двигуном і керманичем української національної революції може й мусить бути саме актив з комуністичної партії. Цим способом ця "революційна" партія намагається тримати брами українського національного табору все відкритими навстіж для проникання комуністичних впливів. Конкретні гасла, що їх вона туди просовує, міняються, але завжди знайдеться серед них чимало добра від "великого жовтня".

Цього явища не можна трактувати легковажно, вважати його випадковим продуктом еміґраційного політичного життя. Звичайно, тезу про видатну й позитивну участь партійних кадрів у національній, протибольшевицькій революції треба брати навідворіт, тоді в ній уся істина.

Національно-визвольну революцію можуть і будуть докорінно робити протибольшевицькі маси українського народу, які до шпіку пройняті ненавистю до комунізму, до московського поневолення та його інструменту — компартії. Організаторами й керівниками цієї революції будуть ті найсильніші, найкращі характери, які навіть у большевицькій системі тотального деправування народу і людини не стали на шлях зради й злочинства, життя яких виповнене найважчими зусиллями, щоб ані не попасти в нищівні сіті компартії, розставлені на кожний талант, на кожну непересічну людину, ані не згинути від її

гончих.

Партійні кадри, кровно зв'язані з большевицьким режимом, будуть йому помагати задавити визвольну революцію, доки почуватимуть до цього силу. Коли ж переконаються, що большевизм приречений на загладу, а революція бере верх, тоді й вони пристануть до неї. Тільки окремі одиниці можуть поправитися, а від більшости комуністів треба сподіватися підступу і зради. Метою їхнього переходу на бік революції буде передусім намагання бути знову зверху, при владі, а далі — знівечити висліди революції і зберегти якнайбільше комуністичних “здобутків”, панування бюрократії над народом. Большевицька школа формування партійних кадрів підготовляє такий елемент, який завжди і всякими засобами буде намагатися захопити і втримати в своїх руках владу, а народ і все його життя — в неволі.

В тому розумінні згадана партія “революціонерів” знає добре, на кого класти свою ставку. До речі, вона ж сама, своєю появою, своїм змістом і своїми практиками, досить наглядно показала, з чим треба рахуватися на майбутнє. Компартія приготовила українській революції великого “троянського коня”, щоб його ввести в середину національного табору. Але цим разом відомо, що в ньому заховане ...

У зв'язку з коекзистенційним курсом дуже зактивізувалася типова, сказати б — універсальна форма радянофільства, яка останніми роками була притихла, хоч уже неоднократне намагалась здобути собі право громадянства в українському політичному житті. Це теза, що УССР таки українська держава, хоч поневолена і з багатьма нестачами. Групи, які зробилися її речниками, настирливо вмовляють в українське громадянство на чужині, що визвольна політика повинна переставитися з неґації на визнання “наявної української правно-формальної державности” у виді УССР, з усіма випливаючими з цього політичними консеквенція-ми.

Які ж це консеквенції для ставлення української політики? Вкажемо хоча б на деякі найважливіші з них: визвольна боротьба йде не за здобутя української держави, бо її вже маємо, тільки за звільнення цієї держави від московського зверхництва. Як є українська держава, то є й український державний уряд, бо влада — це в розумінні права один з основних елементів, без якого нема держави. Хто визнає УССР за українську державу, мусить визнавати і її уряд. Українська

національно-визвольна боротьба мала б тоді бути боротьбою не тільки проти Москви, проти її поневолення України, але й проти існуючого українського уряду, проти теперішнього устрою української держави за зміну одного й другого. В розумінні “прогресистів” — це було б піднесенням українських визвольних змагань на вищий щабель у міжнародній політиці, а не їх деґрадацією. Є й такі “політики”. Вони промовчують те, що визнання УССР за українську державу є рівнозначне з невідхильним визнанням усіх зобов'язань міжнародньо-правного значення, які большевики затягають від імени УССР, в тому числі й міжнародньо-правних консеквенцій того, коли УССР вступить у большевицьку війну проти інших держав. Ніхто не може подумати, що речники цієї концепції не розуміють усіх шкідливих наслідків для української визвольної справи.

Чим же її пояснюють? Бажанням, щоб українська справа в міжнародній політиці мала такий статус, як справа “сателітних” країн. Вони ніби вірять, що західні держави нормують своє відношення до української справи відносно до того, як її ставлять українські політичні угруповання. Або, що справа української державної незалежности — це передусім міжнародньо-правна проблема. Чи ж статус “сателітів” багато помагає відносним народам у їх визвольних змаганнях? А якщо хтось уважає осягнення такого статусу на міжнародньо-політичному форумі за таку важливу справу, то чи не слід би йому витягти висновки з того, що самостійницька політика тих народів, які попали в становище “сателітів”, ведеться якраз по лінії заперечення т. зв. народніх демократій і їх урядів, відмови їм права національно-державницьких інституцій. Ні, тут не в цьому справа.

Якщо б речникам концепції визнання УССР за українську державу справді залежало на такому зовнішньо-політичному ставленні української справи, тоді вони й спрямували б у тому напрямі відповідні свої заходи. Тимчасом вся їхня робота по цій лінії спрямована на внутрішньо-український відтинок. У газетах для українського читача друкуються цілі трактати, в яких доказується, що УССР має атрибути- української держави. Безліччю статтей переконується українське громадянство, що ключем до успішности української політики є визнання УССР за українську державу, визнання — очевидно! — з боку українського самостійницького

табору. Такі “передвісники нового етапу” обіцяють знівелювати й опанувати своєю течією цілість українського політичного життя. Розуміємо. Але чому називають себе передвісниками нового етапу? Та ж “Нові Шляхи” вже чверть століття тому пропаґували ці самі радянофільські концепції і робили це все таки чесніше, більш відкрито. Служили одному панові та й “дослужилися”.

Шкідливість цієї розкладницької, совєтофільської роботи степенується ще через те, що її головним подвижником стала та група, яка перед українським і чужинецьким світом привласнює собі право виступати й діяти від імени українського визвольно-революційного руху в Україні.

Теж не мале значення має той факт, що поширюванням таких розкладових концепцій займаються люди й газети фінансовані американцями. З одного боку АКВБ (Американський Комітет Визволення від Большевизму) втягає українців до єдинонеділимського, москвофільського табору під гаслом: в спільному фронті добре все, що проти комунізму, а не порушує російського імперіялізму. А з другого боку підтримується пропаґанду прокомуністичних і совєтофільських тенденцій, коли вони получені з диверсійними діями проти українського націоналістичного, революційного руху. Який же спільний знаменник цих дій на дві руки? Чи може лежати в інтересі американської політики ширення розкладу в українському національно-визвольному таборі та підтримування таких явищ, які приносять користь передусім Москві? Питання, якими арґументами обосновується перед чужинцями ширення совєтофільських тенденцій серед українців, має другорядне значення.

Для нас важливе одне: все, що діється в українському житті зі шкодою для української визвольної справи, а на користь боль-шевиків, мусить бути переборене й усунене з українського політичного життя. Сюди належать усі форми совєтофільства. З існуючими його проявами справиться самостійницький табір так само, як переміг аналогічні хвороби в минулому. Але для цього потрібно чуйности та відсічі всіх національних сил.

З невичерпного джерела

Джерелом, з якого Степан Бандера черпав силу для себе, своєї праці й поборювання всіх труднощів, була глибока його віра в Бога, Його правду й справедливість. Ця віра була для нього духовою потребою, тому він з такою великою переконливістю дораджував іншим шукати в джерелі віри тієї сили, яка перемагає навіть смерть.

Стаття “З невичерпного джерела” була написана з нагоди Різдвяних свят і надрукована в тижневику “Шлях Перемоги”, Мюнхен, рік iV, чч. 1-2 (150-151), з 7 січня 1957 р.

Боротьба з большевизмом — це справжня боротьба на життя і смерть не тільки для активних борців, але для цілого народу, який потрапить у большевицьке ярмо. Докорінне винищування всіх непокірливих, волелюбних елементів, які не хочуть служити большевизмові, систематичне народовбивство — це основні засоби большевицької політики підкорювання народів. Вона полягає в тому, щоб кожний поневолений народ, всі його прошарки, кожну людину тримати під постійним тиском неухильного або-або: скоритися, прийняти комуністичну доктрину за правду і без спротиву служити здійсненню цілей Кремля, або бути знищеним.

На початку комуністичного володіння говорилося, що йде тільки про знищення “клясового ворога” і про виховання нового покоління в комуністичному дусі, без усяких “пересудів”, а тоді система насильства і терору буде усунена, як непотрібна, бо перевиховані народи переконаються, що комунізм правильний і будуть його добровільно втримувати. Впродовж чотирьох десятиліть большевики вспіли винищити всіх, кого можна було підтягнути під поняття “клясового ворога”. Сьогоднішні середні й доростаючі покоління від дитинства виховувалися під виключним впливом і наглядом большевицької тотальної системи, в повній ізоляції від усяких впливів зовнішнього світу, проте ні поєднання, ні замирення між народом і большевизмом немає.

Большевикам не вдалося переродити людей за рецептами комуністичної доктрини, ні накинути переконання, що їхня злочинна, протинародня система і такі ж цілі комунізму є справді благородні, та що вони відповідають потребам і бажанням народів. Не багато

помогло їм у тому найщільніше відгородження закріпачених народів від вільного світу та неперевершена брехливість комуністичної пропаганди про жахливі злидні й недолю народів у капіталістичних країнах і щасливе, свобідне життя під совєтами. Так само не принесло Москві сподіваних успіхів безпощадне переслідування і знищування релігії, національних традицій, спустошення всієї літератури, історії, всіх ділянок національної культури і творчости, викорінювання звідтіля всього, що формує, підносить духовість людини й народу, а не відповідає большевицьким тезам і цілям.

Такими методами большевики створили собі, здавалося б, найдогідніші обставини для успішного проведення свого експерименту перетворення людини і народу. Та факт невдачі якраз при тих найдогідніших умовах, виявив цілком виразно, що сама большевицька концепція є фальшива і нездійсненна. Основою її є матеріялістичний погляд на людину і на людську спільноту, переконання, що духовість людини є продуктом життєвих обставин і умов розвитку.

Большевики самі переконалися, що здійснення цього їхнього фундаментального пляну не дало позитивних наслідків. Навпаки, підсумки тих наслідків перекреслюють всі сподівання на майбутнє. Зрозумівши це, керівники з Кремля поробили свої висновки. Ці висновки своєрідні, відповідні до незмінної цілі комуністичної партії: втримати, закріпити й поширити своє панування будь-якими засобами. Все інше має значення засобів, між іншим теж і плян переформування людини і народу. Це мав бути ідеальний засіб, але, коли він нездійсненний, треба залишитися при тому, що досі виявилось успішним. Тому КПСС перестала трактувати теперішню систему свого володіння як перехідний етап. Панування Москви над поневоленими народами й тоталітарна диктатура компартії завжди мають втримуватися примусом і терором, а все непокірне має бути знищуване. Відповідно до цього в компартії формується прошарок комуністичної пануючої бюрократії. В ній добирається безідейний і безоглядний елемент з особливими “здібностями”, потрібними в такій системі.

Комуністичне виховання, формування думки і характеру людини має продовжуватися в тому самому напрямі й такими ж методами, як і раніш, хоч від нього не ждуть вже таких наслідків, які заступили б

систему насильства і терору. Воно має допомагати виправдувати цю систему, розкладати всякий спротив і, що найважливіше, протидіяти формуванню небажаних і ворожих комунізмові світоглядів, концепцій, течій.

Коли большевицькі заходи перевиховати поневолені народи в комуністичному дусі не дали позитивних наслідків, то причиною в цьому напевно не була недостатня наполегливість, замалий тиск, чи інші “занедбання” з большевицького боку. Вони зробили все, що лиш було можливе, зокрема в деструктивній частині, у відрізуванні народу від усіх коренів його самобутнього розвитку і духового життя. Так само не можна вже перевершити їхніх методів у створюванні примусових обставин, які мали б мати вирішний вплив на формування людини і народу.

Істотною причиною невдачі большевицької інженерії в духовій ділянці є те, що вона натрапила на такі первні в душі людини й народу, яких не можна ні змінити, ні знищити, а яких походження, сила і вплив сягають далі, ніж межа життя і смерти.

Остаточним аргументом большевицької системи, теж у “перевихованні” людей, е смерть, загроза знищення, а далі й безоглядне нищення всіх непокірних і невигідних. Але й цей арґумент не є всесильний.

Проби смерти не витримує те, що е витвором самого життя. А оце мільйони людей, цілі народи в обличчі смерти захищають правди і цінності, які їм дорожчі від самого життя! Бо людська душа походить від Того, Хто споконвіку був перед життям і буде після життя, вічно, а оборона великих правд більше наближає людську душу до Бога, ніж життя.

Большевики повели найгіршу боротьбу проти релігії, переслідуючи й знищуючи Христову Церкву, унеможливлюючи релігійне життя. Але закладеної в людській душі основи віри: туги за Богом і шукання Божества знищити не можуть.

Большевизм зумів позбавити народи і людей всякої волі, але він не всилі здавити самого прагнення до волі. Воно притаманне кожній людині та народові, завжди живе і спонукує до змагання, бо свобідна воля — це дар, даний Богом.

Комуністична система запроторила правду до тюрем, концтаборів, загнала її в підпілля, а на її місце поставила фальш і брехню. Але не зуміла вирвати з людської душі розуміння, що таке правда, туги за нею, бажання її перемогти. Бо правда — це дорога, якою людська душа прямує до Бога. А від цього прямування ніхто й ніщо не відверне людства.

Так само не згасити большевикам любови ближнього, почуття справедливости та прагнення її тріюмфу. Бо це основні Божі закони для людської спільноти, підвалини взаємин між людьми, які голосом совісти завжди відзиваються в душі.

Большевицький наступ на нації, щоб їх розкласти і перетворити на бездушну отару "совєтських людей", зосереджується в намаганнях уморити в людині національну свідомість і національні почуття. І в цьому відношенні ворогові не вдається добратися до самої глибини, бо національні почуття й прикмети не тільки ввійшли в кров людини, але органічно притаманні людській душі.

Ці всі незнищимі первні людської душі не дозволяють людині стати безвольним і послушним знаряддям комунізму, сповненого ненависти до Бога, нації і людини. Вони спонукують людей чинити спротив злочинним діям большевизму та вести активну боротьбу за його усунення.

Але натуга того спротиву і готовість до активної визвольної боротьби залежить у першу чергу від наснаги самих рушіїв. Покладатися на саме їхнє існування й на автоматизм їх реакції — одночасне з пасивним ставленням до справи. Сили душі кожної людини й цілого народу теж потребують плекання й наснажування, особливо тоді, коли їх переобтяжено постійною надмірною напругою. Це мусить мати на увазі кожний, хто турбується про долю свого народу.

Віра найбільше скріплює сили душі. Через правдиву й глибоку віру в Бога, Спасителя, кожна людина й цілий народ мають змогу безупинно черпати з вічно живого джерела стільки сили, скільки їхня душа спроможна сприйняти. Особливо у найтяжчих життєвих ситуаціях, великому нещасті, терпіннях і боротьбі, віра в Христа дає найсильнішу, часто єдину й певну поміч. В тому напрямі мусимо найперше звертати наші думки і серця, коли думаємо про допомогу нашому народові в його важкому, але благородному змаганні за

правду й волю.

Справа релігії, її оборони перед наступом безбожницького комунізму, справжнє існовідування і підтримування живої християнської віри — це найважливіша справа не тільки самої Церкви, але й всього народу, всіх національних сил, зокрема національно-визвольного руху. Нам треба не відмежовувати оборону християнської віри і Церкви від національно-визвольних змагань, тільки зосередити головну увагу і головні зусилля довкола тих найважливіших тверджень, проти яких ворог спрямовує найсиль-ніший наступ.

У різдвяний час наші думки, повні турботи про долю народу, всіх наших рідних і близьких в Україні, в тюрмах, концтаборах і на засланні, перш за все спиняються над тайною воплочення Бога. Усвідомлення того, чому Бог прийшов на світ найперше до найнижчих, найбідніших, як безпомічне, переслідування немовля, наповняє душу вірою і любов'ю. Найістотніше в цьому — не приниження, бо найбільшим приниженням для Христа було товариство грішників, а не убогих. Наші серця захоплює символіка того, що Ісус найперше прийшов до тих, які найбільше потребували Божої помочі й опіки, а шуканням серед них захисту підніс їх на вершини. Відчуваємо безпосереднє відношення цієї Різдвяної символіки до теперішнього становища нашого народу і Христової віри у поневоленій Батьківщині.

З цього джерела віри ми повинні зачерпнути найбільше сили, щоб витримати на правильному шляху. Свідомість, що з нами Бог — це найпевніша і найбільша поміч для нас усіх зокрема для всіх борців і страдників українського визвольного змагання.

Україна не буде спільницею Москви

Галасливі відзначування, з наказу Москви, 300-річчя Переяславської угоди, підкреслювання нібито самостійної ролі Києва в т. зв. СССР вказували, що большевики знову пристосували засоби обману й крутійств, щоб заспокоїти непокірну Україну, якої вогонь спротиву перенісся був у ті роки до далеких сибірських концентраційних таборів і викликав у них повстання. У своїй статті "Україна не буде спільницею Москви", Степан Бандера виявив підступні намагання большеви-ків через споводну кондомінію зробити Україну спільницею московських злочинів.

Стаття була друкована в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік iV, чч. 16-17 (165-166), за 21. 4. 1957 р.

Це вже треба Москві признати, що при всій послідовності й безоглядності в здійснюванні своїх імперіялістичних цілей, вона запопадливо вишукує все нові дороги до обраної мети, якщо старі являються непридатними. Це помічається особливо чітко в усіх намаганнях назавжди закріпити приналежність України до російської імперії.

Політика царської Росії базувалася на переконанні, що опанування України вже остаточно припечатане. Тому вона твердо трималася формули "не було, нема і не може бути!", що стосувалося не тільки до державно-політичної самостійности, але й національно-культурної окремішности України. Національно-політичне пробудження України й початок української національної революції в 1917-19 рр. застукали й поразили московську імперіяльну політику. Недобитки царського імперіялізму пробували розбити її мілітарним ударом, скеровуючи на війну проти України головні свої сили та альянтську допомогу. Тимчасові переємці влади з Керенським у проводі пробували скористати з часу з допомогою крутійств. Тим часом большевики,як молода, динамічна сила, рішена всякими засобами зберегти і закріпити цілу імперію, зрозуміли, що не зможуть здобути України самим насильством, ані самим підступом.

Успішність і перемога большевизму в першім опануванні України полягала на особливій комбінації підступів і насильства.

Брехливо вживаючи гасел національного і соціяльного визволення, достосованих якоюсь мірою до прагнень українського народу, яких вони й не думали здійснювати, большевики послабили одностайність і рішучість національного спротиву в Україні. Це великою мірою допомогло їхньому воєнному наступові здобути перемогу над силами Української Держави, будованої серед воєнної і революційної хуртовини.

Закріплення свого панування над Україною большевики зразу хотіли сперти на самий терор і безоглядне винищування національно-самостійницьких елементів. Це й залишилось підставовою методою московської національної політики супроти поневолених народів. Але цими засобами большевики не змогли приборкати України в перші роки своєї ще слабої влади. Через те вони мусіли йти на значні поступки українським прагненням до волі. Це привело до пом'ягшення большевицького режиму в добі т. зв. НЕП-у й українізації. Українська національна стихія далеко пересунула і перекрила ті межі, які Москва хотіла встановити для тимчасового відпруження. Ця стихія виповняла українським національним змістом та змаганням за незалежність від Москви всі ділянки і форми життя. Вона захопила навіть частину комуністів та привела їх до гасла "геть від Москви" (Це гасло висунув у 1933-ті роки український письменник-комуніст Микола Хвильовий.).

Кількарічне відпруження використали теж большевики для внутрішнього упорядкування та скріплення своїх сил і для під-готови нової, жахливої хвилі знищення всього неприязного й невигідного большевицькій Москві. Найгірші удари сталінського знищення і терору зазнала Україна. Почавши від наступу на українське революційне підпілля та на всі політичні самостійницькі сили, почерез розгром українського національно-культурного життя, сталінський терор набрав характеру небувалого в історії людства рафінованого народовбивства шляхом організованого голоду та систематичного фізичного знищування всіх непокірних елементів.

Катівські дії Каґановича з Хрущовим, Постишева, єжовщина, голод, колективізація, п'ятирічки, ЧК-ҐПУ-НКВД, тюрми, концтабори, заслання, Соловки, Колима, винницькі трупосховища, переповнені тілами помордованих Бриґідки, і багато, багато інших катівень — залишаються назавжди як бездонні челюсті большевицьких звірств та

страждань України.

Але всі большевицькі жорстокості, ліквідації і знищення впродовж четвертого десятиріччя не змогли зламати змагань українського народу до волі і правди. У другій світовій війні воно знову спалахнуло з стихійною силою, якої большевицька Москва ніяк не сподівалася. Пройняте глибоко прихованою, але тривкою ненавистю до Москви і її комунізму, українське вояцтво в совєтській армії зриває фронти. В обличчі навали армій теж ворожої гітлерівської Німеччини український народ маніфестує свою незламну волю до самостійности проголошенням відновлення Української Держави та будуванням самостійного життя. Навіть у найтрагічнішій ситуації під ударами двох ворожих кольосів СССР та Німеччини, український народ не припиняє визвольного змагання й веде героїчну боротьбу на два фронти. Коли ж совєтська армія переможно посуває фронти все далі на захід, на її тилах та в прифронтових смугах оперує Українська Повстанча Армія. Боротьба українського підпілля ОУН-УПА не припинилася теж після закінчення війни. Ще кілька років продовжувалася вона у формі партизанських дій та ступневе перейшла на підпільно-революційну тактику.

Москва ще раз переконалася, що всі її намагання остаточно поглинути Україну большевицьким імперіялізмом не принесли їй бажаного висліду. Навіть неперевершений кат Сталін зрозумів, що України йому не приборкати самим руйнуванням і терором. У скрутній воєнній ситуації він відчув конечність зробити якісь поступки вбік українських державницьких стремлінь. Це була основна причина тих різних тактичних кроків, завершенням яких було висунення УССР на міжнародню арену, зокрема впровадження її до ОН. Большевики, як звичайно, подбали про те, щоб з тих змін для України не було жодної користи, тільки, щоб їх могла використовувати Москва для своїх цілей. Та все ж таке поступування під тиском конечности залишається фактом і Кремль волів би цього не робити.

Хоча у повоєнному періоді Москва знову посилила систему терору і знищування українських національних сил до крайніх глеж, вона не наважилася вже так відкрито ліквідувати все українське життя, як у попередньому періоді. Більшу оглядність в цьому відношенні вимусила на Москві глибоко закорінена і далеко поширена революційна боротьба націоналістичного підпілля. Большевики

мусіли спрямовувати проти нього свій головний наступ. А щоб відвернути українські сили від революційної боротьби, вони мусіли залишити дещо більші можливості вияву і розвитку в іншому напрямі, зокрема в ділянці національно-культурній. В національній політиці ще за Сталіна большевикам довелося поступово залишити надто непридатну колію прямої політичної русифікації поневолених народів через формування т. зв. Совєтського народу. Вони змушені подекуди визнавати самобутність української нації теж у політичному відношенні. У противагу цій конечності большевики стали виразніше підкреслювати панівне становище москалів в СССР, щоб заспокоїти свої імперіялістичні почуття. Таким чином побіч ширми “єдиного совєтського народу” появляється щораз частіше формула “двох братніх народів” “старшого брата” — Росії, і “молодшого” — України. Але це московське старшинство, показуване з большевицькою нахабністю, довелося знову трохи приховати.

Всі большевицькі хитрування з удаваним респектуванням українських національних почуттів не збили українського народу з його власного шляху. Так само тотальний наступ на революційно-визвольний рух не зумів його знищити. Розкидання непокірного елементу по різних країнах розносить вогнища визвольної революції по всій імперії. Навіть у концтаборах розгортається одчайдушна боротьба. І ці большевицькі селища тортур, знищення і страху запалали видним на цілий СССР вогнем безприкладного героїзму і незламности революційного духа. Москва щораз дошкульніше переконується, що українських національних прагнень не можна викоренити. За цим приходить свідомість, що як здобуття України відкрило шлях до зростання російської імперії так для цієї імперії постає смертельна загроза від непримиренної боротьби України й інших поневолених народів.

Тепер у політиці большевиків зародився новий плян оформлення ролі України в комуністичному бльоці. Це мала б бути своєрідна кондомінація України з Росією, зокрема в європейській частині підбольшевицького простору. Як в очолюванні цілого комплексу, опанованого комунізмом, та зокрема його азійської частини, маніфестується домінацію Москви і Пекіну, так в европейсьській частині Росії поруч Москви щораз більше висувається Київ.

Перехід від формули старшого і молодшого брата до тактики

кондомінації проводиться в большевицькій національній політиці ступневе. Стартом було наголошене відзначування тристаріччя Переяславського договору. Останніми місяцями виразно маніфестується ця тактика в гоноруванні Києва усіма партійно-державними делеґаціями з сателітних країн. Ці делегації в своїх поїздках до Москви повертають до Києва і тут відбуваються подібні дипломатичні церемонії як у Москві, і ними большевики хочуть заманіфестувати, що Київ грає ролю немов другої столиці. Ця сама нотка про дружність російського й українського народів, не тільки як основи й головного масиву СССР, але теж у ролі господарів, помітна в різних виступах і промовах совєтських керівників. Наймаркантніше звучить вона в промові Ворошилова на пращаннях чеської делегації минулого місяця.

Введенням цієї нової тактики в національній політиці Кремль хоче покористуватися при усуванні загрозливих процесів розкладу імперії, що виявилися в сателітській системі і в СССР. Москва приділяє Україні особливу ролю у примирюванні ворохобних сателітів з совєтським зверхництвом. В тому важить не тільки величина й потенціял України, але так само її загально відома волелюбність й антиімперіялістичне наставлення. З цього погляду маніфестування рівнорядности України з Росією, показування її розквіту та вдоволення українського народу своїм становищем — мало б впливати заспокоююче, на народи т. зв. народніх демократій. Такі настрої примирення з своєю долею повинні б серед них особливо скріпити затіснення взаємин з Україною, нібито у противагу до Москви. З такими цілями діє большевицька режисерія і пропаґанда, висуваючи Україну у взаєминах з сателітами.

Нова тактика має для Москви ще більше значення з уваги на саму Україну. Кондомінація України враз із Росією, як в СССР, так і у відношенні до сателітів, мала б бути новим ідеалом і метою політичних аспірацій українського народу. Це мало б невтралі-зувати і витискати український націоналізм, прагнення розриву з Росією і державної самостійности. Зродження в українців переконання, що в союзі з Росією Україна стає співгосподарем СССР і набуває імперіяльного значення і сили, повинно б, за больше-вицькими сподіваннями, поєднати український народ з московським імперіялізмом, зробити найзавзятішого противника оборонцем того

імперіялізму. Таким наркотиком хочуть теперішні сатрапи з Кремля задурманити український народ, щоб він не відчував своєї неволі, забув свою душу та став послушним знаряддям їхніх імперіялістичних плянів.

В такому аспекті набуває нового значення переселювання українців до різних країн, які Москва трактує як свої колонії, зокрема до Казахстану. Зразу головною метою цих насильницьких переселень було послаблення революційного і біологічного потенція-лу України, знищення національної монолітности заселюваних країн та включення непокірних елементів у затяжні конфлікти поселенців з автохтонним населенням. Тепер Москва хоче надати українським переселенцям характер колонізаторів й носіїв большевицького імперіялізму нарівні з москалями. Відповідні почуття мають бути викликані створюваним враженням про кондомінацію України з Росією.

Але всі ці лукаві задуми Кремля залишаються безуспішними. Український народ надто добре пізнав московську брехливість та комуністичну єхидність, щоб дати звести себе будь-якою тактичною грою. Зрештою, у фактичному становищі України, поневоленої, гнобленої і знищуваної Москвою, нічого не міняється. Брехлива пропаганда й облудна тактика може заполонити хіба партійних і бюрократичних запроданців, які давно пірвали з власним народом, а не сам народ, який на кожному кроці болюче відчуває своє поневолення большевицькою Москвою.

Українська нація не дасться взяти на приману кондомінації не тільки тому, що її ставлять фальшиво, без дійсного змісту. Прагнення волі і правди, почуття справедливости й високий ідеалізм були і назавжди залишились основними принципами українського .народу й української людини, головними кермуючими силами українського буття й української духовости. Наш народ завжди прагне волі для себе і бажає її для інших народів. Він боровся і бореться за правду і справедливість. Ми хочемо жити у згоді і взаємному шануванні з усіми народами доброї волі. Такі самі права визнаємо за іншими народами, за які боремося для себе. Не хочемо бути ані об'єктом, ані спричинником поневолення, визиску і кривди. Ми боремося активно за волю і правду не тільки тому, що їх потребуємо для себе, але передусім тому, що Бог дав людям ці скарби і такі закони, а основою

нашої волі є йти за волею Божою. Такі ідейно-моральні засади не допустять ніколи до того, щоб Україна була спільницею Москви в її протинародньому загарбницькому імперіялізмі.

Ще одна ілюзія миру

Стаття, друкована під ініціялами "С. А. С.. (Степан Андрійович Сірий) у місячному журналі "Сурма", Мюнхен, ч. 5 з 24-го квітня 1949 р., була написана з приводу заключення західніми державами Атлян-тійського Пакту. Помічення і висновки на цю тему е зроблені з становища народів, які борються проти свого поневолювача — Москви.

Підписання Атлянтійського договору стоїть в осередку сучасної міжнародньої політики. Договірні, західні держави пояснюють його як оборонний акт, що служить справі миру, має запобігти війні й не порушує системи ОН. Натомість СССР, комуністи і їх підголоски в усьому світі твердять, що цей договір призначений якраз на підготування і розпалення нової війни, аґресії західніх держав, передусім Америки проти СССР і підкорених нею "народніх демократій". Прояснювання пропаґандивної куряви довкола цієї справи залишаємо на боці. В цій статті зробимо декілька замічень і висновків з нашого становища, з становища народів, що ввесь час стоять у неперервній оборонно-визвольній війні з большевицькою Москвою.

Ціла міжнародня політика сучасности зосереджена передусім довкола одного головного питання: війна чи мир? Для нас нема цього питання в такому змислі, як в офіційній міжнародній політиці і в політичному думанні вільних народів. Для України й інших націй, поневолених большевизмом, миру не було й немає, отже й нема питання "мир чи війна". Для нас може стояти питання тільки так: чи продовжати невпинну боротьбу за свободу і життя нації проти московського імперіялізму, поневолення і винищування, чи, може, піддатися йому і безборонне йти на загибіль нації, на повернення народу в погній дальшого росту московського імперіялізму? Україна й інші воюючі з большевизмом народи дають повсякчасно одну, рішучу відповідь на це питання: боротьба аж до перемоги.

В опінії західніх незалежних народів панує переконання, що це тільки для нас, для народів поневолених большевизмом, так стоїть питання. Для них же самих питання: війна чи мир з СССР — ще не розв'язане,

не перерішене. І їм ввижається, що можливим ще буде добитися мирної розв'язки. В тому ж головно змислі і складено Атлянтійський договір.

На нашу думку, таке становище оманне, засноване на невірному розумінні московсько-большевицького імперіялізму і, вслід за тим, на хибній оцінці ситуації. Большевизм — це найаґресивніша форма московського імперіялізму, що ніколи не відступить від намагання опанувати ввесь світ, знищити всі держави, підкорити собі всі народи. Природи большевизму не можна знищити, ані змінити інакше, як тільки знищивши його самого. Західні держави все ще великою мірою піддаються ілюзіям, що намагання большевизму є тільки бажаннями, що їх можна погамувати. Вони не доцінюють того, що це не тільки бажання, а конкретне спрямування на ту ціль всієї енергії, цілого життя і дії СССР. Це реальний, пляновий і послідовний похід, що невпинно прямує в тому одному напрямі, як похід термітів. Большевики ввесь час є у стані війни з цілою рештою світу, вони інакше не уявляють своєї ролі. Тому й на практиці вони нічого більше не роблять, як тільки ведуть безперервну війну з народами, одних, поневоливши, перетравлюють на свою силу, інших атакують, або приготовляють на них напад.

Коли одна з двох сторін веде війну, то війна вже є, чи цього хоче, чи ні друга сторона. То ж питання, що ним займається західній світ по сутті кажучи, не існує, воно безпредметове. Війна йшла і йде вже, бо її веде Москва ввесь час. Нема вибору між війною і миром. Питання стоїть тільки таке: в яких формах, у яких розмірах, коли, де розіграються поодинокі етапи, відтинки тієї перманентної війни Москви?

Наша оцінка існуючого політичного становища стосується не тільки до нас. Вона такою ж мірою заторкує засадниче питання дальшого свобідного буття всіх інших народів, в тому і західніх держав. Для них, так само як і для нас, в дійсності нема вибору між війною і миром. Перед ними стоїть таке: чи вони зважуються на боротьбу з большевицькою Москвою, чи будуть пасивно ставитися до її постійного, щораз гострішого наступу, називаючи такий стан миром, аж поки большевизм не підбере найвідповідніший для себе момент, для остаточної мілітарної розправи?

Західні народи стоять перед такою самою неминучою конечністю, як і

ми, воювати з Москвою в обороні свого незалежного існування. Тільки у нас ця цілком ясна ситуація виступає в найгострішій, безпосередній формі, а в них вона не така виразна, не така гостра. Це тільки початкові її фази. Вони викликають ілюзію, уводять в блуд, створюючи сповидне існування миру і надій його продовжувати. А тим часом ситуація розвивається послідовно, закономірно по лінії щораз-то більших загострень, в напрямі збройної розправи. Діється так усупереч різним усильним намаганням західніх держав спрямувати розвиток подій в протилежному напрямі, вибрати й стабілізувати мир.

І не тільки всупереч західнім намаганням, але великою мірою якраз завдяки упертим мирним намаганням, наслідки були протилежні: посилення динаміки, напасливости й зухвальства большевицького імперіялізму.

У цілому розвитку міжнародніх відносин між західніми державами і СССР Атлянтійський договір являється важливим етапом, хоч не таким, як його загально пояснюють. Західні держави надають йому подвійне значення: передусім він має запобігти вибухові війни через те, що з'єднує держави Західньої Европи, США й Канади в одностайному мілітарному бльоці, який ставив би одноцілий відпір російської агресії. Цим чином він має відстрашити Москву від нападу на котрусь із тих держав, з розрахунком на легкий успіх. Подруге, якщо б цим способом не вдалося уникнути большевицької агресії, тоді, за тим договором, має увійти в дію одностайний мілітарний бльок, один фронт договірних держав.

В опінії західніх народів і в їхній політиці справді поважно трактується ці обидва моменти. А навіть переважає думка, що перше запобіжне діяння Атлянтійського договору буде настільки успішне, що друге — потреба війни — залишиться теоретичним, на папері. .. Але все таки аспект миру і війни з СССР стоїть в тому договорі одверто, рівнорядно. Діється це вперше після другої світової війни в такому поважному міждержавному акті західніх народів. В тому його головне значення, як важливого, нового етапу в міжнародній ситуації. Можна б його назвати весняним зрівнянням дня з ніччю в політиці західніх держав. До того часу думка про можливість війни з СССР не мала місця в офіційній політиці західніх держав, в їхніх важливих актах. Вона тільки блукала по сторінках преси як єресь, що не дає

спокою “глибшій” політичній думці. Цю єресь підказував здоровий політичний інстинкт.

В той же час ціла політика СССР, зокрема большевицьке “порядкування” в новоздобутих країнах, формування одностайного політичного, господарського і мілітарного східнього бльоку мало тільки одну ціль: дальшу большевицьку експансію, готування мілітарної розправи з іншими державами.

Перше призначення Атлянтійського договору — втримати існуючий міжнародній стан, що його неслушно називають миром, — не можемо розцінювати позитивно. Раз тому, що це ніякий мир, а тільки пасивне ставлення західніх держав до большевицької війни проти цілого світу, проти свободи народів і людської одиниці. Такий “мир” — це потурання больше-вицькому постійному наступові в різних формах і на різних відтинках. А подруге, самий Атлянтійський договір не ударемнює большевицької аґресії тим, що приготовляє спільну оборону західніх держав. В цьому відношенні Атлянтійський договір лежить ще на лінії старої політики оманних розрахунків. Він є дальшим етапом старих оман.

Коли розглядати цілий розвиток повоєнної політики західніх держав до СССР, то бачимо, що вона, вийшовши з хибної оцінки московського большевизму, ступнево, етапами щораз більше відступає зі шляху фальшивих.розрахунків. Таких етапів було вже багато, а жадний з них не був крутим поворотом, занеханням того шляху політичних ілюзій, але повільним відступом і наближуванням до політичного реалізму. Згадаємо тільки найважливіші з тих етапів-ілюзій.

Після закінчення протинімецької війни, західні альянти шукали сердечного союзу з СССР. У тісній співпраці і взаємному обміні на всіх ділянках вони сподівалися притупити большевицьку ворожнечу та викликати еволюцію большевицької системи, яка, показавши свої зуби, дуже скоро охолодила ті бажання і сподівання.

Друге велике розчарування стрінуло світ західніх демократій в розрахунках, що большевикам буде дуже важко опанувати й підкорити новоздобуті народи — Польщу, Чехію, Словаччину, Мадярщину, Румунію, Болгарію, Сербію, Хорватію, Албанію, Фінляндію. Великі надії покладано на те, що ті народи, які мали незалежні держави,

демократично-парляментарними методами зуміють поставити такий спротив большевизмові, що большевизм витрачатиме на їх переборення великі сили і багато часу. Більше того! Надіялися, що звідтам попливе хвиля демократизації і до СССР. Основою таких міркувань було переконання, що, мовляв, державні народи Середньої Европи не те саме, що східньо-европейські, вони ставитимуть куди сильніший спротив большевизмові, а в парі з тим ілюзії, що методи демократично-парляментарної боротьби буде можна успішно застосувати для спротиву большевицькому тоталізмові й теророві.

До такої ж категорії хибних калькуляцій належить концепція, що в китайській війні вичерпається значна частина матеріяльно-мілітарного потенціялу СССР без вирішальних успіхів для большевизму, що там буде втягнена, розтягнена і значною мірою вичерпана експансивна енерґія совєтів, що це принесе відпруження на інших відтинках.

Так само не справджується рахунок, який є однією з провідних думок пляну Маршала, що економічна допомога у відбудові Західньої й Середньої Европи зупинить дальшу большевицьку експансію на Заході, а зокрема спаралізує там комуністичну акцію й диверсію. Не можна заперечувати великого значення того пляну господарської відбудови Західньої Европи в цілому дальшому розвиткові. Він теж; причинився до Атлянтійського договору, підготовив для нього ґрунт у поодиноких західніх державах. Але якраз неспроможність самим пляном Маршала спинити большевицьку експансію на Заході заставила західні держави шукати іншої лінії політики й певнішої забезпеки перед експансією Москви.

Такими етапами політика західніх держав супроти СССР дійшла до Атлянтійського договору, до того, щоб можливість війни з СССР через большевицьку мілітарну аґресію поставити в основу поважного міжнароднього акту і намітити ним реальні оборонно-мілітарні заходи. Надавання йому запобіжного значення, що він має забезпечувати теперішній "мир", оцінюємо як нереальну, безвартісну частину, як залишки скрахованої політики ілюзій. Зате нас більше цікавить те, що в тому договорі західні держави закладають реальні політичні основи для підготови спільного воювання проти СССР в разі його збройної аґресії. Усі, що мають справу з большевицьким імперіялізмом і знають його природу та шляхи, вітають такий крок

західніх держав, як зворот до політичного реалізму. Одначе не можна трактувати його, як завершену, правильну постановку, тільки як обрання правильнішого напрямку і як перший крок на тому шляху, яким піде дальший розвиток.

Доки Атляптійський договір являється єдиним актом того порядку в міжнародньому житті, поти різко показується помилка звужування проблеми до західніх держав. Якщо не буде дальшого поступу в тому напрямі, якщо оборонну війну проти большевицької аґресії не буде трактуватися, як одностайну цілість, на всіх фронтах і в усіх її формах, Атляптійський договір остався б відокремленим, несмілим кроком, без більшого значення. Якщо б західні держави хотіли його обсягом обмежитися, то це з погляду їхньої власної оборони було б гіршою помилкою за ту, що її зробила Франція перед другою війною, покладаючи свою оборону на лінію Мажіно. Було б зовсім не поважно на довшу мету думати про фронт у Західній Европі відокремлено, не дбаючи про те, що діється на всіх інших фронтах, на яких іде боротьба з большевизмом, де йому ставлять спротив, або де він атакує. Це було б так само, як би на фронті якась частина дбала тільки про свій відтинок, не співдіючи з іншими, не звертаючи уваги на те, що там діється і чого вимагає стратегія цілого фронту. Але є щораз більше познак, що в тому відношенні приходить до голосу протверезіння, і що народи Заходу побачать, що як кожний з них не може окремо думати про свою оборону аж тоді, коли буде безпосередньо сам заатакований, так само й оборона всіх західніх держав мусить бути пов'язана з цілою оборонною війною проти большевизму усіх народів.

В Атляптійському договорі заложено ще один засадничо хибний засновок, що війна з СССР розпочалась би щойно з моментом большевицької агресії на якусь західню державу. А тим часом війна вже є, її веде Москва проти всіх народів світу, різними формами. Проти одних народів воює, окупуючи їх країни і винищуючи їх самобутність існування у всіх видах; проти інших народів веде під'їздову війну методами внутрішньої агресії і підриву комуністичними силами. А ще інші народи большевицький імперіялізм атакує прямо мілітарною агресією: Китай, Грецію. Зрозуміло, що Москва не потребує і не хоче розпалювати повної війни на всіх фронтах одночасно. Вона має їх забагато. Але коли дати їй

змогу вирішувати про час і силу активізації поодиноких фронтів, то значить віддати їй повну ініціятиву в тепер існуючій війні. Миру тепер немає, є тільки війна і її тиха, чи пак "холодна" форма на поодиноких фронтах, у тому числі на фронті західніх держав. З тим більшою зате силою вона ведеться на інших. Але ця війна неподільна і хто цього не хоче розуміти, той сам себе обманює.

Боротьба України й інших поневолених Москвою народів становить перший фронт у цій війні, для оборони цілого світу дуже важливий. Того не хочуть іще повністю усвідомити собі і врахувати західні держави. Вони ще так думають, як той відділ на фронті, що дбає тільки про свою безпеку. У них ще живе ілюзія і бажання, щоб усе лихо большевицького імперіялізму й агресії їх поминуло, скропившись на наших народах. Але цілий розвиток щораз ясніше показує, що такі сподівання марні. І в західніх народів дозріває усвідомлення справжньої ситуації. Саме, що війна вже є, що її накидає большевицька Москва цілому світові і їх вона теж не минає, що й вони нею уже захоплені, хоч тим часом її "холодним" крилом.

Вслід за усвідомленням цього прийде в світі відповідна переставка й глибша ревізія поглядів. Тоді всі протибольшевицькі народи зрозуміють, що годі триматися у пасивній, вичікуючій поставі, доки їх безпосередньо не заатакує Москва, але що треба трактувати війну большевизму серйозно. Отже треба займатися цілістю, передусім активними фронтами й такими відтинками, на яких большевизм може бути остаточно переможений і знищений. А це й є передусім фронт визвольної революційної боротьби України та інших свободолюбних, поневолених Москвою, народів.

Висновки з новіших подій і процесів для української визвольної боротьби

Смерть Сталіна, боротьба за владу серед кремлівських верховодів, події у т. зв. сателітах Москви: заколоти в Познані й всенародне повстання в Мадярщині дали багатий матеріял зробити відповідні висновки з користю для національно-визвольного руху. З тих висновків найважливішими були: навіть у підбольшевицьк'ій дійсності революція е можлива; якщо визвольна революція якогось поневоленого Москвою народу проходить відокремлено, вона може бути придушена; пасивність Заходу до подій в СССР і його сателітів виразно доводить, що обмежування визвольної політики лише на зовнішній відтинок — інформування чужого світу й здобування у нього симпатій для визвольної боротьби — може бути фатальним. Найголовнішою є політика власних сил.

Стаття "Висновки з новіших подій і процесів для української визвольної боротьби", за підписом Ст. Бандери, була надрукована в журналі "Визвольний Шлях", Лондон, Великобрітанія, рік iV (X), кн. 6 (42) 116, червень 1957 р.

Уривок з цієї статті був ще раз надрукований у цьому журналі, рік вид. Xi (XVii), кн. 10 (200) за жовтень 1964 р., стор. 1052-1055, п. н. "Аналіза і висновки".

Після смерти Сталіна большевицька верхівка почала шукати іншої, успішнішої тактики у своїй національній і внутрішній політиці. Причиною цього була свідомість, що дотогочасна большевицька політика, доведена Сталіном до крайніх меж, перестала бути успішною. Система, сперта на всеохоплючий терор, не потрапила докорінно винищити волелюбних прагнень. Зметені терором з поверхні життя, вони живуть у глибині поневолених народів. Далі затискати систему терору вже не було куди, а втримування її в одній, хоч і крайній мірі, почало втрачати своє діяння, бо люди призвичаювалися й до тієї системи.

Безупинна дія підпільних огнищ визвольної революції поневолених народів, хоч у зменшених розмірах, але по цілому обширі большевицької імперії, привела до масового наростання революційних настроїв. Наступив важливий психологічний злам, коли

страх перед большевицьким терором почав утрачати в народній гущі свою паралізуючу силу. Вплив комуністичної доктрини вже передше виявився нездібним перемінити настанову опанованих народів. Всезростаючий розрив між проклямованими цілями й реальними наслідками комунізму назавжди знівечив сподівання, що може прийти якесь узгіднення між комуністичною системою та бажанням і потребами народів. У наслідок цих процесів непримиренна ненависть до большевизму вийшла з глибини найбільшого приглушення й утаєння та стала прибирати форми щораз сильнішого спротиву большевицькій системі. Смерть Сталіна створила кризовий момент для режиму. Далося відчути зрушення протибольшевицьких настроїв на всьому обширі СССР під впливом загального переконання, що мусять прийти радикальні зміни. Компартія і режим відчули таку сильну напругу цього загального тиску, що вважали за неможливе продовжувати дотогочасний курс без змін.

Маленков намагався відпружити внутрішню ситуацію з допомогою деяких змін і полегш в економічній політиці. Збільшення продукції ужиткової промисловости коштом сповільнення важкої, переважно воєнної, індустрії мало довести до піднесення матеріяльного рівня життя населення, створити перспективи дальшого покращання та розрядити протикомуністичні настрої. Одночасно режим Маленкова намагався зберегти ознаки незмінности й непо-рушности большевицької системи, зокрема в національній політиці. В цьому напевно головну ролю відіграв страх, що зміни в імперіяльній політиці та в комуністичній тоталітарній системі можуть розпочати цілу серію розкладових процесів, що їх не молена буде зупинити. Бо ж ціла большевицька система сучасної російської імперії є збудована і втримувана безоглядним насильством. Всяке послаблення, відворот цієї системи на окремих відтинках не ліквідує, ані не заспокоює насильно здушуваних протибольшевицьких сил і прагнень до волі, тільки розбуджує їхню живучість.

З тих міркувань режим Маленкова клав наголос на те, що в загальноімперіяльній, зокрема ж у національній політиці, дотогочасний, сталінський курс у нічому не зміняється. Таке, власне, значення мало пришивання Берії намагання потурати відосеред-нім націоналістичним змаганням поневолених Москвою народів, зокрема України й Кавказу. Це обвинувачення Берії було найфантастичнішим і

найнедоречнішим, бо ж Берія упродовж довгих літ був реалізатором найбезогляднішого сталінського гніту. Вже через те саме він не міг би стати серйозним речником чи хоча б партнером самостійницьких, противросійських течій.. Ліквідація Берії була справою персональних порахунків і боротьби за владу всередині кремлівської верхівки. Коли ж Маленков висунув два головні обвинувачення: намагання Берії поставити партію під диктатуру МҐБ та загравання з сепаратистичними тенденціями, то йшло не про самий претекст для ліквідації Берії, а більше про дальші політичні цілі. Пожертвування голови найстаршого опричника, щоб відтяжити режим і цілу державну систему при надмірному зрості напруження між нею і народом — це стара практика російського самодержавства, з якої неоднократно користав і Сталін. Долучивши до афери Берії справу національно-самостійницьких прагнень, режим Маленкова хотів заманіфестувати свою чуйність та неподатливість у тому відношенні. Одночасно, вичува-ючи поважну внутрішню кризу імперії, він мобілізував імперіялістичні настрої московського народу, щоб у потребі на них спертися.

Тактика Маленкова, щоправда, протистоялась зосередженню й вибухові протибольше-вицьких настроїв у революційному кипінні після смерти Сталіна, але істотного питання вона не розв'язала й не могла розв'язати. Джерела напруження залишились далі діючими. У щілинах, які Маленков відкрив як вентилі безпеки, зосереджувалися тенденції до зміни цілого ладу. Створювалися у системі такі виломи, які Кремль уважав за надто небезпечні. Загальне наставлення проти органів МҐБ, зактивізоване погромом кліки Берії, вдарило в самі основи і в головну опору большевизму. Подібно був використаний зворот в економічній політиці в напрямі до більшого наголошення споживчого виробництва на базі вже досягненого рівня важкої й видобувної промисловости. Почалися самочинні спроби, які спричинили б цілковитий переворот у большевицькій економічній системі. Бож істотою цієї системи є якраз крайній визиск усіх сил та засобів народу і людини для розбудови державного економічно-мілітарного потенціялу. Тільки ним користується правляча комуністична кліка, змагаючи до експансії большевицького імперіялізму. Тримати народи і кожну людину в постійних злиднях та в невільничій економічній залежності від державної бюрократії — це, поруч поліційного терору, основний засіб большевицького панування.

Для виправдання цієї системи большевики ставляють засаду, що розбудова соціялістичного господарства має місце перед заспокоєнням життєвих потреб населення. В цій розбудові вони запляновують усе дальші цілі, так що момент, коли народне господарство стане на службу актуальних життєвих потреб народу, відсувається в безконечність щораз далі. При цій економічній політиці обслуговування потреб населення зводиться до найконечнішого мінімуму і є предметом різних пропаґандивних спекуляцій.

Маленківська теза про те, що досягнений рівень індустріалізації дозволяє присвятити більше уваги й засобів споживчій продукції, була невигідною для большевиків, бо позбавляла їх основного аргументу в оправдуванні дотогочасного курсу і, в консеквенції, вимагала б далекойдучого переставлення цілої економічної політики. Це використали конкуренти Маленкова в боротьбі за владу, зокрема Хрущов. Про те, що саме ці питання були головним предметом внутрішньої розгри в кремлівській кліці, свідчать перші основні заяви і заходи Хрущова після приходу до влади, які були відворотом від тактики Маленкова.

Так само як Маленков, Хрущов побачив необхідність поробити якісь поступки перед загальним прагненням зміни, щоб уникнути вибуху загальної протибольшевицької революції. Його тактика змагала до того, щоб обійти конечність значніших реальних поступок, перекласти увагу з економічної площини на внутрішньополітичну і тим розрядити напруження. Це були, ніби далекосяглі зміни, в дійсності позбавлені реального змісту. Плян Хрущова, щоб широко розреклямовані зміни насправді звести до малозначних справ і такою тактикою обманути народи — це тільки один бік справи. Другий, натомість, показує дуже виразно, яку небезпеку добачав Кремль у зрості протибольшевицького наставлення в усіх, здавалося б, остаточно опанованих народах. Бо годі припустити, що Хрущов і ціла верхівка КПСС не здавали собі справи з того, що вони, засуджуючи сталінізм чи хоча б деякі його, типові для большевицької системи, практики, зрушують підвалини системи. Коли ж вони на те зважилися, то тільки тому, що тим сподівалися заспокоїти протибольшевицькі настрої, звернути їх лише проти минулого та розладувати напруження обіцянками направити й демократизувати цілу систему. В національній політиці Кремль уважав за необхідне принаймні

створити враження далекойдучих реформ у напрямі збільшеної автономії союзних республік. Побіч різних заходів устроєво-правного характеру, в цьому напрямі йдуть різні політично-пропаґандивні заходи, які мають створити враження, що в СССР, крім москалів, теж інші народи користуються щораз більшими правами. Зокрема у відношенні до України ця большевицька пропаганда щораз більше зміцнюється.

Спільною рисою тактики Маленкова і Хрущова є відхилення від тогочасного курсу безоглядности за часів Сталіна. Причиною того було уодностайнення і зріст протибольшевицьких настроїв до такого ступеня, що їх уже не могла опановувати большевицька система самим насильством і терором. Заміна маленківської тактики хрущовською випливала з намагання кремлівської верхівки звести неминучі поступки режиму до найнезначніших. Одначе, хоч Хрущов усунув Маленкова для того, щоб зменшити його поступки, то в короткому часі сам мусів проголосити значно дальший і небезпечніший відступ від ніби непорушного курсу. Його спроба вивести большевизм з кризової ситуації самим тактичним маневруванням і пропаґандивними ефектами не вдалася. Намагання перехитрити народи обернулося в самообман. Бо заходів для внутрішнього скріплення й консолідації компартії шляхом регабілітації і привернення до впливів позасуджуваних комуністичних провідників та введення т. зв. колективного керівництва ніхто не прийняв за справжні поступки в користь народу. Натомість, пропаґандивне оформлення тієї тактики, яке мало викликати враження далекосяглих реформ, але було позбавлене справжнього змісту, народ цілком слушно потрактував як вияв внутрішнього захитання большевизму, прикриваного незмінною забріханістю. Таким чином, тактика Хрущова в національній і внутрішній політиці Москви виявила інші слабі місця большевизму. Спрямований у тому напрямі натиск національно-самостійницьких, протикомуністичних сил розпочав серію процесів, які вносять щораз глибший розклад у систему большевицької імперії та підготовляють придатний ґрунт для загальної протибольшевицької визвольної революції.

В цьому розвитку окремі явища й цілі процеси захитання, відступів і розкладу в большевицькій імперіяльній системі є наслідком розвитку й діяння протиставних, національних сил і рухів. Основнрю силою є

індивідуальність, самобутність кожної нації, яка зформувалася упродовж цілого історичного розвитку та на кожному історичному етапі, за всіх умов, змагається за своє самостійне життя, за вільний розвиток і вияв своїх творчих сил і властивостей у різних царинах людського життя. З цього джерела зроджується і постійно поновляється змагання поневолених Москвою народів за волю та їхній відпір усім розкладовим діянням комунізму.

Одначе спонтанне змагання націй проти большевицького поневолення, без плянової організації і керівництва визвольною боротьбою, було б справою дуже важкою і незвичайно затяжною. Відпорність і чинний спротив народів большевицькому поневоленню в повоєнному періоді були великою мірою підтримані й активізовані національно-визвольними, революційними організаціями, передусім ОУН і УПА та подібними революційними силами інших народів. Боротьба і ціла діяльність зорганізованих визвольних рухів відограла ролю збудника, ідейного керівництва та кристалізаційного осередку революційних процесів, які в розвитку подій багатіли симпатіями, підтримкою й активною співдією, а далі й спонтанною революційною самодіяльністю широких народніх мас. Приклад революційної визвольної боротьби поширявся на інші народи. Навіть там, де не було відразу живого відгуку, революційні акції та ідеї залишають насіння, яке згодом сходить.

Визвольно-революційний процес, який у перші повоєнні роки мав свої активні огнища тільки в повстанській і підпільній боротьбі ОУН-УПА та серед подібних революційних організацій інших народів, дістав значне підсилення і поширення від двох нових революційних факторів. Першим з них була боротьба українських націоналістів у большевицьких концтаборах, яка розпочалася спонтанно в різних пунктах і з часом охопила цілу концтаборову систему. Значення цієї боротьби сягає далеко поза межі самих концтаборів і стає одним із центральних факторів у розвитку цілого революційного процесу.

Інституція концтаборів має центральне значення в цілій большевицькій системі, побудованій на насильстві й терорі. Концтабори служать большевикам не тільки для знешкідливлювання і винищування самих в'язнів при використанні їхніх сил; вони мають бути пострахом для всіх громадян СССР. Боротьба українських націоналістів у концтаборах, поширена на політичних в'язнів інших

національностей, довела до важливого психологічного зламу. Кожна вістка про те, що навіть у страшних большезицьких концтаборах борці за волю не падають духом і ставлять зорганізований спротив каторжній системі, має дуже сильний підбадьорюючий вплив на поневолені народи. Таким чином концтабори перестали бути виключно знаряддям большевицького терору та почали діяти як огнища незламної боротьби за волю.

Другим фактором революційного процесу стала спонтанна боротьба молоді і робітництва у містах у формі страйків і масових розрухів. Ця боротьба розпочалася найперше в Берліні та в інших містах Східньої Німеччини і дала приклад до наслідування населенню т. зв. сателітних країн. Уже в тих подіях виразно виявилось, що у тоталітарній комуністичній системі така форма боротьби не тільки можлива, але й успішна. Ці події показали, як загальне напру-ження революційних настроїв може з малих іскор розгорітися у пожар таких революційних зривів, яких большевицький режим не може здушити звичайними поліційними силами й засобами та які виростають у форми визвольної війни. Дальший розвиток революційних зривів у сателітних країнах був великою мірою наслідком того впливу, який мало повстання в Східній Німеччині. Хоча воно було здушене вогнем большевицьких танків і артилерії, то все таки моральна перемога була на боці революції. В тих подіях виявилася дуже переконли-вою і несподівано великою потенція революції. Під оглядом матеріяльно-технічним вона постала просто з нічого, без жодного підготовлення, голіруч. З робітничих демонстрацій постали революційні сили, проти яких большевики мусіли виставити цілі панцерні з'єднання. Це були просто спонтанні вибухи, які можна розцінювати тільки як пробні алярми. Але в тих пробах показалась така потенція революції, що в усіх поневолених народах зміцнилося самопочуття власної сили та зрозуміння, що скоординований революційний зрив усіх народів змів би зненавиджений комунізм з лиця землі.

Робітничі революційні спалахи у Східній Німеччині, а потім в інших країнах — це промо-виста маніфестація становища робітництва в країнах т. зв. народньої демократії(У Польщі, Чехо-Словаччині, Східній Німеччині, Мадярщині, Болгарії, Румунії, які є сателітами Москви, з накиненими й підтримуваними нею комуністичними урядами.). Після кількох літ панування комунізму і підлеглости тих

країн большевицькій Москві робітництво активною боротьбою засвідчило, що воно стоїть на боці протибольшевицької визвольної революції, а прикривання комуністичної системи й режиму іменем робітництва не має основи. Робітничі розрухи мали вплив на покращання також матеріяльного і політичного положення загалу населення, примусивши комуністичний режим піти на різні поступки.

Події в Польщі й Мадярщині в останніх місяцях 1956 р. мали в обидвох випадках однакове походження. Протибольшевицькі революційні настрої народніх мас досягли такого поширення і напруги, що навіть незначні причини могли викликати вибух і активну боротьбу. Зріст революційних настроїв був спричинений всіма проявами московсько-большевицького поневолення, нестерпними умовами й утисками, що їх запровадив і втримував комуністичний режим. Піднесення ж температури революційних настроїв до стану кипіння викликали самі большевики удаваним відворотом від сталінізму та злагідненням курсу. В народніх масах відразу виникло переконання, що ця большевицька тактика є подиктована почуттям слабости й непевности режиму в обличчі щораз виразнішої непримиренної постави поневолених народів. З другого ж боку, виразно показалось, що большевики намагаються вийти з скрутного положення порожніми хитрощами, що т. зв. десталінізація і колективне керівництво нічого народові не дає, не приносить істотного покращання, ні злагіднення курсу в трактуванні народу, тільки змагає до унормування відносин та консолідації в самій комуністичній партії, в пануючій комуністичній кліці. Ця фальшивість, забріханість большевиків, сполучена з очевидними виявами внутрішнього захитання й слабости, особливо дратуюче подіяли на настрої народніх мас, які дійшли до експльозивного напруження.

Події в Польщі і в Мадярщині мали аналогічний початок, але далі покотилися цілком різними коліями. Це показує, як порізному може виладуватися революційний потенціял у спонтанному, а не планово організованому й керованому революційному русі. В обидвох цих країнах була, загально взявши, однакова ситуація й наставлення, як по боці національному, так і большевицькому. Це були властиві противники, що стали проти себе в крайній ворожості та з свідомістю, що мусить прийти до одвертого зудару між ними. Теж комуністичні

партії і режим в обидвох країнах були в однаковій вихідній ситуації та в подібному стані. Попередньо вони були послушним знаряддям поневолювання власних народів. їх місце було на боці ворога. Одначе під зростаючим тиском протибольшевицької, національно-визвольної енерґії та в наслідок внутрішнього захитання й розкладу в комуністичному таборі, в обидвох партіях розпочалося ферментування, яке захитало їхню монолітність й одностайне наставлення. Боротьба між; національно-самостійницьким фронтом і большевицькою окупацією викликала в комуністичних партіях обидвох країн тріщини, розклад і внутрішні суперечності по тих самих лініях.

У компартії в Мадярщині цей процес відбувався “без вітрил і стерна”, як його несли переважаючі хвилі боротьби. В парі з офензивою і щораз то новими перемогами національно-визвольної революції, розкладена і топніюча комуністична партія (наскільки її можна було ще трактувати як одностайну силу) намагалася втримати зв'язок з подіями і запевнити собі в них будь-яку ролю. Це вже не була роля інструменту большевицького керівництва, а роля буфера чи гальма. Коли ж большевики перейшли до генерального протинаступу, щоб розгромити національну революцію скупченими мілітарними силами, тоді й мадярська компартія відразу перекинулася з тактики поступок і пристосування у попереднє становище слухняного большевицького інструменту.

Тим часом подібні на початку серед компартії в Польщі події, пішли іншим шляхом. Група Ґомулки неґативно ставилась до до-тогочасного курсу режимової політики, як з власних групово політичних мотивів, так теж із конечности хоча б частинне піти назустріч національно-самостійницькій стихії. Ця група була настільки рішуча, що в кризовій ситуації взяла в свої руки ініціятиву і покерувала розвитком подій. У внутрішньо-партійній розгрі проти беззастережно послушного Москві крила партії, т. зв. групи сталіністів, Ґомулка і його прихильники сперлися на національно-самостійницьку стихію, зробилися певною мірою речниками у спротиві московській окупації. Через це вони потрапили взяти під свою контролю й дещо стримати ту національну стихію, яка була близькою до революційного вибуху. З другого боку, Москва мусіла погодитися з перемогою тієї групи та з її політикою, не зважаючи на те, що це привело до значного звуження і

послаблення большевицького панування в тій країні. Кремль зрозумів, що в іншому випадку треба було рахуватися з поважними революційними розрухами, яких не можна б опанувати без воєнних дій. Такі дії цілком не були б на руку тогочасній політиці Кремля. Одночасний вибух повстань у Польщі й Мадярщині був би для большевиків надто небезпечний. Тим часом влада Ґомулки давала Гарантії, що опанує ситуацію, не допустить до дальшого розгортання революції та, ціною деяких поступок, втримає комуністичну систему, допоможе Москві зберегти основні позиції й головні засоби її володіння. Режим і політика Ґомулки не були і не є ні для самостійницьких змагань польського народу, ані для большевицького імперіялізму задовільною і тривкою розв'язкою. Обидві сторони трактують його як тимчасове перехідне явище, яке толерується до певного часу. Тихим натиском вони намагаються посувати його в корисному для своїх інтересів напрямі.

Знову ж режимові Ґомулки напевно не бракує тверезого розуміння, що він є в типовій ролі буфера між двома непримиренно ворожими силами, без певної власної бази. Однак Ґомулка не думає резиґнувати з керівництва подіями та бачить перед собою перспективу стабільности. Така оцінка може спиратися на переконанню, що обидві протиставні сили, не зважаючи на їхню взаємну ворожість, будуть існувати постійно поруч себе й жодна з них не спроможеться знищити другої. Саме ж явище націонал-комуністичної групи Ґомулки з походження є мішанцем-бастардом польського національного незалежництва й московського комунізму. Його бажанням є утривалити свою породу: комуністичну Польщу, але якщо можливо — незалежну від Москви. Його пляни базуються на тому, що як походженням, так і інтересами він має чимало спільного з обидвома протиставними таборами і може рахувати на підтримку однієї сторони, коли треба протиставитися задалеко йдучим вимогам другої.

Режим Ґомулки з його політикою вносить у систему московських сателітів елемент затяжного розладу і напружень. Хоч він певною мірою невтралізує натиск національно-визвольної стихії, то одночасно й сам подається під тим тиском та передає його на цілу сателітну систему. Це створює небезпеку для Москви. Поскільки большевикам під політично-пропаґандивним оглядом зручніше поборювати безпосередні акції самостійництва, заплямовуючи їх “фашизмом” і

“контрреволюцією”, то протиставитися політиці комуністичного режиму в сателітній країні драстичними засобами — невигідно. Тим часом “власний шлях до соціялізму” становить заразливий приклад до насдідування в інших сателітах, веде до пом'ягшення комуністичної системи та її режиму і до послаблення диктату Москви.

Т. зв. націонал-комунізм у тих країнах, де комунізм поширюється, насаджується чи закріплюється під впливом Москви, є перехідним явищем між національною самобутністю і підлеглістю большевицькому імперіялізмові. Вартість цього явища визначає загальний розвиток подій. Націонал-комунізм корисний для Москви там, де він розкладає і послаблює національно-самостійницькі сили і настрої якогось народу. Цілком іншу ролю сповняє націоналкомунізм у тих країнах, які вже опановані большевизмом і де панує комунізм у своїй властивій формі, як інструмент тоталітарного московського імперіялізму. Там тенденції націонал-комунізму є наслідком напору національно-самостійницької стихії і перехідним явищем від підлеглости большевицькій Москві до національної незалежности. Комуністичний елемент, який ще втримує зв'язок з большевизмом, є приречений на цілковите зникнення, якщо далі стоятиме під переможним впливом національної стихії. В таких випадках націоналкомунізм визначає процес обмеження і поступової ліквідації большевицького панування.

Поступливість Кремля у користь політики Ґомулки спричинена подіями в Польщі, а ще більше одночасною національною революцією в Мадярщині. Щоб не провокувати революційного вибуху в інших сателітних країнах, Москва вважала за тимчасово вигідне відкрити другий шлях для національних стихій. Очевидно, вона далі буде докладати зусиль, щоб решту сателітних країн втримати в дотогочасній залежності. Така мета різних політичних і господарських заходів у відношенні до сателітів, різ.них поступок чи обіцянок Москви. Але намагання ізолювати події в Мадярщині і в Польщі від решти сателітів є безуспішні. Тому Москва і надалі мусить толерувати “власний шлях” Ґомулки з його різними відхиленнями від встановлюваного Кремлем курсу, щоб небезпечний приклад мадярської революції рівноважити і послаблювати менше загрозливим взірцем ґомулківської еволюції. Це все вносить чималий заколот у большевицьку сферу т. зв. народніх демократій. Удностайнений і,

здавалося, устабілізований шабльон большевицького володіння почав утрачати ґрунт і прибрав пливкий вигляд. Привернути попереднє становище є неможливо. А теж трудно Москві встановити однородну та стабілізовану систему для повного контролювання й керування життям у всіх сателітних країнах. Нездоланні національні енергії, які зрушили попередній стан і штовхнули в напрямі відзискання більшої волі, будуть зі збільшеним завзяттям змагатися за національну незалежність. Чи це будуть одверті революційні вибухи, чи ступневе відвойовування волі — все одно; певним лишається те, що боротьба т. зв. сателітних країн проти московського імперіялізму й комунізму ввійшла в нову стадію розгортання.

Всі ці процеси в країнах т. зв. народної демократії мають поважний вплив на настрої і формування цілої внутрішньої ситуації всередині СССР. Вони, а зокрема мадярське повстання, причиняються до оживлення й поширення серед усіх поневолених народів віри в можливість та успішність визвольної революції. Дарма, що большевики скупченою військовою силою здушили повстання на Мадярщині. Це не заморожує революційних настроїв і не викликає серед народів зневіри й резиґнації. Бо в Мадярщині показалася несподівана сила, а не слабість національної революції. Величезна динаміка цієї революції в тому, що вона розгорнулася без особливого організованого підготовлення, спонтанно; з протестаційних демонстрацій молоді й робітництва імпровізованим порядком перетворилася у загальнонаціональне повстання. Це сталося у малій країні, яка вже дванадцятий рік поневолена большевиками та в якій Москва скувала народ і ціле життя комуністичним режимом, тотальною невільничою системою. Отже вже саме виникнення загального революційного зриву в таких умовах має незвичайне історичне значення. Питання, чи в підбольшевицьких умовах, при тотальній комуністичній системі є можлива революція, розв'язане в Мадярщині в безсумнівно позитивному змислі. І ця розв'язка, довершена в живій дійсності, а не в самій теорії, має важливість для кожної країни, поневоленої московським большевизмом.

Універсальне значення мадярського прикладу для кожної протибольшевицької, національно-визвольної революції увидатнюється, зокрема, такими обставинами: мадяри — це малий народ; большевицький режим в Мадярщині був не тільки всебічно

закріплений, але й додатково забезпечений совєтськими окупаційними військами, які, незв'язані з мадярським народом, мали б бути цілком позбавлені будь-яких симпатій до його визвольних прагнень. Ці обставини ніяк не облегшували виникнення революційного зриву в Мадярщині, а навпаки. Тому то кожний народ, що хоче боротися з большевицьким поневоленням за свою волю, може приклад Мадярщини стосувати до себе і черпати з нього віру у власні сили.

Коли йде про успішність мадярської революції, то й тут висновки являються цілком додатніми. Самий революційний зрив був успішний, не зважаючи на незвичайні зовнішні труднощі та чималі внутрішні недомагання у розвитку революційного процесу. Революційний зрив був успішний, бо він фактично усунув і розгромив ворожий комуністичний режим та встановлену ним політичну й суспільну систему, знешкідливив і розбив силову опору того режиму — таємну поліцію й комуністичну партію. Він навіть початкове дав собі раду з окупаційним совєтським військом, частинно успішною збройною боротьбою, а ще більше ідейно-політичним впливом на вояків стаціонуючих в Мадярщині відділів совєтської армії. Фактична влада в цілій країні була цілковито в руках революційних сил, у таких формах, як ці сили проявилися й діяли на місцях.

Перемога національної революції не була завершена зформуванням одноцілого й виразно революційного уряду, як це відповідало б станові й потребам цілої країни. Причиною того була спонтанність революції, брак керівництва, яке мало б чітку концепцію і плян визвольної дії та проводило б його в життя. Але ця внутрішня недостача революційного процесу не є доказом поразки в боротьбі з ворогом, московською окупацією та з її інструментом — мадярськими комуністичними силами. Найвиразнішим виявом перемоги революції був перехід на її бік цілої мадярської армії, не зважаючи на те, що ця армія була зформована комуністичним режимом, який упродовж десяти років доклав усіх сил, щоб з неї зробити певну підпору комуністичної системи. Знищення ворожої влади і створеної ним системи, спаралізування всіх її складників та силових чинників, будування нової державної влади, нового революційного суспільно-політичного ладу та однодушна підтримка цілим народом визвольної революції — це безспірні факти, які склались на початкову перемогу проти-большевицької революції в Мадярщині. Коли ж після того

большевицькі війська зліквідували виборену незалежність Мадярщини та знову насадили в ній комуністичний режим, то це сталося не в наслідок невдалого зриву, тільки через нову мілітарну аґресію СССР проти осамітненої малої країни.

А проте большевики не могли здушити мадярської визвольної революції тими частинами совєтської армії, які для цього завдання постійно стаціонували в цій країні. Вони мусіли їх замінити новими й значно більшими військовими з'єднаннями. Перед такою агресією, при тому відношенні сил, було б важко встоятися навіть упорядкованій державі. А нова большевицька агресія відбулася в той час, коли революція тількищо перемогла й не було часу приготуватися до війни з наступаючими ззовні ворожими військами.

Мадярська визвольна революція зазнала поразки у війні з СССР головно через те, що відбувалася в повному осамітненні. Большевики могли свобідно кинути проти малої Мадярщини величезні військові сили, а західні держави приглядались тому безчинно. Теж з боку революційних сил інших поневолених народів не було своєчасно достосованих революційних дій у таких розмірах, щоб на більшу скалю зв'язати большевикам руки і відтяжити мадярські змагання.

Висновки з тих подій, поперше, зміцнюють переконання, що теж у найважчих підболь-шевицьких умовах є можливий революційний зрив і що навіть малий народ може повалити тоталітарну комуністичму систему й неволю, якщо він вирішив боротися на життя і смерть. Подруге, на прикладі Мадярщини ще раз підтвердився досвід теж наших визвольних змагань, — коли визвольна революція якогось народу проходить відокремлено, тоді трудно втримати її завоювання перед новим наїздом ворога, який іде воєнним походом ззовні. Отже, оскільки революційний зрив можливий навіть на малій території, то головною справою в дальшому розвитку є якнайдальше поширення революційної боротьби, щоб вона виросла у спільну протибольшевицьку революцію всіх поневолених народів.

Такі висновки самі насуваються кожному, хто цікавиться ходом подій і намагається збагнути їх сенс, отримати науку. Можна бути певним, що це робить дуже багато людей з усіх народів, які опинилися під большевицькою кормигою. Це знають большевики, тому всякими способами силкуються показати події цілком викривлено та

спрямувати думки людей у протилежному напрямі. Але народи вже добре пізналися на большевицьких пропаґандив-них методах і вміють у них розкривати саме те, що Москва намагається від них приховати. Крім того, правдиві відомості про розвиток подій в Мадярщині проникають тисячами каналиків і доходять в усі закутки большевицької тюрми народів. Зокрема червоноармійці-учасники подій розносять дуже небезпечні для больґлевизму досвіди й думки. А справитися з ними так, як колись з учасниками катастрофального походу на Фінляндію, сьогодні Кремль уже не може.

Так під впливом подій, які мали місце в минулому році, в усіх народах під большевицьким пануванням швидкими темпами визрівають революційні настрої, революційна свідомість і впевненість. На першому місці стоїть скріплення віри, що визвольна революція власними силами поневолених народів реальнр можлива та що вона може несподівано розбудити кольосальні сили народу. Не тільки Мадярщина виявила свою непередбачувану перед тим силу. Цього самопочуття зазнали всі поневолені Москвою народи. Серед цих народів почало кристалізуватися виразне політичне усвідомлення, що визвольна революція — це спільна справа всіх народів, скованих однією большевицькою неволею. Ця свідомість уже була проявилася динамічною формою під час Мадярського повстання. Вона керувала тими українцями й іншими вояками советської армії, що прихильно поставилися до повстанців і ударемнили большевицькі намагання здушити революцію в самих зародках. Багато з них активно стали по боці повстання. Цього самого походження були численні прояви посиленої революційної активности, прямих революційних дій для підтримки мадярської боротьби, головно в Україні, саботажні акти проти перекидання військ в Мадярщину і т. п. Так само різні вияви симпатій з мадярськими повстанцями в т. зв. сателітних країнах, хоч не мали практичних наслідків для мадярської боротьби, причинилися до загального поширення ідеї спільної визвольної революції всіх підсовєтських народів. Цей процес визрівання ідеї спільної протибольшевицької боротьби в свідомості народів не припинився з придушенням мадярської революції. Він розвивається далі під впливом рефлексій про змарновану велику нагоду.

Особливе значення Мадярщини для наближення загальної визвольної революції полягає в тому, що там так виразно виступило робітництво і

вся молодь, як головний бойовий актив і рушій революційної боротьби. Це має сильний притягаючий вплив на робітників і молодь в усіх країнах, закріпачених червоною тиранією. Ці факти потрясають теж частиною підсоветської молоді, яка з опортунізму чи інших причин стала байдужою до справ визвольної боротьби.

Підсумовуючи висновки з мадярської революції для дальшої визвольної боротьби, треба врахувати теж вплив, який може мати постава західніх держав. Становище цих держав супроти героїчної боротьби мадярського народу та супроти брутальної большевицької агресії показало, чого можна від них очікувати в подібних випадках. З одного боку, видне було незвичайно живе зацікавлення мадярськими подіями й небуденні вияви зворушливої симпатії усіх західніх народів до воюючої Мадярщини, хоч здебільша тільки в сфері плятонічній або харитативній. З другого ж боку, лишилась непорушна пасивність політики західніх держав, уникання будь-якого натяку на активне виступлення проти грубої совєтської інтервенції. Це був дуже повчальний приклад того, що поінформованість і симпатії західніх держав — це одна, а дійова політика — друга справа, цілком незалежна від першої. З цього виплиatє серйозна пересторога, що концентрування визвольної політики на інформуванні чужого світу визвольні змагання та ставлення головного наголосу на здобування в ньому симпатій для цих змагань може провадити до фатального самообману. Очевидно, що така діяльність потрібна й може теж дати деякі наслідки, її треба вести, як тільки можна. Але ніяк не можна трактувати її як головний чинник політики, як фактор, на якому можна складати пляни визвольної боротьби. Нема сумніву, що західні держави добре здають собі справу з того, що унезалежнення Мадярщини від СССР було б дуже вигідне теж для них. Але головною напрямною їхньої активної політики є засада рішучіше не протиставитися .агресії большевицького імперіялізму, хіба тільки тоді, коли він далі вломлюеться у сферу їхніх безпосередніх інтересів. Вони тримаються здалека від усяких дій, які могли б спричинити конфлікт з СССР. Тож і в іншому подібному випадку не можна рахувати на їхню підтримку.

Для революційної організації, яка свою визвольну програму здавна будує на концепції власних сил, чергове підтвердження тієї дійсности не може бути несподіваним ударом. Але нас цікавить теж питання, яка

може бути під цим оглядом реакція в настроях народніх мас; чи прикрий досвід не викличе зневіри й резиґнації? Життя вже дало відповідь і на це питання. У політичній свідомості й наставленні широких мас поневолених Москвою народів переважає твереза оцінка реальної дійсности, а не якісь скомпліковані спекуляції, як це не раз буває в рутинованих політиків. Ідучи за голосом т. зв. простого розуму, ці народи вже давніше виробили собі тверезу оцінку політики західніх держав, її цілей та засобів. Починаючи від другої світової війни та розподілу світу між СССР і Заходом на сфери впливів, почерез усі дальші прояви байдужости Заходу до долі поневолених народів до їхньої боротьби, цілий розвиток міжнародньої політики неоднократне виявив, що цим народам нема що покладати надій на Захід. У політичній свідомості цих народів уже немає сподівання на порятунок чи хоча б на поважнішу підтримку від західніх держав. Відомо, що поза вияви словесних симпатій та поза тактично-політичні розгри з большевиками Захід далі не піде. Тому неактивність Заходу у випадку Мадярщини поглибила огірчення поневолених Москвою народів до західніх держав, але не викликала зневіри, ні розпачу. А це тому, що політична увага цих народів уже перед тим звернулася не на сторонню допомогу, а на власну боротьбу та на сприятливий розвиток подій всередині большевицької імперії.

Доказ такого саме наставлення знаходимо в реакції народів на події в міжнародній політиці. Бачимо, що міжнародня ситуація — загострення чи злагіднення напружень між СССР і західніми державами — не мала поважнішого впливу на піднесення чи спад революційних настроїв на підбольшевицькому обширі. Напр., під час найбільшого загострення т. зв. холодної війни та льокальних воєн у Кореї і В'єтнамі не було в СССР і в сателітних країнах якихось революційних спалахів. Натомість, революційні події осени 1956 р. сталися в добі панування т. зв. духа Женеви, під час коекзистенційних залицянь між Заходом і СССР, але після XX з'їзду КПСС та замішання в комуністичних рядах, викликаного т. зв. десталінізаційним курсом. Прояви внутрішньої кризи в большевицькому таборі викликають дуже жваву, спонтанну і масову реакцію населення в підбольшевицьких країнах. Це свідчить про те, що до голосу приходить здоровий політичний інстинкт, який знаходить єдиний шлях до визволення у власній революційній боротьбі. В цьому й лежить головна суть психологічного визрівання революції.

В самому комуністичному таборі замішання і суперечності не маліють, а наростають щораз більше. Як уже попередньо відмічено, це замішання є викликане головно зростаючим опором і тиском поневолених народів, далі —безвиглядністю, що большевикам пощастить колинебудь зліквідувати це вороже наставлення. Хрущовська тактика була обрахована на поважніше відпруження, на новий ідеологічний старт комунізму без обтяжень минулого. Тим часом дальші події перекреслили ці розрахунки та примусили большевиків на практиці показати свою незмінену природу, що її вони хотіли замаскувати новою тактикою. Щораз більші суперечності між словами й ділами, нескоординовані перескоки від однієї тактики до другої та безуспішність усіх намагань знайти довір'я і невимушений послух у підкорених народів збільшують ідеологічну розгубленість комуністичної верхівки, що викликає дальше втрачання політичної рівноваги.

Кремль відчуває головного противника большевицького імперіялізму в неподоланному націоналізмі поневолених народів. Хоч останнім часом найсильніші революційні зрушення проявилися в т. зв. сателітних країнах, проте ж большевики вичувають велику загрозу і в революційному націоналізмі народів у складі СССР, першою мірою в Україні. Оскільки дотогочасний досвід показав, що самими репресіями, навіть найкрайнішими, не можна докорінно знищити самостійницьких тенденцій, Москва намагається розрядити їх напругу дальшими поступками. Це все робиться в такому пляні, щоб викликати враження далекосяглого розширення автономії чи пак совєтської суверенности союзних республік, щоб приховати колоніяльне підкорення народів Москві, а зате затримати і скріпити головні засоби московського панування. Такими пропаґандивними актами удаваного поширення прав т. зв. союзних республік було останнім часом признання цим республікам компетенцій встановляти свої кодекси карного й цивільного права за директивами, які подає Москва, компетенцій встановляти адміністративний поділ, а врешті перенесення на республіки деяких функцій господарського плянування. При цих змінах може грати ролю необхідність відтяжити доведений до абсурду совєтський бюрократичний централізм; але большевики показують ці зміни як фактори далекойдучого усамостійнення т. зв. союзних республік, щоб зацитькати самостійницькі прагнення поневолених націй. Щоб підкреслити, що

ці акти є виявом нового курсу в національній політиці, до них долучено ще постанови про відновлення республік тих кавказьких народів, які були виселені зараз по війні за “співпрацю з німцями”. Цього роду заходи, обраховані на пропаґандивний ефект та позбавлені більшого політичного значення, нікого не збаламутять і не спинять змагань народів до справжньої незалежности. Але вони мають своє значення як докази, що від брутального здушення мадярської революції Кремль намагається розрядити національно-самостійницькі настрої маркованою поступливістю.

З'ясовані моменти є показниками визрівання загальної протибольшевицької революції. Можна з певністю стверджувати, що цей процес перейшов початкову стадію, в якій самостійницькі змагання різних народів розвивалися відокремлено, поодинці шукали собі догідних доріг. У формуванні політичного наставлення і настроїв поневолених народів втратила попередній обманний вплив орієнтація на сприятливий розвиток міжнародньої ситуації та на визволення з допомогою західніх держав. Уся увага підсовєтських народів звертається в одному, властивому напрямі, в напрямі власної визвольно-революційної боротьби. Всі річки визвольно-революційних змагань різних народів поплили в одному напрямі, що визначається однаковим політичним положенням, з якого є один вихід. Революційні енергії усіх народів дедалі виразніше будуть скеровуватися в одне річище спільної визвольної революції. Паралізуючий вплив большевицької терористичної системи проломаний у багатьох місцях. Поширюється дух безстрашної визвольної боротьби. Народи відчули свою силу та усвідомили штучність большевицької диктатури, в якій мала жменька панує над народом через розпорошення національної енергії. Зріст революційної свідомости й готовости до боротьби відбувається непомітно, під поверхнею життя. Поодинокі спонтанні вибухи свідчать про нагромадження й напруження революційних енерґій. Ці вибухи не вичерпують тих енерґій, тільки збільшують і прискорюють процес їх визрівання в багатьох інших місцях. Большевицькі намагання розрядити нагромаджені революційні настрої тактикою малозначних поступок залишаються без успіху так само, як терором не вдається викорінити змагання до волі. Поважніші поступки режиму, роблені під натиском національ-них стихій, сприймаються як частинні здобутки визвольної революції і причиняються до її дальшого скріплення. Зріст революційних

настроїв не дається докладніше оцінити. Перша основна стадія цього процесу часто проходить у підсвідомості народу і не має майже ніяких спонтанних виявів. Зате визрівання готової до чину революційної енергії на такому підготованому ґрунті може відбуватися з блискавичною швидкістю. Потрясення може бути викликане незначним чинником.

З аналізи цілого внутрішнього положення в підсоветському комплексі виходить, що процес ґрунтовного наростання революційних енергій і настроїв відбувається в цілому комплексі на широку скалю і в різних площинах. Не можна передбачити, чи цей процес буде втримуватися довший час в потенціяльному стані в глибині життя, чи в недалекому часі виступить на поверхню і перейде в,стан чинної боротьби. Треба враховувати обидві можливості. А з цього випливає вимога для провідних організованих революційних сил були готовими до великих зрушень, які можуть дати одноразову шансу для повного розгорнення визвольної революції й доведення її до перемоги.

Спонтанні революційні зриви можуть з незначних початків розширитися у великі повстанські дії, охоплювати цілі народи й на певній території знищувати всі ворожі сили. Але закріплення здобутків революції та забезпечення її остаточної перемоги великою мірою залежить від того, чи революційна боротьба прибере організовані форми та чи матиме одноцілий провід, який діятиме за доцільним пляном. Дуже трудно, щоб плян, стратегія і провід революції зформувались імпровізовано в самому розпалі революційної боротьби, якщо для того нема заздалегідь підготованих основ. З цього випливає конечна вимога, щоб усіма можливими зусиллями втримати в Краю ядра організованої революційної сили ОУН. Діяльність Закордонних Частин в цьому напрямі стоїть на першому місці серед всіх інших завдань. (Після цього закінчення Редакція "Визвольного Шляху" пропустила ще такі речення, які мотивують підготову практичної дії в тому часі:

"Так само важливою є підготова в тому напрямі, щоб у кожний момент, коли цього вимагатимуть події в Україні, чи в сусідніх з Україною теренах, з-за кордону вирушили до безпосередньої дії групи організаторів визвольної революції. Такі групи, навіть малочисленні, можуть відограти дуже важливу ролю, коли вони дадуть революційному процесові влучні гасла, доцільний плян і добру

стратегію боротьби. Це все треба мати на підготові, щоб відповідальний час не застав нас неприготованими!)

Питання атомової війни і визвольна революція

Розважаючи, чи сучасні досягнення у воєнній техніці, атомові й водневі бомби, міжконтинентальні ракети і т. п., збільшують чи зменшують можливість виникнення світової війни, автор у своїй статті приходить до висновку, що ця техніка не конечно мусить бути причиною тотальної, атомової війни, яка знищить половину або й ціле людство; одначе, можуть бути менші льокальні війни з ужиттям т. зв. конвенційної зброї (порівняй статтю "Третя світова війна і визвольна боротьба"). Які ж шанси для національно-визвольної боротьби українського народу могла б дати евентуальна світова війна, викликана московською агресією? На думку автора статті, така війна могла б принести користі, але для їхнього досягнення треба великої і спільної підготовки всього українського народу і його еміграції на чужині. Крім того, автор ще раз вказує, якою повинна б бути тоді наша постава до Заходу.

Стаття під назвою "Питання атомової війни і визвольна революція" була друкована в чотирьох частинах, за підписом Степана Бандери, у журналі "Визвольний Шлях", Лондон, Великобрітанія, рік іV/X, кн. 7/43/111 за липень 1957, рік V/XI кн. 1/49/123 за січень і кн. 2/50/124 за лютий 1958 р. Довга перерва у публікації окремих частин статті була зумовлена працею автора над підготовою висилки зв'язкової групи в Україну.

Уривок цієї статті був ще раз друкований у згаданому журналі, рік вид. XI/XVii/, кн. 10/200 за жовтень 1964 р. під заг. "Щоб не було ілюзій".

I

Війни часто викликають великі зрушення та довершують основні зміни в політичній і суспільній структурі як поодиноких держав, так і цілих континентів, і навіть світу. В певних випадках такі зміни створює — так би мовити, цілком механічно — сама війна та її вислід. В інших випадках війни створюють вигідніші умови для розгорнення і завершення тих процесів, які хвилювали суспільство вже перед тим. Саме тому революційні рухи, що змагають до основної перебудови суспільства, часто пов'язуються з розрахунками на війну.

Але такі розрахунки не завжди справджуються. Звичайно, історія записала чимало випадків, де й справді зовнішня війна допомагала революції визволитися з глибин на поверхню і здійснити свою програму. Разом з тим в історії е не менше прикладів на те, що революційні ідеї й почини, заздалегідь обраховані на вибух війни, безвислідно пропадають. Тож для того, щоб пов'язувати революцію з вибухом війни, завжди потрібні передумови, в які мусить бути врахована мета зовнішньої війни, а за тим — її розвиток та можливий вислід. При цьому завваження: хід воєнних подій часто зміняє характер війни, а навіть програму політики воюючих сторін, тому надзвичайно важко наперед передбачити розвиток конфлікту та відповідно до того надати спрямованість проектованій революції.

Коли якась держава зважується реалізувати свою політику методами війни, то, звичайно, вона змагає до того, щоб та війна відбулася на чужій території. Це й зрозуміле: таким способом вона оберігає від руйнації свою власну територію. Як правило, оборонні війни накидає тільки аґресивний противник. Нападений народ мусить воювати, щоб не втратити того, на що посягає ворог і що для нього цінніше за мир. Отож, у нормальних обставинах оборонної війни на своїй власній території не прагне жоден народ. Вийняток у цьому відношенні можуть становити поневолені народи. За умови, що війна може принести визволення, поневолений народ може прагнути війни, навіть якщо вона має відбуватися на його території та навіть загрожує йому жертвами в населенні й спустошенням у майні. Розрахунок простий: ув'язавшись у зовнішній конфлікт, до того зазнавши в ньому поразки, поневолювач утрачає силу контролювати поневолених.

Поневолений народ може прагнути зовнішньої війни проти свого поневолювача з двох міркувань. Поперше, коли його власна визвольна справа тісно допасовується до програми війни (чи навіть і вховить у програму) зовнішніх спільників. В такому випадку поневолений нарід може уважати ворога свого поневолювача власне за свого спільника, а війну — за спільну справу; тоді й може координувати свою боротьбу зі спільником, розгортати національну революцію за спільким пляном, у тісному погодженні з фронтовими діями. Друга можливість — та, де програма воюючої сторони не покривається з цілями визвольної боротьби і просто не має до неї жодного відношення, не підтримує її, хоч і не заперечує. В такому випадку поневолений народ може

застосувати неґативну засаду — “ворог мого ворога — мій спільник”, і піднести свою справу рівнобіжне до зовнішнього конфлікту. Тоді ворог повинен розділити свої сили надвоє, і це дає вигоду обидвом партнерам. На тій основі може постати навіть порозуміння про співдію — щось вроді тимчасового союзу, посуненого так далеко, як далеко обидві сторони зацікавлені в тому, щоб пов'язуватися умовою про узгіднену дію та взаємну допомогу. Бо — це треба відзначити — сама тактична доцільність такого пов'язання тут не вирішує цілого питання.

Буває так, що воюючі держави мають тісно визначений засяг війни і, щоб не дати їй перерости за певні межі, не хочуть вступати у формальну спілку з радикальнішим та ширшим у своєму засягу революційним рухом. Така стриманість може бути подиктована воюючій державі поставою зовсім сторонньої третьої потуги, бажанням виграти настрої противника, а то і власним внутрішнім становищем. Подібно і для визвольно-революційного руху може бути невигідно пов'язуватися політикою сторонньої держави —через політичні суперечності або через незацікавленість у тому, щоб увагу і сили піднятого народу розпорошувати на зайві справи. В таких ситуаціях складається лиш фактичне, бездоговірне союзництво. Революційний рух і воююча на фронті чужа країна використовують себе взаємно, кожне на свій лад і зі своєю власною метою.

Така війна чужої держави проти поневолювача може бути корисна визвольній боротьбі поневоленого народу, але тільки такою мірою, якою вона створює придатні обставини, вможливлює чи полегшує розгорнення національного руху, який — поза тим — мусить змагати до своєї мети власними засобами і силами. Навіть повна поразка поневолювача в війні з чужими державами в такій ситуації не приносить поневоленому народові визволення, якщо він рівночасно не здобуває і не забезпечує своїх інтересів власною боротьбою.

Народи, поневолені московським большевизмом, зустрічали війну Німеччини проти СССР у червні 1941 р. з надією визволитися. Затривоження страхіттями модерної війни не могло переважити радісних почувань, бо ненависне вороже панування перевершувало кожне передбачуване лихо. І сподівання поневолених не випливало з якоїсь однобічної політичної орієнтації на Німеччину. Навпаки, в їх пам'яті залишився з попередньої війни гіркий досвід німецького

господарення в окупованих країнах, а деякі, хоч і скупі відомості про істоту гітлеризму, збуджували упередження і застережливість. Ішло передусім про те, щоб покласти край большевицькій неволі, і порівняно з цією метою другорядною справою виглядало й те, котра саме потуга ставала війною проти СССР.

Революційно-визвольні рухи на території СССР — як Організація Українських Націоналістів та подібні організації в інших країнах, зокрема в балтицьких — не обмежилися пасивним споглядáнням. Вони потрактували війну як нагоду для того, щоб поневолені народи активно стали формувати свою долю засобом боротьби власними силами.

Досвід минулої війни наочно показав, що принцип "ворог мого ворога — приятель" не завжди мусить бути слушний. Бо якщо такий "приятель" у війні ставить собі за мету відбити від давнього поневолювача поневолені народи лиш на те, щоб накинути їм своє власне панування, то надій визволитися не можна покладати ні на "приятеля", ні на "приязнь". Тоді й байдуже, котра з воюючих сторін переможе, а котра зазнає поразки. Зміна однієї неволі іншою, дарма що може принести поневоленому народові певні пільги в одному відношенні і збільшити труднощі в другому, однаково суперечить основному принципові: відновленню самостійності!. В такій війні поневоленому народові залишається лиш покладати надію та докладати зусиль до того, щоб війни фактично не виграла жодна з воюючих сторін; щоб обидві, знесилені війною, не мали сили правити тими народами, за які билися. З тією метою він мобілізує свої сили та розпочинає боротьбу на два фронти, не дозволяючи закріпитися на своїй землі жодному з окупантів і не опускаючи погляду з остаточної мети: у слушний момент очистити країну від займанців та приступити до відновлення і зміцнення власної держави. Це і був плян революційно-повстанської боротьби ОУН-УПА в час другої світової війни, плян боротьби на два фронти: проти комуністичної Москви і проти гітлерівської Німеччини.

Згаданий плян справдився лиш до половини. В результаті війни грузами лягла потуга гітлерівської Німеччини, зате залишившився при житті й виріс у загрозу для цілого вільного світу старий московський імперіялізм. І хоч яке це трагічне та парадоксальне, але Москві допомогли осягнути перемогу та захопити під своє панування нові

країни саме західні потуги, які в страху від сепаратного порозуміння між СССР та Німеччиною Гітлера забули про основне: що не лише поневолені народи, але й вони були кровно зацікавлені в знищенні обидвох.

Питання третьої світової війни автоматично виринуло з результату попередньої війни, з нового укладу протиставних собі тенденцій і сил. І стоїть це питання відкритим ось уже дванадцятий рік. Розвиток міжнародніх взаємин і подій за той час не наблизив його до розв'язки — позитивної чи негативної — ні на один сантиметр. А та розв'язка наприкінці минулої війни лежала на віддалі простягненого рамени.

Якщо політика західніх потуг розвивалася б була згідно з законами простої логіки, — а ця лінія покривалася з лінією сподівань поневолених Москвою народів, — то вони повинні були шукати вирішальної розправи з СССР зараз по розгромленні Німеччини. Життєві інтереси західніх держав нарівні з інтересами поневолених народів вимагали розгромлення, а принаймні погамування московсько-большецького загарбництва. Умови для цього були неповторно сприятливі: мілітарна машина Заходу була в повному русі, під зброєю були мільйони досвідчених вояків, тоді як совєтська армія, не зважаючи на свою численність, була до краю вичерпана та позбавлена найнеобхідніших боєприпасів. На добавок Захід у большевицькому запіллі міг розраховувати на підтримку розбурханих національно-визвольних рухів, зокрема тих народів, які були в союзі з Заходом і з того титулу мали повне право чекати від нього допомоги.

Одначе політика Заходу пішла проти здорового глузду, далеко поминаючи інтереси не тільки поневолених народів, але й свої власні. І, очевидна річ, у процесі альянтсько-московського братання після війни поневолені Москвою народи перестали орієнтуватися на війну Заходу проти СССР. Ясним стало, що в ім'я сумнівного миру західні потуги свідомо відписали большевикам цілу низку народів Східньої та Центральної Европи, в тому й недавніх спільників проти Німеччини. Правда, в політичних деклараціях західніх урядів усе ще було видно зацікавленість положенням цих народів, а навіть бажання їм допомогти. Але західня прихильність ніколи не наблизилася (тим більше не переступила) до лінії загрози конфлікту з Москвою, воєнного, а навіть дипломатичного. А без конфлікту з большевиками допомога поневоленим народам практично була неможлива.

Більш того, повоєнний розвиток міжнародніх відносин виявив, що західнім потугам бракує волі й рішучости навіть для того, щоб, ставляючи греблю перед розростанням большевизму, забезпечити свої власні інтереси.

Час же проминав не конче корисно для Заходу. В початковий період по війні кількісна перевага совєтських дивізій була не тільки зрівноважена, але й перевершена значною технічно-матеріяльною перевагою воєнної машини західніх потуг. І коли ці потуги своєю перевагою не покористувалися (не конче для війни, а, власне, для уникнення війни відповідною пресією на Москву), то тим гірше для них. З ходом часу відношення сил почало змінятися в користь СССР, і саме тоді почалися балачки про можливість нової війни. Західні держави великою мірою здемобілізували не тільки свої армії, але й воєнну продукцію, переставивши свою індустрію на продукцію мирну. Зовсім протилежно вчинила Москва, де розвиток господарства і, зокрема, індустрії по лінії підготовки до війни йшов увесь час перед тим і де натиск на озброєння ще збільшився. Властивої демобілізації СССР не провів ніколи. Були здійснені тільки певні перегрупування, реорганізація й переозброєння, розреклямовані назовні як частина роззброєння. Мирний час большевики використали для внутрішнього впорядкування, і в програмі того впорядкування — здушення всякого роду "ворогів народу", а насамперед революційно-визвольних рухів поневолених народів. В обличчі змасованих військово-політичних акцій, власних великих утрат, при стабілізації міжнароднього становища на довший час, поневолені народи мусіли припинити війну повстанськими арміями та обмежитися на підпільній дії.

З другого боку, совети отримали поважне підсилення свого воєнного потенціялу .від свіжо загарбаних країн в Европі та в Азії. Екстенсивне використовуючи матеріяльні ресурси, а також ресурси людські — звичайних робітників і селян, та насамперед учених, конструк-торів, техніків і фахівців із різних ділянок, — большевики відносно в короткому часі добилися таких успіхів, яких на Заході й не передбачали.

Найбільше ж вплинули на зміну в відношенні мілітарних потенціялів Заходу і СССР совєтські досягнення в ділянці винаходів модерної зброї: ракетної, атомової та водневої. Те, що Москва отримала в своє посідання атомову зброю, дуже фатально відбилося на цілій

повоєнній політиці західніх держав, і виглядає, що буде мати неґативний вплив і надалі. Монопольне посідання атомової зброї Сполученими Штатами Америки створило було присипляюче почуття безпеки в цілому західньому бльоці. Бо не тільки американці, але також інші покладалися на те, що атомова зброя може відстрашити від аґресії Москву та її мільйонові армії. Розраховувалося, що Москва таємниці розщеплення атома не збагне, та в розвитку атомових дослідів ніколи не зуміє наздігнати Захід. Той же розрахунок виявився хибним. Тепер уже загально відомо, що Москва має й атомову бомбу, і водневу — при тому атомову зброю вводить у звичайне озброєння армії, — і далекосяглі ракетні стрільна, і летунство та фльоту, які принаймні кількісно не залишаються позаду Заходу. Західні калькулятори перерахувалися поперше тому, що належно не взяли до уваги того підсилення науково-технічними силами та індустріяльним вирядом, яке отримали совети, загарбавши нові західні країни, зокрема частину Німеччини. Подруге, підвела західня система безпеки, й большевицька розвідка та агентура отримали чимало важливих таємних матеріялів від самих таки західніх потуг. Зрештою, випущено було з уваги також і те, що, хоч рівень розвитку совєтської промисловости є низький, Москва вміє й може надолужувати та вирівнювати свої хиби методами насильства і натиску в потрібному напрямі.

Попереднє виключне посідання атомової зброї було для західніх потуг тим чинником, яким вони забезпечувалися на випадок крайньої потреби. Вжиття нищівної сили атома входило в гру тільки на випадок воєнної аґресії безпосередньо проти Заходу, конкретніше — проти Західньої Европи. І, можливо, в тому відношенні розрахунки якоюсь мірою справдилися, можливо, що загроза атовового бомбардування стримала большевиків від приманливої аґресії проти Західньої Европи. Але дальше покладання на силу атома не оправдалося та, остаточно, вийшло на користь большевикам. Поперше, прийнявши оборонну поставу під прикриттям атомової ,сили, як остаточного засобу проти аґресії, Захід зовсім занедбав наступальну стратегію. Подруге (і у зв'язку з першим), з почуття безпеки від посідання атомової зброї той же Захід зредукував мілітарні сили, які орудують т. зв. конвенціональною зброєю. У вислідi цього, спроможність Заходу протиставитися Москві самою конвенціона-льною зброєю, не вдаючись до атомової, неспівмірно змаліла. Своєю чергою, це стало

причиною до того, що західні потуги ще глибше, як коли, запали в пасивність та в дефензиву.

Визначення умов, за яких Захід був готовий вжити атомову зброю, мало той недолік, що Москва отримала вільну руку для експансії в усіх напрямках, крім західнього. Бо західні держави, забезпечуючись самі безпосередньо вдома, "забули" визначити виразну межу своєї поступливости на континенті, скажемо, Азії. Тим і покористувалася Москва. Завжди дбаючи тільки про те, щоб не викликати поважного зудару, вона опанувала Китай та розпалила низку "льокальних конфліктів" і "громадянських війн", як у Персії, Греції, Кореї, Індо-Китаї, на Середньому Сході тощо. Московському імперіялізмові залишилося поважне поле розросту.

Отож, не заперечуючи припущення, що посідання атомової зброї Заходу відклало вибух третьої світової війни, можна сміло твердити, що воно того вибуху не унеможливило. Цілком навпаки, Захід без війни програв, тоді як Москва виграла, мабуть більше, ніж могла була виграти в світовій війні. Справа в тому, що атомова зброя давала західнім державам почуття безпеки неспівмірно більше до сили, яку вона насправді становила. Дуже можливо, що без такого почуття безпеки Захід серйозніше поставився б до загрози та викресав би з себе ще стільки енергії, щоб бути спроможним поставити край московській експансії. Нам здається, що для оправдання такої тези знайшлося б стільки само арґументів, як і для другої, ніби атомова зброя в монопольному посіданні Заходу врятувала світові мир. Обидві тези сходять до теоретизування в площині "що було б, якби було інакше".

II

Американське виключне володіння атомовою зброєю, поєднане з повним змобілізуванням цілого воєнного потенціялу англо-американського бльоку наприкінці другої світової війни, давало західнім державам мілітарну перевагу над сонетами. Якщо б тоді ці держави, зокрема ж США, керувалися тими самими морально-політичними засадами супроти большевицького імперіялізму, якими керувалися в трактуванні гітлерівської Німеччини і Японії, то їхня перевага в перші повоєнні роки не була б так змарнована. В тогочасній ситуації вже первісна атомова бомба була дуже сильним

засобом офензивної, а не тільки дефензивної політики і стратегії. Успішне застосування цієї зброї у війні проти Японії показало її велике мілітарне значення. Після того вже сама погроза і готовість застосувати її в новому конфлікті були б засобом дуже сильного натиску і могли примусити большевицький імперіялізм до відступу. Таким чином тверда і наступальна політика західніх держав, сперта на мілітарну перевагу, давала вигляди на зменшення большевицької загрози та на довготривале усунення небезпеки нової війни. Залишається історичним фактом, що США навіть не пробували йти по тій лінії.

Дефензивна, а то й просто дефетистична політика західніх альянтів звела атомову зброю до ролі забезпечення Заходу від безпосередньої воєнної агресії СССР. Але політика відстрашування від агресивної війни, сперта на однобічне посідання атомової бомби, виявилася діючою тільки на коротку мету. Большевики вспіли малими, периферійними війнами та під'їзною експансією поширити своє володіння на великі простори в Азії. Одночасно вони могли безпечно і з повною напругою працювати над засвоєнням і використанням термоядерних та інших нових родів зброї.

Всупереч передбаченням і запевненням керівних політичних і військових кіл Заходу, СССР несподівано швидким темпом наздогнав США саме в тих ділянках воєнної техніки, в яких американці вважали себе безконкуренційними першунами на довгий час. Тепер уже нема сумніву, що СССР має не тільки наукові й технологічні ключі до продукції різнородної термоядерної зброї, але вже пройшов стадію початкового експериментування, продукує і нагромаджує й водневі бомби та інші засоби далекосяглого й масового нищення. Щоправда, перегони ще не закінчені і продовжуються в силовому, кількісному та різнородному відношенні продукції термоядерної зброї. Але тепер навіть поважні ріжниці в досягненнях однієї і другої сторони вже не мають вирішального значення. Важливе те, що як Америка, так і СССР має напоготові до вжитку такі бомби і в такій кількості, що ними можна знищити величезні країни. Коли обидві сторони досягли цього рівня, тоді дальші "удосконалення" родів і сили термоядерної зброї мають значення другорядне.

Після приблизного вирівняння спроможностей продукувати термоядерну зброю, особливого значення набули проблеми її ужиття й

оборони від неї. Здається, що найслабше стоїть справа протиядерної оборони, себто з винахідництвом достатньо успішних засобів і методів активної оборонної протидії. А ці питання стають для Заходу дуже пекучими, бо в руках агресивної й безоглядної большевицької Москви е страшні засоби масового нищення. Щодо практичної спроможности заатакувати противника різними родами і калібрами термоядерної зброї, то обидва суперники вже далеко заавансовані. Питання баз для воювання цією зброєю в основному розв'язане по обидвох сторонах. Дальша розбудова й удосконалення таких баз можуть скріпити силу й готовість одного чи другого бльоку, але на засадничі зміни в тому відношенні нема виглядів. Західні держави мають перевагу в тому, що вони диспонують опірними й оперативними базами, розміщеними довкола підбольшевицького простору. Однак величина цього останнього значною мірою послаблює значення тієї переваги. Внутрішня і зовнішня стратегії мають свої корисні та від'ємні сторінки в кожній війні. Мабуть, так буде і в атомовій добі. Коли обидві сторони орудують приблизно рівновартими технічними засобами і приготовляються до війни в наперед знаних умовах, тоді для воєнних дій як оточуючих, так і в оточенні, зокрема при величезних просторах, будуть користі і труднощі.

Обидва бльоки, західній і совєтський, мають уже чимало середників, придатних кидати атомові і водневі бомби чи стрільна. Летунські сили обидвох бльоків під оглядом технічним розвиваються менш-більш однаково. Але СССР має перевагу в їх кількості, втримуючи продукцію літаків у найбільшому напруженні. Нема теж підстав припускати, що совєти уступають американцям у конструкції та продукції бомбардувальників середнього і далекого засягу, пристосованих до скидання термоядерних бомб, якщо знані досягнення їхньої летунської продукції виявляють поважний рівень.

Західні держави напевно ще мають значну перевагу над СССР на морі. Сполучені воєнно-морські сили Заходу далеко численніші, а також щодо їхньої якости большевикам не легко його наздогнати. В цьому відношенні багато значить загальний рівень, досягнений великими мореплавними націями впродовж століть, дбайливо плеканий далі. До того ж географічне положення значно погіршує воєнно-морську ситуацію СССР, примушуючи його розділяти свої

фльоти у світовій війні на три окремі морські комплекси: північний, південний і далекосхідній. Власне в морській війні географічне положення даватиме догідніші умови західнім державам, які діятимуть з'єднаними морськими силами з усіх боків. Большевики не можуть мірятися з ними своїми розподіленими морськими силами.

Враховуючи цю ситуацію, Москва намагається вирівняти свою слабість на морі надзвичайно сильною підводною фльотою. Західні експерти твердять, що СССР найбільше має підводних човнів і під тим оглядом далеко перевищує колишню силу гітлерівської Німеччини. Треба враховувати й те, що большевики використали досвід минулої війни, здобутки німецької техніки та застосовують різні нові винаходи. Через, це підводні човни можуть бути в атомовій війні дуже небезпечними не тільки для морських, а теж для наземних об'єктів. Коли б в атомовій війні совєти використали свою велику перевагу підводними човнами, то цим вони значною мірою могли б вирівняти недостачу постійних баз поблизу американського континенту, якими розпоряджають американці, для ракетно-атомового обстрілювання противника.

В останніх перегонах озброювання головна увага обидвох сторін зосереджується на ракетній зброї. Не тільки в ляборатріях конструкторів і на дослідних полях з'являються все нові роди ракет, їх є вже чимало в серійній продукції та у військових складах. У парі з продукцією і випробуванням найважчих, далекобійних, чи т. зв. міжконтинентальних ракет, воєнна індустрія вже випускає більшою кількістю різні ракети середнього засягу і близького бою. На цьогорічній жовтневій параді в Москві вже показували великокаліброву реактивну артилерію, яка, ніби, значно перевищує силу й засяг відомих "Катюш" (Рід московсько-большевицької ракетної артилерії, що нею користувалися большевики під час другої світової війни проти німців, зв. теж "Сталінськими органами". Це були з'єднані в цілість стрільна разом вистрілювані). Різнородність і широке впроваджування ракетної зброї вказують на загальне переконання в совєтському і атлянтійському бльоках, що саме цього роду зброя може надати остаточну перевагу в цілому озброєнні. Зокрема ракети середнього і далекого засягу матимуть велике значення для широкопростірного знищування ворожих теренів важкими термоядерними бомбами. Під цим оглядом далеконосні

ракети, керовані на віддаль, а ще більше баталістичні, відкривають майже необмежені можливості в бомбардуванні території противника. Оборона від них значно важча, ніж оборона від бомбардування з допомогою летунства і морської фльоти.

Спочатку виглядало, що Америка далеко випередила Москву в конструкції далекобійних ракет. Це й давало Заходові почуття переваги в модерній зброї ще якийсь час після того, як совєти зламали американський монополь на атомову й водневу бомбу. Несподіване для Заходу, СССР перегнав США і запуском "супутників" довкола Землі зайняв перше місце у виробництві та успішнім застосуванні ракет найдальшого засягу. При цьому дійшло до публічного відома, що совєти мають новий, незнаний на Заході погінний матеріал надзвичайної сили. Це надає їхнім досягненням у ділянці ракет й артилерії ще більшої ваги і тривкости.

Большевики, як звичайно, з великим галасом використовують свою теперішню перевагу в поодинових ділянках воєнної техніки, збиваючи на тому політично-пропаґандивний капітал для своєї дальшої експансії. Але, розглядаючи справу холодно, не можна вважати большевицьких досягнень такими факторами, які засадничо й настало зміняють відношення сил у користь Москви. Тимчасові досягнення чи навіть довша перевага в поодиноких ділянках озброєнь ще не дають жодній стороні абсолютної переваги, поскільки мілітарні потенціяли складаються з багатьох факторів, а різні роди модерної зброї взаємно доповню-ються і вирівнюються.

Переглядаючи головніші досягнення у продукції модерного воєнного виряду, приходимо до висновку, що обидва протиставні бльоки, атлянтійський і совєтський, орудують, приблизно, рівно-рядною мілітарною технікою. Безслідно проминув той час, коли США монопольне володіли атомовою і водневою зброєю, яка, хоч і не вдосконалена ще, давала західньому бльокові одноразову перевагу над СССР, і її не можна було вирівняти іншими факторами. Дальший розвиток озброєнь пішов усупереч сподівань Заходу. Він приніс удосконалення термоядерної зброї та іншого різнородного воєнного виряду, від реактивного летунства до ракет, не тільки для США, але і для СССР, уможливляючи таким чином усебічне застосування засобів масового і далекосяглого нищення. Тепер обидва бльоки, США і СССР, менш-більш однаково готові воювати тими модерними

найстрашнішими засобами нищення. Можна сказати, що ракетно-термоядерна війна технічно дозріла в обидвох протилежних таборах. Через вирівняння, хоча б приблизне, найновіших технічних засобів масового нищення по одному і другому боці, коло замикається. Залишається ще велике розхилення ножиць між: модерною наступально-нищівною зброєю та протиставними їй методами і засобами оборони. Але це розхилення теж однакове для обидвох сторін, тому воно не має вирішального значення, тим більше, що недостачі у власній обороні звичайно не спиняють аґресора від провокування війни.

Такий розвиток надав атомово-водневій зброї цілком іншого значення, ніж вона мала напочатку. Володіючи нею монопольно, США трактувала її, як остаточний оборонний засіб від агресії СССР, як середник відстрашування, що мав не допустити до виникнення третьої світової війни. Американські атомові і водневі бомби мали бути придушуючими засобами проти великої воєнної пожежі. Тепер же, коли термоядерні бомби і стрільна можуть падати по обидвох боках, вони стають тим матеріялом, який кожну більшу воєнну пожежу може перетворити у плянетну катастрофу цілого людства. Принцип, на якому засновуються конструкція і діяння атомової зброї, себто принцип ланцюгової експльозійної реакції — переноситься теж на наслідки застосування цієї зброї. Якщо б котрась одна сторона почала воювати термоядерними бомбами, то це автоматично викликало б таку саму відповідь противника. Остаточного кінця такої війни не можна докладно передбачити, але її наслідком напевно було б страшне спустошення на територіях обидвох воюючих бльоків. У цьому однозгідні теж компетентні політичні знавці.

В нашому розгляді істотне значення має питання: чи сучасні досягнення у воєнній техніці збільшують або зменшують можливість виникнення нової війни і наскільки. Коли американське монопольне посідання атомової зброї зводило її виключно до оборонного засобу від большевицької агресії, то нема сумніву, що така зброя у виключному совєтському посіданні була б тільки поштовхом і знаряддям большевицької аґресивної війни. Бо рушієм такого чи іншого використання своєї сили та своїх засобів в обидвох випадках було і надалі буде засадниче політично-вольове наставлення даної держави. Зовнішні обставини та спроможність власних сил у

порівнянні до сил противника тільки підсичують або погамовують пряме діяння у змислі внутрішнього наставлення.

Розглядаючи це питання на базі реальної політичної дійсности, треба узгляднити постійне діяння домінуючого в сучасних міжнародніх відносинах фактора, яким є експансія московсько-большевицького імперіялізму. У своєму нестримному намаганні далі поширювати свої володіння і підкорювати собі нові народи у вигляді їх комунізування, червона Москва вживає всіх можливих засобів, які дають їй вигляди на успіх. До них належить теж підступна чи відкрита аґресивна війна, коли большевики сподіваються перемогти, а інші намагання не дають успіху через відпорність атакованого народу.

Якщо атомова зброя у руках виключно американських не спинила московської імперіялі-стичної експансії, то нема підстав думати, що це станеться тепер, коли нею володіють теж большевики. Навпаки, московський імперіялізм проявить ще більший розмах і гостроту під впливом почуття збільшеної власної сили. Цього почуття і ним підштовхуваної експансив-носте не гамуватиме свідомість, що й протиставний бльок має рівнорядну модерну зброю. На большевиків сильніше впливає гордість з того, що в деяких технічних ділянках, у яких Захід донедавна мав абсолютну перевагу, тепер він ледве їм дорівнює.

Але можна думати, що посилення й загострення большевицьких імперіялістичних прагнень ще не мусять збільшувати гото-вости Москви розпалювати війну в існуючій ситуації. Вона може намагатися здійснювати свої імперіялістичні пляни виключно мирними засобами, уникаючи воєнних авантюр. У тому вирішальне значення повинно б мати не питання відношення сил, а тільки переконання, що атомова війна не може дати нікому жодної користи, лиш мусить принести обидвом таборам — агресорові і нападеному, переможеному і переможцеві — катастрофічні жертви і спустошення, отже майже однакову, абсолютну поразку.

Такими, власне, арґументами оперують багато відповідальних і впливових людей на Заході. Не бажаючи війни, вони намагаються доказувати, що вона неможлива. Підставою таких розумувань є теза, що вона світова війна мусіла б бути атомовою, в ній була б повністю застосована ціла модерна техніка. Це було б жахливе взаємне

знищування, яке стало б могилою для обидвох воюючих сторін, а не тільки для переможених. Отже ніхто, жодна держава не може розпалювати такої війни, бо ніхто не схоче добровільно йти на самогубство. Таким-то мовляв, чином розвиток воєнної техніки зробив війну абсурдною, через те й неможливою.

Цього роду аргументація не позбавлена логіки і вона, безперечно, відповідає переважаючим настроям людства. Але події не все йдуть по лінії домінуючих бажань та логічних передбачувань. Важливіше є вгадати, як розуміє справу і як до неї ставиться той чинник, який має в руках ініціятиву та від якого залежить питання: буде чи не буде нова війна. Іншими словами, що плянує і що робить совєтська верхівка в Кремлі. Щоб мати влучну відповідь, треба дивитися на ті факти, які виявляють справжнє наставлення, характер і спосіб поступовання червоної Москви.

Ми вже згадували, що виключне американське володіння атомовою бомбою не відстрашило большевиків від провокування все нових воєнних конфліктів у різних частинах земного ґльобу. Громадянська війна у Греції, велика комуністична війна в Китаї, війна в Кореї, війни в Індо-Китаї та в Індонезії — все це кільця нерозривного ланцюга воєнних інтриґ, інспірованих і керованих червоною Москвою. США могли відповісти на них атомовими бомбами і це напевно було б примусило Москву зревідувати свою аґресивно-імперіялістичну політику. Чи Москва з певністю розраховувала на те, що США в таких випадках не скористають із свого найсильнішого мілітарного аргументу? Якщо такий розрахунок був у московській калькуляції на першому пляні, то була теж узгляднювана і друга можливість. Терени та спосіб московського розпалювання малих, переферійних війн виразно вказують, що большевики завжди резервували собі можливість відв'язуватися від розпочатої війни і припинити її, якщо б вона прибирала небажаний і загрозливий для них розвиток. Атомова реакція Заходу напевно була зарахована у Москві саме до таких виїмкових і небажаних можливостей, які примусили б її змінити курс своєї політики.

Після такого порівняльного розгляду насуваються поважні сумніви, чи тепер, коли Москва теж має атомову зброю, вона буде обережніша в розпалюванні воєнних пожеж. Вирішальним моментом такої стриманости Москви мало б бути переконання, що при сучасному

стані озброєнь обидвох бльоків кожна війна мусить автоматично розвинутися у війну атомову. Але чи московські верховоди теж керуються цим переконанням та чи мають вони такий же самий страх від атомової війни, як Захід? Правда, останнім часом погрози атомовою війною сипляться з обидвох сторін значно виразніше й частіше ніж; колись, але мета цих погроз не однакова.

Під час комуністичних периферійних і льокалізованих війн в Азії західні держави вистерігалися безпосередньо погрожувати атомовими бомбами, хоч мали для цього можливість і поважну причину, бо самі були заанґажовані у воєнних конфліктах. Щойно згодом вони почали заповідати, що на випадок нової агресії застосують атомову зброю, прийнявши стратегію відстрашування і відплати.

Атомове озброєння західніх держав Москва найперше використала пропаґандивно, прибираючи позу "гуманного" оборонця миру. Коли ж їй вдалося наздогнати Захід у продукції атомової, водневої і ракетної зброї, тоді погрожування нею зробила засобом своєї політики — політики застрашування і шантажів. Тепер совєтська пропаґанда і дипломатія на всі боки послуговуються твердженням, що кожний воєнний конфлікт мусить необхідно перейти у всезнищуючу атомову війну. Одночасно Москва виразно підкреслює своє заінтересування, а за цим і неминуче активне втручання в назріваючих конфліктах. Вона заповідає, що обстрілюватиме всезнищуючими атомовими бомбами, ракетами і стрільнами всі частини земного ґльобу. В цей спосіб вона намагається погрозами стероризувати ввесь світ та примусити всі народи й держави до щораз більших поступок у користь московської загарбницької експансії. Якщо котрийсь народ піддається сугестії і тискові совєтського застрашування та стає на шлях все дальших поступок і капітуляції, то це приводить його, без бою і спротиву, в московсько-комуністичні тенета, в яких його жде гірша загибіль, ніж у кратерах атомових бомб.

Що ж буде, коли московський наступ погрозами не матиме успіху, коли він натрапить на неподатливість і відпорність західніх держав? Чи й тоді Москва буде керуватися тими самими гаслами, якими послуговується в теперішній ракетно-атомовій дипломатії? Чи зречеться вона дальшої імперіялістичної експансії, якщо для неї не буде інших шляхів, крім війни, чи навпаки — розпалить термоядерний катаклізм?

Попередні міркування приводять до висновку, що ні західній, ні комуністичний бльок не мають виглядів на те, щоб ударами модерної зброї відразу розбити і спаралізувати противника такою мірою, щоб він уже не міг відплатитись такою самою зброєю. Якщо б західні держави заатакували СССР зосередженими силами різних своїх воєнних баз, розкинених довкола підсовєтського обширу, то один такий удар ще не спаралізував би мілітарної сили противника. Очевидно, що того роду воєнна ініціятива ніяк не вкладається в наставлення та політику західніх держав. Отже в цьому випадку, таку можливість треба виключати. Але тут беремо її під увагу цілком теоретично, щоб мати оцінку чисто мілітарного характеру.

Поки наступ західніх альянтів розторощить наземні і летунські сили совєтського бльоку, ці сили будуть намагатися розпочати наступальні дії в Західній Европі, на Близькому і Середньому Сході та в районах Південно-Східньої Азії. Незнищені першим наступом альянтів воєнні бази термоядерної зброї, зокрема ракетні стрільна, були б негайно викорис-тані совєтами в наступі на Захід — водяним і повітряним шляхами. На перешкоді провести блискавичну розтрощуючу противника війну, Атлянтійському бльоці стоять величезні простори противника, на яких розташовані його воєнні бази та сили. Ці перешкоди збільшені ще й безпорадною слабістю західньої офензивної розвідки, яка не може дати добрих і точних відомостей про стан совєтських військових сил, їх розміщення та пересування, а теж не має достатніх відомостей про розміщення совєтських воєнних баз.

Але і совєти не мають кращих виглядів на успішність блискавичної атомової війни проти західніх держав. Головною перешкодою для них є розміщення фронтових і запільних сил та баз противника в міжконтинентальному маштабі, так що навіть ліквідація одних фронтів не закінчує війни. Західній бльок зможе завдавати большевикам дошкульні удари з інших боків. Розпалена тотальна війна у ґльобальних розмірах і при застосуванні модерних засобів не була б вирішена початковими успіхами, хоч би вони мали велике стратегічне значення. Коли ж така війна продовжувалася б аж до повного вичерпання і капітуляції котрогось одного бльоку, то при сучасних засобах масового нищення теж і переможний бльок зазнав би таких великих утрат, що вартість його перемогти була б сумнівною.

Логічний висновок, який переважає, мабуть, по обидвох сторонах, підтверджує переконання, що ні західні держави, ні СССР не плянують атомової війни з розрахунком на її блиска-вичний і переможний перебіг. Якщо Москва сама не зважується на атомову війну, то одночасно розраховує на те, що у західніх державах страх від війни взагалі, а від атомової зокрема, має значно сильніший, децидуючий вплив. І саме на таких розрахунках можуть засновуватися дуже сміливі й ризиковні спекуляції Москви. Кожний прояв страху від війни на Заході буде ще більше скріпляти московську агресивну політику застрашування війною. Але, правдоподібно, на тому не закінчиться.

Большевики можуть, усупереч власним твердженням і західній опінії, уважати, що війна в сучасній ситуації формою і розмірами не мусить перетворитися в атомову світову війну, а утримана в певних межах буде далі успішним засобом їхньої експансії. Прийнявши таку засаду, Москва може знову розпочати серію обмежених конфліктів, щоб ними проламлювати опір там, де інші засоби не дають успіху та ступнево поширювати своє панування над іншими народами.

Які є підстави для такого припущення? Перша — це вищезгаданий розрахунок на те, що західні держави бояться великої атомової війни більше ніж большевики. Отже вони будуть за всяку ціну відтягати реакцію атомовою, термоядерною і ракетною зброєю, себто застосують її тільки в крайньо необхідній ситуації. Однак большевики сподіваються, що провоковані ними обмежені війни і такі ж агресивні наміри не викличуть крайньої реакції Заходу та дадуть їм можливість поширювати свою експансію без особливого риску. Крайня реакція Заходу на большевицьку агресивність залежатиме першою мірою від території, розмірів і характеру воєнного конфлікту, себто від тих факторів, що їх большевики можуть регулювати самі, як аґресори. Якщо б вони пішли війною прямо на котрусь із західніх держав на її власній території або почали воювати важкою ракетно-термоядерною зброєю, тоді західній бльок був би примушений до атомової оборонно-відплатної війни. Але вони, мабуть, не рахуються з такою реакцією Заходу в ситуації, коли розпічнуть переферійні війни, обмежені вживанням звичайної зброї, в яких західні держави оборонятимуть свої інтереси й позиції теж в обмеженому розмірі, бо вони не будуть мати для них першорядного життєвого значення.

Москва сподівається, що в таких випадках Захід, так як і попередньо, не буде поширювати розмірів і гостроти конфлікту та не вживатиме зброї масового нищення.

Другий фактор, який може штовхнути СССР до обмежених воєнних аґресій — це відношення у потенціяльній спроможності постійно готових мілітарних сил у засягу т. зв. звичайної зброї. Під цим оглядом совєти мають перевагу над західніми державами. Тому советська ініціятива в обмеженій війні, в якій обидва бльоки воювали б тільки конвен-ціональною зброєю без важких засобів далекосяглого, масового нищення, обіцяє Москві, як аґресорові, початкову перевагу. Вона може рахувати теж на те, що західні держави воліти-муть програти в меншій, периферійній війні та знову понести деякі обмежені втрати поза власними країнами, ніж розширювати війну або започаткувати перетворення її у світову атомову пожежу.

Щоб не спровокувати тотально-воєнної реакції Заходу, Москва, правдоподібно, в розпалю-ванні воєнних конфліктів буде застосовувати тактику прикривання й зменшування їх засягу та гостроти. Така тактика відповідає стратегії ступневої імперіялістичної експансії та підбоїв Москви. У її застосуванні вона має багато можливостей. Типічний зразок такої тактики полягає в тому, що Москва офіціяльно не ангажується у війну, нею спровоковану, а тільки веде її посередньо, руками своїх сателітів чи т. зв. "добровільцями". А безпосередня, одверта участь Москви у війні може бути маскована ніби-то "гуманними" мотивами збройної інтервенції.

Як бачимо, теперішній розвиток воєнної техніки в обидвох бльоках аж ніяк не є забезпе-ченням від виникнення воєнних конфліктів обмеженого засягу. Вирішальний вплив має тут політично-вольове наставлення по обидвох боках, зокрема непослаблена динаміка московського імперіялізму, який не натрапляє на відповідну рішучість західніх держав. Домінація совєтської експансії при з'ясованому тут відношенні мілітарних потенціялів дає большевикам головну ініціятиву у формуванні міжнародньої ситуації та дозволяє їм послуговуватися не тільки погрозами війни, але й воєнними розграми.

Основна зміна в питанні війни може прийти тоді, коли зміниться відношення сил між обидвома протиставними бльоками не тільки в ділянці воєнної техніки, але і в ділянці загальної здатности і готовости

до війни. Центральне значення завжди має стан політичної децизії держав та моральновольової рішучости народів. Можливості застосувати у війні важку модерну зброю зростають тоді, коли один бльок осягне в тому відношенні абсолютну перевагу, або коли матиме відповідні засоби і методи успішної оборони від діяння тієї зброї. Крім того існує ще можливість очайдушного її застосування в розпачливому положенні.

Коли пишемо про новітню воєнну техніку, як про окремий фактор, який впливає на питання війни, то не маємо на увазі всіх воєнних винаходів і технічних удосконалень, а тільки засоби далекострільної ракети. Частина нових воєнних винаходів входить у склад звичайної зброї, як її доповнення чи модернізація. Напр., атомова й ракетна артилерія, ракети близького бою і т. п. вже уведені в склад звичайної, тактичної зброї. Вони узгляднені і в структурі армій та в нових засадах стратегії і тактики, як невідлучні фактори, і цього розвитку вже не можна спинити ні завернути. Тому в кожному новому воєнному конфлікті з безпосередньою чи посередньою участю великодержав напевно будуть воювати модерною зброєю легшого калібру й тактичного фронтового засягу.

Також важкі далекосяжні роди термоядерної і ракетної зброї, хоч і не введені у бойові дії, будуть самим своїм існуванням впливати на образ і розвиток війни, на стратегію і тактику. Жоден із воюючих бльоків не може мати певности, чи ворог несподівано не заатакує його тією зброєю, і, рахуючись з такою можливістю, мусить відповідно розташовувати свої сили. Загально можна передбачити, що майбутні війни будуть відзначатися великою, рухливістю, уривчастістю і незвичайною глибиною фронтових смуг, а тактика буде більш зближена до тактики партизанської, ніж до позиційної війни.

Застановляючись над розвитком модерної воєнної техніки, можна прийти до сумних заключень. Загальний розвиток техніки ставить машину і різнородні технічні засоби на послуги людині, влегшує їй працю, продукційні процеси та опанування різних ділянок життя. Натомість новітня воєнна техніка сповняє протилежну ролю, вона робить людину своїм невільником, об'єктом своєї нищівної сили. Через її розвиток війна щораз більше ума-совлюється, втягає у свої безпосередні нищівні дії не тільки величезні армії, але і цілі народи та їхні країни. В образі модерної війни виявляється ввесь трагізм

сучасної цивілізації, причиною якого є те, що впарі з матеріяльно-технічним поступом не йде відповідне духово-моральне піднесення людей і народів. Коли незмеханізована війна мала, побіч неґативних, теж позитивні впливи у розвитку народів, вирощуючи героїчні прикмети, то модерна, чисто технічна війна, як процес машинального масового вбивання людей і знищування людських надбань, виродилася в безглузде злочинство. Вже друга світова війна неоднократне прибирала такий характер. Найновіші роди зброї, повністю застосовані у війні, довели б той розвиток до остаточної катастрофи.

Коли держави не потрапили взяти під контролю перегонів озброєнь та втримати розвиток воєнної техніки в розумних межах, то такий стан, що дає вигляди на самовилучення з дії найважливіших родів зброї через урівноваження і взаємне шахування, приходиться розцінювати позитивно. Але цей стан і його гальмуюче діяння не мають ознак певности і тривкости, бо перегони озброєнь йдуть далі. Якщо б Москва здобула абсолютну перевагу у ракетно-термоядерній зброї, тоді пропав би гальмуючий вплив рівноваги і небезпеки її застосування у війні зросли б дуже сильно.

Найновіший розвиток атомової воєнної техніки розбиває оманну орієнтацію західніх держав на незмінну перевагу в модерній техніці, яка, ніби, запевняє їм безцеку. Коли Заходові не вдасться відзискати тієї переваги і те, що мало бути захисним щитом, обернеться в найбільшу загрозу, тоді в політичному і в стратегічному думанні західніх народів може наступити здоровий перелім, який приведе до власної оцінки всіх факторів, зокрема в підсовєтському обширі.

III

Протибольшевицька, національно-визвольна революція розраховує на інший,, протилежний спосіб дії, ніж модерна змеханізована війна. Вирішальною діючою силою революції є людина, яка в ім'я найвищих національних і вселюдських ідеалів веде боротьбу з московсько-совєтським імперіялізмом і людиноненависним- комунізмом. Процес революції має вирвати народ і людську одиницю з-під володіння совєтського режиму та зробити з них свідомих, активних борців за волю і правду. Цей процес має обезвладнити цілий механізм совєтсько-московської сили, в тому й мілітарної. Совєтська воєнна

техніка буде спаралізована, якщо люди, які продукують і обслуговують її, перестануть виконувати волю совєтського режиму і свої сили, з'єднані в революційному чині, скріплені воєнною технікою, спрямовують на розгромлення командних центрів совєтсько-московських агресорів та відданих їм виконних і бойових з'єднань.

Звичайно війна сприяє розгортанню революційної боротьби. Якщо механізація війни зменшує безпосередній вплив вояцької маси на розвиток подій, перетворюючи її в об'єкт війни, то зрівноваження технічних засобів і вилучення з дії найтяжчих із них є корисними явищами, бо хоч якоюсь мірою привертають значення людини-вояка.

Можливості виникнення світової війни, викликаної совєтсько-московською аґресією для загарбання чергових країн, не обіцяють найкориснішої ситуації для протибольшевицької визвольної боротьби. Все ж таки така війна може створити пригожі умови для широкого розгорнення революційної боротьби. Кожна війна розгортає власну динаміку й часто далеко переходить ті межі, які спочатку накреслює ініціююча сторона. Революційна боротьба поневолених Москвою народів своїм самостійним розвитком і своєю енерґією може надати війні інший перебіг і вислід, ніж передбачають пляни воюючих сторін.

Щоб так сталося, революційні сили поневолених народів мусять докласти всіх зусиль і своєчасно розгорнути революційну боротьбу в таких формах і розмірах, які можуть мати важливе значення в цілій воєнній ситуації. Для цього необхідна відповідна підготовчо-революційна діяльність серед поневолених Москвою народів — діяльність ідейно-політична, організаційно-оперативна і військова. Найважливіше те, щоб визвольно-революційні сили захопили у свої руки ініціятиву. Звичайно, розгортання широкої революційної боротьби у воєнній ситуації мусить бути пристосоване до розвитку воєнних подій. Але це пристосу-вання ґрунтується на передбачуванні та відчутті надходячих моментів пригожої ситуації, на самостійному скріплюванні революційно-збройної боротьби. Треба використовувати всі труднощі ворога, його поразки, зв'язаність його рук війною і революційними діями, мобілізувати зріст революційних настроїв серед народу і воєнства.

Ми вже відмітили, що теперішній морально-політичний і мілітарний стан Заходу та відношення сил не дають підстав сподіватися, що в розвитку дальшої міжнародньої ситуації західні держави переберуть ініціятиву в свої руки. Зокрема в питанні війни з СССР їм важко вийти із сліпого кута та спромогтися на рішучі кроки. Для цього потрібні поважні зміни. Навіть тоді, коли західні держави будуть втягнені совєтами у воєнний конфлікт, вони намагатимуться обмежити його на найменших розмірах. Це стосується не тільки до територіяльного засягу й гостроти, а так само і до наміченого висліду війни. Західні держави будуть найперше намагатися кожний воєнний конфлікт закінчити компромісом з Москвою, якщо він буде можливий, без надто дошкульних утрат.

Якщо настанова Заходу не зміниться, то на випадок війни між СССР і західніми державами поневолені народи не могли б трактувати цю війну за війну визвольну. Це значить, що революційно-визвольна боротьба не може ставити собі за головне завдання співдію з воєнними діями західніх держав, якщо вони не включать у свою воєнну мету визволення поневолених народів. Тактична співдія в поодиноких справах і ситуаціях, взаємний обмін підтримкою і послугами можуть і повинні мати місце, очевидно мірою доцільности і спроможности, теж і в цьому випадку. Але обмежена спів-дія не дасть такого ефекту, як може дати узгіднення цілей визвольної революції і війни та спрямування всієї протибольшевицької боротьби, усіх сил і на всіх фронтах, в одностайне змагання.

Якщо воюючі з СССР держави не включать справи визволення поневолених Москвою народів у мету і плян війни, тоді революційно-визвольні сили мусять організувати революційну боротьбу самостійно, за власним пляном, а війну трактувати тільки як принагідний, сприяючий міжнародній фактор. При цьому головна увага скеровується на саму війну, на її розвиток, а не на остаточний вислід. Таке розрізнення має істотне значення для плянування визвольної революції. Йде про те, щоб завчасу використати всі наслідки і впливи воєнних подій, корисні для революційного процесу, а зокрема про те, щоб вловити найкорисніший момент для широкого розгорнення боротьби. Для революції істотне значення мають усі ті, зв'язані з війною, явища й події, які захитують внутрішні позиції і силу окупантського режиму та підсичують революційні настрої

народу. Однак вони не завжди сходяться з розвитком зовнішніх воєнних подій, що відбуваються на фронтах. Не раз діється навпаки — внутрішні процеси й потягнення режиму, які не відбиваються безпосередньо на фронті, створюють пригожий ґрунт і дають "пальний матеріял" для визвольно-революційної боротьби. Цей внутрішній, запільний аспект воєнної ситуації має більше значення для революції ніж зовнішній, фронтовий, особливо в такій війні, яка не охоплює мети і дії визвольної революції.

За такої війни було б зовсім фальшиво покладати всі визвольні надії на остаточний її вислід, чи відмовлятися від самостійної революційної боротьби. В теперішньому міжнародньому укладі сил нема жодних основ для концепцій, які розраховують на те, що в найближчій війні західні держави легко переможуть СССР і будуть за власними плянами встановляти новий лад у звільнених від комунізму країнах. Такої війни західні держави не хочуть і йдуть на всі можливі поступки Москві, щоб її уникнути. Коли ж Москва накине війну Заходові, але залишить можливість вести її в обмежених розмірах та закінчити корисним для неї компромісом, то Захід, правдоподібно, буде далі поступатися та йти шляхом, який веде в сліпий кут. Правда, кожна війна створює іншу, ніж у мирних обставинах ситуацію, а її розвиток не проходить під контролею тільки одного воюючого табору. Розпочата війна може в короткому часі вчинити на Заході глибокий моральний і політичний перелім, який, у свою чергу, може скерувати воєнну політику західніх держав у корисному для цілого протибольшевиць-кого фронту напрямі, в тому і для визвольних змагань поневолених Москвою народів. Така зміна е можлива, але вона не є настільки певна, щоб можна вже тепер на неї покладатися.

В плянуванні революційно-визвольної боротьби треба брати до уваги передусім такі перспективи розвитку ситуації, які мають найбільше реальних задатків. Переставлення на кращі умови й догідне становище завжди проходить легше, ніж навпаки. В кожному випадку рішуче відкидати думки про пасивне вичікування на остаточний вислід війни з надією, що перемога західнього бльоку принесе нам автоматичне визволення. Без самостійної активної боротьби жодна війна, за сучасного міжнародного укладу сил, не принесла б нам визволення.

Обмежені льокальні воєнні конфлікти, розпалювані московською

експансією, можуть мати поважне значення для визвольної революції з уваги на внутрішні наслідки, а не через їхній зовнішній, мілітарно-політичний ефект. Від таких воєн не можна сподіватися такої большевицької поразки, яка захитала б зовнішнє становище СССР. Коли не буде певних виглядів на успіх мілітарної агресії, Москва поступатиме обережніше, щоб у час невдачі легко відступити і погасити конфлікт. Тож чекати на кінцевий вислід обмеженої війни і сподіватися, що він принесе корисні для національно-визвольних змагань, було б необґрунтованим самообманом.

Революційна діяльність мусить бути спрямована на використання внутрішніх наслідків кожної большевицької воєнної авантюри. Розпалювання війни розкриває перед народами забріханість московсько-совєтської політики й пропаганди, яка "захист миру" використовує у формі обманних кличів. Кожна московсько-совєтська аґресія дає добрий матеріял для революційної протисовєтської пропаґанди, а різнородні воєнні обтяження населення загострюють протикомуністичні настрої. Революційна діяльність має не лише підсичувати напруження настроїв, але й мобілізувати їх до активного спротиву і саботування плянів режиму.

Найважливіша революційна робота під час війни спрямовується до війська, до активних і мобілізованих вояків, до фронтових і запільних військових частин, їх треба закликати не воювати за протинародні, імперіялістичні большевицькі цілі, використовувати добрі нагоди й обернути зброю проти ненависного режиму, щоб здобути волю своєму народові.

Воєнний стан звичайно викликає особливе напруження настроїв і готовість до революційних дій. Організована революційна акція має за завдання урухомлювати потенціяльну револю-ційну енергію в народі, зокрема серед війська, та створювати кристалізаційні осередки її наростання. Не можна ждати, аж поки визріла й нагромаджена революційна енергія сама почне проявлятися. Тоді може бути запізно, щоб її схопити і спрямувати на відповідний шлях організованої боротьби. Діючи стихійно, революційна єнерґія може, вибухаючи, розтанути в хаотичних, розпорошених спалахах, без більшого значення й ефекту. Тому необхідною є постійна організована революційна робота, яка найпевніше запримічує зростання напруження та спрямовує його в річище плянової визвольної

боротьби.

Коли Кремль розпалить аґресивну, загарбницьку війну, тоді гасло "війна війні" буде протирежимним, революційним гаслом. Правда, большевики й тоді не залишать методів брехні й будуть далі намагатися цим гаслом закривати справжню суть свого поступування. Але суперечність між дійсністю і їхньою пропагандою буде надто очевидна. Вона сама буде дискредитувати большевиків до решти. Коли ж протибольшевицька революція підійме кличі проти війни, надасть їм властивого дійового значення і буде мобілізувати ними народ, зокрема вояцтво, до активного спротиву й саботування большевицьких воєнних плянів, то одночасно це буде урухомлюванням загальної революційної боротьби.

Агресивна війна на чужій території також приносить народові великі жертви і втрати. Тому вона дає пригожий ґрунт для революційної дії, часом не менший, ніж війна на власній території, накинена ворожим нападом, зокрема тоді, коли друга воююча сторона неприхильна до самостійницьких визвольних прагнень народу. Новітня зброя теж причиняється до скріплення противоєнних, а тим самим і протирежимних настроїв. Уживання деяких родів тієї зброї у війні надзвичайно збільшує жертви в людях, а відповідальність за це паде на аґресора. Атомові й водневі бомби та далекосяжні ракети під час війни є постійним пострахом для всього населення, навіть тоді, як ними не воюють. Причиною всіх тих лих є московсько-совєтська імперіялістична політика та втручання у війну наперекір бажанням і інтересам народів. Цей факт дає добрий ґрунт для поширення впливів і дії визвольної революції, бо усунення комуністичного режиму і звільнення від московського імперіялізму автоматично закінчать війну, усуваючи одночасно всю неволю й лихоліття, принесені комунізмом.

Ми вже згадували про деякі зміни у способі ведення війни, які накидає атомова, воднева і ракетна зброя. Ці зміни мають чимале значення для революційної боротьби з перевагою корисних, хоч і не однакових моментів. Революційні сили, ведучи збройну боротьбу, мусять застосовувати партизанську й повстанську тактику. Основні засади і форми цієї боротьби неоднократне випробувані в практичній дії і вони й надалі залишаються важливими. Новітня зброя теж і великим, регулярним арміям накидає необхідність зближатися більше

до партизанської тактики, ніж до позиційної війни. Зокрема треба буде уникати великих скупчень військ, оперуючи досить усамостійненими військовими з'єднаннями. Нові війни, які стоятимуть під знаком термоядерної зброї, хоча б тільки під її загрозою, не можуть мати фронтових ліній старого типу. Вони будуть відзначатися вривчастими й дуже рухомими, але зате надзвичайно глибокими фронтами. Межа між фронтовою і запільною зонами буде часто затерта, тільки на далеких віддалях, у глибину, будуть помітні ріжниці між ними. Це стосується до групування військових сил і самих бойових операцій.

В таких умовах провадити партизанську боротьбу, а зокрема революційно-пропаґандивну акцію в армії, буде легше, ніж це було давніше в прифронтових смугах, щільно насичених і докладно контрольованих ворожими силами. Але глибина воєнних зон нового типу має, крім корисних, і некорисні моменти. Все ж таки, можна сказати, що такі зони будуть догідніші від давніх прифронтових, але трудніші від звичайних зон запільних.

Зміни в способі воєнних групувань та операцій мають найбільше значення для революційної дії в самій армії та співдії з поодинокими її частинами. За накреслених умов буде легший доступ до військових частин і до вояка. Внутрішня контроля МҐБ над військом у фронтовій зоні не може бути така щільна, як в іншій ситуації. А найголовніше те, що будуть дещо кращі можливості для революційних дій військових частин і для їхнього переходу на бік возвольної революції.

Нові роди зброї насувають ще одно важливе питання для революції під час війни. А саме: наскільки зможуть воювати новою зброєю теж і революційні сили та якою мірою ворог зможе нею поборювати визвольну революцію? Основним джерелом здобування революційними силами зброї буде совєтська армія — її склади й постачання. Здобування зброї різними засобами є однією з найважливіших і найтрудніших справ у розгортанні революційно-збройної боротьби. Большевики спеціяльними заходами намагаються унеможливити його. В мирних умовах це їм великою мірою вдається, бо з теренів, де оперують повстанські частини, вони можуть відтягнути зброю, зокрема амуніцію, залишивши тільки необхідну для них самих кількість під найщільнішою контролею. Але інакше стоїть справа під час війни, коли військо у фронтовій зоні мусить мати на

місці боєприпаси. Зміни у воєнній тактиці, подиктовані новою зброєю і новою механізацією — зокрема незвичайна глибина фронтових зон і широке застосування тилових десантних операцій — не дозволятимуть большевикам застосувати практику з минулої війни, коли навіть фронтові відділи, поза безпосередніми бойовими діями, залишалися без амуніції.

Ця зміна воєнних умов дещо збільшує можливості революційних сил здобувати в прифронтових смугах боєприпаси. Подібні можливості відкриються й на тих теренах, через які проходитимуть шляхи постачання на фронт та на яких будуть розташовані стратегічні резерви й боєприпаси. Коли революційні військові сили будуть здобувати зброю й амуніцію від совєтської армії, тоді можна розраховувати на те, що вони розпоряджатимуть такою зброєю, якою буде виряджена в масовій кількості совєтська армія, в тому теж і легшою модерною зброєю широкого тактичного застосування. Це й буде становити, під тим оглядом, головну й найпевнішу базу, яку можна передбачити а плянах визвольної боротьби.

Другим джерелом придбання зброї, амуніції та іншого воєнного виряду для революційних партизансько-повстанських сил може бути постачання від воєнних противників СССР. Під технічним оглядом цю справу можна під час війни якось наладнати якщо між революційними силами і відносними державами існує порозуміння й практичний зв'язок. Це питання залежить передусім від цілої воєнної політики. Тому для революційно-визвольних сил таке джерело постачання може бути тільки додатковою, допоміжною базою.

Достава зброї з другого боку фронту має, за відповідних політичних умов, велике значення для революційної боротьби. Найважливіше є те, що ця зброя може бути пристосована до умов і потреб партизансько-повстанських дій, з використанням найновіших воєнних винаходів і вдосконалень. Продукція того роду спеціяльної зброї повинна б входити в зброєневі пляни відповідних держав, оскільки десантні, партизанські і знищувальні операції на тилах фронту матимуть щораз більше застосування у модерній війні. Спеціяльна модерна зброя може надати бойовим діям революційних сил надзвичайної ударности. Такими засобами можна знищити й паралізувати важливі центри большевицької сили. Це мало б велике значення для розвитку й висліду революційної боротьби й війни.

Коли йде про застосування ворогом модерної зброї проти революційних сил, то загально можна сказати, що воно не може мати вирішального значення, бо практичні можливості під тим оглядом досить обмежені. Большевики напевно будуть поборювати революційні військові відділи і їхні дії модерною зброєю близького бою, яка надається до цієї мети. Але застосування проти революційних сил важкої модерної зброї — атомових бомб та великих ракетних стрілен — не входить до уваги, оскільки на теренах, де вони оперують, будуть теж власні сили ворога.

Зброя далекосяжного масового нищення може бути застосована тільки проти цілком ворожих територій. Така небезпека може стати актуальною тоді, коли визвольна революція переможе на певному більшому просторі та очистить його від ворожих, большевицьких сил і перетвориться у визвольну війну. Наступаючи на визволену вже країну новою зовнішньою агресією, Москва може заатакувати її всіма засобами, якими диспонуватиме. Але це вже питання оборонної війни самостійної держави, а не революційної боротьби.

Модерна тактична зброя, що її большевики вживатимуть проти революційних військових сил, матиме тим ширше застосування і тим тяжчі наслідки, чим більше скупчення цих сил попаде під такий обстріл. Ця обставина заставляє підбирати відповідну тактику в збройній боротьбі. Найменше нараженими на великі нищівні удари ворога будуть революційні сили тоді, коли вони діятимуть малими відділами, які швидко проводять бойові операції і зникають. Значить, удосконалювана партизанська тактика матиме найширше застосування так довго, як довго ворог буде міцний. Перехід на повстанську тактику може бути доцільним тоді, коли є вигляди на втримання опанованої території, на успішну оборону від ворожих нищівних атак чи на швидке поширення повстання на дальші частини країни і народу. В затяжній ситуації, коли найперше треба підривати силу ворога довготривалою збройною боротьбою та ступневе мобілізувати до революційної боротьби щораз більше людей, найпевнішою буде партизанська тактика — поєднана з широкою політично-революційною дією в одноцілу боротьбу.

IV

Коли самостійницькі сили поневолених народів розглядають питання

війни і визвольної революції як два фактори, які при взаємній координації можуть найшвидше повалити большевизм, то в політичних колах Заходу часто трактують ці. питання зовсім інакше. Там зацікавлення справою протибольшевицької революції, у зв'язку з питанням війни, зосереджується на тому, чи ця революція може забезпечити Захід від совєтської агресивної війни. Керуючись бажанням уникнути війни, деякі західні кола дивляться на визвольну боротьбу поневолених Москвою народів тільки як на фактор, що зв'язує большевикам руки та спиняє їх від розпалення великої війни. Гальмуючий вплив може бути наслідком того, що актуальна революційна боротьба вже тепер абсорбує увагу й сили режиму. Гальмуюче діє теж хоч би сама загроза, що у воєнній ситуації в підсовєтському світі розгориться революція.

Правда, революційна акція, між іншим, дає деякою мірою і такі наслідки, але вони не належать до її головної мети. Зацікавлення революційно-визвольною боротьбою поневолених Москвою народів тільки під цим кутом ніяк не можна уважати за справді приязне. Для чинників, яких зацікавлення протибольшевицькою боротьбою є тільки у згаданих рамках, вистачає існування революційної дії, а остаточний її вислід для них справа другорядна. Таке наставлення не раз переходить у бажання, щоб між большевицьким режимом і визвольно-революційними силами постійно існував стан своєрідної рівноваги. Тоді Захід почувався б безпечним від большевицької агресії.

Ще інші політичні кола Заходу бажають визвольній боротьбі поневолених Москвою народів повного успіху тому, що перемога над большевизмом назавжди усунула б найбільшу небезпеку для Заходу. Але вони бажали б, щоб цілу протибольшевицьку боротьбу поневолені народи вели власними силами і жертвами, без активної допомоги Заходу. Західні держави обмежувалися б тільки на словесних висловах симпатій. Ті ж кола, однак, виключають активне втручання в цю боротьбу — підтримку поневоленим народам, бо революція має для них вартість тоді, коли вона звільняє західні держави від війни, а не тоді, як втягає їх в неї.

Є це й інші, зовсім неґативні наставлення на Заході до протибольшевицької визвольної революції, пов'язані з питанням війни. Дехто із впливових західніх політиків уважає, що всякі революційні процеси всередині СССР можуть бути спричинником

большевицької воєнної агресії проти інших держав, тому, отже, вони не бажані. Ці побоювання вони обґрунтовують тим, що, мовляв, диктаторські тоталітарні режими не раз викликають воєнні конфлікти, щоб ними приглушити й прикрити внутрішні труднощі. Над такими тезами немає чого зупинятися, бо вони ґрунтуються на цілковитому нерозумінні природи московсько-большевицького імперіялізму. Адджеж большевики не знають жодних моральних законів і для поборювання внутрішніх противників без розбору застосовують найжахливіший терор і репресії. Для цього вони не потребують будь-якого виправдання воєнною необхідністю чи спрямування уваги на зовнішні події.

Інші західні неприхильники протибольшевицької революції, застрашені війною, уважають, що революційно-повстанські спалахи поневолених народів ставлять перед західніми державами необхідність прийти їм з активною допомогою, а це привело б до воєнного зудару з Москвою. Цього ж вони найбільше бояться. Виключаючи активне ангажування на боці протибольшевицької визвольної революції, вони одночасно усвідомляють собі, що й пасивна постава в ситуації, яка вимагає активного втручання і дії, не виходить Заходові на користь. І власне такого вибору, зумовленого протибольшевицькою революцією, вони собі цілком не бажають. Пасивна політика показала б нездібність західніх держав активно впливати на розвиток ситуації на підсовєтському просторі та подати допомогу тим силам, які можуть скерувати розвиток революційних процесів у СССР у напрямі бажаному для всіх волелюбних народів. Невикористання такої нагоди свідчило б про слабість Заходу, а це ще більше погіршило б його становище супроти большевицького експансивного натиску.

Щоб уникнути ситуації, в якій західні держави були б примушені зайняти чітке становище, речники цього напрямку хотіли б, щоб поневолені народи занехали революційну боротьбу й стали на шлях еволюційного розм'ягшення відносин у совєтському бльоці. Замість револю-ційного усунення комунізму й московського поневолення, вони пропонують знайти спосіб співдії з ними, щоб впливати, мовляв на їхню ступневу лібералізацію та еволюцію. Така концепція мала б бути метою політики поневолених народів. Щойно тоді західні держави могли б підтримувати різним способом їхні прямування до

ступневої емансипації, не наражуючись на безпосередній конфлікт з Москвою.

Не треба доказувати, що таке наставлення деяких політичних кіл Заходу цілком шкідливе й несприйнятливе для визвольних рухів. Але в користь цього напрямку треба відмітити, що згадані політичні кола відкрито показують своє відношення до долі поневолених Москвою народів, отже не створюють жодних оманних сподівань. Під цим оглядом вони мають чіткішу й послідовнішу лінію, ніж ті політики, що виявляють прихильність до боротьби поневолених народів, але виключають будь-який власний риск чи жертву. Очевидно, самостійницька політика поневолених Москвою народів не може сама змінити неприхильного наставлення до справи визвольної революції деяких західніх кіл. Бо цей напрямок є складовою частиною т. зв. коекзистенційної політики, яка мусить насамперед показати свою недоречність та шкідливість для самих західніх держав у справах, які порушують їхні інтереси ближче й гостріше, ніж справа поневолених Москвою народів.

У нашій статті звертаємо головну увагу на напрямки прихильного наставлення до протибольшевицької визвольної боротьби, для яких питання воєнного конфлікту з СССР є головним рушієм або гальмом. У практиці обидва ці напрямки сходяться в тому, що прихильність визвольній справі поневолених народів не сміє спричинити поважніших жертв для західніх держав, зокрема не може їх наражувати на війну з СССР. Таке наставлення має переважаючий вплив у західній політиці й самостійницька політика поневолених народів має з ним найбільше до діла.

Справжня вартість такої прихильности для визвольних змагань показалась у живій дійсності неоднократне, зокрема рік тому під час мадярського повстання. Самі симпатії і співчуття не вистачають там, де йде про практичну підтримку вільними народами визвольної боротьби народів поневолених. Збройна боротьба з московсько-большевицьким імперіялізмом потребує всебічної допомоги ззовні. Коли ж котрась держава заявляє свою підтримку, але тихцем тримається засади, що ця підтримка не може створювати загрози війни з СССР, то на практиці це означає, що цієї підтримки не буде саме у вирішальній ситуації і в найваж-ливішому секторі, а визвольна революція, яка на неї розраховує, буде підведена й залишена на власні

сили. Вистачить, щоб большевики загрозили війною, і прихильність до революційно-визвольної боротьби з боку держав з таким наставленням обмежиться тільки словесними симпатіями. Для народу, який підіймає визвольну революцію, краще відразу знати справжній стан, покладатися тільки на власні сили, ніж розраховувати на нереальну зовнішню допомогу. Відповідно до цього революційний рух розпляновує свою боротьбу на основі власної спроможносте або стримується з розгортанням одвертого, збройного повстання до відповідної міжнародньої ситуації.

Страх перед війною з СССР та бажання уникнути її за всяку Ціну — Це той фактор, що увесь час паралізує західню політику супроти московсько-большевицького імперіялізму, відбирає їй ініціятиву й рішучість у всіх вузлових справах сучасного міжна-роднього укладу. З цієї причини лишаються невикористаними різні можливості співдії між протибольшевицькою визвольною боротьбою поневолених народів і західніми державами в їхніх намаганнях стримати дальшу експансію московського імперіялізму. Співдія зовнішніх протибольшевицьких сил і акцій із силами внутрішніми, діючими на теренах СССР і його сателітів, при відповідній напрузі привела б до розгромлення большевизму-комунізму, себто — до ліквідації неволі для одних, а для других — постійної загрози. Тому спільна боротьба поневолених Москвою народів і ще вільних, але вже загрожених большевицькою аґресією держав є однаково необхідною як для одних, так і для других. Відхилятися від неї, покладаючись на те, що ввесь її тягар винесе другий партнер спільної долі — шкідливо й невідповідально не тільки супроти спільної справи, але теж і супроти власної долі.

Протибольшевицька революційна боротьба є для західніх держав таким самим важливим допоміжним чинником і доброю нагодою для знищення московсько-совєтського імперіялізму, як була б їхня війна з СССР для визвольної боротьби поневолених народів. Доцільне використання такої нагоди як одними, так і другими полягає насамперед у тому, що, розгорнувши одночасно боротьбу, — розділяємо силу ворога на два фронти, внутрішній і зовнішній. Ні одні, ні другі не потребують тут керуватися альтруїстичними мотивами, вистачає національний егоїзм, як рушійна сила, якщо він поєднаний з правильним розумінням ситуації і неухильної історичної

конечности, що наказує прийняти боротьбу з московсько-большевицьким імперіялізмом і вести її з повною напругою своїх сил аж до остаточної перемоги. Коли в західніх народів, а зокрема в їхніх керівних політичних колах устійниться правильне розуміння положення та диктованих ним завдань, тоді прийде теж властиве трактування питання війни і протибольшевицької революції.

Підтримуючи визвольну боротьбу поневолених Москвою народів усіма засобами, західні держави можуть звільнитися від большевицької загрози значно меншою ціною, ніж їм треба буде скласти її тоді, коли сам СССР накине їм вибір: війна або капітуляція. А підтримка від Заходу може бути вповні успішною тільки тоді, коли вона буде наслідком твердого рішення довести до перемоги визвольної справи і до розгромлення большевизму-комунізму всіма можливими засобами. Риск війни і большевицькі погрози не можуть спиняти активної допомоги революційній боротьбі поневолених народів. Якщо московсько-большевицький імперіялізм ставить перед західніми державами неухильну перспективу збройного зудару, то краще для Заходу прийняти боротьбу у вигіднішій для нього ситуації, коли большевики зайняті ще другим, внутрішнім фронтом, ніж ждати пасивно, поки Москва сама вибере найдогідніші для неї час і обставини, щоб розправитися з Заходом.

Якщо добре застановитися над тим, яким страшним ворогом для всіх волелюбних народів є московсько-большевицький імперіялізм та скільки треба змобілізувати сил і скласти жертв, щоб його побороти, тоді яскраво видно ціле безумство всіх малодушних концепцій тих політиків, які шукають способів викрутитися від своєї частки в тій боротьбі, щоб інші народи самі, без них, перенесли ввесь тягар і жертви протибольшевицького змагання. До таких концепцій, як ми вже згадували, треба зарахувати трактування протибольшевицької революції тільки в пляні забезпечення Заходу від большевицької агресивної війни, себто — обмежену прихильність, яка кінчається там, де починається риск конфлікту з Москвою. Такі напрямки цілком фальшиві і шкідливі як для визвольних змагань поневолених народів, так і для правильної політики західніх держав. Тому таким концепціям треба виразно й рішучо протиставитися, що й мусить мати на увазі закордонна самостійницька політика поневолених Москвою народів. На жаль, під цим оглядом бувають дуже поважні

схиблення. Часто зустрічаємо задалеке пристосування власної політичної тактики до панівних настроїв серед західніх народів, що приводить до наслідків суперечних із рацією визвольної боротьби. Недоцільно й шкідливо зображувати питання протибольшевицької визвольної революції в невірному насвітленні, пристосовуючи його до бажань західніх народів, щоб з'єднати собі їхні хвилеві симпатії.

Звичайно, західньому суспільству може подобатися надія на те, що поневолені Москвою народи власною революційною боротьбою розгромлять большевизм і звільнять Захід від марива страшної війни. Для нього ж сприйнятливішою є настанова, що вистачить підтримати головно закордонну самостійницьку акцію, а крайовій боротьбі дати тільки таку підтримку, яка не доведе до поважнішого конфлікту з Москвою. Але в той спосіб обминається найголовніше питання: який ефект має дати така політика, яка й кому з неї користь?

Коли наші народи самі мають нести ввесь тягар протибольшевицької боротьби, коли наша визвольна революція мусить розраховувати тільки на власні сили, тоді словесні симпатії західніх держав, пасивних обсерваторів, не матимуть більшого впливу на розвиток ситуації. Очевидно, що й симпатій не треба нехтувати, але їм не можна надавати перебільшеного значення. Зовнішня самостійницька акція мусить бути спрямована насамперед до того, щоб для визвольних змагань осягнути поважніше відтяження, здобути справжніх союзників для спільної боротьби. Цього не можна досягти фальшивим зображуванням справи, бо наслідком такого поступування є тільки взаємне розчарування. Революційні сили лишаються обманеними, якщо вони розраховують на поважну поміч чужих держав, якої забракне саме у найважливіший, критичний момент.

Самостійницькі сили повинні цілком викинути з концепції своєї зовнішньо-політичної роботи тезу, що революційна протибольшевицька боротьба охоронить західні держави від війни з СССР. Це не є завдання визвольної боротьби поневолених Москвою народів, тим більш, якщо воєнна ситуація може створити більш пригожі умови для її широкого розгорнення. Наша зовнішня акція має натомість розбуджувати серед усіх вільних народів усвідомлення большевицької загрози. Вона має вказувати на те, що всі вільні держави стануть жертвами большевицької воєнної агресії, якщо пасивно будуть ставитися до постійного зростання сили і щораз

більшої експансивности московського імперіялізму. Передумовою уникнення большевицької агресії є рішуча офензивна політика західніх держав та взаємна підтримка всіх протибольшевицьких сил у світі. Визвольна революція може тоді запобігти розпаленню большевиками агресивної війни, коли західні держави підтримають її всіма силами, трактуючи її як спільну боротьбу. Щоб така підтримка заважила на перемож-ному висліді, вона не може відступати перед риском збройного конфлікту з СССР. В цьому питанні самостійницька зовнішня політика не може займати протилежного становища. Зате вона має інші міцні аґументи, які відповідають рації держав західнього бльоку в питанні війни. Бо конфлікт, який виникнув би з активної, збройної підтримки революційної боротьби, був би для Заходу набагато меншим і легшим, ніж війна накинена большевицькою аґресією. Зокрема, якщо йде про застосування атомової, водневої й далекосяглої ракетної зброї, то в умовах конфлікту, пов'язаного з протибольшевицькою революцією, большевики не мали б змоги воювати тими засобами. В такій ситуації держави, які активно допомагають визвольній боротьбі, були б трактовані всіма протибольшевицькими силами як справжні союзники. Революційна акція була б спрямована насамперед на забезпечення співдії з ними. Революційними діями в середині ворожого табору можна найуспішніше спаралізувати большевицьку воєнну машину. Під тим оглядом протибольшевицька революція може бути справжнім забезпеченням від большевицької атомової війни, якщо західні держави рішаться дати їй всебічну підтримку — включно до збройного зудару з СССР в необхідній ситуації.

Не легко саме так ставити справу перед чужинцями, але тільки така відвертість і ясність може дати тривкі наслідки, дійсно корисні й вартісні для визвольної боротьби поневолених Москвою народів. Плиткі симпатії, здобуті обманним зображуванням визвольної проблематики під смак короткозорих бажань західньої публіки, не приносять користи визвольній справі. Крім зовнішньо-політичної роботи самостійницьких сил, які намагаються розкрити західнім народам очі на справжній стан ситуації і вказують на вихід з неї, куди сильніший під цим оглядом має вплив розвиток подій, які дають західнім народам щораз болючіше відчути большевицький натиск і загрозу. Наша зовнішньо-політична, акція мусить звертатися насамперед до тих кіл, що вже розуміють цілу трудність положення і

шукають правдивої розв'язки, як з нього вийти. Вона мусить безупинно пригадувати, що для поборення большевизму треба з'єднання сил незалежних держав і поневолених Москвою народів. Від цієї боротьби ніхто не може ухилятися. Хто не братиме в ній участи, себто — хто відхиляється допомагати іншим народам, які стоять на першому фронті боротьби з большевизмом, той наражується на те, що фронт прийде до його власних кордонів, а тоді боротьба буде багато важча. Поневолені Москвою народи бажають координації своєї визвольної боротьби з протибольшевицькими акціями вільних народів, щоб спільними силами зборoти московсько-большевицький імперіялізм, що є ворогом цілого людства.

Якщо західні держави не змінять свого наставлення до протибольшевицької визвольної боротьби поневолених народів, то одночасно відпадає можливість зформувати спільний фронт усіх протибольшевицьких сил. В такому випадку залишилася б ще можливість створити такий спільний фронт під час війни, скоріше чи пізніше накиненої західнім державам большевиками. Тоді на західні держави спаде головний тягар боротьби, а поневолені народи зможуть розгортати свою революційно-визвольну акцію, пристосовуючи її до розвитку воєнних подій згідно з власною доцільністю. Спільний протибольшевицький фронт із державними націями був би найкорисніший для визвольних змагань поневолених народів, хоч сучасна політика західніх держав не сприяє його здійсненню, але майбутній розвиток подій може бути під цим оглядом корисніший. Не раз біда заставляє народи піти необхідним шляхом, який давніше здавався їм надто трудним і небезпечним. Але це питання майбутніх можливостей, а не існуючої тепер дійсности.

Не зрікаючись заходів творити спільний протибольшевицький фронт із вільними державними народами, поневолені народи мусять провадити свою визвольну боротьбу власними силами в таких формах і розмірах, як це можливе й доцільне в кожній ситуації. Зовнішні умови і зовнішні сили можуть бути важливим фактором, сприяючим революційно-визвольній боротьбі, але вони не вирішують про саму можливість і доцільність боротьби. Під цим оглядом головне значення має внутрішнє становище і внутрішні процеси в підсовєтських країнах. Хоч большевицька система створює дуже важкі умови для визвольної революційної діяль-ности, проте вона викликає серед усіх

поневолених народів та в усіх ділянках життя стільки протибольшевицьких настроїв, прагнень і ферментів, що вибух загальної визвольної революції мусить неухильно прийти.

За завершену політичну структуру

Це праця Ст. Бендери про проблему політичного об'єднання всіх творчих українських сил на чужині для всебічної допомоги воюючій Україні. Тему цієї єдности автор заторкнув у першій своїй статті. ("До проблеми політичної консолідації") і повертався до неї на протязі років. Аж до самої своєї трагічної смерти він був переконаний, що "Виборний Національно-визвольний Центр" можна створити і зробити з нього керівний осередок тієї політичної акції поза межами України, в якій могли б брати участь усі самостійницькі, революційні і нереволюційні сили, і яку підтримав би український загал. Одночасно той Центр, не маючи претенсій бути якимсь урядом чи перед парляментом України, був би речником самостійницько-визвольних змагань українського народу перед вільним світом.

Стаття "За завершену політичну структуру" була друкована в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік V, чч. 1-2, 4, 6, 7, 8 за січень-лютий 1958 р. з такими підзаголовками для окремих частин: у ч. 4 — "За виборний Національно-визвольний Центр"; у ч. 6 — "Можливості виборів до Закордонного Центру"; у ч. 7-8 — "Виборний Центр — найвідповідніша розв'язка". Згодом ці статті були відбиті окремою брошурою на 20 сторінках під наголовком: "Степан Бандера — За виборний Національно-визвольний Центр", Мюнхен 1958 р., (відбито з часопису "Шлях Перемоги")".

Крім того, ця стаття була друкована в тижневику "Гомін України", Торонто, Канада: "За завершену політичну структуру", ч. 3, з 25- 1. 1958, "За виборний Національно-визвольний центр", ч. 7, з 8. 2. 1958, "Можливості виборів до Закордонного центру", ч. 9, з 22. 2., ч. 10 з 1. 3. і ч. 11 з 8. 3. 1958.

Сучасний стан українського політичного життя на чужині часто є предметом критичного розгляду та причиною невдоволення серед еміграційного громадянства. Це діється не без поважних причин. Українська політична діяльність за кордоном, її ідейно-політичний рівень та дійова напруга залишають багато до побажання.

Розглядаючи стан цілого українського політичного життя за кордоном,

доводиться застановитись над двома комплексами питань. Перший — це питання його ідейно-політичного змісту, який пронизує поодинокі напрямки, середовища й угрупування, їхню діяльність та взаємовідносини поміж ними. Другий комплекс охоплює питання структури.

Ідеологічна й політична діяльність поодиноких течій і угрупувань є властивим змістом їхнього розвитку, а в парі з тим вона виповнює зміст цілого українського політичного життя за кордоном. На ідеологічні й політичні процеси в укладі українських політичних сил мають вплив теж зовнішні обставини, розвиток міжнародньої ситуації, такі ж процеси в інших народів, а зокрема плянове втручання сторонніх сил в орбіту української політики. Але основне значення мають таки корінні, основні ідеологічно-політичні настанови поодиноких українських течій і середовищ. Бож властне вони вирішують про те, як кожний рух і угруповання ставляться до всього, з чим мають справу, як вони сприймають різні зовнішні впливи, як реаґують на сприятливі та супротивні явища в зустрічному світі. Коли ж іде про самобутнє визрівання ідеологічних позицій і політичних концепцій кожного середовища, про взаємоділання між ними та про значення кожного з них в цілому укладі наших політичних сил — то тут правлять закони органічного розвитку, а не механічних конструкцій.

Тому всякі пляни і заходи щодо змін, чи удосконалення ідейного й політичного змісту в українському політичному житті за кордоном повинні бути спрямовані на властивий для цього шляху — на шлях прямої ідеологічної і політичної дії. Це стосується однаково до внутрішньої і зовнішньої політики та до протибольше-вицького фронту. Кожне політичне угруповання, що має свою ідеологію і політичну концепцію, повинно заступати їх відверто й безпосередньо в цілому процесі українського політичного життя. Бо кожне середовище вважає якраз свою ідеологію і політичну концепцію правильними та для нації найвідпо-віднішими. Тому й змагається за те, щоб вони якнайповніше були реалізовані у визвольній боротьбі, у взаєминах з зовнішнім світом та у внутрішньому формуванні українського народу. Це й є рацією існування політичних рухів і організацій. В парі з позитивною діяльністю в напрямі здійснення своєї ідеології та політичної програми, кожна жива політична сила

реаґує одночасно на дії і впливи інших сил, українських і чужинних, з якими вона зустрічається в полі свого діяння. Таким чином кожний український політичний чинник визначує свою природу, здобуває собі місце і вплив у цілому укладі українських політичних сил, здійснюючи свою ідеологію і програму своєю політичною діяльністю. Ідеологічно-політична робота, кожного політичного чинника повинна, бути прямою й безпосередньою. В національному житті повинно кожне середовище виконувати свою властиву функцію в таких межах, формах і такими засобами, на які воно може спромогтися власними силами та які відповідають його дійсним впливам в українському суспільстві. Кожне серйозне середовище повинно вести свою діяльність за всяких внутрішніх і зовнішніх умов, незалежно від інших факторів.

З цього погляду структура цілого політичного життя не повинна мати впливу на його ідейно-політичний зміст. Структурні взаємовідношення заторкують тільки форми й методику ідеологічних і політичних взаємодій різних політичних формацій, але не сам зміст. Тому вважаємо фальшивими всякі проекти і намагання, щоб через структурні комбінації розв'язувати питання ідейно-політичного змісту. Зокрема до цієї категорії треба зараховувати різні концепції затирання ідеологічно-політичних розходжень і суперечностей через структурно-оперативні пов'язання. Такий підхід вивертає справи докорінно і свідчить про неповажне трактування ідеологічно-політичного змісту в політичному житті. Тож, розглядаючи питання побудови українського політичного життя на чужині, не трактуємо її як чинник, що має формувати якісний зміст цього життя.

Але є ще інші важливі питання української політики, для яких структура мас поважне значення. Саме ці питання спонукують нас підняти цю тему на обговорення. Маємо на увазі три головні аспекти:

Поперше, йде про те, щоб українське політичне життя на чужині та самостійницька політична діяльність мали більш зімкнений зовнішній вигляд і структурно оформлене завершення. Це значною мірою повищить їхню успішність та надасть їм більшої сили і відпорности в зустрічі з зовнішніми силами та в боротьбі з ворогом.

Подруге, одноцільна і завершена структура політичного життя мас спричинитися до кращого урухомлення енергії цілого українства на

чужині і спрямування її до самостійницької політичної дії. Така структура повинна найкраще збирати в один струм однонапрямну активність усіх політичних сил на протибольшевицькому фронті та у відстоюванні рацій українських визвольних змагань перед зовнішнім світом.

Потрете, здоровий розвиток національно-політичного життя вимагає загальних рамок і форм для кристалізації, вияву і перевірки всіх його складових явищ і процесів, під кутом їхньої національної вартости і доцільности. Тут іде не тільки про акумуляцію однородних сил і явищ, але й про загальні рамці для розвитку і вияву різнородних процесів, включно з ідеологічно політичними зрізничкуванням і суперництвом.

Коли йде мова про перший аспект, то, мабуть, не треба доказувати, що під тим оглядом наше сучасне політичне життя на чужині, як цілість, має найбільші структурні недостачі. Поодинокі ідеологічно-політичні рухи, організації, партії, групи, чи міжпартійні центри своїми ширшими, чи вужчими структурними базами і надбудовами не можуть заступити того, що зв'язувало б усіх разом в одну цілість. Для цього потрібно бодай найтонших, але загальних рамок побудови й авторитетного, репрезентативного завершення. При сьогоднішньому стані, збоку виглядає так, що кожне зформоване політичне середовище веде свою власну політику й політичну акцію, поміж ними існують політичні розходження і збіжності, але немає структурного пов'язання в одну цілість, ані загальної політичної репрезентації.

При такому стані навіть велика політична однозгідність не заступить структурно оформленого одноцілого фронту, а всякі розходження набувають значно збільшеного зовнішньо-політичного значення. Посторонні чинники мають нагоду здалека втручатися у внутрішньо-політичні справи. Неприязні чужинні сили використовують такий стан і, посилаючись на нього, намагаються неґувати, або деґрадувати українську справу. А навіть її прихильники серед чужинців уважають, що зовнішній вигляд українського розбиття є поважною перешкодою в трактуванні українців як повноцінного політичного партнера.

Цей зовнішньо-політичний аспект найсильніше заважує на потребі направити існуючий у нас стан. При цьому не йде про усунення, чи

приховання перед зовнішнім світом ідеологічно-політичної диференціації в українському політичному житті. Не йде теж про те, щоб у зовнішньо-політичній діяльності виступав тільки один, репрезентативний чинник, та щоб поодинокі організації й угруповання були вилучені з безпосередньої активности в тій ділянці. Як у внутрішній українській політиці та на протибольшевицькому фронті, так теж і в зовнішньо-політичній роботі і в зовнішних зв'язках не можна і не потрібно створювати політичним силам будь-яких обмежень, чи перешкод структурного порядку. Тільки треба, щоб кожний чинник діяв і виступав у своїй властивій ролі, яку він справді грає в укладі українських політичних сил. Навіть у державних народів, крім урядових зовнішніх взаємин, існують різноманітні зв'язки і взаємодії політичних організацій і партій з посторонні світом.

Структура нашого політичного життя за кордоном повинна бути тільки якоюсь мірою відповідником деяких секторів державної організації, але ніяк не може її наслідувати. Для цього вона не має відповідних передумов, ні спроможностей. Але ми можемо пристосовувати істотні принципи організації політичного життя в демократичних державах до наших умов і витворити власні форми одностайної і завершеної побудови для цілого українського політичного життя на еміграції та для всіх національно-самостійницьких дій.

Через це можна б урухомити для скріплення цих дій поважні енергії і засоби цілої еміграції, з яких досі тільки частина служила національно-політичній акції. Значна частина українського громадянства на чужині ухиляється від активної участи в політичній самостійницькій праці та від підтримування її. Найчастішим мотивом, чи тільки виправ-данням такої постави буває політичне розбиття. На тому дуже терплять ті акції, що своєю метою, змістом та оформленням мають загальнонаціональний, визвольно-самостійницький, а не груповий характер, а які в наслідок нашого політичного укладу мусить організувати й вести одне політичне середовище.

Під цим оглядом не багато помогли б окремі домовлення різних, чи навіть усіх угруповань для спільних акцій. Такі відокремлені домовлення не дуже функціонують, вони не зміняють внутрішньої

ситуації, ані наставлення цілого громадянства. До того ж існуючі ідеологічні й політичні розходження і суперечності завжди залишаються однакові. Так буде й на далі, бо зміни в цій площині відбуваються тільки власним органічним розвитком, а не через механічні заходи. Структурні розв'язки мають теж механічні елементи, але при відповідному підході вони вводять упорядковану систему в цілість.

Власне йде про таку загальну побудову нашого політичного життя, яка повністю врахувала б внутрішню політичну дійсність, на цю дійсність спиралася, а не пробувала перейти над нею до денного порядку. Не йде про затирання ідеологічного й політично-концепційного зрізничкування і суперництва загальною структурою. Навпаки, ці рушії політичного життя і розвитку мусять мати в ній належне місце і поле вияву. Рамова структура цілости не може нівелювати, ні спиняти розвитку та діяльности поодиноких рухів, організацій і угруповань. Вона мусить бути построєна на таких засадах і в таких формах, щоб якраз давати рамки, змогу розвитку і вияву для всіх творчих, динамічних і національно-корисних концепцій і рухів, щоб вони могли поєднувати свій власний розвиток з вкладом у національні визвольні змагання.

Коли ціле політичне життя і діяльність всіх політичних середовищ матимуть одні загальні структурні рамки, які охоплюють теж цілу політичну диференціяцію і процеси політичного суперництва, тоді в них автоматично будуть зсумовуватися всі ті справи, зусилля й акції, які мають загально-національний характер і стоять поза межами диференціяції. Наслідком такої організації і механіки нашого політичного життя буде віддзеркалена одностайна постава в засадничих справах, а одночасно самостійницька політична акція матиме значне практичне посилення. Вона мобілізуватиме енергію загалу українства на чужині в куди ширших розмірах, ніж досі.

Загальне становище української визвольної справи та зокрема стан нашого політичного життя і самостійницької акції на чужині ставлять на порядок дня пекучу потребу створення Українського Закордонного Національно-визвольного Центру шляхом загальних виборів. Такий центр і вибори до нього, як нормальна, а не вийняткова інституція, повинні дати українському політичному життю зімкнену та завершену структуру. У слід за цим прийде скріплення цього життя та

піднесення успішности його зовнішньої дії, наскільки структурні удосконалення, мають вплив у цьому відношенні.

Всі відчувають брак одного загального Національно-Визвольного Центру за кордоном і розуміють потребу його існування, тому й аргументація тут непотрібна. Немає теж потреби заширoко розписуватися про його завдання, вистачить лише загально накреслити найважливіші з них.

Основним завданням Центру буде провадити українську самостійницьку політику й національно-визвольну діяльність на чужині. При цьому не йде про започаткування цілком нової політичної діяльности, так, начебто її досі не було. Не йде теж; про перебрання новим політичним твором тієї націокально-визвольницької і політичної роботи, яку вже від ряду літ ведуть існуючі політичні організації й угруповання. В тому відношенні новотворений центр не має бути переємцем, суперником, чи будьяким гальмом для активних політичних і визвольно-політичних сил, та для їхнього розвитку й діяльности. Але якраз зрізничкування українського політичного життя за кордоном, як в ідеологічній, політично-концепційній, так теж в ділянці внутрішньої і зовнішньої політичної діяльности, вимагає наявности одного загального центру.

Його першим завданням буде провадити таку самостійницьку політичну роботу, яка стоїть поза межами нашої політичної дифе-ренціяції. Цей Центр повинен ініціювати й вести такі політичні акції, які мають загальнонаціональний характер, які своїм напрямом і змістом віддзеркалюють одностайну настанову всіх українських національних політичних сил, та мають підтримку загалу українства на чужині. В цьому центрі буде відбуватися координація таких починів і акцій окремих політичних організацій і груп, які мають загальнонаціональне значення та заслуговують на підтримку інших політичних середовищ. Таким чином Національно-визвольний Центр має об'єднувати й очолювати однозгідні змагання і дії всіх національних політичних сил.

Це значно підсилить самостійницьку політичну активність та помножить її успіхи. Крім спаювання вже зактивізованих сил, динаміка спільного національно-визвольного фронту буде захоплювати й активізувати все нові енергії українства на чужині, теж

такі, що почали байдужіти до української визвольної справи.

Одначе політична ініціятива й діяльність Центру не може бути обмежена лінією абсолютної однозгідности всіх існуючих за кордоном і в ньому заступлених політичних середовищ. Такий принцип, властивий координаційним міжпартійним центрам, робить їх надто кволими, нездатними до ініціятивної й енергійної дії, бо кожна розбіжність створює альтернативу: або зговорення розіб'ється, або настане неактивність у спірних справах. Натомість Національно-визвольний Центр, що походитиме з виборів, а не з міжпартійного зговорення, матиме твердшу підставу. Сам вислід виборів окреслює його політичне обличчя і визначає його політичну лінію. Виборний Центр має керуватись волею більшости і згідно з нею діяти. Це дає йому, його політиці й діяльності більшу оперативність, змогу ініціятиви і вирішень, незалежно від міжгрупових взаємовідносин, при чому зберігається належний характер політики і дії Національно-визвольного Центру, а не окремих політичних середовищ.

З другого боку, це не виключає і не паралізує політичної діяльности меншости, яка може вільно виявляти своє становище та згідно з ним вести діяльність, але тільки від власного імени, на власну відповідальність. Це розрізнення має поважне значення в політичному житті, як з внутрішнього, так і з зовнішнього аспекту.

Одним із головних завдань Центру буде авторитетно репрезентувати і заступати перед зовнішнім світом самостійницькі стремління і визвольну боротьбу української нації. Якраз брак одного авторитетного, загальновизнаного завершення і репрезентанта українського самостійництва на чужині викликає гостру потребу створення Закордонного Національно-визвольного Центру.

Його зовнішньо-політична діяльність не потребує нехтувати розгорнену роботу діючих уже на тому відтинку політичних сил. Там, де ця робота буде згідна з його політикою, Центр на неї спиратиметься й одночасно дасть їй підсилення і завершення. У випадках розходжень прийде виразне і для зовнішніх чинників чітке розмежування: тут всеукраїнська, офіційна самостійницька політика, яку репрезентує й веде Національно-визвольний Центр,а там — окремі політичні становища, концепції і дії політичних організацій і угруповань, які виступають тільки від власного імени.

Визначення завдань Закордонного Національно-визвольного Центру, а цим самим його характеру і прерогатив, повинно відповідати реальній дійсності, станові і становищу цілости українського політичного життя і визвольних змагань та випливаючим з того вимогам. Треба приймати такі завдання, які Закордонний Центр дійсно може і повинен виконувати та не приписувати йому задалеких номінальних прероґатив, узалежнених від майбутнього розвитку. Роля і значення політичного твору в майбутньому залежить передусім від його дійового розвитку і праці, а не від початкових статутарних визначень.

Відношення Закордонного Центру до революційне- визвольних сил в Україні, до їхньої боротьби і дій мусить відповідати тому фактові, що крайова боротьба має головне і вирішне значення у цілості визвольних змагань. Тому Закордонний Центр має солідаризуватися з нею і повністю підтримувати її, уважаючи свою закордонну діяльність доповненням визвольних дій на Рідних Землях. Питання конкретних взаємин і співпраці мусить бути розв'язуване в залежності від кожночасних практичних умовин.

Безпосереднє структурне пов'язання Закордонного Центру з діючими в Україні визвольними силами й органами не є актуальним. В сучасних умовах воно мало б більше теоретичний, ніж дійово-практичний характер. У зв'язку з тим відпадає теж питання структурної ієрархії. Якщо при змінених умовах реальне життя висуне це питання на порядок дня, тоді теж політична дійсність покаже найдоцільнішу його розв'язку. На теперішньому етапі справу вирішує факт, що з-за кордону не можливо керувати боротьбою в Україні, як теж з Краю не можливо керувати закордонною діяльністю. Обидві галузі самостійницько-визвольної акції мусять розвиватися і діяти автономно. Важливе те, щоб була збережена політична єдність між ними.

І Закордонний Центр виконає під цим оглядом свої завдання, якщо своєю політикою і діяльністю затіснить і заманіфестує перед зовнішнім світом політичну єдність крайових і закордонних самостійницьких сил і акцій. Підтримування щільніших, оперативних зв'язків між Краєм і закордоном буде надалі справою революційно-визвольної організації, яка робить це ввесь час, ведучи одночасно свою діяльність на Українських Землях і на закордонних теренах.

Закордонний Національно-визвольний Центр не повинен привласнювати собі атрибутів державного уряду, передпарляменту, чи будь-якого іншого державного органу. Він має виступати в такому характері, який, визначується притаманними для цього завданнями і його справжньою діяльністю. Якщо Закордонний Центр буде висунений і всебічно підтримуваний цілим українським суспільством на чужині й головними політичними силами, та буде спиратися на визвольну боротьбу на Рідних Землях, то він матиме таку позицію і такі компетенції, що вповні вистачають для виконання всіх його завдань. Натомість засвоювання познак державного органу не піднесло б питомої ваги й авторитету цього Центру, радше навпаки, та поставило б його у фальшиве становище. Бо коли якийсь політичний чинник приписує собі ролю і компетенції, які ніяк не відповідають його фактичному становищу, то через те паде на нього тінь фіктивности і прислонює теж його справжні вартості і можливості.

В цій статті не будемо займатися питанням, чи і наслідки втримування і формування екзильних державних органів має вартість для збереження державних традицій. Для нас вихідною точкою є безспірний факт, що незалежну українську державу можна вибороти тільки послідовною боротьбою цілого народу, а неможливо її здобути хоч би найсильнішими правними претенсіями й аргументами. Дослід, наш власний та інших народів, вчить, що екзиль-ні уряди тільки деякий час після виходу на чужину відограють помітну політичну ролю, але в затяжній визвольній боротьбі на довгу мету вони виявляються, як керівні осередки, непридатними. Це зрозуміле, бо кожний політичний фактор мусить мати структурні засади і форми, пристосовані до своєї фактичної дії. Функції ж державної організації і державних органів інакші ніж функції організацій і органів визвольної боротьби. Порівнювання — яка система політичної організації народу вища і вартісніша — державна, чи визвольно-революційна — цілком невмісне. Кожна з них на своєму місці є єдиноправильна й необхідна, але такою ж самою мірою і непридатна, коли нею підмінювати другу, застосовуючи її в невідповідній ситуації там, де потрібна саме ця друга.

Щоб Закордонний Центр відограв корисну ролю у визвольних змаганнях України, його характер і структура мусять бути пристосовані до властивих йому завдань. Це не може бути твір з

претенсіями на універсальність, з двоїстими засадами в структурі, в політиці і в дії. З другого боку, він не може стати органом прямої революційно-визвольної дії, зокрема ж її керівним осередком. Творення проводу визвольної революції — це справа революційної організації, яка сама веде безпосередню боротьбу і мобілізує до неї весь народ.

Закордонний Національно-визвольний Центр повинен бути керівним осередком тієї загальнонаціональної політичної акції поза межами Батьківщини, в якій можуть брати участь всі самостійницькі сили, революційні і нереволюційні, та яку активно підтримає загал українського суспільства на чужині з метою якнайбільше причинитися до успішного завершення національно-визвольних змагань. В парі з цим Закордонний Центр, спираючись на свою політичну єдність з визвольною боротьбою в Україні та на свою власну працю, виступає перед зовнішнім світом як речник самостійницько-визвольних змагань цілого українського народу.

Даючи під розгляд українського громадянства на чужині проект створення Закордонного Національно-визвольного Центру шляхом загальних виборів, маємо на увазі не тільки брак і потребу такого Центру, але й висновки з дотеперішнього розвитку, що різні спроби заповнити цю прогалину в інший спосіб виявилися безуспішними.

Висуваючи концепцію Закордонного Національно-визвольного Центру, подаємо проект створення і втримування цього Центру на підставі загальних виборів. Вибори — це основний і невід'ємний складник цілого пляну. Знаючи, що проект переведення загальних виборів не знаходить прихильности деяких політичних угруповань, вважаємо за потрібне поставити його під розгляд і обговорення не тільки політичних організацій, партій і груп, але й цілого українського громадянства на чужині. Бо ж це справа, в якій безпосередньо зацікавлений український загал та яка має поважне значення для дальшого розвитку не тільки внутрішньо-українського політичного життя, але усієї закордонної самостійницької акції.

З'ясовуючи наші думки щодо можливостей переведення загальних виборів, будемо в основному притримуватися такого порядку, як у практиці мали б чергуватися відповідні заходи.

Напочатку потрібне порозуміння політичних угруповань щодо пляну

переведення виборів. При цьому не йде про порозуміння усіх політичних середовищ, яке, звичайно, було б побажаним, але не є необхідним. Практика нашого політичного життя показала, що знайти однозгідність усіх угруповань дуже важко і кожна справа, яка має спиратися на таку однозгідність, тягнеться у безконечність та найчастіше кінчається невдачею. Треба рахуватися з тим, що різні угруповання всякими способами будуть намагатися не допустити до виборів, щоб воля загалу українського громадянства на чужині не знайшла виразного вияву і не встановила зобов'язуючого всіх порядку. Тому не можна справи виборів і Закордонного Центру узалежнювати від вузькопартійного егоїзму та комбінацій різних політичних груп і окремих осіб, що при застосуванні принципу абсолютної однозгідности мали б змогу торпедувати вибори. Коли загал українського патріотичного громадянства на чужині поставиться до концепції виборів з належним зрозумінням і підтримає її, тоді не матиме більшого значення становище тих партій і груп, які бояться вердикту власного суспільства у виборах та хотіли б до нього не допустити. Якщо ж українське політичне життя на чужині раз почне нормуватися шляхом загальних виборів, тоді кожне угруповання стане перед неминучою альтернативою: або приєднатися до нового ладу і шукати собі в ньому місця, або залишитися поза його рамками і позаду нього.

Отож напочатку потрібне порозуміння таких політичних організацій і угруповань та суспільно-політичних організацій і товариств, які, підтримуючи проект створення Закордонного Центру шляхом загальних виборів, були б охочі і спроможні взяти на себе спільно ініціятиву в його здійсненні. В цьому порозумінні мусіли б бути прийняті точніші устійнення в таких конкретних питаннях, які вимагають вирішення перед переведенням виборів. Поскільки немає ще іншого компетентного чинника, який міг би ці справи вирішити, мусять вони, як ініціятори, винести ці потрібні передрішення порядком узгіднення. Для кращої зрілости й авторитетности таких передрішень буде доцільно важливіші питання і проекти їх розв'язок подати в пресі до публічного відома й обговорення та продискутувати їх на окремих зібраннях. Узгіднені передрішення ініціяторів повинні б обмежуватися на таких питаннях відносно Центру і виборів, які конечно мусять бути наперед устійнені.

Остаточне схвалення статуту Закордонного Центру, вибір його голови (президента), президії та інших органів, устійнення структури і розподіл функцій — буде належати вже до його установчих зборів після виборів. Але важливіші справи мусять бути запроектовані наперед, як підстава виборів. Сюди м. ін. належать такі питання: завдання Центру, засади його структури, тривання однієї каденції, права й обов'язки вибираних членів Центру, їхня кількість. Власне це останнє питання вимагає точного вирішення перед виборами, а його розв'язка мусить відповідати передбаченим завданням, структурі та способові діяння Центру.

Український Закордонний Національно-визвольний Центр (що його дальше для упрощення й, звичайно, умовно, будемо означувати скороченням УЗНВЦ) можна б вибирати приблизно на п'ять років. Як очолення й репрезентація визвольної політичної акції за кордоном, Центр повинен, на нашу думку, складатися з двох головних органів. Усі члени УЗНВЦ творитимуть загальний орган з законодатними прерогативами, який працюватиме сесіями і комісіями. До нього належатиме м. ін. визначування загальних напрямних діяльности і політики Центру, визначування структури і складу виконавчого органу, вибір і звільнювання його голови і членів, розгляд і оцінка його діяльности та вирішування інших засадничих справ. Виконавчий орган (Екзекутива), покликаний пленумом цілого Закордонного Центру та відповідальний перед ним, мав би оперативно відати діяльністю і політикою Центру. Екзекутива Закордонного Центру (вживаємо цього значення умовно) повинна мати такі ресортові відділи (референтури), які охоплюють окремі ділянки справжньої діяльности Центру, а не існують лише на папері, щоб наслідувати державні міністерства. Ресортовими відділами керують члени Екзекутиви. Очолювати Екзекутиву повинен голова, вибираний пленумом Центру. Членів Екзекутиви Центру повинен призначувати теж пленум на пропозицію вибраного Голови Екзекутиви.

Теж при такому структурному й дійовому розподілі Закордонний Центр не може бути чисельно завеликий, щоб не стати тільки паперовим, а в практиці непрацездатним тілом. Під цим оглядом не можемо наслідувати державних парляментів. Мусимо враховувати наші реальні умови й тому кількість вибираних членів УЗНВЦ, як централі, не повинна перевищувати трьох, найвище п'ятьох десятків.

Разом з тим треба б у вимогах до кандидатів на членів УЗНВЦ вставити такі клявзулі, які запевняли б реальну можливість їхньої участи в нарадах і праці Центру там, де буде його головний осідок. Це повинно бути теж предметом узгіднених передрішень політичних середовищ-ініціяторів.

В структурній системі УЗНВЦ та у виборах до нього може бути одночасно вбудоване творення виборних Крайових Національних Комітетів у країнах з більшою численністю українців згл. у комплексах країн, як Західня Европа і Південна Америка. Крайові Комітети мали б мати завдання аналогічні до УЗНВЦ, на нижчому щаблі та у звуженому до даної країни засягу. В політичному й дійовому відношенні Крайові Комітети визнавали б зверхність УЗНВЦентру. При схвалюванні загально обов'язуючих постанов і при вирішуванні засадничих справ українського політичного життя Крайові Комітети повинні мати дорадчий, або співвиріш-ний голос.

Справу Крайових Комітетів заторкуємо тільки як евентуальну, а не як невід'ємну частину цілого проекту, її треба б розглядати у зв'язку з ситуацією і потребами окремих країн. В деяких випадках може бути доцільним перебудування існуючих вже аналогічних установ на плятформі загальних виборів. Якщо б мали бути творені виборні Крайові Комітети, то їх треба б вибирати одночасно з Закордонним Центром, але з окремих списків й окремими виборчими бюлетенями в кожній країні, згл. в комплексах країн.

В дальших узгідненнях політичних і суспільно-політичних організацій-ініціяторів повинні бути устійнені засади самих виборів, оформлені у виборчому правильнику. Сюди належать м. ін. такі питання: активне і пасивне виборче управнення; правні й організаційно-технічні норми переведення виборів та устійнення вислідів голосувань; схвалення і покликання виборчих органів; визначення термінів. В цій статті стараємося постепенно накреслити розв'язку важливіших з цих питань настільки, як це потрібне, щоб з'ясувати реальні можливості цілого пляну.

Кандидувати на члена УЗНВЦ засадничо має право кожний повнолітній українець, українка, що мають активне виборче право і не є обтяжені провинами національного, громадського й особистого (кримінального) характеру.

Ставити кандидатів можуть політичні і суспільно-політичні організації та угруповання. Під цим оглядом не можна згори ставити обмежень, бо кожна організація, що висуває своїх кандидатів при виборах, означує себе як політична організація. Треба теж допустити творення спеціяльних згуртувань для висування і підтримки кандидатів та злолошування індивідуальних кандидатур. Доцільно встановити норму, що для прийняття кандидатури потрібно, крім заяви й управнення самого кандидата, теж означеного числа підписів управнених виборців, які підтримують дану кандидатуру, згл. кандидатський список.

Нашим умовинам найкраще відповідає голосування на списки і цю систему треба б узяти за основу. Можна б теж комбінувати з нею голосування на окремих кандидатів з одного списка. Але це питання вимагає всебічного обговорення з урахуванням міжпартійних зговорень щодо спільних списків-лист. Як з коаліційних, так теж з однопартійних списків-лист можуть кандидувати не тільки члени даних середовищ, але й інші особи, які погоджуються спільно заступати політичну концепцію даного списка кандидатів.

Черговим важливим вирішенням, яке мають узгіднити ініціятори виборів, буде покликання виборчих органів. Це мали б бути: Головна Виборча Комісія. Крайові виборчі Комісії, по одній у кожній державі, де живуть українці, та Місцеві Виборчі Комісії — по головних осередках більшого скупчення українських емігрантів і поселенців.

Головна Виборча Комісія, як найвищий орган виборів, матиме м. і. такі завдання: приймати зголошення кандидатів і кандидатських списків; приймати кандидатські заяви (їхній текст мусить бути наперед устійнений) і перевірювати управнення кожного кандидата; офіційно оголошувати внесені і перевірені списки кандидатів, надаючи їм числові означення; затверджувати попередньо узгіднений виборчий правильник та контролювати його притримування; визначати й оголошувати початок і закінчення виборів; розглядати і вирішувати всякі пропозиції і протести щодо списків кандидатів, щодо ведення виборів та щодо управнень виборців (як найвища, відклична інстанція); зробити підсумки голосування з усіх країн, офіційно устійнити та оголосити правосильний розподіл мандатів; перевірити адміністраційні кошти виборів; передати уконституованому УЗНВЦентрові зібрані під час виборів фонди (про

це буде далі мова).

Крайові Виборчі Комісії керують переведенням виборів кожна у своїй країні. Згідно з загальним виборчим правильником, та притримуючись термінів і норм, встановлених Головною Виборчою Комісією, вони устійнюють конкретні пляни переведення виборів, ураховуючи умовини даної країни. Крайові Комісії покликають Місцеві Виборчі Комісії, мають нагляд над їхньою діяльністю та перебирають від них результати виборів; розглядають і вирішують внесення і протести в справі управнень до голосування, в справах виборчої кампанії та переведення виборів на місцях, передаючи відклики до Головної Комісії. Крайові Комісії збирають, перевіряють і підсумовують висліди голосування та пересилають їх до Головної Комісії.

Місцеві Виборчі Комісії устійнюють і перевіряють управнення голосувати кожного виборця; переводять вибори на місцях, приймаючи особисто віддавані чи переслані поштою голоси та вплати, зв'язані з голосуванням; після замкнення голосування передають усе Крайовій Виборчій Комісії.

Таким чином на Виборчі Комісії буде покладена велика громадсько-політична відпові-дальність і головний тягар практичного переведення виборів. До цієї праці, зокрема до організаційно-технічної підготови і переведення виборів на рівні Місцевих і Крайових Комісій необхідно приєднати різні громадсько-суспільні установи, які можуть багато допомогти Комісіям.

Головну і Крайові Виборчі Комісії можуть покликати до життя ті політичні організації, які виступають як ініціятори виборів, самі, або звернутися до центральних суспільно-громадських, церковних і наукових установ, щоб вони це зробили на спільній нараді. До Головної і до Крайових Виборчих Комісій повинні ввійти видатні й загально відомі громадяни, діячі з різних ділянок національного життя, які даватимуть запоруку совісного виконаннязавдань. Члени політичних організацій і партій не можуть бути членами Виборчих Комісій. Натомість угруповання, що виставляють власні списки кандидатів до УЗНВЦ, повинні делеґувати до Виборчих Комісій своїх мужів довір'я, без права вирішного голосу.

Покликанням Виборчих Комісій закінчується перший, підготовчий етап, в якому головну роботу вели політичні та суспільно-політичні

організації і партії ініціатори виборів. Дальше ведення і закінчення виборів до УЗНВЦ перебирають Виборчі Комісії.

Політичні угруповання далі входять у свою властиву ролю під час виборів, підбирають кандидатів, виставляють кандидатські списки, розпрацьовують пляни своєї виборчої кампанії, складають свої політичні виборчі програми. Розгортається передвиборча кампанія всіх середовищ і кандидатів. Кожне угруповання звертається до всього громадянства писаним і живим словом, у пресі, на вічах, доповідями, індивідуальним роз'яснюванням своєї ідеології, програми й політичних концепцій, свого розуміння актуальних питань національно-визвольної боротьби і самостійницької політики, своїх доцьогочасних успіхів і вкладу праці та своїх плянів і проектів на майбутнє.

Це дуже пожвавить внутрішньо-політичне життя, а негативні прояви і наслідки міжгрупової полеміки будуть вирівняні створенням ясного укладу політичних сил у висліді виборів. Важливе те, що ціле українське патріотичне громадянство, в якому живе здоровий і чуткий політичний інстинкт, цим разом не буде тільки пасивним слухачем і спостерігачем того всього, з чим виступають політичні угруповання. Воно матиме найкращу нагоду видати свій осуд і вибирати — хто, які концепції і дії, які угруповання і люди, та якою мірою повинні мати його довір'я і підтримку.

Передвиборча пропаґандивна кампанія угруповань буде одночасно мобілізувати український загал, кожну людину до політичної активности. Бо вже сама участь у виборах до Закордонного Центру за цим пляном буде виявом активного підтримування національно-визвольної справи. Намагаючись здобути для себе якнайбільше голосів, політичні угруповання не можуть обмежитися агітуванням зактивізованих людей, бо ці, звичайно, мають вже свої політичні симпатії. Агітація мусить бути передусім спрямована до маси таких людей, які стоять осторонь організованого національного життя, розбуджуючи в них бажання приймати в ньому участь. Це принесе користь не тільки даному середовищу, але й цілій самостійницькій політичній дії.

З черги приходить головний етап — самі вибори, їх треба переводити одночасно в усіх країнах поселення і перебування українців поза

засягом большевицької влади. З уваги на еміграційні умовини побуту і дії, на вибори треба передбачити довший протяг часу. Голосування найкраще переводити виборчими картками-бюлете-нями, на яких будуть подані всі кандидатські списки-листи. Кожний виборець отримає від Місцевої Виборчої Комісії по одному виборчому бюлетені (до Закордонного Центру й евентуально до Крайового Комітету), устійненим способом зазначує в ньому той список кандидатів, на яких віддає свій голос, та закритий вкидає до виборчої урни, або пересилає на руки Виборчої Комісії.

Участь у виборах до УЗНВЦ повинен взяти якнайширший загал українців. Право та громадянський обов'язок голосувати має кожна повнолітня особа, що признається до української національної приналежности, (без уваги на актуальну державну приналежність), та яка дає свій вклад у закордонну акцію в користь визволення України. Ці вимоги, з якими зв'язане право голосувати, мусять бути виконані кожною людиною-виборцем та стверджені при допущенні до голосування. Не мають виборчого права ті одиниці українського походження, що перейшли до ворожого, протиукраїнського табору, напр., до комуністич-ного, московського.

Для ствердження приналежности до українства треба допустити всі можливі й вірогідні докази. Наприклад, списки членів різних установ, членські виказки й всякі посвідки, свідчення перевірених свідків і т. п. Реєстрація виборців належить до Місцевих Виборчих Комісій, що переводять її у співдії з українськими організаціями й установами на місцях. Попереднє реєстрування управнених виборців не може виключати допущення до голосування осіб, які не були заздалегідь записані, як це буває при виборах у державі.

Другою невід'ємною передумовою активного виборчого права є якийсь вклад кожного виборця в закордонну національно-визвольну акцію. Ця передумова цілком зрозуміла, коли мати на увазі, що йдеться про вибори до керівного й репрезентативного Центру саме такої акції, а не про державні вибори. Вирішувати питання, якою має бути українська закордонна національно-визвольна дія і політика та хто має її очолювати — можуть ті українці, які самі дають якийсь вклад у цю справу й активно її підтримують. Одночасно йде про якнайширші, найзагальніші рамки, щоб якнайбільшу кількість людей приєднати до активної підтримки справи визволення України та дати

УЗНВЦентрові якнайширшу базу масовою участю у виборах. Для того треба прийняти якийсь загальний, досить простий і конкретний критерій, який можна застосувати при виборах.

Для практичної розв'язки того питання подаємо такий проект: кожний виборець при голосуванні вплачує на руки Виборчої Комісії самооподаткування у встановленій, для всіх однаковій висоті на дійовий фонд УЗНВЦ і на витрати переведення виборів. Тільки у випадках неспроможности вплатити самооподаткування Виборча Комісія може дати частинне, або повне звільнення, на підставі умотивованої пропозиції. Висота самоопо-даткування має бути нормована виборчим правильником за одним принципом для всіх країн.

Вплата самооподаткування при виборах не має бути тільки символічним актом, але справжньою пожертвою для підтримки національно-визвольної діяльности, яку має вести Закордонний Центр. Це самооподаткування має те значення, що кожний виборець, враз з участю у вирішуванні складу УЗНВЦ і напрямку його дій, бере на себе якусь частинку спільного тягару та своїм вкладом уможливлює діяльність вибираного Центру. Фінансові засоби це ще не все для самостійницької політичної акції. Але вони є одним з важливіших факторів, зокрема коли йде про закордонну роботу та про збереження політичної незалежности в діяльності і політиці Закордонного Центру.

Кінцевий вислід виборів підсумує Головна Виборча Комісія й устійнить розподіл мандатів. Ключевим числом до цього розподілу буде кількість голосів, яка припадає на один мандат. Цю кількість отримаємо, поділивши загальну суму всіх відданих, важних голосів через ту кількість виборних мандатів, яка буде наперед устійнена узгідненим виборчим правильни-ком, про що була вже тут мова. Кількість мандатів, що припадає на кожний список кандидатів, обраховується так, що число голосів, які даний список отримав у виборах, ділиться через ключеве число. В наслідок роздробу голосів на поодинокі списки постають лишки голосів, тобто та кількість голосів, яка є меншою від ключевого числа і тому не вистачає до отримання мандату за вимаганим кворумом. З тієї самої причини після розділення мандатів за повним кворумом (тобто за ключевим числом) може залишитися кілька мандатів. Ці рештуючі мандати

розділяється по одному на ті списки, які мають найбільші лишки голосів. При цьому не має значення, чи якийсь список вже отримав мандати при розподілі за повним кворумом, чи ні. При розподілі рештуючих мандатів рішає тільки чергування кількостей лишніх голосів.

Про загально прийняті правила переводжування виборів, як таємне голосування і т. п., не пишемо, вважаючи самозрозумілим їхнє застосування, поскільки це практично можливе.

Проект створення виборного Закордонного Центру має на меті структурне завершення українського політичного життя на чужині й одночасно зміцнення цілої його структури введенням системи загальних виборів, як підставової, періодичної інституції.

Ми переконані, що цим способом можна найуспішніше усунути ті найгірші аномалії цілого життя, які можна б назвати еміграційними структурними хворобами.

Без ґрунту під ногами не може розвиватися і нормально діяти жодне політичне угруповання. Ґрунтом для політичного життя є безпосередній зв'язок з народом, праця серед нього. Цього саме бракує більшості політичних угруповань на чужині. З одного боку вони хотіли б виглядати як політичні угруповання й установи в нормальних умовах, але з другого — не маючи, силою обставин, живого зв'язку з Рідними Землями, не спромоглися пустити коріння бодай серед еміграційного суспільства. Через те деякі політичні угруповання не живуть, не розвиваються і не працюють, але своїм напівмертвим існуванням затруюють політичну атмосферу та спотворюють вигляд цілого нашого політичного життя. Знову ж інші групи намагаються заступити свою безґрунтовність чужосторонньою підтримкою і з тієї бази здобувати вплив на українське політичне життя. А це веде до узалежнення його від чужих сил і впливів.

Коли політичні угруповання не базують свого існування на спільній основі — на власному громадянстві, не дбають про вияв політичної волі загалу громадянства, але привласнюють собі право виносити найвищі вирішення від його імени без нього, тоді неможливо упорядкувати цілість політичного життя. Тоді партійне собіпанство виходить з берегів, а в міжгрупових взаємних та в спільних діях панує засада “рівняти до найнижчого”.

Введення загальних виборів, як нормальної інституції в нашому політичному житті за кордоном, буде найвідповіднішим засобом до усунення тих анормалій. Вибори встановляють загальний порядкуючий принцип, який визначує кожному угрупованню позицію у загальній структурі, пропорційно до його впливу і значення, серед громадянства. При цьому найважливіше те, що вирішує ціле суспільство, як арбітр, а політичні середовища мусять прийняти його вирішення як обов'язуючі. Це заставляло б їх стати лицем до власного суспільства та своїми вартостями, працею й осягами здобувати собі його признання і довір'я, замість спекулювати на дрібних міжпартійних комбінаціях, інтриґах та на чужосторонніх втручаннях. Тоді й міжгрупове суперництво мусить мати якийсь поважніший зміст й оперувати справжніми вартостями, спиратися на фактичний стан, а не обертатися в зачарованому колі самопочитання, самореклями й уявлень окремих середовищ про свої ніким не перевірювані вартості, про своє вийняткове значення і гіісланництво.

Було б, звичайно, помилкою ідеалізувати політичну зрілість загалу еміграційного суспільства та приписувати всім його вирішенням абсолютну й непомильну правильність. Все ж таки останні десятиріччя показали, що наш народ звичайно вибирає правильний шлях, якщо його вказує політичний провід. Теж українська еміґрація у своїй масі керується здоровим національним інстинктом та підтримує визвольницькі акції і послідовну самостійницьку політику. Коли серед нашого громадянства бувають прояви фальшивої орієнтації і неправильної постави, то звичайно винуваті в тому самі партії.

Одним з головних завдань політичних угруповань є провадити роботу серед громадянства, працювати над його політичним виробленням. Якщо вибори дають поштовх до такої діяльности, то з цього вийде незаперечна користь. Хоч різні угруповання даватимуть громадянству не тільки здорові, але і шкідливі ідеї, правильні й помилкові концепції, правдиві та неправдиві інформації, то можна сподіватися, що в кінцевому висліді переможе те все здорове, що відповідає потребам і кращим прикметам нації. А ідейно-політична настанова народу — це основне питання визволення та цілого майбутнього нації. Тому добра праця і здорове змагання в цій ділянці — найважливіші в усій політичній роботі.

Це стосується теж до політичної діяльности серед українства на

чужині, бо воно є частиною всієї української нації та має важливі завдання в цілості визвольної боротьби. Воно ж творить органічний національний ґрунт для існування і розвитку українського політичного життя на чужині. Тому добре плекання цього ґрунту є основним завданням політичних організацій. Запровадження інституції загальних виборів у нашому політичному житті за кордоном буде для нього дуже корисним. Зокрема через те, що загальні вибори пожвавлюють взаємодію громадянства та політичних середовищ і одночасно конкретизують його вислід.

Противники виборів послуговуються м. ін. твердженням, що еміґрація та "пересічний" еміґрант не мають права вибирати політичного центру, який би керував українською політичною дією за кордоном та репрезентував українську визвольну справу перед чужинним двітом. Центр, мовляв, покликаний загальними виборами на чужині, може очолювати і репрезентувати тільки саму еміграцію, але не може діяти й виступати від імени українського народу. Це твердження підтримують ще додатково аргументом, що склад нашої еміґрації за територіяльним походженням надто однобічний і тому еміґрація не може заступати справ цілої нації. Ці арґументи проти виборів мають метою захищати тезу, що повноцінним політичним центром за кордоном є і мусить залишитися єдино УНРада і її Виконний Орган.

Питання щодо ролі та компетенцій еміґрації не можна розглядати абстрактно, бо в різних конкретних випадках відповіді будуть різні. Поскільки поневолені большевизмом народи позбавлені всякої спроможности свобідно виявити свою волю, то їхні еміґрації мають куди більші політичні зобов'язання, ніж в інших випадках. Еміґрація мусить всебічно використовувати ту свободу і всі можливості, яких не має народ на власній землі, та всіми силами працювати в різних ділянках, зокрема провадити національно-визвольну, політичну акцію. Зобов'язання еміґрації визначуються передусім потребами нації, обставинами у батьківщині та спроможностями на чужині.

Чи якась еміґрація, як цілість, або її частина, є політичною еміґрацією, чи ні, це залежить передусім від її кожночасного стану і діяльности, а менше від причин її виходу з батьківщини. Еміґрація, що на початку була тільки заробітчанською й поселенчою, може стати політичною, якщо вона, відповідно до потреб і обставин цілого народу, провадить національно-політичну роботу. Так само колишня політична еміґрація

перестає такою бути, якщо вона не виконує відповідних політичних завдань. В цьому відношенні функція має більше значення, ніж сама ґенеза.

Вибирати Закордонний Центр мало б, за нашим проектом, усе українське політично-активне громадянство на чужині. Вже сама участь у таких виборах визначує кожного виборця як члена національної, політичної еміґрації, бо люди, байдужі до національно-політичних справ, до виборів не підуть. До того не участь у виборах нерозривно пов'язується з конкретним засвідченням кожного виборця, що він бере на себе частинку спільного національного обов'язку.

Треба пам'ятати, що вибори, творення виборного Закордонного Центру, як і ціла закордонна політична акція, мають одну мету: служити українській нації, зокрема її визвольній боротьбі, та для неї збирати, організувати і якнайуспіпініше застосовувати енергію, засоби і всі сили українства на чужині. Служити ж своїй батьківщині, зокрема, коли вона змагається за своє існування і за волю в боротьбі проти найгіршого ворога всього людства, — є обов'язком кожної людини української кров й, незалежно від того, чи вона має другу, прибрану батьківщину, чи ні. Коли б тільки всі хотіли виконувати цей обов'язок та жертвувати для нього відповідну частину своїх сил і праці. Про це повинні дбати всі організовані національні сили, а політичні — передусім.

З цього погляду територіяльне походження еміґрантів не має принципового значення. Обставини, в яких український народ веде визвольну боротьбу, зобов'язують кожного українця виконувати ті функції, до яких він має більші можливості, ніж решта народу. Ніхто з українських патріотів в Україні не узалежнював би ролі еміґрації у вільних змаганнях від територіяльного походження, вважаючи такий підхід цілком невмісним. Навпаки, український народ під большевицькою займанщиною надіється і жде, що ціла українська спільнота на чужині об'єднаними зусиллями розгортатиме якнайсильнішу і всебічну визвольницьку акцію. Відомі ж неоднократні крайові заклики до еміґрації в тому відношенні.

Деякі політичні угруповання на чужині мають цілком інший підхід до питань закордонної політичної дії. Вони розглядають її м. ін. не з погляду обов'язку супроти визвольної справи, тільки під кутом

набування прав до політичного керівництва і репрезентації, не тільки в засягу актуальної закордонної акції, але передусім на майбутнє, в Українській Самостійній Державі. Для них кожна політична діяльність має бути відскочнею (трампліном) для здобуття найдогідніших групових і персональних позицій.

Це наставлення виявляється особливо різко і шкідливо, коли йде про формування політичного центру. На першому місці ставиться питання репрезентації, якнайбільших і виключних прероґатив, хоч вони звичайно залишаються на папері. Якщо центр — то обов'язково мусить бути уряд з президентом і міністрами. А що найважливіше, такий центр має автоматично стати першим, бодай тимчасовим, парляментом і урядом в Українській Державі. Коли такі питання, позбавлені політичної актуальности та реального змісту, відсувають в тінь вимоги живої політичної діяльности і намагаються перейти до денного порядку над діючими факторами визвольної боротьби, над її рушійними ідеями й силами, то це свідчить недвозначно, що декому йде не про служіння визвольній справі, тільки про політичне використання її. З такого розуміння цієї проблеми проходить теж заперечення права еміґрації вибирати Закордонний Центр, немов би він творився з метою, щоб бути владою в Україні, встановляти закони обов'язуючі в майбутній Українській Державі, а не, щоб очолювати й вести закордонну визвольну акцію об'єднаними зусиллями усього українства на чужині, та в єдності з визвольною боротьбою на Рідних Землях.

Проект творення Закордонного Центру шляхом загальних виборів стріне, мабуть, найсильніший спротив у колах УНРади. Згуртовані в ній партії стоять на становищі, що Українська Національна Рада та її Викопний Орган творять Державний Центр, який єдиний є компетентний очолювати і репрезентувати українські самостійницькі змагання.

Насправді ж УНРада вже давно стала тільки міжпартійним центром тих угруповань, які беруть у ній участь. Крім підтримки цих угруповань, вона не має жодної іншої бази, як в структурному, так і в політичному відношенні. Це є політичний факт, уже надто відомий і стверджений цілим розвитком так, що його оспорювати, ні доказувати вже не доводиться. З уваги на цей стан, спротив угруповань УНРади проти творення виборного Закордонного Центру на значно ширшій

базі та з іншими завданнями, ніж ті, які дійсно виконує УНРада, не був би виправданий. Бо ж не може частина політичних угруповань творити свій міжпартійний центр та визнавати за ним компетенції Державного Центру, а одночасно заперечувати право українського суспільства на чужині разом з політичними угрупованнями формувати загальними виборами працездатний Закордонний Центр.

Ми довго зволікали з висуненням проекту щодо виборного Закордонного Центру, щоб у нашому політичному житті не створювалося ще більше розладу. Але колись, врешті, цю справу було б таки треба рушити з мертвої точки і поладнати її. Бо потреба діючого Національно-визвольного Центру за кордоном буде щораз більше актуальною і було б недоцільним відсувати цю справу на останній час, коли події будуть примушувати до поспіху. Щож до Української Національної Ради, не бачимо найменших перспектив на те, щоб вона ще могла відповідно зреформуватися, направити свою політичну настанову і структуру так, щоб виконувати завдання Закордонного Національно-визвольного Центру.

Поскільки УНРада на початку могла мати серед громадянства політичний кредит і мала шанси стати серйозним центром, то вона їх сама змарнувала і знищила. Першим, що засадничо підкопало її морально-політичну вартість, було неґативне ставлення біль-шости партій УНРади до революційно-визвольної боротьби в Україні та до її формації ОУН-УПА-УГВР. Замість підтримувати боротьбу і сперти на ній відповідну закордонну роботу, УНРада взяла курс її неґування та тим ствердила свою безвартість для національно-визвольної справи. Це саме ставлення — нехтування рацією визвольної боротьби призвело УНРаду в дальшому послідовному розвитку до відступства від принципів самостійницької політики, які ще недавно вона сама підписувала. Співпраця з непередрішенською акцією скомпромітувала УНРаду до решти.

Структура УНРади зробила її в неменшій мірі непридатною до ролі національно-політичного центру. Саме зговорення політичних угруповань може дати тільки початок формуванню такого центру, але не вистачає як єдина і постійна основа її існування. Для цього необхідною є бодай співучасть загалу еміґраційного громадянства. Теж, коли йде тільки про міжпартійний центр, який, одначе, мав би провадити поважнішу політичну роботу, а не лише координувати

політику й діяльність причасних партій, то його структура повинна б теж відповідати силовому відношенню угруповань і давати місце для періодичного перевірю-вання і поновлювання складу. Застосування паритетности угруповань, чи штучно скомбінованих, а в політичній практиці неіснуючих секторів, як постійної структурної основи центру, — це безприкладний курйоз.

Принцип паритетности можна запроваджувати тільки в таких неоднородних політичних конструкціях, які мають діяти на засаді абсолютної однозгідности всіх причасних угруповань (тобто з правом вета) і мають дуже обмежене завдання. В інших багато-партійних побудовах цей принцип, як суперечний природі політичного життя, доводить до розкладу, або до безуспішного тупцювання на одному місці. Крім того, принцип паритетности спричиняється до процесу роздрібнення і посилює його. Бо якщо в поважному політичному центрі дрібненькі й недіяльні угруповання мають такі самі позиції і значення, як великі, сильні й активні, то ці останні є спокушувані, щоб ділитися на багато менших груп і цим способом вирівнювати розбіжності між даною структурою і справжнім укладом сил. Такі процеси доводять до розкладу й миршавіння цілої спільноти.

Кожний здоровий національний організм дбає про те, щоб у його структурі домінували такі стимули, що побуджують і втримують процеси зростання й зміцнення та гармонійного розвитку складових частин. Якщо б цієї засади притримуватися при формуванні політичного центру, тоді кожне політичне середовище мусіло б мати в ньому таку кількість місць, яка відповідає його справжній якості і силі.

Та чи можливим є застосувати принцип пропорційного заступництва у такому центрі, єдиною базою якого є домовлення причасних угруповань? Навіть якщо б вони погодилися на сам принцип, то здійснення його в практиці було б нереальним. Бо коли самі угруповання мають себе взаємно клясифікувати, то годі їм прийти до якогось задовільного висліду. на якому можна б будувати. Не йде тільки про зумисне перецінювання себе самих, та таке ж знецінювання інших угруповань. Але суб'єктивізм, однобічність з переконання, виступає найсильніше саме в політичному житті, у міжпартійних взаємовідносинах. При тому ще й трудно звести оцінку сили, значення і вартости окремих угруповань до конкретних величин.

Тому тільки та оцінка приймається, як об'єктивна й обов'язуюча, яку виносить третій чинник, що його вирішенням всі -середовища мусять підпорядкуватися. Таким чинником, що найбільше до цього покликаний і який має найбільше даних вирішувати з погляду добра нації, є загал громадянства. Цей хід думок знову приводить нас до висновку, що загальні вибори — це найправильніший і єдиний спосіб створити і зберігати загально-національний політичний центр, побудований і діючий на здоровій плятформі. Ще варта відмітити два моменти, які запевнюють такий вислід виборів до Закордонного Національно-визвольного Центру, який відповідатиме рації визвольної справи. Поперше, що в цьому випадку цілком відпадає можливість баламучення виборців фальшивими обіцянками та грою партійної пропаганди на приватних інтересах, всупереч раціям національної політики, як це часто буває під час державних виборів. Подруге, при загальних виборах спадають до мінімум можливості проникання чужосторонніх впливів, незгідних з добром української визвольної справи. Таким впливам значно трудніше добратися до великої кількости виборців, ніж до окремих груп.

Противники виборного Закордонного Центру висувають ще арґументи, що переведення загальних виборів на чужині не є можливе. Коли йде про практичну — організаційну й технічну сторінку, то з'ясований вище плян дає в цьому питанні достатню позитивну відповідь. Звичайно, здійснення цього пляну вимагає чимало праці, одностайної підтримки цілого суспільства і різних національних установ у всіх країнах. Ми впевнені в тому, що ціле суспільство поставиться до цієї справи зі щирою прихильністю і жертвенною підтримкою. Бо воно прагне упорядкування і завершення структури нашого політичного життя на чужині.

Перше слово буде за політичними угрупованнями, щоб вони поставилися до справи так само позитивно. Страх деяких полілітичних середовищ перед виборчим плебісцитом, не повинен мати вирішного впливу. Бо ж наше громадянство вже й так має досить ясний погляд на справжню вартість, силу і діяльність окремих середовищ. А власна пропаганда груп про своє значення, силу і роботу, скільки вона розходиться з дійсністю, не має більшого значення серед суспільства, хіба створює самообманні думки й почуття в самих групах. Кожний політичний чинник, що поважно

трактує себе самого і свої завдання, повинен прагнути перевірки своїх позицій і впливів у суспільстві, щоб зробити відповідні висновки, замість будувати на невідомих, чи уроєних основах. Врешті, раніше чи пізніше, але колись таки доведеться кожному політичному середовищу скласти іспит перед громадянством.

Менші угруповання мають змогу бльокуватися з іншими, щоб цілком не потерпіти невдачу при виборах. Для цілости політичного життя буде з того тільки користь, якщо будуть діяти гальми проти розгнузданої атомізації, а натомість скріпляться процеси спаяння і зростання життєздатних і діяльних політичних сил.

Відповідаючи на твердження, що перевести загальні вибори на чужині не можливо, доводиться заторкнути ще правну сторінку цієї справи. Бо деякі опоненти висувають і цей арґумент, що, мовляв, урядові чинники тих держав, в яких мали б відбутися вибори, не дозволять на це. Розглядаючи це питання, треба взяти до уваги в першу чергу його політичну суть. Зайвим є хіба, доводити, що українська самостійницька акція, спрямована проти мос-ковсько-большевицького імперіялізму, ведена з метою визволення України та відновлення Української Самостійної Соборної Держави, не суперечить інтересам, законам, ні засадам жадної з держав, де відбудуться вибори. Навпаки, українська національно-визвольна протибольшевицька боротьба співзвучна з політичною рацією всіх свободолюбних західніх народів. Так само цій рації відповідає самостійницька політична акція, яку веде українство в різних західніх країнах. Це стосується теж до різних організаційних заходів у пляні ведення і зміцнення тієї акції, в тому числі й до виборів та творення політичного центру.

Декому здається, що саме переведення виборів створює колізію з державними законами, бо вибори — це функція державної категорії. Та відповідальні державні органи західніх народів беруть до уваги не тільки формальний бік справи, але й передусім її політичний зміст. Правна колізія виникала б тоді, якщо б українці в чужих державах творили шляхом виборів, чи іншим способом, такі органи і формації, які своїми функціями, чи своїми цілями входили б у дорогу державній владі. Національно-Визвольний Центр має ж кермувати такими політичними діями українства на чужині, які стосуються українських визвольних змагань, та які лежать в межах громадянських прав і

свобід у західніх демократичних державах. Ці межі достатньо широкі, та якби їх належно використати, то можна б зробити багато корисного для нашої визвольної справи. Натомість не належить до цілей і завдань Закордонного Центру втручатися в такі справи, що входять в засяг зобов'язань кожного українця супроти країни поселення, супроти держави та її законів. Справи тієї категорії можуть бути змістом діяльности інших, реєстрованих організацій, статути та норми дії яких достосовані до законів кожної країни зокрема.

Якщо б ми хотіли формально залеґалізувати вибори до УЗНВЦ в окремих державах, то це, звичайно, було б надто важко перевести. Але ж це й непотрібне, а заходи в зв'язку з легалізуванням виборів викликали б здивування. Причиною труднощів у цьому напрямі є те, що це надзвичайна, вийняткова справа, яка не має аналогій у нормальному політичному житті в рамках держави. Тим часом державні закони та інші правні норми відповідають реальним, чи передбаченим явищам життя в даній країні.

Щоб розвіяти зайві побоювання перед правними ускладненнями з приводу виборів, треба усвідомити, що в нашому політичному житті протягом довгих років та в різних державах було чимало таких організованих форм дії, які, як розглядати їх формалістичне, стояли поза рамками правних норм. Було б помилкою думати, що компетентні державні чинники не доглянули таких справ, чи не здавали собі справи з їхньої суті. Якраз навпаки. Цю толерантність треба віднести на рахунок їхньої мудрости, зрозуміння та доброзичливого ставлення до доброї справи. Власне мудрі державні чинники дивляться насамперед на саму суть, чи вона правильна, можлива з погляду державної рації, а після того розглядають формально-правний бік.

Ми певні, що переведення виборів, зформування Закордонного Центру та його діяльність не стрінуть з того боку перешкод. Основне, — що така акція не буде в нічому шкодити тим державам, в яких живуть українці, а навпаки, вона буде корисною для фронту боротьби з московським імперіялізмом і комунізмом, у світовому маштабі та в кожній країні зокрема. Спираючись на те та на доцьогочасний досвід у подібних справах, можемо сміло реалізувати плян загальних виборів. Тільки не треба створювати собі і чужим чинникам труднощів надмірним формалізмом.

Нагірикінці заторкнемо ще одно питання, яке висувають кола, неприхильне наставлені до концепції виборів. Вони кажуть, що зіставлення кількости тих, хто візьме участь у виборах, з загальною кількістю українців на чужині буде негативною сторінкою виборів, яку зможуть використовувати політичні противники і вороги. Мовляв, одні чи другі будуть твердити, що вся решта українців, яка не буде голосувати — це противники тієї справи, для як.ої переводиться вибори. Отже, вороги української самостійности скажуть, що велика більшість української еміґрації відкидає концепцію самостійництва та протибольшевицьку визвольну акцію. Теж українські противники виборного Закордонного Центру можуть послужитися аргументом про негативний ефект виборів. Як би, наприклад, якесь угруповання поставилося неґативно до виборів і оприлюднило заклик до громадянства, щоб воно бойкотувало вибори, тоді, на думку опонентів, це угруповання усю кількість неголосуючих буде зараховувати до своїх прихильників. Якщо участь у виборах візьме кількадесять тисяч осіб, то відношення такої кількости до кільканадцяти сот тисяч української людности дасть нагоду для різних того роду спекуляцій. Так дехто думає.

Такі арґументи можуть здаватися переконливими тільки при поверховному сприйманні, але при глибшому підході не можуть встоятися. Неучасть у виборах не є рівнозначною з їх бойкотуванням. Навіть при державних виборах, у нормальних умовах, ніхто не зараховує тих, що не голосують, до противників виборів, чи протестуючих, їх звичайно вважається байдужими. Тільки в тоталітарній системі, коли вибори не переводяться вільно, лише в умовах примусу та фальшувань, стримання від голосування може мати значення бойкоту. Коли ж вибори є цілком вільні, то їх бойкотування мусить мати теж відповідний чинний вияв, як, наприклад, віддавання чистих, уневажнених виборчих карток.

Противники виборів до УНВЗЦентру могли б говорити про неґативний ефект тільки тоді, якщо б поважна кількість управнених виборців засвідчила своє негативне ставлення до самих виборів, або в подібній паралельній акції. Якщо б противники виборів задокументували своє становище і свою кількість в аналогічний спосіб, як це зроблять учасники виборів своїм голосуванням, тоді щойно можна б робити порівняння й обґрунтовані висновки. Ми

переконані, що такого неґативного доказу проти виборів жодне політичне середовище не змогло б перевести, бо українське суспільство на такі манівці не дасть себе звести. Тож немає підстави побоюватися т. зв. неґативного ефекту виборів. Проголосити своє неґативне ставлення до виборчої акції та видати в тому змислі заклик,, звичайно, різні угруповання можуть легко. Але коли не матимуть позитивного і конкретного успіху в тому, то це буде най-маркантнішим доказом їхнього остаточного політичного банкрутства, куди гіршого, ніж неуспіх у самих виборах. А зараховування на свій бік тих усіх, що не голосують через байдужість, які так само не цікавляться противниками виборів, як і виборами, це цілком неповажне обдурювання себе самого. Ніхто серйозний не буде трактувати цього як політичну квестію. Коли ж хтось захоче підставляти фікції на місце фактів, той завжди має необмежені можливості для цього.

Зрештою, виборів до УЗНВЦентру не можна під кожним оглядом прирівнювати до звичайних виборів у державі. Сам характер виборів до політичного Центру на чужині та обставини життя і діяльности на еміґрації обумовлюють те, що участь у виборах бере лише національне і політичне активна частина української людности. Отже, саме зіставлення кількости голосуючих і неголосуючих можна розглядати тільки як кількісне відношення національно-політичного активу до тієї частини української людности, яка стоїть цілком осторонь від національного життя та політичної діяльности.

Такого показника нам не треба ні трохи лякатися, чи стидатися. Навпаки. Нехай хоч кількадесят тисяч виборців документально заявиться як український національно-політичний актив на чужині, що формує і чинно підтримує національно-визвольну самостійницьку акцію. Це буде поважна й реальна політична база для цієї акції, яку має вести й очолювати Закордонний Центр. Теж у зовнішньо-політичному відношенні такий конкретний показник активу має куди більше значення, ніж голословне аргументування сотками тисяч української людности, яку звичайно вже зараховують до чужих державних організмів та не вважають її окремим політичним фактором.

Для сили й успішности української самостійницької акції за кордоном важливим є, щоб вона мала широку людську базу, але щоб ця база

була одночасно живою, активною й непохитною,'а не штерною масою. Під цим оглядом вибори повинні дати поважні позитивні наслідки.

Перспективи української національно-визвольної революції

Ця більша праця Ст. Бандери була призначена лише для "внутрішнього організаційного користування", як зазначено в книжечці п. н. "Перспективи української національно-визвольної революції". (Вишкільні матеріяли з курсу влаштованого Проводом ЗЧ ОУН), книжка І. Видання Організаційно-Кадрової Референтури, 1958 р., стор. 144, в якій до 122 сторінки включно надруковано цю працю із зазначенням "опрацював Бийлихо" (псевдонім Ст. Бандери).

Метою цих вишкільних матеріялів було "дати новий поштовх і напрямні для підготовчої праці серед кадрів ЗЧ ОУН, себто — зактивізувати наші провідні та рядові кадри на відтинку готування ... до безпосередньої участи в організуванні та веденні національно-визвольної революції на Рідних Землях". Редакційний вступ до книжки виразно вияснює евентуальні сумніви щодо доцільности такого видання: "...ще раз мусимо підтвердити нашу незмінну засаду: плянувати й підготовляти треба не тоді, коли ситуація вимагає вже безпосередньої дії, а наперед, заздалегідь готуючись до неї. Організація Українських Націоналістів не може за жодних умов займати пасивного становища і ждати, що нам принесе розвиток міжнародньої ситуації. Навпаки, ми намагаємося своєю працею і боротьбою впливати на розвиток міжнародньої ситуації, зокрема коли йде про внутрішнє становище в Україні . А щоб вести їх (революційно-визвольну діяльність і боротьбу — ДЧ) правильним шляхом і правильними методами, мусимо мати на увазі генеральний плян, себто образ, як може і як повинна розвиватися революційно-визвольна боротьба, як повинна виглядати вища стадія цієї боротьби — загальний революційно-визвольний зрив, та якою мірою і якими засобами ми, закордонні кадри, можемо взяти в ньому безпосередню участь".

З цього погляду доцільним є, щоб усі українці познайомилися з працею автора.

Розділи з цієї праці були друковані теж у журналі "Визвольний Шлях", Лондон, Великобрітанія: у книжці за листопад 1959 р. під заг. "Протибольшевицька революція — єдиний шлях до визволення",

стор. 1210-1218; у кн. за січень 1960 р. п. заг. “Значення війни для національного визволення”, стор. 12-22; у кн. за жовтень 1960 р. п. заг. “Розвиток революційного процесу”, стор. 1101-1112; у кн. за грудень 1961 р. п- заг, “Еволюція большевизму й частинні здобутки боротьби”, стор. 1245-1250; у кн. 3(252) за березень 1969 р. п. заг. “Проблема на-ціонал-комуністичного фронту”, стор. 274-283; у кн. за квітень 1969 р. п. заг. “Національно-визвольна революція і російські протикомуністичні сили”, стор. 387-396; у кн. за травень 1969 р. п. заг. “Спільний фронт національно-визвольних революцій”, стор. 515-522; у кн- за червень 1969 р. п. заг. “Розвиток і чинники революційного процесу”, стор. 643-663; у кн. за липень-серпень 1969 р. п. заг. “Необхідність національно-визвольної революційної боротьби”, стор. 771-774.

1. Необхідність національно-визвольної революційної боротьби

Перед з'ясуванням перспектив української національно-визвольної, протибольшевицької революції треба насамперед устійнити вихідну точку цього питання з нашого погляду.

Люди з пристосуванським життєвим наставленням, з пристосуванським способом думання і діяння, уважають вихідною точкою в цій справі питання: Чи така революція е можлива, які е реальні дані для її розвитку й успішного висліду? Залежно від відповідей на ці питання та від основ, на які ці відповіді спираються, треба, в розумінні цих людей, приймати або відкидати концепцію національно-визвольної революції. Поскільки ж такому думанню є ближчий скептицизм, пасивність і резиґнація, ніж вольова активність, риск і боротьба, то й арґументи за революційну боротьбу е, в його оцінці, надто слабі й непевні.

З таким підходом до справи постійно зустрічаємося в процесі самостійницької політичної діяльности. Противники революційної концепції питання про можливість і доцільність протибольшевицької національної революції ставлять у різний спосіб, але завжди з сумнівом, з недовірою й неґативним упередженням. Зокрема в затяжній міжнародній ситуації, в період коекзистенцій-ної політики, посилюється неґація революційної боротьби. Від її речників вимагають доказів, що протибольшевицька революція можлива, що

вона має вигляди на успішний розвиток і на перемогу. Це питання набирає кардинального значення зокрема для хитких, опортуністичних політичних середовищ, які під впливом сумнівів і зневіри завжди готові відцуратися від самостійництва та пристосовуватися до того, що легше і вигідніше, йдучи по лінії меншого опору.

Теж і в поширюванні концепції національно-визвольної революції серед народніх мас та в мобілізуванні їх до революційної боротьби часто приходиться переборювати пасивізм, інертність і брак віри у власні сили народу. При цьому треба з'ясовувати не тільки мету і потребу революційної боротьби, але теж можливості її успішного розгортання. Тому революційно-визвольна організація мусить мати скристалізовану відповідь на питання щодо можливостей визвольної революції та відповідно обґрунтовані аргументи, щоб ними розбивати сумніви і скріпляти правильне наставлення. Але ОУН цього питання не приймає за вихідну точку для формування своєї визвольної концепції. В нас воно набуває теж іншого змісту, бо український націоналіст ставить собі за основне інше питання, а саме: як треба вести революційну боротьбу, які методи і засоби найкраще запевнять успішність і перемогу визвольної революції Так поставлене питання походить з наперед устійненої позитивної і рішучої настанови в справі революції та зміряє до найдоцільнішого заплянування і найуспішнішого ведення революційної дії. У відповіді на це питання вміщаються відразу арґументи-докази на те, що успішне розгортання революційної боротьби є цілком можливе.

Вихідною точкою для Організації Українських Націоналістів у виборі революційного шляху до національного визволення є питання, чи революційна боротьба необхідна? Дійшовши до чіткої позитивної відповіді-підтвердження, ОУН приймає її за основу для своєї визвольної концепції, для своєї дійової постави. Поскільки визвольно-революційна боротьба є необхідною для життя і розвитку української нації, то нема чого зупинятися над питанням, чи вона є можливою, тільки відразу треба шукати відповідних доріг і способів для її успішного ведення. Така постава відповідає основним законам життя. Кожна життєздатна істота, коли має хоч один шлях для збереження загроженого життя, збирає всі свої сили і спрямовує їх на той шлях.

Московсько-большевицьке поневолення України є не тільки суперечне

з прагненнями, життєвими потребами української нації, не тільки спиняє її природний, свобідний розвиток, але й загрожує її існуванню. Москва послідовно намагається знищити самобутність українського народу під кожним оглядом та за рахунок української національної субстанції збільшити російський національний організм Протиставитися цим імперіялістичним цілям та нищівній дії большевизму можна тільки шляхом боротьби, тим більше, що большевизм є найгіршою, найнебезпечнішою формою російського імперіялізму. Його тоталітарні, найбезоглядніші методи послідовного і всебічного знищування поневолених націй, їхньої духовости, біологічної субстанції та матеріяльних основ самостійного існування не залишають жодних інших можливостей для збереження їхнього самостійного життя і розвитку.

Щоб вирвати українську націю з того положення та скінчити з процесом її постійного поневолювання і знищування, необхідно скинути московське володіння на Україні, викоренити большевизм-комунізм в Україні та усунути з українських земель всі чинники російського імперіялізму і всі його підпори. Це можна осягнути тільки шляхом рішучої визвольної боротьби цілого українського народу, шляхом національної революції. Бо кожна дія, кожне намагання в тому напрямі, а навіть ставлення такої мети, визнавання таких ідей вже е актом протибольшевицької боротьби, складовим чинником національної революції.

2. Московський імперіялізм і комунізм — дві форми одного ворога

Визвольна боротьба України, яку веде націоналістичний, революційний рух, однаково спрямована проти відкритого московського імперіялізму та інтернаціонального комунізму, як двох форм, у яких діє один ворог — Москва.

Імперіялізм російського народу — це явище історичного порядку, що міняє свої форми та методи дії, але в своїй істоті залишається незмінним. Його суттю є безнастанне намагання підпорювати собі інші народи та за рахунок їхнього визиску й знищування постійно збільшувати свою силу, засяг свого володіння, розріст московської

нації і її імперії. Цей Імперіялізм виступає раз відкрито, як сила і дія Росії, раз у прихованій, замаскованій формі.

Комунізм — це тепер найважливіша форма закаптуреного московського імперіялізму. Не дивлячись на неросійське походження комуністичної доктрини, комунізм став фактичним інструментом московського імперіялізму, однією з головних форм і головним засобом його замаскованого вияву і дії. Це стосується не тільки до большевизму, себто до явно російського, але так само й до інтернаціонального, комунізму.

Розрізнення в нашій боротьбі окремих форм одного й того самого ворога потрібне з уваги на різнобічну його дію та створювані таким чином окремі фронти. Відкритий московський Імперіялізм діє проти самостійности України не тільки у формі большевизму, а теж як антикомуністичний російський Імперіялізм. Головний фронт проти першого з них є на Рідних Землях, а проти другого — покищо тільки на чужині. Але в майбутньому ця система може змінитися й обидва фронти відкритого московського імперіялізму можуть стати рівнорядними. Антикомуністичний Імперіялізм Москви може прийти на зміну большевизмові.

Інтернаціональний комунізм не обмежується обширом большевицького панування. Він діє по всьому світі, серед різних народів, і під цим оглядом є світовим явищем. При тому він стоїть на послугах московського імперіялізму, в большевизмі має свою основну, випадову базу, з Москви дістає постійне підживлювання. Для українського визвольного руху, як і для інших протибольшевицьких сил, інтернаціональний комунізм творить додаткові фронти, побіч большевицького, відкриваючи ворожі дії з багатьох інших боків. Тому фронтові проти інтернаціонального комунізму мусимо відвести окреме місце в нашій боротьбі.

3. Можливості докорінних змін на підбольшевицькому обширі

Знищення большевицького поневолення України і відновлення Української Самостійної Соборної Держави будуть великою геополітичною зміною такого порядку, що створить цілком інший уклад не тільки на сумежному з Україною просторі, але й набере

світового значення. Визволення України спаралізує агресивність московського імперіялізму та завдасть смертельний удар інтернаціональному комунізмові.

Але пропорційно до величезного, світового значення української визвольної справи, стоять так само великі перешкоди на шляху до її здійснення. Ці перешкоди походять першою мірою від ворога. Москва, большевицький режим, усі відміни московського імперіялізму та світовий комунізм — добре розуміють значення України і загрозу від її визвольних змагань. Тому вони всіма силами й засобами намагаються втримати Україну в стані поневолення, знищити український національно-визвольний рух, чи хоча б заступити йому шлях до перемоги. Одночасно українська визвольна справа зустрічає чималі труднощі у вільному світі, в таборі протибольшевицьких держав. Маємо на увазі справжні протибольшевицькі сили, а не закаптурених спільників больше-визму, в ролі тих міжнародніх мафій, які відкрито діють проти самостійности України, виконуючи послугу Москві. Цих треба зараховувати до ворожого табору. Коли ж антикомуністичні сили у вільному світі, зокрема керівні кола західніх держав, не підтримують української справи, то це значною мірою діється саме через її велике значення. З одного боку діє сила інерції, а з другого — страх перед ангажуванням себе в гострий конфлікт з Москвою. Бо підтримка самостійницьких змагань України — це офензивна дія проти Росії на найвиразнішому для неї пункті.

Усвідомлюючи, які великі перешкоди і ворожі сили стоять проти наших змагань та які великі зміни викличе перемога української визвольної справи, мусимо розглянути всі можливості і фактори, які можуть допомогти у визволенні України. З цього погляду нас цікавлять всі основні зміни на підбольшевицьхому просторі і можливості їх виникнення, не тільки такі, що стоять у причиновому зв'язку з українською визвольною справою, але теж такі, що приходять у наслідок дії інших сил і обставин, а які можуть мати вплив на умовини нашої боротьби.

Найперше ставимо собі питання, які можливості основних змін на підбольшевицькому обширі є передбачені в різних концепціях. Маємо на увазі те, як може дійти до основних змін загального становища в країнах, тепер поневолених большевизмом. При цьому узгляднюємо

не тільки нашу концепцію, а теж інші, щоб зіставити всі теоретичні розв'язки цього питання, розв'язки, які повинні б мати якісь реальні завдатки, коли на них спираються політичні концепції і за ними стоять певні політичні фактори.

Є три основні теоретичні можливості змін на підбольшевицькому обширі.

Перша можливість — це усунення большевизму зовнішніми силами. Практично беручи, за теперішнього укладу сил це може статися тільки одним способом — війною. Нема жадних виглядів на те, щоб інші держави могли усунути панування большевизму без війни, своїм натиском мирними засобами, чи самою загрозою пристосовання мілітарної сили. Війна з СССР і перемога держав протилежного бльоку могли б дати їм змогу знищити володіння большевизму і встановити на його місці новий лад.

Друга можливість — це внутрішня еволюція большевизму, глибинні зміни в большевицькій системі, зміни в режимі та в його національній, суспільній, економічній, культурній політиці.

Третя можливість — це противобольшевицька революція, насамперед національно-визвольна революція поневолених Москвою народів.

Ці три можливості трактуємо як основні тому, що в кожній із них підметом, рушієм змін е інша сила, чи пак інший комплекс сил, що прямує до своєї власної мети. Вслід за цим, у кожному з тих трьох варіянтів зміни відбувалися б іншим, своєрідним способом і мали б інший характер, хоч їхні наслідки в різних точках могли б сходитися.

Подані тут три основні можливості не є тільки вислідом теоретичних міркувань. Кожна з них має місце в якійсь політичній концепції, за якою стоять українські чи чужоземні політичні сили.

Крім цих трьох основних можливостей, існують ще різні окремі комбінації. Такі комбінації переважають, власне, у різнородних політичних концепціях. Мало концепцій обмежується виключно й виразно на одній з трьох основних можливостей. Але при докладнішій аналізі коленої комбінованої концепції можна ствердити в ній перевагу однієї основної можливости, та другорядну ролю інших. Різні політичні концепції, які прямують до ґрунтовних перемін на теперішньому підбольшевицькому просторі, хотіли б узглядити

всі можливості, а не класти все на одну ставку. При тому ріжниці між спорідненими концепціями полягають на більшім або меншім наголошуванні саме тих можливостей, які в них стоять на другому місці, як доповнення чи підсилення основної можливосте.

В цьому нашому розгляді не було б доцільно займатися різними складними концепціями, бо це тільки утруднювало б дійти до чіткої оцінки і ясних висновків. Доцільніше, і цілком вистачаюче, застановитися над кожною з трьох основних можливостей і виробити собі оцінку їхньої вартости, а тоді будемо мати ключ до оцінювання різних комбінацій з тих основних елементів.

Застановляючися над поодинокими можливостями ґрунтовних змін, на підбольшевицькому просторі, не маємо на меті перевірювати, чи кожна з них має реальні основи та наскільки. Кваліфікація політичних тенденцій за критерієм реальности, чи нереальности є взагалі сумнівної вартости, поскільки за тими тенденціями стоять живі сили, готові і спроможні до боротьби за їхнє здійснення. Це стосується так само до оцінювання різних передбачувань майбутнього розвитку. Наша оцінка обговорюваних тут можливостей не стосується до їхньої реальности, чи об'єктивної вартости, тільки має виразне, суб'єктивне визначення: нас цікавить передусім те, чи дана можливість відповідає українським визвольним змаганням, чи нашу справу можна з нею пов'язувати, чи є для того підстави.

4. Значення війни для національного визволення

Переможна війна держав Атлянтійського та інших протибольшевицьких бльоків із СССР викликала б дуже великі зміни світового маштабу, а зокрема створила б цілком нове становище в країнах поневолених Москвою. Третя світова війна зрушила б цілий уклад світових сил ще більше, ніж обидві попередні війни. Це можна передбачати з великою певністю, бо в такій війні прийдуть до голосу всі експльозивні сили і будуть валитися різні хиткі, штучні конструкції, яких чимало тепер у світі, та які найбільше скупчені на цілому підбольшевицькому просторі. Велике стря-сення, викликане новою світовою війно, урухомить ув'язнені чи загальмовані сучасним міжнароднім станом революційні сили й процеси так, що вони виступлять на арену подій рівнорядно з силами і змаганнями обидвох воюючих бльоків. Власне в цьому полягає революційне діяння

великих воєн, у яких не тільки зударя-ються обидві воюючі сторони своїми силами і прямуваннями, але ще й розв'язуються діяння інших сил і процесів, які розвиваються поза плянами і контролею однієї, чи другої воюючої сторони. Чим більша війна, тим трудніше воюючим сторонам втримати під контролею її розвиток і наслідки.

Ми вже згадували про те, що було б недоцільно плянувати наші визвольні змагання тільки на можливостях виникнення світової війни. Про початок війни може щось певно знати тільки така держава, яка сама плянує війну і при цьому лише вона має повну ініціятиву. За існуючого тепер укладу сил і сучасної міжнародньої ситуації, ніхто певно не може сказати, чи і коли може розгорітися війна, бо жодна держава не має в своїх руках повної ініціятиви та всіх можливостей вирішувати. Крім цього справа не тільки в тому, чи взагалі заноситься на війну, ще важливіше питання — коли вона може прийти.

Не маючи твердих основ певної відповіді на це питання, не можна наставляти своїх плянів однобічно тільки на одну можливість. Треба враховувати виникнення війни та бути готовим до повного використання її для національно-визвольної революції, але головний плян треба будувати незалежно від можливости війни.

Ще є питання, наскільки протибольшевицькі визвольні рухи можуть своєю політичною акцією і боротьбою впливати на вибух війни, або на його приспішення. Якщо б у цьому напрямі були вигляди, тоді це відкривало б перед визвольними рухами важливий шлях дії і давало б змогу з більшою певністю включати війну у власні пляни. В теперішній міжнародній ситуації відповідь на повище питання мусить випасти неґативно. Визвольні рухи поневолених народів могли б дати тільки іскру, яка запалила б воєнний огонь у насиченому воєнною атмосферою міжнародньому положенні. Для цього потрібно не тільки ворожнечі і політичного напруження між протиставними державами чи бльоками, але, що головне, теж необхідної мілітарної готовости і рішучости хоча б одної сторони. А це останнє залежить не так від абсолютного рівня озброєння, як ще більше від виразної і всебічної переваги над противником. Якщо в існуючому міжнародньому укладі під цим оглядом котрась сторона більше готова до війни, то нею є совєтський бльок.

Цілий розвиток подій після другої світової війни показує, що справа

поневолених Москвою народів та їхньої визвольної боротьби в оцінці західніх держав не має такої ваги, щоб могла децидуючо впливати на їхню політику супроти СССР, а тим менше на їхню поставу в питанні війни чи миру. Це саме стосується і до життєвих питань менших держав. Навіть загроза і наступ большевиків на важливі позиції західніх великодержав не викликали у відповідь такої рішучої реакції, яка б поважно наближала офензивну війну Заходу. Вже було багато таких подій і ситуацій, які, за тверезою оцінкою, вимагали мілітарного встрявання західніх держав в інтересі захисту від большевицької агресії світу, не тільки поневолених, але й вільних ще народів. Згадати б, наприклад, широку повстанську боротьбу УПА-ОУН, польського збройного підпілля АК (Армія Крайова, польська підпільна армія, що її поляки почали організувати зразу після падіння Польщі в 1939 р., за німецької окупації. Після довгих намагань керівництво польського підпілля пов'язалося з польським еміграційним урядом у Лондоні й почало одержувати від нього допомогу. Остаточно АК оформилася аж у 1943 р., а вже в 1946 р. лондонський уряд дав наказ членам цієї армії виходити "з лісу" й виявитися перед московсько-большевицькими "союзниками"- Большевики знищили велику кількість тих, що виявилися, а ще більше заслали до своїх концентраційних таборів або до тюрем. За твердженням польських джерел ("Польске сіли збройне", том ііі, Армія Крайова, вид. Історичного Інституту ім. ген. Сікорського, Лондон 1950, сторін 972). у березні 1944 р. кількісний стан АК виносив 6.287 чот (плютонів), кожна по 50 людей, себто понад 300 тисяч вояків, одначе це може бути перебільшенням. Від уряду в Лондоні АК одержала велику кількість зброї та мільйони грошей в американській, польській і німецькій валюті, що їх. привозили з польських баз в Англії літаки, які за час існування АК зробили 483 полети до Польщі. Заслугою АК було організування Варшавського повстання проти німців у 1944 р. З ініціятиви командування УПА були намагання злагіднити загострені польсько-українські взаємини, тому обидві сторони створили спеціяльні комісії для переговорів у справі координації підпільних дій проти большевицького ворога), підпілля балтицьких країн — кульмінаційне насичення цієї боротьби в перші повоєнні роки, та дальше вигорювання збройних, партизанських дій при байдужості Заходу; далі — комуністична збройна аґресія в Китаї і опанування його, а останньо мадярська революція та здушення її совєтською армією при пасивності Заходу.

Цілий цей розвиток приводить до висновку, що в сучасній міжнародній ситуації і при теперішньому стані західніх держав визвольна боротьба поневолених народів не спроможна зрушити пасивности вільного світу такою мірою, щоб він став на шлях

мілітарного втручання. За таких обставин нема підстав і недоцільно включати в пляни визвольної боротьби можливість викликати війну революційними діями. Ця можливість могла б бути актуальною тільки в такій ситуації, коли протибольшевицький бльок держав був би достатньо підготований, себто — готовий до війни.

В сучасному положенні визвольні рухи мусять трактувати питання виникнення війни як фактор від них незалежний, фактор, який лежить поза засягом їхніх можливостей і впливу, трудний до певного передбачення і обчислення. Тут треба підкреслити, що це стосується тільки до виникнення війни, до її початку, а не до її розвитку і висліду, якщо вона вже почнеться.

Далі стоїть питання, яку вартість може мати війна між СССР і західніми державами для визвольних змагань поневолених Москвою народів. Його розгляд треба розділити на дві частини: перше— це значення самої воєнної ситуації для визвольної боротьби; друге — що принесли б противники СССР поневоленим народам, яку мету відносно цих народів мала б їхня війна.

Війна між СССР та іншими державами напевно принесла б українському народові нові великі жертви в людях і, правдоподібно, теж великі спустошення країни. Не зважаючи на це, таку війну радо зустріли б не тільки активні борці-революціонери, а й цілий народ, якщо б вона давала якість вигляди на знищення большевицького поневолення і здобуття національно-державної незалежности. Жертви і всебічні втрати, що їх поносить Україна в большевицькій неволі, загально є значно більші і гірші, ніж були б наслідком війни.

Беручи до уваги цю обставину, виникнення війни між; СССР і західнім бльоком уважаємо побажаним, з уваги на корисні шанси, які. вона принесла б визвольній справі. Наведемо важливіші моменти, що складаються на наше твердження.

Війна зрушила б застоялу міжнародню ситуацію, дуже несприятливу для визвольних змагань поневолених народів. В міжнародніх взаєминах інерція і страх перед більшими змінами відо-грають поважну ролю. Зокрема в теперішньому положенні пасивна постава й поступливість західніх держав супроти большевицької єкспансивности є спричинені бажанням уникати зударів з СССР та страхом перед війною. З вибухом війни ці мотиви відпали б, те що

перед тим стримувало, стане поштовхом до ініціятиви й енергійної дії противників СССР. Хоч теперішній міжнародній уклад не відповідає інтересам і бажанням Заходу, Захід усе таки боїться великого зрушення, щоб не стало ще гірше. Зокрема він боїться війни з уваги на великі жертви. Таким чином опір проти великих міжнародніх зрушень, зокрема ж таких, які розвивалися б з вибуховою силою, йде з різних сторін, теж і від держав незадоволених сучасним положенням. Тому зрушення існуючого стану є дуже трудною справою і вимагає великих сил. Війна зробила б це відразу.

Під час війни визвольна боротьба поневолених народів набуде більшого значення в оцінці противників СССР, відповідно до її властивої ваги. Не зважаючи на те, що у світовій війні по обидвох боках діють мільйонові армії та відбуваються величезні баталії, революційні акції і сили можуть відогравати важливу ролю, значно більшу, ніж нормальні фронтові армії, якщо міряти відношення їх діючих сил. Пропорційно малі повстансько-партизанські відділи можуть зв'язувати і знищувати великі армії у ворожому запіллі. Тим більше значення для розвитку війни мають національні революційні рухи, які впарі з повстанською, збройною боротьбою розгортають різні форми революційної акції і своєю дією розстроюють і в корені розкладають велику частину ворожої сили. Історія другої світової війни, а опісля льокальні війні у Східній і Південно-Східній Азії показують велике, часто вирішальне значення революційних рухів. Можна сподіватися, що цей досвід не буде в майбутньому так знехтований противниками СССР, як це було в минулій війні.

Вслід за цим революційна боротьба може легше знайти союзників і підтримку. Правда, для справжнього союзу не вистачає боротьба проти спільного ворога, треба теж спільної мети, чи хоч би узгіднення в позитивних цілях з боку договірних сторін. Але коли цього немає, є ще можлива тимчасова й обмежена взаємодопомога на підставі погодження тактичних цілей обидвох сторін. Війна з СССР напевно не буде ні легкою, ні короткотривалою. Тож можна сподіватися, що в час війни противники СССР, незалежно від своїх політичних плянів на майбутнє, не дозволять собі на таке неприязне чи легковажне ставлення до українського революційно-визвольного руху, як це має місце тепер. Коли не можемо рахувати на справжніх союзників, то, принайменше, можна одержати зброю та інший технічний виряд,

потрібний до боротьби, від ворогів спільного ворога. Але не можна виключати теж кращої можливости, що з розвитком війни у західньому бльоці визріє таке політичне наставлення, яке дасть спільну плятформу для протисовєтської війни третіх держав та для національно-визвольних революцій, а через те прийде до координації всіх проти-большевицьких фронтів одним стратегічним пляном.

За найважливіші користі з війни для національно-визвольних змагань треба уважати ті обставини, які облегшують власну боротьбу поневолених Москвою народів. Передусім те, що війна зв'язує головну увагу і сили большевиків зовнішніми фронтами та унеможливлює їм сконцентрувати свою енергію проти революційно-визвольних сил. Зокрема у застосуванні масового терору і репресій, які є засобом большевицького володіння, війна накидає вужчі межі, ніж мирний час. Під цим оглядом большевицька система має цілком протилежне становище, ніж держави, що зберігають якісь правні норми. У тих державах воєнний час виправдує, а то й вимагає більшого обмеження громадянських прав та гострішого трактування виконности обов'язків і норм, диктованих воєнними обставинами. Тому в державах з справжнім правопорядком внутрішня система під час війни є значно твердша, ніж у мирний час. А большевицький режим засадничо не респектує жодних прав і свобід громадянина, не підчиняється жодним правним нормам, хоч сам їх встановляє. Він трактує всі ділянки і всі справи внутрішнього життя опанованих ним країн цілком довільно, підпорядковуючи всіх і все своїм бажанням, своєму розумінню доцільности. Большевизм не потребує жодних виправдань для свого безправ'я, насильства, тотального терору і визиску, застосовує їх однаково як під час війни, так і під час миру. Властиво ціла внутрішня система під большевиками є перманетною воєнною системою. Але війна з іншими державами примушує большевицький режим більше рахуватися з народом та з такими наслідками свого поступування, які шкодять його воєнним діям, підривають мілітарний потенціял.

Війна примушує режим покликати до армії великі маси людей, і він не може їх втримати під такою щільною індивідуальною контролею, як під час миру. Зокрема під час воєнних операцій і рухів військ політично-поліційна контроля вояцтва значно послаблюється. Психологічне наставлення загалу вояцтва у війні, особливо на фронті,

робить його здатнішим і готовішим до протилежної дії та боротьби, ніж у нормальних підсовєтських умовах. Розвиток війни створює чимало ситуацій сприятливих для того, щоб вояцтво, замість захищати зненавиджений режим і систему, повернуло свою зброю проти них. Власне ця зброя, яка під час війни дістається в руки великої маси вояцтва, може бути великою небезпекою для большевиків, вона може стати зброєю проти-большевицької визвольної революції.

Це були б ті обставини, створені воєнною ситуацією, які сприяють революційно-визвольній боротьбі, дають кращі можливості ширше розгорнути її та вести з поважним, успішним ефектом.

З'ясовані тут обставини, які виникли б наслідком воєнної ситуації, мають для національно-визвольних змагань настільки значення, наскільки їх використовує народ і його революційна сила для повного розгорнення власної визвольної боротьби. Без відповідного використання воєнної ситуації і без власної революційно-визвольної боротьби сама війна не принесла б нам визволення від московсько-комуністичного імперіялізму.

Але в нашому політичному житті зустрічаємо й інші концепції, зокрема такі, які всі визвольні сподівання перекладають на війну, мовляв, воєнна перемога західніх держав над СССР автоматично принесе Україні національне визволення. Щоб у цьому питанні мати ясність, треба насамперед з'ясувати політику західніх держав. Нас мусить цікавити не лиш сама війна, а теж пляни західніх держав у питанні майбутнього ладу на теренах розгромленого війною СССР.

Виразної офіціяльної відповіді на це питання ще не маємо, але політика західніх держав показує їхнє основне наставлення, як у справі конфлікту з СССР, так і в справі визвольних проблем поневолених Москвою народів. На цій підставі можна робити висновки відносно плянів західнього бльоку на випадок війни, бо ж ті пляни не можуть багато розходитися з. теперішнім наставленням. Війна, якою буде великий збройний зудар західнього бльоку з бльоком большевицьким, мусить мати не тільки мілітарну, а теж політичну й психологічну, послідовну підготовку під час миру.

Як знаємо, основне й переважаюче над іншими концепціями наставлення в західніх державах іде по лінії мінімальних змін на

підбольшевицькйх теренах. У програму західнього бльоку входять такі завдання: усунути комуністичний режим і його систему, завести демократичний лад та привернути самостійність тим державам, які мали її до другої світової війни. Натомість національне визволення інших народів, поневолених Москвою ще перед другою світовою війною, та створення на теренах неросійських народів, окупованих Москвою, самостійних національних держав — не мають позитивної розв'язки в концепції Заходу. Основною тенденцією Заходу є тільки боротьба з комунізмом, з виразним і послідовним намаганням уникати питання російського імперіялізму, чим сприяється відтворенню колишньої російської імперії.

Мотиви такого наставлення Заходу є теж пов'язані з питанням війни. Поперше, західні держави не хочуть порушувати иайвразливіших для Росії питань, що ними є національні проблеми, щоб не загострювати відносин із СССР. Це випливає з бажання уникнути війни. Подруге, якщо до війни таки прийде, то вони хочуть здобути собі прихильність частини російського народу тим, що виступлять з програмою знищення тільки комунізму, не нарушу-ючи цілости теперішньої московської імперії. На Заході домінує переконання, що таким способом у москалях можна мати союзників проти режиму, а концепція розвалу імперії на національні держави помогла б, мовляв, большевикам змобілізувати ввесь по-тенціял російського народу на оборону своєї імперії.

Досвід з нашої дванадцятилітньої закордонної акції показує, що наші переконування політичних кіл Заходу про нереальність і недоцільність ставити на російський народ не дали, як бачимо, поважніших наслідків. Крім певної кількости політиків, які розуміють і заступають наше становище, керівні й відповідальні політичні чинники в більшості послідовно тримаються погляду, що російську імперію треба залишити ненарушеною, “здемократи-зувавши” її самим усуненням комунізму. Треба враховувати, що така тенденція буде генеральною лінією західнього бльоку теж у час війни.

Розвиток воєнних подій навряд чи змінить такі проросійські погляди. Навіть тоді, коли не буде жодних проявів протирежимних акцій москалів, речники цієї тактики не схочуть зректися своїх поглядів. Зрештою, така тактика розрахована не тільки на активну протирежимну боротьбу російського народу. На думку її речників, уже

саме демобілізування запалу російського народу у війні проти Заходу та моральне підкошення успішности больше-вицької воєнної пропаганди дадуть поважну користь. А під .тим оглядом важко ствердити, наскільки дана політика має фактичний вплив і наслідки на другому боці фронту. Тому політична лінія війни, підготовка в довоєнний період і виразно застосована на початку війни, буде, правдоподібно, втримана і в дальшому розвитку війни. Про це подбають ті чинники, які мають вирішальний вплив на визначення політичної лінії. Причиняться до того чимало теж і російські еміграційні сили, які, не зважаючи на свої внутрішні розходження, на відтинку зовнішньо-політичному діють одно-згідно, намагаючись вплинути на Захід, щоб він виступав тільки проти комунізму, не нарушуючи цілком російської імперії.

Під час війни згадані сили різними засобами будуть намагатися викликати враження, що тільки така політична лінія єдиноправильна, що тільки вона дає великі користі воєнним зусиллям Заходу. Знаємо з досвіду другої світової війни (Власовщина) та з сучасного російського підроблювання "протибольшевицької революційної дії" НТС (НТС — "Национально Трудовой Союз", біломосковська еміграційна організація, якої історія виникнення сягає ще 1918-их років. Після падіння уряду Керенського, за кордони московської імперії вийшла велика кількість, понад 1,200.000, противників большевицького режиму, яка розсіялася великими поселеннями по різних країнах Европи. У 1925 р. біло-москалі в Юґославії створили "Русский Союз Национальной Молодежи" — РСНМ, який у 1931 р. змінив свою назву на "Национальний Союз Нового Поколений" — НСНП. Тому, що в цій організації скоро загніздилася червона аґентура, серед московської еміграції у Франції виникла проти неї опозиція, що було причиною поновної зміни назви на "Национально Трудовой Союз Нового Поколения" — НТСНП. Новоназвана організація щільно співпрацювала з гітлерівським ґестапом; у 1941 р. осідок Союзу перенесено з Юґославії до Німеччини, ще раз змінивши назву на "Национально Трудовой Союз Российских Солидаристов" — НТСПС. Після програної Німеччини, НТС переніс свій осідок до Франкфурту над Майном, де появляється його офіціоз "Посев". НТС пов'язаний з різними розвідками, американською та ін., також не вільний від московсько-большевицької аґентури. В 1950-ті роки він переживав чимало афер, пов'язаних із агентурою в його рядах. НТС уважає себе протибольшевицькою організацією і через це користується фінансовою допомогою різних західніх кіл. Докладніше про НТС писав Степан Михайлович п. н. "Союзники КПСС", "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік вид. V, чч. 10/211 до 13/214, у березні 1958 р), що москалі і в таких справах виявляються досконалими фальшівниками і сьогодні мають в американців не менші успіхи, ніж колись у Гітлера. Треба враховувати і те, що большевики будуть підсувати такі спрепаровані факти і

відомості, які даватимуть поживу й арґументи московській акції на захист імперії. Ці відомості змірятимуть до того, щоб втримати відповідну, проросійську, лінію воєнної політики Заходу. Большевикам оплатиться малим коштом викликати у ворожому таборі дезорієнтацію у засадничій справі.

На внутрішньому фронті головною небезпекою для большевиків є національно-визвольна революція поневолених народів, а не російські антикомуністичні настрої. За воєнної ситуації совєтський режим застосує до москалів тактику невтралізування їх протирежимних настроїв з допомогою різних обіцянок та пом'ягшення комуністичної системи. Тож, якщо йде про задоволення російських імперіялістичних настроїв і бажань, то большевики мають у цьому безконкуренційну першість, усякі загравання їх противників на тій струні тільки скріплять їхні позиції. Для Москви найважливіше те, щоб убити клина між національно-визвольні сили поневолених народів і воєнні дії західнього бльоку. Бо з'єднання визвольних сил поневолених народів і воєнних сил вільних західніх держав у політичному й оперативному відношенні, припечатало б загладу большевизму і розгром російської імперії.

Чим пояснюється ця, з нашого погляду, безглузда політична концепція західнього бльоку? її спричинює багато різнородних факторів, але в нашому розгляді другорядні й тимчасові причини можна поминути, бо вони з часом можуть бути усунені. До них можна, напр., зарахувати недостатню поінформованість відповідальних західніх політиків про протибольшевицькі сили і настрої, їх неправильне розуміння проблем і можливостей поневолених Москвою народів, або тенденційні російські й проросійські впливи в урядових кабінетах західніх держав. Такі фактори можуть мати, на протязі певного часу, навіть велике значення, але дійсність і розвиток подій, а теж акція національних протимосковських сил, паралізують і обмежують їхній вплив. Нас цікавлять насамперед такі фактори, які мають коріння в самих основах політики і стратегії західніх держав, а через те діють глибоко й довготривало. І до цих факторів слід зарахувати наступні засади західньої політики:

1. Старатися, щоб у війні з СССР мати проти себе якнайменше противників, щоб сили ворога були послаблені зокрема під оглядом воєнної моралі;

2. приєднати на свій бік якнайбільше сил, по змозі воєнних союзників, або хоч здобути в них прихильну невтральність. Це стосується зокрема сил по тамтому боці фронту;

3. скласти якнайзагальнішу, універсальну плятформу спільного протибольшевицького фронту, базуючись тільки на тому, що є спільне всім тим елементам, яких можна до нього залучити. Натомість відкидати усе те (для поневолених Москвою народів найосновніше), що може бути причиною незгоди чи спорів поміж учасниками цього фронту.

У зв'язку з цими засадами оцінка діючих, чи потенціяльних противників большевизму в політиці західніх держав набирає вирішного значення. Тому для розуміння основних первнів західньої, точніше — американської, концепції протибольшевицького фронту, треба з'ясувати питання; як Захід оцінює протибольшевицькі національно-визвольні рухи і російські протикомуністичні сили. Для нас не може бути міродатним твердження, що Захід не знає проблем поневолених народів. Таке незнання справді зустрічаємо, в публічній опінії Заходу, але політичні та військові спеціялісти, що основніше студіюють ці справи і мають вирішальний вплив на устійнення політичної лінії, напевно мають досить правильний погляд на силу і значення визвольних рухів поневолених народів. У кожному разі вони мають досить призбираних і простудійованих матеріялів, які дають основу для належної оцінки цього протибольшевицького потенціялу. Отже, в тих колах не повинно бути недоцінювання визвольних рухів поневолених Москвою народів та виявленої послідовности в їх неґуванні.

Але слабою сторінкою революційного потенціялу поневолених народів, на думку Заходу, є периферійність цього потенціялу у відношенні до цілого СССР, себто — погляд, що революційні сили поневолених Москвою народів охоплюють тільки свої національні території й на них зосереджують свою визвольну боротьбу, але не мають ґрунту на корінних російських теренах, у центрі большевицької сили.

Під цим оглядом західні політики приділяють більше уваги російському протибольше-вицькому потенціялові. Вони приписують велике значення всякому російському протикомуністичному

чинникові, навіть при мінімальній його силі й активності, їм особливо залежить на тому, щоб мати союзника всюди, а насамперед в осередку ворожого табору. І якщо є будь-які вигляди на те, що може постати російський протикомуністичний революційний фронт, то щоб до цього довести, Захід намагається зробити все можливе, навіть ціною неросійських поневолених народів.

На відношення західньої політики до національно-визвольних рухів поневолених Москвою народів впливає, мабуть, і політична детермінація цих рухів. Беручи до уваги, що визвольні рухи пройняті непохитним рішенням боротися з большевизмом і кожним російським імперіялізмом за всяких умов, Захід розраховує на них як на сталий, незмінний фактор у загальному протибольшевицькому фронті і не боїться, що своєю політикою може втратити в них союзника. Але такий розрахунок Заходу цілком неетичний. Становище Заходу і його оцінка революційно-визвольних сил поневолених народів напевно мусіли б бути інакшими, якщо б ці сили могли вибирати між протибольшевицькою боротьбою та іншим шляхом до осягнення .своєї мети. Тоді для політики західніх держав, зокрема для воєнної, було б важливим питанням, як утримати, абоזактивізувати національно-визвольні рухи у протибольшевицькому фронті. За сучасного міжнародного укладу та рішучої настанови національно-визвольних рухів за всяких умов боротися з комунізмом, це питання, як відкрита політична проблема, не існує. Коли поневолені народи ведуть свою визвольну боротьбу самостійно в найтруднішій ситуації, без підтримки Заходу, то тим більше можна рахувати на активність їх протибольшевицького фронту у сприятливіших обставинах — під час війни.

Не турбуючись вищенаведеним питанням, політика і стратегія західнього бльоку займається питанням іншим, а саме: як втягнути у свої пляни і використати для своїх цілей національно-визвольні рухи поневолених Москвою народів. Звідти і причини намагань підпорядкувати національно-визвольні рухи політиці і стратегії Заходу в поборюванні комунізму. Визвольні рухи мали б, поперше, прийняти політичну плятформу одностайного протибольшевицького фронту, яку устійнює західній бльок, та пристосувати до неї власну концепцію і політику. Подруге, їхня стратегія боротьби і революційної дії мала б керуватися такою генеральною настановою: служити

здійснюванню стратегічних і тактичних плянів бльоку західніх великодержав у всіх фазах їхньої розгри з большевицьким бльоком, — розгри політичної, а далі, якщо до цього прийде, теж розгри мілітарної. Власні рації національно-визвольних рухів, доцільність і успішність їхньої противобольшевицької боротьби мають для західніх держав далеко менше значення ніж самі користі, які кожночасно має їхня політика і стратегія з дії визвольних рухів. Загальну протибольшевицьку боротьбу вони утотожнюють із своєю політикою.

Поскільки залучення російських антикомуністичних сил до протибольшевицької боротьби є одним із головних елементів західньої концепції єдиного фронту, то й визвольні рухи поневолених народів мали б служити інтересам згаданої концепції Вони мали б, як уже сказано, пристосувати свою концепцію і політику до плятформи спільного з москалями фронту, отже, в нашому випадку, відмовитися від самостійности України або хоч відкласти це питання аж до часу повалення комунізму. Революційно-визвольні сили поневолених народів у СССР мали б вести свої дії і боротьбу в рамках т зв. всеросійського чи "всесоюзного" фронту під домінуючим керівництвом москалів. У цей спосіб мали б, мовляв, бути невтралізовані протилежності між національними самостійницькими силами та російськими антикомуністичними але імперіялістичними елементами. Викликане від такого всеросійського могутнього руху враження мало б мовляв, притягати москалів з протирежим-ними настроями та активізувати їх до боротьби.

Впродовж десятки років спостерігаємо безнастанні намагання американців провести свій плян у життя. Вони від нього не відступають, не зважаючи на його безуспішність на відтинку самостійницьких сил поневолених народів. Це показує, як глибоко закорінена згадана концепція в політичних колах США.

З другого боку, український визвольний рух, ОУН та співзвучні з нею національні сили, на спілку з національно-визвольними рухами інших поневолених Москвою народів, теж доказали непохитність у своїх принципових основах, отже нема підстав для ілюзій західньої політики, що ще може вдатися приєднати національно-визвольні сили до спільного фронту російських імперія-лістів. Але концепція Заходу одного протибольшевицького фронту з засади пристосована тільки до участи в ньому москалів і вона ні трохи не узалежнюється від

становища визвольних сил поневолених народів. Одночасно можна ствердити, що ця концепція вийшла зі стадії експерименту та устійнилася як генеральна лінія західнього бльоку на цьому відтинку.

Ось такі наші ствердження. Одночасно мусимо з'ясувати теж і висновки з них, що їх роблять пляновики політики і стратегії західнього бльоку:

1. Усіх активних чи потенціяльних противників комунізму на підбольшевицьких теренах не можна звести до однієї спільної плятформи, в одні рамки протибольшевицької боротьби;

2. російські антикомуністичні елементи можуть стати, активним фактором у пляні протибольшевицьких, зокрема воєнних, дій західнього бльоку тільки тоді, коли Захід дасть для цього відповідні стимули своєю програмою, політикою та тактикою боротьби. Тому західній бльок, розраховуючи на російський антикомуністичний рух, мусить його вирощувати та живити;

3. національно-визвольні рухи поневолених народів становлять самобутній політичний і силовий фактор. Вони мають доволі власної життєвої снаги, щоб існувати і діяти незалежно;

4. хоч національно-визвольні сили не даються включити у західній плян одного фронту спільно з москалями, але їхня самостійна боротьба творить окремий фронт, який зв'язує і нищить сили спільного ворога й може завдати йому смертельний удар. Тому існування і дія тих сил є корисні, принаймні доти, доки йде світове змагання з большевизмом;

5. для Заходу немає небезпеки, що національно-визвольні рухи припинять свою протибольшевицьку дію в наслідок відсутности зовнішньої підтримки;

6. можливість зміцнити ці рухи і їхню боротьбу лишається для західніх держав відкритою і це питання вони можуть розв'язати кожночасно, відповідно до тактичної доцільности, зокрема у випадку війни з СССР. Це залежатиме від того, наскільки скріплення такого незалежного фронту з власною метою і дією буде, на їх думку, потрібне.

Оце і є заключний висновок, який, як виглядає, нормує ставлення західнього бльоку, зокрема США, до національно-визвольних

самостійницьких змагань поневолених народів.

На цьому місці не розглядаємо доцільности політики і стратегії західнього бльоку у відношенні до підсовєтських справ. Нам іде про з'ясування самого фактичного стану, його причин, а теж про питання, наскільки він має познаки тривкости та які є вигляди на його зміну. Підсумовуючи цей розгляд, приходимо до висновку, що головна концепція західнього бльоку розраховує і ставить на російську карту, а національно-визвольні рухи трактує як побічний чинник. Вона ж устійнена і на час війни. Наші аргументи про недоцільність цієї концепції та її шкідливі наслідки для протибольшевицької боротьби не мають впливу на наставлення західнього бльоку, не зважаючи на їх об'єктивну слушність. Детермінація національно-визвольних рухів щодо незмінности їхньої протибольшевицької боротьби не дозволяє західнім державам висунути альтернативу: ставити на поневолені народи або на москалів. Примат протибольшевицького фронту та вимоги самостійної визвольної боротьби перед питанням взаємовідношення з Заходом не дає змоги тактично маневрувати, щоб добитися зміни в його наставленні.

Відповідаючи на головне питання, що принесла б війна поневоленим у СССР народам, — треба прийняти як першу можливість таку: національно-визвольні змагання мусять проходити самостійно, без підтримки західнього бльоку. А з цього висновок, що в такій ситуації сама війна не принесла б Україні та іншим поневоленим Москвою народам самостійности. Підтримка західніх держав для національно-визвольних рухів у цьому випадку обмежувалася б тільки технічним підсилюванням самої протибольшевицької боротьби, але без чинної прихильности до політичного змісту національно-самостійницьких змагань.

Однак розвиток війни може привести західній бльок теж до цілковитої зміни своєї лінії. Затяжність дуже важкої війни з СССР не дозволятиме західній стратегії легковажно ставитися до реальних і поважних протибольшевицьких сил та покладатися на проблема-тичні концепції і сумнівний фактор — російські антикомуністичні сили. Для нас найважливішим є те, що воєнна ситуація створить догідніші умови для розвитку нашої незалежної революційної боротьби та для творення таких фактів, які відповідають рації визвольної справи. А в війні реальні факти і діючі сили мають інше значення, ніж під час

кабінетного плянування. Війна відкриває значно ширші можливості для ініціятиви та поважного впливу національно-визвольних сил не тільки в рамках власної відокремленої боротьби, а теж і в ширшому засягу, в розвитку цілої війни.

Передбачаючи корисніші для національного визволення умо-вини в 'самому процесі війни, ніж у стадії її підготови, мусимо мати на увазі теж гірші можливості, спричинені наставленням західнього бльоку. Можемо мати діло з намаганнями насильного насаджування на землях України нового московського режиму і ладу некомуністичного, але однаково імперіялістичного напрямку. Підтримка західніх держав, призначена на вирощення й активізацію російського протикомуністичного руху, може бути повернена московськими імперіялістами проти національно-визвольних рухів, замість проти большевиків. Таким чином утворився б другий російський фронт проти самостійницьких змагань поневолених народів, цим разом фронт підтримуваний західніми державами, як це було сорок літ тому з Денікіном, тільки у зміненій формі.

В цьому розгляді застановляємося не над здогадними теоретичними можливостями, тільки над можливим розвитком і наслідками тих засновків, які вже існують і проявляються в політиці західніх держав. Серед них одні є сприятливі, інші — некорисні для національно-визвольних змагань. Ми не можемо керуватися своїм суб'єктивним наставленням чи бажанням й одні можливості узгляднювати, а інші поминати без уваги. Теж нема певного крите-рія для того, щоб їх посортувати на більш і менш реальні; засади логіки розв'язки не дають. Те все, що сьогодні існує в засновках, може в майбутньому далі розвинутися, якщо тому сприятимуть обставини.

Які ж робимо заключні висновки щодо вартости війни для національного визволення і яку маємо зайняти поставу в цій справі? Відповідь на ці питання можна зформулювати найпростіше ось так:

1. Сама війна між західнім і большевицьким бльоками не принесли б національного визволення поневоленим народам. Державна самостійність народів уярмлених в СССР не входить у концепцію Заходу і сама його перемога у війні з большевизмом не перерішує падіння російського імперіялізму;

2. така війна створить корисніші умовини для визвольної боротьби

поневолених народів, ніж мирна ситуація;

3. з розвитком війни національно-визвольні рухи можуть мати проти себе нові фронти;

4. національно-визвольні рухи мусять використати воєнні обставини і розвинути власну протибольшевицьку боротьбу, зокрема збройну, в такій натузі і в таких розмірах, щоб у найвідповід-нішій ситуації підняти революційний зрив цілого народу, знищити ворожу окупацію та закріпити свою державну самостійність;

5. генеральна напрямна для поневолених народів у всіх етапах розвитку війни: творити власну революційну, збройну силу, займати активну поставу супроти всіх воєнних подій на своїй землі, як ворожого, так і приязного характеру, виявляти власну ініціятиву і творити довершені факти, згідно з рацією національно-самостійницьких змагань.

5. Еволюція большевизму і частинні здобутки боротьби

Розглядаючи три основні можливості глибинних змін на підбольшевицькому обширі, ми відмітили, як одну з тих можливостей, еволюцію большевизму, його системи і режиму. В українському політичному житті на чужині є й такі концепції, які спираються на переконання, що еволюційний розвиток большевицької системи веде до щораз свобідніших і кращих умов життя народу і людської одиниці та що такими ступневими змінами з часом буде цілком усунений дотеперішній нестерпний стан. Теж у демократичних державах зустрічаємо часто сподівання на еволюцію большевизму в напрямі збільшування свобід всередині СССР та притуплення експансії Москви проти інших держав. Тому треба застановитися над цим питанням, скільки воно займає центральне місце в деяких політичних концепціях.

Як у всякому житті, так і в підбольшевицькій ситуації та в большевицькій системі відбуваються зміни. Абсолютної незмінно-сти й непорушности нема в жодній державній, суспільно-політичній системі, нема її теж у большевицькій. Серед тих змін, які відбуваються в СССР, є теж; такі, що в порівнянні з дотогочасним станом створюють дещо свобідніші, кращі умовини для життя людини і народу в поодиноких ділянках. Але на тій підставі ще не

можна оцінювати еволюції большевизму, її напрямку і значення. Бо не всі зміни, які мають місце в підбольшевицькому житті, походять з еволюції большевицької системи.

Насамперед мусимо з'ясувати собі, який зміст вкладаємо в це поняття. Під еволюцією большевизму розуміємо ці ступневі зміни в большезицькій системі, які відбуваються зі спонуки, з волі, чи за пляном чинників, приналежних до большевицької системи і режиму. Головний наголос лежить не на тому, що ініціятива до зміни мусить бути большевицького походження, тільки на властивому змісті даної зміни, на її напрямі і вислідному ефекті. Отже до еволюції большевизму зараховуємо теж такі зміни що їх проводить большевицький режим, пристосовуючися до зовнішніх впливів чи до внутрішньої ситуації в опанованих ним країнах, не змінюючи, одначе, генерального курсу прямування до своєї мети.

Від еволюційних змін у большевицькій системі відрізняємо зміни вимушені боротьбою поневолених народів, внутрішніх противників режиму, чи натиском зовнішніх сил, зміни суперечні з метою і бажанням большевиків, на які вони йдуть з необхідности. Істотна ріжниця полягає в якості змін першої і другої категорії, в їх значенні і наслідках, як для большевизму, так і для його противників.

Зміни еволюційного характеру большевики трактують позитивно, не дивлячися на те, чи вони їх роблять із власного почину, чи під зовнішйім впливом, чи навіть з конечности, під натиском. Важливим є те, що зміст і наслідки тих змін вкладаються в їхній плян, не суперечать їхнім цілям і допомагають їм втримати, закріпити свої позиції. Хоч не раз поштовх до змін у большевицькій системі і політиці дають інші чинники, але большевицький режим завжди намагається зберегти свою основну лінію і в нові методи, в нові тактичні потягнення вкладати такий зміст, що вони виходять на користь большевизмові, а не його противникам. Коли це вдається, тоді большевики можуть трактувати того роду зміни як свій успіх, як дальший крок на шляху здійснювання своєї мети у внутрішній чи зовнішній політиці.

Коли ж іде про зміни запляновані й ініційовані самими большевиками, то вони завжди служать виключно большевицьким цілям. Навіть коли мається справу з внутрішньою боротьбою між;

ривалізуючими групами в компартії, то як мотив і предмет цієї боротьби завжди виступають рації самого большевизму, інтереси компартії і режиму, а не добро народу.Скільки вже було внутрішніх конфліктів, криз, чисток у большевицькій партії, але завжди повторялося це саме. Кожна група змагалася за диктаторську владу для себе та за найуспішніше закріплення і поширення панування большевизму над народами. Не було й немає в компартії таких течій чи груп, які виступали б на захист народу, за його права, волю й добробут коштом пом'ягшення большевицької системи, обмеження комуністичного тоталізму й диктатури. Так само нема в компартії СССР протиімперіялістичних, чи хоча б менш імперіялістичних тенденцій чи груп, які мали б на меті волю народів, а не їх поневолення московським імперіялізмом і які спротивлялися б його тиранії і дальшій експансії.

Течії і сили неімперіялістичні, свободолюбні, які дбають про добро народу, не можуть зародитися і розвинутися в большевицькій партії з двох причин.Поперше, тому що большевизм у своїх корінних засновках нехтує волею і добром людини й народу та цілим своїм матеріялістичним, тоталітарно-диктаторським наставленням змагає до опанування всіх людей і всіх народів, цілого їхнього буття машиною комуністичної тоталітарної держави, якою володіє Москва. Подруге, комуністична партія є побудована на засадах стислого добору і перевірки, так що в ній збираються і втримуються тільки такі елементи, які прийняті комуністичною доктриною і большевицьким наставленням.

Комуністична партія є носієм большевизму, большевицької системи і вона вилонює больпіевицький режим, як своє завершення. Поскільки в ній нема таких ідей, ні людей, які змагали б до волі і добра народу та людської одиниці, все в ній наставлене на втримання і поширення большевицької неволі й визиску, то такими ж самими мусять бути теж усі намагання і дії, що від неї походять. Це однаковою мірою стосується до того, що большевики роблять з власної ініціятиви, як і до таких їхніх потягнень, які є реакцією на небольшевицьку ініціятиву, коли большевики проводять їх у свому напрямі, за своїм бажанням.

Така категорія змін у большевицькій системі, в методах і в тактиці режиму, що належить до еволюції большевизму, є важливим

чинником, завдяки якому большевизм втримується і поширюється в часі і в просторі. Змінність тактики і форм дії належить до найважливіших засад большевицької практики, її застосовують зокрема тоді, коли йде про підступний обман і послаблення напору, або відпору ворожих до большевизму сил. Большевики стоять у постійній боротьбі з тими народами, що їх вони вже веліли поневолити, як і з іншими, до яких добираються. Прямим застосуванням насильства не завжди і не всюди вдається перемогти здорові, свободолюбні сили народів. Підступ має помогти там, де насильство не діє, або де не стає сил для фронтової боротьби.

Як бачимо, большевицькі методи зміняти тактику та пляно-вими змінами виводити в поле своїх противників дають Москві бажані успіхи, не зважаючи на те, що ці методи вже загально відомі. Народи, які попадають у большевицьку неволю, чи загрожені нею, не хочуть і не вміють скористати з гіркого досвіду тих націй, які вже давніше пізнали правдиву суть большевизму. Як у політиці чужосторонніх держав, так і в деяких середовищах поневолених народів не вигасає орієнтація на засадничі зміни в большевицькій системі. На тому тлі зроджуються все нові, фальшиві сподівання, що різні зміни в большевизмі приведуть до перебродження його хижацької природи. Головною метою большевицької тактики “поважних змін” є якраз створювати і підсичувати такі фальшиві сподівання і розкладати ними антибольшевицькі сили в світі.

Попередньо ми прийшли до висновку, що еволюційні зміни в большевизмі не прямують до перетворення його в неімперіялістичну і сприйнятливу для народів систему тому, що в ньому немає для того ідейних засновків, ані відповідного людського матеріялу. Цей висновок із теоретичного погляду є вповні підтверджений спостереженнями з цілої доцьогочасної большевицької практики. Майже сорокрічний період большевицького володіння дає аж надто багато підстав для заключних підсумків. За той час сталося багато потрясаючих подій у країнах, опанованих большевизмом, і в самому большевицькому режимі. Але серед них не можна знайти жодних доказів, чи хоч би познак на те, що в большевицькій системі вводиться, чи хоч допускається розвиток у напрямі свободи, пошанування прав і потреб народів і людини. Коли деякі події зроджують на початку проблиски надій в тому напрямі, то дальший

їхній розвиток завжди показує незмінну істоту большевизму. За кулісами нібито великих змін у большевицькій системі скриваються або беззмістовні тактичні маневри, з намаганням збаламутити народ і противників, або хитро закаптурені пля-ни дальшого затиснення системи неволі й крайнього визиску. .Це стосується до всіх ділянок життя. Большевики завжди послідовно і безоглядно прямують до однієї мети — до всебічного збільшення і скріплення своєї імперіялістичної машини, передусім її мілітарного, економічного й технічного потенціялу, щоб нею завоювати і підкорити собі цілий світ. У цьому напрямі є наставлена і його притримується ціла так звана еволюція большевизму.

Супроти такого стану, покладати надії на еволюційні зміни в большевицькій системі в напрямі щораз більшої свободи для народів і людської одиниці, немає жодної основи. Всякі політичні концепції, побудовані на таких сподіваннях, треба зарахувати до утопійних чи фальшивих концепцій. Поскільки ж їх підсувають за основу для настанови поневолених Москвою народів, чи для постави вільних держав супроти большевицького імперіялізму, то за такими намаганнями скривається поважна небезпека баламучення свободолюбних сил у світі, з чого найбільше скористав би большевизм.

Вже була згадка про те, що до еволюції большевизму не зараховуємо змін вимушених на большевицькому режимі боротьбою поневолених народів, чи тиском зовнішніх сил, усупереч большевицьким плянам і бажанням. Перше питання, яке виринає при цьому, стосується до самої можливости таких змін. Підсовєтська дійсність дає на нього позитивну відповідь. Для прикладу згадаємо період т. зв. українізації і НЕП-у з першого досягнення большевицького режиму, зм'ягшений курс большевицької національної й економічної політики під час другої світової війни та в повоєнні роки, пом'ягшення політики супроти т. зв. сателітних країн після мадярського повстання. Всі зміни цієї категорії є накинені большевикам незламною боротьбою та спротивом поневолених народів і надто трудними для них обставинами, так що режим не міг дати собі ради самим насильством. Вирішне значення має той факт, що він був приневолений не тільки зробити деякі зміни, щоб ними заспокоїти супротивні сили, але що він мусів піти на фактичні, хоч частинні поступки. В даних випадках

большевики змушені проводити такі зміни у своїй системі, в національній, чи суспільно-економічній політиці, які щодо змісту є відступленням від большевицьких планів і якоюсь мірою відповідають вимогам народу. В цьому саме полягає істотна ріжниця між цими вимушеними справжніми змінами та змінами тактичного порядку, робленими теж під натиском, але без фактичного відступлення від большевицької лінії. Бачимо, що коли спротив і боротьба поневолених народів, чи зовнішній натиск примушує большевиків проводити якісь зміни, то в одних випадках вони роблять тільки тактичні зміни, вкладаючи в них зміст відповідний до своїх власних плянів, а в інших випадках мусять відступати від своїх плянів. У цьому рішає сила тієї боротьби чи тих обставин, з якими большевики мають діло, наскільки вони є примушені до фактичного відступу.

Далі спостерігаємо, що в большевиків завжди є намагання завернути усі зроблені під примусом поступки. Чи це діється цілком відкритим способом, чи залишається самі форми пороблених змін, а в них вкладається інший, побажаний для большевиків зміст — це вже другорядне питання тактики. Але з постійним закріпленням фактичних здобутків протибольшевицьких сил і акцій большевики ніколи не примирюються та при відповідній нагоді намагаються їх ліквідувати. Тому всі зміни, які не відповідають большевицькій меті і йдуть на користь народу, можна втримати тільки безнастанною боротьбою, так само, як тільки боротьбою можна їх відвоювати від режиму. Початок і кінець доби "українізації" і НЕП-у є клясичним прикладом. Большевицький режим мусів поступитися від свого властивого курсу в національній і економічній політиці тоді, як був доведений до катастрофального положення спротивом селянства проти започаткованої колективізації.та невгаваючою повстанською боротьбою в Україні. Коли ж опісля режим скріпив свої сили, а революційна боротьба України була приспана спрямуванням національної енергії на розбудову національного життя в рамках радянської держави, тоді прийшла нова хвиля большевицького натиску і ліквідації всіх попередніх пом'ягшень.

Змішування таких змін, що є наслідком протибольшевицької боротьби, зі змінами в межах еволюції большевизму, є фатальною політичною помилкою. Не йде тільки про неправильне розуміння, чи

насвітлювання історичних явищ, їхніх причин-рушіїв і механіки їхнього розвитку. Нас цікавлять передусім фальшиві засновки для висновків на майбутнє. Йде про засадничу поставу супроти большевизму. Теза, що еволюція большевицької системи йде в напрямі злагіднення большевизму, достосування його до потреб свобідного розвитку людини і народу, є основою концепції пасивного вижидання на наслідки автоматичного розвитку. Ця концепція є протиставленням до концепції безупинної активної боротьби з большевизмом, себто (якщо йде про поневоленинй большевизмом народ) концепції революційної. Для того нам треба мати вигострений погляд в тих справах, у яких змішання причин і наслідків двох цілком різних категорій, приводить до фальшивих висновків.

Підсумки з цих міркувань можна зібрати в таких ствердженнях:

1. Еволюційні зміни в большевицькій системі, що відбуваються під переважним впливом большевицьких елементів, зміряють до скріплення большевизму, до поширення і зміцнення його панування над народами. Такі зміни не мають вартости для визвольних змагань поневолених большевизмом народів і ні трохи не причиняються до осягнення свободи й кращих умов їхнього життя;

2. істотні зміни в напрямі свободніших обставин для народу й людської одиниці можуть бути тільки відвойовані від больше-виків непереможною протибольшевицькою боротьбою народу;

3. як здобуття, так і втримування всяких поступок режиму в користь свободи народу залежить від натури і безупинности цієї боротьби;

4. суттєві зміни в підбольшевицьких умовах, виборені визвольним змаганням народу, хоч приносять тільки частинні полегші, становлять немаловажні здобутки на шляху до волі. Вони спиняють здійснення большевицьких плянів, скріплюють самостійницькі прямування і сили поневоленого народу.

6. Протибольшевицька революція - до визволення єдиний шлях

У попередніх розділах ми прийшли до висновку, що війна інших держав проти СССР не може бути головною ставкою для визвольних змагань поневолених народів, а еволюція большевицької системи не відкриває під тим оглядом жодних поважних виглядів. Залишається

ще третя можливість — революційна боротьба.

Найперше з'ясуємо собі в загальних зарисах наше розуміння революції. Суть революції полягає в докорінній зміні, яка охоплює зміст і структуру державно-політичного, суспільного духового й економічного життя одного, чи більше народів. Нові ідеї, нові сили і нові системи підіймають боротьбу проти ідей, сил і систем пануючих у дотеперішньому укладі, щоб їх усути, перебрати керму життям і розвитком свого народу та дати йому новий напрям і нові форми.

Боротьба є істотним елементом революції. Якщо в якомусь державно-суспільному організмі відбуваються зміни системи, зміни провідних ідей та зміни керівних сил, але без гострої і загальної боротьби, тільки нормальним порядком, напр., через зміну уряду, вибори, плебісцит і т. п., то таких процесів не називаємо революцією, хоча б їхній далекосяжний зміст відповідав змістові революції. Революція розвивається проти таких сил і такої системи, які, раз здобувши владу над народом, всебічно використовують її в тому напрямі, щоб унеможливити перемогу інших ідей, створення іншої системи й перехід влади в руки інших сил.

Революція — це цілий процес боротьби, від її початків аж до кінцевого завершення. Обмеження поняття революції на етапі її найбільшого розгортання і завершування, тобто на остаточному державному чи суспільному перевороті, є так само, невластивим як не можна називати деревом саму його корону, без коріння і стовбура. Початком революції вважаємо той момент, коли під впливом скристалізованих революційних ідей починається цілеспрямована боротьба революційних сил за усунення існуючого, зненавидженого ладу та за створення на його місці нового, кращого, накресленого революційною ідеологією і програмою. Розвиток революції визначується триванням і розгортанням її боротьби. Він може відбуватися у формі довготривалого, затяжного процесу, в якому боротьба розгортається ступневе, з етапами більшої і меншої напруги, або може мати короткий, наглий хід.

Історичне значення мають тільки успішно завершені революції, які закінчуються перемогою революційних сил і ідей. І власне кінцевий етап вирішує про те, чи якийсь революційний процес вповні заслуговує на назву революції. Тому-то в упрощеному, неточному

розумінні утотожнюється поняття революції з етапом її завершення. Невдачною революцією називають такий революційний процес, який, дійшовши до стадії остаточної, вирішальної боротьби — до одвертого зриву, зазнає поразки і на тому кінчиться. Натомість таких процесів, що після започаткування і деякого тривання революційної боротьби зникають, не дійшовши навіть до етапу остаточного зриву, не окреслюється повноці-лою назвою революції, хіба її спробою.

Кожна повноціла революція сповняє дві основні функції. Перша — це нищення дотогочас-ного ладу, усування дотогочасної системи і тих сил, що її встановили, та намагаються далі її утримувати, відсування від впливу тих ідай і доктрин, якими обосновується старий, знищуваний лад. Ця функція революції у відношенні до старого, дореволюційного ладу є нищівною, деструктивною. Але треба виразно підкреслити, що це означення має тільки умовне застосування, коли йде про окреслення відношення і дії революції супроти дотогочасного, в нашому випадку большевицького ладу. Абсолютна, об'єктивна вартість цієї знищуючої дії в якійсь революції залежить головно від якостей того ладу, який вона усуває, та від вартости нових ідей, нового порядку, які вона вводить на місце усуненого. Це можна виразніше пояснити наступним порівнянням:

Лікування полягає на усуненні хворобового стану, причин і наслідків хвороби та на приверненні здоров'я. У відношенні до самої хвороби всяке лікування є дією знищувальною, але для даного організму успішне лікування е корисним, добродійним. Натомість таке лікування, яке щоправда, усуває одну хворобу, але рівночасно викликає іншу, ще гіршу, є шкідливим. Напр., большевицька революція не тільки знищила національно-визвольні революції, які повалили царат і розвалили російську тюрму народів, але вона впровадила большевицький лад, що під різними оглядами виявився багато важчим і гіршим навіть від царського режиму. Оцінка знищувальної революційної дії залежить не тільки від її наслідків, але теж від її засобів і методів. Засоби і методи, якими революційні сили поборюють пануючий режим і лад та їхніх оборонців, мусять бути виправдані не тільки самою доцільністю, але теж необхідною конечністю.

Другою функцією революції є будування нового ладу на місці усуненого, тобто здійснювання позитивної програми революційного

руху. Ця конструктивна дія творить завершення цілого революційного процесу.

Обидві функції революції — нищення нестерпного, ворожого ладу та будування нового, кращого — сплітаються в одну нерозривну цілість, їх не можна розділити на два розмежовані етапи в дії, ані не можна вважати одну з них метовою, а другу підготовчою до неї. Теж у революційній ідеології неґація ворожої системи йде впарі з позитивним накреслюванням власних концепцій нового ладу. Революція можлива тільки там, де народом заволодіє одночасно крайнє незадоволення з існучого стану і сильне бажання створити новий, означений порядок. І знищення існуючого ворожого ладу і створення свого, бажаного ладу — є метою революції. В процесі боротьби обидва прагнення є рівнорядними, нерозділь-ними рушіями, а коли хоч один із них не має відповідної гостроти, тоді й революційна снага не має відповідної напруги. Як вище сказано, обидві функції в революційній дії, йдуть рів-норядно, а не одна за одною. Тільки реальне завершення побудови нового ладу приходить на чергу після остаточного знищення ворога. А до того часу дія, яка ведеться від початку роз-гортання революційного процесу, полягає на тому, що боротьба з ворожим станом одночасно мобілізує і підготовляє народ до будування кращого ладу за революційною концепцією.

Є різні роди революцій, їх окреслюється передусім,на підставі того, що є діючою силою революції і, подруге, відповідно до її змісту, і до ділянки життя, яка є головним предметом революційного процесу. Національною революцією називаємо революційне змагання якогось народу проти чужоземного поневолення, визиску, позбавлення прав і можливостей свобідного розвитку. Кожна національна революція має дві основні ознаки. Перша — це активна й солідарна участь у ній цілого народу, всіх основних частин і суспільних прошарків даної нації. Друга головна ознака — це змагання за основну зміну становища всього народу, умовин його життя й розвитку в різних ділянках. Це відрізняє національну революцію від революцій суспільних, клясових, у яких іде передусім про стан якоїсь частини та в яких діючою силою є означені суспільні прошарки — частина нації. Національна революція має значно ширший засяг і глибше значення ніж внутрішні революції, які мають за мету зміну державного й суспільного устрою, відсунення від влади правлячих кіл, чи шарів і т.

II.

Подаючи декілька загальних окреслень, не-маємо на меті розвивати тут цілої теорії революції. Вступне з'ясування цих понять є потрібне для більшої ясности у висвітлюванні конкретних питань, що є предметом дальшого розгляду.

Головною реальною основою революційної визвольної концепції є власні сили і власна боротьба поневолених большевизмом народів. Цим вона засадничо відрізняється від усяких орієнтацій на чужоземні сили, в тому, зокрема, від ставки на війну західніх держав проти СССР, та від сподівань на корисну самочинну еволюцію большевицької системи. Революційна концепція не заперечує, ані не легковажить того значення, яке для протибольшевиць-ких визвольних змагань може мати прихильність і допомога чужих держав, а зокрема їхня війна з большевицьким бльоком. Тільки ці фактори вважаємо евентуальними й допоміжними, а не головними у визволенні. Поперше, тому, що нема певности чи і наскільки вони діятимуть, а подруге, — їхнє метове спрямування може поважно розходитися з визвольною метою поневолених народів. Революційна концепція не погоджується з тим, щоб за підвалини визвольних змагань приймати такі непевні сторонні чинники. Так само вона відкидає ставку на еволюцію большевизму, большевицької системи. Властивий її еволюційний розвиток, нормований большевицькими цілями й чинниками, зміряє до закріплення большевицького поневолення. Зміни в большевицькій системі, які приносять деяку полегшу для народу, є тільки наслідками тиску протибольшевицьких сил і несприятливих для режиму обставин, а зокрема здобутками протибольшевицької боротьби поневолених ним народів.

За революційною концепцією підметом визвольного процесу мусять бути самі поневолені народи. В схематичному упрощенні визвольна революція базується на оберненні існуючого укладу: тепер Україна й інші народи є предметом-об'єктом уярмлення, визиску та знищування а підметом, що цей стан накинув, утримує його і з нього користає, є больше-вицький режим, комуністична партія та російські імперіялістичні сили. В революції поневолені народи з об'єкту стають підметом дії, формотворцем нового ладу, а большевицький режим, большевицька партія і система та всі інші імперіялістичні чинники стають предметом знищуючої революційної дії. Очевидно, процес

протибольшевицької, національно-визвольної революції надто складний, багатогранний, щоб його можна було вповні охопити упрощеним, схематичним окресленням. Проте це окреслення відповідає головному принципові в механіці революційної боротьби.

Покладення визвольної справи на власні сили і на власну боротьбу поневолених народів засновується насамперед на непереможному прагненні до національної незалежности й особистої свободи, до кращих умовин життя і свобідного розвитку в усіх ділянках і на тому, що існуючий стан, насильно введений і втримуваний большевицькою системою, є цілком протилежний прагненням, життєвим потребам і самій природі цих народів.

Вихідною точкою революційної концепції є це життєве становище народів, яке створив большевизм. Правда, з цієї самої точки виходять теж інші концепції, які мають на меті усунення больше-вицького поневолення і основну зміну цілої ситуації. Але носії інших концепцій шукають розв'язки поза комплексом сил нашого простору, вичікують визволення з боку сторонніх сил, або ще гірше, надіються на корисні зміни в самому ворожому таборі, в большевицькій системі. Натомість концепція визволення власними силами поневолених народів бере до уваги передусім автохтонні сили підбольшевицького простору, нерозривно з ним зв'язані й життєво зацікавлені в його розвитку. Поскільки стан, створений большевиз-мом і російським імперіялізмом, є несприйнятливий і ворожий для уярмлених ним народів та викликає стремління до зміни, до його усунення, то за революційною концепцією, власне ці стремління є головною діючою і єдиною незмінною силою, яка може визвольну справу двигнути й допровадити до перемоги.

Головний акцидент революційної концепції лежить на вольовому наставленні уярмлених большевизмом народів. Правда, важке життєве становище, большевицький гніт і визиск творять відповідний ґрунт для виникнення протибольшевицьких настроїв, але цього ще не вистачає для зродження революційного духу боротьби. Історія, недавнє минуле і сучасність дають чимало прикладів, як народи не раз без спротиву терплять найтяжчі режими, лихоліття і навіть систематичне знищування. Щоб якийсь народ підняв боротьбу з несприятливим для нього режимом, чи чужоземним поневоленням, для цього потрібно, крім неґації існуючого стану, ще протиставлення

йому власних життєвих ідеалів, власних цілей і прагнень, які живуть у народі, та, передусім, відповідної вольової напруги, готовости до боротьби.

Концепція знищення большевизму й визволення з-під московського імперіялістичного поневолення власною боротьбою уярмлених народів засновується на існуванні вище наведених факторів. Українська нація та інші народи в такому ж становищі не тільки відчувають московське панування і комуністичну систему як найбільше лихо та усвідомлюють собі скрайну протилежність між своїми ідеалами, прагненнями й життєвими інтересами з одного боку та большевизмом і комунізмом — з другого. Вони так само пройняті ворожим наставленням до большевизму, прагненням знищити його та розвивати своє життя у незалежних національних державах за власним розумінням й ідеалами. Це наставлення, що випливає з духовости, з цілої природи цих народів і яке корениться в їхній історії, виповненій змаганням за свободу і самобутність, залишається живим і нездоланним, не зважаючи на всі большевицькі намагання знищити його та заглушити. Ворогові не вдалося вбити в українців та інших поневолених народів нескорений дух боротьби зі злом і насильством за правду і волю.

Тепер уже можна ствердити, що большевицький плян змінити духовість, характер і наставлення уярмлених народів систематичним знищуванням непокірних і провідних національних елементів та вихованням нових ґенерацій в комуністичному дусі, в повній ізоляції від національних традицій і в протиставленні до них — скрахував і виявився нездійсненним. Не зважаючи на, безперечно дуже важкі втрати, яких від цих його практик зазнала національна субстанція поневолених большевизмом народів, корені національної самобутности живуть далі і з них постійно відростають нові здорові парості.

Спротив і боротьба України та інших народів проти московського імперіялістичного й комуністичного поневолення ведеться в різних формах безупинно вже четверте десятиріччя. Тривання цієї боротьби, не зважаючи на найнесприятливіші і найважчі умо-вини, свідчить про незламне завзяття, яке живе в цих народах. З цього погляду важливе значення має не тільки організована й систематично ведена визвольна боротьба, але так само різні спонтанні, самочинні її прояви, які

вказують на те, що спротив ворогові і змагання за національну незалежність випливають з найглибшого єства нації. Особливо важливим показником цього є масовість протирежимного опору в різних ділянках і в найрізнорідніших формах, що випливає з одностайного внутрішнього наставлення народу.

Розглядаючи загальні основи революційної концепції визволення, треба ще заторкнути питання силового відношення між потенціялами визвольного і большевицького таборів. Це є власне те питання, яке в частини противників большевизму, (які теж прагнуть його падіння й національного 'визволення), викликає невіру в можливість й успішність протибольшевицької революції. Вони дивляться на існуючий стан і на цій підставі оцінюють теж цілком песимістично потенціяльні можливості. Правда, больше-вицький режим диспонує величезною готовою силою й засобами, які є в руках найбільшої тоталітарної держави. Зокрема військові й поліційні сили, цілий державний апарат та удержавнення всіх галузів господарства в цілковитій диспозиції большевицького режиму та під суворою всебічною контролею комуністичної партії створюють враження неприступної твердині.

Але концепція революції не розраховує на боротьбу ззовні проти тих сил, якими орудує большевицький режим. Революційна боротьба направлена проти властивого ворога — проти комуністичної партії і режиму, проти керівних центрів та добровільних, здецидованих носіїв і захисників большевицької системи і російського імперіялізму. Натомість у відношенні до тих сил, які в звичайних умовах стоять під наказами режиму і виконують його волю, але яких большевики мобілізують, втримують у послусі і в дії тільки методами примусу й обману, революційний рух не займає ворожої постанови, тільки намагається приєднати їх на свій бік. Передусім іде про те, щоб усіх таких людей відтягнути від послуху большевицькому режимові, що спаралізувало б значну частину його силових підпор. Коли ж поважна кількість тих людей, які досі були слухняними виконавцями волі режиму, стане активно по боці революції та вжиє в боротьбі проти нього ці всі засоби, якими орудує, зокрема зброю, тоді відношення сил між обидвома протиставними таборами відразу обернеться в користь визвольної справи.

Чи такий розвиток є можливий? Даючи позитивну відповідь на це

питання, спираємося на реальну дійсність. Большевицький режим, комуністична партія та їхні віддані захисники і вислуж-ники становлять дуже малу частину, коли взяти загал населення опанованих ними країн. Величезна більшість цього населення не тільки не захоплюється комунізмом, але вважає його великим лихом та в душі ставиться ворожо до нього, до большевицького режиму, до партії і їхньої системи. Але большевицька тоталітарна система побудована так, що в руках партії і режиму — державної бюрократії — зосереджена не тільки ціла політично-поліційна влада, а теж повне диспонування цілим народнім господарством і всіма ділянками життя, так що ввесь народ і кожна людська одиниця є під всебічною контролею та повністю узалежнені від цієї системи. Такий стан створює враження всесильности большевизму, цілковитого безсилля людської одиниці та всього народу, коли йде про будь-яку дію, незалежну від режиму, а тим більше про будь-який спротив йому. Та це є тільки один бік дійсности, яку большевики цілево стараються узагальнити і зобразити як незмінну.

Тим часом тоталітарність большевицької системи має теж протилежні наслідки. Державне організування і ведення всіх ділянок життя і на всіх щаблях, починаючи від підставових і найдрібніших господарських чинностей, спричинює не тільки функціональне, але й організаційне сплетення всіх клітин і ланок цього життя, так що всяке забурення функцій в одному місці має далекосяглі негативні наслідки для цілости. Охоплюючи своєю безпосередньою диспозицією і керуванням усі ланки й установи збірного життя, большевицький режим зробив їх не тільки інструментом, але й одночасно підставою своєї сили й свого володіння. При такому стані всяке загальмування, схиблення, чи пошкодження функціонування будь-якої клітини і установи набуває далекосяглого значення як підривання цілої большевицької системи. Все те, що є складником сили й володіння большевизму, стається чинником його захитання й занепаду, коли перестає сповняти функцію, яку визначує йому большевицький плян.

Розглядаючи большевицьку систему з цього боку бачимо, що народ і кожна людська одиниця є не тільки об'єктом большевицького панування і визиску, але також активним фактором, від якого залежить функціонування складників цілого державного механізму. Коли б ця переважаюча більшість підсовєтських громадян, яка ненавидить

большевицький режим, перестала виконувати його волю та, йдучи за власним наставленням, одностайно стала проти нього, тоді кермований ним велетенський державний механізм був би спаралізований і большевики лишалися б безсилими, позбавлені інструментів свого володіння.

Комуністи і вірні захисники режиму займають переважно тільки керівні становища в різних ділянках і клітинах тотально удержавленого життя, а робочою силою є непартійний і в більшості протикомуністичний елемент. З моментом, коли він активно виступить проти комуніс-тичного керівництва І цілого режиму, тоді цей буде відрізаний від важливих життєвих баз. А таких галузів і установ, де комуністи і відданий їм елемент творили б не тільки командний, але теж головний дійовий кадр, є дуже мало.

Виїмок у цьому відношенні творить державна адміністрація-бюрократія і большевицька поліція, які майже повністю обсаджені большевицькими кадрами. Концентруючи свої сили в державній адміністрації і в поліції, большевики зробили з них не тільки головну свою базу, але й найважливіший силовий фактор, який має тотальною диктатурою і безоглядним терором панувати над всіма ділянками життя та ударемнити всякі протикомуністичні дії. Успішність цієї большевицької терористичної системи зумовлена ще й тим, що вона має діло переважно з пасивною масою. Придушені большевизмом народи, попри загальну ненависть до нього, являють собою неодностайну, розпорошену і слабо активну силу через свою незорганізованість до протибольшевицької боротьби. Величезний революційний потенціял дрімає в народі незактивізований.

В такій ситуації людська одиниця почувається в щоденній зустрічі з режимом у різних ділянках осамітненою і безсилою проти його насильницької системи. А боротьба активних протибольшевицьких сил не має при пасивності загалу населення такого успіху, якби це було за його активної підтримки. В таких умовинах широко розвинулася практика самочинного індивідуального саботування большевицьких плянів і підмінювання їх протилежним змістом. Ця практика, застосована в щоденній роботі в різних ділянках, є найбільш поширеним проявом загальної протибольшевицької настанови. Не зважаючи на свої дрібні і трудні до виявлення форми, вона через велику масовість дуже міцно підриває різні большевицькі

пляни і є одною з головних причин постійної кризової ситуації в підсовєтському житті. Це спричиняє для режиму поважні труднощі і підкошує його позиції, але не може його цілком повалити і довести народи до визволення.

Цілковита зміна ситуації в користь визвольної справи настане тоді, коли більшість прихованих, потенціяльних противників большевизму виступить до активної боротьби. Коли замість тихого, роздрібленого спротиву та відокремлених самочинних дій, увесь народ, враз з організованими революційними силами, підійме систематичну боротьбу, тоді метода сепаратного підкорювання і знищування противників поодинцем не дасть большевикам успіхів. В ситуації загального революційного зриву не поможе їм теж дислокування вірними поліційними силами. Відтяті від володіння різними ділянками життя і позбавлені ширшої органічної бази, большевицькі кадри, скупчені в протиреволюційних поліційно-мілітарних формаціях, будуть замкненим острівцем серед моря протибольшевицької стихії, їх долю припечатає кінцевий наступ всезростаючих мілітарних революційних сил.

Тому основною проблемою визвольної революції є мобілізація і зорганізування існуючого, але розпорошеного і слабо активного потенціялу антикомуністичне настроєних народніх мас і створення з них дійової сили революційної боротьби. Поскільки для цього є пригожий ґрунт і відповідний матеріял, то завданням організованих сил є розв'язати цю проблему шляхом плянованої і послідовної революційної дії.

7. Національно-визвольна революція і російські протикомуністичні сили

Говорячи про визвольну революцію, часто маємо на увазі всі протибольшевицькі фактори, які в процесі боротьби можуть відограти активну ролю. З цього може скластися помилкове враження, що маємо на думці одноцілий революційний, протибольшевицький процес, який охоплюватиме ввесь СССР і т. зв. Сателіти підбольшевицькі країни. Таку саме концепцію заступають московські еміграційні кола, як теж деякі чужосторонні чинники. Тому треба мати точніше з'ясоване наше становище в цих питаннях.

Передусім виринає питання: чи є реальні підстави і можливості, щоб усі протибольшевицькі сили підсовєтського обширу провадили свою боротьбу в одноцілому, скоординованому фронті? В цій справі стрічаємося з двома невірними, а взаємно протиставними тезами.

Першу з них заступають москалі і чужинецькі проросійські чинники. Вона дає позитивну відповідь на це питання і спирається на те, що попри всякі протилежності між народами і їхніми визвольними силами, всі мають спільного ворога, якого всі хочуть усунути, отже це дає базу для спільної скоординованої протибольшевицької боротьби. Тому всі справи, які є предметом розходжень і ворожнечі, зокрема питання майбутнього ладу на місці СССР, повинні бути відсунені, поки большевизм не є знищений.

Друга, протилежна теза говорить тільки про спільний і єдиний протибольшевицький фронт, який творять визвольні сили поневолених неросійських народів. Щодо московських протикомуністичних сил і стремлінь, у цій концепції існують два варіянти. Перший з них каже, що московські справжні протибольшевицькі течії знаходять спільну мову з поневоленими неросійськими народами на плятформі антикомунізму й антиімперіялізму і тому їх зараховується (принаймні теоретично) до того спільного фронту. За другим варіянтом, у російському народі немає справжніх, діючих протибольшевицьких течій ні сил, бо всі москалі пройняті імперіалістичним наставленням, яке заглушує навіть ворожнечу супроти комуністичної системи і режиму так, що коли йде про активну боротьбу, то всі москалі, теж антикомуністи, будуть обороняти неподільність большевицької імперії. Обидві ці тези викристалізувала еміграційна політична діяльність, а клімат їхнього розвитку творить більше зовнішня акція ніж; пряма протибольшевицька боротьба.

При визначуванні нашого становища у цьому питанні приймаємо за вихідну точку оцінку існуючих протибольшевицьких сил і процесів та керуємося доцільністю визвольної боротьби. З уваги на те, що революційна боротьба з большевизмом та визволення поневолених ним народів є дуже важким завданням, мусимо враховувати всі ті чинники — сили і тенденції, які в цій боротьбі можуть взяти участь чи відограти при ній будь-яку корисну ролю.

Нема підстав ні потреби заперечувати, що в російському народі є теж протибольшевицькі настрої і тенденції, що є чимало москалів переконаних противників комуністичного ладу і режиму, які бажають його усунення і зміни. Не дивлячись на московські корені большевизму та на його тісне сполучення з московським імперіалізмом, ці протикомуністичні настрої і стремління є поважним фактором, який утруднює становище режиму, а в певній ситуації може відограти поважну ролю в активній протирежимній боротьбі. В інтересі загального протибольшевицького змагання, в тому теж і в інтересі визвольної революції поневолених Москвою народів, є якнайбільша активізація і посилення цих протикомуністичних тенденцій і сил у Росії.

З другого боку, було б великою помилкою вважати, що ці проти-режимні настрої серед російського народу можуть бути рушієм такої самої революційної боротьби, як в інших народів, які змагаються за своє національне визволення. В політичному настав-ленні москалів, загалу російського народу, домінували і домінують імперіялістичні тенденції. Якщо москалі вороже ставляться до існуючого ладу і готові до революційної боротьби, то це стосується тільки до усунення комуністичної системи і режиму в СССР при збереженні існування російської імперії. Про її розвал та створення на її місці незалежних національних держав вони й не думають. Навпаки. Більшість тих москалів, що готові до активної боротьби проти комуністичного режиму, самі виступлять на захист імперії чи то як нова імперіялістична сила, чи навіть у большевицьких рядах, залежно від загальної ситуації.

Отже в класифікації всіх протибольшевицьких процесів і сил, які діють, чи існують ще лише в потенції на підбольшевицькому обширі, приходиться розрізнити дві головні групи: перша — це національно-визвольні змагання і революційні сили поневолених Москвою народів, які ведуть боротьбу за своє визволення з-під російського імперіялізму, за знищення больше-вицької системи та за побудову своїх національних держав із власним, некомуністич-ним ладом. Усі ці визвольні рухи мають спільний знаменник як у неґації, так і в позитивних цілях: всі вони ведуть боротьбу проти російського загарбницького імперіялізму та його носіїв усіх політичних забарвлень, зокрема проти большевизму та проти комуністичного

режиму і системи. Кожний нарід бореться передусім за власну державну незалежність, не обмежуючи на тому своїх визвольних цілей. Розвал російської імперії, обмеження російської держави на російських етнографічних територіях та повне визволення всіх народів від російського панування є спільною метою всіх, бо тільки це створить певні передумови і Гарантії для тривалого визволення кожного народу зокрема. Національно-визвольні змагання поневолених народів творять головну і найпевнішу силу у протибольшевицькій революції. Питома вага цього чинника визначується великим завзяттям й однодушною поставою цих народів у своїх змаганнях.

Другу, значно, слабшу, але цілком окрему групу творять російські протикомуністичні елементи. Як уже сказано, їхнє протибольшевицьке наставлення випливає з неґації комуністичної системи і доктрини та веде до поборювання режиму за створення нового державного і суспільного устрою, але при збереженні ціяости імперії. Визначування питомої ваги цього чинника в протибольшевицькій боротьбі на підставі загальної кількости москалів та їхнього панівного становища в імперії було б помилковим. І то не тільки з уваги на проблематичність процентового відношення кількости антикомуністів до відданих режимові елементів. Іде передусім про якість того потенціялу у протибольшевицькій боротьбі, про його психо-політичне роздвоєння, а через те й низьку наснагу, а то й непевність. Хоч москалі-антикомуністи мають спільну з національно-визвольними рухами негативну настанову супроти комунізму, то одночасно їх лучить і рівняє з большевиками імперіалістичне наставлення, ворожість проти самостійницьких змагань поневолених народів.

При такому стані нема, однієї плятформи для спільного фронту національно-визвольних і російських антикомуністичних сил. Це, що одні і другі є проти комуністичного режиму і комуністичної системи, ще не становить достатньої підстави для якоїсь політичної й оперативної координації так, щоб можна говорити про спільний фронт. Коли йде про позитивні цілі, то між національно-визвольними змаганнями поневолених народів і протирежимними стремліннями в російському народі існує діяметральна протилежність і взаємна ворожість. Але навіть у неґативному наставленні нема між ними

спільного знаменника. Ведучи боротьбу проти большевизму, поневолені народи поборюють у ньому не тільки комуністичний устрій і режим, але такою самою мірою московську імперіялістичну силу та її панування. Розділяти ці дві природи і дві функції большевизму, зокрема у чужонаціональних, неросійських країнах, які він насильством втримує в складі СССР, не можливо, бо вони органічно зрослі. Коли б же навіть існувала практична можливість вести боротьбу з большевизмом у такий спосіб, щоб знищувати тільки комунізм, а не заторкувати самої імперіяльної конструкції та її установ, то це було б цілком суперечне з визвольними прагненнями поневолених народів.

Автім, така половинчатість у практичній революційній дії є цілком неможлива. Революція — це знищування, усування одного ладу та будування нового відразу, в одностайному, послідовному процесі. Революція не розвивається так, що найперше усуває один стан, творить порожнє, чисте місце, на якому опісля будується нову конструкцію, новий лад. Порожнього місця революція не створює навіть на короткий етап, як щодо цілости державно-суспільної конструкції, так і у відношенні до її основних складових частин. Коли революційні сили перемагають ворога на будь-якому відтинку так, що стають там панами ситуації, тоді, знищуючи органи ворожого володіння, відразу встановляють революційну владу та на місце большевицького змісту, ладу й большевицьких елементів у різних державних і суспільно-громадських установах впроваджують новий зміст, лад і нових людей. Це стосується установ державної, суспільної, господарської, військової, культурної й інших ділянок, коротко — цілого життя, охоплюваного державно-суспільною структурою. Новий революційний лад і революційні установи будуються не тільки відповідно до актуальних вимог періоду революційної боротьби, але одночасно в пляні майбутнього. Хоч у їхньому оформленні буде багато рис тимчасовости, проте ж в основних засновках вони відповідають проекції тривалого пореволюційного ладу.

Отже, якщо в поневолених країнах революція мала б усувати тільки комунізм, а імпйріяльну державну конструкцію зберігати, тоді замість будування незалежного, національно-державного життя на місце большевицьких установ і елементів мали б прийти аналогічні до них, хоч не комуністичні, але так само віддані Москві. Вже ніяк не можна

ждати від поневолених Москвою народів такої наївности, щоб, після найболючішого історичного досвіду в тому відношенні, скидаючи одне московське ярмо, власними руками накладали собі нове.

Хто розуміє істоту революційних зрушень, якість і природу їхніх рушіїв та механіку революційних процесів, тому є ясно, що кожна революція може розгортатися власною рушійною силою тільки в такому напрямі, який накреслюють її власні провідні ідеї. Підняти якийсь народ до революційної боротьби, тобто стати рушієм національної революції можуть такі ідеї, які відповідають прагненням, потребам народу та його характерові. Якщо різні народи рівночасно ведуть революційні змагання в ім'я протиставних ідей, прямуючи до протилежних цілей, тоді не може бути мови про їх сполучення, чи якунебудь координацію між ними, а точки чи відтинки дійового стику між ними стають огнищами, чи фронтами взаємної боротьби.

Заключний висновок з повищих міркувань такий, що національно-визвольні революції поневолених Москвою народів та протикомуністична боротьба всередині російського народу не творять і не можуть творити одного фронту, одного революційного процесу. Кожний з цих двох процесів має інші цілі і мусить розвиватися своїм власним шляхом. Національно-визвольні змагання могли б мати спільну мову і йти в одному фронті тільки з такими московськими протикомуністичними силами, що не мали б імперіялістичних тенденцій, не протиставилися б самостійницьким цілям поневолених народів ні в концепції, ні в практиці. Але таких сил, ні такої концепції з поважнішим впливом серед москалів немає.

Всякі намагання з'єднати протиставні собі взаємно протибольшевицькі сили і рухи в одну цілість принесли б тільки шкоду кожному з них і загальній протибольшевицькій боротьбі. Поскіль-ки нема якоїсь посередньої політичної плятформи, на якій вони могли б зійтися і співдіяти, тоді одна сторона мусіла б пристати до концепції другої сторони, якоюсь мірою зрікаючися власних цілей, щоб знайти спільну мову. Така розв'язка можлива тільки тоді, коли ті питання, що є предметом протилежности, мають другорядне значення для уступаючої сторони, та не належать до головних рушійних ідей її революційної боротьби. В протилежному випадку така резиґнація розряджує революційну наснагу і відносні сили стають нездібними до

боротьби. У висліді це приводить до демобілізації одного партнера з такого неприродного спільного фронту, а рівночасно послаблює другого, бо співдія з неприязним союзником має завжди розкладовий, деморалізуючий вплив. А ідейно-моральні фактори мають у революції головне значення.

Конкретизуючи ці міркування, стверджуємо, що протиболь-шевицька боротьба поневолених народів стратила б свою снагу, якщо б з неї вилучити національновизвольні, самостійницькі цілі та звести її до виключно протикомуністичних меж нарівні з московською протирежим-ною, але так само імперіялістичною дією. Такого падіння революційного духу не спинила б теж найбільша ненависть цих народів до комуністичного ладу і режиму, бо вона нерозривно зв'язана з такою ж ненавистю до московського загарбницького імперіялізму та з прагненням повного і всебічного визволення. Коли ж розколоти на двоє живу душу, чи розрубати живий організм, тоді жодна половина не здібна до життя. Поскільки ж національно-самостійниць-ких прагнень не можна здушити в українців та в інших уярмлених Москвою народів, то вони розсаджували б, замість скріпляти, спільний з московськими імперіялістами фронт.

Так само російські антикодуністичні, але імперіялістично настроєні сили не погодяться і не будуть добровільно співдіяти з самостійницькими рухами поневолених народів. Опинившись в . одному фронті з цими народами, вони були б для них непевним і небезпечним союзником, який, попри свою ворожнечу до комунізму, може діяти в користь большевиків, щоб зберегти цілість імперії.

На цьому місці доводиться ще заторкнути концепцію т. зв. непередрішення. її зміст полягає в тому, що питання майбутнього геополітичного ладу на території сьогоднішнього СССР мало б залишитися відкритим до часу усунення большевизму, а протиболь-шевицькі сили, як поневолених народів, так теж російські, мали б стриматися від всяких заходів у напрямі вирішення цього питання в один чи в другий бік: самостійних національних держав, чи збереження багатонаціональної імперії.

З попередніх з'ясувань виразно видно, що така концепція не має жодного ґрунту ані серед поневолених народів, ані серед москалів та й сама думка непередрішення в засадничому питанні майбутнього ладу

цілком несумісна з будь-яким визвольним змаганням. Ця концепція є продуктом чужоземних сил, які хочуть мати вплив на сучасний і майбутній розвиток протибольшевицьких сил і дій, але при тому не рахуються з їхньою природою і їхніми прагненнями, тільки керуються власними політичними раціями. Ці чужоземні чинники хотіли б на базі непередрішення механічно злучити для спільної протикомуністичної боротьби два протиставні табори, про які тут мова. При цьому їм іде передусім про те, щоб на цьому відтинку не мати комплікацій і труднощів у своїй власній політичній акції, щоб не стояти перед альтернативою — на котру сторону краще ставити у протисовєтській акції.

Кількарічні намагання дотичних чужих чинників, щоб в еміграційних політичних колах прищепити концепцію непередрішення, не дали поважніших успіхів, не зважаючи на їхні поважні вклади і заходи. Тим менші вигляди мають такі намагання, коли йде про визвольні змагання народів на власній землі. Стан, який намічає непередрішенська концепція, може завести на якийсь переходовий час тільки чужостороння сила — мілітарна окупація. Порядком тимчасового господарювання на зайнятих у війні теренах, вона могла б якийсь час не допустити до голосу автохтонних тенденцій. Але це не має нічого спільного з самостійною визвольною боротьбою народів. Ми переконалися, що національно-визвольні змагання поневолених Москвою народів не можуть творити спільного фронту з російськими імперіялістичними, хоч і протикомуністичними діями. Який тоді уклад цих несполучених сил і процесів відповідає рації загальної протибольшевицької боротьби? Відповідь на це питання виникає з тих же попередніх з'ясувань: Поперше, вони повинні творити два цілком окремі фронти і, подруге, засяги дії кожного з них повинні бути розмежовані, так щоб було якнайменше площин стику, а тим самим і зударів поміж ними.

В такому укладі кожний з цих факторів може провадити свою боротьбу з большевизмом відповідно до власної ідеологічної і політичної настанови. В кожному разі, як поневолені народи, так теж московські антикомуністи можуть і повинні б у такій ситуації спрямувати всі свої сили на головний фронт — проти большевизму. При такій розв'язці повне розгорнення боротьби на двох окремих фронтах, всіми приналежними до них силами матиме такий самий

ефект для загальної протибольшевицької справи, як зосередження і координація всіх цих сил на одному, спільному фронті. Деякі від'ємні наслідки розділення сил на двох окремих і цілком нескоординованих, ні в політичному, ні в оперативному відношенні, фронтах, вирівнюється аналогічними комплікаціями, які постають з того приводу для большевиків. Зокрема під політичним оглядом большевикам трудно звести до спільного знаменника боротьбу з такими взаємно протилежними ворогами: з одного боку приходиться переліцитовувати московських противників відкликом до російських імперіялістичних настроїв, а з другого боку, треба б протиставними кличами відвертати вітер від вітрил національно-самостійницьких прямувань.

Проблематичність цієї концепції двох окремих і розмежованих протибольшевицьких фронтів зумовлена непогамованим імперіалізмом москалів. Поскільки вони не хочуть обмежитися на своїм власнім терені діяльности — на російській етнографічній території і на російському національному середовищу, тільки намагаються втручатися в справи інших народів, накидати їм свою волю і виступати як їхній зверхник, то це мусить викликати гостру реакцію і боротьбу.

Але це питання має глибше коріння і ширший засяг, та не обмежується тільки поставою московських антикомуністичних сил супроти поневолених Москвою народів і їхніх визвольних змагань. Основним питанням є те, з якою натугою діють всередині російського народу імперіялістичні мотиви, з одного боку, та антикомуністичні — з другого. Коли імперіялістичні тенденції виявляються найсильнішими і домінують над протикомуністич-ними навіть серед таких московських чинників, які вважаються скрайніми антикомуністами, то це взагалі ставить знак питання над вартістю російського антикомунізму для загального протибольшевицького фронту. Тоді його не можна зараховувати до факторів, для яких знищення большевизму є першочерговою, життєвою справою і які на тій базі можуть знайти спільну мову з іншими протибольше-вицькими силами. Московський антикомунізм можна б радше порівняти з опозицією в інших державах, яка ставиться неґативно до уряду і його політики, але трактує ці розходження як чисто внутрішню справу. Коли йде про протиболь-шевицьку боротьбу немосковських сил, що

направлена не тільки проти комуністичної системи, але одночасно проти російського імперіялізму, тоді московські противники комунізму звичайно лишають на боці свою ворожнечу до комуністичного ладу і режиму та спільно або паралельно з большевиками обороняють імперіялістичні позиції.

Узгляднюючи ці всі сумніви і суперечності, мусимо уважати російський протикомуніс-тичний потенціял непевним фактором у загальній протибольшевицькій боротьбі. Все ж таки, активізування цього фактора на окремому, чисто російському фронті, в російському середовищі і на московських землях — є доцільним і корисним. Навіть слабі протибольше-вицькі дії в самій Московії, які підміновують головну базу ворога, мають важливе значення. Передумовою позитивної оцінки акції в тому напрямі є те, що вона не може вестися коштом будь-якого послаблення національно-визвольних, протиімперіялістичних сил і дій.

Які ж висновки для самостійницької політики і національно-визвольної боротьби виникають із з'ясованої оцінки російського протикомуністичного фактора? Перший, головний висновок вже був поданий — це засада цілковитого відмежування московських протикомуністичних сил і акцій від національно-визвольних рухів уярмлених Москвою народів. Дотримуючись цієї передумови, позитивно ставимося до московських протикомуністичних дій, ведених у російському середовищі і на російській території. Передусім намагаємося спрямувати московські антикомуністичні сили до активної боротьби проти большевицького режиму на корінній російській території, за владу у самій Росії. Поскільки неросійські, національно-визвольні сили мають змогу впливати на виникнення московських протирежимних акцій і підсилювати їх, то повинні розвивати діяльність теж у тому напрямі. Але такі можливості є дуже обмежені. В основному треба приймати, що розвиток московських протирежимних дій, як досі, так і в майбутньому, буде йти цілком поза засягом наших впливів і буде наставлений проти нас.

Здійснення постуляту про розмежування двох протибольшевицьких фронтів — національно-визвольного і московського — натрапляє на спротив і нехтування з російського боку. Тільки поневолені Москвою народи бажають уникати конфліктів з московськими антикомуністичними силами, обмежуючися своїм властивим засягом дії та

відмежовуючися від російської сфери. Натомість із російського боку є виразне і послідовне аґресивне настав-лення супроти цих народів. Усі московські політичні сили, які якнебудь проявляють своє організоване існування і діяльність, незалежно від свого більше чи менше протикомуніс-тичного напрямку, займають однаково ворожу поставу супроти самостійницьких змагань поневолених народів. Всі вони змагають до втримання зверхности Росії над Україною та над іншими уярмленими країнами, до збереження російської імперії коштом поневолення інших народів. Це імперіялістичне наставлення бере верх над протикомуністичним у всіх організо-ваних московських сил і штовхає їх до аґресивного, непримиренного відношення супроти національно-визвольних рухів. Воно проявляється раз у відкритій неґації і ворожнечі, то знову в намаганнях підкорити протибольшевицькі визвольні сили і дії неросійських народів російській імперіяльній концепції та російському керівництву у формі т. зв. непередрішення і спільного протикомуністичного фронту.

Московські антикомуністичні сили існують і діють тепер тільки на закордонних теренах. Але треба враховувати, що в пригожій для ширшої наявної дії протикомуністичних сил ситуації вони розгортатимуть свою діяльність теж на підсовєтських теренах, зокрема при підтримці зовнішніх чинників. Тоді їхня акція в краю може піти по такій лінії, як тепер за кордоном, звертаючися не тільки проти комунізму, але ще гостріше проти національно-визвольних рухів.

Можливість творення другого московського фронту проти національно-визвольних змагань уярмлених народів має поважні завдатки і її треба враховувати у плянах розгортання революції. Цей другий московський фронт виступав би під антикомуністичними гаслами, але проти самостійницьких змагань, був би так само аґресивно-імперіялістичний, як большеви-зм. Коли з цього боку буде накинена національно-визвольним рухам боротьба, тоді треба її прийняти і боротися на два фронти. Але поки не доходить до безпосередніх зударів, а теж в розгарі боротьби, мусимо мати на увазі протиставність і взаємну ворожнечу між обидвома російськими імперіялістичними фронтами.

Основною напрямною політики і стратегії національно-визвольних рухів у тому питанні є докладати заходів, щоб існував і був активним

московський протикомуністичний фронт, навіть тоді, коли він рівночасно звертається проти них. Вирішне значення має питання, чи дотичні московські сили справді ведуть активну, поважну боротьбу проти большевицького режиму, крім свого імперіялістичного поборювання самостійницьких рухів, чи навпаки — протисамостійницька боротьба є їхньою властивою і єдиною дією, а протикомуністичні гасла служать їм тільки для прикриття та обману. В останньому випадку маємо діло з закаптуреними спільниками большевиків і їх ніяк не можна зараховувати до антикомуніс-тичних сил. Коли ж маємо проти себе справжні антикомуністичні московські сили, які активно борються з большевиками й одночасно творять фронт проти самостійности поневолених народів, тоді цей фронт трактуємо як другорядний, поки большевики залиша-ються головним, найгрізнішим і найсильнішим ворогом. Такий наш другий висновок з оцінки значення московського протикомуністичного фактора.

Щоб цю настанову розуміти правильно, треба завжди мати все на увазі, що основним і незмінним ворогом самостійности поневолених народів є московський імперіялізм, усі імперіялістичні сили Росії. Але ці сили можуть виступати проти національно-визвольних змагань як моноліт, одним фронтом, або можуть бути такі розбиті, розділені внутрішньою боротьбою, що через те значно зменшується сила їх збірного наступу на інші народи. Ця друга ситуація є корисніша для визвольних змагань і власне йде про її виникнення і втримання. Якщо всередині російського народу, який є носієм загарбницького імперіялізму, буде поважний внутрішній заколот і завзята взаємна боротьба, тоді легше провадити визвольні змагання окремо проти одних і других, ніж тоді, коли большевики диспонують всіма російськими силами. В майбутньому в Росії можуть взяти верх антикомуністичні сили і знову створити монолітну силу імперіялістичної Москви проти самостійности поневолених народів. Тоді вони стали б головним ворогом.

Коли говоримо про головний і другорядний фронти, творені московськими імперія-лістичними силами проти самостійности уярмлених, чи загрожених Росією народів, то при цьому беремо до уваги передусім силове відношення між ними. Було б помилкою трактувати одних московських імперіялістів як грізних, а других як лагідніших на підставі їхньої програми, системи і методів їхньої дії.

Бо під цим оглядом можуть відбуватися зміни в одному чи другому напрямі, але ці зміни мають внутрішньо-російський характер, натомість на відношення російського імперіялізму до інших народів не мають поважнішого впливу. Боротьба з цим імперіялізмом не може зміряти тільки до того, щоб звільнитися, чи забезпечитися від однієї його відміни, залишаючи іншим відмінам змогу втриматися і знову розвинутися на страшного ворога. Народи, що ведуть визвольну чи оборонну війну з російським імпе-ріялізмом, мусять мати на меті повне його зламання, або принаймні відсунення від своїх кордонів, трактуючи усі його форми-відміни й усі московські імперіялістичні сили як однаково небезпечні складники одного й того самого ворога.

Розрізнення: головний і другорядний фронт у боротьбі з московськими імперіялістичними силами має тільки тактичне, часово обмежене значення. Йде про створення, підсилювання і використання такого розбиття російських імперіялістичних сил на собі взаємно ворожі табори, щоб боротьба між ними послаблювала їхній спільний наступ на чужі народи. При кожночасному укладі за головний уважаємо фронт проти панівного московського табору, яким тепер є большевизм, що диспонує силами й засобами цілої імперії та мобілізує всі імперіялістичні прямування й енергію російського народу проти національно-визвольних змагань. Фронт проти московських антикомуністичних сил уважаємо другорядним, поскільки вони розгортають розбиття і внутрішню боротьбу в таборі московського імперіялізму. Якщо б відношення сил між большевиками й російськими антикомуністами в розвитку боротьби вирішувалося, тоді тактика розрізнювання між ними першочергового і другорядного фронту перестала б бути актуальною і поборювання одних і других вимагало б однакової напруги енергії. Коли боротьба між протиставними російськими імперіялістичними силами — большевицькими й протикомуністичними входитиме в кінцеву стадію перемоги одного табору, тоді знову перемагаючий, а незмінне імперіялістичний табір стає головним ворогом незалежности уярмлених народів і з ним треба воювати найсильніше.

8. Спільний фронт національно-визвольних революцій

Вже була мова про те, що всі народи, які борються за своє національне визволення проти імперіялістичної Москви, є для себе взаємно

природними союзниками і їхні змагання творять спільний фронт.

Кладучи наголос на означення “природні союзники”, маємо на увазі те, що підставою союзництва між визвольними змаганнями цих народів є подібність їхнього положення, співзвучність цілей їхньої самостійницької політики і боротьби та об'єктивна користь для всіх цих народів з протибольшевицької боротьби кожного народу зокрема. Природне союзництво, засноване на таких підставах, не є засадничо узалежнене від існування політичних і організаційно-оперативних пов'язань між діючими визвольними силами окремих народів. Воно може бути оформлене і скріплене політичним і стратегічним бльокуванням, але й без того, та навіть при наявності повалених політичних протилежностей з інших мотивів, воно не втрачає своєї сили і значення. Наприклад, українсько-польські взаємовідносини: вперте настоювання поляків на неоправданих претенсіях до західньоукраїських земель унеможливлює будь-яке українсько-польське порозуміння і співдію. Проте ж в обидвох народах та в їхніх визвольних силах живе позитивне зацікавлення протимосковськими і протикомуністичними процесами другого народу і симпатії до його національно-самостійницьких змагань.

Усі поневолені Москвою народи мають одного й того самого ворога. В цьому відношенні між ними немає таких розходжень, які існують з московськими протикомуністичними течіями і силами. Для коленого народу, який попав під большевицький гніт, смертельним ворогом є однаково московський загарбницький імперіялізм, у всіх своїх виявах, як і комунізм — його актуально найсильніша і найгрізніша форма. Національно-самостійницькі змагання кожного поневоленого Москвою народу мають не тільки протико-муністичний зміст, але вони по суті направлені проти російського імперіялізму, проти його істоти і сили, його експансії та проти його домінантного становища в міжнародньому політичному житті. Таке внутрішнє наставлення протибольшевицьких змагань кожного поневоленого народу і таке їхнє значення на міжнародньому форумі є наслідком цілого розвитку останнього десятиріччя. Різні відхилення від цієї основної лінії, які подекуди проявляються в політиці окремих угруповань чи репрезентативних центрів різних еміграцій, не мають поважнішого значення, вони звичайно зумовлені опортуністичними мотивами. Залишки давніших русофільських орієнтацій та зроджене ними

неоднакове трактування комунізму і російської експансивности — втратили всякий, вплив і ґрунт у національно-самостійницьких рухах поневолених народів. Тепер уже для всіх комунізм і московський імперіялізм — це один ворог.

Теж у позитивних визвольних цілях усіх поневолених народів є засаднича однозгідність. Вона полягає в тому, що кожний нарід прагне не тільки для себе волі, але одночасно бажає визволення інших народів від большевизму. В цьому грають ролю не тільки ідеалістичні мотиви, але передусім холодні політичні рації. Через величезний зріст сили й хижацтва імперіялістичної Росії, кожному народові було б багато важче здобути і забезпечити свою незалежність від неї, нілі у спільному фронті з іншими народами. Чим більше народів веде одночасно боротьбу, чим більше Москва має аналогічних фронтів, тим легшою є боротьба і тим певнішою перемога кожного народу зокрема. А кожне успішне завершення самостій-ницьких змагань зменшує засяг і силу московського імперіялізму та збільшує оборонні сили перед його новими експансіями. З тих, отже, причин, що поневолення большевицькою Москвою є найстрашнішим лихом, а визволення і забезпечення від неї є найважливішою, одночасно і дуже важкою справою, однаково для кожного народу, кожний народ мусить бажати успіху проти-большевицьким змаганням усіх інших народів, не виключаючи і таких, з якими має ворожнечу чи спори.

Спільна доля, однакове положення, боротьба проти того самого спільного ворога, співзвучність позитивних цілей визвольної боротьби та взаємна користь — це фактори природного союзництва усіх поневолених Москвою народів у їхній протибольшевицькій, визвольній війні. Його скріпляє ще однаковий шлях до визволення, яким мусять іти всі ці народи. Це шлях революційної боротьби власними силами кожного народу та з'єднання революційно-визвольних змагань усіх народів в одностайний протибольшевицький фронт.

Може виринути питання, чи нема суперечности між концепцією спільного визвольного фронту та ставкою на власні сили кожного народу. На це питання даємо заперечуючу відповідь на підставі наступних моментів:

Концепція спільного визвольного фронту відрізняється засад-ничо від

узалежнювання визвольних змагань від чужосторонніх держав, які знаходяться в іншому положенні, мають інші цілі й інтереси у відношенні до Росії;

основою спільного фронту є однакове становище, боротьба проти спільного ворога та однозгідність мети кожного народу;

спільний фронт не вимагає від жодного народу зречення чи обмеження мети його визвольних змагань. Навпаки, він дає визнання і підтримку визвольній меті кожного народу всіма іншими народами, які борються у спільному фронті;

спільний визвольний фронт не спиняє й не обмежує власної ініціятиви й децизії кожної нації у її протибольшевицькій боротьбі і всякій дії. Плянування, організування й ведення революційної боротьби кожного народу належить до його власних визвольних сил. Взаємна допомога і координація дій втримується у таких формах і межах, як це доцільно і вигідно кожному національно-визвольному рухові зокрема;

спільний фронт боротьби не вимагає від жодного народу витрачування його революційних сил для таких дій, на таких фронтах і в такому часі, що не відповідають доцільності його власної боротьби, які не приносять їй користи. Натомість спільний фронт збільшує можливості, значення й успішність боротьби всіх національних визвольних сил;

через з'єднання протибольшевицьких, визвольних змагань поневолених народів в одному фронті не тільки зсумовуються революційні потенціяли всіх цих народів і наслідки їх боротьби, але так само розтягаються фронти для большевицької Москви, яка мусить на всіх цих фронтах вести одночасно імперіялістичну боротьбу та розділяти на них свої сили. В такому укладі кожний народ може рахувати на те, що він не стоїть осамітнений у боротьбі і має проти себе не всю силу російського імперіялізму, тільки якусь її частину, яка стоїть у певній пропорції до його величини і сили. Таким чином спільний фронт скріплює концепцію визволення власними силами і власною боротьбою та робить її сприйнятливішою й реальнішою теж для малих народів.

Спільний фронт національно-визвольної, протибольшевицької боротьби уярмлених Москвою народів проявляється у політичній та стратегічній площинах.

Останні політичні вияви спільного фронту є такі:

Міжнаціональні організації національно-визвольних рухів, в першій мірі Антибольшевицький Бльок Народів;

узгіднені політичні плятформи, загальнішого чи конкретнішого змісту, як підстава спільних політичних дій і виступів; організування спільних протибольшевицьких акцій, з участю різних національних сил і груп, для боротьби з большевицькими діями і потягненнями на різних ділянках та в різних країнах;

організування спільних зовнішньо-політичних акцій і виступів для протидії большевицьким впливам та для маніфестування солідарної постави всіх поневолених Москвою народів;

розбуджування, втримування і поширювання в коленому народі зацікавлення визвольними змаганнями інших, союзних народів і засвідчування симпатій для них відповідним реагуванням у власній політичній дії;

зв'язки і співпраця між поодинокими національними визвольними організаціями і рухами для взаємної підтримки і допомоги;

порозуміння між національно-визвольними організаціями і центрами сусідніх зі собою народів для уреґулювання різних проблем обостороннього зацікавлення так, щоб уможливити і затіснити співпрацю цих народів у протибольшевицькій боротьбі.

Так само у стратегії революційно-визвольної боротьби кожний народ мусить узгляднювати вимоги спільного протибольшевиць-кого фронту. До такого висновку приводять міркування над історією московських імперіялістичних загарбань і над можливостями визволення. Тут вкажемо на найважливіші моменти.

Московські загарбання чужих країн відбувалися ступнево. Москва поневолювала одну країну по одній, а не всі нараз, при чому звичайно використовувала внутрішню слабість, чи трудне зовнішнє положення атакованого народу. Тепер є такий стан, що большевицька Росія значно перевищає кожний з поневолених народів не тільки збірними силами, якими вона диспонує завдяки панівному імперіяльному становищу, але так само автохтонним силовим потенціялом московського народу. З другого ж боку, цей московський потенціял значно менший від суми силових потенціялів усіх уярмлених

Москвою народів, які прагнуть національної незалежности. Цей фактичний стан вказує виразно, які висновки треба зробити для успішности стратегії протибольшевицької визвольної боротьби так, як Москва робить свої висновки для втримання імперії і свого панування.

Засадою московської імперіяльної політики і стратегії є роз'єднувати поневолені народи, ізолювати національно-визвольні змагання кожного народу, розправлятися з кожним народом зокрема, не допускаючи до створення одностайного фронту всіх уярмлених нею народів. Крім того, Москва завжди створювала внутрішні конфлікти і фронти в понево-леному народі, щоб тим. легше зламати його. Під цим оглядом большевицька система т. зв. клясової боротьби показалася найрафінованішою. Большевики бояться визнати сам факт, що існують національно-визвольні змагання уярмлених ними народів і намагаються підтягнути їх під фальшиві поняття внутрішньої, клясової боротьби, або аґентурних дій чужосторонніх сил. Головним мотивом цієї большевицької тактики є переконання, що вже самі відомості про національно-визвольну боротьбу якогось народу можуть розбуджувати і скріплювати подібні прагнення серед інших уярмлених народів та створювати одностайний фронт цих рухів.

Положення уярмлених Москвою народів, зокрема відношення силових потенціялів — з одного боку — та тактика большевицького імперіялістичного поневолення — з другого — доказують, що одностайність протибольшевицької, національно-визвольної боротьби всіх поневолених народів мусить бути головною засадою її стратегії.

Стратегія одностайної визвольної боротьби унеможливить Москві розправлятися з кожним національним визвольним рухом окремо й за чергою, і примусить її розділяти свої сили на всі фронти одночасно. Через це тиск і сила московського імперіялізму, що діє на відтинку кожного поневоленого народу, мусять бути, в наслідок роздріблення, відповідно зменшені. Таким чином революційно-визвольні фронти окремих народів створюють собі взаємно відтяження, поскільки вони діють рівночасно й одностайно. Отже боротьба кожного народу зокрема за своє визволення з московсько-большевицької неволі стає облегшеною і має кращі вигляди на успіх, коли вона ведеться рівночасно з аналогічними змаганнями других народів і в стратегічному відношенні творить з ними одностайну дію.

Подруге, революційно-визвольна боротьба одного народу мобілізує інші народи до такої ж боротьби силою прикладу. Це є другий спосіб автоматичної взаємодопомоги між визвольними рухами різних народів.

Далі стоїть питання: як практично забезпечити одностайність і рівночасність революційно-визвольної боротьби усіх поневолених народів, що є основним у стратегії спільного визвольного фронту?

Перед устійненням нашої відповіді на це питання, буде доцільним найперше усвідомити собі реальні межі, яких у цьому відношенні не можна перейти. При поверховному трактуванні цієї справи виглядає, що крім загальних політичних і стратегічних засад спільного фронту, можна її розв'язувати теж на площині організаційного спаювання так, щоб плянування, організування, керування і ведення революційно-визвольної боротьби різних народів було централізоване в міжнаціональній організації визвольних рухів. Такі думки проявлялися подекуди теж щодо АБИ, добачаючи в ньому не тільки інструмент для координації і спільної політичної акції різних національних визвольних організацій, але й своєрідну їхню надбудову з надрядними керівними функціями і компетенціями.

Така політична, організаційна й оперативна централізація повинна б, на перший погляд, найуспішніше забезпечувати одностайність визвольної боротьби усіх поневолених народів та творити відповідну противагу до московського імперіяльного централізму. Але в дійсності це не вело б до наміченої мети. На це складаються такі головні причини: Поперше, така концепція є незгідна з самобутністю національно-визвольних рухів окремих народів у засадничому і практично-дійовому відношенні.

Подруге, вона не відповідає умовинам революційної боротьби. Організація, плянування й оперативне керівництво в революційній боротьбі мусять бути стисло законспіровані. Через це конечно застосувати далекойдучу децентралізацію навіть у рамках одного національно-революційного руху. А вже централізація на міжнародньому рівені була б цілком неможливою. Якщо б намагатися застосовувати її насилу, то це привело б до повного спаралізування і занику боротьби. Під цим оглядом ведення революційної боротьби засадничо відрізняється від ведення державних воєн, у яких воєнні

коаліції можуть мати одно централізоване керівництво. Централізоване керівництво різнонаціональних революційних рухів могло б бути реалізованим на взір воєнних коаліцій тільки в такому випадку, коли б ці рухи були інспіровані і кермовані з одного центру з-поза країн боротьби, як це діється з комуністичними революційними діями в некомуністичних країнах, які є живлені і кермовані большевицькою централею. А це не відповідає ні фактичному станові, ні внутрішній природі протибольшевицьких національно-визвольних рухів, ні умовинам їхньої дії.

Третій момент, що промовляє проти організаційно-оперативної централізації — це небезпека, що вона спричинить зменшення, замість збільшення напруги боротьби окремих народів, учасників союзу. Такі прояви не є рідкістю в тісніших міжнаціональних об'єднаннях з комбативними цілями. Окремі союзники часто намагаються скинути з себе більші зобов'язання й обтяження, рахуючи на те, що їх виконують інші партнери. Під цим оглядом ми маємо теж досить прикрий досвід з АБН, у якому майже ціле фінансове обтяження та переважна частина всієї діяльности спадає на українські плечі. В такому укладі централізоване бльокування не активізує до справжньої дії тих усіх сил, які рахуються учасниками, і дійовий ефект не стоїть у належній пропорції до зовнішнього оформлення. Цих браків не можна відносити на карб байдужости, чи меншої вартости окремих національних рухів, тільки їх причина лежить передусім у самій системі централізації міжнаціональної організації. У закордонній діяльності, що має переважно політично-пропаґандивний характер, можна ще погодитися з цими недомаганнями й нерівномірною активністю союзників. Але перенесення такої системи співдії на властиву революційну боротьбу було б надто невластивим і недоцільним.

Ще є один важливий політичний момент, який не дозволяє особливо нам, українцям, змагати до надто централізованих форм дії спільного фронту. З уваги на становище і величину українського потенціялу та на активність української революційної сили, Україні автоматично припадає передова роля у протибольше-вицькому визвольному бльоці народів. Коли з цим поєднуються намагання закріпити таке становище ще й тривкими формами, то з цього мусять зроджуватися у наших партнерів поважні підозріння і побоювання, що ми прагнемо геґемонії

у спільних змаганнях, а потім домінантного становища України в новому укладі держав на місці СССР. Впарі з цим поширюється переконання, що спільний фронт поневолених народів — це першою мірою українська справа, в якій українці найбільше заанґажовані, найбільше з неї користають і тому повинні нести головний тягар її утримування. Таке наставлення приводить до охолодження союзницьких взаємин та до байдужости в праці і в спільній боротьбі.

Ці пізнання і досвід приводять до висновку, що діяння спільного визвольного фронту мусить полягати передусім на самостійній боротьбі всіх народів в одному напрямі та на їхніх власнопідметних заходах про одностайність спільних змагань. Сталі організовані форми міжнаціональної співпраці мають сповняти в тому допоміжну ролю, бути інструментом спільних акцій та політичної координації, а не рушієм чи централізованим керівництвом національно-визвольних рухів. Прагнення кожного народу вести свої визвольні змагання в рамках одностайного визвольного фронту, враз з іншими народами, мусять випливати з правильного розуміння користей для власної справи. Для цього не треба жодних альтруїстичних мотивів, вистачає холодний національний еґоїзм. Спільний фронт дає визвольній боротьбі кожного причасного народу поважні шанси на успішне ведення і завершення її перемогою. Користати ж з цього може тільки той нарід, що активною боротьбою бере участь у спільному фронті. Це власне найсуттєвіше, що єдиним вальорним способом участи в спільному визвольному фронті є власна боротьба кожного народу, а не сама формально-організаційна приналежність.

Підсумовуючи головні висновки з цих міркувань, можна устій-нити наступні засадничі напрямні стратегії спільного протибольшевицького, національно-визвольного фронту:

а) Національно-визвольний рух кожного народу повинен постійно й інтенсивно вести свою боротьбу власними силами, стосуючи такі форми, методи і таку тактику боротьби, які відповідають його умовинам. Боротьба одного народу мобілізує інші народи та облегшує їхні змагання;

б) коли революційна боротьба якогось народу набирає високої напруги, зокрема, коли вона розгортається у ширше збройне повстання, тоді інші народи теж повинні посилювати свої

революційні дії та при відповідних умовинах переходити до збройних акцій. Такі відгучні революційні дії є одночасно підтримкою для боротьби народу-ініціятора і використо-вуванням створеної ним пригожої ситуації для надання власним змаганням більшого розмаху і значення;

в) у збройних формах революційної боротьби треба чітко розрізняти обмежені бойові, чи партизанські акції спеціяльних боївок і військових відділів від широких повстанських дій, ведених з метою, підняти повстання цілого народу. Обмежені бойові і партизанські акції можна вести в різних етапах революційної діяльности як найсильніший виразник загальних протибольшевицьких, національно-визвольних прагнень народу та актуальної революційної боротьби. При розгортанні широкого повстанського зриву треба брати до уваги рівень революційної готовости цілого народу, як рівнож стан інших народів, загальну ситуацію в підбольшевицьких країнах та міжнародне положення. Головною напрямною в розгортанні повстання є поширення його на якнайбільший простір, тенденція охопити ним усі підбольшевицькі країни, не дати ворогові змоги замкнути повстанський рух на малому терені;

г) для одностайности спільного визвольного фронту найважливішим є одночасне посилювання натуги революційних дій різних народів, а не однаковість форм і методів чи ділянок, у яких окремі народи у даному часі зосереджують свої протибольшевицькі акції. Це важливе з уваги на тактику Москви систематичного, щораз більшого уярмлення, викорис-товування і розкладання окремих народів. У різних поневолених країнах в один час існують неоднакові умовини і найактуальніші напруження часто лежать у різних ділянках життя. Тому, коли революційна боротьба одного народу проявляється з високою напругою в одній ділянці, революційні рухи інших народів повинні рівночасно посилювати свою боротьбу в таких формах і в таких ділянках, у яких конфлікти між народом і большевицьким режимом є актуально найгостріші;

ґ) революційні організації різних народів утримують взаємні контакти і співдію для взаємодопомоги та для узгіднювання практичної протибольшевицької боротьби;

д) на теренах і в середовищах мішаного національного складу,

зокрема в совєтській армії, в концтаборах і на теренах заслань діють міжнаціональні революційні організації, в змислі спільної боротьби проти комунізму і московського імперіялізму та за національне визволення всіх уярмлених Москвою народів.

Спільний фронт поневолених Москвою народів існує в наслідок подібного положення, накиненого цим народам большевицькою Москвою, з головною метою, щоб спільними зусиллями здобути незалежність кожного народу. Одночасно цей спільний фронт має зав'язки майбутньої приязні і співпраці між самостійними державами цих народів, зокрема для тривалого забезпечення перед новими наступами російського імперіялізму. Як довго житимуть корені цього загарбницького імперіялізму, так довго він буде становити постійну загрозу для самостійного життя ближчих і дальших сусідів. Тому одним із засадничих, незмінних елементів політики й оборони визвольних народів мусить бути постійне намагання замкнути російські імперіалістичні тенденції в російських етнографічних кордонах нерозривним оборонним перстенем та спільними протидіями унеможливити його експансію в будь-якому напрямі.

9. Проблема націонал-комуністичного фронту

В процесі національно-визвольної революції, зокрема в стадії її переможного розвитку, можемо мати ще справу з націонал-комуністичним фронтом. В тому аспекті треба розглядати можливості його виникнення, його ролю і значення в різних обставинах та визначити відповідну лінію і тактику нашого ставлення до нього.

Націонал-комунізмом називаємо таку ідеологічно-політичну концепцію, яка має на меті побудову, згл. втримання самостійної держави якогось народу з комуністичним устроєм. Відношення до зовнішнього світу, до інших держав і народів має укладатися на засадах суверенітету, себто самостійности і незалежности даної націонал-комуністичної держави. Натомість ціле внутрішнє життя — державно-політичний, суспільно-економічний лад, зміст і структура в усіх ділянках життя — мають відповідати засадам і методам світового комунізму так, як вони оформилися в розвитку комуністичної теорії і практики.

Не можна говорити про націонал-комунізм як про самобутню

ідеологічно-політичну й суспільну концепцію, ані навіть як про скристалізовану відміну міжнародного комунізму, в роді окремої комуністичної секти. Націонал-комунізм не має своєї окремої доктрини, ідеології, суспільної, політичної, він виростає з того самого кореня, що і всі інші комуністичні парості, і уважає себе правовірним послідовником інтернаціонального комунізму. Навіть назва націонал-комунізм є для нього чужою, хоч загально прийнятою в політичній термінології. Але дотичні політичні творива, яких звичайно цим терміном означується, самі до неї не признаються.

Націонал-комунізм виступає в процесі насаджування і втримування комуністичних партій, комуністичної системи і режиму на терені якогось народу, як реакція місцевих комуністичних елементів на безоглядність московського загарбництва, централізму і диктатури. Мотивом такої реакції-спротиву бувають переважно амбіції, боротьба за владу і впливи комуністів даної країни, які не погоджуються бути виключно вислужниками і виконавцями волі Москви, тільки хочуть самі мати владу і керувати країною по-своєму. Крім того, мають свій вплив національні течії, які охоплюють цілий народ, і є джерелом загального спротиву московському імперіялізмові. Якщо комуністичні елементи даної країни повністю позбавлені патріотизму, то вони діють під тиском двох непримиренних і непоступливих сил — московського імперіялізму і національно-незалежницької стихії. Маючи в руках можливість ініціятиви і владу, вони не раз намагаються грати між цими обидвома силами, шукаючи компромісу між ними, чи використовувати одну сторону, щоб скріпити своє становище супроти другої.

Незалежно від мотивів, якими керуються дотичні комуністичні елементи, виступаючи з націонал-комуністичними тенденціями, завжди, коли з того приводу постають напружені, а то й неприязні відносини між ними і московською большевицькою метрополією, вони намагаються знайти опору і підтримку в народі, граючи на його національно-самостій-ницьких прагненнях. В такій ситуації конфлікту з Москвою, націонал-комуністичні кола можуть стояти в різних взаємовідношеннях до національно-самостійницьких сил і течій своєї країни. Вони можуть діяти під впливом національного самостійництва, або можуть тільки намагатися його використати, не маючи іншої силової опори.

Вірними і справжніми виразниками чи борцями національних стремлінь націонал-комуністи ніколи не можуть бути, поскільки комунізм, якого вони не відрікаються, завжди залишається ворогом нації, її вартостей і самобутнього життя. Тому національно-самостійницький рух ніколи не може примиритися з націонал-комунізмом, ані піти його шляхом. Якщо національні сили в певних обставинах дають підтримку протисоветським виступам на-ціонал-комуністичних кіл, то при тому йде про тактичне використання їх як однієї з форм, зглядно як одного з відтинків загального національного змагання з напором московсько-большевицького імперіялізму. Важливим е те, що, бувши в гострому конфлікті з Москвою, націонал-комуністи стаються узалежненими від підтримки національних сил та, щоб її мати, мусять якоюсь мірою йти по лінії національних прагнень. Стоячи між двома непримиренний силами — між нацією і московським большевизмом, — націонал-комунізм може грати замітну ролю тільки деякий час і кінчається повним переходом на одну з цих сторін, або заникає через брак власного ґрунту.

Явище націонал-комунізму може мати ще інше походження і сповняти іншу ролю. Він може бути тактичним маневром комуністів даної країни, менш чи більш узгідненим з Москвою, чи то-лерованим нею, з тою метою, щоб приспати чуйність і зменшити протикомуністичний спротив якогось народу. Підкреслювання національних моментів і маркована незалежність від московського центру мають створювати враження, що прихід до влади тієї породи комуністів і введення ними комуністичної системи — це справа тільки внутрішнього ладу, а не втрата державної незалежности і підкорення Москві. У такій ситуації націонал-комунізм повинен сповнити ролю троянського коня, бо після закріплення його влади приходить повне поневолення нормального большевицького типу. Большевизм послуговується націонал-комуністичною тактикою особливо тоді, коли він не може проламати опору якогось народу іншими засобами. Це має місце зокрема там, де Москва не може діяти мілітарною перевагою, або коли якийсь народ залишається одностайно неподатливим на комуністичні впливи, не зважаючи на всі насильства большевицької окупаці.

При оцінці значення націонал-комуністичних явищ у боротьбі якогось народу з московсько-большевицьким імперіялізмом треба узгляднювати передусім ситуацію, в якій вони виступають, і їхні

наслідки. В певних обставинах такі явища можуть приносити деяку користь, побіч невідхильних шкідливих наслідків, які зв'язані з усяким слідом комунізму. Корисним може бути те, якщо націо-нал-комуністичні дії справді спрямовують своє вістря проти московського імперіялізму, що ним є просякнений большевизм, і якщо вони здобувають для національної справи якісь позитиви на такому ґрунті та в таких обставинах, де нема відповідної акції в чисто національному дусі, або де вона не має належного середовища.

Більшість проявів націонал-комунізму є виключно шкідлива для нації, зокрема для національно-визвольної протибольшевицької боротьби. Це стосується до всіх таких концепцій і акцій, які відкривають активний фронт проти національних вартостей і сил, а свої ніби національні прикмети і протиімперіяльні настанови виставляють тільки на показ, для обману. Так само виключно шкідливим уважаємо такі націонал-комуністичні акції, які правда, виступають активно проти московського імперіялізму, не підпорядковуються большевицькому центрові, але рівночасно відкривають фронт проти національно-визвольного руху та, оперуючи в національному середовищі, вносять заколот і диверсію у визвольний фронт.

Розрізнення в оцінці різних націонал-комуністичних явищ можна звести до наступного простого питання, яке ставимо при розгляді кожної конкретної націонал-комуністичної акції: Чи вона відтягає людей з большевицького табору і з-під большевицьких впливів, привертаючи, згл. наближуючи їх до табору національно-самостійницького і формуючи їх на борців проти большевизму в обороні нації, чи навпаки, вона заманює людей з національно-самостійницького табору на позиції комуністичні та послаблює визвольний фронт? Аналогічний критерій можна прийняти в оцінці націонал-комуністів, розглядаючи їхнє політичне наставлення з погляду боротьби з большевизмом за самостійність нації. Трактуючи націонал-комуністичне наставлення як посереднє, чи перехідне між національним і комуністичним, ставимо питання: Чи дана група людей з націонал-комуністичним наставленням у своєму розвитку і своєю дією прямує від комунізму до націоналізму, чи навпаки? Поскільки в першому випадку є справа з позитивним процесом оздоровлення, то другий процес є неґативний, шкідливий.

Вище подані загальні міркування на тему націонал-комунізму

спираємо на спостереження з українського і чужинного ґрунту. Вони мають служити нам за головні дороговкази при визначуванні напрямних нашого поступування, якщо на своєму шляху стрінемося з того роду явищами.

До нашої теми не належить історичний розгляд тих течій, процесів і окремих явищ, які підходять під прийняте нами окреслення націонал-комунізму, а яких за останнє сорокріччя було чимало в бурхливому розвитку політичного життя в Україні. Подаючи одним реченням найбільш узагальнену думку, скажемо, що в тому розвитку виступає одна і друга категорія націонал-комунізму, а навіть одні й ті самі люди раз ішли проти національних вартостей та інтересів, вислуговуючись російському комунізмові, то знову розходилися з ним в не одному, заступаючи, хоч частинно, українські національні інтереси. Під сучасну пору нема в українському політичному житті поважніших націонал-комуністичних тенденцій і дій, які проявлялися б одверто як окремий політичний напрямок і як поважний діючий фактор. Тут не будемо займатися поодинокими маленькими групками, які виступають на еміграції з на-ціонал-комуністичними концепціями. Так само поминаємо приховані націонал-комуністичні тенденції, які гніздяться в деяких еміграційних угрупованнях, і які мають радше характер дрібних, укритих диверсій.

При розгляді перспектив української національно-визвольної революції нас цікавить можливість виникнення в процесі її боротьби поважніших націонал-комуністичних сил і акцій, які в певній ситуації можуть стати замітним діючим чинником. Найперше щодо ситуації, в якій може виступити на арені подій націонал-комуністичний фактор.

З попереднього розгляду внутрішньої природи націонал-комуністичних явищ та з історії таких процесів в Україні робимо висновок, що для самобутнього виникнення поважнішого націонал-комуністичного руху в Україні, незалежно від загальної ситуації, а з його власних ідейно-політичних спонук — нема завдатків, ані виглядів. Він може постати і розвинутися в окрему силу тільки завдяки особливим сприятливим обставинам. Це може статися передусім тоді, коли большевизм і структура СССР будуть поважно захитані визвольною боротьбою поневолених народів або воєнним конфліктом з іншими державами. Третя можливість, яка ще не має більших виглядів, — це розхитання московського централізму в

комуністичному бльоці та поширення націонал-комуністичних процесів серед комуністів у різних підсовєтських країнах у наслідок внутрішньо-партійних конфліктів і суперечностей. Розгортання більших націонал-комуністичних акцій під час національної революції, зглядно в кризовій для большевиків воєнній ситуації, може відбутися в двох засадничих варіянтах, які відповідають попередньо схарактеризованим відмінам націонал-комунізму.

Перший варіянт: комуністи української крови в кризовому положенні большевизму та в обличчі переможнього розвитку національної революції фактично зривають з московським большевизмом і відкривають проти нього фронт боротьби. Цим вони приєднуються до протибольшевицької боротьби національно-визвольних сил, але повністю і беззастережно не включаються в національну революцію, тільки намагаються в її рамках діяти в змислі націонал-комуністичної концепції.

Повне приєднання до національної революції полягає не тільки на протиросійській боротьбі, але не менше на визнанні мети і основних засад цієї революції, отже й на відкиненш комунізму в цілому, так як його поборює національно-визвольний рух. Хто це робить справді і на ділі, той повністю стає в лави національної революції, навіть якщо б він перед тим належав до ворожого, комуністичного табору. Це уточнення має істотне значення, щоб поняття націонал-комунізм не змішувати з відміченням політичної минувшини людей і груп. В політично-дійовому становленні, зокрема в революційний час, на першому місці стоїть актуальна активна позиція. Коли колишні комуністи повністю зривають з комунізмом та активно включаються в протибольшевицьку боротьбу за національне визволення, то в процесі боротьби недоцільно, ні не можна вилучувати їх як окрему політичну категорію.

Окремою націонал-комуністичною категорією і проблемою в національній революції будуть, отже, не ті елементи, що вповні і фактично перейдуть від комунізму на її бік, тільки ті, що, ставши до боротьби з Москвою, не відрікаються комунізму, але далі обстоюють комуніс-тичні позиції, пристосовані до нових обставин, і намагаються здобути для них право громадянства в національному таборі та в самостійній, національній державі. В тому вони кермуються двома головними мотивами, рівнорядно або з перевагою одного з них.

Поперше, вони з переконання і з призвичаєння тримаються означених комуністичних засад, уважаючи їх найкращими для розвитку народу. Подруге, їм надалі йде про збереження для себе (не тільки індивідуально, але для загалу комуністичної кляси) керівного й упривілейованого становища в національній державі. А це було б можливим тільки тоді, коли б у цій державі втрималася комуністична система, отже й комуністична верства місцевого походження мусіла б значною мірою втриматися при владі.

Щоб здобути собі на це право, комуністи-українці можуть у пригожій ситуації переходити організовано, цілими групами на бік національно-визвольних змагань і воювати проти Москви. Не можна виключати теж такого, що це будуть робити визначніші одиниці совєтської державної системи організованим і згори кермованим способом, у яких українці опановують керівний апарат. Зокрема в катастрофальному для большевиків положенні можуть бути такі випадки, що український командний склад військових одиниць з більшістю українців, або такий же керівний апарат більших територіяльно-адміністраційних чи державних господарських одиниць, проголошує і на ділі реалізує розрив кермованих ними одиниць з СССР та влучення їх у формовану революційним порядком систему самостійної української держави. Такі акти державного перевороту, здійснювані самими керівниками, заавансованими в советській системі, можуть бути не тільки пристосован-ською зміною прапору, але й задокументовані такими діями, які свідчать про їхню серйозність та замикають дорогу повороту до совєтського табору. До дій такого порядку належить передусім активна боротьба проти большевицьких сил, усування москов-сько-большевицьких елементів і впливів, активний спротив совєт-ським намаганням далі підчиняти собі відносні терени й одиниці та солідне виконування зобов'язань супроти національної революції.

Тут ще раз підкреслюємо ріжницю між повним приєднанням до національної революції, а напіонал-комуністичним змістом у різних випадках. Бо теж у вище наведених прикладах компактного переходу на бік революції, веденого керівниками з совєтської системи, можемо мати діло з послідовним відреченням від комунізму, з яким виступають заавансовані в комуністичній системі керівники, і то не тільки безпартійні фахівці, але теж члени компартії. В інших випадках

можуть мати місце намагання зберегти що вдасться з комуністичної системи. Знаменною признакою для цього варіянту націонал-комуністичних акцій в часі національної революції буде те, що заанґажовані в них елементи, не зважаючи на своє прив'язання до комунізму, стають до активної боротьби з московським імперіялізмом, включно з його большевицькою відміною. Крім повище поданих мотивів такого їхнього поступовання до голосу можуть приходити ще й реакції на різні упослідження, яких не раз зазнають навіть комуністи немоскалі внаслідок московського “старшобратства”.

Другий варіянт націонал-комуністичних проявів у катастро-фальному положенні большевизму, в наслідок визвольної революції, або воєнних подій, відрізняється від першого варіянту тим, що діючі в ньому комуністичні елементи не стають до активної боротьби з Москвою, а намагаються свій деклярятивний розрив з большевизмом і перехід на національно-самостійницькі позиції обмежити необхідним форумом пристосування до нового порядку. В дійсності такі прояви не є випливом якихось поважніших змін у внутрішній настанові, тільки тактичним засобом зовнішнього достосування до обставин, щоб перетворити їх, зглядно щоб втримати що дасться з комуністичного минулого, а зокрема, щоб зберегти своє вигідне і впливове становище.

Можна передбачати, що з моментом заламання большевизіму, загально або в якійсь одній країні, під напором ворожих сил, комуністи будуть намагатися знайти спосіб і форми, щоб сповидним розривом з большевизмом втриматися на поверхні та здобути впливові становища в змінених обставинах. Комуністична теорія,а ще більше практика большевицької системи, не зважаючи на сповидну прямолінійність і принциповість, у дійсності формує людей так, що в них незвичайно розвивається схильність пристосовуватися до створюваних насильством змін політичного курсу, приховувати власну думку, а виявляти тільки те, що корисне і вигідне. Зокрема та категорія людей, що в большевицькій системі пробивається на поверхню політичного життя і втримується на ній, мусить відзначатися особливою безхребетністю і хитрістю. Коли большевизм буде валитися, тоді велика частина таких комуністичних елементів буде в кожних обставинах відпекуватися від тих большевицьких засад, прикмет, і дій, які на даному терені і для домінуючої там сили є

найбільше ненависними. Одночасно ці самі елементи будуть намагатися втримати те з большевицької системи, що вдасться перепачкувати при відповідній тактиці пристосування. Ці намагання прищепити новому ладові хоч частину з політичної і суспільної системи та методики большевизму можна пояснювати хоч би самими егоїстичними мотивами. Люди, які повністю зростаються з якоюсь системою, як її носії і формотворці, а не як її жертви, чуються без неї, без якоїсь її частини безпомічними, нездібними. Щоб мати шанси знову бути на керівних становищах, їм треба тієї системи, яку вони знають і вміють опановувати. Під тим оглядом діє вже станова рутина величезної совєтської бюрократії, що силою безвладности прагне збереження структури СССР та большевицької системи, незалежно від ідеологічного наставлення і політичних переконань.

Тактика комуністичного активу і совєтської бюрократії пристосовуватися до нових обставин через відкинення однієї частини большевицьких засад і методів, щоб зберегти іншу їх частину, може мати різнорідні види і комбінації. З погляду національно-визвольної і протикомуністичної боротьби треба мати на увазі два головні напрямки. Перший — це скидання московсько-імперіяльного балянсу та втримування елементів комуністичної системи в пристосованій формі націонал-комунізму. Другий напрямок, протилежний, йтиме по лінії зберігання імперіяльної структури, в дещо змінених, пристосованих формах, щоб тільки втримати державний зв'язок дотеперішніх підсовєтських країн з Росією, зате як баляст відкидатиме комуністичну систему. Це розщеплення большевизму на два протилежні напрямки та зберігання обидвох його складових елементів в окремих комплексах може бути для нього головним виходом у ситуації, яка грозитиме йому повною загладою. Така можливість вже сьогодні має помітні засновки. Для того, щоб розвиток пішов за такою схемою, треба спеціяльно придуманого і приготованого пляну. Він може відбуватися автоматично, бо одні елементи в большевицькому комплексі схильні шукати в катастрофі виходу в одному напрямі, а інші — в іншому. Теж по боці противників большевизму не всі змагають до рівнорядної ліквідації московського Імперіялізму і комунізму, тільки є розбіжності в питанні, хто е властивим і головним ворогом.

Відповідно до такого стану, оформлення цих двох напрямків

розщеплення большевизму для мімікрії та для дальшого розчленованого існування може відбуватися під рівночасним впливом внутрішніх наставлень у большевицькому таборі і в достосуванні до тиску ворожих сил. Обидва напрямки можуть існувати рівнорядно побіч себе, або на одних теренах і в одній ситуації може переважати один, то внову деінде — другий. Серед російських комуністів і бюрократів переважатиме тенденція втримати передусім цілість імперії ціною відступлення від комуністичної системи. В неросійських країнах, які будуть здобувати національну самостійність, місцеві комуністи підуть радше на відрив від Москви, намагаючись утриматися з допомогою комуністичних первнів у національних рамках. Коли йде про пристосування до перемагаючого протибольшевицького табору, то там, де домінують сили національно-визвольних революцій, будуть найтрудніші умови для будь-якого приховування і зберігання російських імперіяльних позицій. Знову ж чужосторонні сили можуть більше толерувати, а навіть підтримувати російські імперіялістичні сили і дії, коли вони виступатимуть під протикомуністичним плащиком, хоч би й фальшиво прибраним.

Розгляд таких можливостей насуває необхідність узгляднювати у плянах визвольної боротьби дію цього роду факторів, які тепер поважніше не проявляються, але можуть виступити на арену подій з моментом розвалу большевизму, ніби як його гробоко-пателі, а в дійсності як продовжувачі його діяння в розчленованій формі. Щоб такі явища правильно розцінювати та відразу відповідно їх зустрічати, — до цього мусить бути наперед приготований увесь народ, а не тільки його організована революційна сила. В оцінці кожного такого явища треба дивитися передусім на його дійовий зміст і напрямок, а не на словні декларації, які в тактиці пристосування і маскування будуть радше закривати, ніж виявляти справжні наміри. Треба створювати такі ситуації, щоб ново-формовані побольшевицькі сили мусіли активно воювати проти большевизму, згл. брати участь у поборюванні залишків московського імперіялізму та комунізму і при тому виявити своє справжнє обличчя. Не можна допускати до поставання і зросту таких сил і акцій, які тільки в деклараціях відмежовуються від большевизму, а на ділі намагаються зберегти його залишки — по лінії імперіялістичної структури, чи комуністичної системи, — і гуртувати елементи заавансовані в компартії та в совєтській бюрократії. Сюди належать теж націонал-комуністичні

явища другого варіянту, які були б тільки галапасними шкідниками у процесі національної революції та засновками протинародного комуністичного рецидиву. Того роду прояви і намагання треба в зародку розбивати і знешкідливлювати.

На випадок націонал-комуністичних явищ першого варіянту, які фактично звертаються фронтом проти московського большевизму, а свої комуністичні тенденції достосовують до національно-самостійницьких рамок, національно-революційний фронт мусить реалізувати своє засадниче наставлення в такий спосіб, щоб належно узгляднювати ситуацію і вимоги самої визвольної боротьби.

Український націоналізм ставиться принципово негативно до націонал-комунізму, вважаючи його суперечним з природою і добром української нації, та шкідливим для неї наслідком ворожих впливів. Метою національно-визвольної революції є усунути з України комунізм у цілому й у всіх його відмінах. Це своє наставлення виявляємо послідовно завжди і всюди, теж у зустрічі з визнавцями націонал-комуністичних концепцій. Коли маємо справу з самими починами творення націонал-комуністичних груп і акцій на українському національному ґрунті, стараємося запобігти тому, згл. паралізувати ці почини. Якщо вони таки розвива-ються і діють таким способом, що вносять розбиття у визвольні дії, чи відтягають національні сили від властивого національного фронту, тоді націоналістичний рух мусить ці намагання активно поборювати, намагаючись їх цілком усунути з українського політичного життя.

Толерантно ставимося тільки до таких націонал-комуністичних явищ, які розгортають свої дії в такому середовищі і на такому терені, де національно-визвольний рух не сягає, чи не знаходить ґрунту, а натомість вони успішно мобілізують нові сили проти московського большевизму та ведуть з ними справжню боротьбу за державну самостійність України. Під час революційно-визвольних змагань цей момент протибольшевицької боротьби має вирішальний вплив на відношення до всіх інших діючих сил, у тому теж до ідеологічних і політичних противників.

Під час такого толерантного відношення з уваги на рівнобіжну боротьбу проти одного ворога, націоналістичні сили повинні робити позитивні заходи, щоб тих людей і цілі групи, які доказують свою

вартість у протибольшевицькій, національно-визвольній боротьбі, відтягнути від націонал-комунізму та повністю приєднати їх до національного фронту. З такими групами, яких не вдається в тому переконати, намагаємося встановити базу їхньої участи в самостійному національному житті. Такою базою буде їхнє підпорядкування себе волі цілого народу та респектування встановленого ним ладу і правопорядку.

Натомість з такими групами, які не думають вкластися в ці рамки, тільки змагають до того, щоб накинути нації націонал-комуністичну систему насильством і комуністичними методами здобути владу, та які під тим кутом ведуть теж свою боротьбу з московським імперіялізмом — неминуча рішуча розправа. Скоро тільки дозволятиме переможний вислід протибольшевицьких змагань, на чергу прийшла б боротьба з цими націонал-комуністич-ними силами, якщо б вони змогли закріпитися і вирости на нову комуністичну загрозу.

Щодо засобів поборювання націонал-комуністичних проявів, то на першому місці ставимо ідеологічно-світоглядові і політичні аргументи. З одного боку доказуємо фальшивість, непослідовність і суперечність комуністичних тез і засад із законами життя, а зокрема з природою і життєвим наставленням української людини й українського народу; з другого боку, протиставляємо їм засади і мету українського націоналістичного руху. Ідеологічно-політичне поборювання націонал-комунізму спрямовуємо одночасно до його носіїв і визнавців, намагаючись завернути їх з хибного шляху, і до цілого народу, зокрема до тих середовищ, де націонал-комунізм проявляється, щоб позбавити його ґрунту.

Та рушієм націонал-комуністичних явищ є не тільки і не завжди ідеологічні й політичні переконання, але теж боротьба за збереження вигідних особистих і групових позицій, як про це вже була мова. Щоб вилучити цей мотив з дії, треба скрізь вказувати на невластивість націонал-комуністичного шляху. Бо націонал-комунізм буде народом відкинений і знищений так само, як і московський большевизм, а тим самим його вперті оборонці замість рятувати, тільки припечатують свою долю. Натомість треба вказувати на інший, правильний шлях, який стоїть відкритий перед всіма, теж перед активними елементами совєтсько-комуніс-тичної системи. За вийнятком відповідальности перед національним правосуддям за особисто поповнені злочини,

комуністи і вислужники комуністичного режиму мають найкращу змогу направити свої помилки і гріхи перед народом якраз під час національно-визвольної боротьби, включаючись у неї активно та доказуючи ділом, що зривають з поганим минулим. Таке ставлення не має бути порожнім пропаґандивним арґументом, але справжньою настановою, реалізованою в практиці. Йде про те, щоб для всіх відкрити поважні і переконливі шанси зв'язати свою долю з національно-визвольною боротьбою та активною участю в ній здобути собі позиції, чи виправдання на майбутнє. Але треба рахуватися з тим, що знайдуться такі комуністи, до яких не будуть промовляти жодні з цих аргументів і яких ніяк не можна навернути на правильний шлях по-доброму. В таких випадках методи і засоби поборювання шкідливих для визвольної справи прокомуністичних (теж націонал-комуністичних) сил і дій мусять бути достосовані до їхніх методів і засобів, з узглядненням цілої ситуації та ступеня їхньої загрози і шкідливости. Всякі намагання застосувати злочинні комуністичні методи — насильством і збройною силою протиставитися національно-визвольному рухові та його діям у процесі визвольної боротьби, мусять бути радикально знищувані революційним порядком.

10. Розвиток і чинники революційного процесу

Основи і головний зміст революційної визвольної концепції були з'ясовані в 6. розділі. Там ми прийшли до висновку, що національна революція має пригожий природний ґрунт для розвитку, але головною її проблемою є створення активної революційної сили з сирого потенціялу протибольшевицько настроєних народніх мас. Отже велика частина рушійної революційної енергії йде на те, щоб мобілізувати, організувати і повести до боротьби дрімаючий в народі потенціял.

Діючі сили революції, що є підметом цілого революційного процесу, можна поділити на дві групи. Перша група — це первісні, рушійні сили революції. До другої групи належать ті сили, які є урухомлювані й організовані до революційної боротьби первісними, рушійними силами. Є три основні, первісні рушії революційного процесу: революційна ідея, революційна організація і революційна акція.

Ідеї українського націоналізму, як продукт духовости і світогляду

українського народу, як вислів його життєвих прагнень та дороговказ його прямувань на історичному шляху, є одночасно різким запереченням теорії і практики большевизму, запереченням тієї дійсности, яку насильно створює і накидає українському народові московсько-большевицьке поневолення України. Цим засадничим протиставленням до большевизму та своїми внутрішніми якостями, своєю динамікою — ідеї українського націоналізму є основним, найзагальнішим, найбільше і найтриваліше діючим рушієм української національно-визвольної, протибольшевицької революції.

Революційна організація, яка ставить собі за мету здійснити постуляти революційної ідеї своєю діяльністю і боротьбою, стає основним і керівним, свідомо діючим підметом революційного процесу. Поскільки революція не є якимсь автоматичним процесом, тільки в першій мірі боротьбою проти організованої і пляново діючої ворожої сили, то й передумовою її успіху є пляновість й організованість. В національно-визвольній боротьбі мусить брати активну участь ввесь народ. Тим більше для цього потрібна міцна провідна сила, яка б унапрямлювала й організувала змагання цілого народу. В новочасних визвольних змаганнях України зфор-мувалася і виросла така провідна революційна сила — ОУН, яка ініціятивно охоплює всі основні ділянки і форми революційної боротьби. Втримання, дальше скріплення і розбудова ОУН має підставове значення для послідовного й успішного розгортання національної революції.

Революційна дія - боротьба — це третій основний рушій революційного процесу. Без неї ідеї втрачають свою живучість і революційну динамічність. Революційна організація без відповідної дії не сповняє свого призначення і завмирає. Боротьба — це вияв живучости революційної ідеї і життєздатності революційної організації. Революційна діяльність може мати різні форми і різну напругу, що міняється відповідно до обставин. Найважливішим е те, щоб революційна організація послідовно продовжувала свою діяльність як непохитне змагання за здійснення незмінних ідей, що її оживляють.

Між трьома рушійними силами визвольної революції існує нерозривний зв'язок так, що відсутність однієї з них засадничо зменшує діяння інших. Тільки при повновартному діянні всіх трьох рушіїв революційний процес послідовно розвивається всупереч усім

намаганням ворога спинити його, розбити, чи розкласти.

Розвиток визвольної революції виповнюється двома головними процесами: революційною боротьбою з ворогом, з його силами і діями та мобілізуванням до революційної боротьби нових і щораз більших сил народу. Обидва ці процеси зливаються в одну дію й один одного посилює. Кожний акт і кожна акція безпосередньої боротьби з ворогом здобуває для справи революції все нові симпатії, нових визнавців і нових борців. Так само мобілізування щораз більших сил по боці революції спричинює поширення і загострення безпосередньої революційної боротьби з ворогом.

Схематичний плян розвитку визвольної революції полягає на ступневому, послідовному загострюванні та розширюванні протибольшевицької революційної боротьби, з залученням до активної участи в ній щораз ширших мас, так що вона охоплює увесь народ, цілу країну і всі ділянки життя, досягає найвищої напруги і переходить у загальне, всенародне збройне повстання. Але в практиці революція не розвивається по прямій лінії за таким схематичним пляном, який розрахований на сприятливий уклад усіх важливіших факторів, що мають вплив на її розвиток. Реальний розвиток революції йде звичайно хвилястою лінією, зі спадами, повільними і бистрішими піднесеннями, як всякі інші складні процеси. Вирішне значення мають, одначе, не ці змінні хвилювання в розвитковій лінії, тільки найвищі точки, що їх досягає революція в окремих етапах свого розвитку, які повинні виявляти щораз більші досягнення в сенсі схематичного пляну.

Беручи до уваги реальні умови розвитку протибольшевицької, національно-визвольної революції, розрізняємо в ньому дві головні фази. Перша фаза затяжної або перманентної революції, яка охоплює всі її етапи-періоди в ситуації несприятливій для загально збройного повстання. Другу вирішну фазу визвольної революції творить всенародній збройний зрив — повстання. Збройна повстанча боротьба, яку веде ввесь народ у найширших розмірах для остаточного знищення всіх московсько-большевицьких експозитур та всіх форм большевицького поневолення в Україні, має бути завершенням цілого дотогочасного революційного змагання. Загальний повстанчий зрив вимагає максимального зосередження і напруги всіх самостійницьких сил народу та звичайно потягне великі

жертви. На такі великі зусилля народ не може здобутися кількакратно на протязі короткого часу. З уваги на це перехід до загального збройного повстання повинен бути вислідом визріння революції, зокрема щодо готовости цілого народу, при корисному укладі інших факторів, які мають вплив на розвиток визвольних змагань і зумовлюють їх успішність.

Про фактори, що мають вплив на розвиток революційного процесу, на чергування різних його етапів, була вже попередньо принагідна мова. Розглядаючи їх в такому укладі, що починаємо від дальших і переходимо до ближчих для революційної дії, можна поділити їх на три головні групи. До першої групи належать усі ці фактори, які складаються на загальну міжнародню ситуацію, в дальшому і ближчому засязі. Другу групу становлять ті чинники, які формують внутрішнє становище в СССР і в цілому підбольшевицькому таборі. До третьої групи зараховуємо все те, що складається на силу й активність революційного фронту, на стан революційної боротьби в якомусь періоді.

Розглядаючи кожночасну міжнародню ситуацію під кутом інтересів визвольної боротьби, маємо на увазі два головні моменти. Поперше, наскільки взаємовідношення між СССР й іншими державами зв'язують большевикам руки, примушують їх концентрувати свої сили в розграх з іншими державами, приховувати свої нелюдські методи перед світовою опінією й у зв'язку з цим стримувати свою нищівну безоглядність у поборюванні народніх змагань за волю. Другим головним питанням є те, чи і наскільки наша протибольшевицька визвольна боротьба може знайти допомогу і підтримку чужих держав.

Постава революційних сил до міжнародньої ситуації не може бути тільки пасивно вичікувальною. Вони мусять кожночасно розвивати активну політичну діяльність, щоб приєднати приятелів і помічників для своєї справи й одночасно активізувати в світі ворогів московського імперіялізму і комунізму. Крім спеціяльної зовнішньо-політичної роботи в тому ж напрямі діють теж усі акції безпосередньої протибольшевицької боротьби, якщо вони доходять до відома зовнішнього світу завдяки відповідній пропаґандивній діяльності. Розуміючи, яке поважне значення для визвольної боротьби можуть мати пригожі зовнішні обставини та намагаючись мати вплив на їхній корисний розвиток, одночасно мусимо здавати собі справу з

наших дуже обмежених можливостей в тому відношенні. Загальні межі цих можливостей можна так окреслити.

Революційні дії можуть прискорювати і загострювати розвиток протибольшевицьких тенденцій у міжнародній ситуації, по скільки ці вже існують і доходять до голосу з приводу зудару інтересів між СССР і іншими великодержавами. Але навіть великого маштабу революційні дії не в силі зрушити, змінити засад-ничого курсу в міжнародній політиці такою мірою, щоб під їхнім впливом великодержави зміняли своє відношення до СССР. Можливості загострювання міжнародного напруження протибольше-вицькими революційними акціями є теж досить обмежені. Напр., було б трудно викликати такими акціями воєнний конфлікт західніх держав з СССР, чи їхнє збройне встрявання у змагання між визвольною революцією і большевицькою Москвою, якщо ці держави, не зважаючи на свої політичні конфлікти і різнородні ривалізації з СССР, не зважуться на війну з власних мотивів.

У цьому переконує нас історичний досвід, а зокрема цілий досьогочасний розвиток після другої світової війни. В перші повоєнні роки революційний потенціял України й інших поневолених Москвою народів, зокрема новопоневолених, досягав максимальної мілітарної мобілізації, одначе було ясним, що втримати його довший час діючим у такій формі і на такому рівні буде важко, якщо не буде поважніших змін в міжнародній ситуації, корисних для протибольшевицької революції. Отже, якщо б західні держави були повалено узгляднювали цей фактор світового протибольшевицького фронту, не тільки користі з його існування, але й передумови його втримання, тоді їхнє відношення до протибольшевицьких, національно-визвольних рухів та їхня політика супроти СССР мусіла б інакше виглядати. Поскільки невідповідне ставлення західніх держав в перші повоєнні роки можна ще зараховувати на карб їхньої недостатньої орієнтації в цих справах та їхньої неготовости до поважнішої розгри з недавнім воєнним союзником, то дальший розвиток, а зокрема їхнє становище під час мадярського повстання — вказують на інші причини.

З цього досвіду треба зробити два висновки. Перший — що західні держави можуть використовувати ситуацію, створювану революційно-визвольними рухами в тактичних розграх з большевиками, але не намагаються поважнішою мірою допомогти цим рухам до перемоги.

Другий висновок, про який вже була мова, такий, що революційні протиболь-шевицькі рухи при сучасному міжнародньому укладі не можуть розраховувати на те, що їхні більші акції змінять міжнародню ситуацію в тому напрямі, щоб спонукати великодержави до рішучих протибольшевицьких виступів. Ці висновки треба мати на увазі, щоб у розгортанні визвольної боротьби і самостійної зовнішньо-політичної акції не плекати неоправданих ілюзій, не розраховувати на такі ефекти та на таку підтримку, на які нема серйозних виглядів.

Інакше стоятиме справа в такій ситуації, коли у вільних народів, зокрема у західніх великодержав на підставі їхнього власного досвіду з большевиками, дозріє переконання про неминучість і необхідність тотальної розправи з большевицьким імперіялізмом у світовому маштабі. Коли вслід за цим наступить їхня морально-політична і мілітарна підготова, тоді значно збільшиться вплив революційних протибольшевицьких дій на розвиток міжнародньої ситуації.

Між внутрішньою ситуацією в СССР та революційно-визвольною боротьбою існує постійна взаємодія. З одного боку, загальна внутрішня ситуація на цілому підбольшевицькому обширі створює зовнішні умови для розвитку революційного процесу. З другого — революційні дії є одним із важливіших факторів, які впливають на цю ситуацію. Елементи революції — революційні ідеї, революційні сили й акції — впливають на розвиток внутрішньої ситуації в підбольшевицьких країнах різним способом. Основною формою цього впливу є безпосереднє впливання на народ, на його поставу супроти ворога і його дій. Також большевицьке реагування на революційні дії мас не тільки пляновані большевиками протиреволюційні наслідки, але теж причиняється до дальшого поширення революційних ідей. Поскільки внутрішня ситуація в підбольшевицьких країнах творить властивий ґрунт для революційних процесів, а революційні дії відповідно його формують, то революційні сили мусять на це спрямовувати свою увагу і свою діяльність в першій мірі. Національно-визвольний рух діє в цьому напрямі двома головними шляхами. Перший — це його власна, підметка діяльність: плекання і поширювання ідей і кличів націоналістичного визвольного руху, протирежимні революційні акції підпілля, ініціювання й унапрямлювання масового саботування большевицьких дій і плянів загалом населення. Другий шлях — це використовування

революційною пропаґандою різних явищ і процесів підбольшевицького життя, большевицької системи і політики, внутрішніх відносин у большевицькому таборі та большевицької реакції на різні, незалежні від режиму, події.

До важливішої тематики цієї галузі революційної пропаганди належать, м. ін.: большевицька імперіялістична експансія — політична економічна і мілітарна — коштом крайнього визиску й злиднів власного населення; фальшивість большевицької внутрішньої і зовнішньої пропаґанди, суперечної з дійсними большевицькими цілями, з істотою московського імперіялізму і комунізму та з внутрішнім становищем у СССР; конфлікти большевицького режиму з іншими державами, створювані большевиками воєнні загрози, величезні зброєння й тотальна мілітаризація підбольшевицького життя, всупереч брехливій пропаганді миру; прояви протикомуністичної і протимосковської боротьби в різних підкомуністичних країнах, вияви протибольшевицьких настроїв і дій в цілому світі; панівноклясовий, антинародній характер компартії і большевицької бюрократії, їхній розклад і внутрішні конфлікти; забріханість большевицької системи, суперечність між її теорією і практикою, нездібність системи і режиму правильно розв'язувати проблеми життя народу і піднести його на належний рівень; прориви різних большевицьких плянів; наявність загальних протибольшевицьких настроїв, тихого спротиву і саботування комуністичної системи; большевицькі голоси про існування і дію ворогів режиму, не зважаючи на всі большевицькі нищівні заходи; вимушені поступки режиму в напрямі національно-політичних, економічних, релігійних і культурних потреб народу, як здобутки організованої і спонтанної протибольшевицької боротьби, зображувані большевиками фальшиво як наслідки соціялістичного розвитку; чистки в компартії і в режимному апараті, реорганізації совєтської системи в різних ділянках, афішовані як великі зміни курсу, а в дійсності тактичні маневри для обманення народу і для зменшення проти-режимного тиску.

Вказуючи на конкретні факти вище згаданого і подібного змісту, протибольшевицька революційна пропаганда розбиває фальшиві большевицькі інтепретації, розкриває їхнє правдиве значення, їх причини і наслідки. Метою цієї роботи, веденої різними формами і

засобами, є розвіяти большевицькі сугестії, мовляв, большевицька система є правильна і незахитана, а внутрішнє і зовнішнє становище СССР непорушне, натомість виявити, а заразом поглибити і розширити всі тріщини і суперечності в структурі большевицької імперії.

Основним фактором, від якого найбільше залежить розвиток революційного процесу, є діючі сили революції. Попередньо ми вже вирізнили серед них первісні рушійні сили і другі мобілізовані ними. Там же була теж мова про перші з них. Мобілізування потенціялу, який дрімає в народніх масах, відбувається в різних формах і в різних розмірах, залежно від даного етапу революційної боротьби і стосованої в ньому тактики. Основним і найзагаль-нішим способом революційної мобілізації народу є мобілізація ідейно-політична, її переводиться в кожному періоді революційної боротьби. Вона полягає на поширюванні позитивних ідей, програми і кличів національного визвольного руху та на широкій протибольшевицькій пропаганді, як це попередньо з'ясовано. В ідейно-політичній мобілізації народу особливе значення має моральна сторінка — плекання ідеалістично-вольового наставлення, готовости до боротьби, до жертвування власної безпеки, добра і життя в історичному змаганні нації. Найважливішим чинником в революційному вихованні є боротьба революційної організації, яка найсильніше діє живим прикладом героїчних чинів.

Другою формою революційної мобілізації є мобілізація дійова — приєднування і залучування поодиноких людей, гуртів і загалу населення до активної участи в револю-ційних діях, у боротьбі. В цій категорії можна вирізняти ще різні ступені дійової мобілізації, залежно від того, до якого роду революційних дій когось втягається і в якому характері, чи пак в якій чинності. Напр., акції активного спротиву, наявні демонстрації, страйки, чи збройні революційні дії вимагають зовсім іншої революційної готовости, ніж дрібне, невловиме саботування большевицьких плянів. Також безпосередня участь у бойових акціях й інших прямих зударах з ворогом є значно вищим ступенем революційної активности від принагідного сповнювання допоміжних революційних завдань.

Ширина дійового революційного мобілізування мусить бути достроєна до плянового розгортання активної боротьби в даному

періоді. Вона не може бути самоціллю в тому розумінні, що переводиться якісь революційні акції головно для втягнення і заправи ширших народніх кіл у боротьбі. Такий підхід потягає за собою розчарування і втрату довір'я до відповідальної керівної революційної сили. Справжня потреба і доцільність якоїсь революційної акції, зокрема масового характеру, мусить лежати в основі її пля-нування, підготови і переведення. Третій, найвищий рід революційної мобілізації — це мобілізація організаційно-кадрова. Вона вміщає в собі обидва попередні роди в найкращому ступені і накладає на мобілізованих людей максимальні зобов'язання. Під цією мобілізацією розуміємо індивідуальне залучення кожної мобілізованої людини в членські ряди революційної формації.

Поскільки революційно-визвольна боротьба належить до найвищих змагань нації та вміщає в собі всі форми боротьби — від світоглядово-ідеологічної, політичної, до мілітарної включно, а революційна організація мусить сполучувати в своїй системі елементи ідеологічної, політичної, мілітарної і при тому конспіративної формації, то активне членство в такій організації є найповнішою і найважчою службою своїй нації. Бути членом революційно-визвольної організації, значить повністю поставити себе, своє життя і все своє на службу визвольній справі, віддати себе повністю до диспозиції організації та бути кожночасно готовим виконати кожний наказ, кожне завдання, без уваги на труднощі і небезпеки. До кожного члена-революціонера ставиться максимальні вимоги, передусім щодо його характеру, ідейности, особистої відваги і бойової активности. Тому організаційно-кадрова мобілізація відбувається за принципами добровільности, перевірки-випробування і добору найкращих, найвідповідніших кандидатів.

Організаційно-кадрова мобілізація має теж різні відміни. Поперше, розрізняємо повну, або завершену мобілізацію, тобто втягнення в членські ряди і частинну мобілізацію у формі приєднування прихильників, симпатиків, юнацтва і членських кандидатів. Далі є членство в основній революційній організації, якою в нашому випадку є ОУН, і членство у спеціяльних, нею творених і кермованих революційних формаціях з обмеженішими щодо терену, часу, чи родів дії.

Організаційно-кадрова мобілізація відбувається за ввесь час існування

і діяльности революційної організації, як поповнювання і збільшування її членського складу. Велике і швидке збільшування організованих революційних кадрів звичайно є пов'язане з бистрим розширюванням і посиленням революційних дій. При цьому треба мати на увазі пляновість на дальшу мету. Демобілізація раз зорганізованих і введених в дію кадрів є надзвичайно складною і малодоцільною в умовах підпільної боротьби. Тому її треба уникати в розпляновуванні революційних дій. Організаційно-кадрову мобілізацію у широких маштабах доцільно переводити тільки тоді, як мається обоснований відповідними, передумовами плян, розгортати щораз ширші форми революційної боротьби на довшу мету, з перспективою переходу до партизанських і повстанських дій. Для короткотривалих, пробних і тактичних розширень, чи навіть умасовлень революційної боротьби не можна застосовувати масової організаційно-кадрової мобілізації. В таких випадках треба послуговуватися методами дійової революційної мобілізації, зглядно спеціяльними її комбінаціями з признаками організова-ности в обмежених, чи тимчасових формах.

Щодо питання, серед яких прошарків населення належить рекрутувати активних борців визвольної революції, то український націоналізм не має під цим оглядом однобічних наставлень. Наш. засадничий підхід, визначений ідеологічними принципами і попередньо з'ясованими напрямними в справі мобілізації сил народу, каже звертати головну увагу не на походження, тільки на особисті притаманності і вартості кожної людини. Як ідеологічно-політична і пропаґандивна, так само й мобілізаційна діяльність націоналістичного визвольного руху звертається до цілого народу, до всіх його частин і прошарків і намагається всюди знайти позитивний відгук. Отже завваги, які тут подаємо в цьому питанні, не мають на меті спрямовувати в мобілізаційній діяльності нашої уваги спеціяльно в одному напрямі, чи відвертати її від інших відтинків. Йде про підкреслення окремих важливіших, або в дотеперішньому розвитку замало наголошуваних проблем.

В історії українських визвольних змагань, і то не тільки останньої доби, але й попередніх періодів, позначується характеристичний факт, що головною діючою силою цих змагань було українське селянство. Поскільки в давніших часах це могло мати менше значення то в

сучасній добі ця однобічність пов'язана з поважними неґативними наслідками. Місто є не тільки осідком головної ворожої сили, але в ньому концентруються осередки майже всіх ділянок життя. Тому опанування якоїсь країни не може обмежуватися опануванням її села, але необхідно вимагає повного опанування міст. Для української національної революції це є засадниче питання. Як його розв'язувати? Метода здобувати місто наступом з-зовні, з села не відповідає нашим потребам, ні умовам. Вона може мати місце в таких випадках, коли місто є чужим і ворожим для справи революції, з уваги на її характер, чи через склад і наставлення населення. Напр., революційні рухи з однобічним соціяльним цілеспрямуванням можуть спиратися виключно на одну суспільну верству, на селянство, чи робітництво. Натомість національно-визвольна революція мусить охоплювати цілий народ, всі його прошарки. Для цього є дані головні передумови. З одного боку міста в Україні мають достаточний склад українського патріотичного населення. Правда, у наслідок спеціяльної ворожої політики його відсоток не відповідає природньому розвиткові і рації українського народу, але він не є аж такий поганий, щоб національно-визвольні змагання не знаходили в місті природнього ґрунту й опертя. З другого ж боку, мета, ідеологія і програма українського націоналізму відповідають наставленню і прагненням українського міського елементу в неменшій мірі, ніж селянству і мають всі дані пірвати його до активної революційної боротьби. Тому стратеґія націоналістичного революційного руху мусить бути наставлена на здобуття й опанування українського міста зсередини. Це відповідає нашій ідеологічно-політичній концепції і значно улегшує перемогу визвольної справи. Метода здобування міста ззовні, сказати б — облогою, значно утруднює боротьбу, залишає місто на довший час як виключну домену панування й оперування ворога та залишає майже цілком нечинним поважний потенціял українського міського населення, що може відограти важливу підметну ролю.

Опанування національною революцією українського міста зсередини вимагає упертої послідовної революційної діяльности серед українського міського населення в усіх періодах революційного процесу. Ця діяльність є значно важчою, ніж серед монолітного патріотичного селянства. Поперше, через концентрацію ворожої большевицької сили і активности у місті. Подруге, через велику кількість чужого і ворожого населення, яке впливає деморалізуючо і

депримуючо на українське населення. І потрете, тому, що в наслідок дії двох попередніх факторів пересічний моральний і патріотичний рівень міського елементу є значно нижчий, ніж на селі. Та, не зважаючи на це, чи якраз через це саме треба з найбільшою наполегливістю над ним працювати, не зважаючи на жодні труднощі і жертви. Особливі якості і високі кваліфікації приєднаного міського революційного елементу та його важлива роля в цілому розвитку революційної боротьби, а зокрема в її вирішній стадії, варта поважних трудів і жертв.

Іде про розгорнення в місті ідеологічно- політичної і пропаґан-дивної роботи, про ведення революційних акцій та про організаційно-кадрову працю. Метою цієї діяльности є опанування українського населення міст ідеями українського революційного націоналізму, зформування з нього пробойового активу визвольної революції так, щоб він становив на місці поважну протиставну силу до концентрації ворожих, московсько-комуністичних сил. У розгортанні революційного змагання, зокрема у вирішньому етапі загального збройного повстання, стратегія остаточного опанування міст, ліквідації в них ворожих баз та перетворення їх на осередки революційних дій і державного будівництва полягатиме на пля-новій співдії автохтонних міських революційних сил з тими силами, які мають мобілізаційні й оперативні бази на селі. До них приєднаються революційні військові формації підпільного походження, чи творені з вояків совєтської армії.

В мобілізуванні населення міст до визвольної революції головну увагу треба звернути на молодь і на робітництво. Молодь усіх прошарків, зокрема студентська і робітнича, є з природи схильна до ідейних поривів, до боротьби і революційних зрушень. Молодь завжди була, є і буде головним динамічним, бойовим елементом в національно-революційній боротьбі. Діяльність націоналістичного руху мусить відкликатися передусім до молоді, її активізувати, виховувати й організувати, на неї спирати своє майбутнє.

Українське робітництво становить головну масу українського міського населення й одночасно, поруч з молоддю, має природні завдатки на те, щоб бути головним резервуаром революційного активу в місті. Воно не має неґативних прикмет того пролетаріяту, який був податливим ґрунтом для большевизму, а теж не обросло “міщанськими” навиками,

які роблять людей непридатними до революційного змагання. Важливим чинником є живий зв'язок, виміна і побутова близькість великої частини теперішнього робітництва з селянством. Це сприяє розвиткові серед робітництва тих національних елементів, які сильніше втримуються в селянській масі, улегшує поширення націоналістичних рево-люційних ідей з міста на село і навпаки, та допомагає скоординувати розвиток революцій-ного процесу на селі і в місті в одноцілий, пляномірний національно-визвольний рух.

Наше підкреслення потреби звертати більшу увагу на активізацію революційної діяльности серед міського населення ніяк не має на меті послаблення доцьогочасної інтенсивности такої ж праці на селі. Йде про дальше її втримання на високому рівні, тільки щоб вона не була єдиною, щоб посилити і підтягнути на такий самий рівень вплив і дію націоналістичного руху в місті. Це підсилення і доповнення має виявлятися в різних формах. Передусім при дальшому формуванні ідеологічно-програмових позицій руху, його ідейно-політичного обличчя, мусить бути належно віддзеркалений той натиск, який кладемо на проблему міста, зокрема українського робітництва. Подруге, акція безпосередньої революційної боротьби з ворогом мусить бути перенесена більшою мірою на терен міста. Всякі революційні акти, переводжувані в місті, набувають більшого політичного значення, сильніше вдаряють у ворожу систему і найбільше причиняються до революціонізування загалу населення.

В питанні елементів мобілізованих до активної революційної боротьби окреме важливе місце займає справа вояків совєтської армії. Серед цього вояцтва так само, як серед всього населення СССР, зокрема неросійських країн, є дуже багато свідомих ворогів большевизму. Це великий революційний потенціял, який має тим більше значення, що в певній ситуації війни, чи загального повстання, від постави вояцтва в армії залежатиме доля большевицької імперії і режиму, і вояцтво може повернути свою зброю проти большевиків, ставши на бік визвольної революції.

Але відповідне урухомлення цього потенціялу в пляні визвольної революції є незвичайно важке. Вже сама військова система дуже утруднює будь-яку плянову дію вояцтва всупереч плянам і наказам командування. До того долучуються спеціяльні большевицькі методи — вимішування національного складу, дії партійної організації,

система політруків, сексотсва, забезпечування спеціяльними вірними большевикам військовими частинами і т. п. Тому не можна розраховувати на те, що в совєтській армії виникнуть ініціятивні революційні зрушення, або що до них прийде в т. зв. нормальних, мирних обставинах. Вояцтво цієї армії може виступити більшими, чи меншими групами проти режиму тільки під час війни, і то в незвичайних умовах, або серед загального заколоту, створеного поважними протибольше-вицькими революційними зрушеннями.

В плянуванні залучення вояцтва совєтської армії до протибольшевицької боротьби на першому місці треба ставити як найреальнішу таку можливість, що це вояцтво переходить зі зброєю поодинці і більшими групами, евентуальне цілими відділами до діючих революційно-повстанських сил, або на другий бік воєнного фронту і там переформовується на відділи протибольшевицького, визвольного війська. Революційний переворот у самій армії, в пляні опанування її революцією в цілості, чи бодай більших її з'єднань, відтинків фронту, цілих Гарнізонів і т. п. може бути реальним вже в стадії далеко заавансованого розкладу большевицької системи в наслідок переможного розвитку революції, або у висліді воєнних подій.

Засадничою методою мобілізації вояцтва совєтської армії до протибольшевицької революційної боротьби є ініціятивна дія ззовні, тобто відповідна акція організованих революційних сил, діючих поза цією армією, але спрямованих до неї. Основне значення має існування революційних військових відділів, що про їх боротьбу і терени дії доходять відомості до вояцтва совєтської армії. Коли ці вояки стрічаються з конкретними закликами і вказівками повстанських відділів, що вони повинні робити і куди переходити, тоді це викликає багато живішу реакцію, ніж загальні заклики до революційних акцій, які вояцтво мало б само ініціювати й організувати.

Навіть у пригожій ситуації та при відповідній революційній акції ззовні є необхідною ініціятива й організаційно-керівна робота рішучих одиниць з революційним наставленням в самій армії, щоб повести більшу кількість вояцтва до протибольшевицьких виступів. Для того важливою справою є те, щоб у совєтській армії, в різних її формаціях і частинах, на різних теренах було якнайбільше таких людей із свідомим революційним наставленням і відповідною

підготовою, які будуть здібні виступити у відповідній ситуації з ініціятивою, стати організаторами і керівниками революційно-визвольних дій серед вояцтва, у фронтових, чи запільних частинах совєтської армії. Іде передусім про політичних організаторів, які зуміють захопити і приєднати на бік революції не тільки рядових вояків, але теж кваліфікованих старшин. З поширюванням революційних ідей і революційної діяльности, в тому числі й організаційно-кадрові, серед цілого народу зростає, можна сказати автоматично, теж кількість революційного елементу в совєтській армії.

В питанні спеціяльної революційної пропаґандивної і організаційної роботи всередині совєтської армії треба бути дуже стриманим. В нормальних часах, під час миру доцільно облишити всяку підпільну, зокрема організаційну діяльність в самій армії, щоб не викликати настороження ворога і не причинятися до ліквідації активного революційного елементу. Щоправда большевики знищують не тільки активний, але й потенційно небезпечний для них елемент. Але будь-які прояви існування й дії протибольшевицької організації всередині якоїсь військової частини викликають незвичайне загострення большевицьких протизаходів. В нормальних часах свідомі й організовані революціонери, що відбувають військову службу, чи є професійними вояками в совєтській армії, не повинні провадити в самій армії безпосередньої революційної діяльности, тільки вивчати своє оточення й умови та приготовлятися до майбутніх завдань. Пряму революційну акцію, політично-пропаґандивну, організаційну і бойово-оперативну треба розгортати у частинах совєтської армії в той час, як настане відповідна пора для підіймання загального революційного зриву, зглядно для протибольшевицьких виступів окремих військових частин у зв'язку з льокальною ситуацією, (напр., на фронті, революційні заколоти в окупованій країні і т. п.). Натомість у всіх періодах революційної акції треба докладати найбільших зусиль, щоб відповідною роботою поза рамками совєтської армії поширювати серед її активних і майбутніх вояків протибольше-вицьку революційну свідомість і підготову.

При розгляді елементів, які мають дані ввійти в склад дійових сил визвольної революції, ще треба згадати великі маси політичних в'язнів, засланців й інших політичне репресованих людей. Це великий,

в більшості підготований революційний потенціял, щодо якого нема проблеми морально-політичної, чи організаційної мобілізації, тільки стоїть трудне питання його визволення й уможливлення йому активної участи в боротьбі. У цьому питанні обмежимось на двох загальних напрямних.

Поперше, при розгортанні більших бойових, зокрема повстанських дій на якомусь терені, до перших операцій належать акції рятування і звільнення всіх політичне ув'язнених з тюрем, концтаборів, таборів примусової праці, таборів полонених і т. п. По-друге, в загальному плануванні революційної боротьби, не тільки на Українських Землях, але й поза їхніми кордонами, зокрема у співдії з іншими поневоленими народами та з прихильними чужими державами, треба формувати спеціяльні відділи і переводити спеціяльні операції з метою зв'язку, визволення, допомоги і постачання для ув'язнених і запроторених у далеких концтаборах і теренах примусового поселення. У певній ситуації там можуть постати великі огнища революційних дій, а тоді наладнання з ними зв'язку, постачання, допомога у.з'єднуванні відокремлених огнищ в більші комплекси, творення шляхів переходу на відповідніші терени і т. п. — буде велике і трудне завдання, яке вимагатиме зосередженої дії з усіх боків.

До питань тактики і форм революційної боротьби. На протязі діяльности українського національного визвольного руху розвинулися три засадничі тактики боротьби, які стосувалися в різних її етапах і знайшли своє виразне оформлення ирк кінці минулої світової війни і в перші повоєнні роки. Вони є наступні: тактика підпільна, партизанська і повстанська. Побіч цих трьох основних типів існують ще їхні комбінації: підпільно-партизанська і підпільно-повстанська тактика. З'ясуємо коротко характеристичні риси цих відмін.

При підпільній тактиці ціла революційна організація і вся її внутрішня діяльність є глибоко законспіровані. Назовні виявляються тільки акти її безпосередньої боротьби з ворогом і деякі форми її ідеологічної, політичної і пропаґандивної роботи масового засягу. До таких наявних форм революційної діяльности підпілля належать зокрема різні бойові акції, як саботажні, протитерористичні й інші; засоби масової політично-пропаґандивної дії, як підпільні видання, листівки, поширювання революційних гасел написами, плякатами, тощо; масові акції, ініційовані й організовані підпільною організацією,

демострації, страйки.

При партизанській тактиці головною формою революційної діяльности і боротьби є акція партизанських відділів. Партизанські акції мають звичайно характер бойовий, але в їхньому цілеспрямуванні може переважати момент політично-пропаґандивний, або мілітарний. Характеристичною рисою партизанської форми боротьби є те, що військові партизанські відділи не мають сталої бази на терені своїх бойових дій, діють рейдами, або мають підтримку з зовнішніх баз.

Партизансько-підпільна тактика полягає на комбінації цих двох родів на одному терені, або на застосовуванні на одних теренах однієї тактики, а на других — іншої. Отже, поруч підпільної організації, яка веде свою діяльність як звичайно, рівночасно оперують військові партизанські відділи, формовані, втримувані і керовані матірною підпільною організацією, або принаймні в щільній співдії з нею, якщо це будуть відділи іншого походження (наприклад, рейдуючі партизанські загони з інших теренів, відділи союзних народів в перемарші через даний терен, парашутні відділи під час війни і т. п.). Партизанську і підпільно-партизанську тактику й форму боротьби стосується звичайно у воєнний час в переходових стадіях, перед повстанським періодом, або при його звужуванні. Ця форма боротьби відзначається тим, що вона може завдати ворогові поважні удари й ударемнювати його пляни, зокрема мілітарні, малими, відносно, засобами. Але у визвольній революції вона не дає остаточного вирішення — усунення ворожої окупації й опанування країни революційними силами. Для цього треба перейти до повстанських форм боротьби.

Повстанська тактика і форма революційної дії відзначається двома головними прикметами. Поперше — формуванням і введенням у дію більших військових з'єднань, які формами своєї організації, узброєнням і методами дії більше зближені до регулярної армії, ніж партизанські відділи. Другою прикметою є те, що повстанська боротьба змагає до повного опанування, очищення від ворога і втримання якогось терену, як не цілої країни відразу, то бодай її частини. Повстанська боротьба, якщо вона розгортається на повну широчінь, охоплює цілу країну і має переможний розвиток, становить завершуючий етап визвольної революції. Вона межує безпосередньо з

періодом державного будівництва, яке розпочинається вже під час боротьби, скоро тільки поважна частина національної території знаходиться в руках революційно-повстанських сил. Швидкий перехід від повстанських до державних форм дії і до державно-визвольної війни має важливе значення в сенсі міжнародного права.

Повстанська тактика може бути застосована теж у менших маштабах і може мати характер тільки спроби переходу до загального повстання. В таких випадках найдоцільніше вживати комбінованих форм і тактики — підпільно-повстанської, або підпільно-партизансько-повстанської. Це значить, що побіч повстанських відділів і їхньої боротьби втримується в повній дії підпільну систему, організацію і підпільну тактику, зглядно теж і партизанські дії на деяких теренах.

В цілому розвитку революційного процесу ми розрізнили два основні його фази-періоди. Перший період затяжної революційної боротьби охоплює всі доцьогочасні етапи і триває далі до часу вирішнього повстання цілого народу. В доцьогочасному розвитку були етапи чисто підпільних, підпільно-партизанських і підпільно-повстанських форм дії, від яких треба було знову повернутись до чисто підпільної боротьби- з уваги на несприятливу міжнародню ситуацію і на таке ж саме внутрішнє становище в СССР.

Революційна боротьба в цій фазі має такі головні цілі:

1) Підготування цілого народу і його організованих революційних сил до вирішного бою — всенароднього повстання та приєднання союзників наших протибольшевицьких визвольних змагань. Для того ведеться: поширювання ідей і визвольної концепції українського націоналістичного руху, протибольшевицьких настроїв і революційних акцій на всіх Українських Землях, серед усіх частин і прошарків українського народу; поширювання серед інших народів концепції спільного фронту національно-визвольних революцій і розбудова політичних та дійовоорганізаційних основ Антибольшевицького Бльоку Народів, як фактора цього спільного фронту; зовнішньо-політична робота для пропаґування українських національно-визвольних змагань і приєднування приятелів і союзників в чужинному світі.

2) Оборона українських національних цінностей і стану національного посідання на всіх ділянках життя перед

большевицьким нищівним наступом і деправуванням.

3) Виборювання поступок ворога і кращих умов для життя і розвитку народу в різних ділянках.

Діючими силами в цій фазі революційної боротьби є:

1) Основна революційна сила — Організація Українських Націоналістів, яка несе головний тягар визвольної боротьби, є надхненником і керівником цілого революційно-визвольного процесу. Українська Повстанська Армія — збройне рам'я визвольної революції, створена Організацією Українських Націоналістів в процесі широкої розбудови її військового сектора, діючого в усіх періодах існування ОУН, як зав'язок збройної сили національної революції. Під час найбільшого розгорнення збройної боротьби в партизанських і повстанських формах, в 1943-48 рр., УПА охоплювала своїми кадрами і діями основну частину членства ОУН і ново-мобілізовані кадри. При повороті до чисто підпільної тактики кадри і дії УПА були ступнево звужувані і введені в матірні рамки ОУН. В цих рамках УПА далі існує як військовий сектор і основний кадр-кістяк для розбудови збройної сили революції в майбутньому.

2) Співдіючі з підпіллям активні прихильники і симпатики ОУН творять другий, дуже важливий перстень в укладі сил національно-визвольної революції.

3) Третьою силою, згрупованою широким перснем довкола революційного ядра, є ця частина українського населення, яка не має безпосереднього технічного зв'язку з підпільною ОУН, але діє під її ідейно-політичним впливом та намагається здійснити її напрямні в різних ділянках життя і в різних формах.

4) Четвертою групою, а третім перснем у концентричному укладі революційних сил, є перейняті революційними, націоналістичними настроями маси, які покищо обмежуються на тихому, невловимому, але через масовість потужному спротиві-саботуванні большевицької системи і плянів. Вони становлять великий революційний потенціял, який чекає відповідного часу і широкого розгорнення революційно-повстанських дій, щоб активно в них включитися.

Підсумовування вислідів доцьогочасної революційної боротьби націоналістичної епохи не входять в тематику цих викладів. Тут

згадаємо коротко тільки два основні моменти. Поперше, сьогодні ідеї й визвольна концепція українського революційного націоналізму поширені і закорінені не тільки на всіх землях України, але й по цілому СССР, де живуть українці й інші народи, що борються за своє визволення від московського поневолення. ОУН стала не тільки загально відомою, але визнаною, впливовою і передовою силою проти-большевицької визвольної революції, на яку орієнтуються народні маси. Поскільки доцьогочасна боротьба, окуплена дуже великими жертвами організованих і добре підготованих кадрів ОУН та її прихильників, то у висліді цієї боротьби розширилася далеко поза попередні межі база національного визвольного руху і зріс придатний до мобілізації революційний потенціял. Завданням дальшої революційної діяльности цього періоду буде належно використати й урухомити для визвольної справи ці позитивні наслідки.

Другим успіхом засадничого і тривалого значення є зламання паралізуючого впливу большевицької терористичної системи. Можливість і успішність революційно-визвольної боротьби теж у підсовєтській дійсності, доведена вдруге після повстансько-партизанської боротьби в двадцяті роки на Наддніпрянщині і остаточно закріплена боротьбою ОУН-УПА, глибоко ввійшла в свідомість народу і перетворила його наставлення. Безстрашна революційна постава в обличчі найжахливішого большевицького терору стала масовим явищем, а не тільки відокремленими чинами виїмкових героїв. Історичною заслугою під тим оглядом залишиться постава загалу населення ЗУЗ під час большевицьких погром-ницько-виселенчих репресій проти визвольного руху. І другим безприкладним, масовим і остаточним проламом у системі большевицького терору є одчайдушно-героїчні акції ув'язнених в концтаборах українських націоналісток і націоналістів.

Порядком доповнення до доцьогочасних методів революційної акції доцільно відмітити декілька актуальних засобів, достосованих до сучасної підсовєтської ситуації. В політично-пропаґандивній роботі треба максимально використовувати різні большевицькі акції і потягнення, що мають характер зміни курсу і методів в окремих ділянках життя. При цьому слід розкривати справжні большевицькі цілі, мотиви та причини тих потягнень і виявляти те, що приховане за большевицьким маскуванням. В одних випадках це будуть намагання

обманути народ і під покришкою нових досягнень, чи полегш накласти нові й більші обтяження, погіршити заробітки, життєві умови тощо. В інших випадках мається до діла з недобровільними, вимушеними загальним народнім спро-тивом поступками; ще іншим разом є нагода розкривати катастрофальні прориви і ганебні невдачі большевицьких плянів, які большевики маскують як успішне виповнення завдань і перехід до нових етапів.

Так само належить використовувати різні большевицькі кампанії, що їх вони проводять під час різних внутрішніх криз, чисток, змін методів тощо. Звичайні в таких большевицьких кампаніях звинувачування, критика і засуджування раніше відповідальних, а тепер усуваних чільних осіб, чи змінюваних методів, дають добру нагоду, щоб у наявний спосіб компромітувати большевицький режим, компартію і їхню систему в цілому. При тому належить послуговуватися методою зумисного, ніби наївного, чи надто ревного перегинання кампаній і директив компартії.

Загальна тенденція в сучасній політично-пропаґандивній роботі повинна змагати до того, щоб поруч доцьогочасних методів і засобів прямої революційної пропаґанди, максимально використовувати всі можливості для півявної розкладово підривної роботи, підшиваної під большевицькі пляни й акції. Так само треба використовувати різні зміни в большевицьких методах комуністичної й антинаціоналістичної пропаґандивної акції. Такі зміни звичайно є наслідком абсолютного зужиття й неділання дотогочасних способів наочної брехні заперечування промовчування і перекручування фактів. Нові методи легкого заторкування небезпечних для большевиків проблем, яких вони досі не наважувалися навіть згадувати, а тепер пробують дати їм своє насвітлення і пропаґандивно з ними розправлятися, виразно свідчать про те, що дотеперішні методи виключно терору і зав'язування уст втратили силу діяння. Ці нові методи в большевицькій пропаганді в національній і культурній політиці відкривають стільки слабих місць большевицької системи, що це дає дуже добру нагоду для поширювання протибольшевицьких поглядів і настроїв вмілим явним діянням в рамках совєтської системи. Не раз вистачить відповідне зіставлення, чи наголошення різних вісток, коментарів і проблем із совєтської преси, публіцистики літератури, з різних промов, критик і т. п., щоб у слухачів зродилися

виразні протире-жимні висновки, рефлексії і настрої. Генеральною напрямною всієї революційної роботи а першою мірою в ділянці політично-пропаґандивній, є засада тримати руку на живчику актуального життя і так пристосовувати свої методи й засоби, щоб вповні використати все, що підходить для наших плянів, зокрема все те, що в тому напрямі робить сам ворог, згл., що в нього діється.

Ще до питань загального революційного зриву-повстання. Попередньо вже була мова про ті чинники, які створюють відповідні передумови для такого повстання. Конкретизуючи попередні міркування на цю тему, можемо передбачити чотири типи ситуації, коли може бути реальною й успішною загальна революційна боротьба в найширших і відкритих — повстанчих формах. Поперше — війна між СССР й іншими державами і створене воєнними подіями кризове становище для большевиків. Подруге — умасовлення революційних дій, організованих підпіллям, і піднесення революційних настроїв серед цілого народу до точки кипіння, при одночасному загальному напруженню внутрішньої ситуації в СССР і підірваному становищу режиму. Потрете — вибух протибольшевицької революції широкого маштабу в інших підсовєтських країнах, зокрема в сателітних, яка переходить у визвольну війну з Москвою. Почетверте — велика криза і розклад в самому большевицькому режимі, одверта боротьба між: ривалізуючими групами, яка поширюється на цілу державну структуру СССР. Можуть ще заіснувати комбінації згаданих тут типів ситуації, які взаємно себе посилюють.

Такі передбачення мають тепер чисто теоретичний характер. Але деякі елементи кожної з цих можливостей існують реально вже тепер, так що в дальшому розвитку кожна з них може стати дійсністю. Маючи на увазі всі можливості, приймаємо за реальну основу перспек-тивного планування і розгортання визвольної революції другий тип ситуації. Це для нас найреальніша можливість тому, що ми маємо найбільшу змогу впливати на її розвиток нашою діяльністю і боротьбою.

З уваги на Генетичний розвиток і на ситуаційні обставини виникнення загального революційного зриву є можливі два схематичні пляни його розгортання. Перша схема достосована до воєнної ситуації. В ній відразу переважає мілітарний фактор революції — всі революційні сили творять по змозі більші військові частини, а головною формою

революційних дій є збройна боротьба. Друга схема відповідає іншим, невоєнним ситуаціям. Тоді період загального зриву не розпочинається відразу збройною боротьбою на велику скалю, тільки на першому місці є суспільно-політичні форми революційної дії, масові демонстрації, страйки і т. п. акції, достосовані своїми формами і змістом до актуальної внутрішньої ситуації. Така метода доцільна з тих мотивів, що під час миру, хоч і в неспокійній ситуації, трудніше підняти народні маси відразу до збройної боротьби. Щойно після масового поширення революційних акцій незбройного характеру і щораз більшого загострювання їхнього тону, переходиться до збройної боротьби, яку розпочинають боївки і військові відділи підпілля, та яку швидко розширюється на всі зреволюціонізовані маси.

Найважливішим чинником у загальному революційному зриві є створення високого психологічного піднесення народніх мас, яке досягає експльозійної точки. Загальний революційний зрив мусить мати такий експльозійний характер, бо інакше трудно пірвати маси до боротьби. Коли створиться вибуховий психологічний стан в масі, він поширюється нагло і пориває такі елементи, яких в інших обставинах неможливо зрушити до боротьби. В тому моменті революційна організація мусить спрямувати динамічну енергію мас до цілеспрямованої, плянової боротьби, дати до неї почин, напрям, провід, відповідні форми і методи боротьби. Без відповідної організуючої й керівної дії організації, вся революційна динаміка мас може скоро розгубитися й зужитися у хаотичних вибухах і погаснути під ударами плянових протизаходів ворога.

Щодо питання на яких теренах і в яких середовищах можуть поставати огнища широкого революційного зриву — треба узгляднювати кілька варіянтів. Перший, основний варіянт — революція на корінних Українських Землях. Схематичний плян при цьому: повне опанування й очищення від ворога того терену, де є огнище революції; швидка революційно-мілітарна мобілізація всіх національних сил на опанованому терені; зформування революційно-державної влади на місцях; урухомлення найважливіших ділянок збірного життя, зокрема необхідних для боротьби; перекинення революційних дій на інші, якнайбільші простори, поширення опанованого повністю терену; створення оборонного і наступального

фронту на межі з теренами, опанованими ворожими силами; дальше розгортання боротьби комбінацією фронтових дій з революційними.

Другий варіянт — огнища революційного зриву у великих скупченнях в'язнів, засланців чи серед совєтських частин з більшістю українського вояцтва на українській території. При загально обов'язуючих для всіх ситуацій перших завданнях революції — знищення влади і сил ворога та формування власної революційної сили — дальші пляни мусять бути достосовані до територіяльних і ситуаційних обставин. Коли є для цього можливості, то на першому місці стоїть плян переходу зформованих на чужому терені українських революційних сил на Українські Землі для участи у визвольній боротьбі. Коли таких можливостей нема, тоді залишаються дві інші. Перша — продовжувати на місці дії в пляні загальної протибольшевицької революції та з метою втримати і скріпити зформовану національну революційну силу. Друга можливість — перейти, чи пробиватися на інший терен, відповідніший для втримання і дії.

Крім того революційна діяльність на чужонаціональному терені мусить бути достосована до його характеру. Коли це є національна територія іншого народу, що бореться проти Москви за визволення і є в тій боротьбі союзниками України, тоді наші сили беруть участь у їхніх визвольних змаганнях, зберігаючи свою внутрішню автономність і маючи на далі плян переходу на Україну На теренах з мішаним, чи неозначеним національно-політичним характером, зокрема на Сибірі, українці спільно з іншими національними силами ведуть ініціятивну діяльність і боротьбу в напрямі державного відокремлення даної країни від Росії. На Сибірі заступаємо і намагаємося зреалізувати концепцію створення самостійної федерації автономних країн, в роді З'єднаних Держав Сибіру.

Революційні дії всередині частин совєтської армії з мішаним національним складом та з поважною кількістю москалів мусять відбуватися найперше під загальними протиболь-шевицькими гаслами, без спеціяльного акценту проти московського імперіялізму. Там, де є більша кількість українців й інших неросійських національних груп, від самого початку треба ставити на першому місці постулят формування національних революційних військових частин з повною внутрішньою автономією. Коли цього вимагає

льокальна ситуація, вони ведуть спільні революційні дії (напр., на Далекому Сході, у фронтових смугах на чужому терені), творячи для цього відповідні спільні органи. Основним пляном для цих всіх національних військових формацій є перехід до рідного краю для участи в його визвольних змаганнях.

Цей самий принцип повинні застосовувати місцеві революційні сили й органи у відношенні до частин совєтської армії, які знаходяться в Україні під час революційного зриву. Тобто — усунення революційним порядком большевицького командування і большевицьких елементів, розв'язання совєтської військової системи, виділення, роззброєння і відсепа-рування, як полонених, усіх ворожих, чи небезпечних для визвольної революції елементів, а з решти формувати національні військові частини, чи цивільні групи. Одні з них можуть бути залучені до революційних дій на місцях, інші відразу спрямовуються в напрямі їх країн, залежно від обставин. Вся зброя і воєнні припаси належать насамперед українській революційній армії та співдіючим в її рамках відділам союзників. Військові формації союзних народів, які відходять до своїх країн для визвольної боротьби, належить в міру можливостей озброїти й забезпечити в потрібний виряд.

Засади взаємовідношення з революційно-визвольними силами інших народів у конкретній дії мусять відповідати генеральним політичним напрямним, які були з'ясовані в інших розділах. У цих взаємовідношеннях можна відмітити три ситуаційні категорії. Перша категорія — це сусідські взаємини між народами, які межують із собою. Справа визвольної протибольше-вицької боротьби сусідніх із собою народів, взаємної підтримки, а принаймні взаємного неутруднювання — повинна стояти під час революції на першому місці, а відсувати на другий плян всі інші, в тому і всі спірні справи між даними народами.

Друга категорія — це взаємовідношення між визвольними силами різних народів під час революційних дій на чужому для них терені. Ці взаємини повинні нормуватися засадами рівноправносте, незалежносте, внутрішньої автономії кожної сторони та щільної їхньої співпраці у розпляновуванні й переведенні спільних протибольшевицьких, визвольних операцій.

Третя категорія — це взаємовідношення між визвольними силами, діючими у власній країні, та аналогічними силами іншого народу, що в наслідок розвитку подій опинилися й діють на цій самій, чужій для них території. Норми таких взаємовідношень є диктовані наступними трьома головними моментами: вимогами спільного визвольного фронту проти спільного ворога; правами господаря даної країни; засадами взаємодопомоги і гостинности в політичному і мілітарно-дійовому відношенні. У питаннях плянування і переведення мілітарно-революційних операцій та у всіх побутових питаннях — стаціонування, заосмотрення, порушування чужосторонніх, союзницьких сил і т. п., перший голос мають визвольні сили даної країни, як її господар. У справах внутрішнього порядку союзницькі сили мають повну автономію і незалежність. Так само вони самі вирішують питання своїх дальших цілей і плянів поза територією дотичної країни а з її господарями узгіднюють тільки те, що до цієї чужої країни стосується: справи свого перебування, дій на місцях, часу і напряму перемаршів і т. п. Чужонаціональні сили приймають участь у визвольних змаганнях даної країни-господаря на засадах добровільности договорів і союзництва.

Відношення до москалів під час визвольної революції має теж відповідати засадам нашої визвольної політики, які вже були загально з'ясовані. Конкретніше треба буде розрізняти і в цьому питанні три основні категорії. Перша — це справа тих мешканців України російської національности, які заслуговують на те, щоб їх трактувати як громадян України, на підставі не тільки самого їхнього замешкання, але й того, коли, як і чому вони прибули в Україну, як ставилися до українського народу й до прав України в минулому та що найважливіше, як вони в даному моменті ставляться до українських визвольних змагань і до української держави. Вимога повної льояльности супроти України і її визвольної боротьби стоїть на першому місці. Тим москалям, які відповідають цим вимогам, треба запевнити і забезпечити повну і всебічну рівноправність у всіх громадянських правах та повну свободу їхнього національного розвитку, відповідно до міжнародніх засад щодо національних меншин. Це саме стосується інших національних груп в Україні. Участь цієї категорії москалів у визвольних змаганнях на засаді добровільности, чи обов'язкової мобілізації, має мати характер індивідуальний за принципом територіяльним, а не в окремих

московських формаціях.

Друга категорія — це москалі з-поза України, головно вояки совєтської армії, які не воюють проти українських визвольних сил. Під час необхідного їх перебування на українській території сприяємо творенню з них протибольшевицьких формацій, більших чи менших, які повинні чим скоріше покинути українські землі і перейти на російські терени для активної протикомуністичної боротьби. При цьому треба дбати про забезпечення, щоб вони не виступили до боротьби проти самостійности України.

До третьої категорії зараховуємо всіх москалів активних чи потенційних ворогів української державности. Діючі ворожі сили треба знищувати й унешкідливлювати доступними в даній ситу-акції засобами й методами, згідно з міжнародніми правилами поступування під час війни. Генеральною напрямною є намагатися усунути поза межі України по змозі якнай-більшу кількість ворожо наставлених москалів, щоб не обтяжувати себе втримуванням і забезпечуванням великої маси ворожого елементу як полонених, чи інтернованих в трудних умовинах боротьби.

Завершенням національно-визвольної революції має бути відбудова і закріплення Самостійної Соборної Української держави. Передумовою для відновлення самостійного державного життя є знищення на Українських Землях совєтської влади, її органів і силових інструментів, знищення комуністичної партії і системи, усунення з України всіх сил, які захищають російський імперіялізм і протиставляться самостійницьким змаганням. Ці передумови має створити всенародній збройно-революційний зрив — повстання. Переможне повстання відразу переходить у будування і закріплювання самостійного життя, як одностайний, послідовний процес.

Проголошення віднови УССД і творення української державної влади, хоча б тимчасового характеру, мусить бути переведене вже тоді, коли національно-визвольна революція здобуває перемогу на частині Українських Земель, коли вона опанує й звільнить від ворога частину української території з виглядами на дальший переможний розвиток.

Ініціятива і керівництво в державно-творчих діях належить тим самим революційно-визвольним силам, які підіймають, організують і ведуть

народ до переможної боротьби. Основою і вирішним фактором у державнотворчих актах є загальне виявлення волі народу, проведене у найвідповіднішій в даних умовах формі. Коли в перших державнотворчих актах бере участь тільки частина народу, на звільненій території, то з дальшим її розширенням переводиться доповнюючі народні вирішення.

Не можна розраховувати на те, що перемога української національної революції над московськими імперіялістичними силами на всіх Українських Землях відразу запевнить мирні умови для дальшого державного будівництва. Треба враховувати передусім таку можливість, що проти молодої Української Держави буде зразу підготовлювана поза кордонами України і звідти ведена нова загарбницька війна московського імперіялізму. Безпосередньо після революційно-визвольного періоду може прийти період національно-оборонної війни.

Тому ціла відбудова самостійного державного життя мусить бути ведена передусім під кутом визвольних і оборонних вимог.

Програмові засади українського націоналізму визначують напрямні, до яких зміряє революційна перебудова усіх ділянок життя. Але необхідні переходові етапи і форми цієї перебудови у визвольно-воєнному періоді мусять бути максимально достосовані до тих вимог, що їх кожночасно диктує визвольна й оборонна стратегія в широкому розумінні — мілітарному, політичному, економічному й ідеологічно-духовому.

Заторкнені тут питання далеко не вичерпують дуже широкої проблематики національно-визвольної протибольшевицької революції. Метою цієї праці було поставити і з'ясувати бодай частину тих питань, на які треба дати відповіді, чи їх проекцію у теперішній вишкільній праці. Ці матеріяли мають одночасно дати основу для дальшого систематизування і розпрацьовування цієї проблематики.

Де повинні зійтися шляхи

Власні сили, підметна роля України — це вимоги, щоб український визвольний рух міг здобути для своєї боротьби справжніх союзників, а не сподівався на чужу допомогу. Про це Степан Бандера не втомлювався говорити, переконуючи як власних земляків, так і чужих політиків. Якщо Захід хоче не лише зупинити агресивність Москви, а й знищити її, як джерело лиха, він мусить поважно брати до уваги протибольшевицьку боротьбу поневолених Москвою і комунізмом народів. Бо національно-визвольні змагання цих народів — "це найслабше, найвразливіше місце большевицької Москви". І на цьому відтинку можуть "зійтися шляхи" вільних і поневолених народів, які прагнуть волі.

Стаття "Де повинні зійтися шляхи" друкувалася, за підписом Ст. Бендери, в тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, рік вид. Vi, чч. 1-2 (254-255) з 7. січня 1959 р. У дужках подаємо ті пропущення, що їх зробив сам Автор, пристосовуючи свою статтю до газетних розмірів, і які в "ШП" не були друковані.

Як передрук з "ШП", стаття появилася теж у тижневику "Гомін України", Торонто, Канада, рік вид. Xi, чи. 5 з 24- 1. 1959.

Всі самостійницькі сили уярмлених Москвою народів пильно стежать за розвитком міжнародньої ситуації, а зокрема за розвитком взаємовідносин між західніми державами та СССР. Цей розвиток не є байдужий для нікого з нас. Ніхто не може вважати себе незацікавленим, стороннім спостерігачем, бо всі розуміють важливість цього фактора для національно-визвольних змагань кожного народу.

Все ж таки існують дуже поважні ріжниці в його оцінці. Для революційних сил це, правда, дуже важливий, але не вирішний чинник. Пригожа міжнароднія ситуація та прихильна настанова зовнішніх сил можуть значною мірою допомогти визвольним змаганням уярмлених народів. Але ця поміч тільки тоді матиме корисні та тривкі наслідки для самостійности якогось народу, коли він власними силами провадитиме незалежну визвольну боротьбу. Тільки при найбільшому напруженні власних змагань і за повного

урухомлення всіх своїх сил поневолений нарід зможе використати пригожу зовнішню ситуацію і сторонню поміч, щоб здобути й закріпити свою державну незалежність. Визволення чужими силами може звільнити якийсь нарід від однієї неволі, але справжньої самостійности воно не дасть.

Тому-то не можна узалежнювати національно-визвольних змагань від чужосторонніх сил і від зовнішньої ситуації. Для чужих народів і держав справа визволення якогось народу з-під московсько-большевицького ярма може бути тільки засобом, допоміжним чинником у їхніх власних політичних, стратегічних, чи інших плянах, а не властивою метою і життєвою конечністю, як для даного народу. Скільки ж їхні пляни міняються, або відкриваються інші, догідні шляхи для їх здійснення, тоді й міняється їхнє відношення до визвольних змагань поневоленого народу.

Та й передумовою для використання пригожої ситуації, чи зовнішньої допомоги для визволення є існування самостійницьких сил і власної боротьби народу. Використати щось може тільки той, хто існує, діє і змагає до чогось свідомо. Якщо б визвольні сили й боротьба якогось народу були мобілізовані тільки під впливом зовнішніх сил, чи створеної ними ситуації, то це перерішувало б їхню залежність. Замість скористати, вони були б використовувані. Правда, є взаємини і співдії між народами на засадах взаємної користи і вигоди. Але партнером для інших може бути тільки такий нарід, що уявляє собою певну самобутню і діючу силу.

(Тому-то революційні сили поневолених Москвою народів уважають зовнішню ситуацію і ставлення чужих держав допоміжним хоч і дуже важливим, але не вирішним чинником у національно-визвольній, протибольшевицькій боротьбі).

Але в українському політичному житті так само, як і в інших народів, є ще й другий погляд на цю справу. Є політичні середовища, які, незалежно від своїх теоретичних деклярацій, не вірять у те, що боротьба власними силами може бути успішною (чи мати більше значення. Прагнучи, одначе, теж національного визволення з большевицької неволі, вони всі надії покладають на західні держави). Вони вбачають єдину можливість визволення в тому, що західні держави розіб'ють большевиків у воєнному конфлікті і дадуть

поневоленим народам самостійність (або іншим способом примусять Москву змінити її внутрішню систему і політику в напрямі більшої свободи). Власні сили і власна боротьба поневоленого народу мають для них другорядне значення. (Одні вважають їх потрібними під умовою повного пристосування до міжнародньої коньюнктури і до плянів тих чужих сил, які мають принести визволення. Інші й того не хочуть, мовляв, ми нічого не вдіємо, треба вичекати, поки розгра між великими потугами обидвох сторін не змінить ситуації).

Відповідно до основно різних настанов тих двох політичних напрямків, різняться теж їхні розуміння й оцінки розвитку міжнародніх відносин.

Для табору орієнтації на чужі сили найважливішим питанням, від якого ніби повністю залежить справа визволення є питання чи і скільки західні держави включають українську справу в свої дальші політичні пляни й у свою актуальну політичну дію. Це питання не є байдужим теж для фронту незалежної революційної боротьби. (І з нашого боку ведеться відповідна зовнішня акція з метою, щоб справа визволення України була належно оцінювана і відповідно трактована різними державами, як важливий фактор у сучасному ґльобальному змаганні двох світів). Але нам іде про підметку ролю України і нерозривно з цим зв'язані права. Натомість включення української справи в політичні пляни Заходу в тому розумінні, щоб вона стала одним із предметів його розгри з Москвою, не можемо вважати властивим чи головним завданням української самостійницької політики. (А це якраз стало немов найвищою метою деяких українських політичних чинників. Декому здається, що якби тільки вдалося будь-як прив'язати українську справу до воза західньої політики, то це немов би вже забезпечувало визволення. Вслід за цим ціле політичне зацікавлення і вся ніби самостій-ницька діяльність таких чинників зводиться до того, щоб якось розбудити і втримати зацікавлення чужих держав). В наслідок свого наставлення прихильники орієнтації на чужосторонні сили зосереджують свою увагу на актуальній політичній коньюнктурі й неспівмірно переймаються всіма її хитаннями. Кожне напруження у взаєминах між західніми державами й Москвою пожвавлює їхні настрої та активність, а відпруження чи застій спричинює неспівмірну депресію. Зосередження уваги на коньюнктурних коливаннях часто поєднується

з недобачуван-ням основних ліній розвитку. (А зведення власної політики до реаґування на змінливу коньюнктуру не може заступити послідовної підметної політичної акції).

Революційно-визвольний націоналістичний рух дивиться на розвиток міжнародньої політичної ситуації головно під тим кутом, які є можливості включити в цей розвиток визвольні змагання України та її союзників, як власнопідметний фактор. Відомо, що кожна держава керується передусім власними національними інтересами у відношенні до зовнішнього світу, до своїх союзників і противників. (Цей національно-егоїстичний мотив лежить в основі теж таких політичних зв'язків і потягнень, які ніби йому заперечують, підпорядковуючи національні інтереси рації ширшої спільноти. В таких випадках приходять до голосу національні рації в аспекті розвитку на довшу мету І їм мусять підчи-нитися ближчі, через те ніби великі, але фактично менше важливі інтереси актуальної ситуації). Це і враховує ОУН (Організація Українських Націоналістів при оцінці міжнароднього політичного розвитку і політики поодиноких держав у таких питаннях, які мають для нас більше значення. Під тим оглядом) на першому місці ставить питання: чи та наскільки міжнародній розвиток і політика окремих держав створюють умови об'єктивно пригожі для протибольшевицької революційної боротьби.

З цього погляду велике значення мав би конфлікт між західнім і большевицьким бльоками та тверда західня політика проти московського аґресивного імперіялізму. Це важливіше, ніж; порожня пропаганда і декляраціі про підтримку національно-визвольних змагань з боку Заходу, коли ці його деклярації у практичному відношенні ідуть впарі з політикою примирення і поступок супроти большевицької імперії. Якщо тільки західні держави будуть захищати свої власні життєві інтереси з належною рушій-ністю і далекозорістю, то така їхня постава створюватиме ситуацію пригожу для революційної боротьби.

Справою національно-визвольних сил є використати пригожі умови, зокрема кожну скрутну ситуацію большевиків, і розгортати революційну боротьбу з власного почину та за власними плянами. Це і є вірний шлях до партнерства й обопільної корисної співдії. З такою настановою можемо спокійніше розглядати міжнародній розвиток і

звертати загострену увагу на основні питання.

Розглядаючи розвиток взаємовідносин між західнім і большевицьким бльоками за ввесь повоєнний період, стверджуємо, що примирливо-коекзистенційна політика західніх держав була шкідливою не тільки для поневолених народів, а й для самого Заходу. Важливим є те, що таке розуміння утверджується в політичній думці західніх народів і призводить до поважного звороту в напрямі направи. Виплекане в наслідок воєнного союзу переконання про те, що московсько-большевицький імперіялізм не такий-то страшний, уступає перед щораз правильнішим пізнанням його справжньої природи. Західні народи все виразніше усвідомлюють собі, що непогамована експансія і хижацьке загарбництво — це постійна, органічна ознака большевицької Москви. Шкідливі ілюзії про можливість стабілізованої мирної коекзистенції зникають, її базою мало б бути: заспокоєння большевицької експансії; розподіл світу на сфери впливів і обопільне невтручання; поладнання спірних питань; розбудова всебічної і взаємно корисної виміни. Але насправді поняття коекзистенції щораз чіткіше зводиться до стверджування фактичного стану, тобто до існування побіч себе і проти себе двох непримиренних систем і ворожих собі державних бльоків. Безпосередній їх географічний стик на величезних просторах і взаємна протилежність майже в усіх площинах призводять до того, що ця коекзистенція подібна до співіснування вовків і овець. Західні народи на власній шкірі переконалися, що ніщо не міняє вовчої природи большевицької Москви, через те всякі сподівання на коекзистенцію тратять вкінці всякий ґрунт. Бо бути в ролі овець, розшарпуваних тічнею вовків — не хоче жодний нарід.

Отже, замість мирної коекзистенції, устійнюється коекзистенція збройна. Вона фактично існує ввесь час. її стабілізування має базуватися на вирівнянні, чи урівноваженні мілітарних потенція-лів. Але в парі з заходами в тому напрямі йдуть ще інтенсивніші намагання обидвох бльоків перегнати, чи перехитрити противника й запевнити собі перевагу. Байдуже, чи це діється з агресивними, чи тільки з оборонними намірами у формі зброєнь, чи переговорів про роззброєння, — ефект є один і той самий: замість стабілізації — постійний рух, перегони. Це вже є елементи тихої, але дуже небезпечної боротьби, яка стає тим завзятішою, чим більш

вирівнюються потенціяли обидвох сторін.

А проте, зрівняння або й стабілізування технічно-мілітарних потенціялів не перерішує питання війни, ні миру. Бо є багато інших факторів, які, поруч кількости і якости війська, зброї, і технічних засобів, мають так само вирішний вплив на більшу чи меншу здатність і готовість народу до війни. Це є фактори об'єктивної і суб'єктивної категорії, яких ніколи не можна зрівняти, ні урівноважити. Через те оцінки власних шансів і шансів противника на перемогу є звичайно цілком різні по обидвох боках. Елемент волі має широке поле і він часто відограе вирішну ролю.

Змістом коекзистенції, як вона формується вже півтора десятиріччя, була і є боротьба, ведена різними засобами. Поскільки немає перспектив на те, щоб імперіялістично-аґресорська природа большевицької Москви змінилася, то і боротьба між обидвома бльоками залишається постійним елементом сучасного міжнародного укладу. Вона не є засобом до стабілізації цього укладу, чи до якихсь поправок у ньому, бо стабілізація можлива тільки після його основної зміни.

Збройна коекзистенція, виповнена перманентним напруженням і боротьбою, і то не тільки у формі пропаґандивних, дипломатичних та економічних конфліктів, але теж з немалозначними, хоч льокалізованими збройними зударами — це стан протилежний до того, що на Заході уявляють собі під концепцією мирної коекзистенції. Цей стан — це т.-зв. холодна війна. Початкова летюча журналістична фраза набирає щораз повнішого і грізнішого змісту, як влучне окреслення існуючої затяжної ситуації.

Для большевиків такий стан цілком вигідний. Він відповідає їхнім внутрішнім потребам для виправдання постійної напіввоєнної системи. Одночасно вони продовжують свою експансію в різних напрямках, маючи змогу свобідно добирати і зміняти засоби й методи політичної, економічної і мілітарної пенетрації, без того великого ризика, яким була б для них третя світова війна. Натомість для західніх держав холодна війна надто небажана й обтяжлива. Вона є суперечна мирній системі демократичних країн і потребам їхнього нормального життя. Через те Захід так наполегливо намагається знайти якусь розв'язку ситуації в напрямі мирної коекзистенції. Але

ввесь доцьогочасний досвід не може залишитися без наслідків. Безнадійність концепції мирної коекзистенції через незмінну природу московського імперіялізму стає щораз нагляднішою. Мирна коекзистенція, так як її розуміє Москва, є для західніх держав рівнозначна з постійними поступками, з утратою одних позицій за одними, з капітуляцією на рати перед большевицьким агресивним наступом.

Коли ж виключити цю можливість поступового самогубства, то залишається альтернатива: збройна коекзистенція з постійною боротьбою, тобто холодна війна, або велика гаряча війна. Ця альтернатива випливає з фактичного геополітичного укладу і з відношення сил і вона мусить стати підставою плянової політики вільних народів. У висліді ця альтернатива повинна бути інструментом західньої політики для натиску на Москву, а не лише засобом большевицьких погроз і шантажів.

Хоч питання мирної коекзистенції може ще актуалізуватися в міжнародній політиці неоднократне й різними способами, то кожна чергова невдача, з чим треба рахуватися, все більш буде викреслювати його з реальних плянів Заходу. Його взаємини з большевицьким бльоком не зможуть вийти з поля постійного напруження і боротьби, які розтягаються між двома бігунами (полюсами), між холодною і гарячою війною.

Коли в політичній думці західніх народів устійниться переконання, що боротьба з большевизмом є необхідна й неминуча, тоді побіч питання про її розміри й гостроту, яке тепер найбільше турбує ці народи, з часом буде щораз настирливіше висуватися друге основне питання: як довго може і має існувати такий стан напруження? У непозбавлених життєвої снаги націй мусить прийти той переломовий момент, що вони, побачивши необхідність боротьби, вестимуть її з відповідною енергією і викрешуть в собі волю боротися до її переможного закінчення. Постанова західніх держав прямувати до засадничої розв'язки буде зворотним моментом у міжнародньому розвитку. Після погребання концепції про мирну коекзистенцію, розв'язка може лежати тільки на лінії основної зміни відношення сил між обидвома сторонами, зміни всього міжнароднього укладу. І це, як можна сподіватися, стане основною метою цілої політики західніх держав. Замість коекзистенції з большевицьким експансивним

імперіялізмом, вона змагатиме до того, щоб принаймні обрубати йому хижацькі пазурі й ікли та створити таку ситуацію, в якій він перестане бути руїнником миру і свободи в світі та загрозою для них.

Найрадикальнішим шляхом до цього є тотальна світова війна, з метою знищити большевизм і зламати хребет московському імперіялізмові. Але західні держави не швидко й не легко зважаться на те, щоб пляново вибрати війну, як вихід із ситуації. Зате вони швидше можуть прийняти плян офензивної стратегії в холодній війні, яка повільніше і менш радикальним способом має довести до такої ж мети.

Досі ініціятива в холодній війні повністю була на боці большє-виків, які, послуговуючись наступальною стратегією та елястичною, мінливою тактикою, осягали все нові здобутки й відтискали західні держави на багатьох важливих відтинках. При відповідній зміні своєї настанови та при напруженні сил, Захід може перейти до офензиви, успішно атакуючи слабі місця московської імперії і протинародньої комуністичної системи. В тому напрямі є великі можливості, відповідне використання яких основно змінило б міжнародню ситуацію і скерувало б її розвиток у протилежному, ніж досі, напрямі. (Передумовою для цього є рішення Заходу боротися з Москвою і комунізмом наступально і послідовно та не боятися большевицьких погроз великою війною, не поступатися перед ними.Межа між; холодною і справжньою війною є досить рухома. Вона може бути цілком пробита тоді, коли в холодній війні одна сторона наступає твердо, з рішучою постановою досягти намічену мету за всяку ціну і натрапить на рішучість противника далі не відступати. Така можливість існує завжди і залежить передусім від наступаючої сторони, від того, наскільки вона зазіхає на життєві інтереси другої сторони). Хто має ініціятиву в холодній війні, той має теж контролю над можливістю виникнення гарячої війни. Це ще один важливий арґумент, який промовляє за тим, щоб західні держави доклали всіх зусиль і перейняли до своїх рук ініціятиву в розвитку подій. А добре усвідомлена загроза для власних життєвих інтересів і конечність їй протидіяти, це дуже сильний рушій у політиці народів.

З'ясовані тут міркування приводять до висновку, що в дальшому розвитку подій Захід повинен протиставитися большевицькому наступові щораз твердіне і з дефензиви переходити до офензиви. Це створюватиме кориснішу ситуацію для національно-визвольних

змагань.

Протибольшевицька боротьба революційних сил набуватиме тим більшого значення в міжнародній політиці, чим більше буде загострюватися і поглиблюватися конфлікт між обидвома бльоками. Це стосується не тільки до великої, гарячої, але й до холодної війни.

Коли на доцьогочасних фронтах не можна здобути перемоги, а не хочеться переходити до гарячої війни, тоді треба залучувати до розгри з противником нові сили і нові відтинки боротьби. Досі так поступали большевики з великим успіхом. Якщо Захід схоче перебрати ініціятиву, не прямуючи до світової війни, мусить шукати таких саме можливостей. А національно-визвольні змагання поневолених народів — це найслабше, найвразливіше місце большевицької Москви. Воно досі було Заходом майже іґноровані. Тим часом це якраз той відтинок, на якому вільні і поневолені народи можуть спільним зусиллям найуспішніше зламати агресивність московсько-большевицького імперіялізму.

На півметі

Це остання в житті Степана Бендери стаття, що її він написав з приводу нового напруження між Заходом і СССР в справі Берліну, бажаючи, щоб дефетистичні настрої, які в той час появилися серед суспільства і політиків західніх країн, не заторкнули теж української спільноти на чужині. Стаття була друкована п. н. "На півметі" у великодньому числі "Шляху Перемоги", Мюнхен, рік Vi, чч. 19-20 (271-272) за 3-го травня 1959 р. і вияснює безпідставність страху перед ато-мовою війною. У травні того ж року московський аґент Сташинський робив першу спробу вбити Провідника ОУН, Степана Бандеру з газового пістоля, але завагався і втік з Мюнхену.

Напруження в справі Берліну (Справа Берліну виникла разом із падінням гітлерівської Німеччини в 1945 р. Як її територія, так і сам Берлін був поділений між чотирьох переможців: американців, англійців, французів і большевиків, хоч покищо ще затримав одностайність міського самоврядування і представництва. Згідно з постановами західніх альянтів, державна відбудова Німеччини повинна була проходити ступнево, протягом відповідного часу. Спершу дано дозвіл на творення німецьких політичних партій, а в 1946, частково і в 1947 рр., відбулися перші вибори по громадах, округах і країнах. Коли ж альянти не могли зговоритися з Москвою щодо дальшої спільної політики в справі Німеччини, вони вирішили творити окрему німецьку державу з осідком у Бонні. 7-го червня 1948 р. в Лондоні відбулася конференція західніх союзників, на якій вирішено покликати до життя західньонімецьку конституанту з завданнями створити "федеративну форму уряду з відповідно пристосованим центральним управлінням". В дальшому розвитку подій альянти провели в контрольованій ними частині Німеччини грошеву реформу й це привело до ще більшого напруження взаємин між Заходом і Москвою: большевики проголосили блькаду Берліну, не допускаючи до нього альянтів сухопутніми шляхами, англійці й американці відповіли створенням "повітряного мосту" і протягом одного року постачали берлінцям літаками продукти, товари, харчі тощо. Большевики відтягнули з чотиричленної альянтської комендантури в Берліні своїх представників, а незабаром комуністи заатакували демонстрацією берлінський міський парлямент, який мав осідок у східній частині міста. 30-го листопада 1948 р. большевики створили в підсовєтській частині міста власне міське управління; у західній відбулися в той час вибори до міської ради, але їх совєти збойкотували й проголосили недійсними. У травні 1949 р. большевики припинили блькаду Берліну, а альянти протиблькаду підсовєтської зони Німеччини. З того часу Берлін остаточно поділився на дві частини: східню під московсько-большевицькими впливами, й західню, яка має права однієї із західньонімецьких союзних країн. Справа Берліну виринає постійно і спричинює зудари між західніми альянтами та

Бонном з одного боку, і з Москвою, з другого. В 1959 р. вона знову загострилася і загрожувала навіть можливістю світової війни) висунуло на денне світло глибші течії і рушії, які впливають на формування публічної опінії і політики західніх держав. Центральне місце серед них займає питання війни. Його розглядають уже серйозніше, в аспекті закономірного розвитку невідхильного конфлікту між двома світами. В цьому питанні зударяються теж внутрішні протилежні настанови, які нутрують на Заході.

З одного боку значно скріпилася і виразно заманіфестувалася твердіша постава західніх держав проти плянів совєтської під'їзної аґресії. Рішення далі не поступатися й не здавати позицій на відтинку Берліну вже не обмежується дипломатією і правною сторінкою. Справа розглядається одверто в аспекті большевицьких однобічних насильних потягнень і відповідної мілітарної реакції Заходу. Можливість виникнення війни з таких конфліктів, заперечення думки про їх льокалізацію й осторога перед послідовним її переходом у велику атомову війну — поставлені на порядок дня авторитетними політичними заявами. Якщо західні держави твердо і непохитно стоятимуть на тих позиціях, які вони зайняли в справі Берліну, то це буде важливим кроком вперед на шляху протидії наступові московського імперіялізму.

А цей процес кристалізації в настанові Заходу має й другу свою сторінку. Не менше виразно виступають теж; дефетистичні тенденції, прояви повного капітулянтства перед больше-вицькою загрозою. При цьому не враховуємо вже тих елементів і течій, які, маючи якесь споріднення з комунізмом, не вважають большевизму найгіршим лихом, недобачають його загрози. Але є й такі, що розуміють добре, чим є большевизм і що він несе загроженим народам, проте не вагаються вперто виступати проти послідовної боротьби з його наступом, включно з мілітарними протидіями, їхнім головним мотивом є страх перед атомовою війною.

В публічних обговореннях питання війни приходять до голосу міркування, доведені до крайньої послідовности. Розглядається альтернативу: большевицьке невільництво, чи атомова війна? Одне або друге — як остаточний наслідок вибору одного з протилежних шляхів. Враховування такої скрайньої ситуації, що поза цією альтернативою не лишає іншого виходу, має показати остаточні

наслідки двох протилежних настанов, які існують в політиці Заходу. Тобто — твердого курсу спротиву всякій большевицькій аґресії, не виключаючи й війни, та примирливої політики постійних поступок. Не йде одначе, про чисто теоретичні дискусії, про умовні ситуації й арґументи. Ці дискусії й арґументи мають служити актуальній, дійовій політиці і формувати її.

Альтернативу: "капітуляція перед большевизмом, чи атомова війна" висувають противники мілітарної оборони, щоб обґрунтувати й підкреслити її безвиглядність. Деякі з них не заперечують страшної небезпеки, яку готує большевицька Москва народам, загроженим її аґресією. Але свою поставу вони мотивують таким міркуванням: Коли б західні народи, зокрема європейські, навіть попали в большевицьку неволю, то всупереч найтяжчому лихоліттю, страшним спустошенням в духовному, економічному й суспільно-політичному житті, вони врятувати б принаймні свою фізично-біологічну субстанцію. Дальше життя мало б усе таки перспективи на поправу їхнього становища. Натомість атомова війна мусить принести фізичне, біологічне знищення народів і цивілізації. Незалежно від силової переваги однієї чи другої сторони, атомова війна принесла б обидвом незаліковане, а то й тотальне знищення, особливо в Европі. Отже війна атомова не дає жадної шанси.

Ось такі-то арґументи, подані тут в найзагальнішому обрисі, є основою різних дефетистичних і капітулянтських течій, які діють у політичному житті Заходу під гаслами протиатомової зброї і війни. Деякі дефетисти кажуть виразно, що війна проти такого ворога, який ладен воювати важкою атомовою зброєю, — неможлива і недопустима. Отже, в теперішньому становищі, можливість війни з СССР мусить бути цілком перекреслена. На випадок прямої большевицької воєнної загрози, чи аґресії, нема іншого виходу, як — капітулювати.

Такі настанови помітно демобілізують моральну, політичну й мілітарну здатність західніх держав з цілою рішучістю й послідовністю протиставитися большевицькому імперіялістичному наступові. Вони мають паралізуючий вплив на західню політику супроти Москви на всіх відтинках і в усіх її стадіях. З другого боку, це безмежно роззухвалює большевиків і заохочує їх до постійної аґресивности.

Речеві арґументи проти війни, сперті на розвиток воєнної техніки, повинні б мати таке саме значення для обидвох сторін. Тим часом бачимо, що большевики вправді широко послуговуються арґументами проти атомової війни у зовнішній політиці й пропаґанді, але самі ними не кермуються. А насправді становище СССР не є ані трохи краще, ніж західніх держав, коли йде про потенціял атомового озброєння та про вразливість на атомове атакування.

Було б теж помилкою пояснювати ріжницю настанов тим, що на Заході переважають настрої резиґнації і страху, а большевики повні динаміки й одчайдушности. Головна причина ріжниці в трактуванні питання війни (в політиці та у формуванні публічної опінії) по боці західніх держав і большевицькій криється таки в тому, що большевики розвинули свої мілітарні сили, пляни й підготову до війни за різними концепціями.

Основою большевицької мілітарної підготови залишилися устійнені й випробувані в останній війні засади, а нові роди зброї, нові тактичні засоби та достосовані до них реорганізації проводяться поступово, як доповнення й удосконалення. Совєти стараються бути кожночасно готовими до війни в різних умовах, з максимальним використанням свого актуального матеріяльно-технічного й людського потенціялу. Власна воєнна ініціятива, наступ є підставою їхнього плянування і вишколу.

Тим часом західні держави після другої світової війни скерували свої військові заходи в дефензивному напрямі, точніше — на те, щоб не допустити до війни. Атомові й водневі бомби стали головним відстрашуючим засобом і основою цілої стратегії. Це мусіло мати значний вплив не тільки на поточну політику Заходу, але й на ставлення народів до проблемів війни й оборони.

Доки атомова зброя була до диспозиції тільки західнього бльо-ку, цей вплив проявлявся головно в паралізуванні офензивного духа та в створюванні оманного почуття тривалої безпеки в тіні атомових бомб. Коли ж стало відомим, що большевики теж продукують атомові й водневі бомби, тоді на Заході поглибився страх перед атомовою війною і до голосу прийшли згадані вже дефетистичні настрої. Не можна всієї вини за це приписувати тільки малодушності й короткозорості тих елементів серед західніх народів, що виступають

проти атомової війни. Бо частина арґументів цієї настанови спирається на повоєнний розвиток і на сучасний стан мілітарної сили західнього бльоку.

Ось і недавно, з приводу берлінської кризи впали дуже поважні й авторитетні заяви про те, що збройний конфлікт автоматично розвинувся б у велику атомову війну. Того роду заяви мають, передусім, політичне значення, як осторога-попередження, щоб стримати противника від легковажного провокування війни. Але, незалежно від наміру, вони мають теж інше значення, як серйозний висновок, зроблений компетентним авторитетом з порівняльної аналізи мілітарних сил однієї і другої сторони.

Бо коли йде мова про те, що Америка не думає провадити в Европі сухопутньої війни, то йде тут не тільки про американську стратегію, цілком оправдану з уваги на її положення. Це передусім висновок з цілком незадовільного стану мілітарної підготови європейських партнерів з Атлянтійського бльоку. Вони ж, як безпосередньо загрожені советським кольосом, мусіли б мати напоготові відповідні мілітарні сили до сухопутньої війни, достосовані до їхнього становища і пропорційні до їх спільного людського й матеріяльно-технічного потенціялу.

Недостатній стан у цьому відношенні, надто однобічна мілітарна підготова західнього бльоку з перекладенням центру ваги на модерну технічну зброю поважно підірвали його здатність до війни з СССР з поміччю т. зв. конвенційної зброї, зокрема до сухопутньої війни. Офіційний висновок, як згадано, каже, що кожний збройний конфлікт мусить прийняти форми атомової війни.

Одначе є ще й інші висновки з того ж стану, і це дуже послаблює позицію західніх держав. Про одні вже була тут мова. Бо якраз цей стан, якщо не породжує, то щонайменше живить ті всі паралічні течії, які готові вхопитися кожної альтернативи до атомової війни, включно з повною капітуляцією перед большевицьким наступом.

Ще інші висновки робить, як можна припускати, Кремль. Большевики мають підстави сумніватися, чи Захід справді зважився б відповісти атомовими бомбами на кожну їхню насильницьку дію, яка, будучи .агресивним наступом, виглядала б на обмежену й не дуже небезпечну. Тому Москва може далі свобідно маневрувати за

доцьогочасною, успішною тактикою ніби малих аґресій і здобичів, перекидуваних з одного місця на друге.

Такі міркування обґрунтовуються сучасним укладом мілітарних сил обидвох бльоків, зокрема станом важкої термоядерної й ракетної зброї, летунства, морських, наводних і підводних сил та розміщенням баз. Ці дані перекреслюють розрахунки на те, що концентричне застосоване важке термоядерне бомблення спаралізувало б воєнного противника такою мірою, що він був би вже неспроможним відповісти такими ж тотально-нищівними атомовими ударами. Навіть велика ріжниця в кількості важких атомових поцілів з однієї і другої сторони не має вирішального значення тоді, як вистачає мала їх кількість, щоб зруйнувати цілі країни. Це зокрема важливе для європейських територій обабіч фронту, може меншою мірою для Америки й підсовєтської, передусім центральної Азії.

В такому становищі важка атомова зброя перестає бути першим засобом оборонного чи аґресивного ведення війни проти ворога, який її теж має. Вона сходить до ролі остаточної резерви, на скрайнє розпачливу, безвихідну ситуацію. А передусім вона стає забезпеченням, що стримує ворога від атомового бомблення.

Теза про те, що кожне провокування війни є рівнозначне з розпалюванням війни атомової, — перестаріла. Вона датується з того часу, коли атомову бомбу мали тільки американці, хоч вони самі позбавили її переконливости вже під час корейської війни. Тепер асе, в ситуації рівноваги атомової зброї, оперування тією тезою — непереконливе. Воно викликає більше страху у власних рядах, ніж у ворожих. Коли ж рішуча настанова відперти кожну большевицьку агресію спирається на таку атомову стратегію, то це її не скріплює, тільки послаблює.

Перед західніми державами стоїть необхідність доповнити занедбані ділянки своєї мілітарної підготовки і подбати про сильні сухопутні армії і летунство в Европі. Ці держави мають усі дані для того, щоб теж в обсязі т. зв. конвенційної зброї виставити такі сили, які успішно зможуть протиставитися совєтській армії.

Це завдання належить передусім до европейських партнерів з Атлянтійського бльоку. їм найбільше загрожує атомова війна, і не менш жахлива альтернатива до неї. Усвідомлення того становища

повинно помогти викорінити нехіть західньоевропейських народів до втримування більших військових сил. А ця нехіть іде в парі з фйльшивим поглядом у бік сильного американського партнера, його ресурсів і технічних, зокрема атомових засобів.

Можна сподіватися, що в цих народів повністю переможуть тверезі погляди на дійсність та здорове прагнення забезпечити підстави свого вільного життя перед найбільшою в історії загрозою. Є важливі познаки, що довершується здоровий перелім. Коли в парі з мілітарним використанням новітніх досягнень науки і техніки західній бльок відповідно відбудує і розбудує підставові, й аж ніяк не перестарілі галузі своїх збройних сил, тоді його політика й постава стане міцною, повнокровною. Тоді уступлять прояви внутрішньої слабости в обличчі небезпеки і гарячкові скоки в політиці відносно Москви. Цей процес оздоровлення і скріплення західнього бльоку, який безперечно відбувається, дуже важливий для загальної протибольшевицької боротьби за волю народів і людини.

Інтерв'ю німецької радіостанції в Кельні зі Степаном Бандерою

“Інтерв'ю німецької радіостанції в Кельні зі Степаном Бандерою”. “Шлях Перемоги” чч. 43 і 44 з 1954 р., також у: “Гомін України”, Торонто, ч. 1-2 (294-295) з 7. 1. 1955 р. п. н. “Інтерв'ю німецької радіовисильні зі Степаном Бандерою”.

Переді мною сидить людина, що її, мої слухачі, я не смію вам описати. Мало хто знає, як вона виглядає, де вона перебуває і яке прізвище сьогодні носить. Ця людина — це Степан Бандера.

Степан Бандера — сьогодні вже леґендарна постать національної визвольної боротьби поневолених народів, як Абдель Крім, — є один з найнебезпечніших і найсильніших ворогів совєтського імперіялізму, які сьогодні живуть, бо за ним, провідником Організації Українських Націоналістів, стоять 40 мільйонів українців. Бандера втілює їхнє стремління до національної незалежности.

Від 1941 року, коли після вмаршу німців у межі Совєтського Союзу він проголосив самостійність України і коли ним керована УПА, Українська Повстанська Армія, піднесла зброю, — совєтська таємна служба пробувала його спіймати. Однак, досьогодні совєтам не вдалось Бандери досягнути. Він живе нерозпізнаний у таємному місці.

Кінець війни в 1945 році Степан Бандера зустрів у німецькому концентраційному таборі. Зрив українського народу в 1941 році не пасував Гітлерові до його власної концепції східньої політики. Він запросив Бандеру до Берліну на політичні розмови і наказав там його арештувати. Прихильники Бандери, славні бандерівці, продовжували їхню боротьбу на два боки — проти Гітлера і проти Москви — далі. Степан Бандера залишився їх безспірним Провідником.

У 1945 році совєти в цілій Західній Европі провели ґрунтовні пошукування за Степаном Бандерою. Хоч тоді Бандера знаходився на терені, який був у сфері впливів совєтів, все ж його не розпізнали. Досьогодні совєти не знайшли його. Бандера живе. Москві може одного дня це дорого обійтися.

Бо вже віддавна найбільшою загрозою для єдности і сили Совєтського Союзу є стремління поневолених Москвою народів до незалежности, передусім українського народу. Українське питання було і є найслабшим місцем Совєтського Союзу і тут може захитатись існування цілої совєтської імперії. Промови Хрущова, Ка-ґановича та інших з нагоди 300-ліття прилучення України до Росії, вліті цього року, що обвинувачували Захід у "підтримці українського націоналізму з імперіялістичних намірів", доказують, що Москва, не зважаючи на виграну війну і найгостріші терористичні кроки в Україні, цілком не дала собі ради з українською проблемою. Ці промови свідчать більше, ніж інші аргументи, що спротив українського народу проти Москви продовжується і зростає. Степан Бандера, який тут переді мною сидить, є головою, стремлінням і сумлінням українського спротиву.

Я зустрівся з Бандерою, щоб йому поставити декілька запитань про організацію, методи і цілі українського визвольного руху. Будете Ви ласкаві, пане Бандеро, найперше пояснити, якою є керована Вами Організація Українських Націоналістів і як вона діє?

БАНДЕРА: Організація Українських Націоналістів, що організує і провадить боротьбу українського народу, розвиває свою дію так само в Україні, як і поза її кордонами, головно в західніх країнах, де поселилась українська еміграція. Між цими двома частинами українського визвольного руху втримується через залізну заслону зв'язок, який базується на кур'єрськім принципі. З України за кордон та навпаки висилається озброєні групи зв'язкових, що рекрутуються з членів ОУН і вояків УПА (Української Повстанської Армії), вони пробиваються таємними шляхами, способом, який відомий лише відповідним органам, але часто прориваються з допомогою зброї від однієї частини Організації до другої.

ГОППЕ: Чи можете, пане Бандеро, оповісти про подробиці, як втримується зв'язок між Вами і Вашими підпільними групами в Україні?

БАНДЕРА: Члени даної зв'язкової групи перед своїм вимар-шем одержують і вивчають вичерпні усні звіти, пояснення загального становища і поодиноких важливих подій, тенденції їх розвитку, як також звіти про стан, діяльність і пляни даних частин визвольного

руху. Час-до-часу переходять з зв'язковими групами з України і в Україну провідні члени Організації, щоб підсилити особистий контакт між Проводом на Батьківщині і за кордоном та виконати особливі завдання. Ці провідні члени переносять найвичерпніші усні інформації. Крім усних звітів, зв'язкові відділи переносять в обидва напрями і письмову пошту, що включає різні документи, звіти, зашифровані інструкції, важливі публікації в оригіналах і копіях, примірники періодичних видань, журнали тощо. З причини надзвичайних труднощів кур'єрська служба і зв'язок не можуть занадто часто проводитись. Бази вимаршу по обох боках віддалені від себе понад тисячу кілометрів. Ця віддаль, що проходить окупованою большевиками територією, перетикана численними, рафінованими перешкодами, щоб унеможливити неконтрольовану ними інфільтрацію.

Особливо важкими для переходу є два або три кордони та прикордонні зони, з дротяними засіками, обезлюдненими, чищеними з лісу та заораними поясами, з електричними, з колючого дроту, загородами, з замінованими полями, замаскованими і захованими алярмуючими спорудами, ракетами та великим числом охоронних прикордонних військ і їх стеж.

ГОППЕ: Я можу собі уявити, що втримування Ваших зв'язків з Україною вимагає великих жертв ..

БАНДЕРА: Втримування зв'язку між Батьківщиною і закордоном належить до найважчих завдань, які Організація мусить виконати в своїй революційній боротьбі і підпільній діяльності проти большевизму. Для цієї служби вибирається і на Батьківщині, і за кордоном найкращих характером, з ідеологічно-моральними вартостями членів Організації, найвідважніших, найжертовніших і в практичних питаннях найспритніших. Члени зв'язку вишколюються і заправляються всебічно і спеціяльно. Попри всі намагання з нашого боку і повний вишкіл, під час виконування своїх обов'язків гине пересічно половина зв'язкових. Часами втрати є ще більші. Буває, що цілі групи найкращих борців за свободу, вишколених і вивінуваних з великим трудом і коштами, повністю знищуються ворогом. Одначе, перериванi зв'язки відновлюються знову новими групами. На місце знищених зв'язкових шляхів знаходяться, з витратою нових засобів, інші.

Крім цього так званого “живого” зв'язку, втримуваного через кур'єрів, український визвольний рух знаходить ще й інші шляхи і засоби, щоб втримати контакт між половиною Організації на Батьківщині і за кордоном. Однак, служба кур'єрів має найосновніше значення, бо через неї досягнутий зв'язок є найпевні-ший і найвичерпніший. Вістки, документи і пояснення окремих подій та тенденцій розвитку ситуації, що передається в обидва напрями, мають не тільки значення стосовно їх змісту. Вони уможливлюють правильно розуміти вістки, які передаються через залізну заслону в обох напрямках через радіо, пресу і різні публікації. Завдяки власним інформаціям про процеси і події в Совєтському Союзі, які приховуються урядом перед Заходом, ЗЧ ОУН мають можливість правильно коментувати офіційні інформації совєтського уряду, що поширюються через радіо і пресу перекрученими і однобічно насвітленими.

З тих причин наша оцінка різних процесів і подій політичного життя в Совєтському Союзі різниться від подібної оцінки захід-іх спостерігачів і політиків, що здебільшого базуються на офіційних большевицьких вістках і джерелах.

З другого боку, принесені від закордонних частин в Україну вістки і коментарі допомагають частинам ОУН на Батьківщині правильно оцінити політичний розвиток по цей бік залізної заслони і протиставитись російській пропаґанді.

ГОППЕ: Пане Бандеро, що думає велика маса українського народу про комунізм і московський імперіялізм?

БАНДЕРА: Український народ є скрайньо вороже наставлений проти большевизму, комунізму, комуністичної системи і режиму. Це вороже наставлення стосується також до всякого поневолення і експлуатації України російськими імперіялістами. Вий-нятком у цьому наставленні є лише незначне мале число українських поплентачів і вислужників большевицького режиму.

Справжнім виразником наставлення і стремління українського народу є революційна антибольшевицька боротьба українського визвольного руху. Широкі маси українського народу дають цьому рухові всю можливу підтримку і йдуть за його політичним проводом. У наслідок того большевицький уряд є поставлений перед масовим пасивним спротивом і активними саботажами його плянів і акцій в різних

ділянках. Це видно особливо в ділянці національно-культурного життя і соціяльно-господарської політики уряду.

ГОППЕ: Які методи застосовує Москва, щоб втримати своє панування над українцями?

БАНДЕРА: Кінцева мета большевицької політики — знищити субстанцію своєрідности українського народу під кожним оглядом, і втопити український народ в морі т. зв. совєтського народу чи, вірніше, в новій формі пожираючого інші народи російського імперіялізму. Таким способом Україна мала б перетворитися в одну з російських провінцій. Однак, большевики не насмілюються цю мету ставити відкрито і до неї іти прямою дорогою. Навпаки, вони змушені звертатися до дуже скомплікованих засобів, а на деяких відтинках робити навіть відступи. До цього змушують Москву, з одного боку, невгнуте становище всього українського народу в боротьбі проти російського імперіялізму і комунізму та революційна боротьба українського націоналістичного визвольного руху, а з другого боку — чисельна величина українського народу та всебічний потенціял України. Стремління українського народу до незалежности не були зламані Москвою ані через масове винищування провідних національних кадрів, ані через жахливий терор проти всього українського народу, що провадився совєтами між 1930 роком і другою Світовою війною шляхом штучно викликаного голоду, масових депортацій і розстрілів. Тепер Москва, крім тих терористичних кроків, спрямованих проти всіх противників большевизму, намагається застосувати нову тактику: переставити невгнуті українські національно-державні стрем-ління на шлях совєтського патріотизму. Ця тактика виявляється особливо в сучасній совєтській пропаганді, що останнім часом помітно підкреслює ролю України, як другої совєтської республіки за її величиною, підкреслює велич українського народу та вагу української культури і всього, що є пов'язане з українством.

ГОППЕ: Що ви думаєте, пане Бандеро, про підпорядкування після 1945 р. адміністрації Української Соціялістичної Совєтської Республіки півострова Криму, про цьогорічні демонстративні святкування влучення України в російську імперію з нагоди трьохсотліття Переяславського договору, про висунення на видатні державні пости вірних Москві комуністів з українськими прізвищами

і про все, що сьогодні московська тактика виявляє супроти України?

БАНДЕРА: Москва пробує тим способом викликати в українців переконання, що Україна і український народ могли б мати в рамках СССР найкращі можливості розвитку, можливості задовольнити свої національно-політичні аспірації і стати навіть пануючою нацією. Цей останній висунений момент особливо сильно підкреслюється совєтською пропагандою, кажучи, що "великий російський народ" хоче ділити свою панівну гегемонію з "великим українським братнім народом". За цією спробою ховається московське намагання прив'язати Україну до совєтського імперіялізму і спонукати її вкупі з росіянами його поширювати, обороняти та від його долі узалежнити і долю України.

Підступні пляни росіян супроти України виявляються в переселеннях української людности, передусім молоді, до слабо заселених областей совєтської Азії, що останнім часом стало загально відомим. Це переселення провадиться під претекстом заселення цілини та перетворення її на врожайні землі. Вся ця акція робиться ніби на добровільній базі. Проте, насправді тією новою формою примусового виселення народів у першу чергу реалізується совєтську національну політику.

Господарські пляни при цьому відсунені на задні пляни. З допомогою цих заходів совєти намагаються зменшити кількісно українську молодь і послабити людностевий потенціял України.

Переселенці в нових областях повинні грати ролю кольоніза-торів, які, з одного боку, повністю здані на ласку совєтського режиму і мусять здійснювати його кольонізаційну політику, а з другого боку — мають стягнути на себе ненависть тубільної людности. Ця політика має на меті послабити національну сукупність і силу спротиву так само в Україні, як і в кольонізованих країнах, і посіяти між поневоленими Москвою народами, а в першу чергу українцями і туркестанцями народню ненависть.

Большевицька Росія не осягне, однак, своєї мети. Це все обернеться проти Росії. Так само, як сибірські концентраційні табори і примусові виселення не будуть спроможні зламати дух українців і ненависть проти большевизму і російського імперіялізму. Не зможуть вони також вплинути на глибоку дружбу між поневоленими Москвою

народами.

В серцях українців немає почуття ненависти проти союзних народів. Навпаки, вони бажають дружнього поєднання і спільної боротьби всіх народів проти поневолювача, проти московського большевизму.

ГОППЕ: Які, пане Бандеро, політичні цілі Вашої Організації?

БАНДЕРА: Антибольшевицька визвольна боротьба в Україні, що її веде націоналістичне підпілля, триває вже без перерви 10 років. Найважливішими цілями цієї боротьби е:

1. знищення большевицького панування;

2. вилучення України з СССР і ліквідація російської імперії взагалі;

3. ліквідація комунізму, комуністичної системи і режиму;

4. відновлення Самостійної Української Держави в національних етнографічних кордонах з демократичною системою урядування, яка Гарантувала б всім громадянам України демократичні свободи в усіх ділянках життя, а головно в ділянці духового, культурного, політичного і соціяльного буття.

ГОППЕ: Чи не були б Ви ласкаві, пане Бандеро, докладніше пояснити поняття "український націоналізм"?

БАНДЕРА: Сьогодні в Україні антибольщевицька визвольна боротьба є організована і ведена ОУН — Організацією Українських Націоналістів. Поняття "українського націоналіста", "націоналістичного руху", має зовсім інше значення, ніж подібні терміни на Заході. Український націоналістичний рух не має нічого спільного з нацизмом, фашизмом або націонал-соціялізмом. Український націоналізм бореться проти імперіялізму, проти тоталітаризму, расизму і всякої диктатури чи застосування насильства.

Ім'я "український націоналіст" є співзвучним з "український патріот", який є готовий боротися за свободу свого народу, жертвувати для свого народу все, що він посідає, навіть життя.

Український націоналізм протиставить т. зв. большевицькому інтернаціоналізмові ідею самостійности і вільного розвитку кожної нації. Ми поборюємо намагання большевиків накинути іншим народам російське панування. Ми протиставимось російському

большевизмові на всіх ділянках життя у всяких формах.

ГОППЕ: В яких формах бореться сьогодні в Україні за свої цілі Організація Українських Націоналістів?

БАНДЕРА: Під час другої Світової війни та в перші роки після неї українська визвольна боротьба провадилась у формі партизанської війни Української Повстанської Армії, в якій брали участь широкі маси українського народу. Приблизно від 1949 року мілітарна діяльність Української Повстанської Армії зменшилась. Однак, її кадри залишились втримані, як зародок її відділів для майбутніх операцій. Революційна антибольшевицька боротьба українського народу продовжується у формі політичного підпілля. Завдання підпілля — перетворювати в активний спротив Москві існуючу приховану ненависть до російсько-большевицького імперіялізму і до поневолення неросійських народів, що живуть в Совєтському Союзі.

Українська визвольна боротьба є складовою частиною загальної визвольної боротьби всіх поневолених російським імперіяліз-мом народів. Для нас большевизм є лише однією з форм традиційного російського імперіялізму. В боротьбі проти російсько-большевицького імперіялізму ми почуваємо себе союзниками з усіма свободолюбними націями. Ми ставили спротив російсько-большевицькому імперіялізмові, ми протиставимось йому тепер, і ми будемо протиставитись йому в майбутньому.

Промова на п'яту зустріч українців ЗСА і Канади 1954 року

Промова, набрана на звукозаписувач і передана під час V-ої Зустрічі Українців Америки й Канади, що відбулася в днях 31-го липня і 1-го серпня 1954 року в Торонті, Канада, Норт Йорк, для вшанування 25-річчя створення і дії ОУН та 10-річчя існування УГВР.

Текст цієї промови був друкований у тижневику "Гомін України", Торонто, ч. 33/274 з 14-го серпня 1954 р. і "Шлях Перемоги", тижневик, Мюнхен, рік I, ч. 26 з 22-го серпня 1954 р. Заголовок промови в "ГУ": "Визвольна боротьба і наші завдання", у "ШП" — "Сучасний міжнародній стан і наші завдання".

З нагоди Зустрічі українців Сполучених Штатів Америки й Канади шлю Дорогим Землякам щирий привіт! При цьому хочу поділитися з Шановними Слухачами низкою думок про сучасну визвольну боротьбу України в умовах сучасного міжнародного становища.

Загроза большевицького імперіялістичного наступу стала безпосередньо близькою майже для всіх народів світу. Але визвольна боротьба України проти московсько-большевицького поневолення дотепер не знаходить належного зрозуміння та підтримки з боку західніх держав, на які спадає головна роля й відповідальність у сучасному світовому змаганні. Такий стан не випливає із незнання про українську визвольну боротьбу, про її існування, розвиток і вияви, про її мету та рушійні сили. Керівні і впливові політичні кола мають потрібні інформації. Так само політика західніх держав не може бути неприхильною до справи визволення і державної самостійности України з власних мотивів.

Байдуже, а подекуди й неприхильне ставлення політики провідних західніх держав до української справи є наслідком засад-ничих помилок цієї політики у відношенні до Москви. В одних з тих держав усе ще переважають надії та намагання знайти можливість мирного співжиття або бодай співіснування з большевицькою Москвою та її сателітами, опанованими комунізмом. Тому то там бояться проявити будь-яку прихильність до найдразливішої для Москви української

справи.

Але навіть політика тих держав, які найбільше є готові покласти тверду межу дальшому большевицькому загарбанню, ще не насмілюється трактувати боротьбу з большевизмом прямолінійно і послідовно. Народи, які безпосередньо мають справу з большевицьким поневоленням, чи загрозою, хотіли б бачити в Сполучених Штатах Америки керівну й найрішучішу силу в протибольшевицькому оборонному змаганні. Така роля припадає цій державі в наслідок її світового положення та сучасного міжнародного укладу сил.

Але й політика Сполучених Штатів має внутрішні демобілі-зуючі сили. А крім того, її гальмує постава європейських союзників. Тому вона не спроможна перейти на шлях послідовного поборювання большевицького імперіялістичного наступу, їй бракує того, що є головною, внутрішньою передумовою успіху в цьому історичному змаганні, цебто — твердого рішення зламати й знешкідливити найгрізнішого в історії християнської культури ворога.

Ця політика діє в неправильному, а через те й у безуспішному напрямку. Вона намагається лише стримувати дальше большевицьке загарбання до тих меж, на яких безпека й інтереси самих Сполучених Штатів та їхніх союзників безпосередньо загрожені. В наслідок такої політики виключного захисту та ще й сконцентрованого лише до певних смуг, большевикам віддається завжди ініціятиву для формування міжнародного положення. Народи, які попали під московське комуністичне поневолення, є залишені на поталу загарбникові, а їхню революційно-визвольну боротьбу нерівними силами залишається без жадної підтримки. Водночас з тим західні держави підтримують у своїх деклʼяраціях право на незалежність тих країн, що їх большевики захопили від 1939 року. Та це практичних наслідків не дає.

Але в справі народів, підбитих Москвою перед другою Світовою війною, немає навіть і такої декляративної підтримки, не зважаючи на те, що вони мають такі ж самі права на незалежність, ані не дивлячись на їхню довголітню боротьбу проти большевизму за самостійність. Байдужість вільного світу до долі загарбаних народів, кинених на поталу большевикам, дає змогу Москві, без зовнішніх перешкод,

розправлятися з волелюбними, націоналістичними силами й рухами, визискувати духові й фізичні сили тих народів та всі добра їхніх земель.

Таким чином большевицька Москва постійно збільшує свої сили та ресурси і з найбільшою докладністю, пляново й послідовно вживає їх на розбудову величезного апарату гноблення і визиску населення та непомірно збільшує власну мілітарну потугу — інструмент для дальших підбоїв. Назовні ж Москва за той рахунок поширює в усьому світі комуністичні — розкладницькі, диверсійні та шпигунські п'яті колони.

Із зростанням факторів сили московської імперії зростає такою самою мірою безпосередня загроза большевицького агресивного імперіялізму для вільних народів світу. Цей процес відбувається приспішеними темпами. Наприкінці останньої Світової війни СССР був до краю виснажений, розхитаний і втримувався на ногах тільки завдяки залишкам альянтської технічно-матеріяльної допомоги. При приязному наставленні західніх альянтів большевики заволоділи ще й іншими країнами Середньої Европи, заливши їх своїм військом та енкаведівськими частинами. А величезні воєнні припаси, загарбані в Китаї і Манджурії, що їх залишила японська армія, яку перемогли американці, стали засобом до посилення комуністичної аґресії Китаю.

Яка ж величезна зміна становища й відношення сил з некори-стю для Заходу сталася за такий короткий час! Сьогодні СССР має многократно більше дивізій, готових до війни, ніж усі західні держави вкупі. Багатотисячне летунство, найбільша фльота підводних човнів, застосування найновіших технічних винаходів, атомова й воднева зброя в большевицьких рядах являються безпосередньою загрозою навіть для американського суходолу. А над усією Західньою Европою висить мариво заливу не тільки большевицькими, а й китайськими комуністичними ордами.

До такого стану довела політика сердешного союзництва з большевизмом під час війни, пасивного відношення до большевицьких агресій і байдужість до долі поневолених народів. Незалежно від такого катастрофічного розвитку та грізного досвіду, у західніх державах ще не припинилась політика шукання мирного співжиття з большевизмом на базі збереження існуючого стану.

Москва зручно використовує слабості західньої політики і вміло розіграє їх. Чергування етапів тимчасового напруження з етапами різних загострень комуністичного агресивного напору на різних часткових фронтах являється змістом московської стратегії. Ця стратегія служить для поширення імперіялістичних підбоїв, опанування і визиску здобутих територій та підготови чергових нападів.

Хоч Сполучені Штати Америки в більшій мірі, ніж інші ве-ликодержави Заходу, є схильні не допустити до дальшого просування большевицького наступу на жадному терені, одначе через короткозорість і кволість своїх союзників не можуть засадничо й рішучо змінити розвитку подій. В такому укладі розбіжних тенденцій західнього світу далеко до того, щоб політика західніх держав вирвала у большевиків ініціятиву й перейшла до протинасту-пу, замість продовжувати безвиглядну стратегію стримування ворога на щораз гірших для себе позиціях. В такій безрадній настанові Заходу супроти свого смертельного ворога коріниться легковажне відношення до визвольної боротьби України й інших поневолених Москвою народів.

Українська національно-визвольна боротьба, по суті, є обороною самобутнього існування і свобідного розвитку власної нації. Але разом з тим вона влучає в саме серце большевицького імпе-ріялізму. Перемога українських визвольних змагань, знищення московсько-комуністичного панування в Україні та створення Самостійної Української Держави — означало б основне зламання сил московської аґресії.

Західня політика знає про це дуже добре, а тому вважає отверту підтримку справи визволення України за наступ на головні випадові позиції імперіялізму СССР. А на це вона все ще ніяк не може зважитися. Коли ж подекуди, зокрема в Сполучених Штатах Америки, проявляються тенденції, щоб перейти до політики наступу проти большевизму, то їх відразу знесилює інша слабість. Замість зважитися на боротьбу з московським імперіялізмом у цілому, твориться штучні і нереальні пляни відділити большевизм від корінного московського імперіялізму. Окремі американські кола заступають думку, що коли не будуть заторкувати питомих московському народові імперіялістичних тенденцій, а буде поборюваний лише комуністичний режим і комуністична система, тоді можна буде приєднати більшу частину

московського народу до боротьби з большевизмом по боці Заходу.

Головною ціною для такого приєднання московських симпатій має бути визнання, що Україна та інші поневолені Москвою країни належать неподільній Росії та що Захід не зацікавлений у їхніх самостійницьких змаганнях. Для того визвольну боротьбу тих народів треба втиснути в рамки тільки протирежимного спротиву під керівництвом москалів. Такі-то ось тенденції окремі американські кола намагаються накинути цілій політиці та підкорити їм протибольшевицькі визвольні рухи поневолених Москвою народів.

Переважаючий вплив таких тенденцій викликає неприхильне наставлення до українського самостійницького руху. Ці тенденції шкідливі не тільки для нашої справи, але й для цілого світового протибольшевицького фронту. Таким способом не вдасться включити московського народу в широкому засязі у протибольшевицьку боротьбу. Це тільки творить ілюзії і помилкову ставку захід-ньої політики та ще більше утруднює боротьбу самостійницьких рухів поневолених народів.

У такій несприятливій зовнішньо-політичній ситуації вже десятий рік по другій світовій війні продовжується визвольно-революційна боротьба націоналістичного підпілля в Україні. Без підтримки з боку західніх держав, як морально-політичної, так і матеріяльно-технічної, наш революційно-визвольний рух втримався проти всіх большевицьких намагань знищити його.

Большевики послуговуються в тому масовим терором, масовими розстрілами, ув'язненнями і тортурами, засланням і насильним виселюванням, створюванням штучного голоду, величезними облавами й бльокадами, небувалими в історії провокаціями та всякими іншими найхитрішими і найжорстокішими методами. В таких умовах революційно-визвольна боротьба, що спирається виключно на власні сили, втримується завдяки неперевершеному героїзмові всіх її учасників і незвичайно жертвенній підтримці українського народу. Сучасну політично-революційну боротьбу України веде Організація Українських Націоналістів. З рамени ОУН організувалась і вімкнулась у її дії Українська Повстанська Армія. УПА зберігає тепер основне ядро революційно-військової сили й у відповідний час мобілізуватиме повстанські кадри та розгортатиме

партизанські дії.

Правда, теперішня визвольно-революційна боротьба в Україні не має таких широких форм і виявів, як під час війни і в перші повоєнні роки. Але її ідейно-політичний вплив і відгомін розходиться по цілому СССР. Вона мобілізує революційні настрої широких народніх мас, розбуджує, підсилює і скеровує притаєний, але успішний спротив большевицьким намаганням у різних ділянках. Масовість і напруженість цього спротиву з протимосков-ським і протикомуністичним ідейним спрямуванням примушує большевицький режим робити бодай сповидні поступки на користь України.

Український націоналістичний рух спирає свою революційно-визвольну боротьбу на власні сили українського народу. А для дальшого розширення і скріплення протибольшевицького фронту шукає союзників передусім серед тих народів, яких зв'язує з Україною спільна доля, які мають такі ж самі цілі, так само змагаються за свою самостійність. Це дає нашим визвольним змаганням внутрішню снагу, незалежність від змін у міжнародній ситуації і від того, чи іншого ставлення до нас посторонніх сил. Завдяки тому наш рух втримується і розвивається самотужки, в той час, коли деякі антибольшевицькі сили інших народів, що надто покладалися на зовнішню допомогу, мусіли пережити великі заломання і потрясення у змінених ситуаціях, в наслідок хиткости їхніх непевних союзників.

Базування наших визвольних змагань на концепції власних сил не означає, що їм не потрібна підтримка ззовні. Вона потрібна і дуже корисна, поскільки через неї не змінюється політична власнопідметність і дійова незалежність визвольного руху. Але йде не про саму тільки деколи дану політичну чи матеріяльно-технічну підтримку крайовій боротьбі. Найважніша справа в тому, щоб визвольна боротьба України й інших поневолених народів не була єдиним активним протибольшевицьким фронтом. Іде про те, щоб вільний світ, пізнавши цілу загрозу від большевицького імперіялізму, врешті зосередив власні сили й заходи на поборен-ня того світового ворога.

Якщо вільні народи візьмуться за це з цілою повагою, відразу створиться одностайний фронт їхніх протибольшевицьких зусиль та

нашої визвольної боротьби. Тоді буде один фронт, одна спільна мета, одне змагання. Революційно-визвольна боротьба поневолених Москвою народів може значно зміцнити протибольшевицькі зусилля вільних народів, та скористати з них, якщо їх лучитиме одна мета: звільнити світ від найстрашнішої большевицької неволі й загрози.

У всьому світі, серед усіх народів є сили, які добре розуміють усю загрозливість сучасного міжнародного положення. Тих сил щораз більше. Все зростаюча небезпека заставляє їх бити на сполох, мобілізувати народи до протибольшевицьких дій і впливати на відповідну зміну їхньої політики. Першими серед тих сил повинні бути українці, які живуть серед чужих народів. Організована українська акція за кордоном для мобілізації і підсилювання непримирного поборювання московсько-большевицького імперіялізму служить найважливішій справі сучасности. Вона однаково важлива й спасенна як для України, так і для кожного іншого народу, для всього людства. Кожний українець повинен брати в ній активну участь, підтримувати її всіми силами і засобами, не дивлячись на те, чи за це стріне він зрозуміння і признання, чи труднощі. До цього зобов'язує кожну людину української крови патріотична повинність супроти батьківщини — України та обов'язок захисту вселюдських ідеалів.

У 25-ліття ОУН

Промова була награна на магнетофонну стрічку, текст друкований перший раз у журналі "Визвольний Шлях", Лондон, рік XXii, кн. 10 (259), жовтень 1969 р., стор. 1155-1158.

Бойовий шлях Організації Українських Націоналістів ще далеко не закінчений. Визвольні змагання націоналістичного руху далі продовжуються за пляном розгортання української національної революції так, як він скристалізувався в дотогочасному розвитку. Переживаємо тепер затяжний етап у визвольній боротьбі й невідомо, коли прийде дальша її фаза, бо це узалежнюється теж і від розвитку світового політичного положення. Тому то тепер ще не пора робити остаточних підсумків з діяльности і розвитку Організації Українських Націоналістів, її досягнень і невдач, перемог і поразок. Теж не пора їй відзначати такі ювілеї, як це роблять ті, що вже закінчили свою діяльність, або завершили найважливіший її період. Але загально прийнято звичай окремо відзначати такі дати, як двадцятип'ятиріччя важливіших подій і такі ж відтинки діяльности. Коли за тим звичаєм відзначається 25-ту річницю 1-го Конгресу Українських Націоналістів і переглядається пройдений Організацією Українських Націоналістів шлях, то тут треба мати на увазі передусім її дальшу діяльність і розвиток. Усі вінки заслуг і слави ОУН належать тим її творцям і борцям, які не тільки віддали всі свої сили і трудні визвольному змаганню, а й склали найвищу жертву, жертву крови й життя. Це не тільки вислів найглибшої пошани перед пам'яттю поляглих героїв, а й одночасно холодне ствердження дійсности. Без тих великих і важких жертв, ОУН не змогла б пройти такого шляху і надати такий напрям тому періодові визвольних змагань. Тільки через освячення найважчою боротьбою та великою ціною крови ідеї українського націоналізму наберуть значення непереможних правд у житті українського народу, а шлях визвольно-революційної боротьби, накреслений і прославлений Організацією Українських Націоналістів, хоч який важкий, показався в дійсності прохідний та єдиний, яким у сучасному положенні Україна може дійти до самостійности.

Дивлячись на розвиток у висліді діяльности ОУН впродовж 25 років,

можемо найкраще перевіряти вартість і життєздатність формованого нами руху. Проба життя дає найсильніше свідоцтво. Перший Конгрес Українських Націоналістів, що відбувся перед 25-ма роками, оформив створення Організації Українських Націоналістів. Властиво її народження припадає значно раніше. ОУН виросла з іншої революційно-визвольної сили — Української Військової Організації, стала переємницею, продовженням і поширенням її боротьби. Подібно, як після повалення ворожими військами Української Держави і після захоплення наїзниками українських земель, створилася Українська Військова Організація, яка — поруч із повстанськими організаціями — стала продовжувати визвольну боротьбу українських армій революційними методами. Ця тяглість найкраще уосіблена у величній постаті іні-ціятора і вождя визвольно-революційного націоналістичного руху. Славної пам'яті полковник Євген Коновальець найперше комендант корпусу Січових Стрільців, опісля організатор і головний комендант УВО, а вкінці творець і Провідник-вождь Організації Українських Націоналістів.

Створення ОУН на 1-му Конгресі Українських Націоналістів, формування її світоглядово-ідеологічних засад, політичної програми і напрямних визвольно-революційної дії, дали тверду основу, невідхильний напрям і рамки для цілого визвольного націоналістичного руху. В дальшому розвитку приходять доповнення і удосконалення, але підставою всього залишаються засадничі устійнення основоположного Конґресу.

Таким чином завершився довгий процес внутрішнього відродження українського націоналізму, формування новітнього духового і політичного руху. За 25 років своєї діяльности ОУН перейшла дуже тверді проби. Визвольно-революційна боротьба за знищення ворожого поневолення і за відновлення державної самостійности соборної України була і є її життєвим елементом. У тій боротьбі вона зродилася, в ній розвивалася і кріпшала, цією боротьбою формувала дух і обличчя волелюбної і неперемагально-воюючої з ворогами України.

З вихідної її бази, створеної у протипольській і протикомуні-стичній боротьбі на західньо-українських землях, ОУН у дуже короткому часі, на початку другої Світової війни, розгорнула протибольшевицький революційний фронт цілої соборної України. Коли між двома

найбільшими мілітарними потугами, між; гітлерівською Німеччиною і Совєтським Союзом, розгорілася війна на українській землі за володіння нею, ОУН дала вислів непохитної волі українського народу проголошенням розбудови самостійного державного життя всупереч плянам нового окупанта.

Серед страшної хуртовини другої Світової війни Україна показала своєю поставою і боротьбою, що в жадній ситуації не погодиться бути пасивним об'єктом і будь-чиєю колонією, тільки все буде боротися за свою самостійність. Це засвідчила найвиразніше двофронтова боротьба проти гітлеризму й большевизму одночасно. Цю боротьбу організувала, унапрямлювала та несла її головний тягар ОУН. Найширшим її розгорненням стали дії УПА, яка була твором військового відділу ОУН, переємця давнішої УВО. Партизанська боротьба УПА під час війни і перших повоєнних років була наймогутнішим виявом українських визвольних змагань в цьому історичному періоді. Вона найкраще причинилася до прищеплення і поширення ідей та кличів національно-визвольної протибольшевицької революції не тільки по всій Україні, а й так само серед інших народів по всіх просторах боль-шевицької тюрми народів — СССР. Створенням УГВР у кінцевій фазі протинімецької війни з боку ОУН і УПА були сформовані політично-організаційні рамки для активної участи інших політичних сил і течій у визвольно-революційному русі. Так само напередодні німецько-совєтської війни ОУН була заініціювала створення Українського Національного Комітету для одностайної самостійницької політики.

Та найважче і найважливіше завдання стало перед ОУН у повоєнній ситуації. Під час дуже несприятливого міжнароднього положення і повного осамітнення треба було втримати визвольно-революційну боротьбу з московським большевизмом, не зважаючи на те, що ворог мав змогу цілу свою силу спрямувати на її знищення. Не багато людей вірило, що це буде можливе і на довшу мету. Але неможливе стало дійсністю.

Це завдячуємо незрівняному героїзмові і гартові всіх кадрів націоналістичного підпілля, високопатріотичній і жертвенній, активній підтримці широких кіл українського народу. Особливі ж заслуги в цьому припадають непохитному, мужньому і дуже вмілому проводові визвольного революційного підпілля у всіх його ланках на

чолі з найвищим і найкращим провідником-команди-ром, ген. Чупринкою-Туром-Романом Шухевичем. Він, кермуючи рухом ОУН на найславнішому і найтяжчому етапі, відбив печать свого великого духу на його розвитку не тільки того періоду. В революційній боротьбі за волю України поляг геройською смертю сам генерал Чупринка-Тур, більшість його найкращих співпровід-ників і командирів та багато, дуже багато найкращих друзів у лавах ОУН і УПА.

Але не зважаючи на всі найболючіші жертви, революційна боротьба ОУН проти .московсько-большевицького поневолення в Україні не припиняється. Вона продовжується з непослабленою ідейною напругою та з поважними вислідами. Хоч форми й розміри безпосередніх революційних акцій, відповідно до теперішнього положення звужують їхнє значення, політичний вплив дуже поважний і большевики ніяк не можуть його ані промовчати, ані усунути. В ідейно-політичній єдності з революційним підпіллям ОУН, ідучи за його таємними вказівками, переважна патріотична більшість українського народу ставить на всіх ділянках життя невловимий, але дуже помітний і дошкульний московському большевизмові опір. Ідейний вплив акцій ОУН проявляється навіть там, де большевицька система тотального терору і топтання всього людського панує у своїй найчистішій і найбру-тальнішій формі. У концтаборах Воркути та інших смугах спалахують одчайдушні зриви активного масового спротиву, натхнені й організовані безстрашними борцями за волю і правду — українськими націоналістами.

Перегляд 25-літнього шляху ОУН дає нам впевненість, що її ідеї, визвольна концепція, її плян стратегії організації революційно-визвольної боротьби, засади її прямолінійної самостійницької політики — цілком правильні й успішні. Ця впевненість скріпляється ще більше, коли шлях і наслідки змагання ОУН порівняємо з вислідами діяльности інших політичних течій і формацій, які існували в тому періоді в українському житті, які мали значно легший старт і вибирали інші, здавалось, догідніші методи й дороги. Отже, розглядаючи той розвиток впродовж останнього чвертьсторіччя, такого багатого на важливі події і великі переміни, знаходимо ствердження, що всі засадничі заложення українського революційного націоналізму видержали пробу життя і встоялися у найважчій боротьбі. Вони дають ідейно-моральну наснагу борцям-

революціонерам у найтруднішому положенні, вони творять найуспішнішу зброю проти забріханого підступного ворога всього людства, проти московського большевизму. Йдучи далі непохитно випробуваним шляхом, ОУН та цілий визвольний фронт українського народу мають дані дійти до великої мети, до визволення України.

Тільки треба нам крицевої стійкости і непохитности на правильному шляху та зосередження всіх найкращих сил у продовжуванні справедливої боротьби під знам'ям Хресто-меча.

(Промова на Академії для відзначення 25-ліття ОУН у Менчестері, Англія, 1954 р.)

Над могилою Євгена Коновальця

Промова виголошена 25-го травня 1958 року над могилою славної пам. полк. Євгена Коновальця в Роттердамі, Голляндія. Текст промови з деякими скороченнями був надрукований у тижневику "Шлях Перемоги", Мюнхен, ч. 22 (223) з 1-го червня 1958 р.; варіянт див. у розділі "Різні"; у тижневику "Гомін України", Торонто, Канада, рік X, число 24 (473) і 25 (474) з 7-го і 14-го червня 1958 р. під назвою "Над могилою Євгена Коновальця".

Двадцять років — це звичайно невеликий відтинок часу в житті народів. Звичайно — але не це двадцятиріччя, яке лягло між теперішністю і трагічним травнем 1938 року. До нього не можна прикладати звичайної міри часу. Воно виповнене такими подіями історичного значення, що своєю вагою може рівнятися з цілими сторіччями інших епох. І всесвітня історія запише цей період назрівання, ходу і наслідків другої світової війни, як один з важливіших. А вже в історії українського народу й української землі це двадцятиріччя закарбувалося такими подіями і процесами, далекосяглими перемінами і трагічними потрясеннями, що їх було б досить на долю багатьох поколінь.

Цей власний багатий і важкий зміст того порівняно недовгого часу творить неначе призму, через яку можемо бачити події і постаті у далекій перспективі, не в сучасних, а історичних пропорціях. Чимало справ і проблем, які двадцять років тому полонили увагу народів, сьогодні виглядають дрібними і маловажними. Скільки відійшло у безслідне забуття постатей, що в той час стояли в центрі публічної уваги? Але ця перспектива часу, багатого на великі події і зміни, не тільки зменшує і нівелює картини. Вона теж: відслонює і ставить на ввесь зріст такі постаті і справи, які здобули собі тривале значення і вплив у житті народу.

І ось стоїмо над могилою такого небуденного мужа, полковника Євгена Коновальця. Двадцять літ проминуло, як у цій чужий-ній землі, далеко від батьківщини, поховано тіло одного з найбільших синів України. Та всі бурхливі події, що бурунами котилися через Землі України і не лишили незаторкненою навіть цієї, здавалося б затишної голляндської країни, не змогли затопити, ні присипати

пилом забуття пам'яті про Євгена Коновальця. Вони немов підняли її на височінь, неначе очистили довкола неї виднокруг, так що вона виступає ще монументальнішою, ще світлішою на тлі нашої епохи.

Коли замислимося над питанням: чому це так, чому той час не прислонив тінню цієї постаті, приходимо до переконання, що це діється завдяки величі і вартості життєвого чину полковника Коновальця, завершеного Його смертю борця.

Євген Коновалець, комендант Корпусу Січових Стрільців — це одна з найбільших, найсвітліших постатей у період будування і збройної оборони Української Держави 1917-20 років. Після знищення Української Держави і захоплення Земель України ворожою військовою навалою, Він стає основоположником, організатором і провідником націоналістичного, визвольного руху, оформленого найперше в Українській Військовій Організації, а згодом в Організації Українських Націоналістів, що продовжує національно-визвольну боротьбу за державну самостійність України революційними методами.

Змістом усього життя славної пам'яті Євгена Коновальця було повне самопосвяти і послідовне змагання за волю свого народу, за здійснення на українській землі, в українській державі християнських засад, загальнолюдських і національних ідеалів — волі, правди і справедливости. Невмирущість великої ідеї увіковічнює й опромінює пам'ять покійного Полковника, бо Він зробив дуже багато для закріплення і перемоги цієї ідеї.

Організація Українських Націоналістів і ввесь національно-визвольний рух встоялися в боротьбі з большевицькою Москвою й іншими наїзниками на Україну, закріпили й поширили свої впливи в українському народі через те, що вірно й послідовно йдуть шляхом Євгена Коновальця.

Він навчив нас, як треба служити великій ідеї цілим життям. Визнаючи свої національні ідеали, згідні з вічними Божими законами, та відкидаючи все незгідне з ними, що накидає нам ворог, зокрема протихристиянський большевизм, український народ мусить вести за це боротьбу за всяких обставин, а не тільки у пригожій ситуації. Змагання за волю і правду, за Бога і за Батьківщину мусить бути головним змістом життя поневоленого народу, а не тільки засобом,

дорогою до кращого життя в майбутньому, поскільки є вигляди на недалеке осягнення цієї мети. Україна, з уваги на своє геополітичне розташування, може тільки власними силами, власним змаганням здобути й втримати свою незалежність. При цьому вона виконуватиме важливу місію ширшого значення І для інших народів, здійснюючи та захищаючи універсальне гасло: “воля народам, воля людині!”

Большевицька Москва добре оцінила незаступимість полковника Коновальця, як Провідника українських національно-визвольних змагань, українського націоналістичного руху. Вбиваючи Провідника, ворог сподівався не тільки обезголовити цей рух, але цілком його знищити. Та знищити Організацію Українських Націоналістів, спинити її боротьбу не вдалося большевикам навіть убивством її Вождя. Джерело її живучости і сили лежить у всьому народі і з нього приходить постійне відновлення і скріплення національно-визвольної боротьби та її дійових чинників.

Та передусім самому покійному Провідникові завдячуємо це, що навіть після Його трагічного загину ОУН не збилася зі свого шляху й віднайшла свою самостійницьку пробоєвість у дальшому важливому й важкому періоді своєї діяльности. Полковник Коновалець, як керманич революційної боротьби проти окупантів Українських Земель, зокрема проти большевицької Москви, був так само висунений на ворожі знищувальні дії, як борці підпілля, і завжди це враховував у своїй праці. Особисто неустрашимий, він турбувався найбільше долею визвольного руху, якщо б Його не стало в живих. Для того Він намагався якнайбільше своїх ідей, напрямних і засад визвольної дії прищепити цілій Організації, всім її кадрам. Майбутнього розвитку світових подій і в зв'язку з ними умовин дальшої визвольної боротьби не можна з певністю передбачити на далеку мету і через те годі визначити відповідні конкретні пляни дії. Але те, що лише в тому напрямі можна було зробити, те полковник Коновалець зробив, щоб приготовити ОУН до правильної дії і боротьби в різних можливих ситуаціях.

Коли в 1941 році розгорілася між двома загарбницькими, тоталітарними імперіялізмами війна на українській землі та за її посідання, тоді ОУН, пам'ятаючи висновки Євгена Коновальця з ходу подій в 1917-1918 рр., дала почин і дійові рамки для активного виступу української нації на історичній арені. Проголошенням

віднови Української Держави в червні 1941 року та будівництвом самостійного державного життя засвідчено, що український народ у жадній ситуації не зрікається своїх прав господаря на власній землі і тільки пошанування цих суверенних прав України іншими народами і державами може бути плятформою приязні з ними.

Коли гітлеризм недвозначно виявив свої загарбницькі пляни і колоніяльні методи супроти України, тоді ОУН, не зважаючи на трагічність двофронтової боротьби, перейшла до широких збройних дій, організуючи Українську Повстанську Армію.

Широка збройно-політична боротьба проти гітлерівського знищування України та проти поновної большевицької займанщини, яку розгорнула ОУН-УПА в другій світовій війні та в перші повоєнні роки, становить найвище піднесення українських визвольних змагань після 1917-20-их років. Організаційно-політичні основи і напрямні для того дав Організатор і Провідник націоналістичного руху полк. Коновалець.

Найбільш непригожі зовнішні обставини не дали змоги підняти всенародне повстання проти большевизму і здобути державну незалежність України. Міжнародне становище допомогло Москві кинути змобілізовані у війні армії на придушення визвольної боротьби України та інших народів уярмлених большевизмом. Та ОУН-УПА не склала зброї й не припинила продовжувати боротьбу, йдучи слідами славної пам'яті полковника Коновальця. Як Він і інші провідники самостійницьких змагань з Головним Отаманом Симоном Петлюрою у проводі, після заливу України ворожими окупаціями розпочали боротьбу революційно-підпільними методами, так знову ОУН-УПА під проводом Романа Шухевича-Чупринки перейшла з повстанської тактики на підпільну.

Визвольна боротьба триває далі, її незламність — це найпевніша запорука прийдешньої перемоги. Тепер цілий український народ захоплений націоналістичною ідеологією самостійности України та послідовної боротьби з безбожницьким і протинароднім большевизмом. Націоналістичний рух став всенароднім визвольним рухом. А в парі з закоріненням його ідей в народі живе і все більше поширюється пам'ять про його великого Провідника й Основоположника Євгена Коновальця. Даремні всі большевицькі

намагання осквернити й вирвати з душі народу цю велику славу, так само, як не вдається ворогові знищити віри в Бога та інших національних святощів.

Сьогодні, як і раніше, можемо ствердити, що ворогові Бога, України й всього свободолюбного людства не вдалося знищити ОУН і українського визвольного руху вбивством його Основника й Провідника. Але одночасно усвідомляемо собі, що це величезна незаступима втрата, якої впродовж двадцяти літ понині не можемо переболіти. Розвиток і боротьба ОУН були б пішли ще багато краще і дальше, якщо б її далі очолював і нею кермував полковник Коновалець. Ворожа бомба вирвала Його з визвольного змагання якраз напередодні того періоду, в якому самостійницький фронт найбільше потребував Його, досвідченого й незаступимого політичного і військового керманича. Його героїчна смерть борця на найвищій і найважливішій стійці скріпила ще більше діючу силу націоналістичної ідеї, віру і завзяття українських націоналістів. Але втрати Його ніщо не вирівняє.

Коли стоїмо над могилою Того, хто був у нашому спільному змаганні Перший, Найбільший, Єдиний, — то жаль і біль проймають наші серця з такою ж невтишною гостротою, як тоді, двадцять років тому, коли вперше, в різних обставинах і не одночасно, але з однаковою грозою поразила нас страшна вістка про загин Полковника. І час, який проминув від тієї пори та проніс понад нами стільки великих і важких, героїчних і трагічних подій, — не в силі заглушити цього жалю.

А проте і цей жаль-біль не переходить у нас в одчай. Бо кріпить нас наша віра. Невичерпне джерело сили наших душ — християнська віра в Бога, Його справедливість і безмежну доброту, віра в безсмертність людської душі — дає нам певність, що наш невіджалуваний Провідник приймає участь у новому, вищому й незнищимому житті. З цієї самої віри черпаємо переконання про нерозривний зв'язок Його й інших поляглих борців за волю з нашими дальшими визвольними змаганнями. Цей зв'язок полягає не тільки на їхньому вкладі у визвольну справу за життя, але продовжується далі в інший, містичний спосіб. Розділені кордоном смерти, але з'єднані зв'язком віри, ідеї і любови — живі та померлі можуть собі взаємно помагати перед Богом і через Бога.

У двадцяті роковини смерти Євгена Коновальця прибули до міста Його загину сотні синів і дочок українського народу, Іцоб на могилі цього Великого Українського Патріота, Борця і Провідника скласти вінки та вшанувати Його світлу пам'ять. Прибулі — це немов делегація від цілої нації, яка зберігає пам'ять про свого Великого Сина в найбільшій пошані. Наші поминки, молитви і вінки висловлюють найщиріші почуття всіх вірних дітей України, а зокрема всіх активних борців і страдників за цю ідею, для якої жив і за яку поліг полковник Коновалець. Хоч тільки мала частина українських патріотів має змогу спільно вшанувати двадцяту річницю Його смерти, а багато навіть не знає цієї дати, одначе всі віддають найкращий поклін Його пам'яті вірністю Його ідеї. І кожний з нас добре завершить вшанування Його пам'яті, коли до молитви за вічне щастя Його душі додасть обітницю над Його могилою: іти Його слідами, все життя працювати щиро для добра України і боротися до загину за її волю. Щоб перемога великої ідеї і правди навіки закріпила пам'ять і славу їх Великого Борця-Подвижника Євгена Коновальця.

Перше інтерв'ю провідника ОУН, Степана Бандери з чужинними журналістами

Дня 31. 3. 1950 р. Провідник ОУН Степан Бандера дав інтерв'ю п'ятьом чужинним журналістам, у якому з'ясував основні постуляти зовнішньої політики українських революційно-визвольних формацій. Зустріч відбулася конспіративно, в малому готелі. Місце зустрічі й доїзд до нього були пильно стережені українською охороною, і назва місцевости в околиці Мюнхену не була відома її учасникам, а в пресі була оголошена, як "ближче неозначена місцевість". Ці особливі заходи обережносте були спричинені тим, що Ст. Бандера жив у той час під постійною, настирливою нагінкою ворожої агентури, яка сама або при "приятельській прислузі" окремих службовиків західніх розвідок винищувала або насильно вивозила (тобто "репатріювала") до СССР особливо небезпечних для російсько-большевицьких союзників політичних діячів. Тому Ст. Бандера жив у відлюдній місцевості під прибраним чужим прізвищем і під постійною озброєною охороною старшини УПА, що був висланий ген. Чупринкою з бойовою групою через ЧССР до Проводу ОУН.

Пресова конференція знайшла широкий відгомін у світовій пресі Европи, Північної Америки й Арґентіни. Щоденники 72 країн подали, як свого роду сенсацію, повідомлення про цю пресконференцію. В окремих газетах (також і в деяких українських) зміст інтерв'ю був невірно поданий або й навмисне тенденційно перекручений. Текст пресових конференцій подаємо на основі звідомлення приявного на ній кореспондента "Шляху Перемоги" (ч. 15 1950 р.).

Привітавши журналістів, Степан Бандера заявив, що, йдучи назустріч часто висловлюваним побажанням чужинних журналістів, хоче дати їм інформації і вияснення про сучасні визвольні змагання України, щоб вони могли вірно поінформувати про них західні народи.

Питання: Яке Ви займаєте становище?

Відповідь: Голова Проводу Організації Українських Націоналістів.

Які цілі має ОУН?

Визволення України, повалення стану поневолення України большевицькою Росією, відбудову Самостійної Української Держави на українській етнографічній території, знищення російського імперіялізму, розподіл СССР на самостійні національні держави всіх поневолених Москвою народів.

До якого державного ладу змагає ОУН?

До народоправства (демократії) і соціяльної справедливости. ОУН бореться проти большевицької диктатури, тоталізму, проти комуністичного суспільного поневолення й визиску. В українській державі український нарід свобідною волею має вирішувати сам про її державний і суспільний устрій. Українська держава запевнить свобідний розвиток усіх ділянок життя — релігії, культури, господарства, забезпечить всебічну особисту свободу і справедливість усім громадянам України, свободу індивідуальної і збірної діяльности громадян на суспільно-політичній, господарській, культурній і на інших ділянках.

Яким способом хочете досягти своїх цілей?

Революційною, збройно-політичною боротьбою цілого українського народу в спільному протибольшевицькому фронті з іншими поневоленими народами.

Чи ОУН є політичною, чи мілітарною організацією?

ОУН є визвольно-революційною організацією, яка єднає в собі елементи організації політичної і мілітарної, відповідно до того, що українська визвольна боротьба є одночасно і суспільно-політичним процесом і збройною мілітарною дією. Діяльність ОУН полягає на унапрямлюванні й організуванні протибольшевицьких і протиросійських процесів і акцій, з українським національним, самостійницьким змістом у всіх ділянках життя. Членські кадри ОУН підготовляються однаково до політичної, як і мілітарної боротьби, та ведуть її в обидвох формах.

Які є сили українського визвольного руху?

Українські визвольні змагання очолює Українська Головна Визвольна Рада, що постала 1944 р., діє в Україні, як революційний найвищий орган українського народу в протиставленні до московської експозитури — т. зв. уряду УССР. УГВР, що має характер

революційного парляменту, і її виконний орган — Генеральний Секретаріят — перебувають ввесь час в Україні.

Українська Повстанська Армія — це підпільна революційна військова формація, що веде мілітарну боротьбу в рамцях цілої революційної дії.

Яке є відношення між ОУН і УПА?

Найтісніша співдія. УПА постала із збройних відділів ОУН під час ii світової війни, коли мілітарна боротьба розгорнулася у великих маштабах, на два фронти, проти німців і проти больше-виків. Основою УПА стали військові відділи ОУН, але в УПА входять теж не члени ОУН, всі, хто хоче брати участь у збройній боротьбі проти ворога за волю України. УПА побудована й діє на принципах чисто мілітарних в достосуванні до підпільних умов. УПА веде мілітарні операції в рамцях цілої революційної боротьби, яку практично організує й провадить ОУН.

Чи ви є комендантом УПА?

Ні. Головним Комендантом УПА є ген. Тарас Чупринка.

Яке його відношення до ОУН?

Він є другим Головою Проводу ОУН.

Які є дії УПА?

Операції УПА, їхні розміри і форми є кожночасно достосо-вані до ситуації. Під час війни і зразу після її закінчення УПА діяла більшими військовими одиницями, переводила мілітарні акції великих розмірів, опановувала повністю великі територіяльні смуги.

В сучасній, стабілізованішій ситуації, форми дії УПА е інші, як під час війни. В роках 1945-1948 большевики кількома наворо-тами провадили масові акції для ліквідації політичного підпілля. Багато дивізій оперували по кілька місяців по цілій території України. Коли дивізії совєтської армії виявились дуже мало надійними, від 1946 р. большевики уживають майже виключно військ НКВД. Ані відділів УПА, ані цілого революційного підпілля ОУН большевикам не вдалося знищити.

Тепер УПА діє меншими, роздрібненими відділами. Головні цілі

сучасних мілітарних дій УПА такі: посилення загального суспільно-політичного революційного процесу; захист населення перед винищуючими акціями НКВД, як, напр., масові вивози; паралізування і нищення осередків поліційного й економічного терору; революційно-пропаґандивні рейди до інших підбольшевицьких країн для підсилення тамошніх революційних рухів; розвиток і удосконалювання методів збройної революційної боротьби; унагляднення усім народам в СССР, що збройна революційна боротьба можлива й успішна в кожних обставинах, всупереч усім зусиллям большевицького терору; революціонізуючий вплив на совєтську армію; втримування в постійній дії основних кадрів революційної армії, яка у відповідний час буде здібною зорганізувати і повести до боротьби маси зреволюціонізованого вояцтва.

Чи з боку большевиків були інші спроби довести до припинення боротьби, напр., заклики?

Так. Від 1944 до 1947 р. большевицький уряд кількакратно звертався з офіційними закликами до українських революціонерів, щоб вони занехаяли боротьбу, приобіцював "амнестію", говорив про українську державу. Українці надто добре знають москалів, і того роду підступні звернення не мали жодного послуху.

В інших країнах, напр., у Польщі, де підпільні сили частинно далися піймати на такі підступні потягнення большевиків і вийшли з підпілля, це привело не тільки до значного послаблення і демобілізації протибольшевицького підпілля, але також до поступового ув'язнення, вивозів і ліквідації всіх виявлених підпільників (Тут мається на думці членів польського підпілля, головно АК — "Армії Крайовей" — Д. Ч.)

Який кількісний стан УПА? Це таємниця.

Чи можете подати орієнтаційні дані з минулого про кількісний стан і про розміри більших операцій УПА?

На переломі 1944 і 1945 рр. наші вороги, німці й большевики оцінювали в своїх розвідчих звітах стан УПА на приблизно 200 тисяч війська.

В одному з більших кількаденних боїв проти однієї частини УПА з большевицького боку брали участь 3 дивізії (бій в смузі Чорного Лісу

на Підкарпатті в 1945 р.). Відділи УПА, завдавши великі удари большевикам, зуміли прорватися з оточення.

Яку зброю має УПА і звідки?

Всю зброю УПА здобуває на ворогові. Зокрема великі запаси зброї походять з часів війни. Головною зброєю є машинові кріси й пістолі, різні Гранатомети, ручна протипанцерна зброя, легкі протипанцерні гарматки.

Чи УПА має танки, літаки, артилерію і чи большевики вживають їх проти УПА?

Большевики, так як і німці, вживають проти УПА і танків, і літаків та артилерію. УПА літаків не має. Танків і Гранатометів уживали відділи УПА тільки деколи, в поодиноких боях, захопивши їх від ворога.

Як численна є сила ОУН?

Сила ОУН не міряється кількістю її зорганізованих членів. Вона полягає в тому, що ми мобілізуємо, організуємо і направляємо до плянової боротьби самостійницькі стремління і протиболь-шевицьке наставлення цілого українського народу. В боротьбі ОУН бере участь велика частина українського народу в різних формах та підтримує і співчуває їй увесь народ за вийнятком малої жменьки комуністів і їх прислужників.

Як можна оцінювати протибольшевицький потенціял в Україні?

Половина з коло 45 мільйонів українців візьме безпосередню активну участь в протибольшевицькій визвольній революції. (Решта — нездібні до безпосередньої боротьби).

Як Ви стали провідником ОУН?

Вибраний на голову Проводу ОУН. В 1940 р. вибраний тимчасово Конференцією, в 1941 р. Великим Збором, найвищою установою ОУН, яка встановлює програму, організаційні закони і покликає Провід. Востаннє вибраний по виході з німецького концентраційного табору Конференціями ОУН в Україні в 1945 р. і в 1947 за кордоном. (Рішення обидвох конференцій мають силу постанов Великого збору ОУН — прим. Ред.).

Коли, де і чому ув'язнили Вас німці?

В 1941 р. після проголошення відновлення Української Держави проти волі й плянів гітлерівської Німеччини. В'язнили до 1943 р. в тюрмі ґестапо в Берліні, а потім до вересня 1944 в концтаборі Захсенгавзен в Оранієнбурґу.

Коли і чому звільнили Вас?

Восени 1944, як уже відступали з України, німці звільнили мене й малу частину українських націоналістів, стараючись приєднати собі прихильність українців. Пропозиції співдії я відкинув, так само як й інші. Німці держали мене під поліційним наглядом, зпід якого я втік на початку 1945 р.

Чи німці пропонували українцям співпрацю, обіцюючи державну самостійність?

Під час війни гітлерівська Німеччина ніколи не ставилась направду позитивно до справи української державної самостійности, тільки намагалася заманити сумнівними обіцянками в далекій перспективі.

Чи український народ не сподівається визволення від війни між Америкою і СССР?

Ми рахуємо тільки на визволення власною боротьбою, протибольшевицькою революцією. Війна може створити пригожі обставини, бути помічною. Але на визволення чужими силами Україна не рахує.

Коли буде революція в Україні?

Загальний революційний зрив в Україні і в інших підбольшевицьких країнах прийде у пригожий для того момент. Більше значення матиме дозрівання революційного процесу серед широких народніх мас, зокрема серед інших народів та зріст революційних настроїв у совєтській армії. А в другу чергу ролю відограє пригожий момент.

Чи Ваш рух діє теж в совєтській армії?

Так. Ведеться успішна пропаґандивна й підготовча акція серед вояцтва совєтської армії, українців та інших національностей, щоб вони, замість захищати большевицький режим і московський імперіялізм, у відповідний час стали проти нього, в боротьбі за свободу, по боці визвольної революції.

Як уявляєте собі пригожий момент для вибуху революції?

Він може мати внутрішній характер — крайньо скрутне положення цілої большевицької системи і режиму, зокрема економічне заломлення. Внутрішній розвиток СССР йде по цій лінії прогресивно. Або друга можливість: криза зовнішнього характеру, війна, чи інша форма великого натиску на СССР ззовні.

Чи народ в Україні не рахує на те, що Америка розпгчне війну зСССР?

Ні. У нас люди знають, яке є відношення і яка політика Америки супроти СССР. Але знають, що війна така прийде невідхильно. СССР підготовляється до неї і її викличе.

Звідки знаєте і які е познаки, що СССР підготовляється до війни?

Маємо відомості про те, що діється в Україні і на цілому просторі СССР. Підготування большевиків до війни іде в різних ділянках: а) психологічна мобілізація під прикривкою гасла “за мир”; большевики ведуть пропаганду, що Америка готується до аґресії і СССР мусить її відбити, знищити англо-американський імперіялізм, б) СССР тримає під зброєю багато річників, веде інтенсивний військовий вишкіл всієї молоді не тільки в армії, але теж в комсомолі, в різних парамілітарних організаціях, в) ціле господарство СССР і сателітів наставлене виключно на підготування війни, розбудову воєнного промислу, упослідження всякої продукції для мирних потреб, г) інтенсивна розбудова великанських повітряних сил, морської фльоти, зокрема підводних човнів, будова доріг виключно в пляні потреб аґресивної війни, інтенсивне будування летовищ, великих підземних воєнних магазинів, розміщення їх на окраїнах території СССР, при шляхах випадів і в країнах сателітів — все це наглядно вказує, що СССР готується до війни поза власними кордонами, до аґресії.

Коли, на Вашу думку, СССР викличе війну з Америкою?

Тоді, як вже не зможе більше здобувати в “тихій війні”, коли на Заході не буде мати більше успіхів у своїй комуністичній, розкладовій і підривній дії і як наткнеться на твердий спротив у своєму просуванні на схід, в Азії, як це сталося на Близькому Сході. Тепер СССР не потребує одвертої, повної війни, доки при пасивності західніх держав здобуває легше і більше без великого риску.

Чи Ви хочете спровокувати війну між СССР і Америкою?

Ми не маємо змоги цього зробити ані це не лежить в сфері наших завдань. Ми ведемо свою власну боротьбу і дбаємо про спільний визвольний фронт усіх поневолених большевизмом народів. А питання війни західніх держав з СССР — це справа захисту їхніх життєвих інтересів.

Коли б дійшло до війни між Америкою і СССР, чи тоді вибухла б революція в Україні?

Якщо б воюючі проти СССР держави виразно й зобов'язуюче задеклярували підтримку українським самостійницьким змаганням, визнали українську державність, як одну з цілей війни, і на ділі трактували Україну та її союзників, нашу визвольну боротьбу за союзника — тоді наша революційна боротьба велась би за таким пляном, щоб якнайбільше причинитися до швидкого і повното повалення спільного ворога і до встановлення миру.

На випадок іншої постави держав, що воюють проти СССР, ми трактували б їх війну як також чужу нам справу і свою власну боротьбу провадили б виключно за власним пляном, як пе для нас було б найкорисніше, не маючи підстав координувати її з воєнними плянами противників СССР.

Чи ОУН дістає допомогу від американців?

Ні.

Чи співпрацює з СІС? (Американська контррозвідка)

Ні. Натомість знаємо, що різні люди підшивалися під фірму Організації і вводили в блуд американські чинники.

Чи большевики старалися зробити на Вас атентат?

Так. Служба Безпеки викрила трьох аґентів НКВД, які мали таке завдання.

Чи міг би хтось з журналістів піти в Україну і побачити там Вашу боротьбу?

Засаднично так. Передумовою до того є повне обостороннє довір'я і вимога взяти на себе ризико. Приблизно половина людей, що виконують завдання зв'язку між краєм і закордоном — гине.

Скільки приблизно з України бійців УПА в рейді до Німеччини? Чи ще прибувають такі відділи?

Перед двома роками до Німеччини й Австрії пробились рейдом приблизно 300 вояків УПА і членів ОУН з західніх українських окраїн під Польщею. (Не “околиць” — як подали деякі чужинні газети — Ред.). Вони дістали наказ перейти сюди тоді, коли після дворічної боротьби з тих теренів виселено все українське населення.

З матірних українських земель приходили тільки малі групи для зв'язку.

Наприкінці Бандера звернув увагу західніх кореспондентів на такі питання:

Дотогочасна політика й тактика західніх держав супроти СССР має багато хиб, які шкодять боротьбі проти большевицького наступу на ввесь світ.

Розмежування большевизму від російського імперіялізму є неправильне. Не можна знищити одого, залишаючи другий, а вже цілком нереальна концепція, мати одного з них за союзника проти другого.

Такою хибною концепцією є ставка на російські сили, які виступають проти большевизму, а самі є за втриманням імперії, яка поневолює інші народи.

Рівнож помилковою є ставка на т. зв. тітоїзм, націонал-кому-нізм, з надією, що його вдасться мати союзником проти СССР. Це другий троянський кінь. В світовому змагу комуністи знайдуть спільну мову з СССР. Пактуванням з Тітом і т. п. західній світ позбавляє себе ідейного обличчя в боротьбі з большевизмом.

Багато шкоди в протибольшевицькому фронті накоїла концепція протидіяння большевицькій системі методами легальними, парляментарних виборів і т. п. В країнах новоокупованих Совєт-ською Росією, в т. зв. сателітах спрямування національних і протибольшевицьких змагань на той шлях легальної боротьби принесло великі втрати, демобілізацію і заламання протибольшевицьких сил. До цього причинилась політика західніх держав, яка штовхала ті народи на такий шлях. Проти большевизму — системи безоглядного терору, безправства, тоталізму — є можливий

тільки один спосіб визвольної боротьби для поневоленого народу — безкомпромісова революція.

Західній світ недобачає і недоцінює найпевніших і найтвердших сил в світовому змаганні з большевизмом — революційних визвольних рухів поневолених народів.

Так само як Україна, багато інших народів ведуть свою боротьбу з большевизмом, з російським загарбницьким імперіялізмом. Національна ідея, змагання за свою самостійність і свобідний розвиток, дає тим народам силу витривати в найтяжчому змаганні тоді, коли могутні держави пактують з СССР.

Тепер боротьба наших народів не йде осамітнено. Усі самостійницькі, революційні сили єднаються в Антибольшевицькому Бльоці Народів, творять спільний фронт визвольної боротьби. В АБН входять визвольні рухи таких народів: азербайджанці, білоруси, болгари, грузини, естонці, ідель-уральці, козаки, литовці, лотиші, мадяри, румуни, серби, словаки, туркестанці, українці, чехи, хорвати.

Чому нема в АБН поляків?

Бо польські політичні чинники за кордоном не погоджуються на принцип самостійних національних держав в етнографічних границях, що його прийняли усі народи АБН. Вони хочуть прилучити до Польщі частини земель українських, білоруських, литовських і ін. Але на рідних землях існує співдія українського революційного руху з польським протибольшевицьким підпіллям, яке не обстоює імперіялістичних позицій.

Закликом, що протибольшевицькі сили західніх народів повинні підтримати визвольну боротьбу народів АБН, не тільки в ім'я вселюдських ідеалів, але теж у своєму власному інтересі, закінчилося інтерв'ю С. Бандери з чужинецькими журналістами.

Репринт виконаний фотоспособом 10—11.93.
Підписано до друку з готових фотодіапозитивів 28.12.98.
Формат 60x90/16. Папір офсетн. № 1. Друк офсетний.
Умови, друк. арк. 41. Наклад 4000 прим. Зам. № 1020-8.
Видавнича фірма “Відродження”.
293720, м. Дрогобич, вул. Т. Шевченка, 2. Тел.: (03244) 3-73-59.
Львівська державна книжкова фабрика “Атлас”.
290005, м. Львів, вул. Зелена, 20. Тел.: (0322) 76-45-80.
Б а н д е р а Степан
Б23 Перспективи Української Революції: Репринтне вид.
—
Дрогобич: Видавнича фірма “Відродження”, 1998.— 656 с.
I5BH 966-538-059-1
ББК 63.3 (4УКР)6
i5BN 966-538-059-1